

F. Ottens inviet del

By P. van THOLEN R. C. ALBERTS. 1727.

J. Falkema sculp

C. G. Z O R G D R A G E R S
Bloeyende Opkomst der Aloude en Hedendaagtic
G R O E N L A N D S C H E
V I S S C H E R Y .

Waar in met eene geoeffende ervaarenheit de geheele omflag
deezzer Viffcherye beschreven, en wat daar in dient
waargenomen, naaukeurig verhandelt wordt.

U I T G E B R E I D

Met eene korte Historifche Beschryving der Noordere Gewesten,
voornamentlyk Groenlandt, Yslandt, Spitsbergen, Nova
Zembla, Jan Mayen Eilandt, de Straat Davids, en
al 't aanmerklykste in de Ontdekking deezzer
Landen, en in de Viffchery voorgevallen.

Met byvoeging van de.

W A L V I S C H V A N G S T ,

In haare hoedanigheden, behandelingen, 't Scheeps-
leven en gedrag beschouwt.

D O O R

A B R A H A M M O U B A C H .

T W E E D E N D R U K .

Met aanmerkelyke zaaken vermeerdert.

NEVENS EEN KORTE BESCHRYVING

Van de

TERRENEUFSCH E BAKKELJAAU-VISSCHERY.

Verciert met naauwkeurige, en naar 't leven getekende
nieuwe Kaarten en kunstige Printverbeeldingen.

t A M S T E R D A M ,

B y I S A A K T I R I O N 1728.

BLOEIJENDE OPKOMST

Der Aloude en Hedendaagsche

GROENLANDSCHE
VISSCHERY.

V E R K L A A R I N G
V A N D E
T Y T E L P R I N T .

Zee, Lucht en Aarde door een schoone Vrouw verbeelt,
Op 't kundigste afgerecht op fixe Zeekompaffen,
En Weerelttreeken, en 't Gesternt der Noorder Assen,
Zit op den voorgrond met een' glans die ieder streelt.

De Tydt, die 't al vernielt, en alles weet t'ontdekken,
Schuift 't kleedt der onkunde op, en toont haar vranc en vry
De langverhoolene Groenlantfche Viſſchery,
Om door dat klaar gezicht haar aandacht op te wekken.

Harpoen en Lyn en Lens, haar wapenen en kracht,
Om fier den Walviſch in het pekelt te verbaazen,
En hem en bloet en ziel ten neusgaate uit te blaazen,
Staan hier, als dienaars van haar Godtheit, op de wacht.

De Faam, gewoon den lof der braaven te trompetten,
Bazuint der Schryvren roem, en kroont hun heerlyk werk
Met eeuwigen Laurier, den prys van 't letterperk,
Waar op de volgende eeuw haar toonen noch zal zetten.

De byſieraden, hier en daar voor 't oog gemaakt,
Verbeelden ſtoffen die hier braaf zyn uitgehaalt.

A. B Ó G A E R T .

Aan de H E E R E N
G E C O M M I T T E E R D E N

Der Hollandsche

G R O E N L A N D S C H E
V I S S C H E R Y.

D E H E E R E N

JACOB NOORDHEY. - *Wegens* ROTTERDAM.

JAN VAN TARELINK.

BARTHOLOMEUS VAN HAALEN. } *Wegens* AM-
STERDAM.

BURGER SCHUURMAN.

CORNELIS DIRKSZ. THEWES.

JAN JACOBSZ. MOL. - *Wegens* {

CORNELIS EENHOORN, - {

GERRIT VIS. - - - - - {

Zeer Waarde en Veelgeachte HEEREN.

Uit verplichting is 't dat wy dit Werk, voor weinig
jaaren in 't licht gekomen, en aan de zeer Geachte
Hee-

O P D R A G T.

Heeren Gecommitteerden der Hollandfche Groenlandfche Viffchery opgedragen, om zyne byzondere nuttigheit en fraaije uitvoering zeer fchielyk uitverkocht, en ons by inkoop eigen geworden zynde, andermaal op de perffe hebbende gelegd, wederom aan U Vielgeachte Heeren toeëigenen; nademaal aan Uwe geëerde Perfoonaadjes als Hoofdtbestiëders het gecommiteerde Bewind van deeze zoo beruchte Viffchery is opgedragen, en door de Souveraine van ons Vaderlandt daar in bevestigd zynde, alleen deeze toeëigening toekomt.

Van dit Werk, deeze Groenlandfche Viffchery, op het naaukeurigste met alle haare boedanigheden beschreeven, komt als eerste oorzaak C: G: Zorgdrager de eere toe; een man van groote ervarenheit in de Groenlandfche Viffchery, als hebbende veele jaaren achter een voor Commandeur in verscheiden Groenlandfche togten gediend, waarin hy niet alleen nette aantekeningen van de voornaamste deelen zyner kundigheit gehouden heeft: maar ook een ontwerp daar uit opgesteld. Doch zoo als het dien oprechten en arbeidzaam Man beschreeven hadde, was het echter in geene orde om het ter Drukperffe te brengen, nademaal hy zyne aantekeningen tot onderwys zyner Amptgenoten hadde ter neergesteld, om 'er zich by alle voorvallende gelegheden van te kunnen dienen. Derhalven was 't noodig naar iemand om te zien, die met een beschaafde penne 's mans arbeit in een volkomener staat bragt, zulks het niet alleen zyne Amptgenoten konde voldoen: maar ook aan alle Beminaars van wetenswaardige Geschriften ten nutte zyn. Dies wierd dan den Liefhebber van onvermoeide Boekoeffening A. Moubach verzocht deezen arbeit op zich te neemen; zulks

O P D R A G T.

zulks by niet alleen het Werk in orde en in zyn zamenhang bragt : maar ook als uit den grondt ophaalde ; beginnende van de eerste Ontdekkereu dier Gewesten , met een volkomen aaneenschakeling tot deezen tegenwoordigen tydt , zulks men de beginzelen uit aloude Deensche als andere Kronyken en Geschriften met veele moeiten daar in opgebeldert vind.

Insgelyks hebben verscheiden voornaame Kooplieden en Liefhebbers hem mede geen geringen dienst gedaan , die niet alleen hem ter handt stelden 't geen aan dit Werk ontbrak , om het zyn volkomen beslag te doen hebben : maar daar en boven den eersten Druk begunstigten met fraaije origineele en naar 't leven getekende Kaarten dier Groenlandsche Gewesten , waarin men niet alleen de waare gesteltheit van dien beschouwen kan : maar ook op de zelven als de naaukeurigste die ooit het licht zagen , staat kan maaken.

Dank hebben wy 't nu mede aan voornaame en belangheb- bende Kooplieden van deezen Groenlandschen handel te weeten , die ons met veele merkelyke zaaken tot dit Werk behoorende en noch jaarlyks ontdekt wierden , begunstigt hebben , overzulks deezen tweeden Druk niet alleen met meerder volkomenheit mogte vermeerdert worden : maar ook met waare Afbeeldzels , naar 't leven geteekent , verzien. Dierhalven hebbenwe geene moeiten noch kosten gespaart om deezen Druk daar mede te versieren en uit te breiden.

Deeze Bloeiende Opkomst der Aloude en Hedendaagche Groenlandsche Visschery , een Werk met kosten voltrokken , en met Kunstplaatén op het sierlykste , 't welk zodanig een Werk vereischte , voor weinig jaaren door den Boekhandelaar Joannes Oosterwyk in 't licht gebragt , komen wy als door den Drukpers weder herboren , onder U zeer Waarde

O P D R A G T.

en Veelgeachte Heeren bescherming te beveelen, vleyende ons, dat deezen onzen Opdragt niet min dan die van den eersten Druk met uwe goedkeuring zal begunstigt worden; en wy wenschen dat deeze Beschryving gedyen en strekken mag tot een voorspoedige voortzetting en aanmoediging deezzer Visschery; dat Godt niet alleen uwe Geachte Perzoonen als wyze en voorzichtige Bestieters der zelve wil zegenen, en alles verleenent 't geen U aangenaam zy: Terwyl wy ons vereert achten met eene toegeneegene betuiging te zyn:

Zeer Waarde en Veelgeachte Heeren,

Uwe ootmoedige Dienaars

P. VAN THOI

R. C. ALBERTS.

A A N

A A N D E N L E Z E R.

Allemers zal 'er nooit stoffe tot schryven ontbrecken; wanneer men 't eene afgehandelt heeft, doet 'er zich weer wat anders op. Indien de lust tot Schryfarbeit verkleumen mogt, 't waare een groot verlies den Letterbeminnaars toegebragt, zich versteeken te zien van veele nutbaare en weetenswaardige zaaken, schoon ze wel juist niet allen den stylentop van een byna ongenaakbare geleertheit bereiken.

Wy onderneemen dan, doch met verontschuldiging over de vermeetelheit onzer penne, die zich zoo onbedreeven, dus verre in Zee begeeven durft, mede een schryfkoers te houden; is 't niet naar de juiste afmeting van kundige lengte en breete in den Oceaen van hooggesteegen dectigheit uit een welbeklokt vernuft gebooren, echter van den tongriem een weinig gesneeden, zal zy 't waagen; en wy vleyen ons, dat de wichtigheit der stoffe, tot een inflag van ons weefzel gebruikt, indien 't web ergens gaapen mogt, de gebrekkelykheit van 't samenstelsel zal kunnen opweegen, zoo wy 't geluk hebben deezen onzen arbeit in handen van belcheidentheit te geraaken.

Eerstelyk zal ons erachtens te letten staan op 't onderwerp, als mede den aart en eigenschap van dien; daar na, wat nut en voordeel daar uit te trekken zy, zal met een toeleg van een grondig onderwys, op ervaarenheit steunende, rypelyk overlegt en aangeweznen worden.

Vinden we hier en daar den weg van onze verhandeling opgedolven, en zien we ons weerstreeft door 't Yzige Gewest, of bepaalt de noch onbekende en onbevaarbaare Gewesten verder in te dringen? zullen we echter niet schroomen, ons Borientaalsch en Groenlandsch Wintergerecht, op zyn Hollandsch gestooft en geschootelt, den bescheiden Lezer smaaklyk voor te zetten; en schoon, niet tegenstaande onze bekleumde hand naauwlyks bestand is, door 't stremmen van

V O O R R E D E.

den inkt haare pen te beſtieren, nochtans trachten we met een waanloos begrip, dit gebrek voor te komen: doch onder beding, dat men 't alles t'eenemaal, op den as van oordeel en ervaarenheit draaye.

Zyn we dan elders tot in den grond en tot den bodem deezer verhandelde ſtoffe niet genoeg doorgedrongen? 't is niet onze onkunde, maar 't wyffelend geval alleen te wyten, waar mede voornamentlyk deeze wetenſchap verzelt gaat, gelyk door onzen Schryver, in zaaken van de Viſſchery, met zyn redenerend onderwys word getoont; en hoe zuiver een oordeel hier toe vereiſcht word, nochtans verdient het, dat het op den wetſteen van ervaarenheit geſtreeken zy.

Om des Schryvers gedachten over dit onderwerp hier nevens uit te drukken, zoo zegt hy: „ dat, nademaal de Groenlandſche Viſſchery te bedienen, veele Jaaren zyn Ampt en Handteering is geweest, hy zich oordeelde aan die kennis en wetenſchap des te meer verſchuldigt te zyn, als of hy een ander handwerk had geoeffent, of een onverſchillig beroep had waargenomen, dat hy, behalven zyn eige ervaarnis in deeze Viſſchery, naar veele zaaken, by oude en ervaaren Commandeurs heeft getracht naar een grondig onderzoek, verſcheide Dagregisters, Hiſtoriën en Jaarboeken nagelagen, en bovenal met een naarſtige opmerking, alle merkwaardige voorvalien, zich zelve bejegent, gaa geſlagen en in zyn Jaarlykſche Dagrekeningen op een byzondere wyze aangeteekent, om alzo voor zich zelve een goed begrip van eigen bedryf en verrichting t'erlangen.

„ Toen hy nu door dit zyn onderzoek gewaar werd, hoe verdicht en beuzelachtig eenige Jaarboeken en Hiſtoriën over deeze ſtoffe ſchreeven, zulks 'er in 't minſt geen onderwys ter ervaarnis over deeze Viſſchery in 't algemeen meê verzelt ging; zoo dacht hem vreemd, in dit onderzoek noch nooit een volkomen beſchryving, niet alleen van een doorkneed en kundig Hiſtoriſchryver, noch ſlechts van een oud en ervaaren Commandeur gevonden te hebben, die getracht had, deeze voorname Viſſchery, eensdeels van ſommige jaarboeks feylen te zuiveren, en voornamentlyk anderdeels,
„ met

V O O R R E D E.

„ met zyne ervaarenheit eenige jonge Commandeurs ten onderwys
„ te dienen.

„ Men zou my (vervolgt den Schryver) wel te gemoet voeren:
„ dat deeze Viſſchery meer het geval onderheevig is, dan 't bedryf
„ der Bouwlieden, Hoveniers en Warmoeziers, of het wiskunſtig
„ gedrag in d' *Aritbmetica*, *Aſtronomie*, *Geometrie* en andere dierge-
„ lyke behandelingen en kunſten, die door oeffening konnen geieert
„ worden: in 't eerſte, door waarneeming van zaaizoenen en tyden,
„ en in 't andere waar in de getallen en aaneenverknöchte regels met
„ vrucht zyn waar te neemen; maar met de Viſſchery is 't geenzins
„ dus geſtelt. Derhalven, hoe ervaaren men zy, zal men 't telkens
„ daar in zeer toevallig en veranderlyk vinden, zulks de ouden jaar-
„ lyks weder evenwys gelyk de jonge Commandeurs t'huiskomen,
„ konnende zich even min naar een geſteide regel ſchikken, dan aan
„ anderen een regelmatig onderwys geeven, hangende alles van 't
„ geluk en 's Hemels zegen af.

„ Deeze voorwendfels hem niet onbewuſt, konden hem nochtans
„ niet voldoen, om alleen op 't bloot gezegde, volgens de fleur van
„ 't meette gros, deezen ſleutel te volgen. Maar overdenkende welk
„ een Kapitaal hem onder zyn beſtier werd aanvertrouwt, diestrach-
„ te hy zoo veel mogelyk een regelmatig en goed begrip van zyn ei-
„ gen doening te bekomen, zonder evenwel hier door, 's Hemels zegen
„ niet te wraaken, of zyn gedrag aan 't bloote menſchelyk ver-
„ nuſt te hechten, noch 'er zich ook t'eenemaal van t'ontrekken: 't
„ beſt handele men naar zyn eige meening, eveneens als in den Land-
„ bouw en meer andere bedryven van dien aart, alhoewel 'er den
„ groei en wasdom voornamentlyk van 's Hemels zegen afhangt; noch-
„ tans zoo is het waarneemen der zaaizoenen, 't ploegen, meſten en
„ meer andere bereidingen geenzins onnut, want de menſchelyke
„ pligt en te werkſtellig van zyn vernuſt, gaat met dien zegenge-
„ paart. Inſgelyks is men gehouden zynen pligt verſtandiglyk en
„ getrouw in de Weetenſchap van de Viſſchery waar te neemen,
„ dies men 't onderwys niet t'eenemaal moet verwerpen, maar wel
„ toezien, dat men noch door onkunde, noch door achteloos ver-
„ zuim zynen pligt niet verwaarlooze, en echter deeze achteloos-
„ * * 3 „ heit

V O O R R E D E .

heit geenen glimp geeve, noch onder 's Hemels zegen verbloeme.

„ Om nu deeze achteloozen hun verbloemd geweer uit de hand te wringen, en de noch jonge en alle leergierige Commandeurs met zyne ervaarenheit te dienen, is hy eindelyk te raade geworden, dit zyn ontwerp, in verscheiden jaaren: by wyze van aantekening, alleen voor zich zelve ontworpen, aan een ieder meê te deelen, in vertrouwen, dat het allen leêrzuchtigen Commandeurs, Stuurlieden, Harpoeniers en andere Bedienden ten nuttelyk gebruik zal dienen; en met deeze verwachting, dat het den ouden en ervaaren Commandeurs niet schaaden zal, maar hen aanleiding geeven, om de gebreken te helpen verbeteren: als vindende nu reeds een schets, op welkers spoor een volkomen Beschryving op te maaken zy, deeze alom beruchte Visschery genoegzaam waardig.

„ Gelykerwys men dan veel nut uit de *Aritmetica* voor den Koophandel weet te trekken, als ook uit de *Wiskunst* verscheiden Mathematische Weetenschappen, die volgens de kunst der Zeevaart den Stuurlieden niet weinig ten dienst zyn; zoo is hier uit blykbaar, dat zodanige Mededeelders deezer wetenschappen, een lofelyk werk hebben verricht, hunne gaaven voor 't gemeene welzyn opofferende. Maar wat onze Visschery aangaat, is 't nochtans kennelyk genoeg, dat 'er in een welgeoeffende kennis door 't wel handhaven der Visschery zodanig een voordeel steekt, zulks 'er veel menschen deel in hebben; voornamentlyk die van de Scheepsbouwers bestaan; Uitreeders van Schepen; Leveraars van Leeftocht en Scheepsbehoefden; Vervaardigers van Gereedschappen tot de Walvischvangst; Traan- en Baardekopers; Arbeiders, Sjouwers, Schuifevoerders, en wat meer is: een groot getal Commandeurs, Harpoeniers en andere Scheepsbedienden en Matroozen, die jaarlyks hun gewin op de Neering deezer Visschery zoeken en voor een groot gedeelte daar uit bestaan.

„ Deeze redenen overweegende, vond hy zich bewoogen, zyn ontwerp ten dien einde op te maaken, zulks 'er een ander opmerkend oeffenaar eenig genot van te verwachten hadde.

Dus mogt nu deeze vrucht wel niet geheel vruchteloos wezen, aardien den toelag alleen tot onderwys is aangelegt, en ook om te die-

V O O R R E D E .

dienen, waar voor men zich te wachten heeft. Dies loopt dan het verlangen, om onzen Landaart dienst te doen, zynendraf, nademaal wy ons verbeelden, dat de ervaarnis, de beste Schoolmeesteresse, te beeter schoolgeld aan hun verdienen zal; en zulks te meer: vermits 'er den rook uit voort komt, waar van der Kooplieden-Schouw kan rooken. Hierom is 't, dat wy geneegen waren, om dit werk, alhoewel in zich zelven, de Visschery alleen raakende, genoeg vol-dongen, met verscheiden keurlyke zaaklykheden te verryken, vervat-tende in zich een Historische Beschryving van alle deeze Noordere Gewesten, gemeenlyk onder den naam van Groenlandt bekend; en om hier toe te geraaken, vertoonen we vooraf, Inleidingsgewyze, een schets van alle de Kust- en Landtontdekkers, zoo sedert eenige eeuwen zich in dien hachlyken arbeit hebben afgeslooft. Nadat wy dan ter onderzoek van eenige Oud- en Nieuw-Groenlandsche Histo-riën en zaaklykheden van een keurlyk gewicht getreden zyn, wen-den wy 't naar Yslandt, welkers aloude gedenkenissen worden opge-slagen en ontvouwen, en zoo veel mogelyk allen bygeloof voor-dachtelyk ter zyden geschooven: want wy vervaaren ons nooit voor den stem der schimmen, vermits der Geesten gewoonte is, niet dan binnens monds te prevelen, welker praatjes wy luttel achten, en daarom niet na vertellen, gedachtig, dat 'er niet weinig toe behoort, Lieden van onzen Landaart by den neus om te leiden, wanneer ze oogen in den nek hebben. Dus hebben we ons dan zoo veel moge-lyk door de verwarring van een mengelmoes deezer Borientaalsche of Noordsche Gebeurtenissen gered, en 't hinken onzer penne, door Schryvers doordringende van oordeel doen steevigen, schoon wy niet ang voor den arbeit en 't Hoofdbreeken waren. Ook hebben we den Beminnaars van Boekoeffening ten dienst, zoo nu en dan waar 't pas gaf, eenige aanmerkelyke zaaken met verscheiden keurlyke stof-fen verzelt, als bloemschakeerfels tusschen beiden in gelast, hunne opmerking wel waardig.

Na de verhandeling van Yslandt, stevenen wy naar het van ouds zeer Visschryke Spitsbergen; Visschryk zeggen we, nademaal 't 'er ceertyds voor de Visschery zoo wonder wel slaagde, dat men maar slechts Schepen derwaarts uit te rusten had, wilde men die vol en zoet met eene schoone laading van smeerige, doch echter goed voor-deel

V O O R R E D E.

deel opbrengende traanstoffen, binnen vier Maanden de Maas en 't Yweder zien opzeilen. Zedert de ontdekking van dit Eilandt, heeft 'er vervolgens de Groenlandsche Viſſchery haaren aanvang genomen, en met een gezeegenden voortgang, jaarlyks ſchatten den Vaderlande toegebracht, waar door de Reedery krachtig geſtyft, onderling een welgeordende Maatschappy aanging, die nochtans door beurtwiffeling der Waereldlyke onzekerheden allenks wederom gezwakt en geen kleine haapering onderheevig werd, tot men eindelyk alle haare koſtbaare toebereidſelen, in dit guure Geweſt geſtigt, met den loop- en de koersverandering der Viſſchen, door 't greetig vervolgen veroorzaakt, wederom floopte.

't Zelfde lot viel mede de Viſſchery aan Jan Mayen Eilandt te beurt, daar 't anders niet min Viſchryk dan te Spitsbergen was, waar door men toen genoodzaakt werd, de Zeeviſſchery voor eerſt ter hand te neemen, en vervolgens zich in 't Ys te waagen, te vooren meer dan de Ciciliaanſche *Charybdis* en *Scylla* geſchouwt.

Hoe deeze Ysviſſchery hedendaags noch in zwang gaat en beſt dient waargenomen, toont onzen Schryver doorgaans vernuſtelyk, wanneer hy zyne redeneering met de ervaarenheit gepaart, dus onderwysgeerig voorſtelt, dat alleen een naauwkeurige achtgeving veel vermag, om de zwaarigheden die zich ſomtyds in de Viſſchery opdoen, uit den weg te ruimen; want zich alleen maar op het ſpoorloos geval vertrouwende, zullen 'er telkens zodanige onverwachte wederwaardigheden zich opdoen, dat men naauwlyks weet hoe zich in deeze ongelegentheden te redden, en zyne zaaken ten beſten van de Reedery aan te leggen. Word men dan allenks door een geduurige oplettendheit ervaarend, zal deeze ervaarnis veeltyds in diergelyke ongelegentheden wonder wel te pas komen.

Naardien nu den Schryver voornamentlyk zich daar op toegelegd heeft; deeze beruchte Viſſchery met zyn ontwerp, uit een lange achtgeving gebooren, gelykerwys met zodanig een yver te dienen, als hy die by zyne noch friſſe en jeugdiger Jaaren in Perſoon als Commandeur getrouwelyk gedient had; zoo vonden we ons deswegen ingewikkelt, dit zyn ontwerp, op zyn Zeemans opgeſtelt, als zich 't beſt op zyne gewoone Hanteering verſtaande, waar in wy hem verre boven 't gemeene bereik van anderen zyns gelyken geoeffent gevonden

V O O R R E D E.

den hebben, doorgaans wegens den trant van zyne schryfaart wat te verstellen, zonder nochtans in 't minst de zin van zyne gedachten te quetsen; want woorden zyn zwaaibaar, doch de zin moet pal staan, nademaal ze geen vreemde uitlegging veelen wil; dat dan al vry wat moeiten in had: naardien zyne redenneeringen vraag- en antwoord's gewyze waren ingestelt, die wy noodzaaklyk op een andere leeft schoeijen moesten; om al 't zaakelyke in een aaneenschakelende re-denvoering over te brengen, nademaal het bestek, zoo als 't door onzen Schryver ontworpen lag, ons in die gestalte niet dienen kon, vermits 'er een gantsch ander maaksel uit stond gebooren te worden. Dies worstelde in 't overleg de rede, volgens onze keur, met de verkooren zinlykheit en schikking, tot 'er eindelyk deeze onze verhandeling uit ontsprooten is, die wy nu onder den Tytel van **BLOEYENDE OPKOMST DER ALOUDE EN HEDENDAAGSCHE GROENLANDSCHE VISSCHERY** onzen Landsgenooten mededeelen: een Werk, voornamentlyk de Groenland'sche Visschery behelzende, welker stoffe niet alleen nieuw is, en nooit te vooren beschreeven, maar ook voorbedachtelyk naar waarheit zodanig ingestelt, dat 'er in 't minst geene verdichte en beuzelachtige zaaken noch opgepronkte zwetsferyen mede vermengt zyn.

Gebruik dan des Schryvers en onzen Arbeid ten nutte, 't zy die in opvolging van eigen oeffening in zyn beroep ten dienste van de Visschery word aangelegt, 't zy dat zich eenige Belanghebbers daar in bevoordeelt vinden; behalven dat Beminnaars der Letteren, zoo wy ons verbeelden, in 't leezen van deeze Verhandeling, nooit van dien aart hen voorgekomen, mede zich vergenoegen zullen: ten wiens dienste voornamentlyk, wy achter deeze afhandeling, ons door den Schryver en een voornaam Liefhebber de stoffe daar toe ter hand gestelt, noch een nagerechtje te voorschyn brengen, zodanig befauft en toebereid, dat het hen den weetlust niet ontsmaakelyk verzadigen zal, vermits men 'er een volkomen bericht van de uitrusting ter Groenland'sche Visschery vind aangeteekent, waar nevens men mede al het Scheepsleven geduurende deeze Visscheryoeffening naar waarheit beschouwen kan. Maar vermits de eerste Druk is greechtig uitverkocht, zoo hebben de Boekverkopers *P. van Thol* en *R. C. Alberts* (het recht van de Copy by inkoop eigen geworden) deezen

* * *

twee-

V O O R R E D E .

tweeden Druk ter Perſſe gelegd, by welke gelegenheit wy het Werk met verſcheiden aanmerkelyke en welweetenswaardige zaaken van het Groenlandts en Straat-Davis Geweſt, ſedert den tydt vanden eerſten Druk tot onze ervaarnis gekomen, vermeerderd hebben: naardien 'er zich Jaarlyks nieuwe ontdekkingen hebben opgedaan, en voornamentlyk nu de vaart naar de Straat-Davis ſedert eenige Jaaren zoo krachtig is toegenomen. Het zoude nochtans ons te liever zyn geweest, indien de ſtoffe zodanig een uitbreiding hadde vereiſcht, dat we daar uit een byzonder Boekdeel hadden kunnen op maaken, om voor een tweede Stuk van 't Werk te dienen; maar overzulks ons ten dien einde het wezentlyk daar toe ontbrak, hebben we geoordeelt om het Werk echter allenks tot een volmaakter ſtaat te brengen, het zelve deezen Druk in te lyven; twyffelende teffens niet of deeze vermeerdering zal ons oogmerk ten dienſt onzer Landts-genooten ſtrekkende, in alles voldoen. Noch hebbenwe om des Lezers weetluſt verder te voldoen, achter dit Werk een kort Ver-
toog van de Terreneuſſche Bakkeljaau-Vangſt gevoegt, waarin men de behandeling van de Terreneuſſche Bank- en Kuſt-Viſſchery duidelyk en beknopt afgeſchetſt vind. Hier mede wenſchen wy den Gunſtigen Lezer alle heil, en zullen ons onder zyn beſcheiden oordeel, deezen onzen arbeid getrooſten, met te toonen dat wy zyn:

Zynen bereidwilligen Dienaar

A. M O U B A C H.

Korte

Korte inhoudt der
H O O F D T S T U K K E N .

I Nleiding: handelt van de eerste Kust- en Landtontdekkers in 't algemeen.

E E R S T E D E E L .

I. HOOFDTSTUK.

Van de eerste Ontdekkers van Groenlandt, en wie die waren. 1.

II. HOOFDTSTUK.

Ongemeene Vifchrykheit der Groenlandsche Zee; en omftandig bericht van de Eenhoorns gegeven. 6.

III. HOOFDTSTUK.

Gefteltheit en gematigheid der Oud-Groenlandsche Lucht, enz. 12.

IV. HOOFDTSTUK.

Vruchteloofe togten der Deenen naar Groenlandt, enz. 14.

V. HOOFDTSTUK.

Groenlandsche Compagnie te Koppenhagen opgerecht, zend Schepen naar de Straat Davis. 23.

VI. HOOFDTSTUK.

Onderzoek over Groenlandts ftrekking naar Tartarië en America, en bericht over Spitsbergens byzonderheden, enz. 27.

VII. HOOFDTSTUK.

Yslandts strekking en uitgestrektheid, eerste Ontdekkers, en 's Lands gelegenheit, enz. 37.

VIII. HOOFDTSTUK.

Handel en bedryf der Yslanders onderzocht. 50.

IX. HOOFDTSTUK.

't Aloude Landbestier van Yslandt; invoering van 't Christendom, enz. 52.

X. HOOFDTSTUK.

Zeemagt der Yslanders eertyds, en de aloude Bevolkers nagespeurt. 57.

XI. HOOFDTSTUK.

Verscheiden gevoelens wegens Yslandts bevolking onderzocht. 64.

T W E E D E D E E L.

I. HOOFDTSTUK.

Strekking der Kusten in en omtrent de Straat-Davis, en welke koers men om de zelve te bevaren, te houden heeft, enz. 71.

II. HOOFDTSTUK.

Aart en hoedanigheid, kleeding en gedrag der Inboorlingen omtrent de Straat-Davis Kusten, enz. 74.

III. HOOFDTSTUK.

Landdieren en 't Gevogelte der Straat-Davis Gewesten; hoe verre zich de gewoone Vischplaats uittrekt, enz. 79.

IV. HOOFDT-

IV. HOOFDTSTUK.

Verraaderfchen aart van eenige Bewooners der Straat-Davis Kusten, en hoe men zich daar voor te wachten heeft, enz. 81.

V. HOOFDTSTUK.

Westkust van de Straat-Davis en den aart der Bewoonders Beschreeven. 83.

VI. HOOFDTSTUK.

Eerste Ontdekkers van Spitsbergen, en waarom dus genoemd, enz, 85.

VII. HOOFDTSTUK.

Ongemeene koude te Spitsbergen, en den aart der Verheevelingen beschreeven, enz. 89.

VIII. HOOFDTSTUK.

Gefeltheit van 't Ys omtrent Spitsbergen, enz. 98.

IX. HOOFDTSTUK.

Spitsbergen en Jan Mayen Eilandt, eertyds Vifchryke Gewesten, enz. 100.

X. HOOFDTSTUK.

Veelerlei foorten van Walviffchen, waar onder de Eilandfche Walvifch de voornaamfte is. Voorteling der Viffchen, en de Sperma Ceti beschreven, enz. 103.

XI. HOOFDTSTUK.

Eilandfche Walviffchen, waar zich onthouden. 't Walvifch-aasbeschreeven en waar meest gevonden word, enz. 114.

XII. HOOFDTSTUK.

Noordkapers Gewest beschreeven , als mede dat der Vinvisschen,
enz. 118.

XIII. HOOFDTSTUK.

Of de Biskayers de eerste aanleiders tot de Walvischvangst zyn ge-
weest , enz. 126.

XIV. HOOFDTSTUK.

't Ryzen der gevangen Walvisschen waar toe nut ; 't Walvisch Ge-
west van een ruime uitgestrektheid beschouwt , enz. 131.

XV. HOOFDTSTUK.

Verscheiden gevoelens over den doortogt door de Waigats onder-
zocht. 134.

XVI. HOOFDTSTUK.

Verscheiden middelen aangewent , uitgevonden en in 't werk gestelt
om de lengte van Oost en West daar uit te vinden , doch te
vergeefs. 153.

XVII. HOOFDTSTUK.

Ruime uitgestrektheid van 't Gewest der Walvisschen onderzocht ; en
hoedanig de Walvisschen tot in de Tartarische Zee doordrin-
gen , enz. 157.

XVIII. HOOFDTSTUK.

Gedachten over de warmte der Zonen haare werkzaamheit , enz. 169.

XIX. HOOFDTSTUK.

Koershouding der Zuidys Visschen , en hoe men die moet opspeu-
ren , enz. 172.

XX. HOOFDT-

XX. HOOFDTSTUK.

Zuidys Visschen van hun gewoon Gewest kundig , en hunne vlucht voor den komst der Groenlandsche Vloot, enz. 183.

DERDE DEEL.

I. HOOFDTSTUK.

Westys Visschen waar voornamentlyk gevonden. Vaart op Spitsbergen begonnen en wanneer , enz. 191.

II. HOOFDTSTUK.

Walrussen en Robben hoedanig gevangen, enz. 199.

III. HOOFDTSTUK.

Eerste opkomst der Walvischvangst, die voordeelig was, en hoe die door Compagnieschap omtrent de Bayen van Spitsbergen geoeffent wierd, enz. 206.

IV. HOOFDTSTUK.

De Groenlandsche Maatschappy allenks weder gezwakt en om wat reden, enz. 220.

V. HOOFDTSTUK.

Eilandsche Walvisch van voor Spitsbergen verjaagt, en de Zeevisschery ondernomen, enz. 234.

VI. HOOFDTSTUK.

Ysvisschery ondernomen, en hoedanig. De wykende Visschen nagespeurt. 241.

VII. HOOFDTSTUK.

Westysvisschery hoe verre zich die uitstrekt. Hooge Graden gree-der dan laage om Visch op te doen, enz. 245.

VIII. HOOFDT-

VIII. HOOFDTSTUK.

Werwaarts de Vifch te vinden, wanneer plaatfen en tyden wel worden onderscheiden, enz. 249.

IX. HOOFDTSTUK.

Viffchery op laage Graden wanneer tydig is; Oud-Groenlands ftrekking voor wiens Kusten Walvifch-aas gevonden word, en alwaar zich veel Vifch onthoud, enz. 253.

X. HOOFDTSTUK.

Overwintering op Spitsbergen. Verfcheiden Observatiën over 't Noorderlicht. 260.

XI. HOOFDTSTUK.

Verfcheiden vreemde ontmoetingen en ongevallen den Groenlandsvaarders bejegt. Loosheit tuffchen de West- en Zuidys Viffchen hoe t'onderscheiden. enz. 275.

XII. HOOFDTSTUK.

Zaaken wegens de Viffchery noodig in acht te neemen, enz. 288.

XIII. HOOFDTSTUK.

Misbruik in den Traan- en Baarden handel afgefchaft. Voordeelen door de Viffchery federt eenige Jaaren behaalt, enz. 300.

Lyft van de Hollandfche Groenlandfche Viffchery federt 1669 tot 1725. 302.

Naamlyft der Directeuren, en Commandeurs over de Groenlandfche Viffchery. 314.

Groenlandfche Walvifchvangst in haar byzonder Scheepsleven en gedrag beschouwt. 327.

Korte befchryving van de Terrencuffche Bakkeljaau Viffchery. 377.

BLOEI-

BLOEIJENDE OPKOMST

Der Oude, en Hedendaagsche

GROENLANDSCHE

V I S S C H E R Y .

E E R S T E D E E L .

I N L E I D I N G .

Handelende van de eerste Kust en Land-Ontdekkere
in 't algemeen.

Al niet onbehaaglyk zyn, een kort Vertoog te doen, over de zeeghaftige Onderneemingen en Ontdekkingen sedert eenige eeuwen naar vele Gewesten der Waereld gedaan, en zoo roemwaardig en kloekmoedig uitgevoerd, waar onder die, naar de afgeleegen en onbekende Noorder-Gewesten, niet min dan alle anderen uitmunten. Meerendeels hadden ze geenen anderen grondslag, dan daar door den Koophandel allerwegen uit te breiden, en 't zy met beschaafde of onbeschaafde verre afgeleegen Volkeren zodanig eene gemeenschap aan te gaan, waar door niet alleen eigen nut en voordeel wierd beoogt, maar ook den wederzydschen bandt van oprechte vriendschap gelegd, om allenks eene menschelyke t'zamenleving op te rechten.

Oogmerk
waarom de
ontdekkin-
gen van on-
bekende
landen wier-
den onder-
nomen.

Niets nuttelyker was 'er dan voor 't Gemeen, als dat men naaukeurige en schrandere ontworpen Reistogten ondernam, en ook te gelyk niets moeyelyker voor de eerste Onderneemers van de zelve, nademaal 'er zoo vele bequaame en noodige hoedanigheden wierden toe vereischt. Genoegzaam moet men bekennen, dat het byna onmooglyk is, in een Perzoon, hoe ervaaren hy zy, alle de vereischte wetenschappen te bezitten, die tot zodanig

Hodanig-
heden in den
Ontdekker
vereischt ;

I N L E I D I N G.

een Onderneeming van nooden zyn, te weten: dat hy de Histo-
rikunde, Starrekunde, Aardklootkunde, Zee- en Waterkun-
de, Zedekunde, Koophandel enz. grondig verftaa.

die vreltyds
gebreklyk
waren.

Hierom is 't dat meest alle de Onderneemers deezer Reistog-
ten, de noodige bequaamheit niet bezeeten hebben, om hunne
Ontdekkingen met zodanig een vrucht te doen, als wel het oog-
merk hadde vereifcht; en om welker reden zy zich dan bloote-
lyk vergenoegen met zodanige zwakke berichtgevingen van
hun bedryf, dat 'er veel onnoodige zaaken, en die fomtyds
noch tegenftrydig zyn, door hen worden opgeteekent, alleen
door een gebrek van naaukeurigheid, met hunne onkunde ver-
zeilt. Om hier in te voorzien, heeft men deeze gebreklykheit
door een nader onderzoek trachten te verbeeteren; waar aan voor-
namentlyk gearbeid hebben: *Ramusius, de Bry, Hackluit, Pur-
chas, de Laet, Thevenot* en meer anderen; die, 't zy zelf ter
deezer Ontdekking hebben uitgeweeft, of naaukeurig de be-
richten van verscheiden Ontdekkers ingezien, en ons zeer nut-
telyk hunne byeen verzaamelde fchriften nagelaaten.

en daarom
verbeetert
dienden.

Vinding van
't Kompas;

Sedert de Ontdekking en uitvinding van 't Kompas, heeft *Jean de
Betencourt* in den aanvang van de vyftiende eeuw de Kanarifche
Eilanden ontdekt, en dit was de eerste aanmerklyke Reistogt,
die dus verre op den Atlantifchen Oceaan naby de * Noorder
Keerkring wierd gedaan. Vervolgens deden de Portugeezen
en Kastiliaanen verscheiden Reistogten op den zelfden koers, en
ontdekten langs de Afrikaanfche Kusten eenige Eilanden in den
Oceaan. *Bartholemi Diaz* geraakte *Cabo de Bona Speranca* ten
einde deezer gemelde eeuw te boven, en bezocht de Kusten
ten Oosten van Africa. *Vasco de Gama* nam insgelyks deezen
koers, en hunne Navolgers zyn tot de Oostelykfte eindpalen
van Afie doorgedrongen.

Wat voor-
deel daar uit
ontfprooten
is.

Een Nieu-
we Waereld,
door *Colum-
bus* ontdekt;

De roemruchtige *Christoffel Columbus*, ftak in den jaare 1492
ter ontdekking van de Nieuwe Waereld, onder de uitrusting van
Koninginne *Isabella* naar de Kanarifche Eilanden over; en het
naar 't Westen wendende, ontdekte hy de Eilanden *Cuba, Espag-
nola, de Caribes, Guardeloupe* en *Jamaica*. Van daar steevende hy
vervolgans naar de vaste Kuft, en ontdekte een gedeelte Lands

* *Tropicus Cancræ,*

door

I N L E I D I N G.

door de Indianen van dien Landaart, *Paria* genoemd. *Alonzo Ni-* Waarin hem
veele andere
nagevoigt
zyn, om
deeze ont-
dekking
verder uit
te breiden.
nus volgde dit spoor Insgelyks *Alonzo d'Ojeda*, en *Americus Ves-*
putius. *Pinzon* ontdekte in 't jaar 1499 eenige Zuiderdeelen. *Alonzo*
Fogueda en *Diego Nicuesa* leiden de eerste grondt van Regeering
in deeze Nieuwe Waereld, door den Kastiliaanschen Koning
daar toe afgevaardigt Insgelyks waren *Anciso* en *Lopez d'Ola-*
no gelast, *Karthagena*, *Nuestra Senora de la Vittoria*, *Nombre de*
Dios, *Dariën* enz. in bezit te neemen. Alle deeze Opperhoof-
den, geraakten eerlang onderling oneens, 't zy wegens de uitge-
strektheit van hun bestier, 't zy om de gretigheid naar schat-
ten, die deeze ontdekte Gewesten uitleeverden; zulks het wei-
nig scheelde of de Kastiliaanen zouden de vrucht hunner ont-
dekkingen eerlang wederom verwaarlooft hebben. *Vasco Nunes*
de Balboa, een der aangestelde Opperhoofden, de gunst des Ko-
nings verloorde hebbende, besloot door nieuwe Ontdekkingen
zich weder in de zelve te wikkelen; dies drong hy Landwaart
in tot aan de Zuidzee en de Golf van *St. Michel*. Hier moest
hy en de zynen niet weinig gevaar bezuuren, vermits hun den
leestogt nevens andere noodzaaklykheden op 't alleronverdraag-
lykste ontbrak. Gelykerwys de Fabel van *Midas* geruigt, die
alle bedenkelyke rykdommen voor zyn grootste goedt verloor,
en echter den doodelyken honger smaaken moest; door den
hoogdraavenden Dichter L. Rotgans in zyne Zedelessen dus
krachtig uitgebeeld:

*Hy hadt den rykdom voor zyn grootste goedt verkoren.
Geef, zegt hy, dat al 't geen ik raake in gout verkeer'.
Maar hoe verging den Vorst dat onbedacht begeeren?
Gansch qualyk: Want de maag kon geen metaal verteeren.
't Geschenk was doodelyk dat hem de Wyngodt gaf.*

Sebastiaan Cabot een Venetiaan, door zoo veel welgelukte Een alge-
meene
Landvoogd
naar de ont-
dekte Nieu-
we Waereld
gezonden.
ontdekkingen bekoort, ruste twee schepen uit; vertrok uit de
Havens van Engelandt, en steevende tot op 55 Graden Noor-
der breete. *Pedraria d'Avila* werd voor algemeen Bevelhebber
der Nieuwe Waereld uit Spanje afgevaardigt. Hy benaartig-
de zich in 't bevaaren van de Zuidzee, ten dien einde eenige
sterk-

I N L E I D I N G.

sterkten opwerpende. *Gaspar de Morales* door dien zelfden Bevelhebber afgezonden, trok over 't gebergte naar de Zuidzee. Veele *Hoplieden de Morales* op deezen togt gevolgt, be-roofden den Indiaanen van alles, op een gewelddaadige en barbaarsche wyze, maar deezen Landaart, om zich te wreken, in hinderlaag gelegen, ontweldigde den Spanjaarden wederom van den geroofden buit. *Juan Solisfo* en *Juan Ponce* met eenige manschap op ontdekkingen uitgezonden, werden byna ter zelve tydt door de *Karibaanen* overrompelt, en door hunne greetige ingewanden verflonden. *Vasco Nunez* voorhebbende ten Zuiden nieuwe ontdekkingen te doen, om zich het juk van *Pedrarias* t'ontrekken, werd, midlerwyl den tegenwind hem te vertrekken ophield, eerlang aangehouden, en gedoemt het hoofd te verliezen.

Onlusten onder deeze nieuwe Regeering ontstaan.

Midlerwyl het zich dus in de eerste ontdekkingen der Indiën onder de Spanjaarden toedroeg, had *Ferdinand Magellaan* een Portugees, eenen weezin tegen Koning *Emanuel*, zyn Heer en Meefter opgevat; dies vertrok hy naar 't hof van Spanje. Hy bood zynen dienst deezen Monarch aan, om de waereld rond te zeilen, en d'ontdekking der *Spesery Eilanden* te voltrekken.

Ferdinand Magellaan gaat insgeelyks op ontdekking uit. Vindt de Straat *Magellaan* naar hem genoemd, en zeilt vervolgens den Aardkloot rond;

Karel den vyfden was 't die hem van vyf schepen voorzag, door een manschap tweehondert en vyftig sterk verzelt; hier mede vertrok hy in den jaare 1519 van *Sevilje*. Nadat hy vergeefs getracht had de *Rivier de La Plata* door te steevenen, overwinterde hy in de haven *St. Juliaan*: vervolgens zette hy zynen koers voort, vond eene Straat die gemeenichap met de Zuidzee had, en men van toen af de *Straat van Magellaan* noemde.

Dus was hy de eerste der Europeanen die den Atlantischen Oceaen tot in de Zuidzee doorsteevende, en deeze zee overstak, den gantschen Aardkloot rond zeilde, by de *Moluksche Eilanden* aanquam, vervolgens *Cabo de Bona Esperanca* voorby-Loopende; zulks deezen togt in den tydt van drie jaaren voltrokken wierd. Dit spoor door verscheiden anderen gevolgt, werd eindelyk in den jaare 1539, door deeze voornoemde Straat, *Peru* ontdekt.

waar in hem *Draak* na-volgt.

Vervolgens ondernam *Francois Draak* in 't jaar 1577 zyne beruchte Reistogt rondom den Aardkloot met vyf scheepen. Hy stelde koers door de *Straat van Magellaan* naar *Peru*, van daar naa

I N L E I D I N G.

naar *Mexico*, *California* enz. en keerde weder, door de Oost-Indiën, *Cabo de Bona Esperanca* omvaarende, naar Engelandt. In 't oversteevenen van de Zuidzee, werd *Draak*, door storm, van *Winter*, zyn gezelschap afgescheiden; *Winter* stak toen de eerste weder te rug over de Zuidzee, en quam door de *Straat van Magellaan* wederom in den Atlantischen Oceaan.

Na verscheiden gedaane togten door deeze gemelde Straat, werd in den jaare 1584 Koning Philips de tweede door *Sermiento* geweldig aangezigt, om in de *Straat Magellaan* Sterk-Voorne- men om den doortogt van deeze Straat te hinderen, 't welk vruchteloos afloopt. tens te bouwen, en 'er een Volkplanting op te rechten, zulks daar door den doortogt van vreemde Natiën geweert wierde: Maar door schipbreuk, hongersnoodt, en mooglyk ook door d'onmenschelykheit der *Patagonen*, werd deeze onderneeming gestuit, in weerwil van de poogingen door den Hertog van *Alba* daar toe aangewend.

Thomas Candis was de derde, die gelukkig in den jaare 1586, in den tydt van twee jaaren en twee maanden den Aardkloot rond zeilde, waar over *Magellaan* en *Draak* ruim drie jaaren hadden toegebracht. Derde toga door Candis.

Om nu tot onze Landsgenooten over te gaan; *Olivier van Noord* was 't, die in den jaare 1598 de vierde Reistogt rondom den Aardkloot deed. vierde doer van Noord. Zyn Opperstuurman was een Engelsman, *Melis* genoemd, die *Candis* te vooren in zynen togt verzelt had. Van *Noord* hield de zelfde koers als *Magellaan*, *Draak* en *Candis* te vooren gehouden hadden, en quam na drie jaaren wederom in 't Vaderlandt aan te landen.

In den jaare 1598 stak de Vloot van *Van der Hagen* in zee, verzelt van *Jaques Mahu*, *Simon de Cordes*, *Sebald de Weert* enz. wiens Opperstuurman *Willem Adamsz.* was, doch moest, in de Straat gekomen, veel uitstaan. Tot aan den mondt van de Straat gevordert, wende men 't Zuidwaarts, wanneer *Sebald de Weert* de Eilanden ontdekte, sedert met den naam van *Sebalds Eilanden* bekend.

De vyfde Reistogt rondom den Aardkloot, werd in den jaare 1614 voltrokken door *George Spilbergen*, als Opperhoofd van zes Hollandsche schepen, waar mede hy de *Straat van Magellaan* doorsteevenende, over de Zuidzee in Indiën quam, Vyfde doer Spilbergen.

I N L E I D I N G.

en na een togt van drie jaaren weder in Hollandt aanlande.

Verscheiden
ontdekkin-
gen der Ne-
derlanders.

Vervolgens hebben de Nederlanders verscheiden ontdekkingen ten Zuiden de *Straat Magellaan* gedaan, en aan die Landtfreenken deeze namen gegeven: als 't Landt van *Tasman*, *Diemenslandt*, *Nieuw Zeelandt*, *Nieuw Hollandt*, *Karpentaria* en *Nieuw Guineë*, insgelyks aan de Bayen, Kaapen en Rivieren, en zulks van den † Evenachtslyn af tot op 44 Graaden Zuider breete.

Küsten van
*t onbekende
de Zuidland
ontdekt;

Zeer groote ontdekkingen hebben de Nederlanders sedert aan de Küsten van 't onbekende *Zuidlandt* gedaan, die echter voor 't Algemeen niet in 't licht zyn gekomen. *Dirk Rembrantsz.* heeft een beknopt verhaal in 't licht gegeven, van een Reistogt door *Abel Jansz. Tasman* 1642 naar 't onbekende *Zuidlandt*, ten Zuiden *Nieuw Hollandt* en van *Diemenslandt* gedaan. Aanmerklyk is 't, dat alle die rondom den Aardkloot hunnen togt volvoert hebben, geduurig door de *Philipynsche* of door de *Molukfche Eilanden* in de Oost-Indiën gekomen zyn; mogelyk dat deeze lange aaneenschaakeling van Landen, die zich schynen byna van den Evenachtslyn tot de 50 Graaden Zuider breete uit te strekken, den doortogt zuidelyker gehindert heeft, waarom dan gemeenlyk de koers door de Zuidzee naar de *Eilanden van Salomon*, of de *Ladrones* genomen wierd.

Insgelyks
verscheiden
Eilanden ten
zuiden Ma-
gellaan.

In den jaare 1615 was 't, toen *Cornelis Schouten* van *Hoorn*, en *Jaques le Maire* de zesde Reistogt rondom den Aardkloot ondernamen, een nieuwe koers ten Zuiden de *Straat van Magellaan* naar *Terra del Fuego* neemende, die zy ontdekten en gelukkig volbragten. Door deezen genomen koers, passeerdenze en ontdekten de *Sebalds Eilanden*, 't *Staten Landt*, *Mauritius Landt*, *Barnevelds Eilanden* enz. en 't is omtrent de *Kaap Hoorn* op 57 Graaden Zuider breete, dat ze een nieuwe doortogt naar de Zuidzee vonden; die sedert de *Straat Le Mair* genoemd is. In deezen Reistogt gaven ze aan veele Landen en Eilanden namen, en keerden toen weder als de anderen door de Oost-Indiën naar hun Vaderlandt, nadat ze twee jaaren en agtien dagen op deezen togt hadden toegebracht. Deeze doortogt gemaklyker en zee-kerder gevonden hebbende, dan die van *Magellaan*, zonden 'er de *Staten Generaal* in den jaare 1623 een Vloot van elf schepen

en de Straat
Le Mair.

† *Linea Equinoctialis.*

der-

I N L E I D I N G.

derwaarts, waar van in de verzameling der Vojagien door de Oostindische Compagnie gedaan, genoegzaam bericht gegeven word.

Francois Pelsart, Bevelhebber van 't schip *Batavia*, in den jaare 1629 uitgevaaren, en op 28 Graaden Zuider breete gekomen, stiet ongelukkig met zyn schip op de *Abrollos* of *Houtmans Klippen*, dies nam hy zyn toevlugt op een schip ter berging van zyn overgebleeven volk. Zy staken dan eindelyk weer in zee, en quamen in 24 dagen over de Zuidzee, tot aan 't Eilandt door de Hollanders *Toppers Hoetje* genoemd.

Togt van Pelsart om den Aardkloot.

Vervolgens in den jaare 1643 nam *Brouwer* een anderen koers, om een doortogt naar de Zuidzee te vinden. Deeze doortogt is ten Oosten van de *Straat Le Mair* ontdekt, en sedert die van *Brouwer* geheeten. Volgens 't bericht van verscheiden Nederlanderen, die hier naauwkeurig acht op hebben geslagen, zoo vertoont zich het zuidelyke gedeelte van *Magellaan* onder den naam van *Terra del Fuego* bekend, als een verzameling van veele Eilanden die deeze Straaten uitmaaken, alwaar beide deeze Zeën gemeenschap vinden.

Brouwers ontdekking.

Als Koning Karel de tweede, de Hertog van Jork, namaals Koning Jacob de tweede en veele Engelsche Edellieden, beslooten om de Kust van *Chili* nader t'ontdekken, gaven ze in den jaare 1669 twee schepen onder 't bestier van *Jean Narborouch*; hy quam in 't jaar 1671 weder te rug, hebbende meer dan twee jaaren op zee geweest, en de Straat gints en herwaarts gepas-

Narborouch's op ontdekking uitgezonden.

scert, geduurig de kusten van *Chili* en die der *Patagones* volgende. Zyne waarneemingen op deezen togt, zyn naaukeuriger dan alle anderen die voor hem deeze kusten bevaaren hebben.

In den jaare 1680 en 1681 ondernam Kapitein *Scharp* verscheiden hagchelyke togten, bevaarende veele Eilanden en Kusten van de Zuidzee. In zyne te rugreize, alle hoope van de Straaten van *Magellaan*, *Brouwer* en *La Mair*, te zullen bereiken, verlooren hebbende, werd hy genoodzaakt een langer weg ten Zuiden in te slaan dan de *Kaap Hoorn*. Hy bereikte dan deeze gewesten tot op 60 Graaden Zuider breete, en vond 'er veele Eilanden met Ys bezet, insgelyks veel Sneeuw, en verscheiden Walvisschen. Nadat hy zich een weinig aan een klein Eilandt opgehouden had, 't welk hy 't Eilandt *Duc de*

Jork

I N L E I D I N G.

York noemde: steevende hy byna agthondert mylen ten Oosten en zoo vervolgens ten Westen. 't Eerste Landt 't welk hy in drie maanden ontdekte, werd door hem 't Eilandt *Barbados* geheeten. Alle deeze Landen rondom de Straaten *Le Mair* en *Brouwer* bestonden uit Eilanden zich wyd en breed ten Zuiden uitstreckende, 't welk ook met het gevoelen der meeste Onderzoekeren overeenkomt.

Wood's naau-
keurige ont-
dekking;

Sedert deeze onderneemingen zyn veele Engelsche schepen door de Straat *Magellaan* en boven de *Kaap Hoorn* in de Zuidzee gekomen. Om de scheepstogt van Kapitein *Wood* niet over te slaan: hy zailde door de *Straat Magellaan* in 't jaar 1670 tot in de Zuidzee; hy heeft de plaatsen door hem bezocht naaukeurig beschreeven, en de Eb en Vloed naau acht geslagen; ook heeft hy op alle aanmerkenswaardigheden waar hy passeerde acht gegeven. Hier dient ook niet vergeeten te worden het bericht van Kapitein *Cowley*, die in 't jaar 1683 zyne Reistogt rondom den Aardkloot aanvaarde. In de Zuidzee gekomen, vond hy 'er een groot getal Walvisschen, en gaf aan eenige ontdekte Eilanden namen. Hy passeerde, niet door de *Straat Magellaan*, noch door die van *Le Mair*, maar nam zynen koers door deeze die Kapitein *Scharp* in 't jaar 1681 ontdekt had, wanneer hy zyne te rugtogt uit de Zuidzee neemen wilde. Hy bereikte zynen koers op 60 Graaden 30 Minuten Zuider breete, loopende vervolgens Noorden ten Oosten tot op 40 Graaden Zuider breete, alwaar hy zich by Kapitein *Eaton* voegde. Zy gaven de Eilanden die zy zagen en ontdekten, verscheiden namen, neemende vervolgens ieder zynen byzonderen koers.

als mede die
van *Cowley*.

Dampiers
Reizen en
ontdekkin-
gen aange-
merkt.

De beruchte Kapitein *Dampier* begon zyne Reistogten in den jaare 1679; deeze togten zyn naaukeurig beschreeven en ook zeer geacht. Hy beschryft de Landen door hem bevaaren, en insgelyks de Kusten, Havens en Bayen van *America* en d'Indiën, als mede die van 't onbekende *Zuidlandt*, zonder dat hy in de aanmerking van de Natuurkunde, Zeden en Handel deezer Landen nalaatig is.

Die van
Beauchesne
onderno-
men.

Onder 't Bevel van Kapitein *Beauchesne*, rustten in den jaare 1698 en 1699 de Franschen twee schepen te *Rochel* uit: Beide naar de Zuidzee afgevaardigt, passeerde *Beauchesne* de *Straat Ala-*

I N L E I D I N G.

Magellaan, ontdekkende eenige Eilanden en Landen daar omtrent. Hy steevende in 't wederkeeren in 't jaar 1701 boven de *Kaap Hoorn* op 58 Graaden 15 Minuten gelegen, en zulks in een gewenscht zaizoen.

't Luft ons nu, tot ons voorgestelde oogmerk wat nader te komen, om kortelyk in de zelve tyd-orde, de scheeps-togten ten Noorden voor te stellen, gelyk die vervolgens Noordoost en Noordwest derwaarts ondernomen zyn.

't Was dan in den jaare 1380 dat twee ryke Venetiaanen, *Nicolaas* en *Antoni Zeni* van *Gibraltar* naar *Vlaanderen* en *Engelandt* t'zeil gingen; maar een zwaare opkomende storm verzette zodanig hunnen koers, datze op de Kusten van 't Noorden in de Yssee omtrent *Yslandt* en *Groenlandt* vervielen.

Jean en *Sebastiaan Cabot* mede Venetiaanen, vertrokken in den jaare 1497 door last van Koning Henrik den zevenden, uit *Engelandt*. Op hun wederkomst gavenze van hunnen togt bericht, en vertoonden in een Kaart de strekking van eenige Amerikaansche Landen Noordoost gelegen; ook voerdenze vier Persoonen van dien Landaart met zich. In 't jaar 1553 zocht *Hugh Willoughby* een doortogt ten Noordoosten, liep omtrent hondert en zestig mylen Noordoost van *Seynam*, op zeventig Graaden Noorder breete gelegen. 't Scheelde weinig of hy zou aan *Nova Sembla* en aan *Groenlandt* aangeland zyn, had hem de koude en 't ys niet wederhouden; hy nam toen zynen koers Zuidelyker, tot aan *Arzina* een Rivier in *Laplandt*, alwaar deezee Zeeheldt met zyn Scheeps-volk in 't schip, door de uitgestaane koude afgemat, in 't voorjaar dood gevonden wierd.

't Was in den jaare 1556 dat *Steven Burrouw* een doortogt naar Indiën ten Noordoosten zoekende, tot op 80 Graden 7 Minuten breete gevordert was. Hy steevende tot aan *Nova Zembla*, en naar het schein quam hy in *Groenlandt* aan te landen, als uit de hoedanigheid van 't Landt, de gesteltheit van 't Ys en den aart der Vogelen, uit zynen brief gebleeken is.

Martin Forbischer deed in den jaare 1576, 1577 en 1578 drie verscheiden Reistogten, om ten Noordwesten een doortogt te vinden. Hy ontdekte veele groote Zeeboezems, Bayen, Eilanden, Kapen en Landstreeken die een zeer groote Straat uit-

I N L E I D I N G.

maakten. Hy noemde alle deeze onderscheiden plaatfen. Zyn Scheepsvolk bragt veele blinkende *Markassieten* mede, die de Goudfmeden te Londen voor ongezuivert goudt aanzagen. Dien zelfden *Forbifcher*, vond 'er eenige Bewooneren deezes Lands aan den oever van de Straat naar zynen naam genoemt; hunne Kanoos waren uit huiden van Zeekalveren gemaakt, behalven de kiel die van hout was. Zy handelden met Zalm en andere visch. In hunne hutten vond men veele roode boontjes, gelykende naar deezen die men in *Guinée* vind.

Pet en Fakman paffieren de *Waigatz*.

Arthur Pet en *Karel Fakman* doorsteevenden in 't jaar 1580 deez Ocean ten Noorden, en paffeerden de *Straat van Waigatz*, stelden koers ten Oosten van *Nova Zembla*, zoo lange hen 't ys niet hinderlyk was; maar geen kans ziende verder door te geraaken, wenddenze hunne stevens in 't laaft van 't jaar.

Gilbert ontdekt *Terre-neuf*, recht 'er een *Visschery* op.

In 't jaar 1583 ging *Humphrey Gilbert*, op aanporring van den Secretaris van Staat *Walsingham*, naar *Nieuw Foundlandt* of *Terre-Neuf* t'zeil, en quam in de groote Rivier *St. Lourens* te *Canada* aan te landen. Hy nam in den naam van Koninginne *Elizabet* bezit van dit Landt, en rechtte aldaar de beruchte *Bakkeljau-Visschery* van *Terre-Neuf* op.

Joan Davis onderneeming, hoe die uitviel.

Joan Davis had in den jaare 1585 last eenen doortogt ten Noordwesten te zoeken, en boven de Straat van *Forbifcher* te steevenen. Hy deed dan veele ontdekkingen, in *Hackluit* en *Purchas* te vinden. *Davis* steevende driewerf naar 't Noordooften. Geduurende zyn verblyf aan de *Kaap Desolation* vond hy 'er veel *Peltery* en *Wolle*, naar die van *Castors* gelykende, waar tegen hy met de Inwooners deezes lands eenige kramery mangelde. Zy bragten hem mede veele wilde beeste Huiden, witte Hazen, eenig Koper, Schelpen, enz. Hy vond 'er op de *Rotzen* een Heeftergewas, welkers vrucht, een sap uitleeverde, naar dat der kruisbessen gelykende. 't Is mogelyk de *Cranberry* van *Nieuw Engelandt* geweest, die men insgelyks *Bearberry* noemt, zulks de Beeren zeer greetig naar deeze bessen zyn. *Joselin* noemt ze *Vitis Idea palustris fructu majore*. Allerwegen omtrent deeze Straat, naar zynen naam genoemt, vond *Davis* veel Zeevogels en ook *Bakeljaauw*, *Bosfchen* van *Pynboomen*, *Vlierboomen*, *Taxis*, *Berkeboomen*, enz. Veele soorten van

Ge-

I N L E I D I N G.

Gevogelte , zwarte Puimsteen , zeer wit Bergzout , Zee-
Eenhoorns en andere groote Visschen.

Niet min hebben de Nederlanders onze Landsgenooten in
deze Ontdekkingen deel gehad; 't was in den jaaren 1594,
1595 en 1596 dat *Willem Barentsz.* drie verscheiden togten naar
't Noorden deed, om elders een doortogt naar Oost-Indiën te
vinden. Het ys hem in zynen derden Reistogt t'eenemaal bezet-
tende, werd hy genoodzaakt, aan de kust van *Nova Zembla* op
78 Graden Noorder breete te overwinteren. Toen ontdekte
men in deezen togt, het *Beeren Eilandt*, dus genoemt, om de
meenigte Beeren aldaar gevonden, en men quam in *Groenlandt*
aan te landen; Maar *Willem Barentsz.* liet in den laatsten togt,
met veel van zyn volk het leven, nadat hy met de zynen onge-
meene ongemakken en een onverdraaglyke koude hadde uitge-
staan. *Willem de Veer* is de opsteller deezer Reistogten geweest;
waar in men veel aanmerklyke waarneemingen vind uitgedrukt;
want de Heer *Boyle* getuigt, dat hy zich van dezelve voorna-
mentlyk gediend heeft, in 't beschryven van den aart en eigen-
schap der koude. Het Landt der *Samojeden* word omstandig be-
schreeven; en deeze Zeehelden de Kusten van *Nova Zembla*
langs steevenende, gavenze namen aan veele Kapen, Bayen, Ei-
landen en Uithoeken. Verscheiden waarneemingen de Walvis-
schen aangaande, zyn in deeze Beschryving te vinden; ook
word 'er met goed oordeel over de verschynzelen der Luchtdee-
len, over de miswyzing van 't Kompas en over de uitwerking
der koude gehandelt, als zy geduurende hun smertelyk verblyf
in 't ys van *Zembla* verduuren moesten.

Ontdekkin-
gen door
Nederland-
ders onder-
nomen.
Die van *Wil-
lem Barentsz.*

't Beeren Ei-
land ont-
dekt.

De beruchte *Jan Huigen van Linschooten*, geeft ons insgelyks
een omstandig bericht van zyne Reistogten, op den zelve tydt
in den jaare 1594 en 1595 naar 't Noorden gedaan. In dit be-
richt worden de Noorder Gewesten, te weeten, de Kusten van
Noorwegen, *Laplandt*, *Zembla*, *Waigatz*, de mondt der Riviere
Oby, de Kusten van *Tartarië* tot de voornoemde Rivier en de
Witte Zee, naaukeurig beschreeven.

Linschooten's
ondernee-
ming naar
't Noordeu.

Thomas Button een kundig Wiskunstenaar, in dienst van Prins
Hendrik, achtervolgde in 't jaar 1611 de ontdekkingen ten
Noordwesten op begeerte van zynen Meester. Hy besteevende de

Ontdekkin-
gen van *But-
ton*, hoe die
astiepen.

I N L E I D I N G.

Straat Hudzon, latende de Bay van deezen naam ten Zuiden, en liep meer dan 200 mylen ten Zuidwesten in een binne zee van meer als 80 vademen diepte. In deezen moeyelyken togt ontdekte hy een groote Landstreek, door hem *Nieuw Walles* genoemd; nadat hy daar overwintert had, en in *Nelsons Haven* veel ongemak uitgestaan, onderzocht *Button* de Bay naar zynen naam genoemd, bereikte verder *Digs Eilandt*, in den mond van *Hudzons Bay* gelegen. Hy ontdekte toen noch een groote Landstreek, door hem *Carys Swans-Nest* geheeten, doch hy verloor het grootste gedeelte van zyn volk geduurende zyn verblyf in *Nelsons Haven*, op 75 Graden 10 minuten Noorder breete gelegen, schoon hy genoeg bezorgt had, dat 'er teffens drie vuuren binnen scheepsboord gestookt wierden. Zy vonden 'er ondertusschen tot hun onderhoud zeer veele Veldhoenders en ander gevogelte, die zy in meenigte dood sloegen, zonder van 't vleesch der wilde Beesten gewag te maken. Men vond 'er aan de Oevers der zeën veele Medecinaale Kruiden en *Angelicaas*, wier vruchten de Ingezetenen aten. Deezen Landaart geneerde zich met Robben te vangen. In den jaare 1609 en eenige navolgende, steevenden *Henri Hudzon*, *Jacob Hall* en *Willem Bassin* hoog Noordwestelyk aan, en gaven namen aan alle de gewesten door hen ontdekt, die in de Kaarten deezer Noordere Landstreeken uitgedrukt staan.

Munk op ontdekking uitgezonden.

De Koning van Denemarken, op 't voorbeeld van alle deeze ontdekkingen, besloot in den jaare 1605, 1606 en 1607 insgelyks schepen ten Noorden uit te rusten, welke verrichtingen van weinig belang waren; maar in 't jaar 1619 verzorgde denzelven Koning, *Jean Munk* twee scheepen, die de zelfde koers als *Fobischer* en *Hudzon* nam, en op 63 Graden 20 minuten voortsteevende, alwaar *Munk* genoodzaakt wierd te overwinteren. Hy noemde deeze plaats *Munks Winterhaven*, en de overige Landstreek *Nieuw Denemarken*.

Marmaduk en *Hudzons* onderneemingen.

Thomas Marmaduk van *Hull* bevoer deeze gewesten in 't jaar 1612 tot op 82 Graden Noorder breete, gelyk te vooren *Henri Hudzon*, door de Engelsche Maatschappy in 't jaar 1608 derwaarts gezonden, had gedaan, om de Landen rondom de Noordpool strekkende te ontdekken. Deeze Ontdekkers vonden

I N L E I D I N G.

den veele Eilanden en Landstreeken in hunnen gehouden koers, en gaven namen, volgens hun goeddunken, aan verscheiden plaatsen van *Groenlandt*. *Hudzon* quam in de maand Juni te *Nova Zembla* aan te landen, in welk zomerzaizoen het aldaar sterk vroor.

In May 1610 ruste zich de Engelsche Maatschappy met al-
 len ernst op de Walvischvangst uit, en deeze Visschery slaagde
 hen beeter omtrent *Groenlandt* en *Cherry Eilandt*, dan elders.
 Sedert vond deeze Compagnie de Noordfche Vaart tot den jaare
 1622 zeer voordeelig, en besloot het getal haarer scheepen tot
 op 13 of 14 te vergrooten, die jaarlyks onder 't bestier van ver-
 scheiden Commandeurs afgezonden wierden.

Alle deeze Ontdekkingen en waarneemingen zyn echter op
 verre na, van dat gewigt niet, dan die sedert den jaare 1630
 gedaan wierden. Eenige Engelschen, onder 't beleid van *Good-
 ler*, werden in 't zelve jaar genoodzaakt rondom deeze onbeken-
 de Landen te kruiffen, en 'er vervolgens den winter door te
 brengen; gelyk 'er ook anderen van deeze Natie in den jaare
 1633 en 1634 overwintert hebben, welker laatste echter daar
 het leven lieten.

In deeze verscheiden Reistogten der Engelschen, gavenze
 deeze Landen eenige namen, te weeten: *Hackluids-headlandt*,
Whale-bay, *Horn-zound*, *Ice-point*, *Bell-point*, *Lownes-island*,
Black-point, *Cape-cold*, *Ice-zound*, *Knotty-point*, *Deer-zound*,
Smitbs-bay, *Hope-island*, *Edges-island*, *Wyches-island*, *Bear-island*,
Charles-island, enz. Maar onze Nederlanders, voor en na dee-
 ze Engelsche scheeps-togten, gaven deeze zelfde Landen ande-
 re namen. Dit veroorzaakte toen buiten twyffel al vry wat ver-
 warring in de Berichten daar van uitgekomen, als mede in de
 uitgegeeven Kaarten.

De Engelschen die in 't jaar 1630 in *Groenlandt* overwinter-
 den, verlooren den 14 October de Zon; en deeze al verquik-
 kende hoofdstar, quam niet voor den 3 Februari weder te voor-
 schyn. Zy die in 't jaar 1633 overwinterden, gaven bericht
 dat hen de Zon op den 5 October begaf, alhoewel ze tot den
 17de der zelve maand, noch zodanig een scheemering zagen,
 waar by men noch leezen kon. Op den 22sten reezen de Star-

Voortzet-
ting van
d'Engelsche
Walvisch-
vangst.

Goodlers
overwinte-
ring.

Namen door
de Engel-
schen aan
verscheiden
Landen en
Eilanden
gegeeven.

Waarneemingen in
Groenlandt
door de Eng-
elschen,
en aan *Nova*
Zembla door
de Hollan-
ders gedaan.

I N L E I D I N G.

ren van 24 tot 24 uren boven den Horizont; en dit duurde den gantschen winter, tot op den 15 January, wanneer 'er wederom zoo veel scheemerlicht, gedurende zes of zeven uren, in 't Zuiden wierd gezien, dat men 'er genoeg by leezen kon. Den 12. February zagen ze de zonne-stralen op de toppen der Bergen, en den volgenden dag de geheele Zon. De gesnevelde Engelschen van 't jaar 1634 lieten in geschrift na, datze de Zonden 10. October uit hun gezicht verlooren hadden, waar na zy zich den 14. February weder boven den Horizont vertoonde. De Hollanders die in 't jaar 1596 aan *Nova Zembla* overwinterden, verlooren het zonne-licht den 4. November, maar toen zagenze de Maan zoo wel by den dag als nacht. Den 24. January vertoonde zich wederom de Zon aan den Horizont. De verscheidenheit in deeze verschynzelen veroorzaakten de *Refractiën* der zonne-stralen niet: maar de verschillende breedte der plaatsen, alwaar de Engelschen en de Hollanders den winter overbragten. De koude die de Hollanders aan *Nova Zembla* uitstonden, was verre overtreffende deeze die de anderen in *Groenlandt* gevoelden.

De Engelschen die in *Groenlandt* overwinterden, leefden van 't vleesch der wilde Beesten, als Reedieren, Beeren, Vossen, enz. en het Beerenvleesch scheen hen smakelyk en tamelyk gezond. De Vogels en Vossen quamen weder te voorschyn, zoo draa de Zon zich wederom vertoonde; men stelde knippen en vallen, zulks 'er veele gevangen wierden: de Vossen waren het gezondste te nuttigen, geneezende den Nederlanders van de Scheurbuik. In de maand Mey vonden ze zeer veele Meeuweneyeren. De koude was bovenmaaten streng voor de Hollanders te *Nova Zembla*, als mede voor de Engelschen in *Groenlandt*. Beiden floegen hunne ligchaamen vol blaaren en zweeren uit; door de felle koude bevroor de brandewyn, hun uurwerk stond stil, en alles wierd ys, zelfs in den hoek van den haart. Dit wedervoer mede Kapitein *James* op 't Eiland *Charleton*, alhoewel maar op 61 Graden Noorden breete gelegen, daar deezen op omtrent 75 en 78 Graden overwintert hadden; en in deeze bittere koude floegenze Lootzen op, om 'er hun verblyf in te neemen.

De

I N L E I D I N G.

De Koning van Denemarken, om de Negotie en d'Ontdekkingen ten Noorden aan te moedigen, zond in 't jaar 1653 drie Ontdekkingen door last van den Deensche Koning gedaan.

wel acht te geeven, en van de aangelande plaatzen een omstandig verslag te doen, wegens alles wat nuttelyk in diergelyke Reistogten was. Zy passeerden de *Straat Waigatz* genoemt, en vonden 'er eenige bewooners van *Nova Zembla* in hunne Kanoos. Deezen Landaart was zeer gezwind in 't loopen; zy droegen kleederen van *Pinguins*-vellen en andere Dieren. Hunne Vaartuigen waren van 't leer van Zeekalveren gemaakt; op den rug droegenze Pylkookers met pylen gevult, neven een soort van een byl uit visbeen gemaakt. Deze Inwooners scheenen onhandelbaar, verachtende der Europiaanen spys en drank. *Nova Zembla* weder verlatende, begaven zich de Deenen naar *Groenlandt*. Men vond aan deeze kust noch Boomen, noch Heestergewassen, dan alleen eenige kleine Geneverboomtjes en laage Sparreboomen; maar veel Mos, Heide, een soort van Moes, als Latu, Lepelbladen, Zuring, Steenvaaren, veele soorten van *Renoncules* en andere Gewassen. In de holen der Rotzen onthielden zich ontallyke Vogelen, wier vuiligheit met het Mos van boven neer geworpen, de aarde in de valeyen tot een mist verstrekte, waar door zodanige kruiden voortquamen, als reeds beschreeven zyn. Voorts was 't allerwegen Rotsachtig, en vol van ys in veele eeuwen onsmeltbaar geweest. Watervogels vonden 'er in overvloed, zy bedekten gelykzaam de Zee, wanneer ze te water gingen, en de Lucht als ze vlogen. Men vond 'er mede eene meenigte Zee-honden, Kreeften, Makreelen, Dolfynen, en een soort van Zee-torren of Vliegen, die men ook in den buik van Walvisschen gevonden heeft, en men meent hen ten voedzel verstreken.

Wat zulks uitgewerkt heeft.

Lucas Fox verzelt met *Jean Westerholm*, vertrokken in 't jaar 1630 op order van den Deenschen Koning, om ten Noordwesten een doortogt te zoeken, en hun schip werd ten dien einde voor 10 maanden van leeftogt verzien. Zy hielden dezelve koers als *Forbischer*, *Hudzon*, *Davis*, *Baffin* en *Button*. Zy zagen veele Walvisschen en Vogelen, en vonden een meenigte ys; timmerden een Pinas aan de Riviere van *Nelson*, alwaar zy noch ceni-

Fox en Westerholms ver-richtingen.

I N L E I D I N G.

eenige overblyffelen vonden, certyds door *Thomas Button* daar gebouwt. Zy zagen 'er aan weerzyde van de Rivier veele kleine Sparboomen met Mos bewaffen, en een meenigte anderen, maar alle klein. In de Valeyen vondenze goede Weilanden, wilde Moerbeyen, Aardbeyen en andere Aardvruchten. Echter vondenze 'er geene Inwooners, alhoewel ze op de andere Zee-kuften veele van deezen Landaart ontmoet hadden. Kapitein

James over-
wintering;

James vertrok dan eerlang na *Fox*, volgende de zelfde koers, en zy vonden elkander in de maand Augustus by de Haven van *Nelson*. *Fox* steevende voor den winter weer naar zyn landt, maar het wrange zaizoen overviel *James*, zulks hy 'er genoodzaakt wierd tot den naaft-volgenden zomer zyn verblyf te neemen.

en andere
togten ter
ontdekking
gedaan;

Door Koopliden van *Bristol*, werd *Thomas James* in 't jaar 1631 uitgezonden, om Noordwest eenen doortogt naar de Zuidzee te zoeken. Koning Karel de eerste, gemagtigde hem zodanig een moeyelyke doch nuttelyke onderneeming te doen. Hy gelatte hem in 't jaar 1633 zyne gedaane togt in 't licht te

die naaukeu-
rig in 't be-
schryven der
zelve is.

geeven. *James* handelt zeer naaukeurig in 't beschryven der zelve, aanwyzende de Straaten, Kapen, Bayen, enz. redeneerende zeer verstandig over Ebbe en Vloed, Dieptens en Stroomen, als mede over de afwyking en miswyzing van 't Kompas, en van alle natuurlyke byzonderheden die eenig opzicht op de Wysgeerte en Wiskunst hebben. Deeze beschreeven Reistogt is van een goede Kaart en verscheiden Tafelen verzien. De beruchte Heer *Boyle* getuigt mede, dat hy uit deeze Reisbeschryving veele verschynselen heeft aangemerkt die opzicht op zyne beschryving over de koude hebben. *James* scheen te gelooven, dat 'er ten Noordwesten geene doortogt naar *China* en *Japan* te vinden was. Ondertusschen werd dit voornemen in 't jaar 1667 wederom vernieuwt. Een Maatschappy uit Edellieden en Engelsche Koopliden bestaande, zonden *Zacharias Gilliam*, waare het mogelyk deeze ontdekking te hervatten en te voltrekken. Dus steevende hy de *Straat van Hudzon* opwaarts, quam in de Bay van *Baffin* tot op 75 Graden breete, en weder afzakkende ten Zuiden tot omtrent op 51 Graden, liep hy in een Rivier, door de Engelschen *Prins Roberts Rivier* genoemd. De Inboorlingen des Lands toonden zich handelbaar, zulks *Gilliam* eenigen handel

I N L E I D I N G.

del met hun floot, en 'er een Sterkte bouwde, die hy *Karel's Fort* noemde, en wende het vervolgens weder naar huis, nadat hy een voordeeligen handel in deeze gewesten had vast gestelt. Maar in 't jaar 1687 maakten zich de Franschen meester van deeze plaats.

Fredrik Martensz. een Hamburger, ondernam in 't jaar 1671 een Reistogt naar *Groenlandt*, mogelyk, zoo 't scheen, om aan de naaukeurige onderzoekingen van de Koninglyke Societeit te Londen te voldoen. Deeze *Martens* queet zich byzonder, met hulpe van *Fogelius*, in 't uitgeeven van zynen Reistogt, waar van vervolgens breeder zal gehandelt worden.

Martens: onderneeming ter ontdekking naar Groenlandt.

Door last van Koning Karel den tweeden, vertrok Kapitein *Wood*, om Noordoost een doortogt naar Oost-Indiën te zoeken. Op 76 Graden breete gekomen, verloor hy zyn schip op de kust van *Nova Zembla*. *Wood* was van gedagten dat 'er Noordoost geen doorvaart naar *China* en *Japan* te vinden zoude zyn, en *James* scheen mogelyk mede in dit verstand te wezen, dat 'er Noordoost insgelyks niet te doen viel. Beide waren van meening dat zich deeze Landen breed uitstrekten, en een vaste kust misschien uitmaken konden. Daar en boven de onregelmatigheit der Ebbe en Vloed, en de gevaaren die in 't ys te verwachten waren, waar van men groote dryvende velden verre van de kusten in zee vond, verzeld met sneeuw, dikke mist, geduurige ryp en ongemeene koude; dit alles, dachtenze, maakte zodanig een moeilykheit in den togt, die men nooit te boven komen zou.

Wood: vruchtelooszetogt, om een doorvaart naar Indiën te zoeken.

De Heer Burgermeester *Witzen*, berucht door zyne ontdekkingen en opheldering in de Waereldkunde, maar noch hoogwaardiger voor 't gemeen geweest, door d'uitmuntendheit van zyn verstandt, als door deeze zyne ontdekkingen, verworp het voorneemen van den doortogt ten Noordoosten te vinden, in zynen Brief aan de Koninglyke Societeit 1691 gezonden. Deeze zeer vermaarde Heer geloofde niet meer als te vooren, dat *Nova Zembla* een gedeelte van 't vaste Land van *Tartarië* uitmaakte, zynde vervolgens daar van nader onderrecht. Hy was van verstandt dat de strekkinge van *Tartarië* zich veel verder ten Noorden uitbreidde en mogelyk zich aan *America* hechte.

Van welk een geveelen den Heer Witzen over deezen doortogt was.

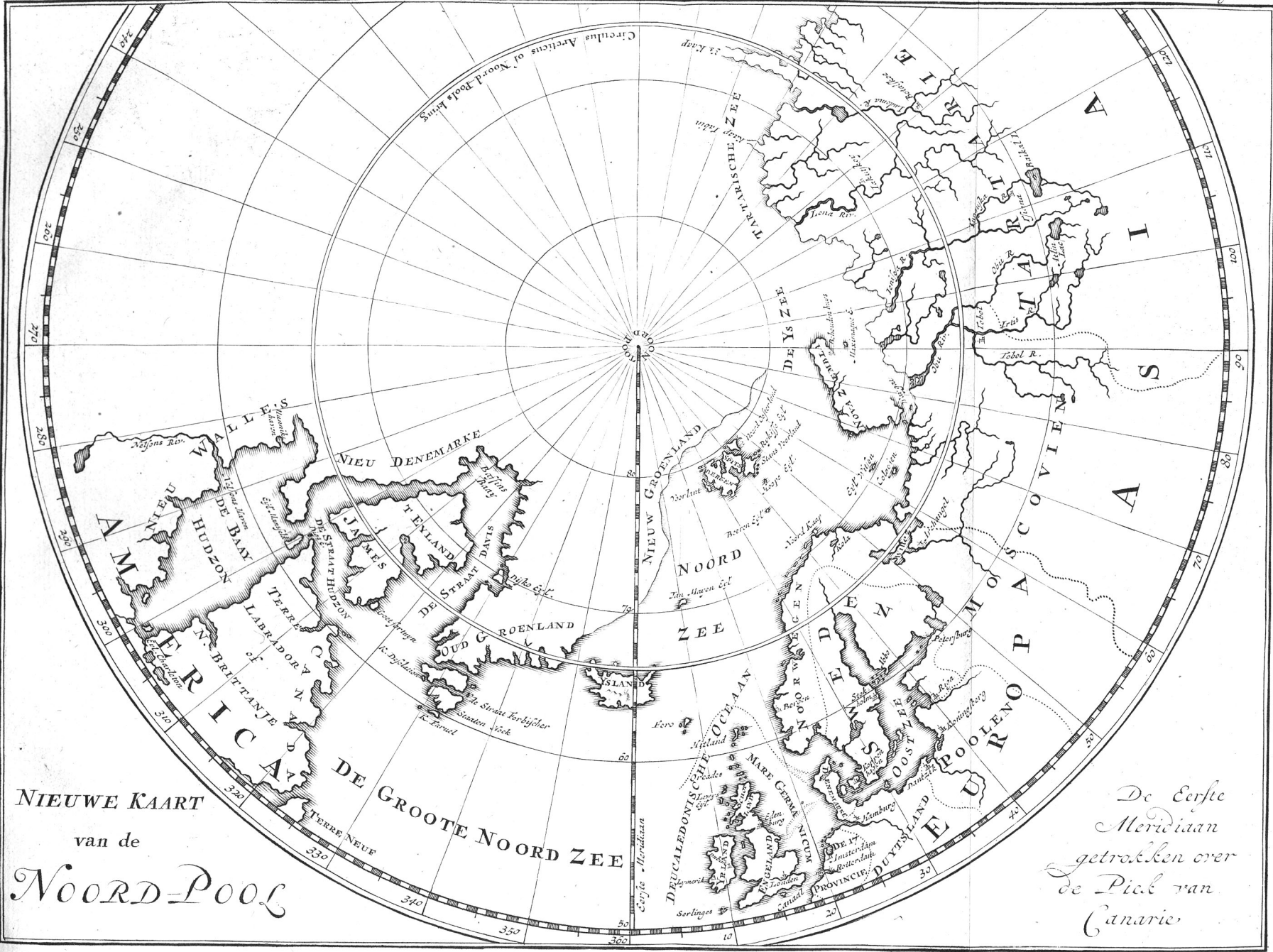
I N L E I D I N G.

pitein *Wood* was van gedachten dat *Nova Zembla* en *Groenlandt* beiden een Landt waren. Hoedanig het hier mede zyn mag, of de ontwerpen van *James, Wood*, en den Heere *Witzen* ongegrond zyn; echter moet men bekennen, dat de zwarigheden in de doortogten, 't zy Noordoost of Noordwest, bezwaarlyk zullen worden te boven gekomen.

Alle deeze kortelyk aangeweze Reistogten en Ontdekkingen, hoe moeiljk en zwaar die in den eersten aanvang zyn geweest, hebben niet weinig voordeel den Koophandel toegebracht; waar in die uit de Groenlandsche Visfchery ontsprootten, niet van de minste te achten zy, als vervolgens in deeze beschryving blyken zal. Doch eer we tot ons eigentlyke oogmerk treden, om alle deeze Noorder-Gewesten te beschryven, zullenwe vooraf aanmerken, hoedanig de Groenlandsche Visfchery is opgekomen, nuttelyk voortgezet, en vervolgens van natuure verandert, nademaal de Landt- en Bay-Visfchery allienks is afgenomen en tot een Zee-Visfchery overgegaan: maar wy zullen ook vooraf eenige nuttelyke achtgeevingen bybrengen, die niet min weetenswaardig zyn, dan deezen, wanneer we tot ons voorgenomen bestek overgaan.

BLOEIEN-

NIEUWE KAART
van de
NOORD-POOL

De Eerste
Meridiaan
getrokken over
de Piek van
Canarie

BLOEIJENDE OPKOMST

Der Aloude, en Hedendaagsche

GROENLANDSCHE

V I S S C H E R Y .

E E R S T E H O O F D T S T U K .

Van de eerste Ontdekkers van GROENLANDT, wie die waren, hoedanig zy zich in dit Gewest neergezet hebben, en 't zelve bevolkt; verschil tusschen de Yslandsche en Deensche Kronyken over dit Onderwerp, 't welk onderzocht word.

Groenlandt, een toptuistrekkende Landstreek / in 't Noor-
 derdeel des Noordbodens / kromt zich van 't Zuiden Hoedanig de strekking
 naar 't Oosten / van waar het weder ten Noorden / naar van Groen-
 Spitsbergen en Nova Zembla strekt. Enigen zijn van landt is, ont-
 gedachten geweest / dat het zich met Tartarie vereenig- dekt.
 de / doch dit is onzeker. Ten Oosten heeft het de * Ys-
 zee, ten Zuiden den Deucalidonischen Oceaan, en ten Westen de Straat
 van Hudzon, die het van America scheid. De hzeete ten Noorden is on-
 bekent. De Deensche Kronyk zegt / dat 'er geen Noorderlyker Landen
 te vinden zijn. Enigen zijn van gedachten geworden / dat zich Groen-
 landt aan America hecht / zedert de Engelschen door de Straat Davis
 getracht hadde naar de Zuidzee door te vlyngen. De eerste Ontdekker
 vermeende het een Straat te zijn / 't welk daar na een Golf bevonden is.
 Maar 't bericht van Kapitein Jan Munk, die getracht heeft door 't
 Noordwesten deeze Golf te passeeren / geeft genoegzaam vermoeden dat
 dit Landt t'eenemaal van America gescheiden is. De zuidelykste strek-
 king van Groenlandt word voor de Kaap Faruel genomen / en volgens
 de meting van Munk, een zeer kundig Zeebouwer / op 60 Graden 30
 minuten gestelt. Ten Noorden hzeit het zich naar Spitsbergen uit / door
 de Deenen eertyds mede voor Groenlandt genomen / omtrent op 78
 Graden zich uitsprekkende.

* *Mare Glaciale.*

Wie d'eerste
Ontdekkers
waren;

Dit groot Landschap / is booz eenige eeuwen ten deelen bekend geweest / en dooz Doozwegers bevaaren / wier eerste Ontdekkers Torwald en zijn zoon Erik waren; Edelieden uit Doozwegen om misdyff geblucht. Torwald in Yslandt overleeden zijnde / maakte zich zijn zoon Erik andermaaf over begaane misdaadt bluchtig: Dies besfoot hy een Landt op te zoeken / Gundebiorne genoemt / 't welk men zeide ten Westen van Yslandt gezien te hebben. Erik vond dit Landt / en hy liep een Dap in / tusschen twee Kapen geleege / welker eene den uithoek van een Eilandt was / tegen over de Kust van Groenlandt leggende. Deezen uithoek van 't Eilandt werd Hvidferken geheeten / en de daar tegen over geleege Kaap Hvarf genoemt / makende tusschen beide een goede Kree / die hy Sandslafw heette / alwaar de schepen booz een storm veilig lagen. Hvidferken is een zeer hooge berg / en ongelijk grooter dan de Kaap Hvarf. Erik noemde in 't eerst dit Gebergte Mukla Jokel, dat groote Hsheel beteekent. Sedert werd het Bloferken of Blaauwhemdt genoemt / en ten laastten Hvidferken, dat Witthemdt zeggen wil. De reden deezer twee laaste veranderingen van namen / is waarschijnlijk deeze: als de sneeuw smelt en ter zelver tijdt weder bevest / vertoont zich in 't eerst het ys van verwe als mos / kruid / of klein geboomte dat op de Rotzen wast; maar dooz de geduurige smelting van den sneeuw / die telkens over elkander vloet / word het ys ongemeen dik / en neemt zijn eigen kleur weet aan / die natuurlijk wit is.

en waarom
dit landt
Groenlandt
werd ge-
noemt.

Booz dat Erik zich aan de vaste Kust begaf / achte hy 't noodig / eerst het Eilandt aan te doen / 't welk hy Eriks-Sun, of Eriks-Eilandt noemde / alwaar hy overwinterde. In 't volgende Doozjaar stak hy van 't Eilandt naar de vaste Kust over / die hy GROENLANDT genoemt heeft / vermits de Kust allerwegen met groene mos en kruiden betwossen was. Hy wierp het Anker in een Haven / die hy Eriksfiorden, of Eriks-haven noemde. Niet verre van deeze haven bouwde hy een huis / Ostrebog of Oostgebouw geheeten, en in den Herfst daar aan volgende / begaf hy zich naar de Westzijde / alwaar hy een andere wooning opsoeg / dooz hem Westrebog of Westgebouw genoemt. Maar / naar 't schein was 't hem aan deeze Kust te houd / of hy vond 'er zich zoo veilig niet als op zijn Eilandt / zulks hy den Winter weder aan Erikun overbragt. De volgende Zomer begaf hy zich weer naar de vaste Kust ten Doozden / en aan den voet van een groote Rotz / die hy Sneefiel noemde / dat Sneeuwrots beteekent / en ontdekte een haven / dooz hem Ravenfiorde genoemt / vermits 'er zich zeer veel Rabens onthielden. Deeze Haven legt ten Doozden van Eriksfiorden, gelijk die ten Zuiden geleege is / en dooz een inham van de zee gescheiden word. Ten einde van den Herfst keerde Erik weder naar zijn Eilandt / daar hy den derden Winter overbragt. In 't Doozjaar daar aan volgende / besfoot hy in Persoon naar Yslandt over te steken / om eenige Hslanders te verpligten hem naar

Groen-

Groenlandt te volgen/ roeimende over de byzonderheden in zyn nieuw gevonden Landt ontdekt. Eindelyk bragt hy zoo veel te weeg/ dat hy wederkerende/ dooz een groot getal ſchepen en Iſlanders gevolgt wierd.

Leiffe de zoon van Erik met zyn Vader uit Groenlandt naar Yſlandt overgegaan/ beſloot ondertuſſchen een togt naar Noorwegen te doen; alwaar toen/ (volgens de Iſlandſche Kronyk) Koning Olaus Truggerus regeerde; Hy van zyn Vaders ontdekking breed opgebende/ liet deeze Noorwſche Koning/ onlangs eerst Chyiſten geworden/ deezen Liefte in 't Chyiſtendom onderwiſzen/ en vervolgens doopen/ waar dooz hy zich dien Winter aan zyn Hof ophield. De volgende Zomer zond hy hem weder naar zyn Vader in Groenlandt, verzelt van een Priester/ om Erik en zyn volk/ van den Chyiſtelijken Godsdienst te laaten onderrechten. Liefte weder in Groenlandt aangeland/ wierd 'er van zyn Vader niet wel ontfangen/ vermits hy eenige vzeemdelingen medebragt. Dit waren arme Bootgezellen/ dooz hem op een wrak van hun ſchip gebonden/ dooz storm in volle zee tegen de Iſbergen geworpen; dieſe Liefte van medelijden bewoogen/ hen in zyn ſchip overnam/ en mede naar Groenlandt voerde; maar Erik hier over geſtoort/ zeide: Waarom leert gy aan vzeemdelingen den toegang tot een landt/ 't welk we niet dan dooz ons zelven meenden bedekt te houden? Ondertuſſchen/ nadat deeze edelmoedige zoon/ zyns Vaders woesten aart wat gematigt had/ boezemde hy hem allenſde de menſchelyke pligten in/ waar dooz eenige boeken van een Chyiſtelijke gemaatigdheit in hem ontflooken wieden/ met verzoek/ aan den Priester gehooz te geeven/ die hem de Koning van Noorwegen gezonden had; 't welk vervolgens zodanig een goeden uitſlag nam/ alſoo hy zich eerlang met zyn onderhoorig volk doopen liet.

By den Koning van Noorwegen om de verderre bevoiking verzocht. ter welker gelegenheit de Groenlanders Chyiſten worden.

Dit is 't wat van deeze eerste Ontdekkers van Oud-Groenlandt, namentlyk Erik en zyn zoon Liefte, kan gezegt worden. De Iſlandſche Kronyk/ ſtelt het vertrek van Torwald en zyn zoon Erik, uit een Haven van Noorwegen/ onder de Regeering van den vooznoemden Olaus, 't welk omtrent den jaare 982 geſchied zou wezen; maar de Deenſche Kronyk ſtelt dit in 't jaar 770 voozgeballen te zyn/ 't geen beſt met een Bulle/ dooz Paus Gregorius den vierden omtrent in 't jaar 837 aan den Biſſchop Aungarius gezonden/ obereenkomt/ hem gelastende de voozplanting van 't Beloof in alle de Noorzer Landen/ en vooznamentlyk in Yſlandt en Groenlandt ter harten te neemen. Over dit verſchil/ is 't duifter zich verber in te laten: maar twee zaken zyn echter dieſaangaande merkwaardig. De eerste is: dat de Deenſche Kronyk zegt/ dat toen de Koning van Denemacken/ onder de Regeering des Franſchen Konings Lodewijk den Zachtmoedigen/ Chyiſten wierd/ Groenlandt veel geruchtſ maakte. De tweede: dat 'er in de Handveſten des Marſbifſchops van Bremen/ een oude/ met de handt geſchreeven Kronyk zou zyn/ waar in een kopp eener Bulle is te vinden/ die de Marſbiſſchop van

Verſchil over deeze bevoiking tuſſchen de Yſlandſche en Deenſche Kronyken.

't welk men onderzoekt.

van Bremen / tot Aartsbisschop van gantsch Noorwegen en boornament-
lijk van Noorwegen / d'ondergehoorige Eilanden / Yslandt en Groen-
landt aansiet / welke Bulle verzekert word / vooz den jaare 900 verleent
te zijn.

Wat 'er de
Deensche
Kronyk van
meld ;

De Deensche Kronyk meld / dat Eriks Nazaaten in Groenlandt zich
vermeerderd hebbende / verder Landwaarts in trokken / en tusschen 't
Gebergte / vruchtbaare Landen / Weiden en Rivieren bonden ; datze
Groenlandt Oostelyk en Westelyk verdeelden / volgens de verdeeling van
beide de Gebouwen / Oltrebug en Westrebug, dooz Erik gestigt ; datze
in 't Ooster gedeelte eene Stadt bouwden / Garde dooz hen genoemt /
alwaar de Noorzwezers jaarlyks met verscheiden koopmanschappen qua-
men / en aan de Inwooners verkochten. Hunne Nazaaten bouwden
vervolgens een andere Stadt / die zy Albe noemden ; en vernitst hinnen
pber in 't Christendom steeds toenam / wierd 'er een Klooster aan den
oever van de Zee gestigt / en St. Thomas toegelvyd. In de Stadt
Garde had hyn Bisschop zyn verblyf / en de Kerk van St. Nicolaas /
Patroon der Bootsgezellen / in deeze Stadt gebouwt / was den Doim
of Hoofdkerke van Groenlandt. Pontanus gedenkt in zijne Historie van
Denemarken / dat in 't jaar 1389 eenen Henrik / Bisschop van Garde,
eene Vergadering van Staat in Denemarken bywoonde / die te Nieu-
burg in Funen aan den oever van de Gzooite Belt gehouden wierd.

Insgelyks geeft de Deensche Kronyk bericht / dat de Ingezetenen
van Groenlandt in 't jaar 1256 tegen Koning Magnus van Noorzwegen
opstonden / en hem weigerden de gewoone schatting te betalen ; dat Ko-
ning Erik van Denemarken / ten verzoekte van Magnus, die aan zijne
Nichte gehuwd was / een Vloot deswegen uitrustte ; dat de Inwoo-
ners van Groenlandt, de Deensche bloedplag ziende / en de wapenen op
de schepen blinken / zodanig verslagen wierden / datze om genade smeek-
ten en den Wrede verzochten. De Deensche Koning zich toen van de
zwakheit des Konings van Noorzwegen niet willende bedienen / liet hy
hem Groenlandt ter gunste van zijne Nichte en klein Neven behouden ;
en werd deezen Wrede in 't jaar 1261 gestoten.

en wat de
Yslandsche
hier van ge-
schreven
heeft.

De Yslandsche Kronyk zegt / dat de Oostelykste stad van Groen-
landt, Skagefiord genoemt is ; alwaar een onbewoonbaare Kots gebou-
den word / en wat verder in zee een klip / die de aankomst der schepen
hindert / ten zy het hoog water is ; en dooz dit hoog water / by strom-
achtig weer / komen in deeze haven veele Walbisschen en andere visschen /
daar die dan in overvloed worden gebangen. Een weinig Oostelyker is
een haven / Funchebuder genoemt / naar den naam eens Page / van
Olaus, Koning van Noorzwegen / die 'er met al zyn volk schipbreuk
leed. Noch verder / en naby de Wsbergen / is een Eilandt Roansen ge-
heeten / daar een jacht van alle soorten van beesten is / waar onder veele
witte Beeren gebonden worden ; verder ziet men niet dan ps / 300 wel
in

in Zee als aan Landt. In 't Noorden vind men veele Eilanden en Havens. 't Landt is 'er onbewoont en woest / tusschen Ostrebug en Westrebug gelegen. De Skreglingers onthouden zich omtrent Westrebug; men vind 'er tam en wild gedierte / maar geene menschen. Skreglingers een Land-aart, wie die waren, onderzocht. Ter andere zijde van Westrebug is een groote Kots / Himmelradsfield genoemd / en tegen over deeze Kots / durft niemant de Zee bebaren / vermits 'er een Charibdes gebonden word. Iver Bert die lang Hofmeester van den Bisschop van Groenlandt is geweest / werd door den Rechter van dat Gewest benoemt / om de Skreglingers te verduyven / doch het word verzwegen wie deeze Skreglingers waren. Dokter Wormius een naaukeurig Onderzoeker der Noordsche omstandigheden / is van gedachten / dat het de eigen Ingeboornen van Groenlandt waren / aan wien waarschijnlijk de Noorzwegers deezen naam gegeeven hebben; doch om wat reden / is niet bekend. 't Gevoelen van den Heer Wormius bygebragt. Zy bewoonden zoo 't scheen / de andere oever van den Zeeboezem van Kindelfjord, een westelijk gedeelte van Groenlandt, welker a ideren oever door Noorzwegers bewoont werd. 't Schijnt mi / daar gezegt word / dat de Skreglingers zich omtrent Westrebug onthouden / men niet dan den Oever ten Westen verstaan moet / vermits 't niet te denken is / dat het tegengestelde van 't Oosten daar door gemeent word / als de Noorzwegers bezaten. 't Is dan te vermoeden dat eenige Noorzweegsche Waaghalzen / met een zwak getal / Kindelfjord gepasseert zijnde / door deeze Skreglingers geslagen wierden. De Onderkoning van Noorzwegen / hier over voldoening eischende / zond een sterker troep derwaarts / en bemande een schip / ten dien einde uitgerust; maar de Inboozlingen het schip ziende aankomen / namen de vlucht / gelijk ze gemeenlijk gewoon zijn / wanneer ze zich te zwak bevinden / verbergende zich in Bosschen / Krotzen en andere schuilplaatsen. De Noorzwegers niets bindende dan wat zy achter gelaten hadden / maakten alles ten buit 't geen 'er gebonden wierd / en bragten 't naar hun schip; en dit was 't / datze by de Skreglingers tam en wild gedierte vonden / maar geene menschen / als is gezegt. De Heer Wormius geloofte dat deeze Skreglingers niet verre van de Golf of Straat Davis t'huis hoorden / en dat het mogelijk Amerikanen konden zijn geweest / of dat het de eigen Inwooners van Nieuw Groenlandt waren / die de Deenen onder de Regeering van Koning Christiaan den vierden ontdekten; datze gebouren van Oud-Groenlandt konden zijn / 't welk de Noorzwegers bewoonden / en een gedeelte van Westrebug bemagtigt hadden / voor dat Erik zich van 't ander verzekert had.

T W E E D E H O O F D T S T U K.

Van de ongemeene Vischrykheit der Groenlandsche- of Ys-zee, voornamentlyk in groote Zee-dieren. Omstandig bericht van de Eenhoorns; onderzoek of het Zee- of Land-dieren zyn, en of deezen in Groenlandt gevonden, waarlyk Hoorns zyn dan veel eer Tandén mogen genoemd worden,

Ongemeene
Vischryk-
heit van de
Groenland-
sche zee.
Witte Beeren
onthouden
zich meer in
zee dan op
't landt.

Die Zee in Groenlandt is ongemeen Vischryk; waar in zich ook veel Walrussen/ Robben en andere Zeedieren onthouden/ nevens een ongelooftig getal Walvisschen/ als vervolgens nader beschreven worden. Men staat in twijffel of men de Witte Beeren van Groenlandt onder de Zee- of Land-dieren rekenen moet; Want/ vermits de zwarte Beeren nooit het Landt verlaten/ zich niet dan van vleesch geneeren/ en ook gretig zijn in 't zuigen van menschen bloedt; hunne natuurlijke onthouding is op het ys of 't Landt/ nochtans komen ze ook groote wateren over te zwemmen/ om Robben en Walvisschrengen/ in Zee drijvende/ op te speuren/ en daar op te aazen; maar op geen visch. Doch in tegendeel verlaten de eerste/ zelden de Zee/ en leven niet liever dan van visch. Zp zijn mede grooter en woester dan de zwarte; op 't naspeuren van de Robben en Walrussen/ die haare jongen op 't ys werpen/ zijnze byzonder loos; ook zijnze zeer gretig naar de jongen der Walvisschen/ waar op ze veel meer verlekert zijn dan op andere Vischen. Zp wagen zich zelden in de ruime zee/ wanneer ze van ys ontbloomt is/ niet/ om datze niet wel zwemmen kunnen/ noch ook in 't water alleen leeven/ als vischen: want het Landt hun eigen element is/ waarom ook het Beeren Eilandt dus word genoemd; zulks de Beeren alleen meer de Zee dan de Walvisschen schuutwen. Die hen echter door een natuurlijke afkeer op den reuk vervolgen/ nademaal ze/ gelijk gezegt is/ hunne jongen eeten. Desghalven/ wanneer het ys van de Noorder kusten van Groenlandt Zuidwaardt gedreeven word/ schuomen zich de witte Beeren op dit ys onthoudende/ in zee te begeeven; en als ze dus vervolgens omtrent Yslandt en andere kusten aankomen/ werwaarts dit ys heenen drijft/ wordenze te verwoeder door den honger.

Eenhoo:ns
in Groen-
landt veel te
vinden.

Groenlandt heeft ook ten allen tijden veel Hoozns/ die men Eenhoorn noemt/ verschafft. In Denemarken vind men 'er veel die heel en ongeboken zijn/ en ook een meenigte stukken en bokken; insgelijks komen 'er veel uit de Straat Davis, ter langte van 8 of 9 voeten. Om nu te weten wat voor Besten deeze hoozns uitleeveren/ zoo moet men voorzaf onderricht zijn/ datze oneigentlyk Hoozns genoemd worden/ ver-

bermitsze niets gemeen met zodanig een waare eigenschap hebben / van welker natuur zy zouden mogen zijn ; en alsoo de naam derzelve dits bezinnig is / zijn 'er die twijffelen / of deeze Beesten van wien ze komen / Land- of Zeedieren zijn. Nu staat in geschil de hoedanigheid der Dieren die deeze Hoozns in Groenlandt dragen. De Heer Wormius zegt datze van Dissen zijn ; weshalven hy t'eenemaal het gevoelen der Aloude Patrukenners weder spreekt / die geheel anders van de Eenhoozng geschreeven hebben / en voor viervoetige Land-dieren te boek gezet ; 't welk ook insgelyks tegens verscheiden plaatsfen der gewijde Bladeren aanloopt / die niet dan van viervoetige Eenhoozns spreekende / konnen verstaan worden.

Of deeze van Zee- of Landdieren komen onderzocht.

De Heer Wormius , een naauwkeurig en geleerd Opmerker der Hoorz-
sche byzonderheden / schryft 'er aan een van zijne vrienden dus van :
„ Dooz eenige jaaren geleden / toen ik by den Heere Fris , Groot Kant-
„ seller van Denemarken was / klaagde ik hem / hoe weinig naauwkeu-
„ righeid de Hooplieden en Schippers / die op Groenlandt handelden en
„ boeren / hadden / bermitsze ze niet onderzochten wat Dieren het wa-
„ ren / waar van ons de Hoozns gebragt wierden / en waarom ze ook
„ geen deel van 't ligchaam van zodanig een Dier / of wel den huid ober-
„ bragten / om 'er eenige kennisse van t'erlangen ; maar zijn antwoord
„ was : zy zijn naaukeuriger als gy denken zoud ; waat op deezen Heer
„ my aansonds een groot Bekkenneel bzingen liet / waat aan een stuk
„ van deezen Hoorn / ter langte van vier voeten / vast was. Ik was
„ toen zeer vergenoegt deeze zeldzaamheit te beschouwen ; en ik bevond
„ dat dit Bekkenneel / eigentlyk naar een Walvisch-hoofd geleek / heb-
„ bende twee gaten op den kruin / welke gaten tot in 't verhemelte
„ doozgingen / en ongetwijffelt de blazers of twee pijpen waren / waat
„ dooz dit Dier het ingezwolgen water weder uitblies. Ik beschoudz
„ ook dat de Hoorn ter slinker zyde van het bovenste kaak-been uit stak.
„ Ik deelde deeze vzeemde zaak myne naaukeurigste vrienden mede / en
„ mijne Studenten quamen dit in mijn kabinet bezien. Een Treke-
„ naar liet ik in 't byzijn van hun allen de gestalte van dit Bekkenneel
„ met zynen Hoorn afteekenen / zulks zy getuigen konden / dat d'aftee-
„ kening met de wezentlyke zaak overeen quam ; maar 't bleef hier niet
„ by. Ik kreeg bericht dat 'er een diergelyk Beest voor Yslandt gevan-
„ gen was ; dies schreef ik aan den Bisschop van Hole , Scalonius ge-
„ noemt / eertijds een mijner Leerlingen te Kopenhagen geweest / en
„ verzocht hem / my het afbeeldzel van dit Dier te zenden / 't welk ge-
„ schiede ; en hy liet my weeten / dat de Yslanders het Narwal noem-
„ den. Ik bevond het een waat afbeeldzel van een Diefch / die naar een
„ Walvisch geleek ; en ik beloobe / weder te Chyristiaanstadt komende / u
„ het zelve / nebens het Bekkenneel van den Heer Kanselier Fris ontfan-
„ gen / te laten zien.

Bewys dat deeze Hoorns van Zeedieren voortkomen, en derhalven geen Hoorns maar Tandden zyn , uit een Bekkenneel van zekeren Vifsch getoont.

Wat de On-
den van de
Eenhoorns
geschreeven
hebben on-
derzocht, en
met de H.
Schrift ver-
geleeken.

De Heer Wormius bleef niet in gebreken zijne beloften te voldoen; maar daar en boven/ geleide hy zijnen vriend naar zijn Kabinet/ al-
waar hy / op een daar toebereide tafel/ het Bekkeneel zelf/ met den
Hoozn van dit Dier zag/ 't welk de Heer Kantfelter hem eertijds verkeret
had. Zeker is 't dat de naam van Eenhoozn dubbelzinnig kan genomen
worden/ zulkis ze aan veelerlei dieren kan toegepast worden; dit blijkt
by den Onix en Indtaanschen Ezel/ waar van Aristoteles gewag
maakt/ en het woeste Beest waar van Plinius meld/ dat het hoofd
naar een Hart/ 't ligchaam naar een Paerd/ en de voeten naar die van
den Elefant gelijken/ welk Dier van een ongelooflijke sterkte en snelheit
zoude zijn; 't welk zekerlijc deezzen Eenhoozn zou moeten wezen/ waar
van de Heilige Schrift op verscheiden plaatsen spreekt en mogelijk den
Krinoceros is/ en zoo snel te zijn/ dat die over den Schirion, een berg
van Libanon, springt/ gelijk het jong van een Eenhoozn; en zoo sterk/
dat die by de Goddelijke kracht vergeleeken word. Wat schijnbaarheit
is 'er nu/ het Waterdier van 't Hoozden/ onder deezze Eenhoozns te
stellen/ dewijl men geloof/ dat deezze Dieren in 't Zuider of Ooster
Waerckdeel/ zonder tegenspreken Landdieren zijn? De Propheet Ie-
sajas/ den Joden voozeggende; dat Godt hen en hunne Koningen
van Jeruzalem verdrijven zoude/ zegt: en de Eenhoornen zullen met
hen atgaan; dat niet dan van 't gaan op de aarde kan verstaan worden;
want/ indien de Propheet geloof had/ dat de Eenhoozns Wiffchen wa-
ren/ zou hy ongetwijffelt van zwenimen gesproken hebben/ in de plaats
van gaan.

Men zou dan een soort van Zee Eenhoozns voozonderstellen konnen/
gelijk 'er Zee honden/ Zee-kalveren en Zee-wolven genoemd worden;
echter zou dit niets nieuws zijn/ nademaal Bartolyn een Deensch Schry-
ver/ een byzonder Hoofdstuk van de Zee Eenhoozns/ in zijn Traktaat
van de Eenhoozns gemaakt heeft: maar hy brenzt 'er eene zwarigheid
by/ die met deezze stelling niet overeenkomt; want het verschil is/ of
deezze Zee Eenhoozns/ waarlijke Eenhoozns zijn/ en of het geen men
Hooznen noemt/ waarlijc Hoozns of Tandden moet genoemd worden.
Het besluit van 't eerste hangt van 't laatste af; want indien het Tan-
den zijn/ konnen deezze Wiffchen geen Eenhoozns genoemd worden/ na-
demaal ze geen Hoozns hebben/ en byaldien het Hoozns zijn/ moeten
ze alsdan Eenhoozns genoemd worden/ vermits ze niet dan van een
Hoozn verzien zijn. De Heer Wormius verzekert dat deezze Wiffchen
Tanden en geen Hoozns hebben/ gelijk Arngimus Jonas die mede
Tanden noemt. Dit heeft te meer verzekering dat het Tandden/ en geen
Hoozns zijn/ nademaal Aristoteles vooz waarheit opdift/ dat alle de
Eenhoozns hunne Hoozns in 't midden van hun voozhoofd dragen/
daar de gewoone plaats der Hoozns is; en dat deezze Wiffchen/ 't geen
men Hoozns noemt/ ten einde van hunne kaken en tandbleesch dragen/
ter

Wormius ver-
zekert dat
deezze ver-
meende
Hoorns Tan-
den zyn.

ter plaatse daar de tanden zitten. Dat de Hoozng aan 't voorhoofd t haft zijn / maar de tanden in de kaken steken / is klaar in 't beschreeven Bekkeneel beschouwt / door den Heere Wormius vertoont.

Aristoteles heeft over de eenheit deezer Eenhoozng Hoozen / de volgende aanmerking gemaakt; en zegt: dat alle Dieren die twee Hoozng hebben / geklooft van voeten zijn / maar alle Eenhoozng ongeklooft; dat de natuur de zelfde eenheit stelt / zoo wel aan de voeten als aan 't hoofd der Eenhoozng; gelijk ook de zelfde verdeeltheit van hoozng en kilaauwen aan 't hoofd en de voeten van andere Dieren plaats heeft; waar uit ontstaat / dat het eenige onderscheid van de Eenhoozng / met andere Dieren / alleen gelegen is / in de eenheit en geslotenheit hunner kilaauwen en hoozng. Dat door de zelfde reden de Eenhoozng hun kilaauwen / als andere Dieren / ongeklooft hebben / insgelijks hunne hoozng aan 't voorhoofd dragen; en dat gelijk de andere Dieren / twee hoozng hebben / die aan weersyde van 't voorhoofd staan; de Eenhoozng / niet dan een hoozn hebbende / deeze in 't midden van 't voorhoofd dragen. Derhalven / vermits de Zee visschen noch kilaauwen noch voeten hebben / konnen ze ook van geen hoozng voorzien zijn; waar uit volgt / dat / wat men hoozng noemt / dewyl ze in hunne kaaken diep ingewortelt zijn / en niet voor hun voorhoofd geplaatst / geen hoozng konnen zijn / en derhalven Tandn wezen moeten.

Echter moetenwe hier byvoegen: dat een vooznaam Kroonman en Heer der in de Groenlandsche Visschery / ons heeft bericht / dat hy het hoofd van een Eenhoorn-bissh / geheel en ongeschonden in pekel bewaart / t'Amsterdam gezien heeft / waar in twee hoozng of tanden staken / de eene ter lengte van zes voeten / en de andere omtrent een voet / alzoo die gebroken was. Gelykerwijs de Walrussen in 't bovenkakebeen twee / doch neerwaarts kromt geboogen tanden hebben / waar nevens eenige kleine kiezen in den mond. Of nu de Eenhoorn-bisshen mede kiezen in den mond hebben / staat noch te onderzoeken. Dat uit de bovenkaken deezer Eenhoorn-bisshen / niet alleen een / maar twee hoozng of tanden steken / blijkt daar mede overeen te komen; vermits ook deeze / waar hy men niet dan een hoozn alleen vind / nooit in 't midden / maar ter zyde voor uit steekt / welke ontbloote plaats ter andere zyde / waarschijnlijk door 't uitbreken of uitvallen van den hoozn / alsdan weder gestoren word.

Noch vinden we by den Aantekenaar over de Beschryving van 't Utrechtsche Wisdom wegens des Eenhoozng hoozng dit aangemerkt / hoe de Dooztwyker Kanonnik Lethmaat in de by geraakte / om dat hy een der drie hoozen / eenige reukten in de St. Marias Kerke te Utrecht bezwaart / aan den Hartog van Gelderlandt had laten toekomen. Deeze Hoozng wierden toen zeer hoog geschat / zulkz men zelden hoozng van zodanig eene dikte en lengte had gezien. Omdat men veel werkz van dier-

Verdere gevoelens van de Eenhoozng der Ouden bygebragt.

Twee hoornz of tanden in den Eenhoornvissh getoont.

Van welken gevoelen de Schryvers over der Eenhoozng hoornz zyn nader ingezien.

geijfke hoozng pleeg te maaken / word 'er mede vooz wat wonders van bertelt / dat 'er op de Zullost van Karel den Stouten zeven echte en oprechte hoozng te zien waren. Om deeze zeldzaamheit der Hoozng / was 't geen wonder dat de Hartog van Gelderland dus begeertig naar de zelven was; want volgens Thomas Bartholinus pleeg zodanig een hoozn vooz een schat gerekent te worden; vermits hy getuigt dat 'er te Rome een vooz negentig duizend kroonen is verkocht. De reden van deeze schatbaarheid / was / dat 'er een wonderlijke tegengiftige kracht aan die hoozng wierd toegeschreeven.

Maar vervolgens heeft men begonnen onderzoek over dit slag van Hoozng te doen / om de dwaling der Alouden over den waan hinner Eenhoozng te ontdekken. Dus heeft zich dan onder andere Schryveren eenen Andreas Marinus opgedaan / die in de zektiende eeuw deeze van ouds gewaande Dieren heeft uit de waereldt gebannen / alhoewel een ander Schryver Badius genoemd / het weder vooz de Eenhoozng heeft opgevat; nochtans zijn 'er verscheidenen geweest / die het liever met Marinus dan met Badius hielden. Doch eindelijk is 'er een ander gevoelen van opgekomen / 't welk alle de beruchte Hoozng in Landen van zekere Walbiffchen heeft verandert. „ In onzen tijdt was 't / zegt Th. Bar- „ tholinus, dat de waarde van den Eenhoozng Hoozn merklijk is ge- „ daalt / nadat hy dooz den handel der kooplieden overbloediger hier te „ lande is ingezagt / en het Dier zelf bekend wierd. Want dooz de „ geduurige vaart naar Hslandt en Groenlandt heeft men erbaaren „ 't geen onze Hoozouders meenden in de Indiën en 't Oosten te vin- „ den: te weeten; den Zee Eenhoozn of Walbiffch die dooz de Hsland- „ ders Narwal word genoemd. Deeze Eenhooznbiffch heeft in 't opper- „ kakebeen een Tand / dik en lang / rechttuitstekende / en gekronkeld „ dooz verscheiden rondoindrajende slingerlingen / loopende van den „ wortel af tot aan 't einde spits toe. Dit is den tandt / die te booren „ gemeent werd een Eenhoozng hoozn te zijn. Zeker is 't / dat alle de „ Hoozng zoo veel als 'er tot noch toe onder dien naam zijn te vooz- „ schijn gekomen / niet dan den gemelden Walbiffchtandt zijn geweest. „ Hier dooz nu zijn de Utrechtsehe Hoozng tot een merklijken afflag in „ waarde geraakt; want indienze niet van zekere Walbiffchtanden zijn / „ zulkenze te lichtcr / nu de Walbiffchvangst zoo gemeen is / konnen woz- „ den bekomen. Verderz getuigt deezen Schryver dat de Utrechtsehe Hoozng zodanige Walbiffchtanden waren / gelijk ook die van St. Dennis en St. Genevieve in Frankrijk zijn. En om andere Schryvers onaangetoert te laaten / Samuel Dale zegt in zijne Pharmacologia, dat hy / wat ook de Schryvers van een Nardsch Dier / Eenhoozn genoemd / mogen vertellen en onderling daar over twiften / zodanig een eenhooznig Dier niet erkent, tenzy het den Rhinoceros is.

Om nu de gesteltheit dezer hoozng of tanden wat nader t'onderzoeken;

ken: De Koning van Denemarken willende een geschenk van een stuk van zodanig een hoozn doen / gelaste van een ongeschonden hoozn / het dikke einde naar den wortel / voor een gedeelte af te zagen. Dit gedeelte van deezen hoozn / die men meende dicht te zijn / doorgezaagt hebbende / was men verwondert daarin een holligheid te vinden / in welker holte / een kleine hoozn / van dezelfde gedaante en zelve stoffe als den grooten / gebonden wierd. Men vervolgde de groote hoozn rondom door te zagen / zonder de kleine te raken ; en bevond dat de kleine / in deeze holligheid van den grooten / omtrent een voet lang was / doch verder voor 't overige vast en dicht. Hier uit bleek / dat de Dieren van zodanige hoozn's verzien / dezelfde gelijk de Harten verwoiffelden ; dat de grooten afvielen / en de kleinen weder in de plaats aanwiefsen ; en dat dit zonder twijffel te wegebragt / dat 'er zoo veel hoozn's gebonden wierden / die los geworden / door 't Groenlands ys naar Yslandt dreeven. Maar / zoo die Tand en bevoonden worden ; 't getoonde van 't gemelde Bekkengeel / en acht geeft op den langen wortel die in het kakebeen steekt / schijnt het gelooflijk / dat deeze die men gezaagt had / een tand en geen hoozn was. Dat dit geschieden kan / dat van deeze visschen de tanden uitballen en weder andere aanwaffen / word door d'erbartheit in de menschen bevestigt / vermits gebeurt dat de los geworden tanden / door anderen voortgestooten / niet eer uitballen voor de anderen zich laten zien : 't geen echter niet het verwiffelen der hoozn's van de Harten heel anders gelegen is / wiens hoofden zoo kaal zijn / als of ze nooit hoozn's hadden gehad / tot dat de nieuwe weder aangroepen / en dezelfde gestalte krijgen. en ook verwiffelen kunnen.

De Beenen zijn van gedachten / dat alle deeze hoozn's / die naar Moskovie / Duitslandt / Italië en Frankrijk verzonden worden / uit Denemarken komen / alwaar deeze soort van handel in groote achting is geweest / toen de Baart van Noorwegen naar Oud-Groenlandt openstond en noch bekend was. Deeze Beenen die dezelfde naar allerwegen verzonden / schoomden niet te zeggen / dat het tanden van visschen waren ; echter verkocht men ze voor hoozn's van Eenhoozn's / om 'er meerder voordeel van te trekken. 't Zelfde gebeurt noch / vermits niet lang geleden / de Maatschappij van Nieuw-Groenlandt , die te Kopenhagen is / een van haare medegenooten naar Moskovie , met een goet getal groote stukken van deeze hoozn's zond / waar onder een stuk van een uitneemende groote / om dit aan den Grootvorst van Moskovie te verkopen. De Zaar dit schoon bevindende / liet het aan zijnen Lijfarts zien. Deeze Dokter meer dan de anderen ervaren / zeide aan zijn Zaaarsche Majesteit / dat het een tand van een visch was ; en dus moest den afgezonden zonder iets te verkopen / weder naar Kopenhagen vertrekken. Toen hy verslag van zijn wederbaren aan de Maatschappij deed / leide hy al de schuld van zijnen ongelukkigen handel op den Lijfarts / die zijne

zijne geveilde waar aldus veracht had; zeggende: dat alles niet dan visch-tanden waren. Waar op een der Leden van de Maatschappij hem toedruude: Wat zyt gy noch onkundig? Gy moest den Dokter twee of driehondert dukaten gegeven hebben, om hem te verpligten, datze voor Lenhoorns wierden aangezien. Dies het buiten allen twijffel een uitgeballen tand zal zijn / die zodanig een visch uit haare kaaken verwoisfelt / als de Hgslanderz Narwal noemen / en geenzins een Hoorn.

D E R D E H O O F D T S T U K .

Van de gesteltheit en gematigdheit der Oud-Groenlandsche Lucht; 't verschynzel van 't Noorderlicht, den Natuurkeners ten onderzoek gelaten. Verscheiden vreemde Vertellingen die de Deensche Kronyk van deeze Gewesten doet.

Gematigtheit van Oud-Groenlandt;

en strenge koude.

't Noorderlicht, een scheemering by nacht.

De Hgslandsche Kronyk geeft bericht / dat de Lucht van Oud-Groenlandt zachter en gematigder is / dan in Noorwegen; dat het 'er minder sneeuw / en dat 'er de koude ook zoo fel niet is; echter vliest het 'er somtijds zeer streng / en men is 'er zeer hevige stormen onderwoopen; maar dit streng vliezen en geweldig stormen / valt zelden dooz / en duurt ook niet lang. De Deensche Kronyk merkt het als een vzeemde zaak aan / dat het in 't jaar 1308 in Groenlandt zoo vzebaarlijk heeft gedondert; dat de blixem in de Kerk / Skalholt genoemd / geslagen / dezelve t'eenemaal verbzande. Dat 'er vervolgens zodanig een verschrikkelijk onweer ontstond / zulks de toppen veeler Kotzen ombergelwoopen wierden / en dat 'er uit deeze omgelwoopen Kotzen / zoo een meenigte asse in de lucht verspreid wierd / als of die scheen te regenen. Dit onweer / werd toen dooz een zoo strengen Winter gevolgt / dat men 'er nooit diergelijken in Groenlandt geheugde; zulks 'er het ps een gantsch jaar zonder te doopen leggen bleef. Waarschynlijk heeft deeze asse / uit de Kotzen van Groenlandt voortgekomen / dezelve oorsprong / als in de Gewesten van bzandende Gebergten uit de onderaardsche buuren: gelijk die van Kanarië en anderen; de Berg Hecla in Yslandt, die Noordelijker als dit gedeelte van Groenlandt legt / geeft 'er een geuoegzaam bewijs van.

De Zomers in Oud-Groenlandt zijn gematigd by dag en nacht / in dien men 't dan nacht noemen mag / want een geduurige scheemering maakt deeze nacht uit. Gelijk de dagen des Winters zeer kort zijn / zoo zijn 'er de nachten mede zeer lang; wanneer 'er alsdan de natuur deeze zeldzaamheit uitwerkt; Als 't nieuwe Maan is / of staat te worden / ver-

bertoont 'er zich een licht / byna als of de Maan vol was / en hoe donkerder deeze nachten zijn / zoo veel te helderder dit licht schijnt. Dit licht komt uit het Noozden / waarom het een Noozderlicht word genoemd. 't Bertoont zich als een schijnfel van Vuur / strekkende opwaarts in de lucht uit. Het verandert allentiks van plaats / latende t'elkens een damp achter. Dit Noozderlicht schijnt de gantsche nacht / en verdwijnt met de opgaande Zon. Men verzekert dat dit licht insgelyks in Yslandt en Noorwegen gezien word / wanneer 't helder weer is / en de lucht dooz geen nevels betrokken. Het verlicht dan alleen die geenen / die de Gewesten van den Circulus Arcticus bewoonen. 't Staat den Natuurkundigen t'onderzoeken / waar uit dit verschijnfel zijnen oorsprong heeft / en of het uit de opgeheven dampen der aarde / die dooz haare beweeging ontfleken / voortkomt / met zodanig een snelte als de ontfleken verhevelingen die gints en herwaarts uit de lucht vallen / of als dwaallichten die zich elders bertoonen. Dit Licht is ongerwijffelt het zelve t'geen de Heer Gassendi dikmaals heeft waargenomen / en de Noozder Dageraat genoemd ; van welk Noozderlicht wy in 't derde Deel breeder handelen zullen.

De Deensche Kronyk melt / dat in 't jaar 1271 een sterke Noozdoofte wind / zeer veel p's naar Yslandt dreef / waar op veele Beeren waren / als meede dat 'er zeer veel hout aan den oever geworpen werd / zulks men geloofde / wat men ten Westen van Groenlandt ontdekt had / gantsch Groenlandt niet was / en dat zich dit Landt verder ten Noozdoosten uitstrecte. Dit deed eenige N'slanders besluiten deeze ontdekking na te spuren / maar werden dooz 't p's verhindert. De Koningen van Denemarken en Noozwegen hadden al lang te vooren van deeze gedachten gewest / en 'er verscheiden schepen op afgezonden / ook zelfs in persoon zich derwaarts begeeven / 't welk hen niet beter dan d' N'slanders was gelukt. Wederzids warenze tot deezen togt aangemoedigt / op bericht / en een opgevatten waan / dat 'er in dit Gewest / goudt of zilvermijnen en veel edelgesteentens te vinden waren. Noch verhaalt deeze Deensche Kronyk / dat 'er eertijds eenigen van deeze Keistogten met groote schatten t'huis quamen. Insgelyks vertelt noch dezelve Kronyk : dat ten tyde van St. Olaus, Noozdsch Koning / het Driesehe Davens Volk / dezelfde togt ten dien einde ondernamen. Zy dooz een zwaaren storm belooopen / verblieden op de Kofsen van deeze Kust / en wierden genoodzaakt zich in onbevleige Davens te bergen. Men ondernam alhier aan te landen : zy zagen nabij den oever slechte onderaardsche verballeen hutten / en omtrent dezelve / groote hoopen van steenen en mijnstoffen / glinsterende van goudt en zilver ; dit deed hen besluiten derwaarts te gaan / en zoo veel daar van te neemen als ze dragen konden : maar / toen ze zich weder te scheep wilden begeeven / zagenze uit deeze onderaardsche spelonken ; menschen te voorschijn komen / die 'er afschuwelyk uitzagen /

Vruchteloos
ze ontdekkingen van
Yslanders en
Noorwe-
gers:

Vreemde
vertellingen
uit de Deensche
Kronyk
getrokken.

die fabel-
achtig schy-
nen.

gen / gewapent met bogen en slingers / en groote honden bezelt / die hen vervolgden. De vrees dit Scheeps Volk bevangende / noodzaakte hen hunne schreeden te verbubbelen / om zich zelven / en 't geen ze droegen / te bergen: maar by ongeval / viel 'er een van hun in handen deezzer Wilden / die in 't gezicht zijner Makkers verscheurt wierd. In 't vervolg van deeze verdachte Historie / zegt de Deensche Kronyk Schryber / dat dit Landt eenen overbloed van schatten uitlevert; en dat men 't daar booz houd / dat 'er Saturnus zijne schatten verborzen heeft. Meer andere verhaalen die meerder naar sprookjes dan waarheden gelijken / zijn in deeze en d'Englandsche Kronyk ingelyft; derhalven zal 't best zijn / dat men ze met stilzwijgen boozby gaa / om de schandere Waereld / nu wijzer zijnde / daar mede niet op te houden / en van de Beschryving van Oud-Groenlandt een einde te maken.

VIERDE HOOFDTSTUK.

Vruchteloze togten der Deenen naar Groenlandt; Forbischers Ontdekking en zyn wedervaren. Groenlanders en hun Gewaad beschreeven, en handel met dezelve. Laatste togt der Deenen naar Groenlandt, Vaartuigen der Groenlanders beschreeven, en hunne behendige bestiering van dien.

Magnus Hei-
ning(z. door
Koning Fre-
drik den II.
ter ontdek-
king naar
Groenlandt
gezonden:

doch vrucht-
eloos.

NA verscheiden poogingen die de Koningen van Denemarken en Noorwegen hadden aangewend / om d'Ontdekkingen naar Groenlandt te begunstigen / en echter vruchteloos afstiepen; wierden ze door de Koningen Chyristiaan den tweeden / Chyristiaan den derden / en Frederik den eersten / weder ondernomen / maar met weinig vrucht; tot eindelijk Frederik den tweeden / met de zelfde gedachten van zijn Vader Chyristiaan den derden bezwangert / Magnus Heiningz. ter ontdekking van Groenlandt afzond. Indien 't waar is / wat 'er de Historie van verhaalt / zoo ontdekte deezen Magnus, na veele uitgestaane gevaaren / eindelijk Groenlandt, maar kon 'er niet aanlanden / nademaal zijn schip seer schielijk wederhouden wierd; weshalven hy zeer verwondert was / en dat niet zonder reden: want hy bevond zich in volle Zee / alwaar het diep genoeg was / en geen ys vernomen wierd / hebbende daar by een gunstigen wind. Dus niet komende byderen / werd hy genoodzaakt te deinzen / en het weder naar Denemarken te wenden / alwaar hy bericht van zijn wedervaren deed / en de Koning trachte wijs te maken / dat 'er een zellsten op den grondt van deeze Zee moest verborzen leggen / waar door zijn schip dus wederhouden was. Had deezen Ontdekker de Historie van

van de Remora geweeten / mogelijc had hy die met al 300 veel grondt bygebragt / als 't boozwendfel van deezen Magneet. Dit gewaande Dat door een gewaand voorval bewimpelt word. geval zou in den jaare 1588 onder de Regeering van Frederik den tweeden gebeurt zijn. De Deensche Kronyk dan / die het vervolg der tijden aaneenschakelt / geeft een breef verhaal onder de Regeering der Koningen Christiaan den derden en Fredrik den tweeden / van een Reistogt dooz Martin Forbischer, een Engels Kapitein / in den jaare 1577 naar Groenlandt ondernomen. Dit verhaal geeft wel het meeste bericht van Groenlandt en deszelfs Inwooners / waarom het hier kortelijc te volgen staat.

Martin Forbischer vertrok in 't gemelde jaar uit Engelandt naar Groenlandt. Hy ontdekte het / maar kon 'er dat jaar niet aanlanden / Wegens de ingeballen nachten en de ongelegentheden van 't ys / vermits hem den Winter op deezen togt verrast had. Weder in Engelandt gekomen / gaf hy bericht van deezen togt aan Koninginne Elisabet, die geloofde dit onbekend Landt booz haar te zullen bemagtigen. Zy gaf hem dan in 't volgende Boozjaar drie schepen / waar mede Forbischer andermaal vertrok. Het Landt ontdekt hebbende / lande hy aan de Forbischers Ontdekkingen in Groenlandt. Oostkust. 's Lands Landaart op het zien der Engelschen / nam de vlucht / en verliet hunne wooningen om zich elders te verbergen. Sommigen klousterden uit bezeesheit op de toppen der hoogste Kotzen / van waar ze zich in Zee wierpen. De Engelschen deezen Landaart niet konnende bezeedigen / quamen in hunne verlaten wooningen / 't welk eigentlijc hutten waren / overtrokken van huiden der Zee-honden of andere Dieren / op vier dikke staken gespannen / en met peezen alle aaneen gehecht. Alle deeze Tenten hadden twee uitgangen / de eene ten Westen en de andere ten Zuiden / maar booz Ooste en Noorde winden stonden ze beschut / vermits hen die schadelijker waren. In deeze Hutten vondenze niet dan een oud mismaakt Wjff en een jong zwanger Vrouw-mensch / die zy / met een klein kindt aan de hand hebbende / wegboerden / en het oude Wjff ontrukten / waar over dit Wjff verbaarlijc schreeude. Van daar weder vertrokken / steevende men Oostelijc aan / en zy zagen een Viscj ter groote van een Os / die ten einde van de snabel een hoozn ter langte van anderhalf elle had / en men geloofde een Eenhoozn te zijn. Zy zielden verder Noozdoostelijc aan / en ontdekten een Landt / 't welk zy aandeeden / vermits 't hun aangenaam schein. Alhoewel dit Landt de kust van Groenlandt was / noemden ze 't echter Anavavich, om het onder deezen naam te bezitten. Zy bevonden dat dit Gewest de aardberbing onderwoopen was / werpende groote Kotzen om verre / en insgelijcs was 'er het verblijf niet zeker ; echter vertoefdenze daar eenigen tijdt / nademaal ze zand vonden / waar in zy meenden goudt te zien vlinken / en vulden 'er driehondert vaten van. Zy dedden al wat ze konden om dien Landaart te bezeedigen / die mede van hunne zyde blyken Wat hem aldaar weder voer.

liet / datze daar in bewilligten. Op teekenen die hen de Engelschen deeden / gaben ze dooz wederteekenen te verstaan / datze hooger opbaren zouden / wilden ze vinden 't geen ze zochten. Forbischer steinde dit toe / en begaf zich met eenige Soldaten in een sloep / geerbende oorder de dize schepen te volgen. Zp steebende de kust opwaarts; maar zagen 'er zoo veel van dien Landaart op de Rotzen / dies Forbischer beducht werd van hen overbalken te worden. Deze Landaart langg den oever volgende / merkten dat de Engelschen schroomachtig wierden; en om hen niet meer af te schrikken / quamen dize mannen van achter een Dijk te voozschijn / veel heeter dan de anderen gekleed / die verzochten dooz teekenen en bewoizing van vriendschap / datze te lande quamen. Forbischer naderde op goed vertrouwen / vermits hy 'er niet dan dize mannen zag / daar de anderen op de Rotzen verre genoeg van de hand waren: maar eenigen die zich achter den Dijk verborgen / en geen gedult hadden Forbischer in te wachten / quamen ontgdig te voozschijn; dit deed Forbischer achterwaarts deynzen: maar deezen Landaart in hun voozneemen volhardende / leidde geduurig toe om de Engelschen te lokken / en men wierp eenig raau vleesch op den oever / als of ze honden vooz hadden. De Engelschen hier op geen acht slaande / beraadslaagde deezen Landaart een andere list. Zp bragten aan den oever van de Zee een verminkte / of die zich veinsde zodanig te zyn / en lieten hem daar / waar na de anderen weggingen / als of ze nooit wilden weder komen. Zp hadden zich verbeeld dat de Engelschen / volgens de gewoonte der vzeemdelingen / komen zouden om deezen kreupelen weg te voeren / zulkis hy 't niet ontlopen kon / om hen dan vooz Tolk te dienen; maar de Engelschen beducht vooz verraad / losten een Musket op deezen kreupelen / die wel haast opspzong / en 't haazepat koos. Toen quam deezen bedriegelijken Landaart in grooter getal te voozschijn / en men schoot op de Engelschen een groote meenigte psslen / met een hagel van steenen uit slingers geworpen / waar mede de Engelschen den spot dzeeben / schietende op hun beurt uit hunne Musketten / en losten het Kanon / 't welk hen in een oogenblik op de vlucht dzeef.

Groenlanders beschreeven;

Dit Verhaal geeft te kennen / dat deeze Landaart van een verraderlijken aart en woest is / en dat men hen noch dooz vlieping / noch dooz geschenken bedreeden kan. Zp zyn van een vette gestalte / vaerdig / en van sterke geelachtig. Men meent dat 'er eenige zwarten onder hen gebonden worden / gelijc de Etiopers zyn. Zp kleden zich met huden van Zehonden / dooz peezen aaneen genaait. Hunne vrouwen gaan met ongeblechte haren / werpen 't achter haare ooren / om gezien te worden / dewijl ze haar aangezicht blaau en geel beschilderen. Zp draagen geene onderrokken / maar eenige broekjes van Wigs vellen gemaakt / die zp ober malkander aantrekken. Jeder broek heeft zijne pzzakken / waar in messen / gaten / naalden / kleine spiegeltsjes en andere pzzullen steen

fteeken / die haar de bzeemdelingen brengen / of de zee opwerpt / wanneer 'er fchepen vooz de kufft gebleeven zijn. De manf en vrouwe hemden zijn van Wifch-darmen gemaakt / met zeer dunne peesjes genaait. De kleederen zoo van den een en ander / zijn wijfd / en zp omgozden zich met riemen van Wifch vellen ; zp zijn ftinkend / vuil en mozffig : hunne tong dient hen vooz hand en neusdoek ; en zp hebben ook geene fchaamte. Rijkt achten ze die veel bogen / flingerf / fchuitjes en riemen hebben. Hunne bogen zijn kort / de pfflen dun / aan 't einde met beenen of gefcherpte hoozng gewapent. Zeer behendig zijn ze in 't boogfchieten en 't flingeren / en in 't werpen op de viffchen in 't water met hunne werpfpieffen. Hunne kleine fchuitjes zijn met vellen van Zeehonden overtrokken / die niet dan vooz een man alleen geboert worden. Hunne groote Vaartuigen zijn van hout / met houte banden aan elkander gelast en met Walrus- en Robbevellen overtrokken / vooz dikke peezen aan een genaait. Deeze Vaartuigen konnen twintig mannen voeren. Hunne zeilen zijn gelijk hunne hemden / van Wifch-darmen gemaakt / genaait met zeer kleine peesjes. Schoon zp geen pzer aan deeze Vaartuigen gebruiken / zijnze echter zoo behendig en fterk in een gevoegt / dat zp 'er zich onbefchroomt in volle Zee op waagen / en zp bekommeren zich niet fchipbreuk te zullen lijden.

waar in hun
nen rykdom
beftaat.

Hun Landt leebert geen vergiftig gedier te uit / dan alleen Spinnen. Muggen zijn 'er in groot getal / die binning fteeken / en 't aangezicht geweldig doen zwellen. Zp hebben 'er geen zoet water / dan datze van de gefmolten fneeuw bewaren ; men zegt dat 'er de groote koude / de aderen der Arde zodanig gefloten houd / dat des oorzprongf de dooztoegt daar vooz word geflopt. Honden van een ongemeene groote zijn 'er / die zp vooz hunne voertuigen fpannen / en als paerden gebruiken.

Koning Chriftiaan den vierden / zoon van Fredrik den tweeden / nam infgelykfs d'Ontdekking van Groenlandt ter harten / fchoon zijn Vader en Grootvader / het vruchteloos ondernomen hadden. Om zijn voozneemen te doen gelukken / liet hy ten dien einde een erbaaren Schipper uit Engelandt komen / die berucht was van deeze Zee en koers grondige kennis te hebben. Men rustte dan drie bequame fchepen uit / onder 't beftier van Gotske Lindenau , Deenfch Edelman / als Ammiraal ; deeze fchepen vertrokken in 't Doozjaar 1605 uit de Sont / en zeilden eenigen tydt met elkander ; maar d'Engelfche Kapitein op de bereifchte hoogte gekomen / nam zijne koers Zuidweft / bezogt vooz 't Hg / om met minder gebaar Groenlandt aan te doen. d'Ammiraal / van andere gedachten zijnde / vervolgde alleen de zijne Doozdoof / en quam dus in Groenlandt aan te landen. Naauwlykfs had men het anker uitgeworpen / of veele van dien Landaart / hen gewaar geworden / begaven zich in hunne kleine fchuitjes / en quamen hem aan voozd bezoeken. Hy ontving hen vriendelyk / en wilde hun wijf fchenken ; maar die was hen

Lindenau
togt naar
Groenlandt;

hy word van
de Groen-
landers be-
zoekt ;

en handel
met hen ge-
dreeven.

onsmaaklijk. Zp zagen 'er Walvisch-raan / waar van zp verzochten te drinken / en men hen groote kroezen vulde / die zp zeer greechtig en met smaak leegden. Zp bragten aan boord Doffe en Beere-bellen / en een groot getal Hoozngs in verscheiden strikken / die zp verhandelden tegens naalden / messen / spiegeltsjes / haaken en oogen / of andere diergelyke bezelingen / dooz de Deenen uitgekraamt. Goude en zilbere munt die men hen zien liet / was by hun niet geacht / maar in tegendeel warenze ongemeen greechtig naar 't geen van staal was gemaakt / en gaven 'er booz wat by hun het waardigste wierd geacht / te wooten : Bogen / Pylen / Schuitjes / Kiemen enz. Wanneer ze niets meer te verhandelen hadden / onthleedde ze zich en gaven alles / ja zelfs hunne hembden. Lindenau verzoefde drie dagen aan deeze kust / maar de Kronyk zegt niet / dat hy zich te landt begaf ; mogelijk wilde hy zulks niet waagen / noch zich bloot geeven booz zodanig een onbergelyklyk grooter getal van dien Landaart / met het kleine getal dat hem verzelde. Hy ligte dan zijn anker en vertrok den vierden dag / voerende twee van deezen Land-aart met zich / die alle listen in 't werk stelden / om der Deener handen t'ontsnappen. Hunne Landsgenooten / ziende dat men hen dus wegvoerde / wierpen met een afsgrifchelyk geschreeuw eenen hagel van steenen en schooten met pijlen op de Deenen / die een kanon gelost hebbende / hen op de vlucht dreeven. De Ammiraal keerde dus weder alleen naar Denemarken / gelyk hy ter deezer plaatsf alleen was aangeland.

Verscheiden
Landen ont-
dekt.

De Engelsche Kapitein quam indertwyf in Groenlandt aan te landen aan een uithoek ten Westen ; mogelijk is dit de Kaap Faruel geweest. Insgelyk is 't zeker dat hy in de Straat Davis quam / en langs de Oostkust van deeze Golf steevende. Hy ontdekte verscheide goede Habens / schoone Landen / en groote groene Plakten. Den Landaart deezer Gewesten handelde insgelyklyk met hem / als de anderen alwaar Lindenau was aangeland ; maar zp waren wantrouwender : want naaulyklyk haddenze ontfangen wat ze met de Deenen vermingelden / of zp vlooden naar hunne Vaartuigen / als of ze die gestoolen hadden. De Deenen kreegen lust om voet aan landt te zetten / dies zp zich wapenden. 't Landt scheen hun behaaglyk ter plaatsf alwaar zp aangquamden / maar echter zandig en steenachtig / gelyk in Boozwegen. Uit den opgaande rook en damp / oordeeldenze dat 'er zwavel-mijnen waren en vonden 'er zeer veel steenen van zilver mineraal / die zp naar Denemarken bragten / waar van in hondert pond / zes-en-twintig onzen zilver wierd gevonden. Deeze Engelsche Kapitein / die langs de Kust veel schoone Habens vond / gaf ze Deensche naamen / en maakten 'er een Kaart van / eer hy vertrok. Hy liet ook hier van de welgemaakteste haerels deezer Landaart / als zp konden magtig worden / dooz de Deenen gevangen neemen ; en eer deezer vier / zich gevangen ziende / werd zoo verwoed / datze hem niet konden meestrepen / zulks ze hem met de holf dat

Van een musket doodt sloegen; dit deed de andere drie den moed ontzakken / die gewillig mede gingen. Ter zelver tijd rukte ondertusschen deesen Landaart te zamen / om de dood van den gesneubelden te wreeken / en de andere t'ontzetten; dies sneedden ze den Deenen den weg af / om hen te bevechten / en te beletten datze weder naar boord voeren: maar zy losten toen hunne Musketten en 't Kanon / dooz welk gevalde en 't gezicht van 't vuur / dien Landaart verbaast werd / en allerwegen de vlucht nam / latende den Deenen de doortogt by / die weder aan boord voeren / hun anker liggende het naar Denemarken met deese drie gevangenen wonden / die zy den Koning aanboden / vindende hen van een beeter gestalte / bezadigder van aatt / en verschillende in zeden / taal en kleederen / dan deezen dooz Lindenau overgebracht.

De Koning voldaan van deezen eersten togt / besloot een tweede; en zond andermaal in 't volgende jaar 1606 Lindenau met vijf schepen naar Groenlandt. Deese Admiraal vertrok den 8sten Mey uit de Zont / en boerde de drie Groenlanders / dooz den Engelschen Kapitein in de Golf van de Straat Davis gevangen / wederom mede / om hun vooz Wegwijzers en Tolken te dienen. Deese onnozele menschen betuigden een weergalooze vzeugde ober het wederkeeren naar hun land; doch een van hun stof op Zee en werd buiten boord geworpen. Lindenau hield naar America de zelfde koers als d'Engelsche Kapitein gehouden had / te weeten: Zuidwest naar de Kaap Farvel en de Golf van de Straat Davis. Een dezer vijf schepen verdwaalde dooz den mist van de anderen af / en de vier overigen quamen den 3den Augustus vooz de kust van Groenlandt ten anker. Op hunnen aankomst vertoonden zich een meenigte van dien Landaart aan den oever / maar hadden geen lust te handelen; want zy betuigden de Deenen te wantrouwen / gelijk zich ook de Deenen niet onder hun vertrouwen dozken; dies werden ze genoodzaakt hooger op te zeilen. Zy vonden 'er een Haven schoonder dan de voorrige / maar den Landaart was 'er insgelijks onhandelbaar / vermits zy de Deenen wantrouwden / en gereed stonden om hen te bevechten / indien ze dachten te landen. De Deenen / zich mede op hun niet vertrouwende / wilsden geene landing waagen / maar voeren verder vooz; en terwijl zy langs de kust steebenden / vervolgden hen deezen Landaart met hunne kleine schuitjes / waar van 'er zes betrapt wierden / en met hunne Daartuigen en den weinigen toefel aan boord gebracht. Dooz een derde Rede geankert / was 'er een knecht van Lindenau, een kloekmoedig Soldaat / die zijn Meester sterk aanzocht / te bewilligen / dat hy alleen naar Landt mogt vaaren / om dien Landaart naar te speuren; voozgeevende hen dooz medegebragte snuitserpen te zullen bevezedigen / of zich wel te zullen reddden / ingeballe zy iets quaads tegens hem ondernamen. Lindenau liet zich dan op zyn sterk aanhouden oberhaalen; maar deese knecht / naauwlijks voet aan landt hebbende gezet / werd gevat /

Vindt den
Landaart
onhandel-
baar.

doodt

doodgeflagen en in stukken gehouwen; waar na deze Landaart achterwaarts deinsde/ om vooz't geschut der Deenen bezigt te zyn. De degens en messen van deezen Landaart/ waren van Hoozns gemaakt/ of Tandem deezer visschen/ die men Eenhoozns noemt/ met steenen ingeleit en gescherpt/ snydende deeze degens niet minder dan of ze van yzer en staal waten. Lindenau ziende dat 'er in dit Landt niets vooz hem te doen viel/ zield weer naar Denemarken; een deezer gevangen Groenlanders/ werd zoo wanhoopig/ ziende zyn Vaderlandt te moeten verlaten/ dat hy zich in Zee woep en verdzonk. De Deenen vonden in 't wederkeeren hun vyfde schip van hun afgedwaalt; maar naauwlyks waren ze vyf dagen by malkander geweest/ of een opkomende storm verstropde hen alle van een/ en zagen elkander niet/ dan na verloop van een maandt. Zy quamen eindelyk/ na veel gebaar uitgestaan te hebben/ op den vyfden October vooz Kopenhagen ten anker.

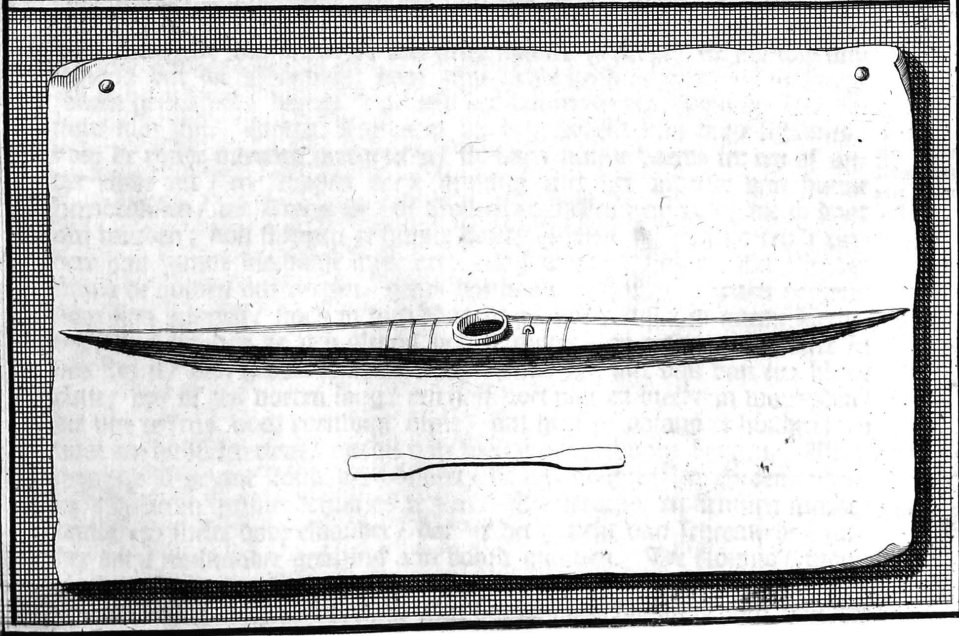
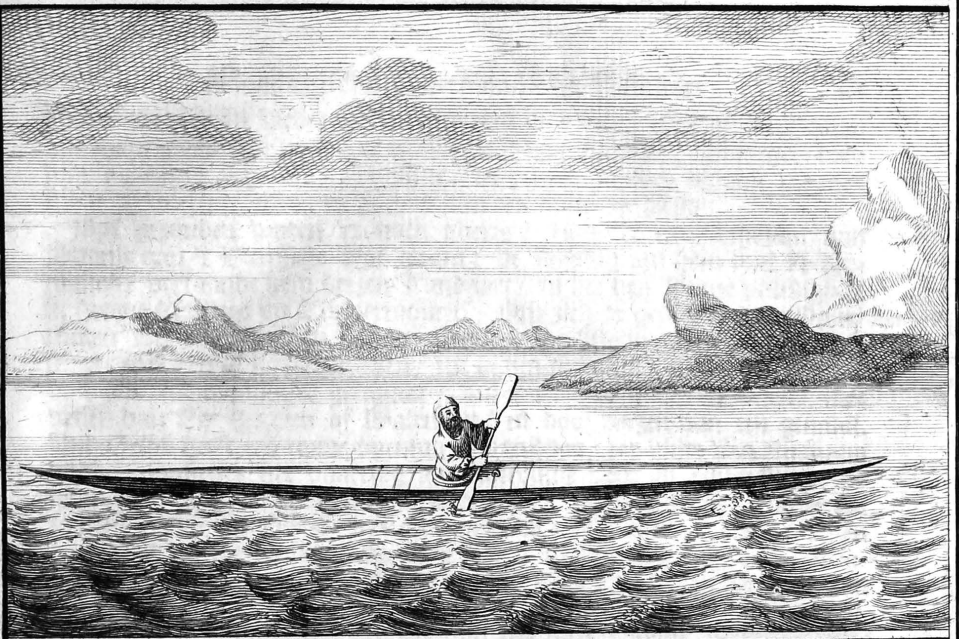
Laatste togt der Deenen naar Groenlandt.

De derde en laatste togt die de Koning van Denemarken naar Groenlandt liet doen/ was met twee groote schepen/ onder 't beftier van een Holsteins Kapitein/ Karsten Richardsz. genoemt/ verzelt van Poozdsche en Nslandsche Bootsgezellen/ die hem vooz leidfclup dienden. De Kronijk meldt/ dat deeze Kapitein den 12den May uit de Zont vertrok/ zonder 't jaar aan te teekenen. Den agtsten Juny daar aan volgende/ ontdekte hy de toppen der Groenlandsche Bergen/ maar kon het landt niet aandoen/ wegens het ys dat zich zeer verre in Zee uitstrecte. Op dit ys zagen ze een ander opgeschoooven ys/ 't welk groote krotzen scheenen. De Kronijk merkt hier aan/ dat 'er jaren zyn/ dat het ys in Groenlandt/ zelf in den Zomer niet smelt. De Holsteinders werden dan genoodzaakt weder te keeren/ zonder iets verricht te hebben/ te meer/ dewyl ze van het andere schip dooz een storm waren afgeraakt/ en zich alleen bevondtn toen ze aan dit ys quamen.

Overgebragte Groenlanders hun onthaal.

Om nu de vier eerste en vyf laatste van deezen Groenlandschen Landaart/ in de twee eerste Reistogten bekomen/ niet te verliezen; staat 'er dit bericht van te melden: dat de Deensche Koning zodanige orde had gestelt/ datze byzonderlyk van allen noodduft verzogt wierden/ en dat 'er naau acht op hun geflagen wierd/ doch zodanig/ datze vyfheit hadden te gaan waar 't hen luste. Melk/ Boter/ Kaas/ raauw Blesch en raauwe Disch was hun voedsel/ gelykerwijs zy in hun landt leefden/ vermits zy zich aan 't boozd en de gekookte spijze niet gewennen konden/ en noch minder tot den wijn en anderen smaakelyken drank/ dewyl ze niet liever als Oly of Craan dronken. Dikmaals keerden zy zich naar 't Poozden/ zuchtende uit genegenheit vooz hun Vaderlandt; eensmaals als 'er niet al te naau acht op gegeeven wierd/ waren eenigen/ die zich van hunne schuitjes en riemen wisten te verzeekeren/ daar mede in Zee geraakt/ om 't ultieste te waagen. Maar een storm die hen beliep/ tien of twaalf mijlen van de Zont Zeewaarts gebozdert zyn.

Drift van deezen Landaart naar hun Vaderlandt.

schuitje te volgen. De Afgezant zond aan ieder van deezen Landaart eenig geld / welk geld elk besteede om zich op de Deensche wijze te kleden. Sommigen droegen groote pluimen op hunne hoeden / en deden gefaarst en gespoort den Koning hunnen dienst aanbieden / om vooz Kuiters te dienen.

Niet lang bleeven ze in deeze vergenoegde Tuim / want ze verbiefen wel haast weder in hunne gewoone droefgeestigheid ; vermits ze dan steeds op middelen dachten om weder naar Groenlandt te keeren / waren 'er twee van hun / die zich in Zee begeeven hadden / en door storm op Schonen verbiefen ; dewijl men ze minder dan d'anderen wantrouwde / geloovende datze zich andermaal niet weer in dit gebaar begeeven zouden ; echter verzekerden zy zich van hunne schuitjes / om 't Hoozden weder op te zoeken. Men zette hen achter na / zulkz 'er een van achterhaalt wierd / maar den anderen is ongerwijffelt gebleeven / dewijl hy onmogelijk nooit Groenlandt heeft kunnen bereiken. Telkens als deezen een kindt aan 's moeders borsten zag / had men gemerkt dat hy weende / waar uit men oordeelde dat hy getrouwt moest zijn / en hem het missen van vrouw en kinderen dus smartelijk viel. Toen men deeze weder naar Kopenhagen had gebragt / bewaarde men hen naaukeuriger dan naae gewoonte / 't welk hunne begeerte om weder hun Vaderlandt te zien / te meer gaande maakte / en echter deed wanhoopen nooit weer te zullen zien.

Twee stozven 'er van verdriet ; d'andere twee leefden noch tien of twaalf jaaren daar na. De Deenen deden al wat zy konden / zulkz ze vzoolijker van geest mogten worden / geevende te verstaan / datze hen als hunne Vrienden en Landsgenooten handelen zouden / waar in zy scheenen genoeg te neemen. Men trachte hen in den Christelijken Godtsdienst t'onderwijzen / maar nooit kondenze de Deensche Taal leeren. Die geenen die naan acht op hen gaven / zagen 'er dikmaals de oogen naar den Hemel wenden / en d'opgaande Zon eeren. Een van hun stozf te Kolding in Jutlandt , ziek geworden ober 't Paerel - visschen in den Winter. De Mosselen in Denemarken zijn vol van Paerelgruis ; deeze Mossels vind men overbloedig in de Rivier van Kolding. Eenige leeveren somtijds sijnen uit / veele kleinen / en eenigen tamelijk groot en rond. Deeze Groenlander had te keuen gegeven / dat men in zijn landt Paerlen viste / en dat hy deeze Disscherp wel verstond ; dies bragt hem de Gouverneur van Kolding mede / om in die Rivier Paerlen te visschen. Hier in was den Groenlander ook wel erbaaren / vermits hy als een visch te water ging / en quam nooit weder boven zonder Mosselen van sijne Paerlen verzien. De gierigheid bragt deezen Stadtvoozt zoo verre / dat hy / niet tegenstaande het Winter wierd / geen gedult neemen kon / den Zomer - tijdt wederom af te wachten ; maar om zijne Disscherp te hervolgen / zond hy dien armen Groenlander als een Waterhond te water / en hy liet hem zoo dikmaals in den Winter te water gaan / tot hy

Een Groen-
lander op de
Paerel - v. f.
schery by-
zonder afge-
recht.

hy stozf. Zijn Landsman was over dit verlies niet te troosten. Hy vond dan middel in 't Voorjaar / met behendigheid een schuitje te krijgen; zich daar in begeevende / passeerde hy de Zout / vooz dat men zijne vlucht gemerkt had. Met allen pver wierd hy nagezet: maar vermits hy de vooztozt had / kon men hem niet achterhaalen dan 30 of 40 mijlen in Zee. Men gaf hem dooz teekenen te verstaan / dat hy nooit Groenlandt zou bereikt hebben / maar zekerlijk in de Golven gestroozt. Hy antwoozde echter weder dooz teekenen / dat hy de Noordsche Kust zou gevolgt hebben / tot op een zekere hoogte / wanneer hy 't alsdan dwersch over Zee zou gezet hebben / en op 't gezicht der starren zijn Landt weder opgezocht. Meer te Kopenhagen gekomen / stozf hy aan een quinnende ziekte.

Dus was het einde van alle deeze ongelukkige Groenlanders. Zy waren van een kleine gestalte / en vierkantig / bruinachtig en platneuzig van gezicht / dik van lippen en opgeschoot. Hunne Schuitjes / Kleemen / Boogen / Pplen / Slingers en kleederen zijn in Denemarken gebleven. In 't Kabinet van den Heere Wormius te Kopenhagen / word een deezer schuitjes bewaart; insgelyks zijn hunne kleederen uit Zeehonden en Zeekalver-bellen gemaakt; hunne hemden uit Dirschdarmen / en een humer onderrokken uit Vogelz-bellen bestaande / met beeren van verscheide verwen; als mede zijn hunne boogen / pplen / slingers / messen / degens en werpspieffen / waar van zy zich in 't vissendienen / gewapent als hunne pplen / met gescherpte hoozng of tanden / in 't hooznoemde Kabinet te vinden. Een Groenlandsche Almenak uit 25 of 30 kleine klosjes bestaande / vast gemaakt aan een riem van Schaapeleer / welker gebruyk alleen den Groenlanders bekend was / is 'er mede te zien.

Gestalte van deezom Landaart beschreeven.

V Y F D E H O O F D T S T U K .

Een Groenlandsche Compagnie te Kopenhagen opgerecht; die Schepen naar de Straat Davis zenden, en met een laading van gewaant Goudzant weder te rug gekomen, word dien ingebeelde rykdom buiten boord geworpen.

DE Koning van Denemarken de verdere Ontdekking van Groenlandt opgeheende; waren 'er eenige kooplieden te Kopenhagen / om deeze Waart verder voozt te zetten / die een onderlinge Maatschappij oprichtten / en onder den naam van de Groenlandsche Maatschappij gehandhaaft wierd / waarin mede eenige vermogende lieden traden. Dee-

Groenlandsche Compagnie te Kopenhagen opgerecht.

zenden sche-
pen der-
waarts.

ze Compagnie zond in 't jaar 1636 twee schepen derwaarts/ die in de Golf van de Straat Davis aanquamen/ en in dit gedeelte van Nieuw-Groenland, aan de kust van deezen Golf gelegen. Daauilijks waaren ze daar ten anker gekomen/ of acht Groenlanders quamen met hunne schuitjes aan boord. Op 't verdek van 't schip gekomen/ leiden de Deenen Messen/ Spiegelstjes/ Naalden/ enz. ter eene zijde van 't boort/ en deezen Landaart ter andere zijde: Dossbellen/ Zeehonden- en Zeekalverbellen/ als mede veele Hoozng/ Cenhoorzng genoemd. Wanneer 'er op eenige gezondheid die gedronken wierden/ een geschut werd geloft/ ver- schykte hier over deezen Landaart zodanig/ datze elk om een goet heen- komen zagen/ en van weerszijde overboort in Zee sprongen; komende niet eer boven water/ dan twee of driehondert schreedden van 't schip. De Deenen gaden hen door teekenen te verstaan/ datze weer aan boort komen zouden/ met verzeekering dat hen geen quaad wederbaaren zou; 't welk ook door hen geloofd wierd. Zy quamen dan weer te scheep/ doch niet eerder boort datze wat bedaart waren/ en den rook niet meer zagen. Hunne manier van handelen bestond dusdanig: zy verhooren wat hen uit der Deenen mede gebragte waaren aansond/ en leiden 't op een hoop: hier tegen bragten ze op een andere hoop/ de waaren die zy daar boort geeven wilden; den een en ander bragten 'er iets by of namen 'er iets af/ tot ze den hoop eens waren. Midlerwijl/ dat de Deenen met deezen Landaart handelden/ zagenze van hun schip een dezer Hooznbiffchen/ slapende op den rugen oever in 't gras/ door den Bloedt opgewoopen. De Groenlanders vielen eerlang op deezen Visch aan/ sloegen hem dood/ en den Hoozn of Tandt aan stukken/ die zy aansonds den Deenen verkochten. Deeze Visch weerloos te landt zijnde/ is echter ongemeen gevaarlijk op Zee. Zy bestrjfd de Walvisch/ gelijk de Rhinoceros/ den Olifant/ en ze steekt met haaren tandt als met een speer.

Handel met
de Groen-
landers.

Een Hoorn-
of Tandvisch
gevangen.

Gewaand
goudzant
geladen.

Maar deeze handeling van weinig waarde/ was 't hooznaamste oog- merk der Deenen van dien togt niet. De Schipper gemerkt hebbende dat 'er aan den oever van deeze kust/ zand gebonden wierd/ van kleur en zwaarte als goudt; begaf hy zich met allen pver naar den oever/ en zijn schip met dit vermeende goudt geladen hebbende/ zeide tot zijn Scheeps- Volk/ datze nu alle rijk genoeg waren/ en kerde dus weder naar Deneimarken. Een der vooznaamste Kieders van deeze Groen- landsche Maatschapp/ stond zeer verwondert over zijnen sehleijken wederkomst. De Schipper al te dufftig en voozbaartig/ zeide/ dat hy een goude berg in zijn schip geladen had; maar hy had met een man te doen/ die niet al te ligt geloobig was. Hy liet van dit gewaande goudt door de Goudsmeden van Kopenhagen een proef neemen/ die 'er geen enkel grein goudt wisten in te vinden. De Bewinthebber vergramt/ dat hy dus door den Schipper om den tuin geleid was/ en om te too- nen

nen dat deeze laading niets uitleebeerde / beval hy hem weder naar de Zout te keeren / alwaar zijn schip lag / het anker te lichten / en zich in de Baltische Zee te begeeven / om 'er zijn gewaant goudt nevens zijne zotterny / in alle vergeetenheit te begraven. De Schipper die genoodzaakt was hier in te gehoozamen / 't zy dat hy geloofde al zijne welvaart in Zee geworpen te hebben / of dat hy zich van alle opgebatte hoope verseecken zag : 't is zeker dat hy eerlang daar na van grootte ongeneugte stof. De Hoofdt-Reder echter / schein hier over verbolgens berouw te hebben / want men verhaalt / dat men sedert in de mijnen van Noorzwegen / diergelyk zand als dat van Groenlandt gebonden heeft ; en dat 'er een ervaarner Effapeur met goed voordeel / goudt in bond.

Wat hier over den Schipper ontmoet.

Dit was dan de laatste Reistogt die naar Nieuw-Groenlandt werd gedaan ; en 't was in deezen togt / dat het groot stuk van den Genhoorn wierd overgebracht / welk stuk des Czaars Lijfarts zeide van een Wsch-tand te zijn / en in Kopenhagen zes duizend Rijksdaalders wierd waardig geacht. De Deenen / voor datze uit Groenlandt vertrökhken / hadden twee Groenlanders vast gehouden / om ze naar Denemarken te voeren ; in volle Zee gekomen / liet men hen op 't schip in vytheit : maar door hunne geboelige geneegenheit tot hun Vaderlandt / beslootense zich in Zee te werpen / om zwoemmende weder naar hun Landt te keeren. Waarschijnlijk zijnze onderweeg verdzonken / vermits ze te verre van landt waren.

Tot dus verre is nu aangetoont / hoedanig het met Oud- en Nieuw-Groenlandt gelegen was ; Oud-Groenlandt , 't welk de Noorzwegers bezeten hebben / en Nieu-Groenlandt , dat de Noorzwegers / Deenen en Engelschen ontdekten / naar 't Oude zoekende. De overtogt door de engte van Yslandt naar Oud-Groenlandt is waarschijnlijk door 't Noz gestopt / dat de selle Noorzdoofte winden in deeze naaute gedreeden en op elkander geschooben heeft ; zulks dat de Zeelieden / die voozmaals deezen ouden koers hielden / genoodzaakt zijn geworden / den zelven naar de Kaap Faruel en de Straat Davis te neemen / wier kusten naar 't Oosten gestrekt / deeze zijn / die men Nieu-Groenlandt noemt. Belooftijk is 't dat toen de oude overtogt van Yslandt naar Groenlandt is gestopt / vervolgens de koers derwaart verlooren is. De Nozlandsche Kronk geest 'er ook zekere blyk van ; zeggende : dat men halfweege Yslandt en Groenlandt , kleine Kotsagtige Eilanden vind / Gondbiurne Skeer genoemt / alle door Beeren bewoont / alwaar het ps waarschijnlijk word opgehouden / en zoo sterk op den anderen geschooben / dat het de Zon niet ont-doopen kan : 't welk in gevolg van tydte zodanig een verschopping heeft gemaakt / zulks den dooztogt t'eenemaal ysflooten is / waar door de gemeenschap die men met Oud-Groenlandt had / vooztaan is gestopt gebleeven ; zoo dat men ook sedert geene tyding vernomen heeft / wat deeze Noorzwegers / die Oud-Groenlandt bewoonden / wederbaren zy. Mo-

Hoe waar-schynlyk de overtogt naar Oud-Groenlandt is gestopt.

Waar door de Vaart derwaart is ondoenlyk geworden.

en het ook onzeker is. hoe 't met de eerste bewoonders van Oud-Groenlandt geelgen 27.

gelijk heeft de Best/ die omtrent den jaare 1348 zoo geweldig in 't Noor- den woede/ en ongetwijffelt uit Noorwegen wierd overgebracht/ hen/ gelijk de anderen berdelgt. 't Zou wel konnen zijn/ dat Gotske Lindenaau, die in zijn eerste togt zijne koers Noordoost nam/ aan Oud-Groenlandt was geweest/ en dat de twee Groenlanders van daar overgebracht/ afkomelingen van de Oude Noorwegers waten; maar van dezen verzekert men/ en die uit de Straat Davis wierden overgevoert/ alhoewel ze onderling verschillende waren/ datze zoo in taal als zeden/ in 't minst geene overeenkomst met de taal en zeden der Deenen en Noorwegers hadden/ en dat de spraak dezer Groenlanders zoo veel met de anderen verscheelde/ datze t'ernemaal onverstaanbaar was. Insgelijks meld de Deensche Kronijk/ dat de drie Groenlanders door de Engelschen uit de Straat Davis overgebracht/ zoo rad spraken/ of veel eer zoo zwaar stamerden/ datze niets onderscheidelijk uitspraaken/ dan deeze twee woorden: Oxa Indecha, waar van men echter de betekenis niet wist. Zeker is 't/ dat Oud-Groenlandt niet dan een klein gedeelte van deeze groote Noorder-Landstreek moet geweest zijn/ en dat het de naast gelegenste kust van Yslandt was. De Noorwegers die deeze kust bewoont hebben/ hebben zich niet verre landwaarts in begeeven/ gelijk ook d'Ontdekkers van Nieu-Groenlandt, niet dan de Havens en Oevers bezocht hebben/ en zommige noch naaulijks voet aan landt gezet: maar men zegt dat de Deenen in hun laatste Groenlandsche togt van den jaare 1636 door teekenen van de Groenlanders te verstaan kreegen/ dat 'er menschen van gestalte als d'Europaanen/ ober't Gebergte landwaarts geleegen/ woonden/ tien of twaalf mijlen van de Zee; dat men 'er groote Mannen vond/ die groote boogen en ppen gebruikten/ doodende alle die hen te na quamen. Deeze menschen/ noch het landt dat zp bewoonen/ heeft men zoo 't schijnt noch nooit ontdekt; ook is de geheele uitgestrektheit van Groenlandt, onbergelijkelijk grooter/ als wat 'er de Deenen/ Noorwegers en Engelschen toen van ontdekt hadden.

Zwakke berichten dien-
aangaande.

Z E S D E H O O F D ' T S T U K .

Onderzoek over de strekking van Groenlandt naar Tartarië en America, die echter onzeker blyft. Bericht van Spitsbergen en de byzonderheden van dit Gewest. Munks Ontdekking en Overwintering, met de uitterste ongelegenheit verzelt, en zyn wedervaaren in Denemarken. Misilagen over zommige meeningen wegens de Bevolkers der Groenlandsche Gewesten.

Twee zaken staan nu onderzocht te worden; welker eerste is: dat men noch nooit bewezen heeft / of Groenlandt met Asië aan de Tartarische Kust gehecht zy; de tweede / of het insgelijks aan America grenst. Ten opzicht van 't eerste / zoo is bekend / dat men tot noch toe met geen zekerheit zeggen kan / dat 'er een doortogt by Nova Zembla gebonden is / om van daar den Oceaant ten Oosten te bevaaren: maar wel datze tot dus verre vruchteloos is gezocht. Deze Scheepsvaart heeft telkens den beruchtsten Zeehelden van 't Noorden hun oogmerk te leur gestelt / en heeft de koers tot aan Spitsbergen bepaalt / door de Deenen onder de Kusten van Groenlandt gerekent; alwaar weleer de Walvischvangst door de Biskapers en Hollanders jaarlijks geoeffent wierd. Volgens bericht van een Spaans Edelman Leonin geheeten / in dienst van den eersten Minister van Denemarken / toen naar Spitsbergen gezonden; zoo legt dit Landt op 78 Graden / en word te recht Spitsbergen genoemd / wegens de veelvuldige spitse bergen waar mede het berzien is. Deze bergen bestaan uit zwaare harde steen van verscheiden verwen / doch meest graauw / behalven op eenige plaatsen en vlakkens / alwaar ze naar lepen gelijken / doch men vind 'er weinig zand dan aan de oebers. Deze schaliën of lepen / den een op den ander leggende / komen uit kleine steentjes en uit het ketzant doort / door de winden op elkander geschooven. Zy wassen byna geduurig / en jaarlijks worden 'er nieuwen door 't Scheeps-Volk gevonden. Leonin zich landwaarts begeeven hebbende / vond 'er niet dan deze spitse bergen / en eenige Reedieren. Hy was niet weinig verwondert / bovenop een dezer bergen / een mijl van Zee gelegen / een kleine scheepsmast te vinden / aan 't eene einde van een katrol berzien; mogelijk dat de Zee eertijds nabij dezen berg was gelegen / en dat dit een aloud overblijffel eener schipbreuk mocht geweest zyn. Men vond 'er wel Wellandt / maar zoo kort van gras / dat het naaulijks boven de aarde uitstak; eigentlijk zoude men 't geen aarde konnen noemen / vermits alles uit kleine steentjes bestaat. Tusschen

Onderzoek of Groenlandt aan Tartarie, of aan America grenst.

Bericht van de gesteltheit van Spitsbergen gegeven.

deze steentjes en 't korte gras/ wast een soort van mos/ gelijk by ons op 't gebouwte groeit/ waar aan de Kreedieren hun voedsel vinden/ en zeer vet van worden. Dit Landt is onbewoont/ en ook onbewoonbaar van wegen de koude; want/ schoon 'er de Zon des Somers in vier maanden niet ondergaat/ en datze in zes weken den Horizont/ tot omtrent van negen tot elf en een halve graad/ niet nadert/ echter is 'er de koude scherper/ wanneer de Zon helder schijnt en sikkert; waar van de reden is/ dat als dan de lucht sijnder 30/ en by gebolge kouder moet zijn. Zorgdrager zegt/ dat 'er de Zon dikmaals tegen het gebergte by warm schijnt/ en dat by geene koude uitdampingen als uit het zelve vernomen heeft; doch die op de bergtoppen kouder dan in de valesen zijn. Naaulijks is 't op deze bergtoppen te harden/ vernimt 'er 30-danig een koude uitdamping geboelt word/ dat men 'er eerlang bebrizen zou. Om zich hier tegen te verzien/ moet men plaatsen verkiezen/ die dooz de Zon van alle zijden bescheenen worden. In dit Gewest onthouden zich beele Beeren/ doch alle wit/ en zijn ook meer op 't landt dan in 't water aan te treffen. Echter kommen ze zich in 't water mede behelpen/ en eene wijde Rivier naar het overleggende Landt overzweemmen. In dit zweemmen zijn ze beeter met een floep/ dan op 't landt magtig te worden. Men vind ze mede in ruime Zee/ klauterende op de Wschotsen. In Zee omtrent Spitsbergen, onthouden zich beele Walvisschen; men vind 'er van 100 boeten langte/ de middelmatigen zijn van 50 boeten of ook wel kleinder; geopend zijnde/ vind men in de maag deeze Visschen/ niet dan omtrent tien of twaalf handen vol kleine Corretjes of Dliegen/ en een weinig groen kruid/ van den grondt der Zee opgeworpen. Maar allen schijn leeben deeze Walvisschen van dit opgeworpen aas. De Zee is somtijds zodanig bezet van dit ongedierte/ dat 'er het water troebel van is; en 't is als dan een teeken vooz de Visschery/ dat 'er de vangst goed zal zijn/ want de Walvisschen in dusdanig water hun aas vinden. Men bong eertijds 300 beel van deeze Visschen/ dat men al de Craan daar van gekookt niet teffens mede voeren en laaden kon/ maar genoodzaakt was een gedeelte aan landt ober te laten/ om 't volgende jaar van daar af te haalen.

Byzonderheden van dit Gewest.

Wanmerkelyk is 't dat de verrotting in dit Landt geen plaats heeft. De Lijken vooz dattig jaaren begraven/ vind men 'er noch t'eenemaal onvergaan/ en in dien staat/ als toen ze eerst den geest gaben. Dooz eenigen tijdt heeft men 'er eenige Lootzen gebout/ om de gekookte Craan daar in op te leggen/ en deeze vond men 'er noch byna in den zelven staat/ als toen ze getimmert waren: doch 30 zijn nu alle dooz den tijdt en moettwil der Matrozen geslecht en gesloopt. Dat de Dooden in deeze Noordere Gewesten dus ongeschonden in wezen blijven/ en de levendigen krank worden/ getulgt deezen Leonin in zijn eigen persoon/ die van deezen Keisrtozt verkleumt van koude t'huys gekomen/ eerlang daar na

na ſtof: maar hier in gaat zijn bericht mank / naardien nu het Volk zeer gezond wederom t'huus komt.

De Vogelen die dit Geweſt uitkeert / zijn niet dan Zeevogels. Dee-
le Endvogels worden 'er mede gebonden / en op Spitsbergen aan den
Vogelhoek een meenigte andere ſoorten / waar van noch veele onbekent /
en eenige van bek en pluimen de Papegaapen gelijk zijn / hebbende poo-
ten gelijk de Genden. Men getuigt 'er van / dat deeze Vogels zacht en
aangenaam van zang zijn / en wanneer ze gezamenlijk zingen / een over-
eenſtemmend gezang op Zee uitmaken.

Op de Walviſchvangst vertrokken de ſchepen ten tijde van de Con-
pagnie gemeenlijk uit Hollandt in 't laaſt van April / zy quamen ge-
meenlijk in Juny omtrent Spitsbergen ten anker / en vertrokken weder-
om half Auguſtus. Het ys belette deezen aankomſt eerder dan in deeze
maandt / en het verblijf niet langer als gezegt is. Men vind in deeze
Zee Iſbrokken / ter dikte van zestig / zeventig en tagtig voeten; want
op eenige plaarfen legt het tot aan den grondt / en als gantsche Iſber-
gen opgeſtapelt / die hun hooge kruinen uit Zee opſteeken. Dit ys is
klaat en dooſchynend als glas. Het gevaarlijkſte voor deeze Zeevaart
is / dat 'er eenige maalſtroomen het ys te gronde doen zinken / en ver-
volgens weder komt boven d'ijven. Wat deeze maalſtroomen aan-
gaat / getuigt Zorgdrager nochtans / ſchoon hy verſcheide plaarfen van
Spitsbergen bebaaren heeft / die nooit te hebben vernomen.

Zwaare Ys-
brokken
voor Spits-
bergen.

't Moet niet vzeint ſchijnen / dat men telkens in onſekerheit blijft of
Groenlandt met Aſie en Tartarië gemeenſchapp heeft of niet. De aſtand
der wederzijdsche Zeeën / d'onſekerheit het ys geſmolten te vinden / de
gevaarlijke ſchijpveuken die dit ys konnen veroozaken / d'onverbaaren-
heit der koerſſen en ſtrecken / de woefte ongebaande dooztogten / en wat
noch meer hinder byzengt / maakt dat 'er nergens ontzet en geenzins lijf-
berging te hoopen is; alle deeze veelbildige zwarigheden gezamenlijk /
dwaarsboomen de naaukeurige voozneemens en weerhouden die de moel-
ten t'ondergaan / om deeze ontdekking te doen.

Waarom de
ſtrekking
van Groen-
landt naar
Tartarië on-
zeker blyft.

Dezelfde zwarigheden / en bygebolge deſelbe onſekerheden / doen zich
mede in de geſtelde zaak op; te weteen: of Groenlandt aan America
grenſt of niet. Dit zal dooz 't verhaal van Munks ſcheepſtogt blyken.
De Koning van Denemarken / gelaste Jan Munk een dooztogt naar
Ooſt Indiën / dooz de Straat of Golf die America van Groenlandt
ſcheid / te doen. Een Engeliſman / Hudzon genoemt / deeze Straat
eenigen tijdt te vooren ontdekt hebbende / had inſgelijks dit voozneem-
men; maar hy is op dien togt gebleeven / zonder dat men weet hoe en
waar. Zeker is 't dat hy by deze gelegenheit den reukeloozen Icarus
nabolgde / maar zijne vleugels bevrooren eer / dan datze dooz 't branden
der Zon aſſmolten en hy in deeze haghelijke onderneming in Zee dom-
pelde. Echter is de uitkomst van zijn beſtaan daar in met Icarus ober-
ceit

als mede
naar Ame-
rica.

eengekomen / dat deeze Straat en Golf de Straat en de Golf van Hudzon is geheeten.

*Munk op
deeze ont-
dekking uit-
gezonden,*

Munk vertrok den 16. May 1619 met twee schepen uit de Zont / en quam den 20sten Juny aan de KAAP Faruel aan te landen / dus mogelijc genoemt / om dat wanneer men dezelve voorby zeilt / in een andere Waereldt schijnt ober te steeken / en dieshalven Vaarwel aan zijne Vrienden zegt. Deeze KAAP op 60½ graad gelegen / is den Withoek van een bergachtig Landt / met sneeuw en ys bedekt. De gestalte hier van te beschrijven zou noodeloos zijn / nademaal deeze sneeuw en 't ys een geduurige verandering van gedaante veroorzaken / vermits ook deszelfs wit schijnfel de oogen doet scheemeren. Kapitein Munk aan deeze KAAP gekomen / siele hoers West ten Noorden / om de Straat van Hudzon in te loopen / en vond 'er veel ys / 't welk hy mijde / niet tegenstaande hy noch in ruime Zee was. Hy erinnerde zich het gebaar dat anderen ter dezert plaats hadden uitgestaan / naar 't Westen hunne hoers neemende / veroorzaakt door 't ys en de stroomen / die geweldig op de Kusten van America aandringen. Hy verhaalt dat het 's nachts op den 8sten Julij / aldaar zoo sterk miste en vroom / dat al het scheepstouwerk en 't want zoo dik van ys bezet wierd / datze 'er geen gebruik van konden neemen; en voegt 'er by / dat het den volgenden dag / ontrent 's namiddags ten drie uren / weder zoo warm werd / datze noodzaak waren in 't heim te gaan / echter met een wel geboert hemd-rok verzien.

*loopt de
Straat Hud-
zon in;*

De Straat Hudzon ingelooopen / werd ze door hem de Straat Christiaan geheeten / ter gedachtenis van den Koning van Denemarken zijnen Meester / en hy lande den zeventienden der zelber maandt / aan een Eilandt / aan de kust van Groenlandt gelegen. d'Witgezonden om dit Eilandt naar te speuren / bragten bericht / datze wel voetstappen van menschen gezien hadden / doch niemand gebonden; maar den volgenden dag / een troep dezert Landaart ontmoetende / waren die zeer verhaast de Deenen te zien / en zy verburgen hunne wapenen achter een hoop steenen / naby de plaats daar zy waren. Zy naderende / beantwoordden ze den Deenen met de begroeting aan hun gedaan / en gaven echter zoorgvuldig acht / datze zich tusschen de Deenen en de plaats hielden alwaar ze hunne wapenen verburgen hadden : maar de Deenen wisten hen in 't wederkeeren zoo lang op te houden / tot dat zy deezen herbel wonden / alwaar zy een hoop boogen / pijlen en ander geweer vonden. Deezen Landaart hier ober ontzet / zwoeren ze de Deenen / zoo door teekenen als sineekingen / hun onderwerpelijc te zullen zijn / wilde men hun weder geeven wat men hen ontnomen had. Zy gaven door gebeden te verstaan / dat zy van de jacht leefden / datze door deeze wapenen zich geneeren moesten / en datze hunne kleederen voor dezelve missen wilden. De Deenen medelijden met hun hebbende / gaven hun

*alwaar hy
eenige in-
wooners
ontmoet,*

hunne wapens weder; toen wierp zich deezen Landaart voor hen op de knien/ en bedankten zeer heuschelyk voor de genooten gunst. De min- en met hem
gemeen-
schap houd; zaamheit der Deenen tegen deezen Landaart/ ging noch verder; zy leiden hunne Waaren ten toon/ en gaben hun geschenken van verscheide beuzelingen/ waar na dien Landaart greetig was/ en ook zeer ver- genoecht. In mangeling bragtenze den Deenen veele soorten van Dogenelen/ en spek van verscheiden Dissen. Een van hun/ het oog op een spiegeltje geworpen hebbende/ en zich zelven daar in ziende/ stond verbaast/ nam het spiegeltje/ stak het by zich/ en nam de vlucht: over welk bedryf de Deenen lachten/ en mede niet min/ wanneer alle d'andere van dien Landaart/ iemand van hun Scheeps-Volk om den hals tielen/ en hem allerlei liefkozery beweezen/ als of ze hem lang gekent hadden; en zulks/ om dat hy zwart hair had/ een platneus was/ en bruin van vel/ of dat hy hen eenigzins geleek.

Munk vertrok dan den 19. Julij weder van dit Eilandt; en onder zelf zijnde om zijne koers te vervolgen/ werd hy genoodzaakt door 't ys weder in dezelfde haven te ankeren: maar welk een yber hy aanwende/ men zag 'er geen Eilanders meer. De Deenen bonden 'er wel lang den over eenige netten gespannen/ waar aan zy messen/ spiegeltjes en andere snuiferyen hingen/ door deezen Landaart wel begeert; maar niemandt quam wederom: 't zy datze voor de Deenen bezyekt waren/ of dat het hun uitdukkelyk door een soort van Rechter of Opperste verhoeden was/ met hun te handelen. Munk geen menschen bindende/ ving een meenigte Reedieren in dit Eilandt/ en noemde de Zeeboezem Reinsundt, 't welk Golf der Reedieren beteekent/ en de haven alwaar hy ten anker lag/ Munkenes of Munnikshaven. Dit Eilandt is op 61 Graden/ 20 minuten gelegen. Hy rechte daar de naam en wapens van den Koning zijnen Meester op/ en vertrok den 22. Julij. Toen stond hy zoo een hevigen storm uit/ en 't ys stiet zoo geweldig tegen de schepen/ dat hy zig te naauwer nood op den 28. derzelver maandt/ tusschen twee Eilanden bergde/ waar op alle de ankers uitgeworpen hebbende/ hy zijne schepen aan 't landt vast taakelde/ vermits deze haven niet al te veilig was. Toen 't ebde/ lagen de Deenen droog in den modder/ en als de vloed quam/ werd 'er zoo veel ys op de schepen aangedrongen/ datze in grooter gevaar van schipbreuk waren/ dan in de openbaare Zee/ indien ze zich met groote zorg en veele moelten daar tegen niet hadden voorzien. Tusschen deze Eilanden lag een groot Ijsveldt/ ter dikte van 22 bademen/ 't welk van de wal in twee stukken afschoot; deze beide brokken vielen van weerszijde in Zee/ die in 't vallen zodanig een geweld in 't water maakten/ dat het weinig scheelden/ of een humber sloepen zou omgeslagen hebben. In beide deze Eilanden bonden ze gene menschen/ maar wel voetschappen en andere teekenen/ dat 'er die waren of hadden geweest. Zy vonden 'er eenige mineralen, insgelijks Talk/ komt in
Munkshaven ten anker;

Ontdekt
eenige Eilanden.

waar van zy eenige baten vulden. Naby deeze twee Eilanden / waren 'er anderen / alle 300 't scheen bewoont / maar 300 ongenaakbaar / dat 'er de Beenen niet konden aanlanden. Deeze Eilanden lagen op 62 Graden 20 minuten / en 50 mijlen dooz de Straat Christiaan of Hudzon. Kapitein Munk noemde de Golf of Straat / alwaar hy aanlande / Harefunt , 't welk Golf of Straat der Haazen beteekent / wegens den overloed van Haazen op dit Eilandt gevonden. Alhier een Standaart van Christiaan den vierden Koning van Denemarken opgerecht hebben- de / vertrok hy van deeze Eilanden den 9. Augustus / steevende West- Zuidwest aan / met een Noordweste wind / en quam den tienden aan de Zuidkust van de Straat Christiaan ten anker / dat de Kust van America was. Van daar weer vertrekkende / vond hy een groot Eilandt / aan de Noordwest- kust / 't welk hy Sneelandt noemde / nademaal het met sneeuw bedekt was. Den 20. Augustus nam hy zynen koers West ten Noord ; houdende toen deezen koers / op 62 Graden en 20 minuten : maar 't misste 300 sterk / datze geen landt konden bekennen / schoon de Straat Christiaan (zegt den Schijver) niet meer dan 16 mijlen breed was ; waar wt blijkt datze op andere plaatsen breeder zyn moest. Munk liep in deeze Straat tot in Hudzons-Bay , wiens naam hy ver- anderde / gelijk hy mede de Straat had gedaan / en gaf ze twee naamen in de plaats van een : Het gedeelte naar America geleege / noemde hy Mare Novum , en Mare Christianum 't geen zich naar Groenlandt strekte / dooz 300 veel deeze Kust Groenlandt mag worden genoemt. Hy hield 300 lang als 't wezen kon / zynen koers West - Noordwest / tot hy de hoogte van 63 Graden 20 minuten bereikt had / alwaar hem het ys weerhield / en noodzaakte aan de Groenlandsche Kust te overwinteren / in een haven / dooz hem Munks Winterhaven genoemt / noemende deeze Kust Nieu-Denemarken. Van twee Eilanden maakt Munk in de Zee van Christiaan gelwag / die hy Zusters Eilanden noemt / en van een ander van grooter aangelegenheit / omtrent Mare Novum geleege / Dixes Oeulandt geheeten. Hy raad die geenen die de Straat Christiaan bevaaren willen / zich 300 veel mogelijk is / in 't midden van dezelve te houden / enzulkis wegens de snelle stroomen / ter eene en andere Kust te vinden / veroorzaakt dooz de tegen elkander aanloopende Bloeden van den Oceaan en de Golf van Christiaan ; waar in het ongemeene zwaare ys / zodanig een parsing verwekt / dat 'er de schepen geenzins bestand booz zijn. Hy zegt dat de Ebbe en Bloed van de Golf van Christiaan / gestadig alle vijf uren naar den loop van de Maan gemaatigt is.

en word ge-
noodzaak-
te in Munks
Winterha-
ven 'over-
winteren.

't Was dan den 7. September toen Munk in Munks Winterhaven ten anker quam ; hy verzeherde zyne schepen vervolgens dooz den aandrang van 't ys / in een haven naby de eerste geleege / en kalesaate die 300 veel mogelijk waar. Midlerwyl verzorgden zich zyn Scheeps- Volk van alles wat noodig was / om tegen den invallenden Winter in staat

te zijn. Deze Hobe/ werd door eene uitwatering van een Rivier ge-
 maakt/ die in de maand October noch zonder yſ was/ ſchoon de Zee
 echter op veele plaatſen al geſlooten lag. Kapitein Munk verhaalt/ dat
 hy den 7den van deeze maand met een floep de Rivier opvoer/ maar
 kon niet meer dan anderhalf mijl opwaarts vaaren/ wegens keiſtenen
 die deeze Rivier ſtopten. Verbolgens verzelt van een gedeelte van zijn
 Volk/ trok hy drie of vier mijlen landwaarts in/ om menſchen t'on-
 deſken/ doch te vergeefs. Door een anderen weg wederkeerende/ vond
 hy een ongerechte breede ſteen/ waar op een afbeeldſel geſchildert was/
 gelijk den Duivel met klauwen en hooſng woꝝd verbeeld. Naby dee-
 ze ſteen was een vierkant plek/ omtrent van 8 boeten/ rondom met
 kleiner ſteenen bezet. Ter eene zijde van dit vierkant/ vond men een
 grooten hoop kleine glade keiſteentjes/ met boom- moſ vermengt; ter
 andere zijde van 't vierkant/ was een platte ſteen/ op twee andere ſteenen
 gelegen/ gelijkende naar een Altaar/ en op dit altaar lagen twee kleine
 houtſkoolen/ kruislings op elkander. Schoon nu Munk niemand on-
 derweeg vond/ echter zag hy op veele plaatſen diergelijke Altaaren/ met
 houtſkoolen gelijk de voorſtaande/ en overal waar deeze Altaaren ſton-
 den/ vond met voetſtappen van menſchen/ waar uit bleek/ dat de In-
 woonders van dit Geweſt by deeze Altaaren offerden/ en dat deeze offe-
 ring door vuur geſchiede. Overal waar deeze voetſtappen gebonden wier-
 den/ zag men afgeknaagde beenderen/ mogelijk waren 't die van de ge-
 offerde beeſten/ welke overſhot deezen Landaart/ rauw gelijk honden
 inſtingerde. Hy zag ingelijks in 't dooztrekken van Boſſchen/ veele
 omgehakte boomen/ door yzere werktuigen of bijten omgehoutwen.
 Maar wat hem noch meer verzekering gaf/ dat dit Geweſt bewoont
 werd/ was/ dat men 'er kenteekens van hutten vond/ die aldaar ge-
 ſtaan hadden/ waar by noch ſtukken van Beere-/ Wolve-/ Harte-/ en
 Oetrevellen gebonden wierden/ als mede van Zee- honden en Zee- kal-
 beren/ die tot dekſel deezer hutten gedient hadden. Deezen Landaart leef-
 de zoo 't ſcheen gelijk de Scyten/ en verplaatſten zich als de Laplanders.

De Deenen zich midlerwijl van alle behoeften verzien hebbende/ ver-
 zagen zich ook van brandhout/ en wild tot hun onderhoud. Op den
 27ſte November vertoonden zich drie onderscheiden zonnen aan den He-
 mel/ en men bevond toen/ dat de lucht in dit Geweſt zeer dik en grof
 was. Op den 24ſten Januarij des volgenden jaars/ verſcheenen 'er
 twee niet min duidelijc als de voorſtaande; en op den 20ſten December
 tuſſchen beide de verſchijnſelen/ 's avonds ten agt uren/ was 'er een
 eklips in de Maan; op dien tijdt zag men ze geduurende twee uren
 omringt van een zeer helderen omtrek/ waar in zich een kruis vertoon-
 de/ 't welk de Maan in vier deelen ſcheidde. Deze verhevelingen duide
 men voor quaade voorſteekens van alle de daar op gevolgte wederwaar-
 digheden/ die de Deenen ſtonden over te komen.

Men ver-
 zorget zich
 van alle
 noodwen-
 digheit.

Munk doet
 een Land-
 togt,

maar vind
 geen men-
 ſchen.

Verſcheiden
 verſchynze-
 len van Zon-
 en Maan ge-
 zien.

Overstrenge
Winter.

De Winter was 'er zoo streng en sel / dat men 'er ps vond ter dikste van 300 en 360 voeten. Het bier en de wijn / als mede de zuiverste spaanse wijn en sterkste brandewijn / bezooz tot den bodem toe in de vaten; van de koude bozsten de hoepels aan stukken / veroozjaakt door 't zwellen van 't opgestooten vocht / 't welk in ps veranderde / en met bijlen aan stukken geklooft / gesmolten wierd om te dzinken. Indien uit onachtzaamheit 's avonds vergeeten was / het water in tinne of kopere kannen en kruiken staande / uit te gieten / vond men die den volgenden dag gebzoooken / uitgelekt / en in skeede van water / ps. Dit strenge Zaalzooen / dat de metaalen niet spaarde / verschoonde noch min de menschen. De Deenen werden ziek / en de ziekte vermeerderde onder hen met de koude. De buiskloop taste hen zoo geweldig aan / datze daar door t'eenemaal afgemat / zodanig weg stozven / dat de Kapitein in den aanbng van de maandt Maart / genoodzaakt was zels mede de wacht af te lossen. In 't naderen van 't Boozjaar vermeerderde deeze ziekte / in plaats datze afneemen zou. De scheurbuik taste hen zoo hevig aan / datze niet dan gewelkt bzood eeten konden. De laatst gestozvenen / werden in de maandt May / boven alle deeze dzoevige bezoekingn / noch booz hun sterben zodanig door de koodeloop aangetast / die hen zoo smertelyk viel / als of ze met messen gestookten wierden. Ten laatsten konden de Lijken niet meer begraven worden / vermits 'er niemandt krachten had om deezen laatsten pligt te doen. Ook ontbrak den oberigen zieken bzood / en zp werden genoodzaakt eenig voedsel in den sneeu te zoeken / alwaat zp een soozt van bzaambessen vonden / die hun noch eeniger maaten versfristen en voedsel gaven. Den 12den April merkte men als een ongemeene dag aan / vermits het regende / terwylt men in zeven maanden geen regen in deeze Gewesten vernomen had. In 't Boozjaar quamen 'er weer duizenderlei Vogelen te voorszijn / die geduurende den Winter niet vernomen wierden / en door deeze zieltoogende zieken / wegens hunne zwakheit / niet konden gebangen worden. Omtrent half May zagen ze wederom Zwaanen / Endvogels / en een onnoemlyke meenigte kleine Kuifvogeltjes; insgelyks Zwaluwen / Veldhoenders en Houtsnippen / als mede Ravens / Valken en Arenden. Den 4de Juny werd eindelyk Kapitein Munk mede ziek / hy hield het bedde / vier gantsche dagen zonder eenig voedsel te nuttigen; zich ter dood bereidende / maakte hy zjn Testament / waar in hy den Ketzigers verzocht zjn lichhaam te willen begraven / en zjn gehouden Dagregister den Koning van Denemarken te behandigen. De vier volgende dagen / geboelde hy zich wat sterker / stond op / om te zien / of zjn overgebleeven volk dood was / of dat 'er noch einigen in 't leven waren; hy vond 'er niet meer dan twee in 't leven van de 64 die hem verzeld hadden. Deeze twee arme Matroozen / verheugt hunnen Kapitein wedet te zien / quamen by hem en leidden hem by 't vuur / alwaar hy weer een weinig bequam. Zp moedigden elkan-

der

Waar op de
ziekte onder
Munks volk
toeneemt,

en veele
sterven.

Munk ziek
ge worden,
blyft echter
met tweevan
zyn Scheeps-
Volk over.

Vinden zich
in een ellen-
digen staat;

der aan / en beſooten hun leven noch zoo niet op te geeven / maar (och arm!) ze wiſten niet waar van te beſtaan. Zy wierden te raade de ſuceit om te ſpitten / en 't kruid te eeten 't geen zy daar onder vonden. Gelukkig vonden ze toen zekere woortels / die zy aten / en hen zodanig verſterkten / datze in weinig dagen herſtelt wierden. Den 18de Juny brak het ijs / en zy viſten toen / ſehol / forellen en zalm. Dooz 't viſſen en jaagen zich zeer verſteekt ziende / vattenze weder moed / en beſooten / niet tegenſtaande hunne zwakke geſteltheit / om de Zee en alle gevaaren der zelve t'andergaan / ten einde wederom in hun Vaderlandt mogten aantlandden. Toen werd het allentiks wat warmer weer / met regen vermengt; en zy verlieten hun groot ſchip / begaven zich den 16de Julij in hun Fregat. Mit deeze hunne Winterhaven gezeilt / vonden ze de Golf van Chyſtiaan noch vol ijs drijven / verlooven hunne ſloop / en hadden veel moeite hun ſchip te beſtieren / want het roer brak; midlerwijl datze met deezen ramp te herſtellen bezig waren / bonden ze hun ſchip aan een drijftige ijs ſchots / die met de ſtroom voort dreef. Munk deeze ijs ſchots verlieszende / dewijl ze ſinoit / bond by gebal zijne ſloop wederom / nadat hy die tien dagen was quyt geweest. Eindelyk paſſeerde hy de Straat Chriſtiaan, bereikte de Kaap Faruel, en quam dus in den Oceaan / daar hy den 3de September een geweldigen ſtozm uitſond / waat in hy dacht te blyven: want hy was met zijne twee Matroozen zodanig afgemat / datze hunnen arbeid opgaven / en het op Godts genaade ſtelen drijven. Hunne Knaak brak aan ſtukken / en het zeil raakte buiten boord / 't welkze met de allergrootſte moeite weer kreegen. De ſtozm na eenige dagen bevaart zijnde / quamen ze den 21ſte September in een haven van Noozwegen aan / alwaar zy 't niet een ſtuk van een Anker / dat hen noch overig was / ter Kreede leiden / geloobende nu behouden te zijn: maar zy werden den zelfden dag in deeze haven zodanig van een ſtozm beloopen / datze zich noch nooit in grooter gebaar van te vergaan hadden gezien; echter werdenze gelukkig gered / want ze vonden noch berging tuſſchen de ſtozzen / bereikten 't landt en herſtelden alles zoo veel doenlyk was. Eenige dagen daar na quamen ze met hun Fregat in Denemarken aan te landen. Munk van zijne Reiztocht den Koning verſlag gedaan hebbende / werd 'er zeer wel ontfangen / vermits men hem al verlooren had geacht. Dit ſcheen wel het einde der ongelukken van deezen Kapitein te zijn: maar een zeldzaam geval hem overgekomen / iſs waardig verhaalt te worden. Hy vercroefde eenige jaaren in Denemarken / alwaar hy midlerwijl overdacht / de miſſlagen dooz hem in zijnen Reiztocht dooz onkunde der plaatſen begaant; en naſpeurende zijne gedachten over de mogelijkheid van den dooztocht te vinden / die hy ten Noozdweſten zocht / zoo dromg hem den pver dezelfde togt weder te herbatten. Dit niet alleen komende volbrengen / werd 'er een Kreederp opgerecht / uit eenige Edellieden en boozname Burgers beſtaande / zulks men twee ſcheyen / onder 't beſtier van deez-

begeeven zich eindelyk t'scheep, om weder naar 't Vaderlandt te keeren.

Komen in den Oceaan, ſtaan een geweldige ſtozm uit.

en eindelyk in Denemarken aan ic landen.

Munk beſluit een tweede togt te doen.

zyn vreemde Vooival.

zen Kapitein Munk uitruste. Men hoorde zich hoor alle de voorige wederwaardigheden en ongelegenheden hun in den eersten togt overgekomen / en men stond gereed deezzen tweeden togt te waagen / wanneer de Koning hem op den dag van zijn vertrek begeerde te spreken. Van het eene gesprek in 't ander gekomen / verweet hem de Koning / dat de eerste togt door 't quaalijk bestier was te leur gestelt / waar op de Kapitein wat te bymoedig antwoordende / de Koning hem met zijne rotting op den boort stiet. Munk ober deezze versnaadelsjke besegening geraakt / ging naar huis / en te bedde leggen / zulkz hy tien dagen daar na van wanhoop en honger storf.

en Dood.

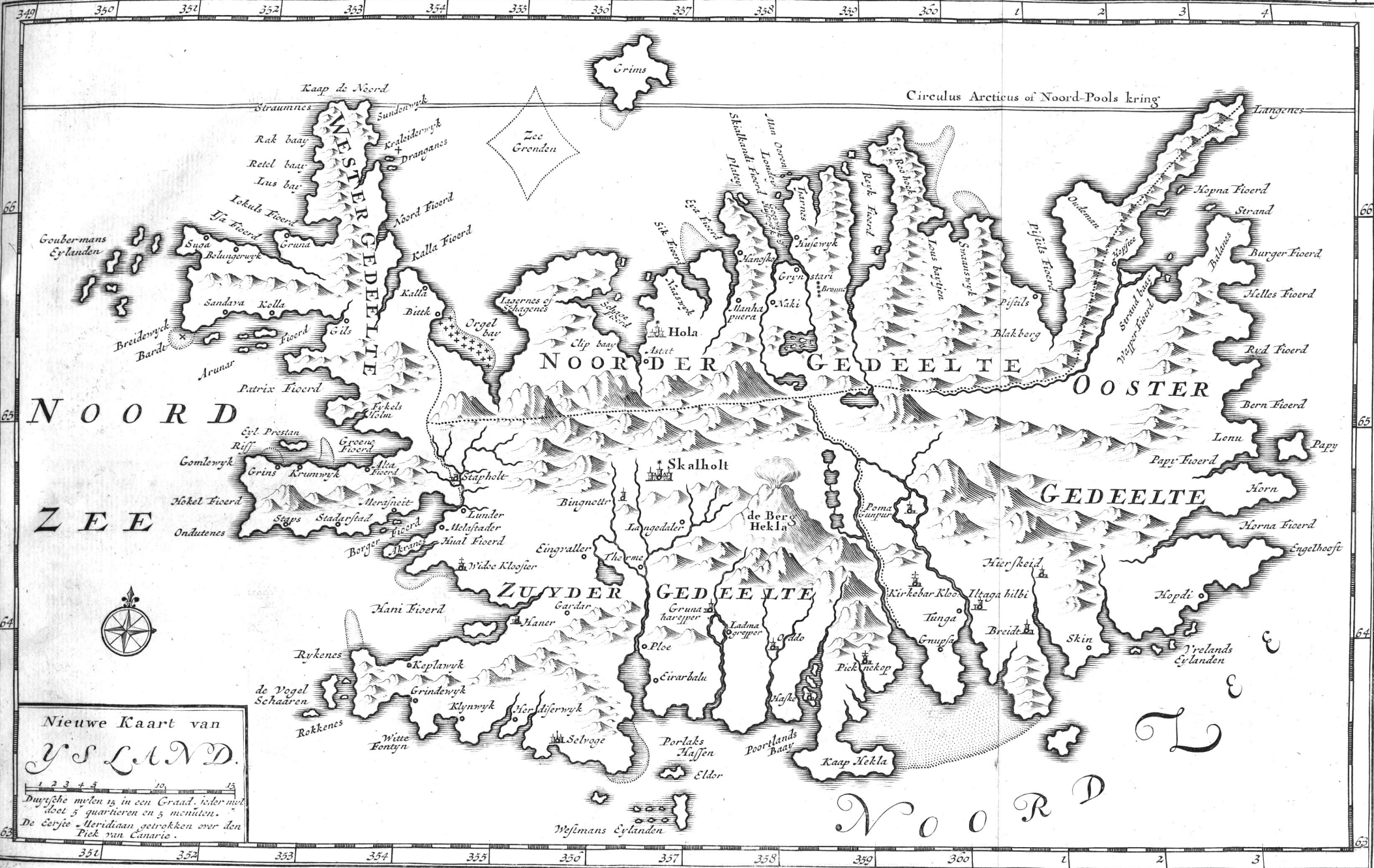
Verder onderzoek en besluit over d'aangienzing van Groenland;

Om nu een besluit over deezze twee onderzochte zaaken te maaken; volgt 'er uit / als aangewezen is / dat 'er een lange en byede Straat / en vervolgens een ruime Golf / tusschen America en Groenlandt is; en nademaal men noch onkundig is / waar deezze Golf eindigt / blijft men dan in onzekerheit of Groenlandt aan America grenst / of niet. Maatschijnlijk is 't laatste / naardien Kapitein Munk geloofde / dat 'er een doortogt in deezze Golf naar 't Oosten was; waar op hy verscheide aanzienlijke persoonaadjes in Denemarken aanmoedigde / een Maatschappij wegens d'ontdekking deezzer doortogt op te rechten.

Waarby eenige mislagen worden aangewezen.

Men word hier ook teffens een misflag gewaar / in een zeker Schryver ober den Oorsprong der Amerikaansche Volkere / die hy uit Groenlandt, en d'eerste bewoonez van Groenlandt, uit het Koninkrijk Noorwegen doet hoor komen; waar door hy besluit / dat de eerste bevolkerz van America, Noorwegers zijn geweest; zulkz 'er door een zekere gemeenschap / die men zich inbeeld / en laat hoorstaan / dat 'er tusschen eenige Amerikaansche hoorzen / die op Lan en Land eindigen / met de Duitschers / Lombarden en Noorwegers een overeenkomst is; en wat de zeden aangaat / die hy tusschen de Amerikanen en Noorwegers verneent overeen te komen / acht hy uit d'Aloude Duitschen van Tacitus ontfprooten te zijn. Dat deezze Schryver zich vergist / blijkt uit dit volgende; Eerstelijck: vermits de Noorwegers de eerste bevolkerz van Groenlandt niet zijn geweest / als uit d'Ontdekking word bespeurt; en nademaal de Heer Wormius, ongemeen in de Gudheit van 't hoorzen erbaaren / gantsch andere gedachten van den oorsprong der Amerikanen met de Groenlanders heeft / vermits hy gelooft dat de Skrelingers, de oorspronkelsjke Landaart van Groenlandt's Westerbug uit America gekomen waren. Ten tweeden / zoo vergist zich de Schryver / nademaal 'er geen of weinig schijnbaarheit gevonden word / dat Groenlandt aan America grenst; en dat de doortogt en obertogt van 't een en 't ander gestelde / zoo bekend niet is geweest / noch ook zoo mogelijk niet / als hy zich inbeeld. Ook is 't een misflag / dat 'er gantsch geen overeenkomst in de taal en zeden der Groenlanders en Noorwegers zou zijn; en indien hy wil dat de Noorwegers hunne taal en zeden den Amerikanen hebben mede gedeelt / moeten ze alsdan van elders anders / dan door Groenlandt, naar America overgekomen zijn.

Z E.

Nieuwe Kaart van
YSLAND.

1 2 3 4 5 10 15
 Duytſche mylen 15 in een Graad, ieder miel
 doet 5 quartieren en 3 minuten.
 De derde Meridiaan getrokken over den
 Piek van Canarie.

Z E V E N D E H O O F D T S T U K .

Yslands strekking en uitgestrektheid beschreeven. Wie de eerste Ontdekkers waren. Gesteltheit van 't Eilandt en hoedanig van aart; 't kan door eigen vruchtbaarheid en ontbeering van veele noodwendigheden niet bestaan: maar is van grasryke Weiden voorzien. Meeren en Springbronnen van een zeldzaame kracht en werking aangemerkt. De Vuurbraaker Hecla beschreeven; en verscheiden bygeloovige staaltjes van zyne uitwerkselen bygebragt.

VErmits we de achtervolgende Ontdekkingen van Oud- en Nieu-Groenlandt reeds kortelyk hebben aangewezen / lust het ons het van ouds beruchte Yslandt, vooz deeze wyduitsprekkende Landstreek gelegen / meede eens te beschouwen; nademaal we hier dooz gelegenheit vinden zullen / om veele aanmerkelijke zaaken vooz te stellen.

Dit Eilandt / nabj de * Noord-Pool's-Kring tusschen de Kusten van Noorwegen, de Eilanden Hitlandt en Fero, en Groenlandt, in den Deucaledonischen Oceaan gelegen / strekt zich tot op 13 Graden 30 minuten lengte / en 65 Graden 44 minuten bzeette uit. Deze strekking is genomen in 't Noordelyk Bisdom Hela genoemd / zoo men acht dooz Bisschop Gundebbrand de Thoralak, die een Leerling van Ticho Brahe is geweest / en een groot Starrekundige. In lengte strekt zich dit Eilandt van 't Oosten naar 't Westen / en in bzeette van 't Zuiden naar 't Noordzen uit. Om deeze uitsprekking wel te begrijpen: men acht het tweemaal zoo groot als 't Eilandt Sicilië te zyn. Eenige Wardklootkenners / hebben dit Eilandt vooz het aloude Thule gehouden. De eerste Ontdekker was een Noordsche Raapvaarder / onder de Regeering van Harald Harfager, Koning van Noordwegen / en gaf het den naam van Sneelandt. In den jaare 874 werd het naaukeuriger dooz den Zweedt Gardanus ontdekt / noemende het Gardasholm, in 't Zweeds Gardanus Eilandt beteekenende. Dervolgens werd het in den jaare 892 / wederom dooz een Noordweget Flocco genoemd / bebaaren / van wien dit Eilandt den naam van Yslandt gekreegen heeft. Gerlang hier na / de Noordsche Edelen de Regeering van Harald te hart vallende / zulks hi hen van hunne voozrechten beroofde; staaken veeten met hunne Dingsgenooten naar Yslandt over / en werd dus allentys dit Eilandt bevolkt. 't Gewest is 'er van een ongemeene koude gesteltheit / niet tegenstaande het in de Zomer-zaaijoenen tamelyk bzychtbaar is / maakende de langste

Strekking van Yslandt aangewezzen.

wie d'eerste Ontdekker word geacht.

* *Circulus Arcticus.*

dagen / wanneer de Zon in den Zomer - zonneftand / in Gemini en Cancer is; alsdan gaat ze in den tijd van twee maanden niet onder / maar laat zich in 't Noorderdeel van 't Eilandt / omtrent half boven den Horizont van 's avonds ten tien uren / tot 's morgens ten twee uren zien / wanneer ze alsdan weer boven de klimmen rijft; waar uit ook volgt / datze in den Winter - zonneftand / 300 lang de Zon in Sagittarius en Capricornus is / geduurende den tijd van twee maanden / niet gantschelijk boven den Horizont rijft / maar zich van tien uren 's morgens tot twee uren 's namiddags omtrent half laat zien / wanneer ze dan t'eeneemaal wederom ondergaat.

Yslandt eertyds vruchtbaar geacht.

maar nu in 't regendeel, onvruchtbaar van veel noodwendigheden.

De naam's oorsprong / heeft dit Eilandt van 't beelbuldig ps op des zelfs kust zich vast zettende. Men zegt dat het eertijds zeer vruchtbaar is geweest; dat het eenen oberbloed van Graanen voortbragt / en dat 'er groote Bosschen waren / uit welker hout de Nslanders schoone en groote schepen bouwden / waar van noch heden zwaare wortels en strouken gebonden worden / ter plaatse alwaar deeze Bosschen doormaals stonden / maar alle verbrand en zwart. Tegenwoordig is Yslandt 300 onvruchtbaar / dat 'er geene Graanen zouden kunnen wassen. Ook groeit 'er nu geen geboomte / dan alleen kleine en slechte Berkeboomen. Van hunger en koude moest men 'er vergaan / indien 'er geen toevoer van de gebuurige Landen wierd aangebragt / en indien zich het ps in de maand May niet van derzelver kusten ontlaste / als het naast naar de Noordpool strekken / en in stede den Nslanders alsdan een meentige hout verschafte / welk hout dooz peggang van de Geberg en Rivieren van Noordwegen en Moskoviën afgeschoven / met den stroom en 't ps aldaar aandrijft / en welke strooming van 't ps op deeze kust natuurlijk valt. Dit hout genoegzaam vooz hun brandhout verstrekkende / kan mede om op de Noordse wijze hunne huizen te bouwen / verstreken. Ook dienen ze zich daar en boven / vooz 't een en ander van Malvischbeenen en andere groote Bisschen / als mede van tweederlei soorten van Turf om te branden / welker eene soort uit aardzoden bestaat / 't welk de Cefres Bituminosus is / of kluiten van Jodenlijn; de andere / die men uit de aarde als uit steenkullen graaft / dooz Arngrimus Jonas, Gledam Fossilem genoemd / dat gedolven kluiten zijn / die in de zon gedroogt / alsdan gelijk turf branden. Beide deeze soorten van Turf / geeven de onvruchtbaarheid der aarde genoeg te kennen. Het ps 't welk de Noordertijste kusten van Yslandt bezet / is somtijds met zeer groote boomen beladen. De Nslandsche Jaarboeken / maaken onder anderen van zodanig een gewag / wiens stam drie-en-zestig elleboogen hoog was / en zeven dik.

Wanneer het ps ten Noorden van Yslandt wijkt / gaan de Eilanders in Zee om brandhout te zoeken / en insgelijks op de jagt die alsdan zeer voozdeelig is; dus vangen ze dan roode en witte Doffen / Luksen / witte

te en zwarte Beeren/ als mede Eenhoorn/ hier vooz in 't bzeede bezchzeeben.

Yslandt is steen- en bergachtig; de Weylanden zijn 'er maar tamelyk goed/ niet zeer grasryk vooz de beesten. Een kruidgewas is 'er van zodanig een aart/ dat het de Witlanders aldaar laten opzoeken en dzoogen/ om onder hun Lpwaat te bezigen. 't Oseveleesch zegt men niet goet te zijn/ en de Schaapen te stinken als Bokken. De Wslanders dzoogen het vleesch/ met het in den wind en in de zon op te hangen/ 't welk het smaakelyker maakt en beter vooz de bederaving bewaart/ dan of 't gezouten was. Ook word 'er Boter gemaakt en in vaten gedaan; maar by gebrek van vaten/ hoopen ze die op elkander. Hunne gewoone drank is melk en karnemelk/ die zy zuiver of met water gemengt drinken. Noeh bzingt dit Eilandt schoone paerden voozt/ die des winters van gedzoogde visch leeven/ als mede de Ossen en Schaapen/ wanneer het voer ontbzeekt; vooz de menschen maakt men 'er ook meel en broodt van/ wanneer 'er geen graan meer overig is/ en een strenge en lange Winter belet den Witlanders met hen te komen handelen/ zulks dat men zoo wel van de beesten als ook van de menschen zeggen kan/ datze Ictiofages, of Visscheeters zijn.

Grasryke Weiden in dit Eilandt;

Dit Eilandt is van veele koele Fonteynen bezien/ wiens wateren klaar en aangenaam te drinken zijn; anderen zijn gezond en voedzaam als bier; ook zijn 'er veele warme Zonnen/ en heilzaam om in te baden; insgelyks veele schoone en groote Visschryke Weeteringen/ een menigte groote en vaarbaare Rivieren/ Havens en Kapen/ waat mede wy ons/ in die te beschyben/ niet zullen ophouden.

insgelyks koele en gezonde fonteynen, nevens vischryke wateren.

Van verscheiden heete en kookende Zonnen geeft ons den Commandeur Zorgdrager dit volgende als ooggetuige bericht: Hy met zijn schip in 't jaar 1699 in een Wslandsche Bay/ Goeswyk genoemd/ gekomen zijnde/ vond 'er een Deensch scheepje/ wiens Kroomman jaarlyks aldaar handel dzeef/ medebzengende Meel/ Broodt/ Tabak/ Wijn/ Brandewijn/ enz. vermangelende dit alles vooz Zoutevisch/ Stokvisch/ Kroussen/ Wanten/ enz. Deze Kroomman verhaalde hem/ dat 'er een weinigt landwaart in gelegen/ verscheiden Wellen en Zonnen waren/ en bood hem een Paerd en Wegwijzer aan/ indien hy begerigt was deeze Zonnen te zien; maar alzo hy niet dan alleen om te vissen ten voozdeele van zijne Reeders aldaar gekomen was/ vermits deeze Bay somtijds vischryk bevonden werd/ gelijk het voozgaande jaar noch gebleeken had/ doch dat nu in 't beste van 't Zaatzoen/ het yz dooz sterke en langduurige Noozdelijke winden aldaar zodanig naar de wal was gedzeven/ waar dooz het Deensch schip nevens zijn schip lang in 't selve was bezet geweest/ en de visch daat dooz belet wierd derwaarts te komen/ overzulks ze elders de wijk neemen moest. Vermits dan reeds de beste tijdt verloopen was/ om de Visschery met

Heete Bronnen en haare zeldzaamheit;

bzucht te kommen in 't werk stellen / zoo was hy dan reeds gezint versch water in te neemen / om zich ten vertrek gereed te maken. Midlerwyl dat dit bericht wierd / nam hy deeze aanbieding waar / en begaf zich met vijf mannen verzeit / die ook van Daerden verzien wierden / derwaarts.

die bes-
chouwt en
beschreeven
worden.

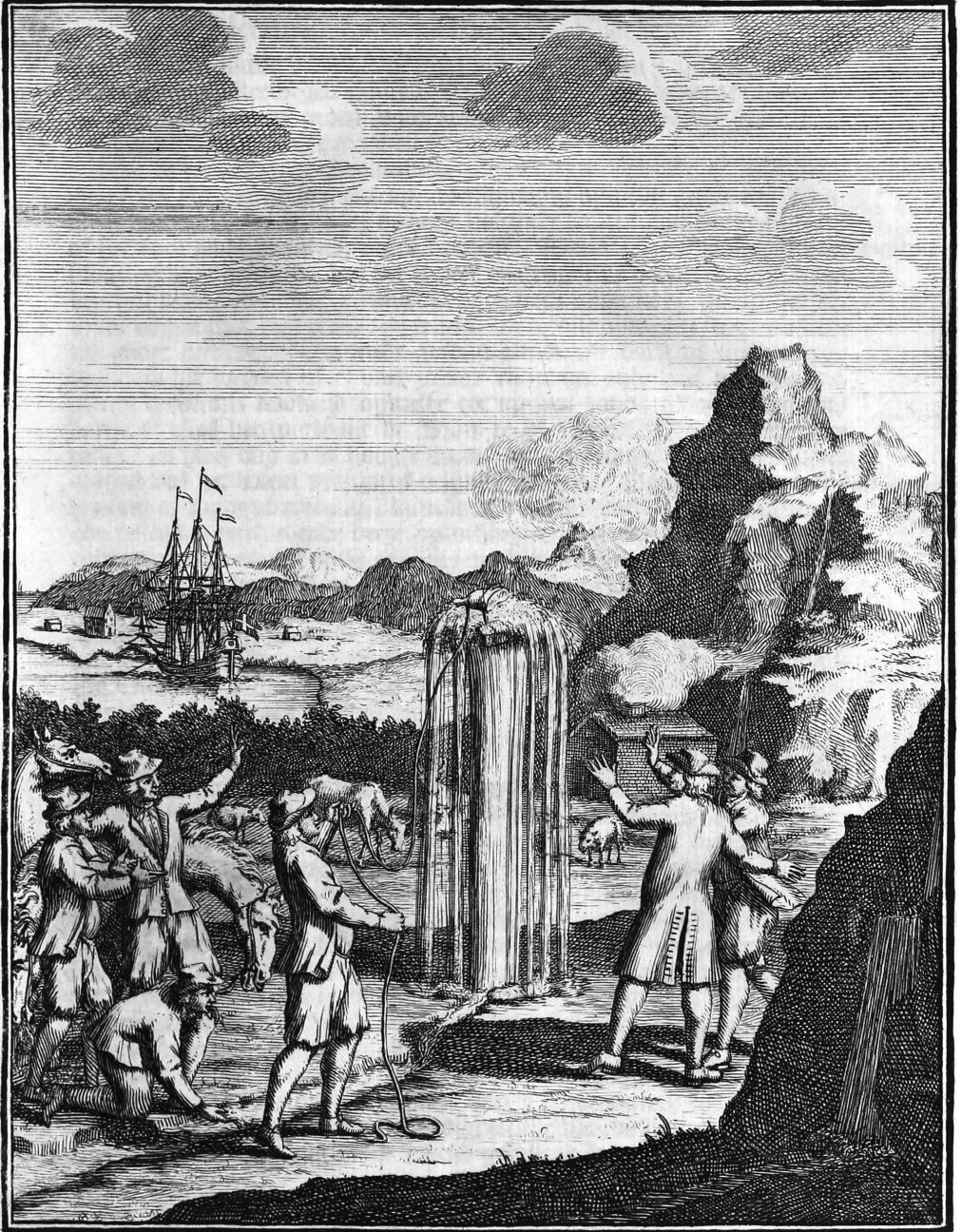
Van de voornoemde Sap / alwaar de schepen lagen / drie mijlen ten Zuiden landwaarts gelegen / zagenze verscheiden Bronnen / die van onder het steengebergte opwelden ; onder de vier voornaamste / was de Hoorderlijkste de grootste / van een ronde gedaante en veel wijder als een Craanketel / kookende sterk met opwellingen. Daar omtrent zagenze noch andere kleine Bronnen / ter wijte van een quartdeel / half quartdeel / kokk- ketel / enz. alle kookten ze / gelijk ook de groote / die mede in 't kooken overwelde / en in een kleine ondiepe en naauwe sleuf (dooz 't geslaag overstromen zoo 't schein gemaakt) zulks men ze op veele plaatsen kon overstappen / liep dit water dus vervolgens 't Gebergte af naar de Sap. In dit kookend Bronwater kon men zonder branden geen binger gedooogen / zijnde het zoo heet als of 'er een groot vuur onder gestookt wierd / maar een weinig afstromende werd het in den sleuf allenks koelder ; dies gingen wy 'er onze handen en voeten in wasschen / vuiden een sleg van 't zelfde water / en het probevnde / bevonden 't versch en zoeter dan 't ongekookte sneeuwwater / 't welk daar omtrent mede van 't Gebergte afvloeiende / echter was 't van reuk en kleur een weinig zwavelachtig.

De tweede Bron was naar gissing 50 roeden Zuidwaarts van de eerste gelegen / en omtrent vijf voeten wijd / doch wierden 'er geen kleine Bronnen omtrent gebonden ; deeze was mede rond / en kookte zoo geweldig / als vervolgens zal beschreeven worden / zulks het te verwonderen was de eigenschap derzelve te beschouwen / vermits deeze Bron als by ademhaaling (gelijk een Walvisch water blaast) haar water opgaf / en telkens by gezette poozen / omtrent 10 of 12 voeten hoog uit den grond.

De derde mede 50 of 60 roeden Zuidwaarts van daar gelegen / was een weinig kleiner ; hier omtrent waren noch verscheiden kleiner Bronnen / als by de gemelde groote / ter wijte van wijde en naauwe ketels of potten / die mede by ademhaaling eenigzins overkookten / doch niet dan 2 of 3 voeten hoog. Van alle deeze Bronnen was het water van hitte / smaak en kleur als de eerste Bron.

De vierde Bron / Zuidwest van de laatste omtrent $\frac{1}{2}$ mijl leggende / leeverde een roodachtig water uit. Alle deeze Bronnen hadden de gedaante byna als steene Putten / als of ze uit steen gehouwen waren / doch rou / als of 'er op zommige plaatsen steenen waren uitgevallen / en welden alle uit harde Steenrotsen / die dooz 't overwellend water glad of afgespoelt waren ; maar een weinig ter zijden / waren deeze Rotzen of 't

Ge-

Gebergte met aarde bedekt / die dooz den wazem van 't heete water / en van den wind allerwegen gedreeven / als met een dou bebochtigt wierd / een zeer aangenaam groen boortbzagt / zulks 'er het gras groener en jeugdiger dan op andere plaatsen stond.

Wat de voornoemde Springbron of zeldzaam opwellende Put aan- Zeldzaame
gaat / die als gezegt is / als by ademhaaling opwelde gelijk een Wal-^{nitwerking}
visch water blaast / en zulks op deeze volgende wijze / geevenmaattigt als ^{van een}
of het dooz enig werktuig wierd verricht. Wanneer de ademhaaling of ^{springende}
b्लाazing was geschied / viel het water omtrent 5 of 6 voeten diep bene-
den den rand / en aldaar natuurlijk doch sterk kookende / quam het al-
lenks in den tijdt van ruim 200 tellens wederom opwellen / tot op 2 voe-
ten onder den randt / geevende alsdan een kleine barst of uitspatting /
waar na het weder 1 of 1½ voet zakte / en in den tijdt van omtrent 100
tellens wederom kookend opwelde tot op den rand; aldaar gekomen /
barste of vlesch het water uit de Bron 10 of 12 voeten hoog boven den
randt / en bleef dus in de hoogte staan / tot men ruim vijftig tellen kon:
alsdan viel het weder inwaarts gelijk te vooren. Deze enkele adem-^{die naau-}
haaling of wateruitwerping / duurde in 't geheel eenen tijdt van omtrent ^{keurig be-}
400 tellens / geschiedende deeze optwelling in zodanig een evenmaatige ^{schreeven}
orde / dat men zonder enig gebaar / na het invallen / op den kant van
de Bron / uit harde steen bestaande / kon staan en 't kooken aanzien;
't welk anders zonder deeze evenmaatige orde niet geschieden kon: want
aldus blaazende / wierp de Bron in den aangewezen tijdt / het water
tot zodanig eene hoogte met een dikke straal uit / waar van aan alle zij-
den / kanten en boorden / zeer veel heet water voor en achter zich ver-
spreidde / zulks men op den kant van de Bron / zonder deeze gezegde
evenmaatige orde / ligtelijk zou overstoot worden en zich konnen branden /
vermits dit water ongemeen heet was. Wy hadden een stuk Schaape-
vlesch mede genomen / om alhier te laten gaarkooken: wy wierpen
'er de helft van in deeze / en de andere helft in de verhaalde wijde Bron /
beide aan een lang tou / met een steen daar aangebonden / vast gemaakt;
met ieder ademhaaling werd dit vlesch telkens opgeworpen / en viel ech-
ter wederom geduurig in de Bron / 't welk wy dan op den rand staan-
de / zagen leggen / en kooken; dus lieten wy 't negemaal in de adem-
haaling opwerpen en weder neer vallen. Vermits we gezegt hebben ^{en haare}
dat ieder ademhaaling eenen tijdt van 400 tellens van nooden hadde ^{evenmaatige}
300 is dan 9 maal 400 / 3600 tellens / waar voor wy een half uur ree-^{wering}
kenden / en in deezen tijdt bevondentwe het vlesch van bequaame gaarte ^{hoedaag}
te zijn om te eeten / zijnde genoegzaam blank gekookt. Alzo wy ten
dien einde broodt hadden mede genomen / deedentwe van dit gekookte
vlesch onzen maaltijd / en dronken van 't Bronwater / als 't verkoelt
was / eens rond. Om deeze vzeemdigheid / bewaarde Zorgdrager een stuk
van 't selve vlesch / nadat hy 't hard gedroogt had. Dus gezeeten en

gedronken hebbende / gingenze naar een naby gelegen Boerenhuis of hut / daar zy eens melk toe dronken / en begaben zich verder wederom naar boord.

Deeze Zonnen welden en sprongen uit een laag Gebergte / ten aanzien van de hooge bergen / daar het tegen aan lag / doch echter hoog ten opzicht van de vallepen en blaktens beneden dit Gebergte gelegen ; gelijk men van 't schip booz anker leggende bequaamlijk beoogen kon ; ook kon men van 't schip / even buiten de Bay / den wazem en rook deezer heete Zonnen noch bequaamlijk zien opgaan.

† Zeldzaame Meeren aldaar te vinden die van een wonderlyke uitwerking zyn.

Blefkenius verhaalt / in 't Westergeedeelte van Yslandt een Meer te zyn / 't welk geduurig rookt / en echter zeer koud is ; dat alles wat 'er ingeworpen word in steen verandert. Indien men 'er een stok in steekt / dat deeze stok / aan het in den grond gestookten gedeelte pzer word / en wat het water alleen raakt / steenachtig / maar 't bovenwater - staande - deel hout blijft. Deeze Schryver zegt tweemaal dit bezocht te hebben / en voegt 'er by / dat hy het vermeende pzer - gedeelte in 't vuur gestoken / echter zag branden. Insgelyks zegt hy in 't midden van Yslandt een ander Meer te zyn / 't welk zodanig een verbaarlijken damp uitwaagseint / waar van de daar overbliegende Vogelen sterben. Dit Meer is dan van zodanig een aart als de Avernus der Grieken / een Lak in Italië / niet verre van Pozzuolo en Napels gelegen ; waat van Virgilius in 't zesde Boek van Eneas aldus zingt ; dooz Vader Wondel ons niet deeze bewoording medegedeel :

Een diepe Rotspelonk ; vol kaikens ; die heel wydt
 En vreeslyk gaapt , wort van een' zwarten poel en kryt
 Van donker bosch omringt. Hier over vloog nooit Vogel,
 Die niet most vallen , door 't bezwyken van zyn' vlogel ;
 Zoo sterk een waassem komt uit deeze zwarte keel
 Gesteegen in de lucht ; waarom in 't Grieksch dit Deel
 Des lants Avernus , dat is Vogelhoos , blijft heeten.

Noch voegt 'er Blefkenius by / behalven wat Arngrimus van de warme Springbronnen van Yslandt zegt / dat 'er op eenige plaatsen gebonden worden die zoo heet zyn / dat men 'er zich aan brand ; en wanneer dit water koud word / drijft 'er een zwavelachtige stoffe op / gelijkerwijs het zoute Zeewater het zout in de zoutpannen doet. Op dit water word men roode Duikers / een soort van Watervogels gewaar / die wegdruken zoo draa men ze nadert / en weer boven water komen / wanneer men vertrekt. Noch zegt men / dat op een plaats van 't Eilandt Turloskhaven genoemt / twee Zonnen zyn / de eene koud en d'andere warm / die dooz verscheiden kanaalen in een zelvige kom zyn geleid ; en dat de wateren deezer beide Zonuen te zamen gemengt / een uitnemend Bad

Bad uitmaaken. Niet verre van hier / is 'er een andere Waterbron / een korenachtige smaaki hebbende / met deze kracht verzelt / dat het de Venusquaalen geneest / die Blekenius zegt / zeer gemeen in dit Eilandt te zijn.

In 't gantsche Eilandt worden geene Mijnen / noch eenige Metaalen of Mijnstoffen gebonden / behalven Zwavel / die 'er zeer gemeen is / en veelvuldig uit den Berg Hecla getrokken wort / een der hoogste Ber- De Berg Hecla lee- veit veel zwavel uit. gen van Yslandt ; die dooz zijt vuurbzaaken groote ongelegenheden verooorzaaken kan. Deze Berg legt in 't Oostelijk gedeelte / 't geen zich naar Zuidwaarts strekt / en zulks niet verre van Zee. Blekenius meldt / dat deze Berg niet alleen vuur uitwerpt / maar ook een stroom van water / van een brandbaaren aart. Ook werpt ze somtijds zwarte asse uit en een meenigte puimsteen. Het woeden van deesen Berg / word dooz de Weste wind gestilt. Zoo lang deze wind waait / is deesen Berg / Bergs toegang gevaar- lyk. dooz die geenen die de toepaden kundig zijn / genaakbaar ; alsdan beklint men onversaagt den hoogsten top / zelfs de plaats / alwaar deesen Berg vuur en steenen met groot geweld uurbzaakt / als of 'er een mijn was los gesprongen / die alles 't onderste boven werpt. Gevaarlijk is 't deesen top te genaaken / den geenen die den toegang onkundig zijn ; nademaal het van onder brandende aardrijk verteert zijnde / dikmaals deeze nieuwbogierige waaghazen / in 't instorten van 't selve in gebaar stelt van ingezwoolgen te worden.

De Hslanders waanen dit Gebergte de plaats te zijn / daar de ver- Bygelooigve doemde zielen gepijnigt worden / waar van ze klugtige dingen vertellen ; gedachten over d'uit- werkselen van en om- trent dien Berg. zy meenen somtijds gantsche zwermen van Duivels te zien / die besaa- den met verdoemde zielen / om en naar den mond van deesen vuurbzaa- kenden Berg zweeben / en vervolgens weder voortsnoren / om anderen op te zoeken. Kindere sprookjes waarlijk ! want / wat vermogen heb- ben deeze zichtbaare Duivels / om onzichtbaare zielen overal op te speu- ren / en haar / die alleen uit een geestelijk weezen bestaan / lichaamselijke aandoeningen te doen gevoelen ? kan dit in gezonde hartsenen komen ? top oordeelen geenzins. Echter verhaalt Blekenius , dat wanneer het deeze duivelsche woelgeesten dus dzok hebben / men vervolgens aange- merkt heeft dat 'er elders een bloedige Veldslag was voorgevallen. Wat mag men zich niet al op den nouw spelden ! Ook gelooven de Hslanders / dat het gerucht dooz de Hs schotfen veroorzaakt / wanneer ze tegen hunne kusten aandrijven en zich aan de Oevers hechten / enkel het ge- kerem en 't zuchten der verdoemden is / wegens de geweldige koude die zy moeten uitstaan ; want hun gevoelen is / dat enige verdoemelingen een eeuwigge koude verduuren / gelijk anderen eeuwig branden moeten. Mogelijk zal de straf evenmachtig zijn / naardien men zegt : *penetrabile fri- gus adivit* , indien 't waar is dat een doordringende koude als vuur brand.

Deeze Blefkenius verhaalt mede/ dat terwyl hy in Yslandt was/ op 't einde van de maand November/ ter middernacht/ een groot vuur op Zee en omtrent den Berg Hecla gezien wierd/ 't welk het geheele Eilandt ter verwondering van de Inwooners verlichte. De erbaarenste en verstandigste wilden verzeeken/ dat dit licht van deezen Berg Hecla quam. Een uur hier na geboelde men een Wardbeebing/ gevolgt dooz verbaarlijkhe Donderslagen.

Berigt door
Zorgdrager
van den Berg
Hecla gegee-
ven.

De voozoizinde Commaudeur Zorgdrager geeft dooz onderzoek en eigen opmerking van deezen Vuurbraaker Hecla, waar uit waarschijnlijk de reeds beschreeven Bronnen haare hitte ontleenen/ dit bericht: „ De „ Schipper van 't gemelde Deensche Scheepje/ alle deeze Bron-putten „ gepelt hebbende/ bevond met het loot/ eene diepte van 5/6 en 6; va- „ dem; mogelyk zijn ze veel dieper getweeft/ dooz dien ze onder 't Ge- „ bergte dooz/ met schuinse en boytige gangen doozliepen/ alwaar het „ loot niet verder doozschieten kon. Ook was hy na by den nozspzont „ en uitbzaaking van deezen brandenden Berg geweest/ vertoonende zich „ 7 of 8 mylen van daar als een slaauwen brandt/ maar boven een „ weinig blaauw of zwavelachtig/ gelykerwijs de vlam van brande- „ wijn/ die men uitbrand. Omtrent deezen Berg is 't een zwavelach- „ tig landt van waar men eertjds veel zwavel bzagt en in de scheepen „ laade/ maar alzo 't wat te verre van de handt is/ kan men die nu „ met minder koften van andere plaatsen bekomen. Hy 't Zomer-zaal- „ zoey/ wanneer 't 'er altoos dag is/ kan men deeze slaauwe brandt „ niet verre zien opgaan/ maar in den Winter word dien brandt/ al- „ hoewel slaauw/ echter zeer verre gezien.

Zyne gedag-
ten wegens
den oor-
sprong van
deezen
brandenden
Berg,

„ 't Lust ons by gelegenheit van deezen brandenden Berg/ onze ge- „ dachten eens te laten gaan over het gevoelen einiger Wijsgeeren/ die „ beweeten: als of 'er uit de brandende Bergen Hecla: Ema en ande- „ ren/ een Centraal vuur uit het binnenste deel des Wardrijks zoude „ voozkomen/ welk vuur dooz deeze Bergen/ als 300 vele lugtgaten/ „ zijn aantogt vind/ en dus in 't leven word bewaart/ daar 't anders „ veel ligt uitdooben en smooren zou; dat ook dit levendig en aldaar „ zeer werkzaam vuur/ de aarde niet alleen een werkljkhe en dagelyksche „ beweeging om haare affen zoude geeven: maar ook dooz haare inwen- „ dige hitte/ met deeze der Zonnestraalen/ een behulpjkhe warmte en „ vrychtbaarheid byzetten zou; welk laatste gevoelen, dooz diep gegraa- „ ven kielders en putten/ die in tegendeel koel en koud zijn/ zodanig dat „ 'er het ps een gantsch jaar kan in bewaart worden/ t'eeneemaal word „ wederpzoeken. Ook wederpzeekt de Starrekunde met een weinig „ wijsgeerte verzelt/ het eerste gevoelen; doch hier zou 300 veel van te „ zeggen vallen/ datwe in dit voozgenomen kort beslek/ ons niet naar „ behooren zouden kommen verklaaren: echter zullen wy 't/ niet t'eene- „ maal

een onder-
zoek of 'er
een Centraal
vuur mede is,
vermengt.

„ maal ongerept overstappen / maar kortzelyk / met dit te zeggen aan-
 „ roeren : Dat niet alleen de diep gegraven helberg / ons Winter Zaal-
 „ zoen / niet min eigentlyk dan de vyze lucht / ontfangende / mede 't zel-
 „ ve verklaart / want alleen op 't wederkeeren der Zon / begint in 't
 „ Boorzaak
 „ Boorzaak het Werdryk weder te herleeven / zonder welke wederke-
 „ ring / men uit deeze verineende onderaardsche warinte / niet veel leven
 „ te verwachten had. Desgelijks schijnt ook ten anderen / de Zon /
 „ onzen Werdkloot op zijn As te doen draajen ; om nu dit zoo verstaan-
 „ vaar als 't mogelijk is te vertoonen / moet men zich de vaste starren /
 „ als 300 veel brandende ligchaamen verbeelden / of 300 veel brand-
 „ glazen met haare brandpunten / die uit haare Spherische Kringen , tot
 „ in 't middelpunt de Zon bereiken / zulks dat deeze punten aldaar in
 „ meenigte op elkander vallende / de Zon niet alleen als een groot vuur
 „ foormeeren en onverteerbaar blijven aankleeven / maar dat ook deeze
 „ punten / elkander eenigzins misvallende / de Zon dus om zich zelve
 „ doen beweegen / gelijk ze zich van 't Westen dooz 't Zuiden naar 't
 „ Oosten beweegt / veroorzaakende dit om de Zon / de bekende maalt-
 „ stroom of bloet / waar in wy ook / nevens alle onvaste of dwaal-
 „ starren / onzen Werdkloot bevinden te drijven ; welke stoffe / waar in
 „ zich deeze ligchamen beweegen / de Zong-bloed word genoemd / om
 „ dat men deeze / na derzelver eigenschap / geen bequaamer naam kan
 „ geeven . Men lette nu : de Zon beweegt zich aldus in zich zelve en
 „ naar reden snelder als haar Bloed ; insgelijks beweegt zich ook de
 „ naastby zijnde Bloed / gevolgelyk snelder dan de verre afzijnde Bloed /
 „ gelijk dit mede aan 't beweegen en omdryven der Planeeten bevonden
 „ word ; want de naaste aan de Zon / beweegen zich veel snelder / als
 „ de verre afftaande / en uit den traagen omloop van Saturnus , is 't
 „ niet ongerijmt te denken / dat zelf deeze Zong bloed / niet veel verder
 „ dan buuten zynen bloeds omtrek mogt eindigen ; 't zelve zou men van
 „ haar ligt by deeze gelegenheit mede kunnen denken : Ons oog heeft
 „ wel deeze eigenschap / om 't licht zeer verre t'ontfangen / maar an-
 „ ders reiken de lichten in zich zelve / naar ieders grootte / niet verder /
 „ om 'er iets in t'ondekken / dan men dezelve gewoon is aan onze we-
 „ gen van elkander te zetten . Deeze Bloed nu doet onzen Werdkloot /
 „ naar maate van den afstand / aldus mede jaarlijks eens om de Zon
 „ drijven / en ook te gelyk met haar vuur en kracht tegens 't gemelde
 „ Starre-vuur en kracht / ebengelyk met haar beweegen / en aldus
 „ dagelyks tegen haar / ten besten van ons / omwenden : hebbende
 „ d'Alwijze Schepper deeze eigenschap daar aan gegeeven / gelijk wy
 „ menschen aan de Molens doen ; wat zou dan ook dien Alroegende
 „ kunnen hinderen / om een wederstreebige eigenschap aan dezelve te
 „ geeven ? daar wy 't vermogen hebben / dit aan onze Molens in 't
 „ werk te stellen . Op deeze boozgestelde en diergelijke wijze / dunkt ons /

Oorzaak
 van de be-
 weeging van
 onzen Aard-
 kloot nage-
 feunt.

„ de oorzaak van haare gemelde keering / veel waarschijnlijker / dan op
 „ de voorige te kunnen vinden.

Verdere Phi-
 losophische
 gedachten
 over dit on-
 derwerp.

„ By deeze Astronomische Gedachten / zou men ook noch eenige
 „ Philosophische Aanmerkingen kunnen voegen / die niet min het zelve
 „ waarschijnlijk vertoonen zullen. 't Gemelde groote Elementaale vuur
 „ van alle de vaste Starren / spherischerwijze om ons gestelt / dus af-
 „ bloeiende / sluit in zich de Lucht / de Lucht het Water / en het Water
 „ de Aarde / en zou ons alzoo in dit Spherisch Middelpunt indringen /
 „ indien niet de Zon / op de gezegde wijze / aldaar beweeglijk geplaaft /
 „ ons met haar Vuur wederstond / en ons aldus met haaren Bloed om
 „ haar deed drijven of bewegen / en met een ook op de gemelde wijze /
 „ door deeze beide tegen elkander gestelde krachten / der Zonne en Star-
 „ ren / dagelijks om haar eigen as draaijen; dus ziet men ook voor
 „ deeze krachten / haar in haare beweeglijke standplaats volhardden /
 „ drijgende haar niet alleen / naar leders kracht / in deeze tegenwoor-
 „ dige standplaats / kringsgewijze / maar dat zeer aanmerkelyk is /
 „ mede naar der Starren stand / spherischerwijze / zulk dat wy
 „ kringsgewijze niet alleen nader / noch verder / maar ook hooger noch
 „ laager als de Ecliptica kunnen drijven.

„ Insgelyks is 't waardig / by deeze Aardkloots dagelijksche beweeg-
 „ ging en Bloed / hier mede aan te merken / hoe de gemelde vuurige
 „ krachten / mede een byzondere lucht om ons insluiten / die gelijk onze
 „ Bloed / ook byzonder met ons draait / en ons in dezelve draaijing in-
 „ sluit en daarin ophoud / want anders zoudenwe in 24 uren / 5400
 „ mijlen vertierende op dezelve geen stand kunnen houden.

Figuurlyke
 voorbeelden
 gegeven.

„ Hoedanig dit in dit gebal omtrent de andere Planeeten geschied / is
 „ daar / voor ons zoo wel niet / als by ons zelve waar te neemen;
 „ doch Jupiter schijnt door zijne Omloopers / mede gelijk wy / om zich
 „ zelden / en met haar in een byzonderen Bloed te draaijen. Insgelyks
 „ is 't aanmerkelyk / dat in dit gebal / de Maan van onzen bloed geraakt
 „ op dezelve schijnt te drijven als een schip op 't water / met de lichtste
 „ zijde van ons afgekeert en de zwaarste naar ons toegewend / en al-
 „ toos in de zelfde standt blijft volhardden / zonder om haar as te draaijen /
 „ gelijk aan haare altoos eenzelvige vlakken is te zien. Dus drijft ze
 „ dan in / of op onzen Bloed / gelijk een schip op 't water / en onzen
 „ Aardkloot / als gezegt is / in des Zonsbloed / naar haare Ovale ge-
 „ stalte / gelijk een tol in 't water / draaijende gelijksaam als met een
 „ yzere tolpen geduurig omhoog / en een houtte omhoog; dus zou dan
 „ de yzere pen / voor ons gezicht / naar de Zuidpool en naar omhoog
 „ schijnen te vallen / 't welk zich voor onze Tegenboeters die de Indien
 „ bewoonen / het tegendeel vertoonen zal. Schoon nu deeze eenvoudige
 „ gelijkenis / onderling wederstreevig schijnt / kunnen we echter voor het
 „ tegenwoordige geen beter bybrengen; 't is dan op deeze en diergelijk

„ een

„ een wipze blijkbaar genoeg / dat alsdan de gemelde beweging / het in-
 „ gebeelde Centraale vuur niet noodig heeft.

„ Wyders zullen we / met een voorbeeldelyke gelijkenis besluiten / Een nader
 voorbeeld
 bygebragt.
 „ meerendeel van den vermaarden Wylsgeer Cornelis Drebber ontleent :
 „ Indien men in een doorzichtige Sphera of Holle-kloot / evenmaatig
 „ en met een konstige behendigheid konde doen / eersfelijk de Arde / ver-
 „ volgens het Water en de Lucht / en ten laafsten het Vuur / en de zel-
 „ ve als dan sluiten / zal het Vuur / als de lichtste of lieber fijnste stof-
 „ fe / zich alom bewegen / niet in 't middelpunt / maar naar den bo-
 „ vensten of anders buitensten omtrek / vervolgens de Lucht / de Lucht
 „ wederom het Water / en dit de Arde insluiten. Deze kloot aldus
 „ geslooten / is 'er voor dezelve geen hoog noch laag / maar alleen een
 „ binnenste en buitenste ; 't is dan 't zelve of men zegt / dat het vuur
 „ als het lichtste zich naar boven verheft / of zich als het fijnste naar 't
 „ buitenste uitzeyd / waat na de lucht en 't water volgen / en ten laaf-
 „ sten de aarde / als 't grofste 't grootste en zwaarste in de laagte / voor
 „ deze binnestoffe zinkt of wijkt. Om 't water voor de lucht te zien
 „ wyken : neemt men een omgekeert glas in een emmer met water ge-
 „ zet / en hoe de lucht voor 't vuur zal verhuizen / bespeurt men in 't
 „ koppen zetten der Drouwen ; alsdan zal men zien / dat niet het vuur /
 „ maar de aarde zich in 't middelpunt plaatst / en rond zynde / zalze al-
 „ daar geheel in 't water ingeslooten en bedekt worden / maar oneffen
 „ en heubelachtig / zullen de heubels buiten 't ombattende water uitstee-
 „ ken / ten waare het zelve meer dan evenredig de heubelen bedekte / ge-
 „ lijk in d'algemeene Waerelds Waterbloedt is geschied. Om nu van
 „ dit zichtbaar gestel / ter dezer gelegenheit een kilaarder denkbeeld te
 „ hebben ; men verbeelde zich dan / dat op deze Arde / alom heubel-
 „ achtig / en uit het water zich verheffende / eenige Dieren loopen ;
 „ voor zich zelve zijn ze noch hoog noch laag / maar alleen in 't ronde
 „ gestrekt / alhoewel dit ten opzichte van ons gantsch anders schijnt /
 „ en in zeker opzicht ook zoo is ; zoo lange nu deze kloot zonder vuur
 „ ongeslooten en met onze lucht gemeen is / zullen Arde / Water en
 „ Lucht op elkander omhoog en op den bodem blyven leggen / maar het
 „ vuur dus evenredig ingeslooten zynde / zal dit veranderen / alhoewel
 „ niet voor ons / echter voor alle die binnen kommen gedacht worden / en
 „ van onze gemeenschap aldus afgesneeden zijn.

„ Men denke nu in dit gebal op onze aarde eens te rug / doch in een
 „ ander gebal vergeleeken by een draaijende toi / alsdan zullen wy ge-
 „ lijk deze Dieren zijn / en de pzeze tospen zal naar de Zuidpool voor
 „ ons omhoog schynen / doch voor de Tegenvoeters die de Indiaansche
 „ Gewesten bewoonen het tegengestelde / zodat men met het vergeleek-
 „ ne in 't glas / op onze Arde mede overal rondom omhoog moet zijn /
 „ en nooit omhoog.

„ Ober deeze en meer andere zaaken / wenschtenwe dat het misgestel-
 „ de hier in begaan / dooz geneegene en goedwillige Natuurkenners /
 „ ten besten van 't gemeen / mag verbeterd worden / zoo zullen we ons
 „ oogmerk te meer bereikt zien.

Verdere aan-
 merkingen
 over de hee-
 te en blaa-
 zende bron-
 nen.

„ Met deeze en dergelyke gedachten bezig zijnde / stondenwe by de
 „ voorbeschreeven blaazende en opwellende heete Bron / niet denkende op
 „ een Centraal vuur, maar veel eer 't binnenste / het groffte te zijn. Wy
 „ plaatsten dan alhier een weinig van ons af / dooz deeze opwellende en
 „ blaazende Bron / iemand van ons Volk / en zagen deeze beurtsge-
 „ wijze ademhaaling / omtrent zijn halve lengte / noch boven zijn hoofd
 „ uitblaazen / en zulks met een zoo dikke straal vaardig en snel voort-
 „ gedreeven / dat 'er in dien gemelden tijd / zoo lange deeze Bron dus in
 „ de hoogte stondt / zoo geweldig veel heet water ober alle zyden wierd
 „ uitgeworpen / 't welk te verwonderen was / en dooz de ongewoonte /
 „ verbaarlijk was te zien; zulks een van onze Matroozen / verbaaz-
 „ zende zich hooren liet : Hier moestenwe wezen, die dryven willen,
 „ dat 'er geen Hel is, voor my, ik geloove die niet verre van deeze
 „ plaats te zyn. Wanneer dan onze gedachten op den oorsprong van
 „ deeze hitte vielen / hadden wy 't oog op deesen hoogen Kors - Berg /
 „ met Zwavel - aderen verzien; mogelijk dachtenwe / zal dooz een blik-
 „ sem of ander toeval van ontsteeken vuur / aldus van onder een Ge-
 „ welf zijn doozgebrand / dat met geen water te lessen was / welke inbran-
 „ ding veel beeter in hooge als laage Bergen geschieden kan / want in laage
 „ Bergen / zou zodanig een brandt zich te eer in 't water konnen uitdoo-
 „ ven; en zulks in 't tegendeel van 't Centraale vuur, dat veel gereeder
 „ een laage dan een hooge Berg doozbooren zou; derhalven is 't zeld-
 „ zaam het tegengestelde te zien : maar dit natuurlijk vuur / kan als
 „ gezegt is / veel beeter in hooge dan in laage Bergen standt houden.
 „ Wy zullen alleen van deeze / waar van wy ooggetuigen zijn / spreek-
 „ ken / en anderen van andere Bergen dooz hen bezogt. Deeze Berg
 „ dan aldus / als van onder een gewelf ingebrand zijnde / en onblus-
 „ baar geworden / daar nevens groot en hoog / met breede en hooge
 „ Landstreeken verzien / en by gebolge genoeg boven water verheben /
 „ brandt allenks onder deeze uitgestrektheid / gints en herwaarts zeer
 „ verre uit en woerd hol / werwaarts eenige zwaveldeelen gebonden wor-
 „ den / en dus voort mijnde / gelijk de Bergwerker naar mijnstoffe
 „ van zilver / doozlopende dus alleen de Zwavel - aderen / latende wat
 „ steen - en vots - achtig is / tot steunsel van 't landt en gebergte staan.
 „ In deeze onderaardsche Grotten en overgroote Druif - ovenen nu / valt
 „ dooz regen of dooljende sneeu / dit hooge landt doozrypende / het wa-
 „ ter als in een onderaarts Meer / welk water dooz het boven zich bran-
 „ dend gewelf word heet gemaakt / en mischien dooz deeze of andere
 „ daar omtrent / hooger of lager / 't zy onder - of boven - leggende Bron-

Hoedanig
 gedacht kan
 worden de
 Berg steela
 in 't b. anden
 te volnar-
 den ;

„ nen /

„ nen / aldus weder uitgeworpen / anders zou het veel licht / door de
 „ gemelde doozwating / dit ontsteeken Vuur kunnen uitslessen / maar
 „ hoog leggende / zal 't met een veelvuldige regentijdt wel eenigzins de
 „ naaste gewelven uitblussen / doch met een doozg Zaalsoen / wederom
 „ ontsteeken en dus zijn voedzel weder opzoeken.

„ Nademaal we nu ons zelve voidaan hadden ; wat de oorzakke van en hoe de
 „ de hitte deezer Spring-bronnen belangt / viel ons mede in gedachten ademhaa-
 „ de oorde in de ademhaaling deezer blaazende Spring-bron ; doch hier ling deezer
 „ in kondentwe ons zoo wel niet voldoen. 't Dooznaamste was / dat heete Spring-
 „ onze gedachten vielen / op een wel gestooten vat / 't welk wanneer 'er bron zoude
 „ uit getapt word / telkens klokkende zijn adem haalt / en alsdan eenig konnen ver-
 „ nat weder uitgeeft ; mogelijk zal ook dooz den tijdt / dit Gewelfsel oorzaakt
 „ verder zijn ontstooten / dan zijn luchtgat verzuvelgen kan / en de worden.
 „ brandt daar dooz zuigende / 't gezegde water naar zich trekken / en het
 „ nabp deeze opening eenigzins doen rijzen / wanneer het dan / gelijk
 „ van 't vat is gezegt / by ademhaaling lucht moet scheppen / waar na
 „ het weder zakt ; welke drukking deeze Bron / wat byer gemeen-
 „ schap als de andere daar mede hebbende / alsdan schijnt te gevoelen.
 „ Insgelyks doet in zoo groot een uitgebranden boezem / deeze engte van
 „ lichtschepping / de brandt mede maatigen / vermits de brandstof dan
 „ zoo veel niet verteeren zal / als ze anders in grooter opening zou kon-
 „ nen doen.

„ Men zou noch alhier kunnen tegenwerpen / en vragen : van waar Eenige te-
 „ komen eenige heete of warme Bronnen t'ontstaan / die zeer verre van genwerpin-
 „ alle brandende Berge afgelegen zijn ? Van andere Berge / dooz ge- gen opge-
 „ meld / zullenwe zwijgen ; maar verre van deezen Berg zag men de loft,
 „ hoopnoemde onderaardsche Water kolk / dooz deeze Bronnaten niet
 „ alleen opening maaken / en dus verdr over 't Gebergte naar de Wap
 „ afstroomen / maar ook noch verder nabp het Dooz aan strandt gele-
 „ gen / quam 'er warm water dooz naauwe reeten van onder 't Ge-
 „ bergte / dooz 't Wardrikt uitzijpen. Dus blijkt dan dat dit water /
 „ dooz 't bergachtig landt / inwendig hol en reetig zijnde / op een zeld-
 „ zaame wijze zeer verre opening zoekende / kan doozdringen.

„ Doch zou men insgelyks kunnen tegenwerpen : Dat deeze Berg
 „ nu alreede niet alleen veele jaaren / maar honderde van jaaren geband
 „ hebbende / zou immers moeten t'eenemaal uitgebrand zijn / indien
 „ het Centraale vuur geen voedzel daar toe verschaft ? Wy zeg-
 „ gen / dat men dit veel gereeder en met meerder grondt / van ons
 „ klein Hollandt zoo kunnen zeggen ; klein waarlijk / in bergelijking
 „ van de uitgestrektheid deezer Landt. Namentlijk : te verwonderen
 „ is 't / dat het niet al dooz lange / dooz zijn eigen vuur / is verteert ;
 „ want het vuur uit eene Stadt te zamen gebragt / als 'er dagelyks
 „ en jaarlyks verteert word / zal zeer verre de gemelde slaauwe brandt

„ van den Berg Hecla overtreffen; wat zou dan niet 't geheele Landt
„ doen?

„ Wanneer men het beschreevene van andere brandende Bergen eens
„ wil inzien/ zal men eenige van dien/ somtijds sterk/ dan wederom
„ slaauw/ en ook geheel niet brandende/ of wel t'eenemaal uitgebrand/
„ beschreeven vinden; dat niet geschieden zou/ indien dit alles uit een
„ Centraal vuur haaren oorsprong nam.

„ Terwijl wy ons by deeze Zonnen ophielden/ zagentwe ook naar
„ de huizen om/ waar van wy in zekere Beschryping geleezen had=
„ den/ dat dit heete water dooz middel van pypen dertwaarts wierd ge=
„ leid/ zulkz men daar in kookte/ en hen 's Winters als een kagchel
„ verstrekte; maar wy vernamen 'er niets van/ alhoewel 't genoeg ge=
„ schieden kon. Of nu ter andere yde van den Berg Hecla dit in ge=
„ bruik was/ hebbenwe niet vernomen.

A G T S T E H O O F D T S T U K .

Van den Handel der Yslanders. Yslandsche Windverkoopery
hoedanig word behandelt, is niet dan een behendige streek op
vooraf-genoomen waarneemingen gegrond, en op welker on=
derzoek, alle bygeloof moet worden uitgewist.

Handel der
Yslanders
beschreeven:

De Yslanders koopen en verkoopen geene Waaren/ vermits 'er
geen gemunt geldt onder hen in zwang gaat; men brenzt hen meel/
bier/ wijn/ brandewijn/ yzer/ lakenen en lwaaten/ waar vooz y
hunne Waaren vermangelen/ bestaande in stokvis/ boter/ wasch/ gro=
ve lakens/ zwaabel/ vosse- en beerebellen en luskens. Te landwaarts
geneerenze zich/ zegt Zorgdrager verder/ van 't Dee/ bestaande in
Schapen/ Kundvee en Paerden/ doch meest Schapen; welke Schapen
niet hoozns zijn bezien/ en koeijen zonder hoozns zijn. Veeltijds
houdenze niet meer dan 2 of 3 koeijen/ maar een groot getal Schapen.
Die aan strandt en naby de Zee woonen/ oeffenen meest de Kadeljaau-
Disscherp/ die de gemelde Deensche koopman/ dooz zyn Volk/
op tafelen aan 't strandt staande/ liet vlekken en in tonnen zouten/
zulkz dit schip aldaar een tijdlang in laading lag. Gelyk dan ook in andere
Havens schepen lagen/ doch dooz kooplieden uitgereed/ die ieder zyn
rigen haben heeft/ als y van den Koning van Denemarken/ onder
wiens heerschappij dit Landt staat/ hebben gehuurt of gepagt/ waar
dooz 'er veeltijds in ieder haben/ niet dan een schip komt om te handelen.
Blefkenius zegt/ dat de Duitschen die op Yslandt handelen/ Centen/
ten/

ten / naby de haven alwaar zy aangelandt zijn / oprechten / en 'er hulle Waaren in te koop veilen / beſtaande in mantels / ſchoenen / ſpiegels / meſſen en veele andere kleinigheden / die zy met de Hſlanders voorz hunne Waaren vermangelen.

Wanneer eertijds de Hſlanders / wijn of bier van de Nidlanders hadden gekocht / of liever vermangelt ; noode men zyne Vrienden / Maagen en Gebuuren / en ſcheidde niet voorz datze alle dronken waren. Op deeze Zuipmaalen zongenze de heldhaftige bedriven hunner Weldheeren / maar met een ongeregelde toon en zonder eenige kunſt verzeft.

Ongetwijffelt zijn nu de Hſlanders van een beſchaafder en ingetoogeter aart / als ze toen waren ; alhoewel het niet vzeemd is / dat Volkeren dus verre buiten de gemaatigde Geweſten geleegen / zoo beſchaaft in zeden en rebelyk niet waren dan anderen ; doch met dit onderſcheid / dat zulks over 't gemeene groſ moet gezegt zijn / vermits we andere welopgeboede en van een zedelyker aart / hier onder niet betrekken willen.

Blekenius wil ons meede wijs maaken / dat de Hſlanders een gemeenzaame Geest bezitten ; dat deeze Geest hen altooz ten dienſt ſtaat / en hen 's nachts verkondigt / of het des anderen daags goed jaagen of viſſchen zal zijn. Ortelius voegt 'er noch by / dat de Hſlanders dit ſlag van Geesten Drollos noemen / gemeenſchap hebbende met het Deenſche woord Troll, dat Duivel beteekent. Blekenius zegt verder / dat deeze Hſlanders Windverkopers zijn / en hy wil dit zijn zeggen met eigen ervarenheit beveſtigen. Maar Arngrius Jonas ſpot hier op een aardige wyze meede : want hy zegt / dat de Hſlandsche Mattroozen / 's avonds voorzaf / doorz de geſteltheit van de lucht / weten / welk weer het 's anderen daags wezen zal / en wat windt dan waaijen moet. Wanneer dan een Vzeemdeling op zijn vertrek ſtaat / gaat dit volkje / dus afgerecht / hen aanſpreken / en veilen hen deeze windkoperp aan. Ten dien einde eſſchenze den Vzeemdeling zijn neusdoek / maaken 'er een gebaarde van moompeling eeniger woorden in / en haafſtig een knoop in dezelve gelegte hebbende / als of ze beducht waren / dat 'er de kracht van de uitgeſprooken woorden mogten uitvliegen / geebenze de geknoopte neusdoek vervolgens over / met beding van die zorgvuldig te bewaaren / en verzeekering van een goeden windt / geduurende hulle reize. Waar is 't dat zomtjids deeze verkochte windt den volgenden dag waait ; maar veel tijds verandertze na 't vertrek deezer vzeemdelingen / waameerze in Zee zijn. Indien ze dan doorz een ſtozm beloopden worden / 't welk zomtjids wel gebeurt / bindz zich dien vzeemdeling / (indien hy bygelovig is) met deeze Duivelsche Windmaakerp / die hy geloofte in zijn zak te draagen / niet weinig verleezen : want hy ſchzooimtze in Zee te werpen / en is ook bezkommert om ze te betwaaren ; zoo dat / (zegt Arngrius) het van hondert reizen wel eens gebeurt / dat de windt den Vzeemdeling geleid / alwaar hy wezen wil / en deeze enkele reis beveſtigt die dwaaling tegenz hon-

Of de Yslan-
ders Wind-
verkopers
zyn, onder-
zocht,

Waar van
her tegen-
deel word
getoont,

en dit byge-
loof uirge-
wik.

hondert tegenstrijdende erbaarenissen. Deze dwaaling word dan ook gendezaamt uitgejout/ zelfz dooz die geenen / die hartnektig gestand doen willen / datze deeze gewaande windt van de Yslanders gekocyt hebben / die hen in een goede gewenschte haven heeft gebragt.

Schoon nu dusdanige vertellingen / geen indruk op alle redelijke berstanden konnen hebben / zijnze echter niet onvermaaklijk. 't Is geneuchelijker iets te leezen / wat men 'er van zegt / dan dat men het geloofst: want / wat men 'er anders van zoud zeggen / zou niet geloofst worden. Blefkenius vertelt dan noch / dat 'er Toberaars in Yslandt zijn / die 't vermoogen hebben de schepen met staande zeilen in Zee op te houden. Hy voegt 'er noch hy / dat deezen die dus wederhouden worden / zich van een zeeker stinkend rooksel / als vooz een bezweermiddel bedienen / waar van hy een beschryping doet / en waar meede / zegt hy / die dus opgehouden worden de Tobergeesten verdypben; waar na de schepen onttoovert zijude / weder den gehouden koers vervolgen. Indien deeze betoovering proef kan houden / is / zoo 't blijkt / de bezweering daar tegen van geen minder kracht.

N E G E N D E H O O F D T S T U K .

Van d'Aloude Landverdeeling in Yslandt; hoe eertyds dit Eilandt werd bestiert, en door overheering der Deenen de Regeering verandert. Wanneer 't Christendom wierd ingevoerd. 't Eertyds Heidendom beschreeven Gestalte der Aloude Yslanders; de Oudste Yslandsche Jaarboeken in Vaerzen beschreeven. Des Landaards vreemde Dichtlust, en een staaltje van vernuftig Schimpdicht onder hen.

Yslandt hoe-
danig eer-
tyds in
Landstree-
ken ver-
deelt.

't **A** Loude Yslandt was eertijds in vier Landstreeken verdeelt / en zulkz volgens de vier Waereld deelen. Ieder Landschap bestond weer in drie Baljouschappen / die de Yslanders Repes noemden: behalven het Hoorderlijkste / dat als het grootste en magtigste / vier zodanige Baljouschappen had. Ieder Baljouschap was wederom in zes / zeven / agt of tien Rechtereschappen / naar den eisch der uitgestrektheit verdeelt. Ieder Landschap vergaderde jaarlijks eens zijne Baljouschappen / en de beschryping van dien / werd dooz kleine houtte kruisjes verricht / die de Landboogdt van ieder Landschap aan zijne Drossaarden zond / de Drossaarts voeder aan hunne Rechteren / en de Rechters wederom onder zodanige Huisgestimen uitdeelden / als gerechtigd tot deeze Vergadering wa-

waren. **De Hoofdrichter** / die **Voorzitter** deezer vier Landſchappen was / had het volſtrekt oeffter van Yſlandt in handen / men noemde hem **Nomophylax**, of bewaarder der Wetboeken; deeze deed men op gezetten tijden de algemeene Staaten van 't Landt vergaaderen. **De beſchryping** tot deeze Vergadering / geſchiede dooz vier houte blyen / die dit **Opperhoofd** ten Landvoogden van de vier Landſchappen zond.

Aloude be-
ſturing en
Regeering
aangemerkt;

In ieder **Droſſaartſchap** waren drie voornaame Hoofdgebouwen of **Tempels** / 't zy vooz hunne **Rechtspleeging** / of vooz de **Geestelykheit** ten dienſt; dieswegen het ampt van **Droſſaart** / **Godorp** wierd genoemd / dat **Goddelijk** beteekent. Hunne voornaamſte zorg beſtond / op de be-
hoefſtyheit der armen acht te geeven / die in een arm Landt zeer groot is; men moest weeren dat de armen van de eene Repe of 't **Salouſſchap** tot geene andere overgingen / en dat de ſpoozloozheit der ongebonden **Bedelaars** geſluit wierd / waar tegen zeer ſtronge wetten waren; want men gedoogde hen te dooden / of t'ontnemen / zulkz ze zich niet vermeerderden / en geene andere **Schobbejakken** voozteelden; 't was zelf op ſtraffe van ballingſchap den **Armen** verboden / met andere armen te trouwen. Een dergelyk verbod was 'er / dat iemandt / die niet meer als vooz zich zelven te leeven hadde / geen wyf mozt neemen / 't welk niets vooz haar in te brokken had.

Deeze **Adelregeering** en orde van **Rechtspleeging** duurde onder de **W- die door de**
landers / tot in den jaare 1263 / wanneer de **Koningen** van **Noorwegen** overheering
zich van dit **Eilandt** meester maakten / bevoorzaakt dooz het quaad ge- van de
drag der **W-landers** / die om het beſtier / kuiperpen beleiden en onderſin- Noordsche
ge miltterij verwekten. De **Koningen** van **Denemarken** vervolgens het Koningen
Koningrijk **Noorwegen** weder tot hun onderhoorig Landſchap gebragt verandert
hebbende / ſelden hunne **Onderkoningen** over deezen **Landaart** / zulkz word.
'er niet dan een ſchaaduw van hun aloude **Staat-regeering** overbleef.
Deeze **Onderkoningen** onthielden zich in 't **Westeelyke** gedeelte van **Ys-**
landt op / en zulkz in een **Kaſteel** beſetat genoemd. Zy waren echter niet ver-
plicht / dan **in** gevalle van noodzaaklykheit / zich perſoonlyk in 't **Eilandt**
op te houden / wanneer ze maar eens in 't jaar overquamen / om 'er de
ſchatting t'ontfangen / die in zodanige goederen beſtond / als de **W-land-**
ders met de **Oveendelingen** vermangelen / en waar van de **Koning** van
Denemarken zich vooz een gedeelte / vooz zyne ſchepen verzag / 't zy tot
ſcheeps-behoefte of vooz kleeedaadje van zyn **Scheeps-Dolk**. De laat-
ſte **W-landsche** **Onderkoning** was **Prosmont**, **Admiraal** van de laatste
Deeuſche **Doot** / die de **Zwerden** in deeze **Zee** floegen; hy bocht man-
haftig en ſtoz met den **Degen** in den vuift / wtgerende **lyfberging** / die
hem de **Opanden** van zynen **Koning** ſchenken wilden.

Arngrimus **Jonas** is van gedachten / dat eerst in 't jaar 1000 de **Chri- Wanneer in**
ſtelijke **Godtsdienſt** in **W-landt** wierd overgebragt / indien men 'er niet dit **Eilandt**
lang te vooren **Chriſtenen** in dit **Eilandt** heeft gehad; maar hy meent / de **Chriſtey-**
ke **Godts-**
dat

dienst wierd
geplant,

dat eertyds
Heidens
was.

dat toen het Heidendom niet t'zenemaal vernietigt wierd. De Heidenen van Yslandt eerden onder andere Goden Thor en Odin. Thor, gelijk Jupiter; en Odin als Mercurius by d'aloude Grieken en Latynen. Zy noemden hunnen Donderdag / Thorsdag, of Dies Iovis by de Latynen; en Woensdag / Odensdag, of Dies Mercurii. De Altaaten / deezen Goden toegewijd / waren met yzer bekleed / waar op een geduurig vuur brandde; op dit Altaar stond een koper vat / waar in men het bloedt der offerhanden goot / door welker offering men waande verhoort te worden. Ter zyde van dit vat was een zilbere ring / van 20 oncen zwaar / die zy met het bloedt der offerhanden bestreken / en moesten aanbatten / wanneer ze enen plegtelyken eedt wilden doen. Hunne Jaarboeken verhaalen / datze menschen hunnen Afgoden geoffert hebben. Dat zy die van de Krotzen verpletterden / of in diepe putten worpen / gegraven en daar toe bereid / recht voor den ingang hunner Tempels. Dervolgens / hebben de Nslanders twee voornaame Tempels / ter eere hunner valsche Goden / in 't Noorden en Zuiden van hun Eilandt gebouwt. Ter deezzer plaatsen heeft / dien Landaart Christen geworden zijnde / hunne beide Bisdommen oppgericht. Deze Bisdommen zijn Holar ten Noorden / en Skalholt ten Zuiden; zy zijn thans alle Luteranen / of van de Augsburgsche Belydenis / gelijk in Denemarken.

Gestalte der
aloude Ys-
landers aan-
gemerkt.

De Aloude Nslanders waren groot van gestalte / sterk / behendig en dapper / ook groote Schermers / en Zeeoovers. d'Alleenheersching werd onder hen gehandhaaft / en zy weigerden nooit eenig twee-gebecht. Hunne verschillen werden door een kamp-gebecht beslecht / en deezen die overwonnen wierd / verloor zijn geding; weigerde men te bechten / moest de Weigeraar van zynen eisch afstaan / als of hy overwonnen was. 't Was by hen een geoorloft middel om in bezitting van goederen te geraaken: want de Overwinnaar deezzer twee kampvechters / wierd meester van des Overwonnings goedt. Door de wettige erfgenaamen van den gesneuvelden of overwonneling was 'er geen toevlugt; indien de Overwinnaar zynen Wederstreever met geen eenen slag verwon / verloor hy niets.

Behalven dat de Nslanders ongemeen sterk en moedig waren / bond men ze mede zoo vernuftigen naaukeurig / datze de gedenkwaardige zaken en voorvallen van de Nabuurige Koninkryken zorgvuldig opteekenden. De Taalkundige Saxon getuigt in de voorrede van zyne Deensche Historie / dat hy zich zeer nuttelyk van de Nslandsche Jaarboeken gediend heeft / die hy Tylenis noemt; en Dokter Wormius verzeekert / dat deeze Jaarboeken zeer naaukeurig zijn / verhaalende het aanmerkelykste by de aloude Orcades / Nrlanders / Schotten / Engelanders en zelf by de oude Hartogen van Normandië voorgevallen; nademaal de Nslanders ongetwyffelt eertyds zeer magtig ter Zee zijn geweest / en dieswegen in 't byzonder ook wel handel met de Normanders gedreeven hebben.

De

De alleroudste Nslandsche Historien / waar aan de Nslanders het meeste geloof geeven / zijn in vaerzen beschreeven; want de Oude Historien en Veldheeren deezer Noordere Gewesten / gingen nooit ten Oo- log dan met een Dichter verzelt / om hunne overwinningen in vaerzen op te stellen. Deze vaerzen werden dooz 't Krijgsvolk opgezongen / en vervolgens dooz alle de nabuurige Gewesten verspreid; waar dooz de Nslanders / by alle hunne nagebuuren / vooz uitneemende Dichters geacht zijn geweest: en men geloofde dat 'er een' zekere toberachtige kracht in hunne vaerzen stak / magtig om de helsche Geesten te bezweeren / en de Planeeten in haaren loop te stuiten. Hunne Dichters waren gebooren Dichters / en niet dooz oeffening hier in erbaaten; want de beste verstandigste of gaaufte Geesten onder hen / waren onbequaam deeze Vaerzen op te stellen / indien niet een kracht van aangeboorenheit daar mede verzelt ging; vermits de regels hunner Dichtkunde zoo zwaar en gedwongen zijn. Maar deezen / aan wien zodanig een aangebooren kracht eigen was / hadden 'er zoo weinig moeiten mede / om deeze Vaerzen op te stellen / als in een gemeen verhaal. Het Dichtvier deezer Poëten / scheen by de Nieuwe Maan 'ontsteeken. Wanneer hen deeze dyft overquam / maaktenze een wild gezicht / met half omgedraaide oogen en een bleek gelaat; gelpkende naar 't gedrag der Cumeesche Sibille, dooz Virgilius in 't zesde boek van Eneas beschreeven / 't welk Vondel dus overbzengt:

De Oudste Nslandsche Historien in Vaerzen beschreeven.

Des landaards Dichtkunde meer natuurlyk dan geoeffent,

en hunne vreemde Dichtaart aangewezen.

Het groote Orakel zelf, de God van Delos blaaft
Haar zyne Wysheit in, en Geeft, wanneer ze raaft,
Als hy 't aanstaande haar ontsluit op zynen drempel.

en verder:

. . . . . Zie daar is God, zie daar.
Zy kreeg, terwyl ze voor de deur met dit gebaar
Dit sprak, het eene kleur op 't ander, en haar wezen
En aangezicht verkeerde, en al heur haeren rezen.
Zy hygt naar heuren aâm, word fel van dolle zucht
Bereën, schynt grooter, en, van God Apol bevrucht,
Spreekt nu niet menschelyk.

Men moet toen in dien tijdt niet wel by de Zanggodinnen gestaan hebben / want anders waar dit bzeemt gebaar dier Dichteren onnoedig geweest. In steek- en schimp- dichten warenze zoo binnig / dat geen beeder woedende honden zoo gebaarlyk was / dan de smaad-vaerzen deezer Poëten.

Een staalje van 't bebandig schimpdichten der Nslanders.

't Is de Heer Wormius gebeurt / Rector in de hooge Schoole van Kopenhagen

Kopenhagen zijnde / dat een Nlandsche Student over zijn Landsman klaagde wegens de belediging hem in een saamroovend Daers aangedaan; de Schoolvoogdt riep den Dichter / die bekende de Maaker van 't Daers te zijn / maar niet dat hy zynen Landsgenoot daar in beledigt had / of zijn persoon daar in beoogt. Waarlijk was dit Daers zoo behendig streekelig / dat de Heer Wormius niet zag / waar in zich zynen Landsman dus beledigt vond / niettegenstaande zyne grondige kennis van de Nlandsche spraak. De Student zich verongelijkt duchtende / dat de Rector geloofde wat de Dichter gezegt had / bozft met deeze woorden uit: dat hy verlooren was wanneer hy woeder in Yslandt quam; waar op hy hem / dooz een vzeemde omschrypping van herbeeldingen / en verdrichtfelen / de Lasterstreeken in dit Hekelbaers ingelijft / deed begrepen; zeggende / dat hy altoos booz een eerloozen zou worden aangezien / indien dit Daers in Yslandt wierde overgebracht; en dat deeze Dichtkunst van dien aart was / dat waar hy zich in de Waereldt bevond / de betovering deezer Daerzen hem overal volgen zouden / tot hy eindelijc stof. De Heer Wormius verwondert over de onstelens van deezen jongeling / trok de Doeët ter zyde / stelde hem de plicht van Chri-stelike verdraagzaamheit en de strenge wetten van Denemarken vooz ooggen / die Coberaars op 't strengste straffen. Eindelijc bzagt hy den Dichter dooz verdere bedrieging zoo verre / dat hy de lastering zijner steekbaerzen bekende / dezelve scheurde / met beloften van ooit iet daar van te reppen; en omhelsde zynen Landsman / die insgelijks verheugt was / zich met den Dichter verzoent te hebben.

De Nlandsche Dichters leidden hunne verdrichtzelkunde / die zy Edda noemden / van een eeuwig beginzel af; zy stelden zich een Kruis vooz / dooz hen Immer genoemd. Zy beuzelden / dat uit den Chaos kleine menschen voortquamen / die den Kruis bekozmden en hem in stukken hieuwen; dat van zijn Bekkeneel / de Hemel / van zijn rechter oog / de Zon / van zijn linker oog / de Maan / van zijne schouders / de Bergen / van zijn gebeente / de Krotzen / van zijne blaas / de Zee / en van zijn pis / de Rivieren ontsprooten zijn; en dus met alle de andere deelen van zijn lichaam: zulkis dat deeze Dichters de Hemel / het Bekkeneel van Immer noemen; de Zon / zijn rechter oog; de Maan / zijn linker oog; de Krotzen / zijne beenderen; de Bergen / zijne schouders; de Zee / zijne blaas; de Rivieren / zijne pis / enz. De Heer Wormius bezit een oud afschryft van de Edda, dooz een Nlander in de Nlandsche taal geschreeven / waar in veele aardige uitdrukzelen te vinden zijn.

Fabelachtige afleiding
deezer
Dichtkunst.

T I E N D E H O O F D T S T U K.

Van de Zeemagt der Yſlanders eertvds. Yſlandſche woningen beſchreeven en 's Lands ongebaande wegen. Schrandtheit der Yſlanderen in 't Schaakſpel. Aloude Bevolkers van Yſlandt naageſpeurt. Hoedanig eertyds by vergrootende ſpreekwyzē, doorluchtige geſlachten der Nakomelingen werden voorgeſteit. Onzeekerheit der oude Historien ingezien en door de geleerdſte Mannen ſcheemerachtig nageſpeurt:

DE Yſlanders / volgens 't bericht hunner Jaarboeken / hebben eertyds magtige Dooten in Zee gehad / waar vooz de Koningē van Denemarken en Noorzwegen niet weinig jaloezē wierden. Tegenwoozdig bezittenze niet dan kleine Viſſchers Vaartuigen. Eertyds dreevenze een grooten handel met de nabuurige Staaten / maar nu vertrekkenze naaulijks buiten 't Eilandt / dan om te Kopenhagen te ſtuderen; wanneer ze aldaar hunne ſtudie hebben volbragt / toonenze zodanig een begeerte om weder naar hun Landt te keeren / dat de Deenen nienmandt van hun komen verpligten te blyven / om zich van hun als Leeraar te bedienen: nademaal ze genoeg in ſtaat zyn / dooz hunne goede bequaamheit / een grooten ſtap tot de geleertheit te doen. Schoon men hun de armoede van hun Landt vertoont / en de aangenaamheden van een zachter gewest te genieten aanwypft; echter zynze in hunne ongeleegenheden zoo gewoon / datze die vooz alle andere vermaakelijkheden liever genieten willen.

Yſlanders eertyds magtig ter Zee, maar nu van klein vermogen.

Reeds hebbenwe gezegt / dat de Yſlanders noch een ſchaduwachtig overblyfzel van hun aloud beſtier bezitten; maar hunne wetten zyn tegenwoozdig zodanig met die der Deenen en Noorzwegers vermengt / datze genoodzaakt zyn deezen t'achterbolgen; want willenze de eerſten in acht neemen / wikkelenze zich in duizenderlei haarklooverpen / ober de verklaring en overeenkomſt van hun recht / met dat der Deenen.

Tegenwoozdig betwoonen de Yſlanders hun Eilandt / als eertyds hunne Noorzonders deden / en alle in afgezonderde huizen / uit breeze vooz bzandt / nademaal ze uit hout beſtaan. De venſters deezer huizen zyn gemeenlijks in 't dak / overzulks ze laag zyn / en eenigen onderaards / hermits ze te beter vooz den windt en de koude bewaart mogen wezen. De Dakē zyn gelijk zommigen in Zweden / met Berkeſchozffen en zoden aangevult / gedeekt; zodanig als de Hut van Tyr. in de Herderzangen van Virgilius. beſchreeven woꝝd / en met de betwoozding van Vader Vondel dug ſtaan uitgebult;

Woningen der Yſlanderen beſchreeven.

Och, zal ik immermeer, en na een' langen tyt,
 De grenzen van myn landt, eer 't vliende leven slyt,
 Het zodendak, myn kleene en arme hut, aanschouwen,
 Daar ik, gelyk een Heer, my weelig plag t'onthouwen?

De Hglanders verschuilen zich in deeze Huizen / booz alle ongemakken van de lucht / en leeven dus meer dan hondert jaren / zonder zich van Doktoren noch geneesmiddelen te dienen.

Derder geeft de Commandeur Zorgdrager van de gesteltheit deezer Huizen dit bericht: „ Zy bestaan alleen uit zoden en aarde / uitgezondert de stylen / deuten en dak-sparren / die van hout zyn / of wel van „ Walvisch-ribben / met rjstakken en aarde overdekt / zoo dat het dak „ en de wanden van aarde zyn ; sommigen gelijken naar een Schok- „ hoop in 't Noozblandt / doch zyn wat grooter ; anderen zyn vlak op- „ gaande / tegens 't Gebergte gemaakt / zulks men over 't groen be- „ wassen Huis gaan kan / en het niet getwaar wozd / dan dooz den op- „ gaanden rook / die uit een opening of gat opgaat. In deeze Huizen gaat „ men dooz een kleine deur al bokkende / en daar in gekomen / kan „ men aan veele het Dak met de handt bereiken / hebbende in 't Dak „ een gat / en sommige een Con daar in / die hen booz een Schoozsteen „ dient / waar onder zy in 't midden van 't Huis vuur stoken / en mede „ het meeste licht dooz ontfangen / zoo dat 'er ook de Houdwen rondom „ zitten om te naaljen / bzaaljen / enz. Eenige zyn in de aarde wanden / „ van 2 of 3 gaten verzien / daar een blaas of glaze ruit in is / om 'er „ licht dooz te scheppen. De Schapen en Paerden onthouden zich in „ den Winter in 't Veldt / maar de Koeijen en Geiten / waar van ze „ weinig verzien zyn / komen des Winters by hen onder 't dak / welker „ jongen een afgezondert vertrek hebben / dooz een aarde muur afgeschei- „ den / en boeden dezelve met gedzoogde hoofden van de gedlekte visch / „ als ook met hooi. Zelf geneerenze zich meest met visch / vleesch en „ melk / en nuttigen de gedzoogde visch booz hzoodt. Insgelijks ge- „ bruikenze een zeeher soozt van blaadrijes / de smalle willige bladeren „ gelijk / die zy dzoogen / met een steen in een nap wzyben of maalen / „ en 'er hzood van bakken. In een deezer Huizen gekomen / zagenwe „ deeze bladeren in een kofje over 't vuur hangen om te dzoogen ; en „ bzaagende wat het was / kreeg men ten antwoozd : dat dit gedzoogt „ zynde en op de gemelde wyze gemaalen / hen booz hzoodt verstrekte / „ insgelyks gozt en meel om in de melk te kooken. Men vereerde „ ons van dit hzoodt / 't welk wy nebens een stuk gedzoogt vleesch tot „ noch toe berwaart hebben. 's Winters bezigenze booz hun bzandt / „ Rjstakken en gedzoogde Schape - en Koe - mist. Melk / Vleesch en „ Visch hebbenze in overbloed / maar geen Noozu / Oost of Boom- „ „ bzych-

Manier van
 Veechweiding.

Waar me-
 de deezen
 Landaart
 zich geneert.

„ vruchten/ noch zelf geene Moes- kruiden/ dan een soort van Zuuring
 „ die genoeg in de Weiden wast. 't Landt is ruim en groot/ maar niet
 „ zeer grasrijk/ bestaande in veele steenachtige gronden/ Heide en kreu-
 „ pelbos/ zonder geboomte; echter kan het door zijne groote een mee-
 „ nigte Dee voeden. In de beste valleijen vind men goet gras/ maar
 „ 't wast 'er dun en niet zoo dicht als in Hollandt/ zulks van een groot
 „ ruim kamps/ weinig hooi te winnen is.

In gantsch Yslandt zijn voornamentlijk niet dan twee Gehuchten/ te ^{'s Lands} weeten: in de Bisdommen Holoa en Skalholt; welker grootste dat van ^{ongebaaude} Holoa is/ en niet dan uit weinig nevens elkander staande huizen bestaat. ^{weegen.} En gelijk 'er noch Steben noch Dorpen in Yslandt zijn/ zoo heeft men 'er ook geene gemeene wegen; dat deeze die door dit Eilandt reizen willen/ noodzaak zich van Streekwyzers te bedienen/ en Baakens ter plaatse op te rechten/ alwaar Sneeu- kullen zijn/ waar in men lichtersijk ballen zou/ indien 'er deeze teekens niet stonden. De Yslanders bewoonen gemeenlijk niet dan de Zeeoever/ of nabylgelegen Rivieren/ en zulks wegens hunne Visschery en Weerweiding: zodat het Eilandt te Landwaarts woest en onbewoont is. Te Holoa is een School/ waar in de kinderen/ tot datze in de Kederijk- kunst gevordert zijn/ onderweezen worden/ en vervolgens te Koppenhagen komen/ om verder in de Wysgeerte en Godtgeleertheit te studeeren. Men heeft te Holoa een Drukkerij/ waar in men 't Oude Testament in de Yslandsche spraak gebzukt heeft/ maar het Nieuwe noch niet voltrokken/ mogelijk door gebrek van papier.

De Yslanders zijn tegenwoordig als gezegt is de Lutersche Godts- ^{Hunne} dienst/ of d'Augustynsche Confessie toegedaan; zy spreken Deensche ^{Godtsdienst} en mede hun eigen Taal/ ook word 'er de Latynsche Taal zeer gemeen ^{en Taal.} gesproken/ die den kinderen door hunne Leeraars tydig word geleert/ zulks ze hen als Schoolmeesters daar in onderwyzen.

Het Bisdom Holoa is eertijds van voornaame Bisschoppen bezien ^{wie de last-} geweest. Gundelbrand de Torlak (waar van we reeds gemeld hebben) ^{ste Bisschop-} een man van groote Wysheit en Godbzuchtigheid/ heeft de laatste plaats ^{lyke waar-} bekleed. Arngrimus Jonas was zijn Coadjutor, maar weigerde deeze ^{digheit heeft} Bisschoppelyke waardigheid/ die de Koning van Denemarken hem na ^{bekleed.} de dood van Gundelbrand geveven wilde. Hy verzocht dan den Koning/ hem hier van t'ontsaan/ en zulks om geen onderwerp van de nijdt te worden/ en zijne Leeroeffening te geruster te voltrekken. Hy was geleerd/ zeer broom van leven/ in grooten aanzien onder de Geleerden en beminnaars van geleertheit; want alle die hem kennen/ hebben groote achtting door zijne uitgegeeven boeken.

Om nu aan te toonen dat de Yslanders zeer vernuftig zijn/ blijkt ^{Yslanders} door hunne behandeling van 't Schaakspel; want geen loipen Boer ^{vernuft glyk} is 'er in Yslandt, die geen Schaakspel heeft/ uit Dishbeen door eigen ^{in 't Schaak-} handt ^{spel;}

handt gewrocht / en met de punt van 't mes gesneeden. Het onderscheid dat 'er tusschen hunne schaakstukken en de onzen is / bestaat daar in / dat onze Bekken by hen de Bisschoppen zijn; en datze achten dat de Gesteelijken 't naast by den persoon van den Koning moeten wezen. Hunne Krasteelen zijn kleine Kapiteintjes / die de Nlandsche Studenten Centuriones noemen; zy zijn verbeeld / met den Degen op zyde / en opgeblaaize hoornen / blaazende op den hoorn / die zy in beide de handen houden. Vreed genoeg zou men kunnen handelen over 't onderwerp der Hoorns / die de Kapiteinen van 't Noorden ten oorlog voerden / in vergelpling van deezen van Roeland; en om dit hooger op te haalen / in vergelpling van den hoorn of trompet van Misene, waar van Virgilius meld / daar Hektor's Spitsboer een Trompetter is. 't Is mede niet te twyffelen / dat de Duitische Trompetters / voor geene knechts dienden / maar voor Offizieren van de Compagnien.

Oudheit van
dit Spel onder
hen.

Dit spel is niet alleen oud en gemeen by de Nlanders / maar zelf in alle de Noordere Gewesten. De Kronyk van Noordwegen bericht / dat de Keus Dronon, die Herald, bygenaamt Langhair, (gelijk Chiron Achilles) onderhouden had / van de groote verrichtingen van zyn Doestering / de Koning van Noordwegen / gehoozt hebbende / by hem geschenken van groote waarde zond; en onder anderen / maakt de Kronyk van een uitnemend Schaakspel gewag. Deze Herald regeerde omtrent in 't jaar 870.

Verre gezochte Oudheit der eerste Bevolkers overwogen.

Wat verder de Oudheit van dit Noordere Gewest aanbelangt; Arngrimus zegt / dat de Jaarboeken van Nlandt melden / dat de eerste Bevolkers dezer Noordere Gewesten moeten afgeleid worden van een Afsaanschen Dozt / Odin of Otin genoemd; die verzeeven door 't heit der Komelnen / als Pompejus in klein Frigië gebood / verder naar 't Noord den toog / en in deze Gewesten met de Friglaansche Benden / die hem volgden / quam aan te landen. Doch bevestigt Arngrimus insgelijks / dat het tydbestek van zyne Nlandsche Jaarboeken zich niet verder als Odin uitstreckt; echter verzeekert hy / dat veele andere Noordische Volkeren / een ouder tydreekening hebben / en dat hunne Historien van een Dzing gelwag maaken / Norus genoemd / die de eerste wetten den Noordwegers gaf / en een Koningrijk oprechte; dat deeze Norus de Zoon van Thorré was / Koning van Gotlandt en Finlandt / de grootste / deugzaamste en uitmuntensie Dozt zynere eeuw; dat zyn volk hem naar zyne doot als een Godt eerde; dat de Noordwegers de maandt Januari / naar zynen naam Thorré noemden; en dat deeze naam heden noch in Nlandt word gebruikt. Dat Koning Thorré eene Dochter van een uitnemende schoonheit had / Goa geheeten / die door een uitheems Dzing geschaakt werd; dat haaren Broeder Norus den Schaaker nazette; en dat de Maandt Februari / Goa werd genoemd / waar van zich noch de Nlanders dienen. Arngrimus maakt vervolgens een geslachttafel op /

op/ van alle de Doozsaaten van Norus, die door de Doozdsche Volkere
ren onder 't getal der Goden begrepen waren/ 't zy van de Zee/ van de
Winden/ van de Sneeu/ of van de Houde/ enz. Ook eerden zy 'er een/
onder den naam van Vuur-Godt/ doch die was niet mismaakt/ en
kreupel als den Vulcanus der Grieken/ maar van een beter gedaante/
en schoonder dan eenig mensch. Wegens deeze zyne uitmuntende schoon-
heit/ noemdenze hem Halogie, dat groote en schoone vlam beteekent.
Dit geslacht register afdaalende tot een Heef van Norus. Gilve genoemd/
300 zegt de Kronyk/ dat ten dien tyde/ den grooten Asiaanschen Odin,
in 't Doozden quam.

Dit verschil der Jaarboeken/ heeft Arngrimus genoodzaakt/ noch
berder dan deeze eerste Koningen van Doozwegen voort te gaan/ en de
oorsprong der Doozde Volkere/ van de aloude Kananeesche Reuzen
af te leiden/ die Josua uit het beloofde Landt verdreef/ en dit Gewest
door Reuzen bebóskten. Dusdanig dan zyn de eerste bewooners deezer
Doozde Gewesten overgekomen/ van wien men geloofde dat de eerste
Gotthen ontsprooten zyn/ een woordt dat Reuzen beteekent.

Onder den naam van Mercurius, werd den grooten Asiaanschen
Odin in gantsch Doozden geëert/ en zulks wegens zyn uitmuntend ver-
standt. Men acht hem de eerste uitvinder van deeze 300 beruchte Doozds-
sche Dichtkunst/ en gewaande Toverkunst te zyn. Van de Dichtkunst
hebbenwe reeds gewag gemaakt; nu zou 'er veel van Odins Tover-
kunst te zeggen vallen/ maar 't onderwerp verdiende wel een byzondere
verhandeling. Wy zullen ons voor het tegenwoordige vergenoegen/
met te zeggen/ dat men zich verwonderen moet over de onachtzaamheit
van veele bjaave Volkere/ die met 300 weinig achtgeeving de aloude in-
gesloopen dwaalingen opvolgen/ en zich dus zonder wederstand zich laa-
ten overreden; tot zelf 300 verre/ dat te meer deeze dwaalingen het goed
verstandt quetsen/ en te meer ze zonder waarschnelykheit verzelt gaan/
300 veel te meer geloovenze die ook/ en trachtenze aan anderen diets te
maaken. Want wat blyk is 'er van dat vermogen/ om alle de vertel-
lingen die van den Asiaanschen Odin worden opgehaalt/ toe te stem-
men? en welke overeenkomst kunnen de verdichtzelen als verdichtzelen
met de eeuw van Pompejus hebben/ die 300 een verlichte en bekende
eeuw is geweest?

Men verwondere zich niet over die geenen/ die van den oorsprong der
Volkere/ of van verheeven Mannen der Gudheit spreken/ dat men ze
tot Reuzen maakt; 't schynt dat deeze Schypvers van hunnen lof han-
delende/ hen grooter voor hadden te beschyven/ dan ze waarlyk waren.
Hercules, word gezegt bynaamal grooter dan andere menschen te zyn.
Virgilius geeft Eneas en Turnus eene hoogte als bergen; Pandarus en
Bitias worden by twee groote keeteuen vergeleeken. Alle de afbeeldzels
en standbeelden van Karel den Grooten/ in de Kerken van Duitslandt

Aloude ge-
woonte om
doorluchtige
Mannen en
geslachten
by vergroo-
ting 't geheu-
gen in te ly-
ven.

te vinden / zyn veel grooter dan menschen van een gewoone gestalte. De Spraakkundige Saxon, heeft de eerste Deenen tot Keuzen gemaakt. De Zweedsche Historischypper en Gebroeders Johannes en Olaus Magnus hebben insgelyks de eerste Zweeden als Keuzen beschreeven / gelykerwys Arngrimus Jonas de eerste Nslanders tot Keuzen heeft gemaakt. Hy zegt / dat Goth Keuz beteekent / en dat de eerste Gotthen Keuzen waren. En nademaal de eerste Keuzen / waar van den Bybel zedert de Zondbloedt meld / de Keuzen van Kanaän waren / die Josua overwon / en uit het beloofde Landt verdreef: wil hy dat deeze Keuzen naar de houdende Hoorden Gewesten geweeten zyn.

Onzekerheit der Aloude Historien'aangewezen;

Beide deeze Zweedsche Gebroeders / die elkander in 't Wartsbisdom van Upsal gevolgt zyn / gaan veel verder dan Arngrimus Jonas, en besluiten / datde eerste Zweeden uit Jafet ontsproten zyn. Zy meenen zelfs te bewyzen / dat de Stadt Upsal, ten tyde van den Wartsvader Abraham is gebouwt. Te verwonderen is 't dat Arngrimus Jonas hen hier in niet heeft gevolgt / zulkz hy de eerste bewooners van zyn Eilandt insgelyks niet uit Jafet doet voortkomen; want hy zou dit met eenige waarschijnlijkheit hebben kunnen doen / nademaal in 't 1ode Kapittel van Genesis gemeld word / dat de Eilanden door zyne Nakomelingen bevolkt zyn. Immerz het algemeen geboelen is / dat de Kinderen van Noach, na de Zondbloedt / de Waereldt bevolkt hebben / en dat deezen van Jafet voornamentlyk naar de Eilanden geweeten zyn. Met veel meer zekereheit / had Jonas dit van de eerste bevolkeren van zyn Eilandt kunnen zeggen / dan Johannes en Olaus Magnus van de eerste bewoonderen van Zweeden doen / en ze zonder de minste haapering uit Jafet doen voortkomen / vermits hem Genesis veel krachtiger / in zyn geselde / vooz zyn Eilandt byballen zou / dan deeze der Zweeden in 't bevolken van 't vaste Landt. Waar uit dan ook volgen zou / dat Yslandt lange te vooren zou kunnen bewoont zyn geweest / eer de komst der Kananeesche Keuzen in 't Hoorden voorviel.

En verder onderzocht.

't Is wel bedenkelijk dat de naaukeurige onderzoekers over de eerste bevolkers der Waereldt na de Zondbloedt zeer gemist hebben / en te vergeefs hunne naaukeurigheid konden voldoen / nademaal men 't niet weten kon / vermits alle Heidenen daar in missen / en wat men 'er van kon zeggen / was niet dan alleen op gissingen gegronnd / of wel op 't bericht van fabelachtige Kronyken of quaalpk ontwoyzen Historiën / die niet min te onrechte verklaart worden. 't Is dan mede een misflag in deezen Schypper der Nslandsche Historiën / doch hy is de eenigste niet die de eerste bevolkers van 't Hoorden / uit de Keuzen van Kanaän afgeleid hebben. 't Geen hem tot deeze gedachten heeft doen overhellen / frunt op sommige gebonden Nslandsche Woorden / die op eenige Woorden in de Hebreeusche taal betrekkeljk zyn / en men de Kananeesche taal genoemd heeft / zedert de Joden meester van 't Beloofde Landt wierden /

en de Keuzen van Kanaän verdreeven hadden. Maar de goede man heeft geen acht geſlagen / dat deeze Keuzen geen Hebreeuwſch ſpraken; dat het Hebreeuwſch hen vzeemd was; en datze deeze taal derhalven niet naar 't Noorden konden overbrengen / zelfs toen ze zich reeds daar ter neer gezet hadden / want zy deeze taal noch verſtonden / noch ſpraaken.

In de ſchriſten van eenige geleerde berispeers der voozledene eeuw / vind men den oorzpiong deezer eerste volkeren gezocht / uit zekere Duitsche of Hebreeuwſche Woorzen / die zy incenden / of met de taal / of met de naamen der zelve volkeren over een te komen. Hugo de Groot zegt in zyne redencering over den oorzpiong der Amerikaanſche Volkere / dat de Amerikanen van de Duitschers ontsprooten zyn / nademaal zy veele woorzen in gebuik hebben / die in lan eindigen / en dat landt een Duitsch woorzt is. Maardien 'er Volkere in America zyn / die men Alavardes noemt / die de Laet zegt van een Spaanſch Kapitein Alvarado geheeten / dus genoemt te zyn / vermits hy hen overwon: Maar de Groot verzeekert / dat de Amerikaanſche Alavardes, uit de Lombarden geſprooten zyn; dat ze Alavardes, dooz de zelve verbaftering van taal genoemt zyn; gelyk de Franssen tegenwoozdig de Wapenen der Lombarden / Halebardes hy ons geheeten / Hellebaarden noemden / die dooz de Moude Franssen Lombardes genoemt wierden.

Op diergelyke beginzelen / en op zodanige gisſingen is 't / dat Bochar- dus, niet min geleerd van de Groot, zyn geleerde Phaleg heeft by een geſtelt / waar in hy een verdeeling der Landen maakt / onder alle de eerste bevolkeren der Warde. Men moet zich verwonderen over zyn doozzyn- gend verſtand / en over de kennis die hy van de Oostersche taalen heeft / hebbende in 't Hebreeuwſch overgebracht / de vaerzen der Karthaginenzen, die in de Poenulus van Plautus geleezen worden. Schoon nu deeze gis- singen zeer verſtandig zyn bygebracht / konnen ze echter geen geloof by- zetten / dat deeze Karthagineesche uit het Hebreeuwſch zyn. De reden is; dat Dido die Karthago gebouwt heeft / uit Fenicië was; dat de Fenici- sche taal met de Hebreeuwſche verſchilde; en dat het niet dan Karthag- neesch was / dat men ten tyde van Plautus ſprak / te weten niet het Hebreeuwſch met het Fenicisch verſchillende / maar 't zelfde Fenicisch / dat ten tyde van Dido geſproken wierd. Een ander geleerd in groot Criticus, Samuel Petit, heeft vooz Bochar- dus een andere vertaaling der Punische Vaerzen van Plautus, met een andere bewoozding van deezn geleerden Bochar- dus gebonden. Dit doet gelooven / dat een derde alzoo erbaaren in 't Hebreeuwſch alszy / inſgelyks een derden zin in deeze zelf- de vaerzen / dooz verzetting der letteren en ſtippen vinden zou / waar van zich deeze Heeren dienen / en 't gebuik der Taalzifterers van de He- breeuwſche Taal gedoozt.

De meening van Grotius bygebracht.

Inſgelyks van Bochar- dus en ande- ren.

Hoe Yslandt
't allereerst
wierd ont-
dekt, vol-
gens 't ge-
voelen van
Jonas, en
door wic.

Dus schynt den goeden Heer Arngrimus, in de woorzdkunde / dooz hem by de Hebreën uit eenige Nslandsche woorzen gezocht / een gewoone misflag by den geleerden te volgen / waarin hy alzo min als de anderen moet geloofst worzen / nademaal 'er niets zoo twyffelachtig noch min bestendig is / dan gisningen op diergelyke woorzdzifting ge grond.

ELFDE HOOFDTSTUK.

Verscheide gevoelens van Yslands bevolking bygebragt; Ingulfus de eerste Grondlegger deezer bevolking geacht, 't welk door Arngrimus Jonas gedreeven word, maar met klemtaal wedersprooken. 't Aloude Thule voor Yslandt genomen en beweert. Noch twee Deensche Kronyken ter beweeving van de bevolking bygebragt, en besluit over deeze Redeneering genomen.

ARngrimus Jonas is van geen gedachten geweest / dat de eerste Yslanders deeze streken van Kanaän waren / die alle de Noozder Gewesten bevolkten; want hy wil dat Yslandt, toen t'eenemaal onbevolkt was / en hy spreekt 'er dus naaukeurig van: Yslandt, zegt hy / is eerst dooz een Noozdsch koopvaarder Nadocus genoemt / ontdekt geworzen / te Scheep gaande naar 't Eilandt Faro; van een storm belopen / verbiel hy op de Oostkust van Nslandt / noemende dit Landt / Sneelandt, wegens de sneeuw hoopen daar gebonden. De tweede die dit Eilandt ontdekte / was een Zweedt / Gardanus geheeten / en zulks op 't bericht van den vooznoemden Nadocus gegeven; hy overwinterde 'er in 't Jaar / 864 / en noemde dit Eilandt Gardasholm, Gardanus Eilandt beteekenende. De derde die dit zelve landt ontdekte / was een beruchte Noozdsche koopvaarder Flocco genoemt / die zich van een zeldzame uitvinding bediende. Men was toen 't gebruik van 't Kompas niet kundig. Op 't bericht hem van dit Eilandt gegeven / stak hy van het een tot 't ander Eilandt over / zonder echter te ontdekken wat hy zocht; dies nam hy drie skavens mede aan boordt / vertrok van Hit landt, een der Orcades. Toen hy geloofde verre genoeg in Zee te zyn / liet hy een deezer skavens vliegen / maar bevond noch zo verre niet gekomen te zyn / als hy gemeent had / nademaal

maal deeze Kraaf weder naar Hitlandt keerde. Verder Zeelwaarts gebozert / liet hy de tweede Kabe uit / die allerwegen omzwervende / en geen landt ziende / weer naar 't Schip vloog. In 't los laten einde-lyk van de derde / bond hy zich niet bedzoogen / want deeze ontdekte het Eilandt en begaf zich derwaarts. Flocco deeze koers volgende / vermits hem den wind gunstig was / quam eerlang aan de Oostkust van Gardasholm aan te landen / alwaar hy overwinterde / en in 't Doozjaar zich van 't *Is* beleegett ziende / dat de *Is*landers *Groenlands Is* noemen / gaf hy dit Eilandt den naam van *Yslandt*, welken derde naam het ook behouden heeft. Op een anderen Winter / begaf zich Flocco naar 't zuider deel van 't Eilandt / maar aldaar zyn genoegeen niet beter dan aan de Oostkust bindende / keerde hy weer naar Doozwegen / alwaar hy toen Rafnafloke, dat is Flocco de Rave genoemd werd / wegens de Klabens waar van hy zich in deeze ontdekking gedient had.

De eerste grondlegger van de *Is*landers is Ingulfus geweest / een *Dy-<sup>Ingulfus de eerste grond-
legger van
Yslands be-
volking.</sup>* heer uit Doozwegen / die zich met zynen Schoonbroeder Giorleifus naar *Yslandt* begaf / door een neerlaag aan twee Doozdsche Heeren gedaan. Gelyk het toen de gewoonte der Doozdsche Ballingen was / de Deuren humer huizen uit te ligten en met zich te neemen ; Ingulfus in 't gezicht van *Yslandt* gekomen / wierp deeze zyne deuren in Zee / om aldaar aan te landen / alwaar den bloedt de zelve hy gebal opwerpen zou. Maar hy quam echter aan een andere plaats te landt / alhoewel aan de zelve Zuidkust van 't Eilandt. 't Was in den Jaare 870 dat Ingulfus met zyn Schoonbroeder *Yslandt* aandeed / doch dat niet dan vooz vier Jaaren daar na / namentlyk in 't jaar 874 deeze bevolking geschiede ; zynde dit het bepaalde tydvestek / in de *Is*landsche Jaarboeken / waarmede de bevolking van dit Eilandt zynen aanvang neemt. De zelve Jaarboeken getuigen / dat Ingulfus op zyn aankomst / het Eilandt woest en onbebouwt vond. Egter zyn 'er blyken / dat eenige Engelsche of *Is*rsche Scheepslieden / certpds aan de kusten van *Yslandt* waren aangeveest / en zulks door 't vinden van eenige klokken / kruiffen en andere werktuigen / op de Engelsche en *Is*rsche wyze gemaakt / en door hen achtergelaaten / insgelyks eenige boeken aldaar gebonden. Ook is 't blykbaar / dat de *Is*landers verscheidemaalen in dit Eilandt / vooz den komst van Ingulfus, aangeland zyn. Hunne Jaarboeken berichten / dat d'Aloude *Is*landers deeze *Is*landers Papas noemden ; en dat het westelyke gedeelte van *Yslandt* Papey wterd genoemd / nademaal 'er de *Is*landers gewoon waren aan te landen / als de naast geleegeenste en gemakkelijpste kust om te ankeren.

Insghelyks berseekert Arngrimus Jonas, dat *Yslandt* woest en onbe-
houdt was / toen 'er Ingulfus aangquam / en maakt 'er zich sterk vooz /
die het tegendeel beweeren. 't *Is* niet onbehaaglyk te leezen in zyn Spe-
cimen Dat door
Arngrimus
Jonas gedree-
ven word.

cimen Yslanicum, wat hy tegen Pontanus, en de Schryver door hem bygebragt / inbrengt / om te onderzoeken of Yslandt het Aloude Thule was / waar van Virgilius tegen Augustus zegt : Tibi ferviat ultima Thule, daar 't afgelegene Thule u dient. Want zegt hy / indien ons Yslandt dit afgelegene Thule was / zou het ten tyde van Augustus reeds bewoont zyn geweest; maar wat geloof was 'er dan aan onze Jaarboeken te geeven / die verzeekeren dat het eerst ten tyde van Ingulfus is bevolkt?

Tegenwerping over dit onderwerp met klem bygebragt;

Hier op dient zich deezen Heer Jonas te erinneren / wat hy zelf geschreeven heeft; dat het Irlandsche Scheepsvolk gewoon was in Yslandt voet aan landt te zetten / voor den komst van Ingulfus, en dat de aloude Irlanders deeze Irlanders Papas hebben genoemd. Wy wenschten nu wel te weeten / wie deeze aloude Irlanders waren. Maar is 't / en wy staan aan Arngrimus toe / dat Yslandt, niet dan eenige jaaren na de aanlanding van Ingulfus volstrekt tot het Christendom overging; maar hy kan niet ontkennen / dat 'er ten dien tyde zich reeds vele Christenen / in de Noorder Gewesten opdedden. Immers de Irlanders waren Christenen / gelyk 'er Ingulfus de teekenen van in 't Eilandt vond. Zeker is 't / dat het Christendom in dien tydt zich in alle de Noordsche Gewesten / en in Yslandt verspreid had / als vervolgens zal bewezen worden. Dit nu zynde / welke tydt zal dan Arngrimus aan deeze Irlandsche Heidenen geeven / die zoo sterk met hunnen Alouden Heidenschen Godsdienst ingenomen waren / en voornamentlyk met deezen van hunnen Odin, by wien zy zwoeren en de groote Asiaansche Beschermmer noemden? 't Is zeker dat van alle de Heidensche bygeloobigheden / de menschen-offering de oudste zy / gelyk reeds gemeld is / en dat deeze offerande eertyds zeer plegtelyk onder de Irlanders in zwang ging. Hunne Jaarboeken melden / dat 'er in 't Westerdeel van Yslandt een Kenplaats was / in wiens midden een stotsteen stond / alwaar zy gewoon waren de menschen te slagten en 't bloedt daar van hunnen Afgoden op te offeren. Deeze Jaarboeken geeven insgelyks te kennen / dat die gewoonte in Yslandt vernietigt was / toen ze teffens allerwegen wierd afgeschafft; maar dat de stotsteenige eentwen daar na / noch de kleur van 't vergooten menschen bloedt behield. Welk een tydt zal nu Arngrimus stellen / om deeze eentwen te binden / waar van zyne Jaarboeken zelf gewag maaken? Ook zou men mogen vzaagen / in welk een tydt zy de Fabelen van Edda verfiert / die zoo oud by de Irlanders geacht worden / dat ze byna by geen andere Noordsche Volkereen meer bekend zy / en geenzins by eenige andere Natien der waereldt?

En noch nader onderzocht.

Noch dient hier aangemerkt / dat de Irlandsche Jaarboeken / geen gewag van Irlandsche woeste gesteltheit maaken / toen Nadocus, Gard-

danus en Flocco het ontdekten. Flocco heeft 'er immers twee jaaren doorgebragt / en 't is wel te denken / dat hy 'er zodanig zich behelpen kon / als men in een bewoont landt te verwachten heeft. Maar hoe zal Arngrimus dit goed maaken / wanneer hy zegt; dat de Wslanders 300 naaukeurig zyn geweest / dat ze in hunne Jaarboeken alle de Historiën der Europische Volkeren hebben ingelyft? Ausgelyphs schreeven zich de Egyptenaaren dit toe / zeggende volgens Herodoot en Plato; dat ze in hunne Biblioteeken / de Aloude Historiën van alle gewesten der Waereldt bezaten / waar door zy de wonderbaare oudheit van hunnen Landtaart bewyzen wilden. Om het gezegde van Arngrimus wegens deeze Wslanders geloofbaar te maaken / zoo toont de Heer Wormius in een afschryft van de Jaarboeken van 't Wester-gedeelte van Yslandt; waar in veele Historiën van Noorwegen / Denemarken / Engelandt / d' Orcaades en andere Landen gevonden worden; en onder anderen den inval der Noormannen in Noormandië / doch zonder tydstelling; waar na dan de aanlanding van Ingulfus in Yslandt volgt. Hier uit blykt / dat 'er Schyphers in Yslandt zyn geweest / eer Ingulfus daar quam aan te landen; en dat dit Eilandt bygevolg vooz dien tyd bewoont wierd.

De Wslandsche Jaarboeken die van Ingulfus gewag maaken / en door Arngrimus worden bygebragt / achtenwe geloofbaar. Ook is 't te gelooven / dat deeze Ingulfus niet vooz den Jaare 874 in Yslandt gekomen is / en 't zoude wel kunnen zyn / dat de Zuidelyke gedeeltes van 't Eilandt / alwaar zynen aankomst was / toen onbewoont waren / of dat een groote sterfte / of 't geweld van Zeeroovers hier van de oorzaak zyn geweest; maar vervolgens word gezegt / dat het gantsche Eilandt wierd bewoond. Zeker is 't / dat Ingulfus het niet alleen bevolkt heeft; want de zelve Jaarboeken getuigen / dat verscheiden nabuurige en Zuidelyke Volkeren een groot gedeelte van 't Eilandt hebben bevolkt. Arngrimus teekent onder anderen aan / dat een Inwooner van eene der Hebrides, Kalmannus genoemt / de eerste was die het Westelyke gedeelte van Yslandt bewoonde. Wannerkelyk is 't / dat deeze goede Man geen tyd noemt / wanneer die Kalmannus aldaar zyn verblyf nam / nog ook niet van veele anderen / namentlyk Wslanders / Schotten en Orcaders / die de andere deelen van Yslandt bevolkt hebben. 't Schynt gelooflyk / dat men de Wslandsche Jaarboeken moet onderscheiden / na dat de Inwooners van 't Eilandt Heidenen of Christenen zyn geweest. De Wslandsche Jaarboeken der Christenen / moeten dan van de komst van Ingulfus afgeleid worden / en door 't Jaar 874 bepaalt; daar de Wslandsche Jaarboeken der Heidenen geen bepaalden tyd vinden; maar t'eenemaal onbepaalt zyn.

Besluit over
dit geschil.

En d'over-
eenkomst
van de ver-
schillende
Schryvers
aangeroot.

Dit gefielt / zal men gemaklyk het Heidensch Yslandt met het Chri-
stens Yslandt konnen obereen bzingen / de Jaarboeken van den een /
met de Jaarboeken der anderen vergelyken / Arngrimus met Arngrimus
zelf doen obereenkonnen / en booznamentlyk met Pontanus geen verschild
vinden / die wil dat het tegenwoordige Yslandt het aloude Thule zy / en
dit dooz veel gezag bewyft / uit verscheiden Grieksche en Latynsche
Schrybberen genomen ; insgelyks uit de Historie van Adam van Bremen ,
die in 't Jaar 1067 geschreeven heeft ; uit Saxon de Spraakkundige /
die hem byna heeft gevolgt ; uit Andreas Vallejus , die Saxon in 't
Deensch heeft vertaalt / en geduurig in zyne vertaaling de Tylenes van
Saxon booz de tegenwoordige Yslanders genomen heeft . Arngrimus
zegt ook niet / dat Adam van Bremen ongermytheden in zyne Historie
geschreeven heeft dan alleen deeze : dat 'er ten zynen tyde by een oude
overleevering wierd aangenomen / dat men in Yslandt zodanig oud en
dzoog Ys vond / dat het op 't vuur geworpen / brande / gelyk koolen /
die men in Hollandt Steenkolen noemt . 't komt hier niet alleen op
deeze ongermytheit aan ; en 't verschild is niet over de oudheit deezer gro-
ten / en over den tydt wanneer ze gelooft wierden ; want hoe grooter de
ongermytheit is / moet men gedachtig zyn / dat ze van te langer tydt
by overleevering is ingesloopen : En dit doet ons te meer gelooven / dat
Yslandt van alle oude tyden af / bekend was . Arngrimus zal hier op
zeggen : dat de Grieksche en Latynsche Schrybbers bedrogen zyn ge-
weest / in de juiste gelegenheit van 't Eilandt Thule , indien zy 't booz
Yslandt genomen hadden . Waar op men zou konnen antwoorden ; dat
de zelve Schrybbers niet minder bedrogen zyn / in de beschrybing van veel
andere plaatzen / waar over zy met ons niet eens zyn . 't Is hier de vraag
niet / of deeze Schrybbers Yslandt , zodanig het eertyds was / of hoeda-
nig het nu is / beschreeven hebben : maar of Yslandt , dat zy beschryben
wilden / dit Eilandt is geweest / waar over 't verschild zy / en of dit Ys-
landt , dat zy zochten / dit is geweest / als nu bekend staat .

Yslands Al-
oude gele-
genheit,
eenzelvig
met het Al-
oude Thule
bevondén.

Dus moetenwe ons dan te meer vergenoegen / met het geen 'er Ca-
saubonus van gelooft / en deswegen in zyne geleerde uitleggingen over
Strabo besluit / dat het Thule van deezen grooten waereldkundige / het
tegenwoordige Yslandt is . De zaak bekrachtigt zelf dit geloof : Maar-
dien Yslandt tegenwoordig word gefielt / als ook eertyds by alle Ward-
ryk Beschrybbers / aan 't afgeleegenste van den Deucealedonischen Oceaan ,
of Schotsche Zee / die de Byttanische Oceaan is ; en dat het Aloude
Thule gelooft wierd / het afgeleegenste Byttanische Eilandt te zyn . 't Is
bekent dat / Schotlandt eertyds Caledonië wierd genoemt / wegens het
groot Caledonisch Woudt / waar van nu niet meer overig is / dan de
naam van Schotlandt . Seldenus schryft / dat de Noorder Schotten /
Deucealedoners wierden geheeten / 't welk in hunne taale / zwarte en
don-

donkere Caledoners beteekent. 't Is mogelyk / om dat den Oceaan / die Noord-Schotlandt bespoelt / de Deucealedonische Oceaan genoemt word; 't zy om de geduurige neveling die deeze Zee bedekt / 't zy om de dikte en zwaarte der lucht / die meest met een donkere nevelachtigheid verzelt gaat. Weshalven Plinius die Mare Pigrum, en Adam van Bremen, Mare Jecoreum en Pulmoneum genoemt hebben: Nademaal deeze Zee zich zeer kort en traaglyk beweegt / zodanig als of ze aambaostig was; en zulks in dien zelfden zin / als Plautus van een slecht Soldaat seide / dat hy longzuchtige voeten had.

Pedibus Pulmoneis mihi Advenisti.

Arngrimus zou zich wel hebben laten overreden / dat Yslandt het Aloude Thule was / indien hy zich overtuigt had gebonden / dat zyn Eilandt vooz de komst van Ingulfus was bewoont geweest; nademaal de bewyzen bygebracht / hier in genoegzaam voldoen / en hem te meer hebben aangewezen / dat Yslandt, volgens andere kleingeevende redenen / vooz dien tyd was bewoont. Twee Groenlandsche Kronyken Twee Groenlandsche Kronyken, in 't Deensch beschreeven, wegens de Oudheit van Yslands bevolking onderzocht.

zyn 'er in 't Deensch geschreeven / de eene in rym / en d'ander in onrym. De Rym-Kronyk begint met het Jaar 770 / wanneer Groenlandt wierd ontdekt; en de Rymlooze Kronyk bericht / dat die geenen die uit Noordwegen vertrokken / om naar Groenlandt over te steken / over Yslandt hun togt namen; met deeze uitdrukking: dat Yslandt toen wierd bewoont. Daar uit blykt / dat dit Eilandt / in den Jaare 874 niet eerst bevolkt wierd.

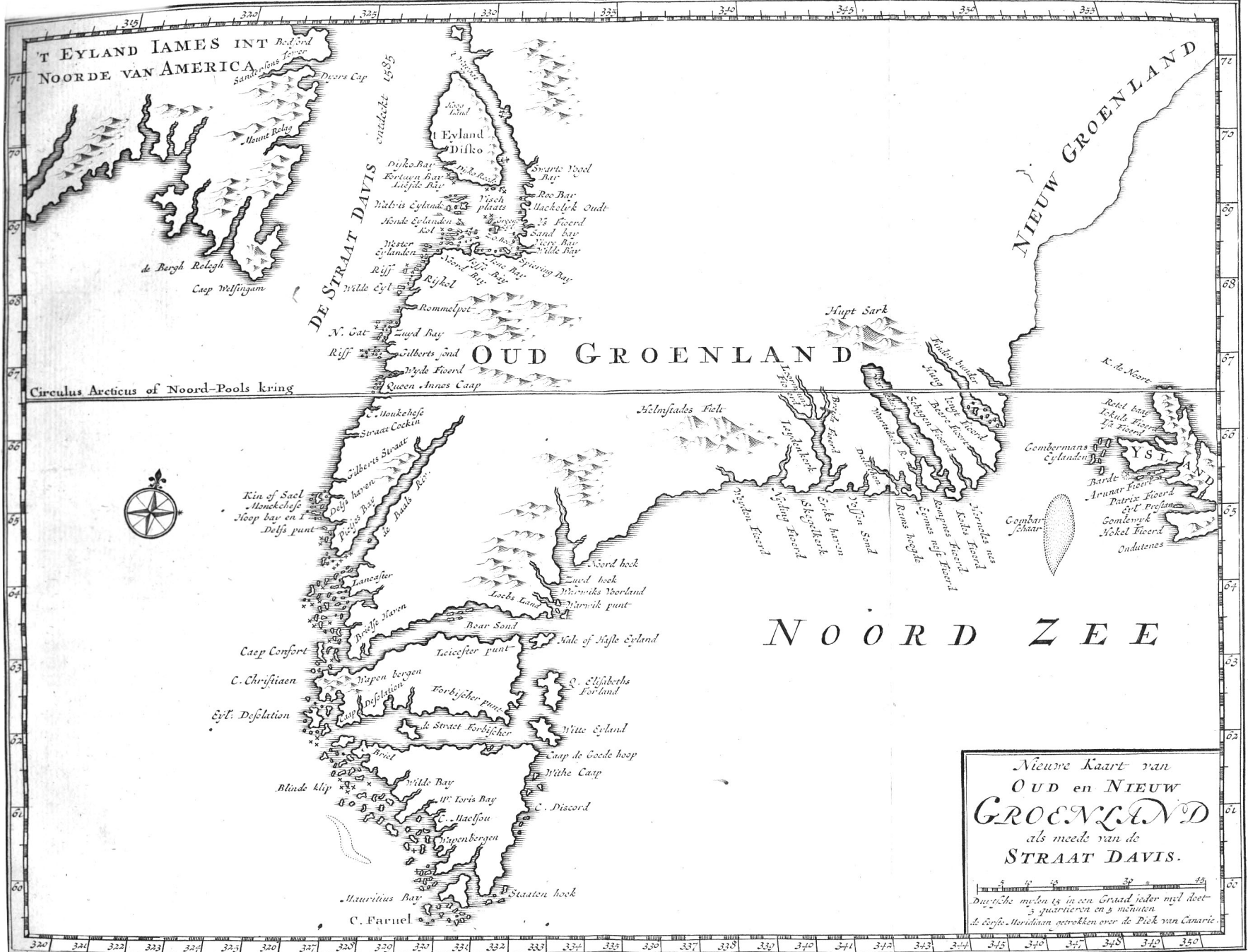
Hier op zou Arngrimus konnen bybrengen / dat de Deensche Kronyk met zyn Nlandsche Jaarboeken niet overeenkomt / die berichten dat Groenlandt niet dan in den Jaare 982 wierd ontdekt / en in 't Jaar 986 bewoont. Maar deeze Deensche Kronyk steunt op 't gezag van Ansgarius, een groot Zelaat van Fransen Landaart / die alle de Noordder Gewesten vooz hun eersten Apostel erkennen. Keizer Lodewyk de zachtmoedige / maakte hem Aartsbisschop van Hamburg / en liet het bestier van zyn Aartsbisdom / van de Elve tot in de Nijzee / dooz alle Noordere Gewesten uitstrekken. De opene Brieven van 's Keizers wegen / die Hamburg tot een Bisdom verheften / en Ansgarius Bisschop van die Stadt maakten / zyn in 't Jaar 834 geteekent; zy werden in 't volgende Jaar dooz Paus Gregorius den IV. bekrachtigt. Pontanus geeft omstandig bericht van deeze oorspronkelijke Brieven en 's Pausen Bulle / in 't vierde Boek van zyne Deensche Historie in den Jaare 834 / zeggende: dat de deure des Evangeliums geopent wordende, Jelus Christus in Yslandt en Groenlandt verkondigt wierd.

Twee

Waar op
deezee rede-
neering een
besluit
neemt.

Twee zaken worden hier nu bewezen : de eene / dat Yslandt be-
woont is / en reeds de Chzistelyke Godsdienst vooz den Jaare 834 heeft
aangenomen / veertig Jaaren / vooz 't Jaar 874 / toen 'er Ingulfus
aanguam; de andere / dat Groenlandt is bewoont / en 't Chzistendom
vooz 't zelve Jaar 834 heeft omhelst. Dit bericht-ingsgeluks de Deen-
sche Kronyk / die de ontdekking van Groenlandt in 't Jaar 770 stelt.
En hier mede zullen we ons wegens de Gudheit van Yslandt verge-
noegen.

'T EYLAND IAMES INT
NOORDE VAN AMERICA

t Eyland
DILKO

OUDE GROENLAND

NIEUW GROENLAND

NOORD ZEE

Nieuwe Kaart van
OUD en NIEUW
GROENLAND
als meede van de
STRAAT DAVIS.

Duytsche melen is in een Graad ieder mijl doet
3 quartieren en 3 minuten
de eerste Meridiaan oerrokken over de Piek van Canarie.

BLOEIJENDE OPKOMST

Der Aloude, en Hedendaagsche

GROENLANDSCHE

V I S S C H E R Y .

T W E E D E D E E L .

E E R S T E H O O F D T S T U K .

Van de strekking der Kusten in en omtrent de *Straat Davis*, en welke koers men om de zelve Kusten te bevaaren, te houden heeft.

Nadientwe in 't *Eerste Deel* / de ontdekkingen van Oud- en Nieuw-Groenlandt, als mede die van Yslandt, en de Bevolking van dit van Gods beruchte Eilandt kortelyk beschreeven en afgehandelt hebben; zynwe in dit tweede Deel gezint / tot de Beschryving van de Straat Davis, als mede die van Spitsbergen en andere Eilanden over te gaan / nademaal de Visscherij omtrent deeze Gewesten / Kusten en Baijen / met zeer veel vrucht eertyds gehandhaaft wierd / en nu noch in en omtrent de Straat Davis met allen ernst wederom word opgebat.

De Straat Davis, dus naar den eersten Ontdekker Jan Davis, een Engelsman genoemt / die gelyk reeds gezegt is / in den jaare 1585. de allereerste togt derwaarts deed / om een dooztogt dooz deeze Straat naar d'Oostindiën te vinden; doch met geen anderen uitslag dan na een vruchteloze onderneming / deeze Straat naar zynen naam te noemen. Hy vondze zeer breed van 't Noorden naar 't Zuiden uitgestrekt / tusschen de Westkust van Groenlandt en 't Eilandt James gelegen.

De Zuidelykste uithoek / nu de Staatenhoek genoemt / legt op 59 graden 50 minuten breedte / en 331. 30 minuten lengte. Deeze Staatenhoek is een hoog- / spits- en heubelachtig Landt / uit verscheiden Eilanden be-

M

staande /

De Straat Davis wanner en doot wie eerst ontdekt,

Statenhoek waar gelegen.

en de hoe-
danigheid
deezes
Lands aan-
gemerkt.

staande / hebbende veele Rivieren die zich landwaarts uitstrekken. Het Hoogland is gemeenlyk met Ijs en Sneeuw bedekt: maar of dit Landt alhier bewoont wordt / is noch t'eenemaal onbekent / alzo 'er tot noch toe geene landtocht ter ontdekking is gedaan. Nooit vind men deese kust / somtyds wat Zuidelyker en dan weer Noordelyker / van los en dzyftig Ijs ontbloomt / 't welk zich te met 20 en ook wel 30 mylen buiten den Wal opdoet ; gaande geraakt dooz zeer sterke stroomen die alhier het Ijs geweldig doen dyaajsen / en tegen elkander aanpersschen / zoo is 't gevaarlyk indien 'er een Schip in bezet raakt / om daar dooz Schipbreuk te lydten.

Gelegen-
heit van de
Straat Davis
Westkust,
en de strek-
king der Ba-
yen, kor-
teylk aan-
gewezen.

De Westkust van de Straat Davis is meede een ongemeen Berg- en Klipachtig Landt ; doch meest een gezooken Landstreek / uit veele Eilanden bestaande / die op eenige plaatsen drie of vier mylen in Zee leggen / waar van ook eenige Eilanden zantachtig zyn. Ook vind men 'er groote en ruime Rivieren die zich verre landwaarts in strekken. Op verscheiden plaatsen vind men een goede Ankergrondt / insgelyk schoone ruime Bapen en Havens om 'er de Schepen in zekerheit te bergen. Gemeenlyk is de Zuid-Bay de verzamelplaats der Schepen om zich klaar te maaken en weder naar Hollandt te vertrekken / alzo de Straat Davis meest dooz Hollanders bevaaren wordt. Deese Bay is kenbaar aan een wyde Fioert omtrent anderhalve myl bezuiden de zelve gelegen : als ook aan drie of vier Eilandjes omtrent vier mylen zuidwest van de Zuid-Bay leggende / waar van het Noord Oostelykste het grootste is.

By deese Eilandjes / die men het Rif van de Zuid-Bay noemt / is 't best tusschen de zelve en den Wal / koers te houden / vermits 'er ook sterke stroomen gaan / waarop men verdacht moet wezen / zynde het Landt bezuiden de Zuid-Bay veel hooger dan benoorden / 't welk tot een bequaam kenteken dient. Om de Zuid-Bay in- en 't Noord der Gat in- en uit te zeilen geeft L. Feykes Haan een kort bericht.

Van deese Zuid-Bay , op 67 graden 10 minuten gelegen / en Noord-Noord Oost omtrent vier mylen / vind men een landwaart loopende Fioert de Rommelpot genoemd / en vervolgens Noordwaarts gezooken Landt / en veele Eilanden. Van de Rommelpot tot aan Rifkol neemt men de koers Noord ten Oosten tusschen een afstand van agt mylen / alwaar men een Eilandje omtrent twee mylen in Zee vind / 't Wilde Eilandt geheeten. Rifkol in 't ronde zich strekkende / is een kenbaar Eilandt dooz zyne hoogte / alwaar omtrent verscheiden Banken van drie tot zes mylen buiten den Wal gelegen zyn. Van dit Eilandt Rifkol, 't welk op 67 graden 56 minuten legt / tot het Noord Bays-Fioert, op 68 graden 27 minuten leggende / neemt men de koers Noord ten Oosten. Dat Oostelyk van Rifkol en Noord Oost van den Rodenhoek legt een Rif 't welk vuil is / en recht voor de Noord-Bays-Fioert leggen drie Eilanden een weinig buiten den Wal. Vervolgens ziet men een Klip in de Fioert leggen / de Bopisklamp genoemd. De voornoemde Eilanden gepasseert

paffeert zynde / legt Disko ten Noorden. Van de gemelde Eilanden tot aan Bonke-Bay is de koers Oost-Noord-Oost op vier mylen / vervolgens legt wat Oostelyk Jelle-Bay. Van deeze Bayen Noordwest ten Noorden legt een half myl verder een zeer kenbaar Eilandt / Col geheeten / zich byna rond vertoonende ; verders vervolgt Boukelandt en 't hoogste daar omtrent gelegen. Van hier naar de Moort-Bay binnen de Klippen dooz / is de koers anderhalf myl overal gebzoken landt uit vercheiden Eilanden bestaande. Vervolgens legt Aene-Bay Zuid Oost omtrent anderhalf myl van daar. Deeze Bay is tusschen twee Eilanden aan den Noordwal gelegen / alwaar het heel diep is en men een slechte Ankergrondt vind. Van Aene-Bay naar de Groene Eilanden , die zeg in getal zyn / neemt men de koers Noord-Oost ten Oosten drie mylen / en van het Zuid-Oostelykste deezer Eilanden tot aan de Wilde Bay Zuid-Oost ten Oosten. Van deeze Bay ontmoet men de Spiering-Bay binnen de butten Klippen doozzellende / wanneer men vervolgens by een blak Eilandt komt ; en verders Noord-Noord-Oost tot aan de Zant-Bay. Benoozden deeze Bay is een Fioert, 't welk om de hooge Hsbergen aldaar te vinden / het Ys-Fioert wordt genoemt. Vervolgens benoozden legt Makkelykoudt, vooz welke Bay dicht naar den Wal / drie Eilandtjes leggen. Een half myl benoozden ontmoet men de Roo-Bay die men uit de Zuid komende aandoet. Van de Roo-Bay tot aan de zwarte Vogel-Bay, stevent men Noord ten Westen ; en van deeze Bay Noord-Noord-West dooz het Way-Gat , loopende met den koers Noord-West ten Noorden. Dit Way-Gat is omtrent drie mylen wyd / hebbende Disko op veele plaatsen een blak strandt nevens een Hooglandt / hooger dan elders in de Straat Davis wordt gezien. Dooz het Way-Gat legt een Groot en Hoog Eilandt / en Oostelyk noch een klein Eilandtje / dooz welk Way-Gat meest om de Noordt / sterke stroomen gaan. Van de Roo-Bay naar de Disko-Bay is de koers Noord West ten Westen. Disko-Bay , op 69 graden 10 minuten gelegen / heeft een blakke strandt een weinig opgaande en naby den Wal een Rif ; nevens deeze Bay legt een Berg met drie Heuvelen / een genoeg kenbaar teken. Van Disko-Bay tot aan de Liefde Bay , neemt men de koers langs het Landt omtrent zeven mylen West. Tusschen Disko-Bay en de Liefde Bay onthouden zich wel 't meest de Walviffchen.

In en omtrent de Straat Davis vind men geen geboomte / maar wel eenig Hys-gewas / kozt by den grondt uitspruitende / als ook een soort van blaauwe bessen / gelykende naar Geneverbessen ; insgelyks een Kruidt Groenlandtsche Salade en Zuringt genoemt / die genuttigt een bequaam Geneesmiddel vooz de Scheurbuik verstrekt. In de Daleijen en Blakten / groeit een weelderig Gras / schoon 'er de Zomer zoo kozt is / en de Landen zeer lang met Sneeuw zyn bedekt / zulks men 't op vercheiden plaatsen ongemeen lang vind.

Des Lands
 Gewassen
 waarin die
 bestaan.

T W E E D E H O O F D T S T U K.

Aart en Hoedanigheid, Kleeding en Gedrag der Inboorelingen omtrent de Kust van de *Straat Davis*; hunne Woningen en waarin die bestaan; hoe zy op de Walvischvangst zyn afge-recht; hun Levensart, Huwelyks gedrag en Doodeplichten.

Het gedrag van de Inboorelingen, van hoedanig een aart.

De Inboorelingen dezegs Landts zoo wel Mannen als Vrouwen zyn wel gemaakt van leden / doch niet over groot; maar tamelyk vet en gezet / voornamentlyk de Vrouwen. Alle zynze Geel- of Bruinachtig van verwen. De Mannen hebben weinig of geen baardt; maar zwart hair 't welk ze boben op 't hoofdt afscheeren; doch de Vrouwen binden haar hoofdhair met een leeren rlein om 't hoofdt. Zy hebben sneeuw Witte tanden naar kiezen gelykende / kleine handen en voeten / zyn rond van aangezicht / doch de neus is wat platachtig. Sterk en rap van leden zyn ze / en kunnen behendig alle kunsten en loopen der Hollanders nadoen. Ook wordenze oudt en hoog bejaart / gelyk hunne wysheit en uitgeteerde magerheit te kennen geeft.

Hunne Spyse en Drank en verder gedrag hunner Huiszending.

Hunne Spyse bestaat voornamentlyk in rauw Zworzd en Walvischspek / 't welk zy voor een lekkerny houden / als mede rauw Vleesch en Spek van Zeehonden. Ook eetenze gedroogde Zalm en Spiering / alhoewelze die mede kookten. Hunne Winter mondkost is gedroogt Stobbebleesch en ook Spiering / naardien hun dan de brandstoffe om te kookten ontbreekt / waarvan zy zich in den Zomer een voorraadt opdoen. Hunne Drank bestaat in Sneeuwwater / waarin ze / 't welk breekt is / een stuk Is leggen om het noch koelder te maaken. Insgelyks eetenze al stobberende een zeker Groente met Craan obergooten. Van Bier / Wyn of anderen sterken Drank / door de Nederlanders hen aangeboden / zynze afkeerig. In 't eeten houdenze geen gezetten tyd; maar ieder eet wanneer hy honger heeft. Zeldzaam wetenze hun Vuur te maaken: zy neemen drie stukjes hout / en draaijen die als een Wylpen in elkander / welk hout dan / door eene sterke en gezwinde beweeging in een soort van rugte daar toe gedroogt / allenks begint vuur te vatten / waarna zy 't verder aanblaazen. Schoon het des Winters geweldig hout is en zeer fel vrieft / echter stookenze / gelyk gezegt is / by gebrek van brandstoffen / geen vuur / doordien ze tegen de koude ongelooftlyk gehard zyn: maar in tegendeel konnenze de hitte / wanneer de zon eenige warmte van zich geeft niet veelen / vermits hen dan het bloedt aan 't giften raakt en ten neuze uitloopt / welk bloeden zy door stukjes Walvisch of Stobbe-Spek of eenig Reehair weten te stelpen.

De

De Kleding van dien Landaart is tusschen Mannen en Vrouwen van weinig onderscheit. Zp bestaat uit Dellen van Vogelen Diames genoemd / die men in de Zon droogt ; onder dit kleedt draagenze een broek / zoo wel Mannen als Vrouwen / die naaulphs hunne schaante bedekt. Indien het hout is trekkenze twee deezer van vellen gemaakte rokken aan. Deeze rokken zyn met een kap / gelyk een Monnikskap verzien / welke kap hun by gelegentheit vooz een hoofdtdeksel dient / als ook wanneer ze in hunne schuitjes zyn / haalende dezelve dicht om hun aangezicht toe / gelyk ze mede hunne roksmouwen doen / om waterdicht te zyn. Deeze Rokken / waterrokken genoemd / worden van Robbenvellen gemaakt en op hunne wyze bereid. Noch gebruiken de Mannen een andere soort van rokken / die zp om op de Walvischvangst uit te gaan / aantrekken / welke rokken men springrokken noemt / die mede windt- en waterdicht zyn / verstrekkende hun vooz rok / kap / broek / laarzen en wanten / alles aan den anderen vast / zulkis niet dan 't aangezicht ontbloomt blyft. In 't midden van deezzen rok is een gat of opening / om indien ze die willen aantrekken / eerst de beenen insteeken en haalen vervolgens het bovengedeelte over 't bovenlyf heen / terwylze de de armen in de mouwen steeken en snoeren dan het gat dicht toe / als ook de opening om 't aangezicht. Te landt gebruikenze mede dergelyke rokken vooz de koude / behalven dat ze ruighairig zyn en achter en vooz een slip hebben.

Hoedanig
zy zich
kleeden.

De Vrouwrokken verschillen met die der mannen weinig / behalven dat ze iet ruimer en wyder van schouderz zyn / om haare kinderen op den rug draagende / daar in te bergen / en wat hooger boven 't hoofd dan der Mannen kappen uitsteeken / dien ze kozt over hun hoofd haalen. Ook zyn de Vrouwve broeken kozter dan die van de Mannen.

Der Vrouwen
Kleeding
aange-
merkt.

Het Vrouwen sersel bestaat in een snoertje Koraalen en by gebrek van 't selve een stukje Leer / of iet anders 't welk ze in ieder ooggat steeken. Ook draagenze Koraalen om hals en armen / als mede onder aan de kleederen. Insgelyks versieren zich de Vrouwen naar haare wyze met zwarte streepjes dooz Naalden gestoken aan kin en armen / zonder dat ze eenige verandering onderwoyzen zyn. Anders is deezzen Landaart zeer mozig / slozdig en sinkend van aart / hebbende een stinkenden adem / en maaken weinig werk van zich te waschen / want ze hunne traanige handen aan hun hair afveegen ; dooz deeze habenloosheit hebbenze ook vele luisen / die zp gebangen hebbende / eeten.

en hoe zy
haar optoek-
jen.

De Woningen van deezzen Landaart zyn tweederlei / te weten : Winterhuizen en Zomertenten. Hunne Winterhuizen maakenze van Klipsteen met Arde vermengt / bestaande in een muur van twee of drie voeten dik en hier of by voeten hoog / boven gantsch plat zyn de / zulkis men 'er overheen loopen kan. De lengte deezzer Huizen

Des Land-
aarts wo-
ningen hoe-
danig toe-
gestelt.

zyn geëbenmatigt naar het klein of groot getal hunner huisgenooten; nochtans worden verscheiden huizen door drie of vier huisgezinnen by elkander bewoont. Het Dak dezer Huizen bestaat / by gebrek van hout / uit Walbischribben en Kaakebeenen / dwersch op de muren gelegd / gelykertwys als balken en van onder gestut om het breeken en doorvuygen vooz te komen; verderg beleggen ze dit balkwerk met eenige stukken houtg en met aardzooden gedekt / maakt dit een sterk en waterdicht Gebouw. Hunne Slaapplaatsen vind men ter eener zyde van 't Huis / welker grondt met houte deelen gedekt / en met kriebellen belegd word / die hun vooz beddens en dekens dienen. Veeltyds slaapenze gantsch naakt / ouden en jongen zonder uitzondering. Hunne Huisdeuren of veeleer kruipgaten zyn naar 't Zuiden geplaatst / waarvooz zy by regenachtig en buijigweer vellen hangen / om dus beschut te zyn.

De komst der Schepen naderende / verlaaten ze vooz dien tyd hunne Huizen / het meerendeel van de zelven afbreekende / om het gestroopte elders anders te bezigen. De reden hier van acht men te zyn / dat / indien 'er onverziesch Schip of Schepen quamen aan te landen en hen mogte komen te verrassen / dat ze dan zoo haastig niet zouden kunnen de vlucht neemen / als wel met hunne zomertenten; vermits zy vooz de Europlanen ongemeen bebreest zyn / zich inbeeldende dat men hen te berooven toelegt. Ten anderen leggenze zich des Somers meest op 't visschen toe / waardoorze geene vaste verblyfplaats noodig hebben / vermits ze dan om de Zuid en dan weder om de Noord trekken en meest dagelyks van woonplaats veranderen; derhalven zy zich van deeze tenten dienen / om die in allerepl te kunnen sloopen en wederoprechten.

De gedaante en den Opbouw hunner tenten is dusdanig: tot de kap gebruikenze een stuk hout van twee of drie voeten lang / waarin zes / agt of tien gaten zyn / gemaakt om zoo veel sparren met het boveneinde daar door te steken; dus zettENZE dan de onderdeelen dezer sparren van elkander / trekken 'er vellen van Zeehonden overheen / die tot een bequame wipte en grootte waterdicht zyn aan den anderen genaait. In deeze tenten hebbenze mede hunne slaapplaatsen / gelyk die van de Huizen is gezegt. Jeder Tent nu behoort tot zyn eigen Huisgezin / en is van een Vrouweschuit verzien om hunne goederen van de eene ter andere plaats te voeren / als ook tot ander dienstgebruik; insgelyks heeft ook ieder tent een Manneschuit / die alleen ten dienst van den Man is / om 'er zich van in 't Visschen te bedienen.

In de Visschery zyn ze wonderwel afgerecht / volgens de behulpsmidelen waar van zy zich bedienen moeten in 't vangen van Walbisschen / Eenhoornvisschen / Walrussen / Zeehonden en Witvis. De Waartuygen tot deeze Visschery in gebruik / zyn tweederlei / groote en kleine. De grooten / Vrouweschuiten genoemd zyn 30 / 40 of 50 voeten lang / met Zeehondenvellen overtrokken en door Walbisch zenuwen aange-naait /

Hoe zy op de Visschery zyn afge-recht.

naait / welker schuifsgeraamte uit houte ribben en latten bestaat / dooz gesneden stroken van Walvisbaarden aan elkander gewoelt / waaroer deeze vellen sijn gespannen worden die waterdicht zyn. Tot deeze Drouweschuiten behooren drie of vier riemen / die dooz Drouwen worden gebruikt / behalven dat 'er achter in de schuit een Man zit / die met een riem stuurt.

Wanneer deeze Landaart op de Walvisvangst uitgaat / rusten ze gemeenlyk vyf of zes schuiten uit / ieder schuit van tien of twaalf mannen verzien / die elk een scepriem hebben / waarmede zy een ongemeene snelle vaart kunnen maaken / zittende vooz op de schuit / een die vooz Harpoenier dient. Wordt men een Walvisch gewaar / scheidt men dan met een ongelooflyken spoedt derwaarts / en daarby gekomen / schiet den Harpoenier zynen Harpoen in den Visch. Deeze Harpoen op een zeldzame wyze van been gemaakt / en geworpen / komt zelden of nooit te slippen. De snoer waaraan zy de Harpoen vast maaken / bestaat uit Walvisch zenuwen ter lengte van twee of drie bademen / aan welker eind van den snoer een huidt van een Walrus of groote Zehondt / vol windt geblaazen en windt en waterdicht is / wordt vast gemaakt ; hiermede laat men den geschoten Walvisch zoo lang loopen dat hy zich afgemat heeft / en dus weder moet boven komen / die dan dooz hyn wordt vervolgt / en verder dooz lenssen afgemaakt / waarna zy hem dan naar landt boegseeren : maar de Visch te verre vanden wal zynde / gebeurt het wel dat ze hem moeten verlaaten / vermits ze als dan met hunne lichte schuiten weinig spoed kunnen maaken. Dus dan geen kans ziende de Visch aan landt te krygen / springenze op den Visch en in 't water / waartoe zy de gemelde springrokken gebruiken / als dan snydenze het Spek van den Visch af zoo verre zy het kunnen bereiken / en dooznaamentlyk de Staert en Binnen / die zy eten en hen vooz een lekkerny versprekt. Ook snydenze de Baarden uit / zoo verre zy die bereiken kunnen / en kruipen den Visch in den mond om dit te beter uit te voeren / hebbende in de eene handt een mes en in de andere een haakje om zich zelfs onder 't water daar mede vast te houden. Maar konnenze de Visch aan landt brengen / haalenze die met hoogwater op den wal / en snyden 'er dan al het Spek af / haalen 'er de Baarden uit / en een ieder eigent zich toe / alles wat hy dooz zynen arbeit verkregen heeft ; komende dan vervolgens het Spek en de Baarden aan de Hollandsche Scheyen verhandelen.

Van hunne Manneschuitjes hebbentwe reeds in 't eerste Deel gewag gemaakt / doch hebben 'er dit noch hy te voegen : dat ze gemeenlyk 15 of 16 voeten lang zyn / bestaande uit kleine houte ribbetjes dooz Kobbevellen overtrokken. In 't midden en 't bovendeel van deeze schuitjes is een rond gat / waarin een Man met zyn onderlyf meerzit / en zyne voeten boozuit steekt ; om dit gat is een opstaande rand tweevingeren breed / van

Op de Walvischvangst uitgaan , en hun gedrag daar in aangemerkt.

van Walvischbaarden of ook van hout gemaakt / waarom des Mangs waterrok gespannen word / gelyk een kraag om den Mast / om alzoog het inloopen van 't water te beletten. Verderz zyn deeze schuitjes gantsch dicht zonder eenige opening / en van gedaante als een webers Spool / achter en voor spits toeloopende. In 't voortroefjen gebruykt men niet dan een riem aan weereinde van een blad verzien / waarmede dien Landsaart over en weer scheppende een snellen baart maakt. Met deeze lichte baartuigen konnenze zich omtuimelen / en ongemeen vaardig weer herstellen.

Robben-
vangst hoe-
danig door
hen behan-
delt.

Wanneer zy op de Robbenvangst uitbaaren / gebruykenze een opgeblaazen Robbenhuid / water- en windt dicht zynde / waaraan een snoer van drie of vier vademen lang / vast is / en aan 't ander eind een werppyl / die zy in den Rob schieten / en vervolgens de Rob machteloos geworpen / roeijenze met een snellen baart naar den zelven toe / en dooden hem / waarna zy 't met dien vangst weder naar landt wenden / snyden 'er het spek af / en laaten het vel droogen. Twee of drie andere soorten van werppyllen hebbenze / eenige van pzer / en anderen van been gemaakt / waaraan een stok van drie of vier voeten gebonden is / met kleine blaazen daaraan / om daarop te kunnen dypen / wanneerze by ongeval in 't water vielen. Met deeze pylen schietenze mede de Robben / indien ze die met de voorszgelde niet bereiken kunnen.

Als mede
de Zeeha-
nenvangst
en die van
andere
Visch.

De Zeehaanenvangst weetenze op de volgende wyze behendig uit te voeren ; zy hebben voor op hunne schuitjes een vischlyu ter langte van zeven of agt vademen / van Walvischbaarden gemaakt / aan welker eind / in de plaats van een lootje / een steen hangt met drie of vier hoeken aan 't onderend vast gemaakt / en 't boveneind twee of drie witten koraalen of iet anders 't welk wit is / waarmede ze de Zeehaanen weeten te vangen / eveneens als wy de Kabeljauw doen. Van deeze Zeehaanen konnenze in een korten tyd een goeden vangst doen / en alsdan aan 't boord der Schepen verhandelen. Een zekere soort van Zalm is 'er : maar klein / ter grootte van een Schelvis ; deeze Zalm weeten ze onderwater te spitten.

Hunne Le-
vens aart.

Wat de Godtsdienst van deezen Landsaart aangaat / is noch t'eene- maal onbekent. Men bespeurt alleen / wanneerze bezweeft en in benaauw- heit zyn / dat ze dan hunne handen te samen leggen ; maar twyffelach- tig is 't of dit door gewoonte geschied dan of het voor een teken van hun- nen Godsdienst mag gehouden worden. Echter leeven zy onderling vreed- zaam / zonder de minste vbandschap / als zynde de eenigste deugd die zy bezitten ; want anders zynze geenzins te vertrouwen / en van een dief- achtigen en moordachtigen aart / gelyk vervolgens ter zynner plaats bly- ken zal. Onder hunne Landsgenooten zynze wel trouw : maar met de Europeanen handelende / heeft men wel Argus oogen van doen / om zich voor huij listig en behendig steelen te wachten.

In 't Huwelijk acht men dat ieder Man niet dan een eenige Vrouw heeft / leevende onderling eerbaar en kuilsch / zulks het schynt dat dien Landaart van geene veelwipberp houd. Hunne Kinderen betninnenze met eene sonderlinge liefde en genegentheit / voedende hen zorgvuldig naar hunne gewoonten en zeden op. De Moeders draagen hunne jonge Kinderen / om hen de felle koude niet te doen gevoelen / in haare wopde rokken op den rug / alwaarze huns Moeders warmte genieten.

Onbekent is hen eene waereldlyke Regeering en hooge Overheitt / en noch minder weetenze van beschreeven en onbeschreeven Wetten noch Doorzichten : Maar zy leeven alleen, volgens de Wet der Natuur die hen ingeschapen is.

Oer hunne Dooden betoonen de naaste Bloedverwanten van den Verstorvenen een byzondere groote dzoefheit / maakende een sonderling misbaar en geween / waarna zy den Doode begraaften onder een grooten hoop steenen / die zy alsdan oprichten / en leggen het Lijk in zyn gewoon gewaadt in dit Graf. By deeze Graven leggenze een klein Schuitje van maaksel als hunne Vaartuigen / insgelijks een mes met eenige andere pullen; vervolgens dekkenze deeze Begraafplaats met steenen / opdat het Lijk van de Dossen / Honden noch eenig ander wild Gedier te moge ongeschonden en verschoont blyven.

Hunne Doodepligten, waar in die bestaan.

DERDE HOOFDTSTUK.

Waar in de Landdieren en 't Gevogelte der *Straat Davis* Geweften, bestaan. Des Landaarts gedrag in hunne Handeling. Hoe verre zich de gewoone Visschplaats omtrent de Kusten uitstrekt, en hoe het Ys belet een doortogt in deeze Straat te vinden.

Wat de Landdieren zich in deeze Geweften onthoudende aangaat / zyn Keen / Haazen / Dossen / en Honden; de Keen zyn 'er veel en groot van gestalte : maar ongemeen wild. Meest worden deeze beesten des Winters gevangen / alzo dien Landaart behendig met pyl en boog weet om te gaan / en byzonder net in 't schieten is. Dossen en Haazen worden dooz hen met vallen gevangen. De Dossen zyn blaauwachtig van verwe / behalven des Somers / wanneerze verhairen en alsdan een gryze of vaale kleur aanneemen. De Haazen zyn wit en smaaklyk om te eeten. De Honden of Jakhalzen zyn meerendeel grysz of wit / blasfen weinigt of niet / maar huilen geweldig / en hebben gelyk de *Islandsche* Honden siple ooren : doch worden veel grooter.

Landdieren deezet Geweften waarin die bestaan;

Het Landgevogelte deezet Geweften bestaat in wilde Endvogels / Als mede het Gevogelte.

graauwe Ganzen / Veldhoenders / Mussen en Vögels; en 't Zeevogelte in Meeuwen / Raadsheeren / Papegaven / Lommen / Houwen / Gekken / Duifjes / Gerhanen / Starrens en Penduikers. Alledreeze Vogels leggen een meenigte eieren / die redelyk van smaak om te eeten zyn.

De Berg-Enden worden door dien Landaart gelyk de Boffen met balen gevangen / en wel meest met strikken ; ook schietenze het Gevolgelte met hunne handppelen uit hunne schuiten / indien ze slechts onder hun bereik komen.

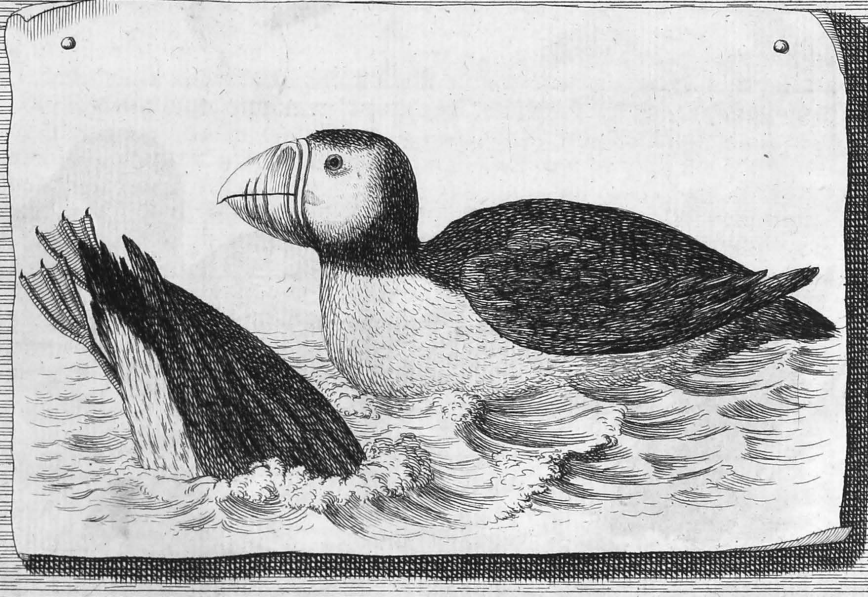
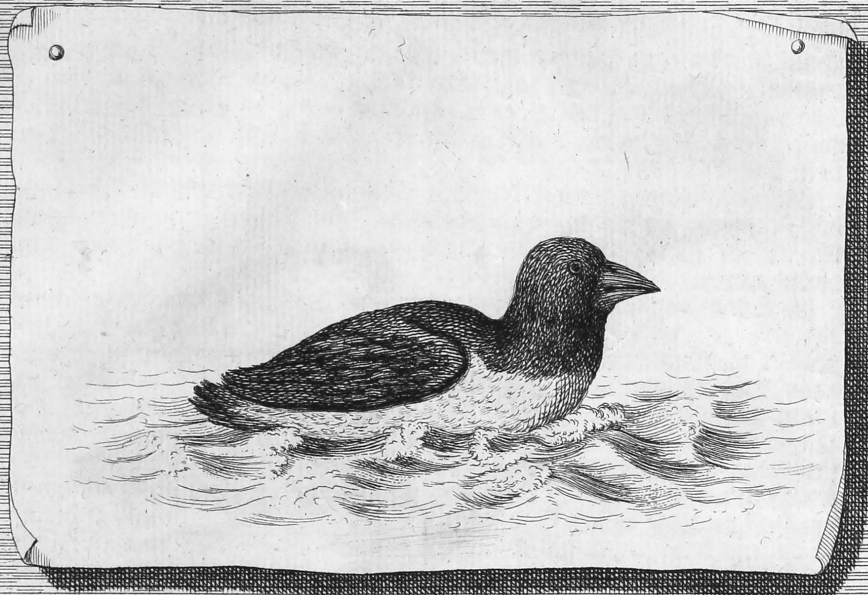
Des Land-
arts gedrag
hunner han-
deling aan-
gemaakt.

Wanneer deezee Landaart het te verhandelen heeft / brengenze hunne Waaren met hunne Maane en Vrouweschuiten aan boordt der Schepen / 't welk in deezee oorde geschied. Eerstelyk vraagenze op hunne spraak naar Waaren waarin hunne voornaamste zinnelykheit bestaat / en welke Waaren men daar voor zoude willen innangelen / dingende zoo lang tot ze ten laastten koop geraaken / waarna men elkander de bedongen Waaren overlevert / doch ten laastten verwachten zy noch een geschenk toe. Tegenwoordig is deezee handel zeer afgenomen / doordien de menigvuldige vaart derwaarts gedaen / dien handel bedorven heeft / en teffens door de Walvischvangst die nu aldaar jaarlyks met Hollandische Schepen wordt geoeffent / waar door het vangen der Walvischen den Inboezlingen wordt belet / alsoo de Vischplaats alhier niet van te grooten omtrek is / bestaande nauwelijks meer dan tien of twaalf mylen Oost en West / en vier of vyf mylen Zuid en Noord / voor zoo verre tegenwoordig den loop der Vischen is bekend / schoon men te mets wel een Visch in de Straat Davis aan 't Westys opdoet ; echter valt de voordeeligste Vischery by 't Eilandt Disko en voornamelyk aan de Zuidzyde des Eilandts. De Zuidhoek van dit Eilandt is op 69 graden en

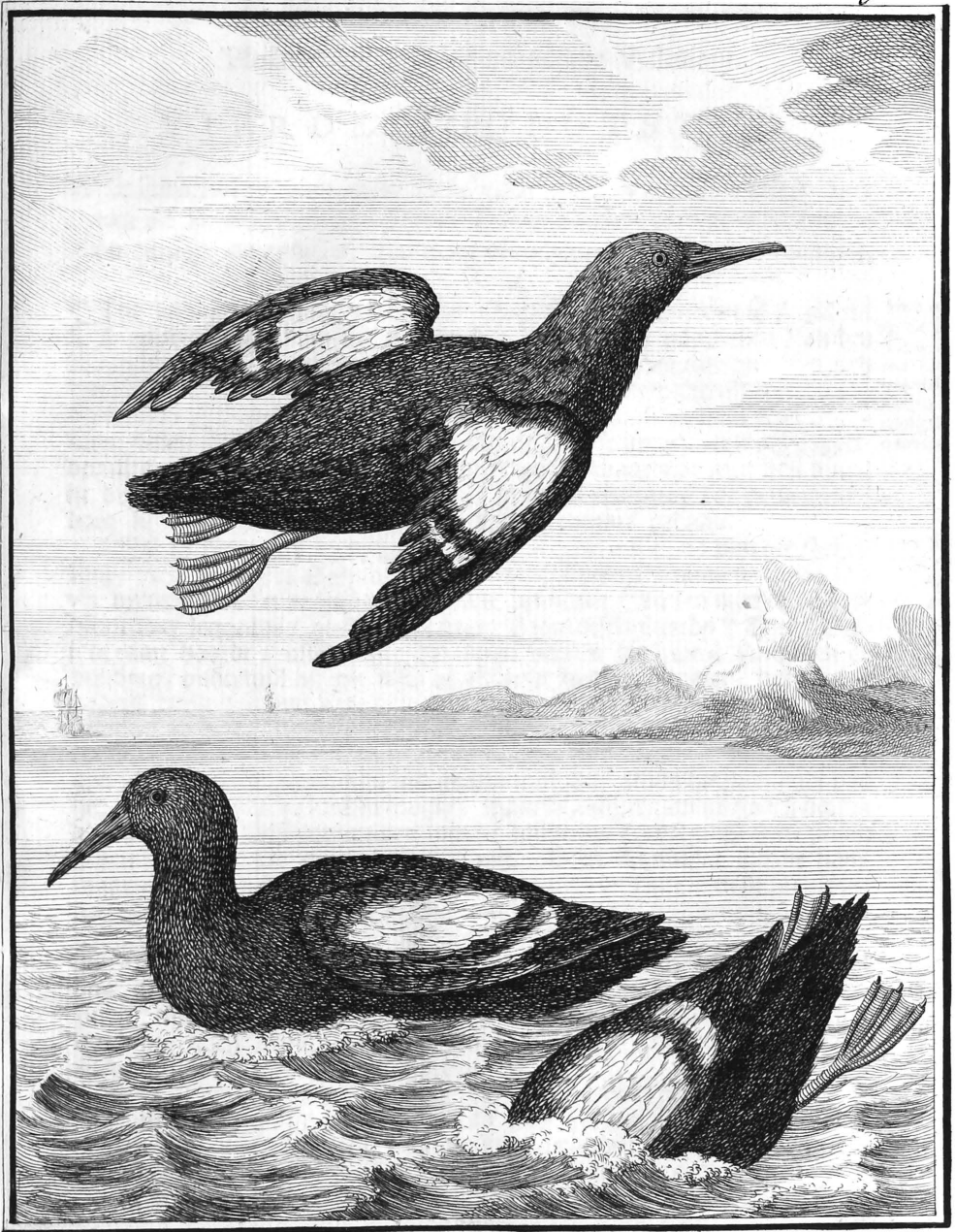
Gewoone
Straat Davis
Vischplaats
hoe verre
die zich uit-
strekt.

Waarfchyn-
lyke on-
doenlyk-
heit, om
door 't belet
van 't Ys een
doortogt te
vinden.

tien of twaalf minuten gelegen. Van daar loopt deezee Straat noch meer noordwaarts : maar hoe verre / of op hoe hooge graden is tot noch toe onbekent. Men is wel van gedachten dat 'er eindelyk een doortogt wesen zoude : maar 't blykt niet al te klaar / want indien hier al een doortogt wesen mogt / zou die nochtans onmogelyk om de meenigte van 't Ys konnen bevaaren worden / doordien het 'er 't geheele jaar door vol Ys legt ; 't geen L. Feykes Haan getuigt / in de maandt July van den jaare 1715 tusschen 71 en 72 graden breekte aan een Eilandt geweest te zyn / alwaar toen het Ys benoorden noch onbeweeglyk en vast gestoten lag.

VIERDE HOOFDTSTUK.

Waarschouwing hoe men zich voor den Verraaderschen aart van de Bewooners der *Straat Davis* Kusten te wachten heeft, en eenige ongevallen daar door veroorzaakt, kortelyk verhaalt.

Hoe weinig de Landaart deezer Gewesten te betrouwen is / zal uit Hoe men op de ont-rouw van den Landaart deezer Kusten moet verdacht wezen. eenige staalen blyken / die wy den Lezer zullen voorszellen / en den bevaarderz deezer gewesten tot waarschouwing dienen komen / om zich booz alle overrompeling te wachten / gelyk dooz d'erbaarenheit reedz on-
dervonden is ; derhalven moet men zich genoegzaam in staat van tegen-
weer stellen en wel letten dat 'er aan 't handt- en schietgeweer niets hapert ;
bermits ze booz 't schieten zeer bezweet sijn / waardooz men hen alleen
in dwang kan houden / schoon zy 'er nu al eenigzins toe gewoonen /
dooz de sterke baart sedert eenigen tyd derwaart gedaan.

't Is in den jaare 1704 gebeurt / dat Kornelis Evertsz van der Schel-
ling / met een Lootz Galjoot bemant van zes eeterz / naar de Straat Da-
vis verrrok om 'er te handelen / daar gekomen / en ten dien einde in de
Noordbay leggende / quamen 'er eenige Dronweschuiten by 't Lootz Gal-
joot aan boozdt / alleen met Mannen verzien die hunne Vrouwen en
Kinderen onderwoyl op een Klip of Eilandt hadden uitgezet / bermits ze
andere mede gewoone waren aan boozdt te komen / zulks zy hunnen
aanslag te beter mogten uitvoeren. Aan boozdt gekomen / toondenze
een vrendelyk gelaat / beginnende te zingen en te danffen ; binnen boozdt
geraakt / leidenze aanstonds het groote luik toe / zulks het niemandt van
het Scheepsvolk ontkomen mogte : maar de Stuurman getwaarschouwt
dat 'er iets quaads gebrouwen wierd / wilde hy 't nochtans geen geloof
geven : maar wat gebeurt 'er eerslang. Dien Landaart hunne kans
waarneemende / hebben de boven zynde mannen omringt / en de Schipper
met zyn Zoon moorddadig omgebragt. Terwyl dit voorsziel was 'er
een man by de Cargazoer goederen omflag in 't Schip / en een an-
der man ontvluchte hunne moordgierige handen mede naar omflag ;
dus zich met hun beiden ziende / vondenze daar wel eenig Schietge-
weert / maar geen kruut noch kogels om te laaden ; ten langen lesten
vondenze noch kruut / laadende een donderbus / waarop zy kraalen
in plaatz van kogels gezet hebben.

Dien Barbaarschen Landaart zich van de vier personen die op 't
Dek waren / meester ziende / hadden toen de minste tegenweer niet te
verwachten / als alleen van de twee mannen die beneden waren /
diez stutodenze een vat in 't luik van de Kasjuit : ondertusschen stal-
lenze en roofden watze konden magtig worden. Eindelyk losten /

die beneden waren / hunne Donderbus / schooten het vat aan duigen / laadende eerlang hun geweer / en namen een besluit / om / 300 3p meenden / hun Volk 't welk boven was / te ontzetten / en zich een weg ter beveliging van hun leven te baanen : maar boven gekomen / nadat op hunnen aankomst de Moordenaars de vlucht namen / en half over kop van boozdt in hunne schuiten vielen / vondenze al hun volk jammerlyk vermoordt. Eindelyk namen deeze twee overgebleeven mannen een besluit om ten besten 3p konden 't zeil te gaan / en dit dreigende gebaar te ontworstelen. Nadatze omtrent 20 mylen gezeilt hadden / ontmoete hen een Buis-Schip 't welk mede om te handelen derwaarts zeilde ; wiens Schipper dit ongebal verstaan hebbende / een man aan hun overdeed / om 300 beel doenelyk was / koers naar 't Vaderlandt te zetten : maar 't ongebal wilde / datze / in de Moordzee gekomen / van een Fransche Kaper genomen wierden.

Andere on-
gevallen
beschreeven.

Insgelyks was 't in den jaare 1713. dat Kornelis Sioukes van der Schelling omtrent den Straatenhoek 3pne Hoeker in 't 3s verloor / 10 of 12 mylen buiten den Wal / vluchtende met twee jollen ter behoudenis van hun leven ; zeven mannen en een jongen sterk / moestenze zich eenigen tyd op het 3s behelpen / ziende geene opening om dooz te roejen : maar met een opkomende stozin / kreegenze wel eenige opening / doch 't ongebal wilde / datze toen hunnen jongen die verdoonk met het meerendeel hunner levensmiddelen verloren / 't welk dooz 't losgebroken 3s wegspoelde. Deeze stozin weder wat bedaarrende / namenze met hun zevenen een kloekmoedig besluit / om ware het mogelyk hun gebaar t'ontgaan ; by van hun begaven zich in 't groote jol en twee in 't kleine : maar hun ongebal werd van noch zwaarder rampen gevolgt. Want de twee mannen in 't kleine jol dwaalden eerlang / nadatze in ruime zee geraakt waren / van 't grootte jol af / zulkas ze nooit weder te voorschyn 3pn gekomen : doch 't groote jol met de byf andere mannen quam eindelyk behouden aan landt / alwaar men geen bewooners vond / dan booz dat men veertig of byftig mylen landwaarts gekomen was en boozby de eilanden roelende ongemeen met het werpen van steenen / en 't schieten der 3plen dooz hun belemmert werd. Een van hun volk / die om eysen te zoeken zich aan landt begeeven had / viel in 't water en verdoonk ; een ander stoz dooz den uitgeteerden honger. Drie van hunne manschap waren 'er toen maar overig / te weeten / de Schipper / Stuurman en een groote jongen / die dien dooden begroeben : maar 3p moesten na verloop van drie dagen / dooz bitteren hongersnoot gepzangt / het lyk wederom opgraaben om hunne hongerige maagen te vullen ; doch de Hemel met hunnen elendigen staat bewoogen 3pnde / geleide hen / na alle derze elende eenen tyd van byf weeken te hebben uitgestaan / naar een Hollandsch vaartuilg / aldaar gekomen om ze handelen ; waarmede 3p weder behouden in 't Vaderlandt aangquamen.

In

In den jaare 1716 iſt 't mede gebeurt / dat Hendrik Tymſz Jes , naar giffing twintig mylen Zuid-Weſt van den Statenhoek , 3jn Balſoot in 't Iſs verloor / reddende zich / twaalf mannen ſterk 3pnde / met een boodt en ſloep drie etmaalen op een Iſſſchotſ / doozdien 3p nergens eenige opening vonden / om het Landt te bereiken : maar eindelyk na verloop van eenige dagen een dooztocht vindende / 3pnze omtrent den Statenhoek aangelandt / alwaar hen den barbaarſchen Landaart alle bedenkelijke laagen Ipde om van 't leven te berooven. Doch na verloop van zeventwintig etmaal / en veele doozgeſtaane elenden / 3pnze te zamen behouden aan een ander ſchip gekomen. Uit deeze verhaalde voozballen iſt nu blykbaar / hoe weinig men zich onder deezen Landaart vertrouwen moet : maar zoogvuldig vooz hunne bedriegelyke laagen te wachten heeft.

V Y F D E H O O F D T S T U K .

Westkust van de *Straat Davis*, en de aart, geſtalte en kleeding haarer Bewooners beſchreeven.

Wat nu de Westkust van de Straat Davis aangaat / 300 heeft men 'er westkust van de Straat Davis beſchreeven. op verſcheiden plaatſen bequame Havens / Wapen en een goeden Ankergrondt / te weeten van 57 graden 20 minuten tot 54 graden 40 minuten. Schoon deeze gemelde Westkust bergachtig iſt / vind men 'er echter groote Woſſchaadſes uitleverende greenen- / vuuren- en berkenhout / als mede bequame recht opgaande ſtamboomen om 'er ſtingen en raas vooz de ſehepen van te konnen maaken ; ook iſt dit hout zeer hartſachtig en bequaat om pik of teer van te branden. De balleyen en vlakke landsdoutven / leveren een lang en weelderig gras uit. Ook vind men 'er veele ſchoone aſtromeende wateren en rivieren / die zoet en van een aangename zuivere ſmaak 3pn.

Het Landt deezer Westkust woord mede bewoont / doch iſt niet 300 volk= welker Bewooners van een handelbaarder aart zyn. rpk als wel aan de Ooſtkust. In den jaare 1714 heeft men 'er op 57 graden 20 minuten met 5 vaartuigen aangeweest ; maar niet dan 6 mannen van dien landaart ontmoet / waarmede nietſ te verhandelen voozviel / dan alleen eenige ſkobbenvellen. In 't jaar 1718 zelden drie vaartuigen tot op 56 graden vzeette / en van daar tot op 54 graden 30 minuten gekomen / zagenze van 't landt een rook opgaan / derwaarts men 't wende en vervolgens ankerende / quamen vier Canoos aan voozdt / welker Landaart in 't minſt niet vzeesachtig ſcheen. Verder in een Wap

gelyken en aldaar geankert / quamen 300 wel mannen als vrouwen en kinderen aan boord / doch zy hadden niets dan eenige Kree- / Robben- en Otter vellen te verhandelen.

Deze Landaart van dit Gewest op 57 graden 20 minuten gelegen / was van gestalte gelyk die van de Oostkust / reeds beschreeven / als mede in kleding en het maaksel hunner Vaartuigen byna gelyk / want hunne Canoos waren mede met Robbenvellen oibetrokken / doch iets grooter / waarin ook niet dan een man alleen zitten kon.

Hunne Ge-
stalte en
kleding
aange-
merkt.

Maar wat den Land-
aart / op 54 graden 30 minuten gebonden / aanbelangt / zy zyn iets lan-
ger van gestalte / doch mager en schraal / gelykende naar Spanjaarden /
hebbende lang zwart hair / 't welk ze met roode strookjes laken tot lange
staarten of tuilen vlegten: Hunne kleding was hier in onderscheiden /
dat ze alleen een rok van Kree- vellen gemaakt / aan hadden / zonder broek.

En van
welke Vaar-
tuigen zy
zich bedie-
nen.

De mannen waren in hunne aangezichten met roode kruiffen beschil-
dert / gelyk ook hunne Canoos daar mede bestreken waren / 't zy dat
dit hun tot straadt of tot een bewopsteken van hunnen Godsdiensd dien-
de. Ook zag men 'er eenigen met witte vogeldons in hun hair pron-
ken. Deze hunne Canoos waren van boom-schozfen gemaakt / en zeer
net aan elkander gemaakt / boven open zynde / ter lengte van 14 of 15
voeten / waarin drie of vier mannen zitten konden / scheppende elk / op
hunne kniën neerhurkende / met een riem / waarmede zy een snellen vaart
maaken. Ook is dezen Landaart met pyl en hoog verzien / waarvan
eenige twee / anderen drie warthaaken hebben / van vooren met pyser ge-
scherpt / waar mede zy zeer net kunnen schieten.

Wat nu al 't geen men van de strekking der Straat Davids Kus-
ten / van den aart / de huijschouwing en 't gedrag der Inboorelingen / ne-
vens de voornaamste byzonderheden dier gewesten / zoo veel men 'er tot
noch toe van heeft konnen erbaaren / in 't kort verhandelt hebben ; zoo
zullen wy om de orde van ons bestek te volgen / onze gedachten over de
verhandeling van de aanmerklykste Spitsberger zaaken laaten gaan /
verbattende eene stoffe waardoor den Lezer van deze quere Noordere Ge-
westen ren klaar denkbeeldt zal konnen opbatten / in welke Gewesten wel-
ker zodanig een bloeiende Wisscherp is gehandhaaft geweest / en ook noch /
maar in een veel wisselvalliger staat / geoeffent word.

OM DEN OOST

HET NOORD
OOSTERLAND

NIEU
VRIESLAND

ZUYD OOSTER
LAND

STANS VOORLAND

S
P
I
T
S
B
E
R
G
E
N

N O O R D

Z E E

Nieuwe Kaart van't
EYLAND
SPITSBERGEN

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Duysche mylen is in een Graad, ieder
mijl doet 5 quartieren en 3 minuten.

De Eerste Meridiaan getrokken
over de Piek van Canarie.

80

79

78

77

80

79

78

77

22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53

26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49

Z E S D E H O O F D T S T U K .

Eerſte Ontdekkers van Spitsbergen, wie die waren, en waarom door hen Spitsbergen genoemd; is een Bergachtig Geweſt, en veeltids in 't Ys bezet; wat de voornaamſte Havens en Baſjen zyn.

De eerſte Ontdekkers van Spitsbergen waren Willem Parentſz. en Wie d'eerſte Jan Corneliz., onder 't beleit van den ontdekkers Dapperen Zeeheldt/ Jacob Heemskerck, alle van Spits- Nederlanders/ afgezonden om een doortogt door de bergen Wa- zee naar China te zoeken. Dus werd dan in den Jaare 1596 dit ren. Noor-derlyſte Landſchap of wel Eilandt / tuiſſchen Groenlandt en Nova Zembla gelegen / ontdekt. De naamſtdoorsprong iſt / verrait ſich dit Landt aan den Oever met veele ſpitſe Bergen opdeed / weſhalven zy dit Eilandt niet onelgentlyk Spitsbergen noemden. Onzekker iſt 't / of t' Waarom een hangend Eilandt of een volkomen Eilandt zy / waar van het Noor- Spitsbergen delyſte tot noch toe onbekent iſt. De ſtrekking word van 76 tot 80 genoemt. graden breette geſtelt / boerende het ooftelykſte gedeelte de naam van Nieu-Vrielandt. 't Maakt 'er des Winters een nacht van vier Maanden / en des Somers een dag van gelyke langte / blyvende de Zon ten tyde der * Zonneſtandt / twee Maanden vooz en na / onder en boven den Horizont.

Dit lang achterblyphen van de Zon / vroozzaakt / dat ſich het Iſs aan deeze kuſt zoo vaſt zet / en meer a'ſ elders; waar uit te vermoeden iſt / dat 'er niet verre van daar meer Landt leggen zal. 't Landt iſt zeer bergachtig / en d'invendige gelegenheit meeft onbekent; doch men beſpeurt 'er zodanig een aaneenſchaakeling van Bergen / dat 'er de natuur niet anders ſchyns voortgebragt te hebben. Echter vindmen naby de Moſſelbay een vlakker en effen landt / en hoe Ooftelyker men komt / vervolgens laager landt; maar overal ſteenachtig en met verſcheiden hoogtens verzien; zulkſ dit Geweſt vooz menſchen t'eenemaal onbewoonbaar ſchyns. Op 't hoog Gebergte uitziende / beſchouwt men het binnenlandt valleyachtig te zyn / en alles tot de toppen der Bergen met ſneeuw en ys bezet / alſ of het geheele landt uit enkel ys beſtond / behalven dat 'er alleen eenige ſpitſche bergkruimen zwart boven uitſteken / gelyk de ysbergen aan de vaſte kuſt van tuiſſchen de bergen uitkomende / mede te kennen geeven: maar / alwaar ſich / eenige Rivieren diep uit het landt aſtromende / bevinden / vind men het landt op eenige plaatſen noch tamelyk grasryk / daar ſich dan ook veele Reedieren onthouden.

Man-

* Solſtitium.

Hoe zich
dit Landt uit
Zee opdoet.

Wanneer zich Spitsbergen eerst uit Zee opdoet / vertoont het zich als een wolk / zulks men geen kennis van dit Gewest hebbende / 't selve van de lucht naauwlyks zou konnen onderscheiden ; want de Bergen geeven zodanig een weerschyn in Zee / dat men 'er door in twyffel staat / Wolken of Landt te zien. De koude is 'er niet altoos even streng ; in de Maand April heeft men somtyds zodanig een felle koude op 71 graden gevoelt / datze byna onlydelyk viel. In deeze en volgende Maand is 't kouder dan ooit : Al 't Scheepstouwerk door een vochtige mist of door Zee water nat geworden / zet zich t'eene maal met een Ijskroft aan : maar vermits men nu de Schepen zoo vzoeg niet derwaarts zend / heeft men 'er zodanig een strenge koude niet uit te staan / en echter komt men 'er vzoeg genoeg om de Visscherij waar te neemen / vermits anders het Ijs noch vast legt / en dierhalven weinig Walvissen vernomen worden.

Word 's Winters t'eene maal in 't Ys bezet.

Des Winters word dit Eilandt door aandrang der Winden / t'eene maal van 't Ijs bezet. De Ooste Windt voert het van Nova Zembla derwaarts / en de Noordweste en Weste Winden / van Jan Mayen Eilandt. Ook gebeurt het 's Zomers wel / dat de kusten van 't Ijs bezet worden ; wanneer als dan de Schepen genoodzaakt zyn in de Havens / Bays of Rivieren te loopen / om vooz den aandrang van 't Ijs bevynd te zyn / waar in ze echter door eenige winden over 't gebergte vallende / genoeg uit te staan hebben. 't Water dezer Rivieren is veeltyds zout / en men vind 'er zelden zoete Stroomen. Echter zyn 'er eenigen tot aan haaren oorsprong bekennt ; maar anderen 18 / 20 of meer mylen te landwaarts / heeft men / om geen onnuttelyk tydverzuim / tot noch toe niet volkomen konnen ontdekken ; nochtans vind men 'er genoegzaam diepe Rivieren / alwaar de Zon somtyds tusschen 't gebergte haare warmte geeft / waar door het ys wel haast aan haaren oevers lof dooit / en met een uitlandigen windt de Rivier word afgedreeven. Ook zyn 'er dan de Rivieren bebaarbaar genoeg om zonder belet van klippen / verdere ontdekking te doen ; maar men is alleen vooz de ongelegenheit van 't ys beducht.

Zeekerste Havens van dit Gewest aangewezzen.

De bekendste en zeekerste Havens van Spitsbergen zyn de Behoude Haven, Zuid- en Noord-Bay. 't Landt is 'er zeer steenachtig / en gelyk gezegt is / ober al met hooge Bergen en Koften versien ; aan den voet der selve ziet men zeer hooge Ijsbergen / wiens toppen byna de andere Bergen in hoogte te boven gaan / en veeltyds met sneeuw zyn bedekt / welk gezicht den Vzeindeligen zeer zeldzaam voozkomt / want de Sneeuw smeltende / verandert eerlang de gedaante van zodanig een Ijsberg ; die wederom by verandering van Weer en Sneeuw straks een andere gestalte krygt. Tusschen de vooznoemde Bergen komen deeze Ijsbergen van het binnenlandt de rivieren afstroomen. Deeze Bergen zyn vlakopgaande / zulks men 'er tegen op loopen kan / en van hooger tot

tot hooger opgeklimmen zynde / bereikt men eindelyk in den tyd van 6 of 8 uren de uitterste toppen; alwaar / gelyk gezegt is / het gantsche landt zich als een enkel groot stuk ys vertoont / 't welk onoverzienbaar is / daar niet dan eenige zwarte spitsen van Bergtoppen boven uitsteeken.

Tusschen hooge Steenvrotsen / worden 'er zeven groote Ysbergen gevonden / die zich blaauachtig vertoonen / met reeten / holen en gaten / dooz den regen en de gesmolten Sneeuw veroorzaakt. Jaarlyks neemzenze in grootte toe / vermits de Sneeuw en Regen / telkens dooz aanbrezing zich aan deeze Ysbergen hecht. Deeze zeven Ysbergen / worden de hoogste van 't gantsche Gewest geacht. Beneden schyn't de Sneeuw duister / dooz de schaduw der Wolken veroorzaakt / en deeze duisterheit is met blaauwe reeten vermengt / dat een aangenaam gezicht maakt. Nebelwolken ziet men ter h. lver hoogte dezer Bergen / en boven deezen nebel vertoont zich de Sneeuw somtyds als de Zon schyn't helder en licht. De Krotzen vertoonen zich vuurig / waar tegen de Zon bleeke straalen schiet / en de Sneeuw een krachtigen weerschijn geeft.

Zwaare en groote Ysbergen beschreeven;

Enige van deeze Steenvrotsen bestaan als uit enkele Streten / naar een verballen muur gelykende. De Stren dezer Krotzen is geadert als Marmer / hebbende verscheide kleuren / rood / wit en geel / en die by berandering van 't weer zweeft / 't welk dan ook een berandering in de veruut van de Sneeuw maakt / als mede wanneer het regent / en 't Water van de Krotzen afvloeit. Onder aan den voet dezer Bergen / alwaar geen opgeworpen sneeuw is / vind men groote keistenen en brokken van Krotzen op elkander gevallen / waar tusschen eenige holligheden zijn / die den toegang zeer moeijelyk en gevaarlyk maaken. Deeze Steenen of liever kleine Krotzen / met anderen noch kleinder vermengt / zijn graauw van verwe en zwart geadert / glinsterende als Silvere Mynstoffe. 't Meerendrel der kleinen gelyken naar kepen of straatsteenen. Deeze Keysteenen zyn vooz de Delfsche Porcelynbakkers zeer bequaam / om 'er hume aarde zeer fyn op te maalen.

Insgelyks Steenvrotsen.

Op deeze Krotzen wast des Zomers / in de Maanden Juny en July / een menigte kruide / lover en gras / en deezen wasdom is overvloedig ter plaats van de Hooyde en Oosie Winden bedekt / en alwaar het water van de Bergen afvliet / stepende geduurig eenige stof en mos af / die allenks aandachtig word / waar toe de Vogel mist niet weinig dienst doet. De toppen dezer Bergen van beneedentwaart aan te zien / schynen uit aarde te bestaan; maar boven gekommen / bevind men ze niet dan steen / gelyk mede d'afgerolde brokken uit zodanige steen bestaan. Wanneer 't gebeurt dat 'er eenige steenbrokken van boven de Bergen tot in de Dalen neerplossen / maakt het zodanig een geraas / als of het dondert. De meeste deezer Bergen zyn zo hoog / dat ze / wanneer de lucht niet helder is / byna half boven de Wolken schynen uit te steeken; ook zyn

Waar op nochtans Kruide Waslen.

'er die zodanig overhellen / dat ze eerlang dzeigen ter neer te stozten. De laagste deezer Bergen verliezen hunne hoogte / door 't gezicht van de naap gelegen hooger Bergen / welker eersten nochtang by een hoogstaande Scheeps-Mast / alzoó min te vergelphen zyn / als een Herk by een hoogen Tooren. Deeze rotsachtige Bergen zyn zoo oneffen en routs / dat ze naaulphs te betreedden zyn / waar door alle toegangen zoo moeyelyk vallen / dat hoe houd het zy / echter het zweet den Wandelaar eerlang uitperffen zal.

Strekking
der Bergen
van dit Ge-
wef.

Wat de strekking deezer Bergen aangaat ; de hoogste zyn / die zich van 't Doozland tot aan de Mossel-Bay uitbreiden. Na dit Doozlandt volgen de Kruis Bay en dan de zeven Hsbergen die van een ongemeene hoogte zyn. Deeze Bergen zyn echter zoo akelig en spits niet / als die van de Magdelene Bay, hier na volgen de Hamburger, Magdelene, Englsche en Deensche Bayen, en eindelyk de Zuid-Bay, van welke vervolgens zal gesprooken worden. Omtrent de Magdelene-Bay leggen de Bergen halveernaans gewijze / en aan weersyden muntten 'er twee in hoogte uit / inwendig hol / als of ze uitgehouwen waten. In deeze holte vind men een Hsberg / die zich tot aan den bergtop verheft / en gelykzaam een Boom met takken verbeeld / komende boven van 't gemelde psachtig landt / door verscheiden tusschen wiptens / dielaager tusschen twee bergen / als in een en te samen loopen. In de Zuid-Bay konnen de Schepen ankeren tusschen twee hooge Bergen ; d'eene ter linker zyde van de Bay / word de Beikorf genoemt / vermits ze die gedaante heeft. Naby deeze is een zeer groote en hooge Berg / de Duivels-Hoek geheeten ; deeze ziet men somtyds met nebelwolken bedekt / die / wanneer de Windt daar toe dient / de nebel van bergwaarts naar beneden dypst / en de Bay als met een zwaaren damp bedekt. Op den top van deezen Berg / zyn noch drie kleine heubels met sneeuw bedekt / waar van twee dicht by den anderen staan. In 't midden van deeze Bay legt een Eilandt / 't Doode-Mans Eilandt genoemt / dewyl men 'er eertyds de Wooden begroef. Meer andere kleine Eilanden leggen in deeze Bay / die gemeenlyk de naam van Vogel-Eilanden voeren / vermits 'er veel eperen van Berg-Enden en Kirineeuwen gebonden worden.

Zuid-Bay
een goede
Anker-
plaats.

Vervolgens komt men by Smeerenburg, niet oneigentlyk dus geheeten / vermits 'er niet weinig eertyds met het traankoooken omging / dies halven 'er verscheide Craankokeryen / door de Nederlanders waren opgerecht. . Tegenover Smeerenburg stonden voor 40 of 50 jaaren noch eenige Huizen / Pakhuizen en een kokery / die men de Harlinger Kokery noemde.

Hier naaft aan volgt de Engelsche Haven. Vervolgens ontmoet men een Rivier de Zuid Bay genoemt / alwaar men in de Vallepen tusschen de Bergen / veel zoet water vind / 't welk niet dan van sneeuw en regen oorzakout / dewyl 'er geen oorspronkelyke bronnen bekent zyn. De

Strandt

Strandt en den Oever is 'er niet merkelyk hoog / maar met een diep Water verzelt.

In de Noord-Bay legt een groote Berg of Eilandt / boven vlak / de Vogelzang geheeten / vermits 'er de Vogelen haare nesten maaken / en in 't vliegen groot gerucht veroorzaaken. Veelscheiden andere Baijen aangeveacen. Deele andere Eilanden worden in de Kaarten aangewezen / waar onder een de Gekloofde-Klip genoemd. 't Ree-Veldt is laag landt / dus geheeten wegens de Kreedieren aldaar gebonden. De grondt is 'er hepachtig en moeylyk te betreedden / alles is met mos bedekt / en men vind 'er een heubel van een vuurachtig aanzien. Achter dit Ree-Veldt zyn hooge Bergen / doch niet spits / maar in een rechte lyn gestrekt. Alhier vind men een Rivier / die zich landwaarts in uitbreid / en wegens haare gedaante de Haivemaans-Bay wordt genoemd. Ter eene zyde van deeze Rivier / is een Berg / boven vlak / en vol van reeten met sneeuw gebult. Van daar komt men by de Liefde-Bay , alwaar twee nevens elkander gelegen Bergen zyn / insgelijks spits als die van de Magdalene-Bay , gelyk ook de havens elkander gesljk zyn. Dervolgens legt achter de Mossel-bay laag landt / alwaar men 300 verre men afsien kan / lang gras vind.

Hier komt men verder aan 't Spitsberger Waigat of de Straat van Hinlopen , wordende deeze Straat 't Waigat genoemd / vermits 'er de Spitsberger Waigat, waas om dus genoemd. Zuide Windt sel blaast. Nu volgt de Beere Haven. Achter 't Waigat, heeft men 't Noord-Oosterlandt , 't eenemaal laag / met kleine heubelen verzien / dat een aangenaam gezicht geeft. Dervolgens worden 'er de Zeven Eilanden gezien. Onzeeker is 't of dit Waigat zich verre Landwaarts in strekt / dewyl het Hs de ontdekking daar van tot noch toe gehindert heeft. Dit Waigat moet echter onderscheiden worden / van een ander by Nova Zembla gelegen ; waar van dervolgens zal gesproken worden. Dus verre was Spitsbergen toen ontdekt ; maar zedert zyn 'er noch meer ontdekkingen ten Oosten en Zuiden gedaan / waar van wy in 't derde Deel zullen bericht geeven.

Z E V E N D E H O O F D T S T U K .

Van de ongemeene Koude te Spitsbergen, en waar uit die ontstaat. Verhevelingen hoedanig van aart. Zonderlinge verschynzelen in 't Lucht-Gewest beschouwt. De Sneeuw en der zelve verwisselende gedaante beschreeven.

De Koude in de twee eerste Zomermaanden is omtrent Spitsbergen , Ongemeene koude te Spitsbergen, booz de nieuwe aankomelingen / ongemeen gevoelig / 't welk hen dan oost

ook de extensluf te graager maakt. In 't begin van May / daalt de Zon niet meer onder de himmen / wanneer men op 71 graden geboordt is. Op de bestendigheid van 't weêr kan men in deeze Maanden weinig staat maaken / vermits men 'er dagelyks verandering gewaar word; en men acht het een voorreeken van een aanstaanden Storm / wanneer men de Maan met een nebel omtrokken / en de lucht veelverwig ziet; doch of dit vast gaat / willenwe niet verzeekeren. Dooz deze nevels vertoonen zich de Bergen als vuurig / waar op een donkere mist volgt / met een ongemene koude / verspreidende zich deeze duistere mist zodanig / dat men 'er naauwlyks een Schip langte van zich zien kan.

Waar uit die
ontstaat.

Deze Koude ontstaat meest uit de hoedanigheid der Winden. De Noorde en Ooste Winden baaren 'er de strengste kou / zulkz ze somtyds onverdraaglyk valt / te meer wanneer het sterk waait. Weste en Zuide Winden doozwapende / brengen veel Sneeuw / en ook wel Regen voort / verzelt met een maatige koude. De andere verdeelde Winden zyn telkens naar de gesteltheit der Wolken veranderlyk / zulkz het somtyds gebeurt / dat in plaatsfen van een kleinen afstandt / de windt in d'eene Zuidt of Zuidwest zal zyn / en in d' andere Oost of Noordelyk. Alhoewel 'er de Zon weinig kracht van zich geeft / is 'er de koude echter niet altoos even streng / anders waate het onmoogelyk dat 'er eenige Kruiden konden wassen. Insgelyks zyn 'er de Zaaizoenen meest naar de Winden geschikt / vermits ze als in andere Landen veranderlyk zyn / somtyds min of meer gemaatigt of streng. Veeltyds heeft men 'er een betrokken lucht of een benevelt zwerk / en alwaar beslooten is / vertoont zich de lucht witachtig. Geen verschil is 'er in de koude tuschen dag en nacht / maar alleen is het Zonnelycht by nacht flauwer / dan by den dag / zulkz de Zon zich dan als een heldere Maan vertoont / en men zoo wel in de Zon als in de Maan kan zien. Op de voornoemde hoogte / gaat de Zon in 't eerst van Augustus weder onder den Horizont / welke ondergang zy dagelyks verbzoegt / tot dat ze zich eindelyk t'eenemaal onder de himmen verbergt.

Natuurkundige a.n-
merking o-
ver de oor-
zaak van
koude en
hitte,

Ter gelegenheit van het ontstaan deezzer strenge Winterkoude / lust het ons alhier een korte redenboering over de gedachten van den Heere de Mairan *, aan te haalen / alzo 'er veele in twyffel staan over de algemeene oorzaak der Winterkoude en Zomerhitte / en over het beslag deezzer stoffe. Deze gemelde Heer is van oordeel / dat ze tot noch toe weinig naar waarde is onderzocht geweest. 't Schynt hem toe dat deeze algemeene oorzaak de verschillende verheffing van de Zon boven den Horizont in den Zomer en Winter is: maar dit laat niet na om ter onderzoek te treden / en dit onderzoek brengt niet weinig zwarigheid mede. De Zomestraalen treffen / gelyk alle andere lichamen / eene blakte die haar ontfangt / met zoo veel te meer kracht / dan die min afhellende zyn /

en

* Getrokken uit Histoire de l'Academie Royale des Sciences 1719.

en in tegendeel is 't blykbaar dat ze des Somers min afhellende op het gedeelte van des Warkbloots oppervlakte zyn / indien men deeze oppervlakte slytelijk klootrondig neemt; doch het vereischt wel dat ze het zy / voornamentlyk ten opzichte der Zonnestraalen. De Allereffenste vlakte (en hoe zal 't met de anderen zyn?) is een verzameling van oneindige kleine vlakten verscheidentlyk afhellende / en die onder alle de mogelyke hoeken de Zonnestraalen ontfangen / zulks de algemeene afhellung van 't Gewest niets voldoet.

Enige Natuurkenners eigenen mede de oorzaak der koude en warmte aan het Dampgewest toe: maar op een weinig verschillende wyze. Zy zeggen dat de lichamen zoo veel te lichter zynde / dooz een oppervlakt waar op zy vallen weersluit / als zy 'er zydelingser opvallen / gelyk blykt dooz 't voorzbeeld der sluitingen die men op 't water met steenen veroozsaaken kan / en die doozdringen / indien ze met min afhellung nederballen; dus doet ook het Dampgewest dooz zyn verheven en buchtig oppervlakt / zoo veel te meer stralen weersluit / en laat bygevolg zoo veel te min stralen tot den Warkbloot dooz / wanneerze in tegendeel meer afhellende vallen.

Maar de Heer de Mairan meent / dat het dooz alle de erbarenissen die daar over zyn gemaakt / en dooz deeze die hy zelf ober 't licht heeft waargenomen / niet blykt / dan wanneer zyn tusschenval schuinser is / en de veelheit die 'er zich van weersluit grooter zy ten opzichte van deeze die zeeht. Het voorzbeeld van de sluiting zou geen gevolg dooz het licht konnen trekken / 't welk zyne byzondere eigenschappen heeft. 't Is wel waar / en een zeker gevolg van ontwyffelbaare en bestendige overeenkomst der * Raak-hoekmaaten en van de † Wanstraling / dat wanneer het licht van een dikker middelste deel in een dunner van 't water in de lucht doozgaat / by voorzbeeld: daar is een zekere bestendige schuinshelt / waar na de geheele straal die een schuincher raaking heeft / niet dan zich weersluit kan / en niet zeeht om in het tweede middelste deel dooz te gaan / 't geene volmaaktelyk de sluiting vertoont. Maar wy vinden ons hier in het tegengesteld geval / alwaar het licht van een dunner middelste deel in een dikker doozgaat / of van het Etheriese in 't Dampgewest / en dit geval gedooft gelykelyk aan alle de stralen dat ze zeeken / hoedanig ook hunne raaking zy / en men heeft geen reden van vermoeden dat het in de schuincher raakingen meer weersluit / dan zeeht.

En groot Starrekundige is van gedachten geweest / dat de hitte dooz een raaking der stralen op de Warde zich vermeerderde meer van de lynrechtheit naderende / naardien een lynrechte straal op zich weersluitende / andermaal dezelve lucht verwarmt / die reeds warm geworden is / en dat de andere stralen zoo veel naar maate doen van 't geene zy na deren / lynrecht zynde. Maar blykbaar is 't dat het 'er geenzins van afhangt / dat dit dezelve lucht zy die andermaal dooz weersluiting der

* Sinus d'Incidence, † Refraction, O 3

zelver stralen verwarmt worde; en dat de geheele straal weertomstuit anderweef een lucht verwarmen zal/ reeds dooz eenige andere raakstraal verwarmt/ t'eenemaal met de eerste in kracht overeenkomende.

Men zou b in een grooter of minder afstand der Zonne met de Arde niets bevoordeelt zyn/ wanneerze in haar eerste of naaste punt is. Zy is nu op 't einde van December in haar naaste punt / en deeze grootste nabijheit verzacht echter weinig de strengheit van onze Winters/ en zal ook de Zomerwarmte van ons Gewest weinig vermeederen / wanneer in een groot getal van eeuwen het naaste punt in de maandt Juny zyn zal. Waarlyk / deeze grootste nabijheit is het dertigste gedeelte niet van den geheelen afstand der Zonne met den Ardeklout.

De Heer de Marian heeft nochtang tot andere bezinselen zyn opzicht; hy beschouwt het licht als een bloeisbaarheid / en dit is waarlyk het natuurlykste denkbeeld t' welk men 'er van neemen kan: maar alzo deeze stoffe een natuurkundige naspeuring vereischt / en die naar den eisch te verhandelen vooz ons oogmerk te veel uitweiden zoude; derhalven willenwe liever den taalkundigen Lezer tot de Natuurkundige verhandeling in de Histoire de l'Academie Royale des Sciences en de Memoire de Mathematique & de Physique van den jaare 1719. en 1721. overtopzen / alwaar hzeeder van deeze Stoffe Natuur- en Wis-Kundig gehandelt word.

Wat de Verhevelingen aangaan / de Kyp valt omtrent Spitsbergen gelyk kleine puntige sneeuwdeeltjes in Zee / waar dooz ze zomtyds als van stof bedekt word. Deeze kleine spitse sneeuwdeeltjes ballen kruislings op elkanderen / en dooz de koude lucht voortgezet / vermeederenze zich zoodanig in en dooz de lucht / datze in menigte neerballen en de Zee gelykzaam met een vlieg of dun Rys bedekken. Deeze dooz koude bezozene neeuwdeeltjes / kan men by heldere Zonneschyn en vriezend weer / glinsteren zien; want anders vallenze als den dauw / onzichtbaar neer. Byzonderlyk beschouwt men ze uit een schaduwachtige plaats tegen de Zon op gezien / vertoonende zich als blinkende stofbezeltjes; maar op 't hoogste van den dag / smeltenze / en veroozsaaken dan een vocht gelyk den dauw. Aanmerkelyk is 't / dat men omtrent Spitsbergen in deeze sneeuwdeeltjes een Boog gewaar word / na den Regenboog gelykende / waar in zich tweederlepe berwe vertoont / gemengelt wit en bleekgeel / gelyk het schynfel van de Zon / in donkere schaduwachtige wolken.

Een andere Boog vertoont 'er zich / gemeenlyk Zee-Boog geheeten en word by heldere zommeschyn gezien / vermits het opgeheven zeeewater / dooz den windt in kleine waterdeeltjes van een gescheiden / zich dan als een mist of nebel vertoont. Deeze Boog word gemeenlyk vooz den Boog van 't Schip gezien / ook wel achterwaarts en aan Lp / tegen over de Zon / en zulks in de schaaduw der zeilen. In deeze waterdeeltjes / beschouwt men dan zoodanig een schoone verscheidenheit van

Verhevelingen beschreeven;

en zonderlinge verschynzelen aangemerkt.

ber-

bertoen / gelijk men gewoon is in een Regenboog tegen een duistere wolke te zien.

Dit Verschynsel is niet min vreemd / wanneer 'er in de opperwolken door de stralen der Zon een helder licht wordt gezien / te weten : door weerschyn van 't zonne-licht / dat zich als een tweede Zon vertoont / by de Zeelieden Wan- of Neven Zonnen geheeten. Deze verschynning in de wolken / uit een dikken nebel bestaande / die zich in 't beneden Lucht-Gewoest onthoud / en die als waare wolken vertoont / vermits ze met waterdrippelen is bezet / haart dus een voorwerp van een wanschynsel der verbeelde Zon te zien / gelijkerwys eenig ander voorwerp zich in een spiegel vertoont. Dit Wan Verschynsel wordt veroorzaakt door eenige warmte / die de nebel indringende / deze kleine waterdeeltjes voort-lyngt / en die als dan de gedaante van een Boog vertoonen / of de gestalte der Zon uitmaaken door 't weerschynsel van de waare Zon. De warmte van de Zon verwisselt vervolgens deze waterdeeltjes in dampen / en wanneer de koude vermindert / vertoonen zich deze dampen in de lucht als rook / waar in men deze verschynselen niet meer bespeurt / welker voornaamste verwen zyn blaauw / geel en rood. Omtrent Spitsbergen wordt somtyds zodanig een Zeeboog gezien / volgende de beweging der Zon / zoo wel by dag als nacht / en vertoont zich 's morgens / 's avonds / en 's nachts grooter / dan op den vollen dag.

De Heer Feuillée beschryft mede een zeldzaam Verschynsel / in zyn *Journal des Observations Physiques, Mathematiques & Botaniques*, door Insgelyks door Feuillée beschreeven. hem in de Middellandsche Zee in 't jaer 1708, beschouwt. „ 't Was „ 's namiddags ten twee uren (zegt hy) dat de lucht met flaau- „ we wolken was bezet / wanneer ons een zeldzaam Verschynsel „ vertoonde : een Cirkel van omtrent 18 graden / wiens straal zich op „ deze wolken evenwypdig aan de Horizontaale blakte uitstrecte ; het „ middel punt van dien / stond recht in 't toppunt / als in de neven- „ staande figuur A wordt aangewezen ; de omtrek ging niet door 't „ middelpunt van de Zon / gelijk men gemeentlyk in By Zonnen „ ziet / maar die was omtrent ter lengte van drie vierden van zyn „ middellyn afgescheiden. Deze kleine Cirkel wierd door een veel „ grooter by C en D doorsneden / hebbende de Zon ten middelpunt / „ welker straal overeen quam met de gantsche middellyn van den klei- „ nen Cirkel. Deze groote Cirkel evenmiddelpuntig aan de Zon / „ doorsnee / zoo als men bemerken kon / de kleine of evenwypdig met „ den Horizont in twee punten C en D, waar van een rechte lyn in „ den kleinen / door deze twee punten getrokken / de doorgehaalde lyn een „ hoog van omtrent 100 graden was. Het benedendeel van den grooten Cir- „ kel / strekte zich na genoeg aan den Horizont ; de kleuren van 't verschynsel „ waren flaauw / doch naar die van den Regenboog gelijkende ; maar „ dezen van den kleinen Cirkel waren krachtiger. Het benedendeel van „ den

den grooten Cirkel evenmiddelpuntig aan de Zon / begon het eerst te verdwynen ; en zoo draa deze Cirkel open was / verdween ze ongemerkt. Deze verdwyning / ontstond uit een windt waar dooz wy beducht wierden / dat de West Zuidweste winden / alwaar het benedendeel van den Cirkel naar toe helde / onzen gunstigen windt wel mogten veranderen ; de kleine Cirkel bleef echter noch byna een half quartier uur zichtbaar / waer na derzelver evenmiddelpuntigheid insgelyks verdween. Des Cartes redeneert mede in syne Verhevelingen zeer breed over een Verschynsel van vyf Zonnen / in 't jaar 1629 te Rome gezien.

waarneeming van Cassini over een verschynsel van drie Zonnen.

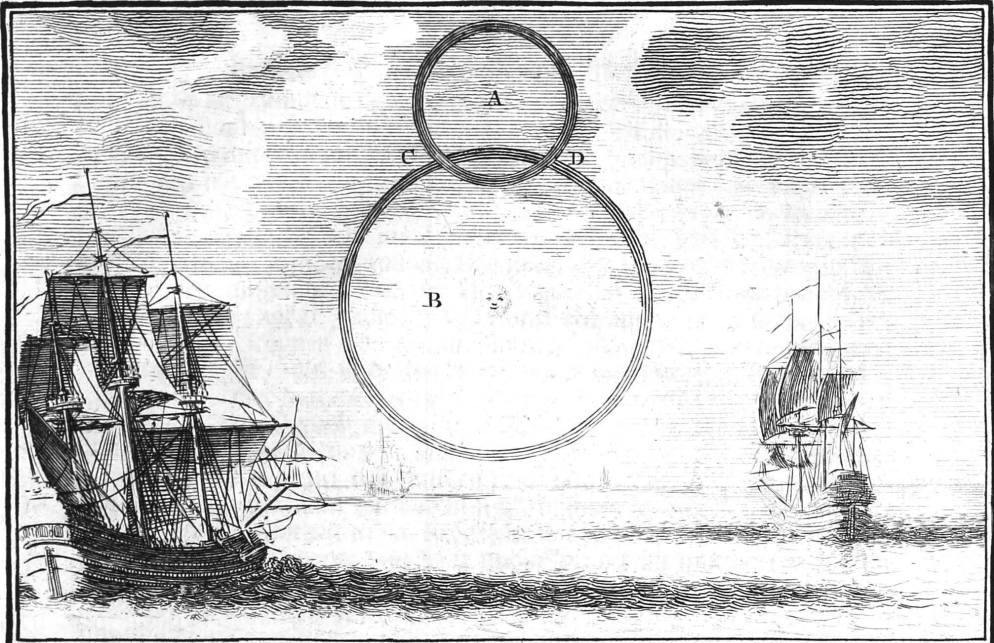
Niet min aanmerkelyk / vindetwe een Verschynsel van drie Zonne dooz den Heer Cassini * op den 18 Januari waargenomen / synde gantsch ongemeen by anderen weker verscheenen. De Lucht was toen omtrent den Horizont met wolken bedekt / behalven ter plaats van den Horizont / alwaar de Zon moest opkomen / die onbelemmert was ter hoogte van omtrent een graadt. Des morgens omtrent zeven uren 38 minuten zag men daar ter plaats een helder licht / zich vertoonende ter bzeette van de blykbaare middellyn der Zonne / die rechtstandig naar de wolken opging. Dervolgens zag men in dit licht / tusschen de opgehelderde nevels / het afbeeldsel van den geheelen omtrek der Zon verschynen / van waer zich rechtstandige straalen boven den Horizont verheften / die in een punt eindigden ter hoogte van tien graden.

Niet weinig stond den Heer Cassini verzet die dit verschynsel vooz de waare Zon had aangezien / toen hy aan den Horizont de bovenrand van de waare Zon beschouwde / niet min sikkereende dan naar gewoonte wanneer het helder weer is. Deze glans liet zich aanstonds onderscheiden van die der gewaande Zon / die noch geheel boven de waare Zon in de zelfde toplyn scheen / met de zelfde grootte en gedaante als de zelve zon / en die de wolken dooz haare rechtstandige straalen verlichte.

Verlang daarna werd de waare Zon byna t'eenemaal dooz de wolken bedekt ; hierop beschouwde de Heer Cassini met de grootste verwondering onder de zelve een derde zon / even groot als de eerste / van de zelfde gedaante en in de zelfde toplyn. Deze laatste zon had van onder een nasleep van licht 't welk zich als de eerste naar boven vertoonde / en mede boven den Horizont opging. Ondertusschen scheen de eerste vermeende zon noch ; maer haare rechtstandige straalen begonnen zwakker te worden en te verkozten. Eindelyk verduisterden zy zich beide allenlyk en verdweenen t'eenemaal ten zeven uren 58 minuten.

Dit verschynsel kan dienen om twee anderen te verklaren / die waargenomen wierden / het eene op den 21de May 1672 en het andere op den 21de Maart 1692. Want blybaar is 't dat deeze verhevelingen van de zelfde natuur met de boven verhaalde waren : maer dat men 'er niet van

* Zie Memoires de Mathematique & de Physique 1693.

A	*	N ^o 1	1	
B	◊	N ^o 2	2	
C	⊗	N ^o 3	3	
D	⊗	N ^o 4	4	
E	⊗	N ^o 5	5	
F	*	N ^o 6	6	

zag dan de rechtstandige straalen aan den Horizont die de beweging van de zon na haaren ondergang volgden / en die zich langer en breeder uitstrekten / vermits de zon was ondergegaan. Insgelyks kan het mede dienen om een ander zeer raar Verschynsel te verklaren / in 't jaar 1686 den 13de September in de golf van Grimand in Provence gezien. Ter zee was eene kalme en de lucht helder en zonder wolken / behalven in 't Oosten alwaar men een roodachtige nevel zag / die ter hoogte van drie graden zich uitstreckte ; toen de Heer Chazelles gereed stond om op der zonnen opgang agt te geeven / zag hy met een opslag de gantsche omtrek van de zon verschynen / doch onvolkomen / maar zeer flikkerende. Een minuut daarna / als of de zon weder onder den Horizont keerde / verscheenze niet meer dan met de helft van haaren omtrek / zeer volkomen en ook roodachtig. Dervolgens ging de Zon naar gewoonte op ; en toen zy boven den Horizont was / vertoondeze vervolgens een zeer levendige helderheit / die zich met den beneden rand van haaren omtrek / vermengende schein gelykzaam een voetsduk uit te maken. Eindelyk veranderde zich deze helderheit in een kegellicht wiens punt den Horizont raakte toen de Zon de hoogte van haar middellyn bereikt had ; en een minuut daarna verdween ze.

Deeze verlichtende omtrek die den Heer Chazelles met een opslag op den Horizont zag verschynen / en die hy voor de Zon genomen had / was ongetwifelt niet dan een diergelyke weerga met de eerste By-Zon die de Heer Cassini op den agttien der gezegde maand beschouwt had / en die hy bezwaarlyk van de zelve zon had konnen onderscheiden / indien hy haar niet beide te gelyk boven den Horizont had gezien. De tweede By-Zon door den Heer Cassini gezien / had een staart van stralen die naar den Horizont spits toeliep / byna eveneens als het Kegel licht 't welk de Heer Chazelles onder de Zon zag. Dus is 'er veel overeenkomst van schynbaarheid dat deeze twee verhebelingen van eenzelvige natuur waren : maar die van den Heere Chazelles was veel onvolmaakter dan die alwaar de waare Zon tusschen de twee Byzonnen verscheen / die ieder haare stralen van de waare Zon affchooten / de eene omhoog en de andere omlaag.

Moogelyk dat deeze beruchte waarneeming van Willem Barentsz met zyne Heldhaftige Nederlanders op Nova Zembla overwintert (waarvan vervolgens zal gesproken worden) die de Zon boven den Horizont veertien dagen eerder zagen / dan zy volgens de regels der Starrekunde verschynen moest / mede door dit nieuw verschynsel zou konnen verklaart worden. Alle de Starrekundigen vonden zich zeer belemmert reden van een zoo verwonderenswaardige en tegenkantende bevinding te geeven. Enige meenden dat deeze Hollandsche Overwinteraars in 't neemen van hunne Poolshoogte misleid waren. Anderen beelden zich in dat de plaats alwaar zy overwinterden / een blottend Eilandt was / en dat ze zeffig

mpelen van 't Noorden naar 't Zuiden gedreeven waren / sedert zy de Poolshoogte genomen hadden. De verstandigste Starrkundigen wisten zich hier in beter te geyten / toeëigende de straalbuigingen een zoo ongewoone werkdaadt. Dus waren dan de gedachten van deze twee eersten zekerlyk onvoldoende / naardien de andere waarnemingen die deze Overwinteraars' booz en na ter zelver plaats hadden gedaan / zeer wel met hunne Poolshoogte overeenquamten ; en de gedachten van de laatsten voldeeden mede niet / vermits 'er geen boozbeeldt van een zoo ongemeene straalbuiging ooit was gezien. Het waarschyntlykste is dat deeze overwinterde Zeehelden booz de Zon genomen hebben / een diergelyk berschyntsel / obereenkomende met dit van den 18^{den} Januarj / boven vertoont : en deeze giffing schynt zoo veel te meer gegrondt / dat de Zon hen eigentlyk niet eer dan den 19^{den} Februari verscheen / wanneer zy des middags drie graden boven den Horizont was ; en toen zy des Poolshoogte dooz de waarneeming van de Zon giffen / bondenze die obereenkomende met de zelve / die zy dooz waarneeming van de andere Starren genomen hadden.

Pergens vind men ons een verhaal nagelaaten van ooit eenige Byzonnen zoo naby de Zon gezien te hebben / als deeze twee den 18^{den} deezer maandt verscheenen. Want haare middelpunten waren van die van de Zon niet dan omtrent vierendertig minuten verwydert / daar de middelpunten van gemeene Byzonnen dikmaals twee en dertig graden en een half / somtyds 45 en ook wel 90 graden verwydert zyn.

Gelyk deeze verheveling zeer raar is / veroozsaakt ook dat de t'zamenloop der noodige oozaaken tot haare gedaantegeebing / niet dan zeer zelden gebeurt. Verhalven moet men niet begeeren hier van reden te eiffchen / of die somtyds konnen boozvallen : maar daar woerd een bequaame onderstelling te verklaaren beterscht / hoe die zich natuurllyk bozmen kan.

Bekent is 't dat de gewoone Byzonnen dooz weeromstuiting en dooz wanstraaling der Zonnestraalen bestaan : maar het schynt dat de Byzonnen waar van wy onze gedachten geuit hebben / booznamentlyk dooz weerombuiging gemaakt waren. Want men merkte 'er geen verscheidenheit van verwen als de Zon zelfs / wanneerze aan den Horizont is ; en zy waren van de zelve gedaante en grootte als deeze booznaame Star / doch alleen wat bleeker. Indien de Lezer deeze verhevelingen wyskundig begeert betoogt te zien / zal hy zich in de aangehaalde Memoire de Mathematique &c. voldaan vinden.

waar uit de
verandering
van 't weer
ontstaat.

Anggelyks woerd men omtrent Spitsbergen gewaar / wanneer de koude toeneemt / dat de dampen uit Zee / gelyk uit andere wateren opgeheben / zich in regen of sneeuw veranderen / of tot een mist of nebel obereen gaan. Maar als men in de lucht zwaare dampen gewaar woerd / of een nevelachtige mist / die byna in een ooggenblyk optrekken / zoo wanneer

meer de Zon haar vollen glans van zich geeft / zonder datze door den windt of iets anders worden verspreid / dan is 't een teeken dat het weêr berandert / en in koude afneemen zal ; en als de lucht te zeer met deeze dampen is bezet / zal de minst opkomende windt dezelve verspreiden : echter weerstaanze dit somtids noch al taamelijk lang. Deeze dampen hechten zich dan aan alle aankleevende stoffen / als kleederen / 't hair enz. met een vochtigen aanslag.

Mit deeze dampen is 't / dat zich de Sneeuw doet voortkomen. Ger- Hoedanig de
sneeuw ver-
oorzaakt
wordt.
 stielijk word men kleine druppelen gewaar / ter groote van stofzand / in de nevensgaande figuur by A aangewezen. Deeze druppelen bzeiden zich door mist uit / maakende een platte en zes'hoekige gedaante / als by B die alzoo klaar en dooz'schynend als glas zyn. Deeze misdruppeltjes kleeben aan de voornoemde zes'hoekjes / en worden dan door 't bzeizen van zodanig een gedaante / datze naar een sterretje gelyken / gelyk by C word getoont / en scheiden zich vervolgens in zes takjes / vertoonende een sterretje als by D , wiens takjes alsdan noch niet t'eenemaal bevrooren zyn. Dit sterretje word allenks volkoomener / alhoe- en derzelver
 wel 'er noch eenige kleine waterdeeltjes aan de puntjes hangen / gelyk verwiffelen-
 by E word aangewezen ; maar eindelyk door 't bevrooren / de gedaante de gedaante
 van een volmaakt sterretje krygt als F. behoorens.
 By deeze wyze is 't dat de sneeuwsterretjes veroorzaakt worden / die men in de selste koude gewaar word / en eindelyk haare takjes wederom bevrooren.

't Onderscheid dezer Sneeuw-Blokjes die omtrent Spitsbergen vallen / hangt dan t'eenemaal van de verandering der streuge of genaatigde koude af ; wanneer het weêr regenachtig word / valt de sneeuw 't zy als roosjes getakt / of als kleine grepntjes / by No. 1. vertoont. Wanneer het weêr zich ontfaat / valt de sneeuw in de gedaante van sterretjes en getakt / als by No. 2. Indien 't nebelachtig is / en veel sneeuw / vertoonen zich de sneeuw-blokken / gelyk by No. 3. Is 't sel houd / verzelt met windt / zyn deeze blokken van gedaante / als by No. 4. Maar zonder windt hebben deeze sneeuw-blokjes een gedaante van sterretjes / die hoops gewyze neerballen / vermits haar den windt niet van een scheid / gelyk No. 5. Wanneer 't met een Noord-Westen Windt stormachtig weêr is / en de lucht met wolken betrokken / vallen 'er ronde en langwerpige hagel-grepnen / rondom getakt / zodanig als by No. 6. word vertoont.

Deele andere soorten van sneeuw-sterretjes / de eene min de andere meer getakt / worden dusdanig gemaakt / wanneer de Ooste en Noorde winden heerschen ; maar andere die spitsachtig zyn / by Weste en Zuidwinden. Indien dan deeze sneeuw door den windt niet verstroot en gescheiden word / valtze met te zamen geboegde blokken neer ; maar wanneer de windt ze woortdruyft / vertoonen zich alle deeze blokken in de gedaante van sterretjes of spitsse takjes / t'eenemaal van een gescheiden / gewerpt

lykertops men de stof-bezeltjes in 't schynfel van de Zon ziet zweven. Dit is 't wat men te Spitsbergen van de sneeuw heeft waargenomen: nu staat noch in aanmerking te neemen / hoedanig zich het ys in deese Gewesten vast zet / weder ontklaat / en plaats voor den doortogt der Schepen maakt.

A G T S T E H O O F D T S T U K .

Van de gefeltheit van 't Ys omtrent Spitsbergen. Hoedanig men de Schepen in 't Ys bestiert. Verscheiden Ysbergen en jaarlykse verandering aangemerkt.

De gefeltheit van 't Ys omtrent Spitsbergen beschreeven.

In de maanden April en May / breekt het West-Is en verspreid zich in Zee / van Jan Mayen E. landt af tot aan Spitsbergen, alwaar 't alsdan noch vast legt. De plaats daar dit vaste ys in Zee gebonden word / kan men aan de witachtige klaarheit van de lucht gewaar worden / want de sneeuw veroorzaakt zodanig een weerschyn in de lucht / gelykertops het verschynfel van een groot vuur by nacht dezelve vertot; maar op een wyden afstand schyntze blaauw of bruinachtig / echter heeft dit by 't gebroken ys geen plaats / schoon men 'er verscheiden kleine Is-Belden onder vind / die voor beemden der Zeehonden of Robben verstrekken. Voor 't aanslaan van 't zeewater tegen deese kleine Is-Brokken en Belden / komen 'er zeer vzeemde en zeldzaame gedaantens uit voort; verbeeldende hier Bergen en Stotzen / daar Torens en Kapellen / gints alle soorten van Dieren enz. Deese Is-Belden leggen somtyds dieper onder water / dan datze in Zee boven water uitsteeken.

Dit Is is blaauverwig / en wel iets doorschynend / waar zeer hard / zulks men moeite heeft om het te breeken. Om en door dit Is zweren de schepen / tot ze grooter ysbelden binden / vermits de kleine ysbrokken hen gevaarlyker zyn / wanneer 't sterk begint te waapen; want men het schip aan dezelve niet kan vastmaaken / en alsdan bonzenze geweldig op de schepen aan / waar door somtyds meenig schip ver gaat. Wanneer men zich uit deese Is-Brokken zoekt te redden / maakt men weder zeil / en bind een tamelyke groote ysbrok achter aan 't schip vast / om die achter na te doen sleepen / en zulks / om geen klein zeil te maaken / het schip in zyn vaart te lichter te kommen stuiten / en om tegen geen aankomend ysbeld schielyk aan te stooten.

't Staat den Commandeurs by in 't ys te loopen / wanneer zy 't noodig vinden / vermits gemeenlyk in 't Woorjaar veel visch in 't West-Is gezien word; maar zy schroomen 'er echter voor / wanneer het duister / nevel

zelschtig of windig weer is / 't welk veeltyds in dit Zaaizoen te verwachten staat. Ook dypven de ysschotzen / blarden en brokken noch zodanig gints en herwaarts / dat men genoeg te doen heeft om de schepen buiten gebaar te houden. Als men dan eenige mylen in 't ys gezelt heeft / vind men 'er grooter ysvelden / en om de West noch grooter dan by Spitsbergen , die zodanig besneeuwt zyn / datze niet kunnen betreden worden ; alsdan maakt men de schepen met groote yshaaken / van hecht en sterk touw verzien / aan deeze Ijs-Velden vast / en dus leggen ze als t'n Anker.

In 't Ijs verneemt men weinig beweging van de Zee / schoon 't ook stormen mogt ; maar 't grootste gebaar is vooz de schepen / wanneer een grooter ysveldt op anderen / die kleinder zyn aandringt / en de kleine ysschotzen zoo veel te snelder voozt gestuwt worden / waar dooz men dan eindelyk alle openingen gestopt vind / en het somtyds gebeurt dat dus de schepen in 't ys bezet blyven. Dit ongeval komt de schepen mede wel by sill- en mooy-weer ober / nademaal de stroom of windt wie van beiden de sterkste zyn / het ys zodanig ophruit / en tegen de schepen aanstouwt / datze in groot gebaar van te vergaan geraaken. De beste afweering vooz 't aandringend ys / is / dat men een gedooden Walvisch nevens het schip houd ; of dat men eenige vinnen of staerten deezer Visschen om 't boozdt der schepen hangt ; waar dooz veele schepen zich hier van bedienende / behouden zyn.

Hoedanig de
scheepen in
't ys bestiert
worden.

Deeze Ijsbrokken op elkander geschoven / komen 'er somtyds gantsche Ijsbergen uit voozt / die gints en herwaarts in Zee dypven. Anderen / alhoewel groote Ijsvelden / zyn van een vlakker gestalte / doch zoo niet / of ze zyn elders met heubelen bezet. Zoo verre men 't ys onder 't water beschouwen kan / is 't van een blaauwe verwe / en noch dieper 't wordt men 'er hoogblaauwer kleur gewaar. Deeze kleur verandert echter naar de gedaante van de lucht ; want / indien 't regent / wordt het blaauw bleeker van verwe ; en dikmaals heeft men by duister weder het ys groenachtig gezien. 't Is te verwonderen dat men op de groote Ijsvelden geen Ijsbergen vind / als wel elders. Mogelyk ontdoopt het boven op en wordt zoo in veele jaaren dooz 't besneeuwen en wederaanbryzen gelyk en effen / indien het van gebroken ys is te samen gezet ; maar binnen ruimtens bezyzende / is het ys glad en effen.

Wan d'allergrootste Ijsvelden / legt men met de Schepen niet altoog even veilig / vermits deezen / dooz hunne wyde uitgestrektheit / en de beweegende stroom / mogelyk ook dooz de allenks ronde afhellende oppervlakte der Zee / somtyds breeken / waar dooz dan de Schepen in geen klein gebaar raaken ; want / wanneer deeze Ijsvelden scheuren en breeken / schieten de afgebroke stukken van elkander / en veroorzaaken als dan zodanig een maaling en draajing in Zee / eer ieder afgescheurt deel / aan 't sehokken geraakt zich weder in rust vind / dat ze dikmaals met

een geweldige kracht tegen de Schepen aanstooten/ die ten minste verdeloos maaken/ of in den grond booren/ indien men in zwaare dypning is.

Jaarlykse
verandering,
en vergroo-
ting der Is-
bergen.

Echter aan en op het landt worden 'er de grootste Is-Bergen gezien. Deeze zijn meest aan de Kusten gehecht/ en smelten byna nooit van onderen/ want jaarlyks wordenze eer grooter/ dooz de aanhooging van sneeuw/ regen en aanbiezing/ zonder dat de Zon ooit krachtig genoeg is/ deeze aanbiezing te hinderen. De verandering het Weer onderhevig/ doet telkens de verruw deezer Is-Bergen verwisselen/ wier klooven en reeten de schoonste blaauwe kleur vertoonen. Somtyds vallen 'er afgeschuurde brokken van in Zee/ in dikte het ander Is verre overtreffende. Wanneerkelyk is 't/ dat men in dussdanige afgezookten Is-brokken/ wondere zeldzaamheden der natuur vind; men heeft 'er gezien die een kleine Kerk verbeelden/ met Sullen ondersteunt/ en deuren en venstergaten bezien/ waar aan verscheide Iskegels hingen/ en inwendig vertoondenze schoon blaauw van verwe. Zodanig een Isbrok was grooter dan een Schip/ en een weinig hooger dan 't achterdeel van 't selve; maar hoe diep die onder water strekte/ kon men niet bespeuren.

Verscheiden andere gedaantens en verbeeldsels worden 'er van dit Is gezien/ alle zeldzaam te beschouwen.

Spitsbergen is des zomers tot aan 't Reeveldt by van 't ps/ 3pnde van de Zuidkaap 70 of 80 mplen; want in dit seizoen komt het ps/ dooz de alhier bevindende natuurlyke stroom op 78 graden/ gemeenlyk 30 of 40 mplen zuidelyker veel verder van den wal en noozdelyker nader by den wal/ en byst altoos met de daar bevindende stroom om de Zuidwest/ ende nooit tegen den zelven weder te rug: maar smelt aldaar des zomers om de Zuidt/ 't geen des winters om de Noozdt weer vast byest.

N E G E N D E H O O F D T S T U K .

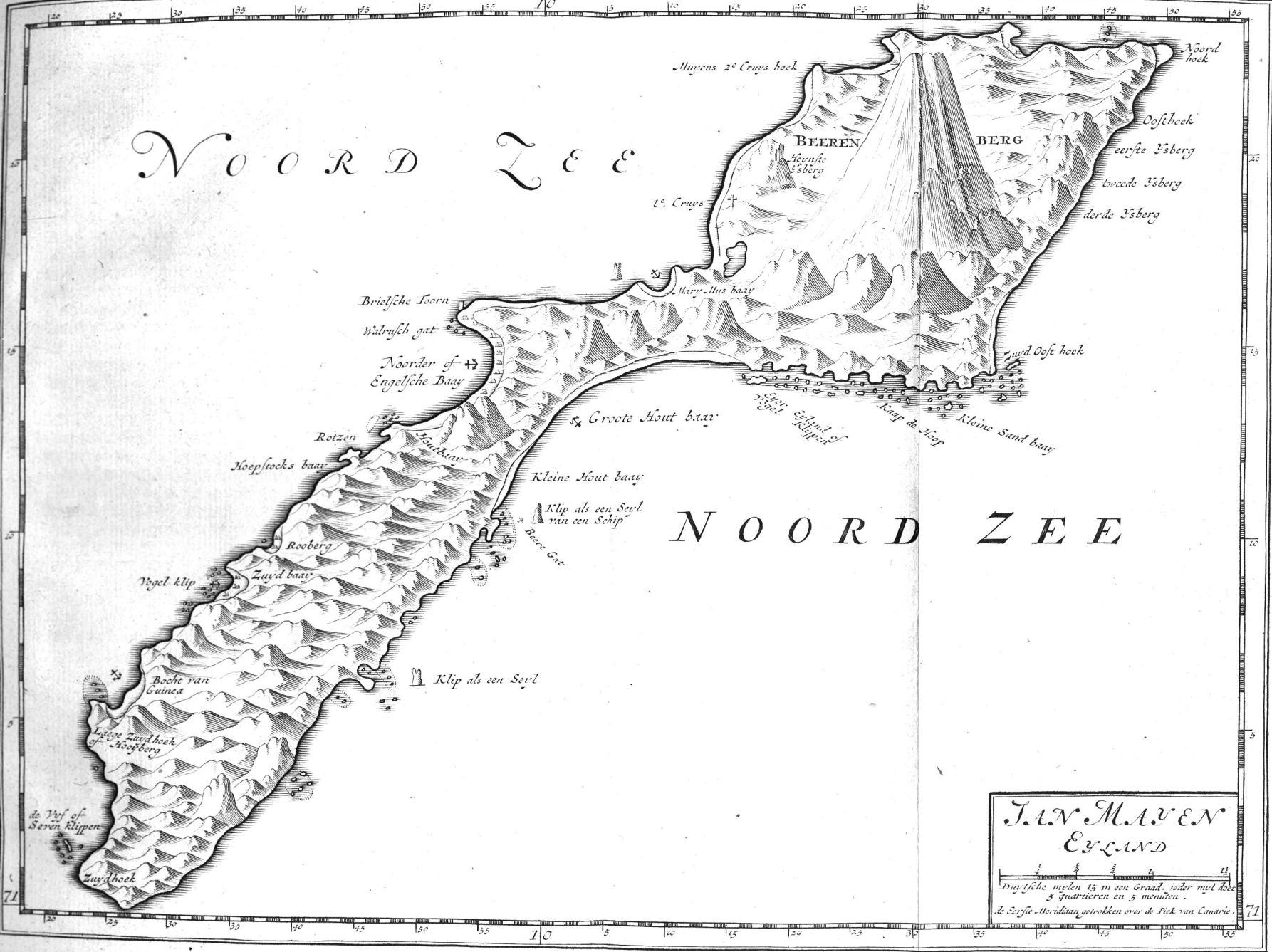
Spitsbergen certyds een Vischryk Gewest; als mede Jan Mayen Eilandt. Onderscheiden soorten van Visschen aangemerkt, en de gesteltheit der Walvisschen beschreeven. De Kusten, Bayen en strekking van Jan Mayen Eilandt beschreeven.

Omtrent
Spitsbergen
certyds veel
Walvisschen
gevonden,

Omtrent deeze beschreeven Landstreek/ of dit Eilandt/ onthouden zich veele Walvisschen/ Eilandsche Visschen genoemd/ tot onderscheiding van de Noozdkapers/ Dinvisschen/ Potvisschen enz. die zich Zuidelyker binden laten/ en op andere plaatsen moeten worden gezocht: gelykterop men de Dinken en Leeuwerken/ die op vliegen en wormjes aazen/ niet dan in Weilandt of op de Heide moet zoeken/ en gelyk men

NOORD ZEE

NOORD ZEE

JAN MAYEN
EYLAND

Duytsche mijlen 15 in een Graad, ieder met twee
 5 quarteren en 5 minuten.
 de eerste Meridiaan getrokken over de Piek van Canarie.

men den Reiger op 'Mal aazende / aan de Oevers der Rivieren / Meer-
 ren en elders daar zich de Mal onthoud moet naspeuren; 300 zyn de Eilandsche
 landische Dissen van de anderen te onderscheiden. Om dit onderscheid van
 aas is 't / dat de Eilandsche Dissen zich voornamentlyk in Groen-
 landt / omtrent Spitsbergen en Jan Mayen Eilandt onthouden; en de an-
 dere Dissen om dat ze op iets anders aazen / niet zoo zeer aan deeze
 plaatsen verbonden zyn / maar elders hun boedzel binden / zelfs de Noord-
 Zee tot in de Spaansche Zee doorkruisende.

Onderschei-
 den soorten
 aangemerkt,
 en werwaarts
 zy zich voor-
 namentlyk
 onthouden.

De reden hier van is tweederlei: eerstelyk / heeft den Schepper doo-
 middel van zyne natuurlyke Wet / aldaar veel meerder aas dan op an-
 dere plaatsen bereidt; ten tweeden / laat de gesteltheit humer zwaare en
 vette lichaamen geen warmer Gewest toe / vermits ze zeer heet van na-
 tuur en hitzig van bloedt zyn / zulkis dat ze in warmer Gewesten / alwaer
 zy niet genoegzaam uitwendig verkoelt werden / doo; hun mals en ober-
 bloedig vet / van wegens de groote hitte zoo in als uitwendig / opna-
 van binnen souden versmelten / want in Groenlandt laatenze in 't zwin-
 men een geheele vette streck na in Zee; wat zou 'er niet gebeuren / wan-
 neer de Spaansche Zon eens op hun breedten rug scheen?

De reden
 hier van on-
 derzocht.

Natuurlyke
 gesteltheit
 der Walvis-
 schen aan-
 gemerkt;

In zeker opzicht is 't dan / dat de gesteltheit der Eilandsche Wal-
 visschen geen warm Gewest verdraagen kan / maar wel deeze die men
 booz Walvisschen neemt / en zich niet alleen omtrent Islandt / Hitlandt /
 Schotland / de Noordkaap en elders laten zien / maar ook somtyds
 naby Spanje en Portugaal onthouden.

Die de war-
 me Gewesten
 onciegen zyn.

De Eilandsche Walvisschen / en die deezen naam alleen voeren mogen /
 werden in den aanvang en de opkomst der Visschery / zeer veel omtrent
 Spitsbergen en Jan Mayen Eilandt gebangen. Dit laatste Eilandt / naar
 des Ontdekkers naam genoemd / alhoewel klein van omtrek / werd in
 den Jaare 1611. 't allereerst bebaaren; het strekt zich van 't Zuid-Westen
 naar 't Noord-Oosten in lengte uit / is van weinig breedte / zulkis 'er in
 't midden maar een kleine afstand van de eene ter andere kust gebonden
 word / en 't is ten Noordten van Noordwegen op 74 graden breedte / om-
 trent de kust van Groenlandt gelegen. Eertjds / van den Jaare 1611.
 tot 1633. is 'er een zeer boozdeelige Visschery geweest / vermits 'er in den
 eersten aanvang de Walvisschvangst wel slaagde; want Thunis Baltis-
 1693. Commandeur Zorgdragers Stuurman geweest / heeft hem ver-
 haalt / namentlyk: dat zyn Schoon-Vader Willem Ys, Commandeur in
 dienst van de toenmaals Groenlandsche Maatschappij / in een Jaar van
 Jan Mayen Eilandt heeft gehaalt / en in twee togten gelaaden / omtrent
 2000 Quardeelen traan; maar sedert de Walvisschen deeze kust verlie-
 ten / en meer ten Noordten wecken / is men noodzaak gemaakt gewor-
 den / dat de Walvisschen het gebaar allenks gewaar wierden / als ze
 doo;

Onthouden
 zich meest
 omtrent
 Spitsbergen
 en 't Jan
 Mayen Eil-
 landt.

Eertjds een
 groote Vis-
 schery aan-
 dit Eiland
 geweest.

door hunne Vervolgers Jaarlyks uitstonden / zulkis ze dan telkens verwisseling van andere Havenen en Bayen zochten / en eindelyk van daar naar andere Gewesten in Zee en in 't ys zyn-geweeken.

De Kusten
van Jan Mai-
jen Eiland
beschreeven.

De Westkust van dit Eilandt is in 't boozjaar 300 zeer niet met Ys bezet / dan de Noordkust, die zich met een Kraap achter den Beerenberg verder in zee uitstrekt. Zeeker is 't dat deeze kust in 't Boozjaar nooit zonder Ys is / 't welk zich meer dan 10 Mylen in Zee uitstrekt; Dus is het 'er in 't boozjaar wegens deeze bezetting van 't Ys / onmogelyk te passeeren. Dit is de reden / waarom men zich wachten moet / dit Eilandt aan de Oostkust aan te doen / en niet dan aan de Westkust aanloopen / om 'er zyn verblyf geduurende de Visscherij te neemen. Want in den zomer legt het ys veeltids zeer verre van de kust; Zorgdrager zegt / dat hy 'er zelf met zyn Schip gelegen heeft / dat 'er het ys 300 verre van den wal lag / dat men rondom het gantsche Landt geen ys bekenne / noch beoogen kon.

Indien men by geval aan de Oostkust aangquam / was men genoodzaakt weder ten Noorden van 't Eilandt te keeren / dat hen niet alleen booz geweldige Winden bloot stellen zou / die over den Beerenberg vallen / maar ook in gevaar van 't dzyvende ys brengen; vermits 'er de Bloed van 't Zuiden naar 't Noorden stroomt / en de Eb van 't Noorden naar 't Zuiden.

Als mede
de Beeren-
berg.

Van 't Noordeindt van 't Eilandt vertoont zich den Beerenberg van een geweldige hoogte / en die is 300 styl / dat onmogelyk des zelfs top te beklimmen is. Deeze Berg word Beerenberg genoemt / wegens het groot getal Beeren dat 'er zich somtids onthouden / en bestaat dien Berg eene Landstreek tusschen de gantsche Ooit- en West-Kust gelegen; maar de Noordkust heeft een kleine en vlakker ruimte / tot aan de Zee. Deeze Berg is 300 hoog / dat men die 30 Mylen in Zee ontdekt.

Wat de strekking der kust aangaat: de Noordhoek is den Noorde-lyksten uithoek / en de Oosthoek den Oostelyksten. De Ysberg bestaat uit drie Bergen / of liever groote Sneeuwwoopen die bezooten zyn / en door de Zon ontdooit / van den Beerenberg afrollen / maar wanneer de Zon vertrekt / weder tot zodanige hoopen vriezen. Vervolgens is 'er de Zuid-Oosthoek. Van deezen Hoek strekt de kust van 't Oosten naar 't Westen / tot aan een klein Eilandje / en veindt zich vervolgens van 't Westen naar 't Zuiden. Alhier is de kust 300 styl / dat ze onmogelyk is aan te doen / maar op een andere plaats is ze vlak / en gemaklyk om 'er aan te landen. Door de kleine Zand-Bay en Eyerlandt, alwaar zich veel Vogels op en in de Grotten onthouden / is omtrent een muetschoot van den wal / in Zee een diepte van 60 Vademen / en een wegnig verder vindmen geen grond. By de groote Hout-Bay, dus genoemt / wegens de bertotte Houtskapels daar gebonden / is het Eilandt op 't allerfmalste; daar zyn Bergen / doch niet zeer styl / die men van de
eene

Insgelyks
de Bayen
beschreeven

eene ter andere Kust beklinnen kan. Dooztz komt men aan de kleine Hout-Bay, Engeliche Bay en verscheiden anderen/ waar aan de Hollanders vervolgens namen gaven; en in 't derde Deel zal getoont worden/ hoedanig de Visschery hier en te Spitsbergen eertyds in zwaang ging.

Wat voordeel nu deze reeds beschreeven ontdekkingsen hebben toegebragt/ alhoewel die/ gelyk getoont is/ tot een ander oogmerk waren ondernomen/ waaruit toen vervolgens zodanig een handel is ontsproten/ dat 'er jaarlyks gantsche Dloten wierden uitgerust/ en een zeer voordeelige Visschery is uit ontstaan. Eer we dan tot de Beschryping van den opkomsst deezer Visschery overgaan/ zullenwe voozaf eens beschouwen/ welk een soort van Visschen deeze Visschery het voordeeltigste zyn gewest/ en waar op noch heden de Groenlandschaarders werden uitgerust.

TIENDE HOOFDTSTUK.

Veelderlei soorten van Walvisschen, volgens de gedachten van verscheiden Schryveren. De Eilandsche Walvisschen worden in de Visschery voornamentlyk gezocht; hunne gestalte beschreeven. A. van Leeuwenhoeks aanmerking, over 't Oog van den Walvisch en 't geen hy verder daar by waargenomen heeft. Voortteeling der Walvisschen, en hoe; de *Sperma Ceti*, waarvan die voortkomt, beschreven, en haare bereiding aangewezen. Verder de aart, krachten en 't lang leeven der Walvisschen aangemerkt.

De Schryvers die aangaande de Walvisschen geschreeven hebben/ zyn niet van eenerlei meening. verschil onder de Schryvers, aangaande de Walvisschen aangemerkt. Eenigen stellen tienderlei soorten; Bartholini en Wormius begrootenze op twee en twintig/ geevende die alle byzondere naamen/ en zulks wegens hunne kleuren/ Dinnen/ Tandden/ Baarden/ enz. Rondelet, Bellon, Schooneveld, Faber, Clusius en Tulpius, noemten 'er gezaamentlyk zes of zeven soorten op/ te weeten:

Balena Vulgaris,	- - -	Dinvisch.
Balena Vera,	- - -	Walvisch.
Balena Orca vel Dantata,	- - -	Zwaard-Zwaag of Tand Visch.
Physter,	- - -	Hoortkaper.
Cete,	- - -	Botvisch.
Narwal,	- - -	Eenhoozn of Hoornvisch.

Hoe 't hier mede zy / men vind in de Transactions Philosophique, een redeneering over de Walvisschen / door Thomas Sibald gedaan; en men is van gedachten / dat deeze Schypber naaukeuriger dan anderen over dit onderwerp is geweest / nademaal hy de gelegenheit had / de gesteltheit dezer Zeedieren / op de Schotsche Kusten met alle oplettentheit t'onderzoeken. Het laate den Lezer niet verdzieten dat we alhier de naamsoorsprong van 't woort Walvissch volgens het geen 'er de Heer L. ten Kate Harmenz. in zyne Aanleiding tot de kennisse van 't verhevene deel der Nederduitsche Sprake II. Deel, Pag. 728 en 729. van zegt. Van het woort Wellen, Wal, of Walle in den zin van opzieden en koken genomen / komt af het blaamsch en geldersch woort Welling en word uit dit woortel-deel Wil of Wel afgeleid; verder ons Welle en Walle in den zin van opborrelen, als hy de bron-aderen / hy ons Welle, Wel en Walle genoemd / en om de draayingen by ons Welle, Walle en Water Walle, beneffens ons Wel en Wel-zand waar op men / te weten / het vaste Wel-zand, hier te lande de heimasten instaat. Dit woort Wal in den zin van 't opwellen en spuiten als een fontein is dan toeëigentlyk aandeu Wal-visch om het opsputten der waterstraalen die door zyne twee neusgaten zoo geweldig als een zwaare fontein/sprong geschied; ja te metz 300 sterk / dat men 't zeer verre hooren kan; of indien hy aan zyne levensaderen gequetst is / blaast hy 't bloedt even zoo ruykelyk en krachtig uit: waarom hy dan ook met recht weleer den naam Cetus of Spuitwal voerde.

De gemeenste soorten van Walvisschen / die men by de Groenlandsehe Disscherp vangt / zoo wel die van 't West-en Zuid ps / als de Noordkaper / beneffens de Dinvisch / zyn tandeloos / en zodanigen waarvan de baleinbaarden uit den mondt vergadert worden. De Dinvisch is mede een soort van Walvisschen / spuitende wel het allerhoogst / doch is merkelyk dunder dan de anderen / hebbende een groote vin op den rug / waarvan hy dien naam voert / en word mede / vermits hy koelder van bloedt is / dikwyls verder op naar de warme luchtstreeken gebonden. Maar noch een ander soort van Walvisschen is 'er / die in de plaats van baleinen tanden in de onderste kaak hebben: waarvan vervolgens mede zal gesproken worden.

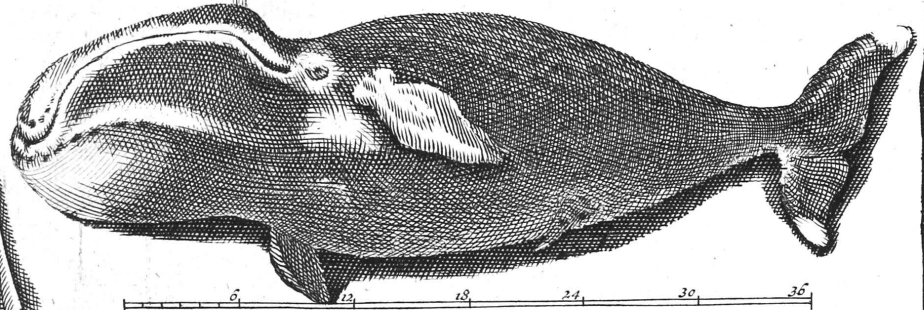
De voornaamste Walvisschen waar op de Groenlandschaarders worden uitgerust / zyn dan de Eilandsche Visschen / die eertpds in en omtrent de Bayen van Spitsbergen, en Jan Mayen Eilandr veel gevangen werden; waarom men ze ook Eilandsche Visschen noemt. Men onderscheidt voornaemtyk van andere Visschen / 't zy door hunne Dinnen / of kaaken die tandeloos zyn / in welker plaats zy lange / zwarte en bzeede / doch allenks smal toeloopende hooznachtige roeden hebben / wiens dunste eindens en binnenkant met een haltrachtige stoffe bewossen / den gantschen muil tot in de keel beslaan / en gemeenlyk Baarden genoemd.

Naamsoorsprong der Walvisschen onderzocht

Eilandsche Walvisschen de voornaamste, waar op de Groenlandsehe Visschery toelagt, die beschreeven worden.

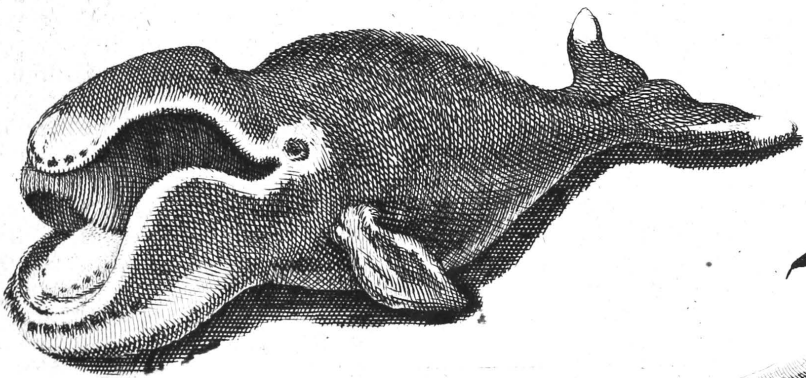
WALVISCH

achter over gekant zynde .

Rhylandfche Maat van 36 voet

Gapende WALVISCH waar in den Stant Ider Baarden werd aan gewezen .

ndeint worden. Dooz de Dinvisschen wordenze onderscheiden / dewopl die / als gezegt is / een groote Dinv op den rug hebben / en de Walvisschen geen ; Maar deeze heeft 'er achter de oogen twee / geveennaatigt naar de groote van tligchaam / en ovetrokken van een dikke / zwarte huidt / zeer fraap gemarmert met witte streepen / als ook de staart. Deeze gemarmerde streepen schynen als aderen dooz den dikken huidt / eenige wit / andere geel / 't welk een aangenaam gezicht geeft. Wanneer men de binnen uitsnijd / vindmen onder den dikken huidt / beenderen naar een handt met uitgestrekte vingeren gelykende. Van geen meer dan deeze twee Dinnen is de Walvisch verzeen / die hem vooz riemen dienen / gelykertwys men een Sloep voortroeft. De staart van deezen Visch staat niet als van andere Disschen oberend / maar legt breet uitgestrekt / gelyk die der Dinvisschen / Dutschoppen of Potvisschen / Tonnyen en anderen van dien aart ; gemeenlyk is ze van drie tot vier vademen breet / en dient hem gelyk een Sloep den wortariem / waarmede hy immer zoo veel kracht tot bestering en voortzetting doet / als met zyn binnen ; maar met zyne binnen kan hy zich beter omwentelen.

Het hooft van deezen Visch maakit een derdendeel van 't gantsche lichaam uit ; vooz aan de lippen van den muil / zoo wel beneden als boven / zitte korte hairen. Deze lippen zyn glad / wat rond geboogen / en sindigen achter de oogen / even vooz de binnen. Boven de geboogen bovenlip zyn zwarte streepen / sommige donker bruin / insgelyks als de lippen geboogen / maakende een vierde van een kring / die in elkander sluiten. Aan het Neusbeen zitten de Baarden / die bruin / zwart en ook wel geelachtig zyn / met bonte streepen verzelt / gelyk die der Dinvisschen. Enige Walvisschen hebben blaauwe / ook wel licht blaauwe Baarden / die men oordeelt van jonge Disschen te zyn. Dooz aan de onderlip is een holte / daar de bovenlip insluit ; men acht dat de Visch dooz deeze holligheit / het water / dat ze gewoon is uit te werpen / in de kaaken trekt. Inwendig in de kaaken zyn de Baarden ruig / en gelykzaam met paerdehaar bewassen / en zulks aan weersyde van de tong als die der Dinvisschen. Enige Baarden zyn geboogen / gelyk een sabel of zwaard / anderen min of meer / halve maang gewys gekromt. De kleinste Baarden zitten vooz in den muil of achter naar de keel / maar in 't midden zyn de breedste en langste / somtyds van twee vademen lengte / waar uit de groote van zodanig een Zedier kan geoordeelt worden. Aan weersyden zitten 'er gemeenlyk twee hondert en vyftig Baarden / maakende te samen vyf hondert uit / en omtrent 400 ondermaats Baarden / te weeten / die onder de zes voeten lengte hebben * welke alle behalven die noch kleinder zyn / en men zitten laet / uitsneden worden. Deeze Baarden zitten in een bzeede ry aan elkhanderen / inwendig een weinig geboogen / en halve maangewyze gefchikt. 't Breedste

Walvisch-
baarden,
hoedanig in
de kaaken
van den
Walvisch zyn
geschikt.

* Zie breeder hier van in 't volgende Hoofdstuk.

zyn de Baarden naar de bovenlip of boven aan het Neusbeen / en is aan haaren wortel met harde en taape zenuwen bewaſſen. Boven aan den wortel deezer Baarden / zitten noch eenige kleine Baartjes / de een grooter als de ander. Onder zyn de Baarden ſmal en ſpits / als mede de binnenkant van binnen in den mond * ruiſghairig / om de tong niet te beſchadigen. Zieder hier van zal ons de Commandeur Zorgdrager als ooggetuige vervolgens bericht geeven.

Het benedendeel van de kaaken is in de Walviſſchen gemeenlyk wit. De tong legt tuſſchen de Baarden in / en is aan de onderſte kaak vaſt ; zy is zeer groot / wittachtig ter zyden met zwarte vlakken. Zy beſtaat uit een weeke vette en ſponſachtige ſtoffe / die zich bezwaarlyk ſtaande laat ; dieſghalven word ze door de Speksnyders weggevoeren / verſtrekende den Zwaardviſſchen voor een greetig aas ; want men meent dat deeze Viſch / de Walviſſchen alleen om hunne tong beoorzogen :

Boven op 't Hoofd van den Walviſch is een verheevenheit of bult / als mede by de Oogen en Dinmen ; in welker boven bult op 't hoofd / twee Spuit of Blaas gaten zyn / beiden tegen elkander over / zodanig geboogen en gekromt / gelyk het doozgſneeden toongat van een vloed. Uit deeze Gaten / blaasf de Viſch met een geweldig gedruis veel water ; welk gerucht van dit water blaazen / een myl verre kan gehoozt worden / indien de miſt of een nebelachtige lucht / belet den Viſch te zien. Allerſterkſt blaasf de Walviſch warer uit / wanneer hy zich gewont doet / welk geruiſch by dat der Golven in een zwaaren Storm kan vergeleken worden. Achter deeze bult is den Walviſch wat meer ingebogen als de Winviſch : maar om hen in hunnen loop te onderſcheiden / dient op de Win gelet te worden / die de Winviſch boven op den rug uitſteekt.

* Oog van den Walviſch beſchreeven.

Tuſſchen de bult en de Dinmen heeft de Walviſch zyne oogen / die niet grooter dan van een oog zyn / en met wenkbauwen verzien. De inwendige oogappel of de kriſtalyne omtrek is niet grooter dan een ert / maar helder / wit / en doozſichtig als kriſtal. Deeze Walviſch Oogen ſtaan zeer laag in 't hoofd / en byna ten einde van de bovenlip. 't Luſt ons het onderzoek / van den doozſichtigen beſchouwer / A: van Leeuwenhoek, over 't Oog der Walviſſchen den Leezer voor te ſtellen ; zeggende in zyn vierden Brief der Zandbylven : „ De Commandeur Laak van Krimpen, brengt my een Oog van een Walviſch / in zandewyn leggende ; dit Oog had geen klootſche ronte / want zyn grootste Ag was 2 $\frac{1}{2}$ duim / en de andere 2 $\frac{1}{2}$ duim. De klootbult van 't Hoofdlied / daar het gezicht wierd ontfangen / was de Ag 2 $\frac{1}{2}$ duim. Het kriſtalyne vocht / had geen klootſche ronte / gelyk wy in de Viſſchen zien / maar 't was aan de eene zyde een weinig platachtig / en zyn Ag was 1 $\frac{1}{2}$ van een duim ; wanneer ik deeze Ag onderzocht / die naar de doozwerpen lag geſtrekt / bebood ik ze zeer na 1 $\frac{1}{2}$ duim te zyn.

Aanmerkingen door A: v: Leeuwenhoek hier over,

„ De

* In 't volgende Hoofdstuk nader aangewezen.

- „ De gemeene holte / daar het Kristalpyne bocht in opgeflooten lag /
 „ was in 3yn Diameter zeer na 2 duim ; en de omleggende zeer vaste en
 „ sterke stoffe / was 300 sterk / dat ik moeite hadde / om de zelve met
 „ een fcharyp mesje te doofnyden. Uit welke waarneeming ik in ge-
 „ dachte nam / of deeze dikke en sterke stoffe / waar in het Kristalpyne
 „ bocht opgeflooten legt / niet noodzaaklyk 300 sterk moest wryfen / om
 „ dat de Walviffchen wel 300 diep in 't water zinken / dat 14 lynen /
 „ ieder van 100 Vademen lang / en aan de zelve vast gemaakt / ten
 „ einde 3yn / door welker diepte de perffing van 't water meer op den
 „ grondt drukt / als vooz den gemeenen man te gelooven is. Want ge-
 „ stelt zynde dat de grondt van de Zee 1400 vademen diep is / en dat een
 „ vadem 6 boeten inhoud / moet dan de Zee 8400 boeten diep we-
 „ zen.
 „ Bekent is 't dat een Cubicq-boet gracht-water 65 ponden weegt /
 „ en dat het Zeewater noch zwaarder is / en 66½ pond weegen moet ;
 „ maar genomen dat het maar 66 pond weegt / komt dan 554400.
 „ ponden / waar mede ieder Cubicqboet van den grondt der Zee / daar
 „ 't Water 8400 boeten hoog staat / gedrukt te worden.
 „ Nu zegt my de booznoemde van Krimpen , dat hy een Walviffch Een Wal-
 „ heeft opgewonden / die 14 lynen diep op een Bank in Zee gezonken visch diep in
 „ lag ; en dat dit zoude onmooglyk 3yn geweest te doen / ten waare de Zee gezon-
 „ lyn die aan den Walviffch vast was / niet boven den Harpoen met eene ken , met
 „ slag of twee om den staart van den Walviffch was geflagen / en dat de wat moeite
 „ zelve dus met den staart om hoog naar boven quam Deze Walviffch worden
 „ was in 't eerst 300 zwaar op te winden / dat men ten minsten 6 Man-
 „ nen om de spil te draayen van nooden had / en men wel 5 uren
 „ werk hadde / eer den zelve boven was ; doch wanneer men hem tot op
 „ een lyn na boven had gewonden / quam hy byna zonder arbeit bo-
 „ ven. Daar op ik den Commandeur berichte / dat zulks geschiede
 „ door de minder perffing van 't water / en wegens het overbloedig
 „ bet / waar mede de Walviffch is verzien / welk bet lichter dan 't wa-
 „ ter is.
 „ Gestelt zynde / dat het Oog van den Walviffch / vooz 300 verre
 „ het van 't Zeewater ombangen word / 6 vierkante duimen groot is /
 „ en 300 diep onder water / als hier vooz is gezegt ; 300 zal men mogen
 „ zeggen / dat zodanig een Oog een perffing van 23100 ponden water
 „ word aangedaan ; want 6 quadzaat duimen 3yn ½ van een quadzaat
 „ boet ; en ½ van een quadzaat boet / die van 554400 gedrukt word /
 „ word gedrukt van 23100 ponden.
 „ Als wy nu weeten / dat op 6 quadzaat duimen op den grondt /
 „ daar de Zee 8400 boeten diep is / een zwaarte van 23100 ponden
 „ water staat / 300 hebbenwe ons niet te verwonderen / dat men in de
 „ Spaansche Zee geen-grondt werpt ; want / doet het water op den
 „ grondt.

By welker
geleegen-
heit de pers-
sing van 't
water word-
nagespeurt.

Een Wal-
viffch diep in
Zee gezon-
ken , met
wat moeite
die opge-
worden
werd.

Waarom in
de Spaansche

Zee met het
1000 geen
grondt te
vinden is.

„ grondt zoo een groot geweld / als op de voorgaande diepte is gezegt /
 „ en dewyl wy stellen / dat op andere plaassen de Zee wel achtmaal
 „ dieper is : zoo zal de grondt van zodanig een Zee wel achtmaal zoo veel last
 „ lyden. Waar uit wy dan kunnen besluiten ; dat zeker gewigt / al
 „ was het van loot / op den grondt van zodanig een diepte niet kan zin-
 „ ken / en zulks niet alleen om de groote perssing / die het loot gevoelt ;
 „ maar het water persst noch veel meer op de lange lyn / die veel grooter
 „ ligchaam uitmaakt / als het loot heeft / en welke lyn maar een weinig
 „ zwaarder is / dan 't water / 't welk het loot dus belet te zinken. Zordra-
 „ ger meent / dat het loot van nature dooz zyn zwaarte zinkt / en allenkx
 „ meet en meer zinken moet / van het water en de lyn gedrukt worden-
 „ de / dierhalven zal eindelyk dooz deeze zwaarte / de grondt in 't puen
 „ bezwaarlyker gevoelt worden. „ Ook moetenwe vast stellen / dat de
 „ Zee in den grooten Oceaan nooit stil staat / schoon men 'er geen stroom
 „ gewaar word ; waar dooz dan het loot in Zee gewoopen / schoon het
 „ recht naar den grondt schynt te zinken / echter dooz den stroom
 „ wegdryven zal / en de lyn een bogt krygende / zal die van Secunde
 „ tot Secunde toeneemen ; en dus zal 't loot niet op den grondt kunnen
 „ zinken.

Verdere aan-
merking
over 't Wal-
visch oog.

„ Het Kristalynne vocht van 't Walvisch Oog / was zodanig tegen
 „ 't Hoornvlies geplaatst / dat het aldaar een kleine klootsche buik had /
 „ 't geen my vzeemt boozquam / hebbende zulks noch in Dieren noch
 „ in Visschen gezien. Ik sneed het Hoornvlies ter groote van ruim een
 „ duim Diameters van 't oog / en dit booz een gedeelte laatende booz-
 „ gen / sneed ik het zelve met een schuinsche snee aanstukken / zulks ik te
 „ beter zoude ontdekken / hoe veel vliezen 'er wel op den anderen waren
 „ leggende / die 't Hoornvlies uitmaakten / en ik ten minsten wel 16
 „ of 18 bevond. Onder dit Hoornvlies lag een ander zwart vlies /
 „ gantsch geen doozschyntheit toelaatende / dan dooz een opening van
 „ een obaal / dat booz 't Kristalynne vocht was geplaatst / en my vzeemt
 „ boozquam : welke ovaale opening / in der zelve lengte genomen / een
 „ halve duim was ; en in de breete genomen / was ze zeer na $\frac{1}{2}$ duim.
 „ Uit welke waarneeming ik dagt / of de Walvisch ook geen verino-
 „ gen had / om dit obaal te verwyden en te vernauwen / om sointyd
 „ wyder of scherper te zien. Verderz trachte ik het vlies / achter in 't
 „ oog geleeget / weg te neemen / om de gezichtzenuten te kunnen zien /
 „ die ik niet grooter dan van een Os vond ; Maar wat my vzeemt
 „ boozquam / was / dat omtrent het gemelde vlies / wel op 25 plaat-
 „ sen / Aderen en Zenuwen waren gehecht / en zich in 't zenuw-
 „ achtig deel uitstrekten / daat de gezichtzenut doozging ; die in
 „ eenige zoo wyt waren / als gemeene speelden dik zyn / en andere
 „ kleinder. Dit is 't wat ik van 't Oog van den Walvisch weet te
 „ zeggen ; indien ik een zodanig Oog / eerst versch uit een Walvisch gena-
 „ „ men /

men / kon bekomen / twyfel ik niet / of wy zouden meerder vergenoeging vinden.

De Marnelyke Roede der Walvisschen / bestaat uit een sterke pees / zes / zeven of agt voeten lang / naar evenmaatigheid der grootte van 't Zeedier. Dit geheime lit legt in een hookeer beslooten / gelyk een mes in de sehee / waar van men byna niets dan een klein gedeelte ziet. Het Vrouwelyke Deel / heeft een gedaante gelyk vierboetige Dieren. Van weersyde is de Walvisch van een verheeven boest bezien / met teerpels gelyk hoepuyers ; eenige deezer Boesten zyn wit / anderen met zwarte en blaauwe plekken versiert. Wanneer ze geen jongen draagen / noch hebben / zyn de Boesten zeer klein. Als ze zich met elkander vermengen / steekense de hoofden boven water / 't welk met hunne natuur ook best overeenkomt / nadeemaal ze niet lang onder water konnen zyn / of moeten adem haalen / voornamentlyk in dus een verhitting van vermenging.

Men acht dat de wylfjes teffens niet dan een of twee Jongen voortbrengen / en om haare jongen te voeden / hebbenze maar twee Tepels / waar uit de jonge Walvisschen melk ten voedzel zuigen / doch haaren tyd van draagen is noch onbekent. 't Walvisch Zaadt / noch verfeh zynde / is gantsch wit / en hynachtig / zulks men 't als heet lak / was of hars tot draaden trekken kan. De Sperma Ceti is 'er niet uit te bekomen / dewyl het eerlang bederft en stinkend word / wat middelen men tot de bevaaring daar toe aanwend.

De stoffe die men gemeenlyk Sperma Ceti noemt / zegt Rumphius in zyne Aboinsche Rariteit-Kamer, III Boek Pag 277. verschilt wel in gedaante / maar niet in substantie van de Europische Sperma Ceti, het geen met groote plassen in Zee dypft en geelachtig of vuilwit is / wordende in kleine schilferdeelen behaart ; daar men de Oostindische met groote en kleine stukken te samen geronnen / eenige van een vuist en andere van een hoofd grootte vind / meest schoonwit of een weinig naar den geelen trekkende. Deeze stoffe is smeerig in 't aanraaken / zonder smaak / hebbende een slaauwe zeereuk / die ter naar den Amber riekt ; maar op koolen gelegd de reuk van gesmolten ongel van zich geeft enz. Onze Europeers / vervolgt Rumphius houden deeze stoffe voor 't zaadt van den Walvisch / waar van het den naam van Sperma Ceti of Walschot bekomen heeft. Eenige Malepers noemen 't Ican poenja monta, dat uitsprouwsel van een Viscch betekent / insgelyks Bene gadja mira, of Walvisch-zaadt / doch mogelyk is dit hun van onze Europeers wys gemaakt.

Men vind deeze stoffe somtyds veel aan de Amboinsche Eilanden / inzonderheit op Boero en Manipa, na den uitgang van de Ooster Moutson hier en daar op strandt gewoopen. Ook word die in Amboina en de Moluccos als mede langs de Oostkust van Celebes meer dan aan

Manelyk
lid van deu
Walvisch be-
schreeven.

En hoeda-
nig de voort-
teeling ge-
schied.

Of van 't
Walvisch-
zaadt. Sper-
ma Ceti te
bekomen is.

en wat de
Sperma Ceti
eigentlyk
voor een
stoffe is, on-
derzocht.

Waar deeze
stoffe meer
dan in de
Noordere
Gewesten
gevonden
de word.

de Zuid-Ooster Eilanden gevonden. Wat verder de gedachten van Rumpius over deze stoffe zy / drukt hy zich dusdanig uit: myns oordeels blykt dat de Sperma Ceti uit eenige soort van Walvisschen haaren voorsprong heeft. In de Ephemeridibus Naturæ Curioforum I deel. kan den Lezer vinden: dat een zeker persoon lang vooz een groot geheim heeft gehouden / doch eindelyk ontdekt is / namentlyk / dat hy in de bogt van Biskaje veele Walvisschen heeft gebangen / en uit hun bzein de oprechte Sperma Ceti had weeten te bereiden; want hy nam het bzein van den Fisch / en in een groote pot / van onder een gat hebbende / dooz een prop dicht gemaakt / gedaan / liet hy deze stoffe aan een warme plaats eenigen tydt staan / vervolgens opende hy het gat / en liet er de oip of traan uitloopen / blyvende de zuivere Sperma Ceti in de pot. Het Mannetje van dien soort van Walvisch woord 'er in 't Latyn Orca genoemd / hebbende veele tanden / waarvan eenige omtrent een pond woogen. Ook vind men aldaar aangetekent / dat de Engelschen in de Eilanden van Barmudas woonende / de Sperma Ceti niet alleen uit het bzein / maar ook uit den buik van een getanden Walvisch hebben gehaalt. Dooz onderbinding hebben zy geleert / dat men de Sperma Ceti versch uit den Walvisch gehaalt / met Omphacium of Berjuis afwaschen en doozpersen moet / om haar de traanachtige reuk te beneemen.

Haar oorsprong na-gedacht.

Dat deze stoffe naar 't oordeel van eenigen / of naar de gewoone benaming / geen Walvisch-zaadt is / hebben altoos de Wysgeeren van gedachten geweest / als komende niet begrypen / dat de zaadelphe vochtigheit der dieren konde aangestoken woorden / of van een dypvenden aart zyn. Dat ze uit den Walvisch voortkomt / is behalven het verhaal van Cuius en andere geleerde onderzoekers sedert weinigen jaaren ontwyffelbaar geworden / dooz een Sperma Ceti-Walvisch op onze Noorder Kusten aangedreeven; waarvan we niet nalaaten kunnen tets te melden. Deze Fisch was 60 voeten lang / wiens hoofdt het voornaamste deel was / in 't bzeede ober den mondt heen hangende / hebbende tanden in 't onderste kinnebakke / waarvan de grootste omtrent twee ponden woogen / zonder eenige kraakbeenen / doozgaang Walvischbeenen genoemd / in den mondt: maar alleen twee korte binnen vooraan op den rug; de ooggen waren klein / en de roede was lang uitstekende.

Meleer hebben de Matrosen / alhoewel oneigen / dit Zeedier Jubartas of veel eer Gibbartas genoemd. De zelve benaming vind men in Rondelius, en om zynen ronden en buktachtigen rug woord hy dooz de Franschen Gabbar geheeten. Ook vinden we dat de naam van Gibbartas aan een zeker soort van Groenlandsche Walvisschen gegeeven woord: maar die geen / waarvan wy het verhaal hebben gedaan / scheen met den Walvisch van die benaming niet obereen te komen; doch veeleer met de Trumpa of de Sperma Ceti-Walvisch / volgens de meening van de Groen-

Groenlandt-Beschrybers in Purchas, 3nde de derde geweest onder de acht aanmerkenwaardige Walvisschen van die Kust.

Mit het hoofd van deezen Walvisch/ vooz eenige dagen gestozen en reeds aan 't rotten/ bloeden stroomen van een olpachtige stoffe en Sperma Ceti, die dooz de Visschers verzamelt en bewaart wierd: maat in 't opkloben van 't hoofd/ vond men een grooten voozraadt van Sperma Ceti in huisjes en in orde leggen/ ter grootte van ganzeepere/ en gelyk als honingraten/ gantsch wit en van een olpachtige stoffe. Het diergelyks schynt men in den Physter of Capidolio van Rondelerius gebonden te hebben/ daar hy schryft: dat eene bettigheit/ dunner als olf uit de herffenen van dat Zeedier vloaide.

Zelden krygen de Groenlandsvaarders dit soort van Walvisschen te zien/ derhalven is 't maar toevallighlyk dat ze die opdoen. In den jaare 1718. was 't dat 'er zodanig een ongemeene Visch/ gemeenlyk Caschelot ook Castilior of Casilior by den Heer Ten Kate genoemt en ook wel Potvis of Pots-wal geheeten/ gevangen wierd. Dit soort van Walvisschen heeft in steel van baleinen in de onderste kaak 48 tanden der omtrent 1½ pond zwaar/ en drie duim van elkander staande. Potvisch of Pots-wal woord hy genoemt om zyn uitstekend groot hoofd/ 3nde omtrent 50 voeten lang was/ is toen ruim 18 quardeelen of 36 tonnen zeyn gehaalt; 3nde dit herffenzeyn/ dat besaande en 300 genaande Wal-Schot/ Sperma Ceti geheeten/ 't welk men by onkunde tot onzen tyd toe/ heeft vooz het teelzaadt van den Walvisch aangezien gehad/ om redenen dat men 't gemeenlyk niet als dzyvende boven op het Zee-water vond/ wanneer het uit zylk een berdwaalden of verstozen Visch van elders derwaarts was komen aanschieten. Waarschynlyk is 't dat het mede dit soort van getande Walvisschen zyn/ die zich in Indiën en onder de warme Climaten vertoonen/ boven reeds aangeroert; in wiens maag men jointyds een soort van Amber Gris gevonden heeft/ waaruit het geboelen van sommige gesprooten is/ als of deze kostelyke gom-of hars-stoffe in den buik van dit Zeedier haare geboozte kreeg: waarvan breeder in de Amboinsche Cariteit Kamer gewag woord gemaakt.

Deeze Visch van de eigentlyke Walvisschen t'eenemaal te onderscheyden/ zoekt een Kras tot voedzel/ met dat van 't Walvisch-aas niet over eenkomende/ en derhalven zal die zich/ gelyk getoont is/ meer in andere Gewesten/ dan in Groenlandt onthouden.

Men acht het een deezet Visschen is geweest/ in den Jaare 1635. op de Hollandsche Kust te Scheveningen gestrand. Ook zyn 'er nu en dan eenigen dooz de Visschaverg omtrent hunne Kusten gevangen. Maac/ de

Bericht van den Hee. e.L. ten Kate in zyne Aanleiding van 't verneven deel der Nederlandische spraake over deezen Walvisch.

reden waarom wy hier van deezen **Wifch** gewag maaken / is / dat 'er gelijk gezegt is in den Jaare 1718. en ook 1719. eenigen in of omtrent **Greenlandt** en de **Hoordkaap** gevangen zyn. De aanmerklykste deezer **Wifsch**en was volgens het bericht van een voornaamen **Neder** en **Direc-teur** omtrent 70 doeten lang / uit wiens hoofdt 24 **Tonnen** bzeins gehaalt en gevuid wierden / bestaande in deeze stoffe waar van de **Sperma Ceti** (alom by de **Geneeskundigen** bekend) word bereid.

Gestalte der
Sperma Ceti
Vifsch en be-
fchreeven.

De gestalte deezer **Wifsch**en is dusdanig : Het **Hoofdt**z bobendeel is uitneemende groot en veel dikker dan van de gemeene **Walvifsch**en / heb-bende 3yne blaasgaten vooz in 't hoofdt / ter onderscheiding van anderz **Walvifsch**en / die de zelden achter op 't hoofdt en bobende oogen hebben. De mondt / van den laast gevangen **Wifch** was in de onder kaak van 42 **Tanden** bezien / waar van d'afbeelding hier mede word vertoont. De **Tong** spits en dun / was geelachtig van kleur / leederende deezen **Wifch** omtrent 25 **Daten** **Spek** uit / wiens traan niet minder van deugd als die der **Walvifsch**en bevonden is. **Werders** wat zyn **Ligchaam** aangaat / 't zelve is meer / dan 't hoofdt / met de **Walvifch** over een te brengen / insgelijks de oogen / binnen en een blakleggende staart / 3ynde van kleur op den rug bruin en onder aan den buik wit.

Het **Brein** van deezen **Wifch** / gezuivert en tot **Sperma Ceti** bereid / had eertids eene waarde van 20 of 30 gulden het pond / doch met deeze twee jaarige vangst / is dit waardig geneesmiddel / om der zelve overbloed / vooz 3 of 4 gulden verkocht / wordende eertids vooz een **Ton** ongezuivert of onbereid 100 en ook wel 120 gulden besteed / daar men die nu tot tien of 15 gulden koopen kan.

Hoe de *Sperma Ceti*
bereid word.

De bereiding deezer **Sperma Ceti** geschied op de volgende wyze : Men neemt een tobbe / waar in deeze stoffe / uit het **Hoofdt** van den **Cachelot** of **Porvifch** genomen / word gedaan / die dan met zout en water genoegzaam word omgeroert / en men alsdan het bulle en bloedige bobende / afschult / telkens tot drie of viermaal weder zout en water daar by doende / tot de stoffe geheel wit word ; vervolgens met versch water zoo dikmaals begooten / tot 'er het zout wederom afgespoelt is. Als dan laat men deeze witte stoffe dooz grys hardoes-papier zugen of trekken / tot ze t'eenemaal wit en zuiver word / wanneer men ze dan wer dooz byf grys-papiere vellen zugen laat / en vervolgens geperst zynde / krygt ze eene schilferachtige gedaante.

't **Walvifch**
Spek be-
fchreeven.

De wpl het **Walvifch** vleesch noch de brenderen van dien **vifch** van geen gebruik zyn / maar alleen het **Spek** / zullenwe 't eerste te beschryben over stappen / en alleen het laatste / als het waardigste / waarom ook de **Walvifch** vangst geoeffent word / alhier verhandelen. Dit **Spek** zit tusschen 't vleesch en de huidt / en is op den rug / en onder aan den buik omtrent zes duim dik ; alhoewel 'er ook **Spek** gebonden word ter dikte van twaalf duimen / want van een **Din** uit een groote **Walvifch** geseeden /

den / heeft men wel een halve gardeel met Spek gevult. 't Spek van een onderlip is somtyds meer dan een el dik / en ook het dikste dat aan de Dorsch te vinden is. De eene Walvisch bevindt men better en spekkachtiger dan de andere; na dat hy vet / groot en zwaar zy / wordt mede het Spek dikker bevonden.

De dikste en sterkste zenuwen zyn in den staart van den Dorsch te vinden / want hier mede moet hy zich keeren en wenden / gelyk een Schip dooz 't roer wordt bestiert. De binnen verstreken hem vooz riemen / en de staart vooz een wijkriem / waat mede deeze Dorsch / geevenmaattigd naar zyne groote / zeer snel voozt roepen kan. In 't zweemmen laat hy een lange streek in Zee achter zich / gelyk een Schip in 't snel voozt zellen een groot zog van Water achterlaat.

Deeze groote Zeedieren zyn echter van een slaamoedigen aart; want zoo draa de Walvissen een Sloep of Menschen gewaar worden / vluchtenze en schieten onder 't water; maar in nood zich bevindende / toonenze hunne overmaatige krachten / want al wat ze bereiken kunnen / slaanze aan stukken / en indien een Sloep als dan wierd getroffen / geraakte die eerlang aan spaanderen. Dikmaals loopenze met een lip van eenige hondert vademen voozt / en zulks snelder dan een zeevend Schip.

In 't Doozjaar hebben de Walvissen hunnen loop uit het Zuid- Westen naar 't Westen van de Straat Davis. Oud-Groenlandt en Jan Mayen Eilande; vervolgens neemenze dan hunnen koers Oostelyk by Spitsbergen. Wanneer deezen niet meer vernomen worden / vertoonen zich de Dorschvissen. Deeze Dorschvissen zoeken moogelyk vooz hen een gemattigder koude; want in de Maanden December en Januari vindt men ze zelfs in de Spaansche Zee / in Maart vooz de Straat van Gibraltar, en ook somtyds in de Middellandsche Zee.

En wat krachten ~~zy~~ kunnen aandenwenden.

Hoe krachtig de Walvissen zyn / toonenze in 't slaan met hunnen staert; wanneer 'er een storm te verwachten staat / als dan slaanze zoo geweldig met den zelven ter zyden uit / dat 'er het Zeewater van byluft. Als deeze Dorsch dooz een Harpoen gevondt is / en het zynen Dyaendt ontkomt / geneeft deeze wonde zich zelven weer toe; als genoezaam bleekende is / aan de Dorschen die eertyds gevondt waren; ook bespeurt men aan deeze geheelde wonden / de littekenen die wit zyn.

De versch gedoodde Walvissen stinken eerlang / maar noch te meer / wanneer ze eenige dagen te booren gevondt zyn geweest; alsdan dypbenze 't hoogst op Zee / andere eerst gedoodde / gelyk met het water / en sommige zinken / die dan niet zonder veel arbeid moeten opgewondem worden / reeds hier vooz getoont.

Hoe lang de Walvissen leeven / kan men niet zeker weten; de Heer Leeuwenhoek heeft 'er in zyn 42sten Brieft deeze gedachten van; „ My- „ ne gedachten latende gaan over de hoegrootheid der Walvissen / die

A van Leeuwenhoeks gedachten, over 't lang leeven der walvissen.

„ men in den beginne van de Walvischvangst pleeg te vangen / en de
 „ groote Vischbenen / die men toen ten gedenkteken heeft opgehan-
 „ gen ; zoo quam my in gedachten / of zodanige groote Walvischen niet
 „ wel duizend en meer Jaaten mogten oudt zyn geweest : om dat het
 „ by my vast staat / dat de Vischen van geen ouderdom sterben / na-
 „ demaal hunne beenderen zacht zynde en blyvende / altoos kommen uit-
 „ zetten / waar door ze grooter worden : Daar de Dieren / die op aarde
 „ leeden / de verandering der lucht onderwoorpen zyn / en waar door hun-
 „ ne beenderen styf worden ; en hard zynde / de ligchaamen in geen ver-
 „ der grootheid kunnen uitzetten.

E L F D E H O O F D T S T U K .

Waar in het Werk van C. G. Zorgdrager voornamentlyk zynen-
 aanvang neemt. Eilandsche Walvischen komen nooit om de
 Zuidt ; reden hier van gegeeven. 't Walvisch-aas beschree-
 ven , dat veel omtrent Spitsbergen , Jan Mayen Eilandt ,
 op de Banken , in de Bayen en somtyds in diep water gevon-
 den word ; en in welk grondgewas het voort teelt. Wal-
 vischbaarden wat dienst die deeze Vischen wegens hun aas
 doen. Hoe veel Baarden ieder Visch uitleevert. De Maag
 der Walvischen , Walrussen en Robben onderzocht, en wat
 daar in gevonden is.

Eilandsche 't **Z**yn dan de Eilandsche Walvischen daar de Groenlandsbaarders
 Walvischen Walvischen begeeven nooit zoo verre om de Zuidt als de Noordkapers en Dindis-
 zichgemeen- nooit zoo verre om de Zuidt als de Noordkapers en Dindis-
 lyk nooit van onzen Commandeur Zorgdrager nu / en in 't vervolg reden geveit
 om de Zuidt; zal. Maar die dus verre zich om de Zuidt begeeven / zyn gelijk gezegt
 Maer wel Noordkapers / Dindis- Noordsche / Dindis-
 Noortka- pers, Vin- Noordsche / Dindis-
 pers, Vin- landsche / Dindis-
 vischen, Pot- vischen meer dan de Eilandsche / Dindis-
 vischen, enz. schen om de Zuidt wyken / zyn verschei-
 Redenen den : eerstelyk / is hun Spek zoo vet en mals niet / maar veel vaster.
 hier van ge- en taajer als dat der Eilandsche / Dindis-
 geeven, niet. Zoo heet / dierhalven konnenze wegens hunne kouder natuur /
 heel beter in een warmer Gewest leeven ; ten anderen / dat wel 't voor-
 naamste is / zoo konnenze op geheel wat anders dan de Eilandsche
 Vischen aazen.

Hedendaagsche Groenlandsche Visschery.

I 17

Bademaal we hier van der Watvisschen Aas gewag maaken / zal 't niet ondoeglyk zyn / met een weinig omstandigheid / een kort verhaal daar van te doen. Wat aangaat de Eilandsche Visschen / als het voornaamste bestek van ons oogmerk ; deeze aazen op een zeer klein soort van Aas / waar van eenig langwerpig is / met kleine pootjes bezien / van kleur en gedaante eenigzins de kleine gekloste garnalen gelyk / doch zonder schobben of schaal / welk aas tusschen de vingeren gewreeven / zacht en vet is / als oly of traan. Een ander soort / 't welk 'er wel het overvloedizte gevonden word / en derhalven 't voornaamste aas is / heeft een ronde gedaante / ter grootte van een graauwe ert / of wel naar een spin gelykende / met de oude en jonge spinnen in grootte verscheelende / en is bruin van verwe gelyk de zwarte vlieg / hebbende twee vlammetjes of kleine vleugeltjes / waar mede het zich in 't water beweegt / en 't is gelyk het ander aas / van een traage beweeging / onbewaantig gelyk de beweging der Quallen / zulk's men 't met de handt / of met een hoosvat uit Zee kan opscheypen. Dit aas is ingelyk vet / zacht en zonder schobben of schaalachtige huidt / en in de handt gewreeven meede als oly of traan. De beweging hier van is wel gelyk die der Quallen / maar in stoffe veel verschillende / want de stoffe der Quallen is ymachtig / en deeze t'eenemaal olyachtig is.

Hoedanig
vet van aas.

Deeze en meerderlei soorten van klein Aas / worden 'er op sommige plaatsen in Groenlandt overvloedig in Zee gevonden / inzonderheit op de Gronden vooz. Jan Mayen Eilandt en Spitsbergen , en wel voornaamentlyk in des zelfs Bagen / als mede op eenige plaatsen aan den zoom van 't Aas / ook in 't selve / en wel meest omtrent de Banken in 't Aas / zulk's dat sommids aan de grondigheid of drabbigheid van 't water kan gezien worden / of men zich op een Bank bevindt ; 't schynt dat de schuuring van den Stroom en 't Aas over de Bank vallende / de grondt beroert.

't Walvisch
aas veel omtrent Jan
Mayen Eilandt en
Spitsbergen
gevonden ;
Als mede
aan den
zoom van
't Ys.

Dusdanig drabbig water bindende / hebbenwe op verscheiden Jaaren en tyden bevonden / het loot uitwerpende / eene diepte van 70. 80. 100. 120. ja 140. vademmen min of meer / meest geelachtige asgraauwe kleigrondt / dooz ons van verscheiden Jaaren in biezies bewaart / waar in we de diepte / lengte en bzeete aangeteekent hadden ; doch deeze Gronden dooz 't verliezen van Scheepen weder verlooren hebbende / zynze dus weer by haar oude moeder geraakt. Hoe hooger dan de Banken liggen / bind men 'er te overvloediger aas / 't welk uit het grondgewas schynt voozt te komen ; derhalven men in de Bagen / daar veelvuldiger grondgewas gevonden word / het gemelde aas allermeest vindt. Gelyk herwops het meeste kroos / meer in dzooge dan in diepe slooten groeit / en in dit kroos meer ongedierte voortkomt / dan daar 't niet gevonden word. Echter gebeurt het wel in 't Aas / dat men 'er in blaauw en klaar water / daar een groote diepte is / mede dit aas vindt / zulk's men

Onthoud
zich voornamentlyk
open omtrent de Banken en Bagen.

Word ook door Stroom sommids in diep water gevonden.

op eenige hondert bademen geen grondt zou vinden. Waarschynlyk is 't / dat dit aas aldaar niet word geteelt / maar dat het dooz den stroom en 't Ijs / over de Banken gewozzen / aldaar gedreeben word. Dit blykt te meer / om dat men 't in 't blaauw of diep water niet dan somtyds en maar op eenige plaatsen vind / doch op de Banken en in de Bapen altoos; schoon dat 'er dooz den Stroom en 't Ijs een groot gedeelte over de Banken weg dryft / zoo geeft echter het Grondgewas geduurig ander aas op / vermits de Bapen en Banken t'eenemaal van 't selve verbult zyn. Dit Grondgewas is veelderlei / als blykt / dooz 't opwinden der Ankers meegesleept / en 't geen insgelyks in klaar water / met het oog op den grondt kan beschouwt worden. Om ons oogwit / het onderwys in de Disscherp aangaande / niet te leur te stellen / zullen we van deze gewassen en meer andere diergelyke dingen niet meer ophaalen / maar trachten ons voorgenomen oogmerk te volvoeren.

Veelerlei
Grondgewas
waar uit dit
aas voort-
geeft.

Dat de Walvisch meer aan dit aas / en gevolgelyk meer aan deze plaatsen en oorden verbonden is / als den Winvisch / Potvisch / Noordkaper / enz. ontstaat dooz zyne groote dikte en zwaarte / zulks hy zoo snel in beweeging niet / als de andere Visschen is / en derhalven onbequaam op 't snel beweegende aas te konnen aazen. Ook is deze Visch naauwer van keel / vermits de kleine baarden op 't einde van de tong t'eenemaal tot in de keel schynen te loopen / zulks ze den Speksnyder naaulphs / dan met groote moeiten / uitsnyden kan / en somtyds een stuk daar van in de keel moet laten zitten. In deze gesteltheit / vermits hy ook geen tanden heeft / is deze overgroote Visch onbequaam op een groot en vastlyvig aas te aazen / doch zeer natuurlyk en wel geschapen tot dit aas; indien hy ook met een spits-toelopende bek verzien was / zou hy in 't minst niet bequaam zyn / dit aas te genieten / en het overgroot ligchaam bezwaarlyk konnen verzaaden; maar wel / nu zyn hoofdt een derde deel van 't geheele ligchaam uitmaakt / en de baarden eenigzins schuin op en neer in den mondt staan / of wel van 't neusbeen tot op de kaaken hangen / die / van een gemeenen visch van 50 Quardeelen / van 10 tot 12 voeten lang zyn / en dus mede / dewyl de wyte van den mondt evenmaatig met zyne diepte is-

De Walvis-
sichen onbe-
quaam op
iets anders
dan op dit
aas te aazen,
en waarom.

Als deze Visch in een Bap komt / of over de Banken zwemt / daar dit aas dus beeluydig gebonden word / dat 'er het water tot aan den grondt toe drabbig van is / en als dan zynen muil opent / zoo verstrekt die tot een grote suik / daar duizenden teffens in gebangen worden; zyne muil weer sluitende / heeft de natuur deze baarden zoo dicht aan weersyden van den mondt / als vishulwen aan elkander geboegt / dat 'er het water alleen tusschen de zelven kan doozstroomen / doch het gemelde aas weerdhouden word. 't Is mede wel te bezoeiden / dat deze Baarden byzonder dicht moeten aan elkander geboegt zyn / nademaal als ge-

Walvisbaar-
den wat
dienft die
deze Vis-
sichen doen
om hun aas
te nuttigen.

Hoe veel
baarden dee-
ze Visschen
afliveren.

gezeit is / een gemeene Viscb van 50 quardeelen Spek / aan ieder 3pde van den mondt omtrent 150 Maatbaarden uitlevert / meer dan 6 voeten lang / want Maatbaarden worden in den Hoophandel op 6 voet gerekent / doch Onder-Maatbaarden telt men 2 booz een / of men rekent 2 pond booz een. Van deze kleine of Onder-Maatbaarden: Hoedanig zy in den muil der Walvisfen gestrekt staan. achtentwe / dat 'er aan ieder 3pde / behalven de groote of Maatbaarden / een getal van 140 of 150 stukks worden uitgelevert / loopende de gestrektheid dezer baarden / uit het midden van den mondt / daar ze van 10 tot 12 voeten lang 3yn / wederzyds booz naar den mondt en achter naar de keel / zulkz ze allenks korter worden / tot op de maat en ondermaat / en dus vervolgens geheel te niet. * Daarenboven 3yn alse de baarden binnensmonds ruigachtig en gelpkzaam met hair bewoosfen / 't welk alle de openingen die noch tusschen de baarden zoude kunnen 3yn / zodanig bezet en doorvlecht / dat ze genoegzaam tot een teens verstricken / waar door het water wel door3ygen kan / maar 't gemelde aas / hoe klein 't ook 3y / weerhouden word. Dit hair / dient ook tot bescherming der tong / zulkz ze op de scherpe kanten der baarden niet gequest worde / want het aas gevangen en gekleinst 3ynde / slingert de Viscb waarschyndlyk 3yne tong in den mondt eens om / vermits hem de tanden ontbeeren / om op zodanig een aas te kaauwen of maalen / en gemaalen 3ynde door te 3welgen ; en alzoo dit gemaalen sap de traan eeningzlyk gelyk is / schynt dezes visch gebolglyk niet dan traan te drinken / 't welk hem tot 3yn eenigste voedsel verstrekt : wat wonder is 't dan dat hy zoo vet word?

Somtyds hebbenwe de Viscb op 3y leggende / den zelven geopent / Des Schryvers onderzoek om te ervaaren, van wat stoffe de Maag der Walvisschen was voorzien. om / indien 't mogelyk waare / 3yne maag te onderzoeken / maar 't gedarnte zoo dik als een mans arm / was ons te zeer in den weg / zulkz we door de kleine opening tusschen de ribben gemaakt / de maag niet konden beschouwen / en eenige ribben uit te snyden of een grooter opening te maaken / liet het belang van de Visschery / en andere ongezegenheden niet toe. Maar verscheidemaalen hebbenwe Robben en Walrussen binnen 't Scheepsboord geopent / en hunne maagen doorzoekt / Insgelyks van Robben en Walrusfen. doch nooit iets anders dan 't gemelde sap of slym daar in gebonden / naar het beschreeven aas gelykende / wanneer 't in de handt gewoeeben word ; waar uit waarschyndlyk blykt / dat deze Zeedieren in Groenlandt, van 't zelve aas leven ; maar aan de Zitse en Driese Eilanden / daar zich ook Robben onthouden / aazene op Spiering / Waring / Schol of andere kleine Viscb / vermits ze door hunne tanden daar toe bequaam 3yn / om vaster aas te genieten / en derhalven zal men 'er mede iets anders in hunne maag vinden. Welker Zeedieren mede op Viscbaazzen.

☞ Gelyk in de afbeelding pag. 103 is te zien.

T W A A L F D E H O O F D T S T U K .

t Gewest van den Noordkaper beschreeven , en waar op deez-
zen Visch aaft. Noordkapers begeeven zich om de Zuidt ;
en de Vinvisschen somtyds wel tot in de Middellandsche Zee ;
Ook zwervenze mede wel omtrent Spitsbergen , en om wat
reden. Vinvisschen beschreeven, en waarom deeze Visch door
de Groenlandsvaarders niet word gezocht. De Noordkaper
meest omtrent de Noordkaap te vinden , als ook voornamentlyk
omtrent Yslandt. Plaatsverwisseling van den Noordkaper ,
aangeweezen , en hoedanig deeze Visch zyn aas weet te ver-
volgen.

Waar op de
Noordkapers
zaazen , aan-
gemerkt.

Om onze Hoofdzaak / de Disscherp van de Eilandsche Disschen
wat naader te komen / zullenwe / tot gevoeglyker gelegenheit /
van de aangeroerde kleinder Zeedieren / hier ter plaatsen een weinig afzien /
en met ons onderzoek in 't beschouwen der Hoordkapers en Winvis-
schen / overgaan. Wat de Hoordkaper aanbelangt / deeze Dissch draagt
dien naam niet te vergeefs / gelyk ook mede de Eilandsche Dissch niet
oneigentlyk dien naam voert. Deeze Hoordkaper / die zich veeltyds
omtrent de Noorkaap en Yslandt onthoud / als zyn ebengemaatigd
Gewest zynde / nademaal 'er op deeze plaatsen overbloedig veel Haring /
Spzot / Wyting en meer andere diergelyke kleine Dissch te vinden is / be-
halven niet weinig Schelvisch en Kabeljau / zoo is 't waarschynlyk dat
de Hoordkaper aan deeze Dissch zyn aas bindt ; vermits zyne krachtiger
snelheid van beweging / hem dies te meer bequaamheit daar toe geeft ;
waar uit ook te gelooven is / dat zyne keel ruimer moet weezen / en dat
zich de haarden zoo diep tot in de keel niet uitstrekken / als wel die van
de Eilandschen Disschen / reeds beschreeven.

Meer dan
een ton Ha-
ring in de
Maagt van
een Noord-
kaper ge-
vonden.

Van een gestranden of gebangen Hoordkaper omtrent Hitlandt , verhaalt
Fredrik Martensz. in zyn Groenlands Journaal van den Jaare 1671. /
dat 'er meer dan een geheele ton Haring in zyn maag gebonden wierd.
Deeze Dissch is / gelyk gezegt is / vaster van Spek / als de Eilandsche
Disschen / derhalven is 't niet zyne natuurlyke gesteltheit beter overeen-
komende / om zich verder om de Zuidt te begeeven. Insgelyks word
de Winvisch die noch veel vaster van Spek als den Hoordkaper is / som-
tyds veel verder om de Zuidt gezien. Dit word mede dooz den hoord-
noemde Fredrik Martensz. als ooggetuige bevestigd / zulkis hy in 't
zelve Dagregister verhaalt / in den Jaare 1671. en 1672. Winvisschen

Noordkapers
begeeven
zich om de
Zuidt.

't Boven deel van 't Bekkeneel van onderen aan te zien, met een gebroken hoorn.

't Agter deel van 't Bekkeneel, tegen den nek of hals, daar 't doorgehooven is aan te zien.

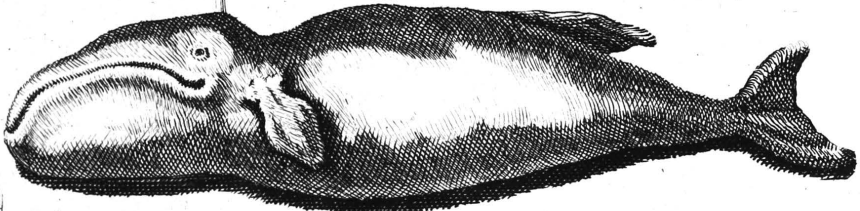

't Boven Bekkeneel van boven aan te zien met den geheelen hoorn.

VINVISCH

Pag 119. beschreeven.

0 12 18 24 30 36 42 48 54

Rhynlandfche Maat van 54 voet

in de Spaansche Zee gezien te hebben / en in 't Jaar daar aanvolgen-
 de in de Middellandsche Zee / by de Straat van Gibraltar. Nademaal
 nu getoont is / dat zoo wel de Hoozkaper als den Dinvisch op lets an-
 ders als de Eilandsche Visschen aazen / zoo kan men genoegzaam be-
 grypen / gelyk we van den Keizer en Leuurik gezegt hebben / dat men
 plaats en gelegenheit moet acht slaan / zal men met vryucht zynen ar-
 beidt zien gelukken.

Dierhalven zyn wy van gedachten / dat zich de Eilandsche Viscf nooit
 booz of omtrent Yslandt en de Noortkaap vinden laat / noch de Hooz-
 kaper zich naar Groenlandt begeeft; immers wy hebben 't nooit ge-
 zien / noch ooit daar van gehoozt. Deeze Visschen schynen om gewig-
 tige redenen hun eigen Gewest niet te verlaaten; doch de Dinvisch
 zwerft byna allerwegen / begeevende zich sointpds in 't Hs / maar al-
 lermeest omtrent Spitsbergen, en eenige mylen Zeewaarts naby het
 Voorlandt; alwaar zich op de Banken veel Schelvisch en Kabeljau ont-
 houd / door ons zelf met een tinne Haring gebangen. Dat 'er ook Ha-
 ring genoeg is te vinden / blykt by de graaten omtrent Dogelneften ge-
 bonden. Overzulkz zyn dan onze gedachten / dat de Dinvisch meer op
 dit aag derwaarts afkomt / als op het Walvisch aag / vermits men ze
 anders meer in 't Hs / of onder 't Landt en in de Bayen gewaar wor-
 den zou. Insgelyks verneemt men deeze Viscf mede wel om de Oost;
 dieshalven zynwe van gedachten / dat waar zich dezelve onthoud / me-
 de Haring en andere Viscf te vinden zy / want de onderbinding leert /
 dat 'er veele Viscfbanken omtrent Spitsbergen gebonden worden / en ver-
 mits deeze Viscf zich alhier onthoud / wordenwe in onze gedachten te
 meer gevestigd. Doch / niet tegenstaande de Dinvisch door zyne baarden
 mede bequaam is / op 't Walvisch aag te aazen / zoo zou het wel kon-
 nen zyn / dat hy by gelegenheit / zich aldaar bevindende / dit insgelyks
 deed; maar vermits hy in 't Hs / noch in 't Waigat of onder 't Landt
 geen verblyf zoekt te neemen / zoo geeft de verkiezing van plaats (gelyk
 de Hoozkaper) als mede de vastigheid van zyn Spek genoegzaam te
 kennen / dat het niet t'eeneemaal van Walvisch aag is opgelegd.

Deeze Dinvisch is in lengte den Walvisch gelyk / maar niet in dikte /
 nademaal de laatste veel dikker is. Men kent deeze Viscf aan zyne
 Binnen / die hem op den rug naby den staert uitsteeken; ook is dezelve
 Viscf veel krachtiger in 't Water uit te blaazen / als den Walvisch.
 Zyn gebulte kop is doorgans gekloof / en door dit gat is 't waar door
 hy 't water dus geweldig uwerpt. Deeze bult is echter zoo verhee-
 ven niet / dan die van den Walvisch / noch zyn rug zodanig ingeboogen.
 De boben kaak is mede als den Walvisch van Baarden verzien; zyne
 gestalte is verder lang / rond en smal.

Weel gebaarlyker is 't een Dinvisch te vangen dan een Walvisch / ver-
 mits hy zich snelder beweegt. Geweldig staat hy met den Staert en Din-
 nen /

Vinvisschen
 in de Spaar-
 sche en mid-
 delandsche
 Zeen ge-
 zien.

's Schryvers
 gedachten
 dat zich de
 Eilandsche
 Viscf, nooit
 omtrent Ys-
 landt of de
 Noortkaap
 vinden laat;
 noch de
 Noortkapers
 voor Groen-
 landt.

Vinvisschen
 voor en om-
 trent Spits-
 bergen ge-
 zien, en om
 wat reden.

Onthouden
 zich mede
 om de Oost

op veele
plaatzen ge-
vonden,
doch aller-
meest om-
trent de
Noortkaap.

hy zich in zoo een wyde uitgestrektheid van Zee onthoud / is echter onbepaald. 't Is immers waar / dat Kraanen en Zwaluwen hunnen tyd hebben / gelyk mede van den Keiger en Leeurik is gezegt / en van veel-lerlei Vogelen en Dieren zou kunnen gezegt worden : men zou in dat geval / dit mede van den Noortkaper kunnen aanmerken : maar zeggen we / deeze Visch zal men / wanneer men tusschen de ruimte doorsnevend / ten allen tyden en op verscheiden plaatzen vinden ; waar van de reden is : dat deeze Zee altoos eenen overloet van Haring / Makreel / Schelvisch en Krabbelsau verschafft / en allerwegen als daar mede bezaait is. Ook zullen 'er ongetwyffelt in deeze groote ruimte / gronden en Banken zyn / waar op deeze Visch en andere diergelyke soorten in 't Grondgewas komt aazen / en dierhalven zich op een byzondere wyse aldaar onthouden / welke plaatzen / de Noortkaper / als zyn eigen Gewest en Vaderlandt zynde / genoeg zal weeten te vinden ; echter zal hem de eene plaats veel beter dan de andere gevallen / en zulks naar die soort van Visch / als 'er zich meest onthoud / en dus wil hy by afwisseling somtyds wel van plaats veranderen / als vervolgens blyken zal ; dooz welker verplaatsing zou men dan kunnen zeggen / dat hy / 't zy hier of elders en allerwegen in deeze gantsche ruimte / altoos te vinden is. Doch wy achten / om de gemelde redenen / zyne zeekerkste plaats in deeze groote ruimte te wezen / alwaar de meeste Gronden zyn / te weeten ; ouder den Dal en langs de Kusten van Noorwegen , Hitlandt , Fero en Yslandt ; en vermits de Kusten nan Noorwegen en Yslandt , zich wyder dan de andere gemelde uitstrekken / zoo veel te meer en grooter moeten ook de Gronden en Bapen zyn / en zoo veel te meer zullen 'er ook Grondgewassen gebonden worden ; in welker Grondgewassen dan den groei van 't aas zyn moet / en dus naar 't aas de Visch en vervolgens de voortteeling van den Visch die daar uit volgt / waar na den Noortkaper zyne begeerte strekt. Nademaal nu Yslandt allerwegen van schoone groote Bapen is bezien / en ook de grondigste van al de voornoemde plaatzen / zoo zyn deeze Gronden vooz hem wel de geballigste / en hy geboelge de zeekerkste plaatsen om hem te vinden.

Yslandt en
derzeiver
omleggende
gronden,
de zeekerkste
plaats om
den Noort-
kaper te vin-
den ;

Schoon 't nu gebiel dat Yslandt dooz een sterke Dooft en langduurige Noordelyke Winden / met het Groenlands Ijs wierd bezet / en dus in en houden Zomer lang bezet bleef / dooz welke bezetting de Bapen en Gronden de warmte der Zonne derbende / den groei van 't Grondgewas en aas wierd belet / zulks de Visch zyn aas missende / van daar naar de gemelde Banken in de ruime Zee week / en aldus de Noortkaper vooz zich een andere en beter plaats verkiezen moest / of dooz het Ijs genoodzaakt werd elders den wyk te nemen ; zoo is zoodanig een beter plaats vooz hem veel nader te vinden / dan vooz ons na te speuren : Want schoon wy by gissing / en dooz erbaarenheit al veel te weeten kommen / echter is hy 'er noch veel kundiger van / alzo hy in zyn Element /

Ge-

Gewest en eigen Vaderlandt is / en door een dagelyksche erbarenis / alle de bequaamste plaatsen weet / en de zelve spoedig bereiken kan ; want de eene plaats hem niet geballende / kan hy door zyn snellen voortgang zeer schielijk verhuysen en tot een andere overgaan / wordende niet gelyk wy te Scheep zynde / door stilte of tegenwindt belet / behalven dat hy ook een natuurlijke hoedzaamheit heeft / om bequaamlyk onder water allerwegen de Gzonden te beschouwen en na te speuren. Als hy 't dan / om alle deeze redenen / en door zyne dagelyksche erbarenheit / op eenige zynere gewoone plaatsen niet wel bevindt / zoo weet hy veel beter welwaarts het roer te wenden / dan wy : dies zienwe dat 'er voor hem beter gelegenheit dan voor ons is / om van geen verlooren reis t'huys te komen.

Alhoewel nu een verkeeren kennis en een kundige erbaarenheit veel nut aanbrenghen kan / echter kunnen de zelve by ongelukkige gelegenheden wel eens zonder vrucht wezen ; des niet tegenstaande leert ons de reden en onderbinding / schoonwe de Noortkaper by gelegentheit mede wel in ruime Zee vinden / dat men hem / om de aangetoonde reden van Gzonden en Nag / veel meer en gemaklyker onder 't Landt vinden zal : zynde dan / volgens deeze reden / Yslandt de zekerste plaats ; en ingevallen men de Noortzyde met Is bezet mogte vinden / leert ons de reden dat de Zuidzyde daar van bezet zal wezen ; doch hem aldaar mede niet vindende / zoo volgt uit de aangetoonde reden / dat hy aan Fero of Hitlandt zekerder dan op Zee / en noch zekerder omtrent de Noortkaap zal te vinden zyn. Nu is 't kennelyk / datwe op de Visschery uit zynde / de gemelde plaatsen zoo schielijk niet kunnen bezeilen / als wel de Noortkaper die bereiken kan ; echter kunnenwe / windt en weêr dienende / de gemelde plaatsen mede bezeilen.

Engelyks Fero en Hitlandt, en voornamentlyk de Noortkaap.

Deze plaats verwisseling kan best door een gelykenis vergeleken worden. De erbaarenheit leert / dat zich de Haring in 't Noortjaar / in 't gemelde Noortkapers Gewest / en gantsch bemoornden Hitlandt onthoud ; in den Zomer wordze door onze Huysen onder Schotlandt, in den Noortzomer onder Engelandt gezocht / en op den Herfst komtze door Texel en 't Blie / en laat zich op de Zuider Zee vinden. Dus kan nu gevolglyk nagespeurt worden / wat tyd men den Haring op de eene / wanneer op de andere plaats moet zoeken / en insgelyks moet men de tyd en plaats in 't naspouren van den Noortkaper onderscheiden.

Des Noortkapers plaatsverwisseling door een gelykenis vergeleken, en aldus nagespeurt.

Maar eerwe noch tot de berichtgeving van zynen tyd overgaan / mogt / belangende zyne plaats / volgens voozgaande aanwyzing / datze hoe grondiger die zy / des te zekerder is / gebraagt worden : om welke reden komt hy dan in de Noortzee ? die is grondig / verbelgens aasryk / en Visschryk genoeg / gelyk gemeenlyk nevens de onderbinding het gemeene Spreekwoord zulkis bevestigt / te weeten :

Op 't grondig Doggerszant,
De Dogger smakt zyn want.

Ammerſ de Potſkop en Conyn / die mede op den Haring ſchynen te aazen / volgt de zelve van Hitlandt, naar Schotlandt, vervolgens vooz Engelandt, en op den Herſt dooz Texel tot op de Zuiderzee / en zelfs op 't **H**; waarom volgt dan de Noortkaper dit zyn begeerig aas mede niet?

Ondiepe Zeen en Wateren voor den Noortkaper onbekwaam, en om wat reden.

Reeds hebbenwe voozaf omſtandige reden hier van gegeven / en wy zyn ook van gevoelen / dat ſchoon hy aas genoeg in zyn Vaderlandt / blind / als vervolgens blyken zal / echter eenigen dooz dit aas zouden verleid worden / tot in de Noortzee / ſommigen dooz Texel in de Zuiderzee komen / en vervolgens ſomtyds nevens den Conyn vooz Amſterdam zich laaten zien / indien de uitgestrektheit van zyn ligchaam niet grooter dan de Conyn waar; maar nademaal hy 20 / 30 en ook wel 40 quartdeelen Spek / behalven zynen anderen romp met zich ſleept / dieſ kan hy zich in deeze ondieptens niet behelpen; want wanneer hy zou willen duiken en den ſtaert opſteeken / om zich vooz zynen Spandt te verbergen / of baardig zyn aas met zweemmen zou trachten te verolgen / kan dit op de Zuiderzee niet geſchieden / zelfs zou hy in de Noortzee zyn Neus te eer aan den grondt ſtooten. Indien hy dan bezuiden Hitlandt, zyn aas vervolgende / tot aan de gronden van de Noortzee nadert / en de zelve nevens de verandering van 't Geweſt gewaar word / zoo vind hy / behalven dat 'er overbloediger aas in zyn Vaderlandt te vinden zy / dubbele reden om zich te wenden en weer naar huis te keeren.

Zyne tydelijke plaatsverwiffeling aangewezzen;

Doch eertwe 't verhaal van den Noortkaper afbreken / zoo reſt ons noch een overweeging aangaande de onderscheiding van zyn tyd / en onthouding in deeze zyne ruine en groote verblifplaats. Om nu over dit onderwerp niet al te breedſprakig te zyn / zullenwe de vergelyking in dit gebal met den tyd der Kraanen / Zwaluwen / en meer andere ſoorten van Vogelen of Dieren / en Diſſchen ter zyde zetten / en alleen ons beoogde met de reeds gegeven gelphenis van den Haring genoegzaam verklaaren konnen. Reeds hebbenwe van den Haring gemeld en aangevreezen / hoe die zich in zyn Geweſt van tyd tot tyd verplaatſt; indienwe dan in de Haring-Diſſchery geen acht op deeze tydelijke verplaatſing gaben / en dezelve te St. Jan op de Zuiderzee zochten / en te St. Nikolaas onder Schotlandt wilden Diſſchen / was 't onderyndelyk om van een verlooren reis t'huis te komen. Diergelyke onderscheiding van tyd tot tyd / zienwe hy onderbinding / dat de Noortkaper in zyn Geweſt inſgeplyk weet waar te neemen; want wilde men hem op St. Jan in Zee zoeken en te St. Nikolaas in de Wapen en onder de Kusten naſpeuren / zou men zekerlyk verlooren arbeit doen. De reden hier van zal dooz een waarschynlyk onderzoek getoont worden.

Die naar de verplaatſing van zyn aas moet waargenomen worden.

Vifch, en Noortkapers aasteelt, wanneer tydig omtrent de Noortkaper.

Wy en omtrent de Noortkaper onthoud zich een ſoort van Diſch / Kool genoemt / een weinig brunder en kleinder als Kabbelſau / doch anders de zelve zeer gelyk; deeze is 'er nevens den Haring / Schelviſch / en Kabbelſau zeer overbloedig. Wille deeze en meer diergelyke ſoorten van Diſch /

Wisch / schynen in den Boorzomer uit Zee onder 't Landt en in de Ba-
jen te komen / om haar kuit op de dzoogtens en gronden te schieten /
die alsdan waarschyndlyk door de warmte der Zomerzon word uitge-
broeit. Deeze uitbroehing geschied zynde / beginnen omtrent St. Jan de
Wapen van jonge Wisch te krielen / gelyk wy zelf omtrent de Noort-
kaap by Loppe en Curoy verscheidemaalen met opmerking hebben ge-
zien / en het water op sommige plaatsen byna als levendig beschouwt.
Van deeze jonge Wisch hebbenwe veel troepen by malkander boven wa-
ter zien schoolen / niet alleen by honderden / maar duizenden teffens in
een school / en met de Sloep daar door geroeit / ook met lenssen daat in
geschooten / en dus eenige gebangen / zulks 'er souitpds twee te gelyk
aan de lens hangen bleeben.

Deeze tydt schynit den Boortkaper niet onbekent te weesen / want
hy de selve zeer geboeglyk alhier / en ook buiten twyffel by Yslandt ,
weet waar te neemen. Nu is wel af te neemen / nademaal we / dee-
ze Wisch / noch jong zynde / met de lens zoo gemaklyk kan vangen /
dat ook de Boortkaper / die zyn mondt als een groote rutne fuik open-
doet / en met een sneller baart als wy met de Sloep roeijen konnen / DeNoortka-
per hoeda-
nig hy zyn
aas te vervol-
gen weet;
door deeze schoolen zwoemmende / waarschyndlyk een groote meentigte
te gelyk vangen kan / te meer : om dat hy de gemelde schoolen / om
der water door / weet te vervolgen / daar wy met de sloepen niet dan
boven water kunnen visschen ; vermits ook deeze Wisch zoo draa zy
ons gewaar word / zich aanstonds onder water begeeft ; en mogelyk
zyn 'er noch veele schoolen / onder water blyvende / booz ons ver-
bozen / die de Boortkaper gemaklyk weet te onderscheppen / zulks
dat zyne Visschery waarschyndlyk gelukkiger / dan de onze / met de ge-
melde lens is.

Men zou / aangaande de Visschery van de Boortkapers / noch veele
en verscheiden aanmerkingen kunnen voozstellen : maar om van ons ei-
gentlyk oogmerk / de Eilandsche Visschery / of anders gezegt / de Walvis-
vangst niet langer versteeken te blyven / zullen wy 't hier by berusten
laaten / en ons oogwit van de booznoemde Visschery / van daat we af-
gebroken zyn / nu wederom achtervolgen .

D E R T I E N D E H O O F D T S T U K .

Onderzoek , of de Biskayers de eerste aanleiders tot de Walvischvangst zyn geweest , en eertyds in Hollandt overquamen , om voor Harponiers te dienen . De Harpoeniers eertyds in grooten aanzien geweest . Of 'er op de Biscaysche Kusten , voormaals Walvisschen of Vinvisschen gevangen wierden , onderzocht . Hoedanig eertyds gevangen Visschen aan een Sleptouw gehecht wierden , en hoe men naar 't ryzen dezer Visschen wachte . Wat den Schryver in 't vangen van een grooten Walvisch wedervoer .

Reeds warenwe tot de gewoone plaats der Eilandsche Walvisschen genadert / die wy van de plaats der Hoortkapers en Vinvisschen hebben afgezonderd / en ook eenige redenen gegeven / waarom deze afzondering is geschied . Dit alles / en meer andere zaaken de Eilandsche Vissch aangaande / welke te beschryven voornaamentlyk / ons oogmerk zyn zal / zullentwe nu vervolgens wat byzonderlyker en onderscheidentlyker verhandelen .

Des Schryvers onderzoek of de Biskayers de eerste aanleiders tot de Walvischvangst zyn geweest ,

Maar eerwe noch met deze verhandeling voortgaan / zullentwe eens onderzoeken / of van ouds af / eer de Groenlandsche Visscherij noch voor onze Nederlanders bekend was / de Basques of Biscayers en Portugeezen de Walvisschen voor de Biscaysche en Portugeesche Kusten pleegen te vangen ; of ze noch onlangs geleden : misschien ook noch eenige Sloepen langst de Kust ten dien einde gereed hielden ; of de Hollanders vervolgens / deze Visscherij van hun zouden geleert hebben / Harpoeniers en Speksnyders in 't Doozjaar van daar ontboden / en in 't bestier van hunne Visscherij zouden hebben gebzuikt / die in den Herfst weder naar hun landt vertrokken . Of dit waar is / zullentwe nu eens nader inzien . Wat ons aangaat / schoon wy al een reeks van jaren de Groenlandsche Visscherij hebben bygewoont / en verscheiden maalen als Commandeur daar in gedient / zoo is echter dit voor onzen tyd geschied ; want / in onzen tyd en lange voor den zelven / zyn de Nederlanders in deze Visscherij al zodanig erbaaren geweest / dat de Basques al voor lange / ten dien einde niet meer in Hollandt overquamen ; echter is dit voorgegeven wel eenigzins waar / alhoewel wy 't niet by eigen onderbinding weeten : maar wy hebben 't zelf van goeder handt / en van oude en erbaaren Commandeurs en Harpoeniers gehoozt / deezzen we-

derom

En jaarlyks ten dien einde overquamen , en voor Harpoeniers dienden .

derom van noch onder / en dus als van mond tot mond by overle-
 ring verstaan. Indien het ons dan te regt is overgelevert / zoo zouden Eertyds het
 in deeze eerste beginselen van de Groenlandsche Visschery / onze Com- bestier oer
 mandeurs in hoedanigheid als Schippers gedient hebben / vermits hun Visschery
 alleen het bestier van 't Schip was aanbevolen / wordende de gemelde den Harpoe-
 Harpoeniers het bevel en 't bestier over de Visschery aanvertrouwt; niers aanbe-
 want in deeze eerste beginselen / wierden de Walvisschen vooz veel ge- volen.
 vaarspker en verschpker Monsters aangezien / als nu; derhalven wa-
 ren deeze Harpoeniers als Waaghalzen geacht / en deswegen ook vooz
 ontzaglyke mannen aangezien; zulks dat / indien 'er omtrent het Schip /
 of binnen het bereik van 't gezicht / zich een of eenige Visschen op dee-
 den / zoo pleegde men vooz af met hun raad / of men op de zelve zoude
 los gaan en in de Sloepen vallen; indien zy dit dan uit het bedryf der
 Visschen / windt en weer dienende / goed keurden / vielmen in de Sloe-
 pen en anders niet. Een of meer gevangen hebbende / bragt men ze op
 het Sleeptouw of ter zyden van 't Schip / en moest de Vissch als dan ee- Hoedanig
 nige quartieren / of zoo lange als de zelve naar hun oordeel genoeg ge- toen met de
 reezen was / aldus blijven leggen / tot die wel gereezen zynde / order ga- gevangen
 ven om de zelve te slossen en vervolgens af te maaken. Visschen ge-
 handelt
 wierd.

Dus is uit dit verhaalde genoeg te zien / dat de Harpoeniers eertyds
 in grooter aanzien waren als nu / niet tegenstaande zy heben noch een
 taameljk gezag hebben / maar echter onze Commandeurs moeten on-
 derworpen zyn. Want de Commandeurs / die nu veeltjds zelfs den
 dienst van Harpoeniers waarneemen / en in de reeds lang geoffende
 Visschery mede wel erbaaren zyn / bekleeden beide deeze bedieningen als
 Opperhoofd van 't Schip en van de Visschery.

Zu zoudenwe wel van 't zoo even aangerorde slossen / vallen en
 afmaaken / nevens meer diergelyke dingen een breeder verhaal doen :
 maar alsoo wy oordeelen / dat dit den Leezer hier te verdrietig ballen zou-
 de / en ons beoogde meer daar dooz verduistert dan verklaart zou worden/
 te meer / dewyl onze Commandeurs en Harpoeniers / ten wiens onder-
 wys dit Traaktaat voornamentlyk geschreeven is / deeze spreekwysen ge-
 noegzaam verstaan : dies hebbenwe derhalven gevoeglyker geoordeelt /
 daar van in een naredeu gewag te maaken.

Of 'er nu eertyds op de Biscalsche en Portugaalsche Krusten Walvisschen Of eertyds
 gevangen zyn / blykt genoegzaam uit onze boozafgaande rebenering / en Walvisschen
 mede uit het aangerorde Dagregister van Fredrik Martenz. , dat men door de Bis-
 onder deeze Walvisschen de Dindvisschen moet verstaan / en 't welk te meer kayers ge-
 gelooslyk is / vermits deeze Fredrik Martenz. , de zelve / als gezegt zy / vangen zyn
 in de Middelandische Zee vooz Gibraltar heeft gezien / en noch te meer onderzocht.
 gelooslyk / om dat de gemelde Basques in de beginselen deezer Visschery /
 als daar in erbaaren zynde / ons tot onderwys hebben gedient.

Maar vermits we zoo even van een Sleeptouw gesproken hebben /

en van de **Wifch** eenige quartieren te laaten leggen / ten einde dat die reizen zou / welk gebruik nu hedendaags niet is bekend / en allenks verandert is / 300 zulkentwe'er hier mede een korte verklaring van geeben ; naamtelijk : men pleeg in de eerste beginzelen der **Wifchery** / ten tyde van de **Compagnie** / die in den Jaare 1614. oppgerecht wierd / aan Spitsbergen en Jan Mayen Eilandt, (waar van vervolgens breeder zal gefproken worden) voór hyzondere **Creeders** / die aan landt niet mogten laaten **Wifchen** / onder 't **Wefpys** in Zee te **Wifchen**. Dit **Hs** daar men nu 300 byzmoedig inzeilt / werd toen als een gevaarlyke klip of laagertwal gefchouwt / want 300 dzaa men het ontdekte / werd 'er aanftonds ree / ree geroepen / en men wende 300 veel men kon het weder daar van af.

Het Sleepvrouw eertyds ten gebruik der Walvifchvangst ge dient, enwat het zy, aan gevee. en.

In deeze Zee **Wifchery** gebruikte men een hecht en sterk **Sleeptrouw** / waar aan men de gevangen **Wifch** / de staart afgefneeden zynde / door een gat in 't plug-end vast maakte / dus achteraan vierde / en al zeilende of dreibende meefleepte / en zulks 300 lang / tot men bequaam weer om te flenffen had / of dat de **Wifch** / als gezegt is / genoeg gereezen was ; want indien 't op Zee flechts een moope koelte waait / begint de Zee zich met 300 grove en zwaare depningen te verheffen / dat de **Wifch** op znde leggende / de jyns en takels vast staande / om de zelve te kenteren / en 't **Spek** en **Waarden** over te winden / deeze jyns door de beweging van 't **Schip** en den **Wifch** niet sterk genoeg zyn / of zeer ligtelyk het een of ander zoude breeken ; dierhalven wacht men in zoodanig een geval naar moop en bequaam weer en een flechte of effen Zee. Ook liet men ten dien einde de **Wifch** ryzen / op dat anders de **Spekfynders** op den zelve

Hoe men naar 't ryzen der **Wifchen** wacht,

En goet weer en een effen Zee waar nam

Dat nu niet noodig bevonden word, en waarom.

ven staande / de Zee te veel om de beenen spoelde. Schoon nu in de tegenwoordige **Wifchery** mede wel eenige **Wifchen** in Zee gevangen worden / is 't echter meer toevalliger wyze / en ook zelden 300 verre in Zee / maar veel dichtter onder 't **Hs** / of om de **Ooft** / daar men ook veeltyds flecht water heeft ; dierhalven is 't afspoelen der **Spekfynders** nu 300 gevaarlyk niet / en 't ryzen der **Wifchen** / om gemelde reden / niet noodzaakelyk ; want in 't **Hs** / daar onze **Wifchery** nu voornamentlyk word verricht / is het een niet te breezen / en 't ander onnoodig / vermits het omzwerbende **Hs** / aldaar een geduurig flecht water maakt / zulks men ook met een harde windt / zelf van een noch versfchen en ongereezen **Wifch** in geen gevaar is / om door de Zee van de zelve afgespoelt te worden.

's Schryvers voorval in 't ryzen der gevangen **Wifchen** bygebragt.

Echter gebeurt het fonttyds / dat als men verscheiden **Wifchen** gevangen hebbende op znde heeft / de laatsten / eermen aan 't **Spekfynden** komt / by wat zyn gereezen / eer al de voorigen zyn afgeffenst ; gelyk ons in 't Jaar 1705. zelf is gebeurt / wanneer we toen in eenen **Wal** zes **Wifchen** op znde haalden ; en eerwe met **Wifchen** en opruimen gereed waren om te flenffen / verliex 'er met de eerste 300 veel tydt / dat de laatsten reeds hoog gereezen waren. Ook gebeurt het wel by goed geluk en gelukkige **Wifchers** / dat 'er fonttyds 10, 15 ja 20 **Wifchen** achter een

Word voor het tegenwoordige

gevangen en gedood worden / eer men begint te ſienſſen / want in zodanig een geval kan men het ryzen der Viſſchen niet voorkomen. Dit ryzen der Viſſchen iſt dan in de Noorviſſcherp toevallig en niet noodzaaklyk / men behoeft 'er / om reeds gemelde reden / alſ van ouds in de Zeeviſſcherp geſchiede / niet naar te wachten / want in tegendeel iſt 't vooz kleine Scheepjes meer nadeelig dan voordeelig ; gelyk we by deeze gelegenheit / een merkwaardig geval / ons zelf gebeurt / alſ in een tuſſchen reden verhaalen zullen.

In den Jaare 1690. was 't / dat we vooz de eerſtemaal alſ Commandeur voerden een oude opgetimmerde Buis / genaamt de Vries, door Dirk Dirktz. Pruckoper van Iſſip uitgereed / voerende 2 kleine Sloepen ieder met vyf man / en een jol met drie man / blyvende een man te Scheep / zulkſ we te ſamen 14 eeters uitmaakiten ; met dit Vaartuig op 74 graden en eenige minuten in 't Noorviſſch gekomen / zagenwe al by wat Viſch / en ſchooten een groote Viſch / naar giffing van omtrent 70 of 80 quardeelen ſpek ; midlerwyl quam 'er onze tweede Sloep by / en ſchoot mede zyne Harpoen in de zelve / geevende hem teffens 2 of 3 lensſteeken die wel troffen / zulkſ hy ſterk bloedt begon te blaazen / en zich vooz gemaklyk aanſtelde / zwiemmende zeer zacht windwaarts op / ſontpde onder een Noorviſſch dooz / alwaar hy / 't zy door aanechtheid of het wederhouden der lynen / een tyd lang tegen dezelve aan bleef leggen / en bloedt blaazende / verſcheiden ſchotſen met zyn bloedt beruwde / 't welk met den windt oberwoel. Wy waren zelf in 't jol / en konden hem telkens aan de andere zyde der ſchotſ / om zyne traage en magtelooze beweeging en voortgang gemaklyk beroejen / en dooz zyn tam gedrag naar wensch op en om dezelve leggen / om te lenſſen / tot hy eindelyk niet langer ſcheen vooz te kunnen ; dieſ ſcheidde we met lenſſen uit / en dachten dat hy eerlang ſterben zou / doch echter zachtjes voortgypende tegen een hooge ſchotſ / begon hy zich eenigemaalen rondom te kanten en te rollen / ſtaande telkens met zyn Staart en Binnen / 't welk ons zyne doodſtuipen toefcheenen / gelyk het uit de menigbuldige en naar wensch getroffen wonden / ook waarschynlyk zyn geweeſt ; maar hy dompelde zich / alſ naar gewoonte / vooz deeze ſchotſ onder. Wy merkten toen aan de Meeuwen / die om zyn vet en bloedt uit de wonden ſroomende / hem by meenigten om 't iſt vloogen / dat ze ſpoorzooz in 't vliegen / blyken lieten / dat ze hem miſſen ; ondertuſſchen quamen wy toen mede aan de andere zyde van deeze groote ſchotſ / maar zagen hem niet / en naar allerwegen onziende / kon men hem noch vinden noch hooren blaazen / noch eenig ſpoorz aan 't gedrag der Meeuwen naſpeuren / denkende dat hy by deeze dikke Noorviſſch gezonken was / gelyk zulkſ uit zyne magtelooſheit en de meenigte der ontfangen wonden waarschynlyk bleek / want ten dien einde wy het lenſſen reeds geſtaakt hadden / duchtende dat hy zinken mozt / vermits hy wegens zyn magtelooſ

door hem afgekeurt en meer nadan voordelig geacht.

Zyn verhaal wat hem op zyn eerſten togt als Commandeur is ontmoet.

En in 't vervolgen van een groote Walviſch is wedervaaeren ;

telooſ en gemaklyk gedrag / in zyn ſpinſte lebeug deelen omtrent het harte genoegzaam ſcheen getroffen. Wy maakten in 't eerſt nog weinig zwaarigheid / nademaal we hem aan twee lynen vaſt hadden / dieſe roeidenwe derhalven (na alvorengſ allerwegen naar den Viſch gezocht te hebben) naar de Sloepen / die bezig waren hunne lynen in te haalen / en na onſ hun wederbaaren met den Viſch verhaalt te hebben / inſiderwyl hunne lynen zeer gemaklyk involgden / waar op onſ den moed begon te ontballen. De lynen ingehaalt zynde / bevond men de eene Harpoen gebroeken / en de andere lyn eenige bademen van den Viſch / waarſchynlyk door 't gemelde omdwentelen en rollen veroorzaakt / om den ſtaart en vinuen geſpannen zynde / en door 't ſlaan van een gerukt / inſgelphgſ aanſtukken. Wy beſooten toen met elkander / ieder een bezonderen weg nemende / naar deezen Viſch te zoeken / en in dit zoeken / raaktenwe aan een anderen Viſch weder vaſt / 't welk onſ beter gelukte / vermits we hem haartig afmaakten / en bevonden mede een groote Viſch van omtrent 70 quardeelen te zyn / wiengſ Baarden t'Amſterdam in de Waag meer dan 2100 ponden woogen.

Dit hebbenwe alhier omſtandig verhaalt / zulkſ men daar uit zien kan / hoe men met een kleine en onkoſtbaare uitreeding mede een goede vangſt kan aantreffen ; want / indien we alhier aan een vaſt Hgſveldt hadden kunnen komen / dat onſ na veele aangewende moeiten echter niet gelukken wilde / waare onze hoop van een goede Viſſcherij niet vruchteloos geweest / vermits we rondom onſ veele en groote Viſſchen zagen / en tam genoeg / nademaal we hier alleen waren / en geen Schepen meer omtrent onſ zagen / waar door anders gemeenlyk de Viſch zeer ſchuudt en wild word ; maar 't loſ en gebroeken Hgſ / lag onſ zodanig in den weg / dat we 'er ſomtyds niet door roeijen konden / om een vaſte Viſch te achtervolgen ; derhalven ontzagenwe onſ om te ſchieten / vreezende de lynen te verliezen / die wy van onſ kleine hoopje niet miſſen konden ; doch alſ dit Hgſ zich een weinig opende / en wy daar door roeijen konden / ſtedentwe alles in 't werk / om onze Viſſcherij te bevoorderen. Wy geraakten dan met deezen gebangen Viſch uit het Hgſ / en floegen ondertuſſchen aan den zoom van 't zelve eenige knobben dood / maakende aloo naar onze uitreeding eene goede reis.

't Welk
vruchteloos
afloopt.

Doch weder
een andere
Viſch op
doet, die
gevangen
wordt.

En buiten 't
Hs geleept.

VEERTIENDE HOOFDTSTUK.

't Ryzen der gevangen Walviffchen onnoodzaaklyk geacht. Moeijelykheden in 't kenteren van een gereezen Vifch aanwezig; des Schryvers voorval over zodanig een Vifch, en hoe hy zich daar in gedraagt. 't Walvifch-Gewest van een zeer ruime uitgestrektheit, en bepaaling van 't zelve.

Oom nu van ons oogmerk niet verder af te wyken / zullenwe de afgezoken dzaadt onzer redeneering wederom opbatten / te weten: waarom het ryzen der Viffchen in de Hs viffchery niet noodzaaklyk is / maar door kleine Scheepjes meer nadeelig dan voordelig moet zyn: dat nu verbolgens getoont worden zal. Deze onze gemelde groote Vifch nu op zyde hebbende / begonnenwe op te ruimen om aan 't werk te raaken: maar vermits we zodanig een groot flensgat in ons klein Scheepje niet konden maaken / bragtenwe eenige vaten op de Hs-Schots / en ruimden vervolgens op / om van overboord in de vaten te fupden / 't welk met zoo weinig volk aan zodanig een grooten Vifch zeer langwylig en moeijelyk viel; daar en boden moestenwe door maaling in dit losse Hs / somtyds eens ruimen / en van schots veranderen / onze vaten van de eene op de andere rollen / vermits ons deze schots door perssing van andere schotsen afgedrongen wierd / en wy ondertuffchen ons werk moesten staaken; midlerwyl rees nu onze Vifch by na zoo hoog als de Buis / zulkis dat we zonder afklimmen van boord op dezelve stappen konden. Als wy 'er dan de eerste kentering afgesneeden hadden / en men hem weder meende te kenteren / mislukten 't ons / zulkis wy om de zwaarte van 't lengstuk te ontgaan / ons groote lyn aan een leng vast maaken / en wonden met kracht onze Buis zoo verre op zyde / dat wy 'er naaulphs op konden staan / en onze spekgoot en bank naar by toe sulden; ons loefwant stond als een snaar gespannen en rekte teffens zoo verre / dat de groote Mast geleek naar een gespannen hoog / en de boegspriet begon door achterover haalen van de Folkemast / door de topreep en 't aanzetten der Spektakels te kraaken: echter werd de Vifch zeer weinig tot kenteren bewoogen. Nu was goede raad duur / om 't overige Spek en de Baarden van dezen Vifch magtig te worden. Onze kleine magt / zagenwe / was krachteloos / en behalven dat kon ons zwakke tuig geen meer geweld doen; echter bleef de Vifch byna als ongeroert. Toen stondenwe te kpen / te denken en te overleggen wat best te doen; verscheidnen van ons Volk hadden ieder wat bysonders te zeggen / doch 't quam niet onze gedachten gantsch niet overeen / ieder zeide wel het zyne: maar 't kon geen algemeene toestemming vinden. Dus werd 'er dan een-

d'Onnood-
zaaklykheit
van 't ryzen
der Viffchen
door den
Schryver
aangewe-
zen.

Hoe be-
zwaarlyk
een geree-
zen Vifch te
kenteren is.

En welk
voorval den
Schryver
daar over
heeft gehad.

gen tyd zonder iets te verrichten gesplit. De onderbinding hadde wel geleert / dat een versche en ongereezen Disch gemaklyk te kenteren was / dog deze was / in weerwil van ons / al te hoog gereezen. Eindelyk quam ons iets te binnen / vermits we ons wel eer in eenige Philosophische overdenkingen eenigzins geoeffent hadden / 't welk ons in dit gebal nu wel te pas quam ; dus lietenwe dan onze gedachten gaan : een versche Disch laat zich gemaklyk kenteren / derhalven is het hoog gereezen van deezen / alleen het belet ; verder denkende dat zyne inwendige groote hitte hier van de oorzaak was / die alle zyne inwendige vochten ontbond / uitzeyde / en tot lucht of windt maakte / welke uitzeyding het ligchaam van den Disch zodanig deed zwellen. Immers dachtenwe / is 't het Spek niet / dat zich zoo bezwaarlyk laat omdwinden / vermits het aan een versche Disch niet min zwaar dan aan een gereezen zyn kan / en of schoon het Spek in zich zelven wel zwaar is / echter heeft het in 't water die natuurlyke hoedanighelt om van zels boben te koomen en te dypben / en zulks ook volgens het gemeene spreekwoord : 't vet dypft boben. Dus dachtenwe 't zal de gemelde nieuw gemaakte lucht of windt wezen / die niet naar om laag en onder het water te winden is. Hier op / dit wel begrepen hebbende / gavenwe den Harpoenier en Speksnyder last / tusschen de ribben eenige openingen te maaken / om ons aldus van de oorzaak van ons belet / te weten / de gezegde lugt en windt t'ontlasten : Maar zy onkundig van een Philosophische uitvinding / werd zulks van hun en verscheiden anderen niet begrepen / en in den beginne ons boozneemen wedersproken / zeggende : Commandeur / wat zal dit wezen / nooit hebbenwe hier van gehoozt / en konnen niet begrypen dat we met dit te doen / eenig boozdeel beoogen zullen ? maar laat ons de Disch booz den boeg haalen / gelyk andere kleine Scheepjes meer doen / zoo zullenwe aldaar merkelyk meer kragt konnen gebruiken / als op zy : waar toe wy mede wel eenigzins geneegen waren : maar twyffelden aan een goeden uitslag ; dies gavenwe ten antwoozdt : was 't een gemeene Disch / had men 'er beter hoop toe / maar nu sien ziet hoe groot en ongemeen hoog hy allenks gereezen is / waar tegen onze kleine magt krachteloos wozd bevonden / wat geweld daar aan reeds geoeffent is / niet tegenstaande de Disch zich echter weinig roert ; derhalven de zelve booz den boeg hebbende / zozgenwe / zal 't vergeeffche moeite zyn / en 't zal echter aan onze magt ontbreken ; maar zeiden we / op ons woozd ; volg onzen ozer / en 't zal wel gaan. Dus lieten zy zich dan gezeggen / en zeiden : volgens uw last zullen wy 't doen ; doch zy scheenen noch twyffelmoedig te zyn / denkende baat het niet / 't kan immer niet schaden. Daauwlyks was 'er dan eenige opening gemaakt / of de windt quam 'er met groote kracht uitbarsten / zulks dat ook 't gedarmte dooz de zuijing van dien / het gemaakte gat verstoyte / dies lietenwe noch andere gaaten maaken / het oude gat vergrooten en van 't gedarmte zulveren / waat

Zyn overleg om deeze kentering op een byzondere wyze in 't werk te stellen ;

Die hem gelukt, en de geduchte zwaarighit in 't kenteren te boven komt.

waar dooz eerlang de lucht of windt en te gelyk al ons belet verboog ; de Dsch viel in / en versienkte gelyk een lekkie blaas ; de overhellende Buis liep van zels meest recht / terwyl insgelyks de Dsch zoo verre van zels op de reeds styf gespannen sjaaren begon te kenteren / zulks hy voortz zeer gemaklyk t' eenemaal gekentert wierd.

Dit hebbenwe alleen wat omstandig verhaalt / ten einde kleine Schepjes die zwak beinamt zyn / zich in diergelyke gevallen / wiskunstig hier van zouden bedienen konnen.

Maar om nu ter zaak te komen ; wat de Dschery van de Eilandsche Walvisch aanbelangt / waar van already zyne plaats van deeze der Noortkapers onderscheiden is : maar noch niet t' eenemaal bepaalt ; of men nu deeze gelyk die van den Noortkaper bepaalen kan / zullenwe in 't vervolg onderzoeken.

't Schynt dat deeze Dsch / behalven zyne geboorte plaats / zyne Bepaaling wegens het Eilandsche walvisch Gewest, hoedanig nagegaan, en hoe verre het zich uitrekt. vrienden / zyn aas / en om meer diergelyke zaaken verder aan te toonen / als mede de hitte van zyn bloedt / zyn zacht en mals Spek of vet / en verdere eigenschappen van zyne natuur / zoo zeer het koude Noorden be- mint / en in vergelyking van de Zeilsteen naar de Noordpool helt / dat men daar dooz zyne eigentlyke plaats aldus by onderbinding zou kon- nen bepaalen : beginnende dus van de Straat Davis of van Yslandt af langs den Zoom van 't Westys tot aan Jan Mayen Eilandt, en alsoo vervolgens langs den zelven zoom tot aan Spitsbergen, verder van de Zuidkaap van Spitsbergen, langs den zoom van 't Zuid Ijs / bezuiden of beoosten Spitsbergen leggende / tot aan Nova Zembla, en van daar dooz de Waygats tot in de Tartarische Zee, en vervolgens de Noortpool rond / of zoo na aan de zelve / als 't Ijs en 't Landt zou konnen toe- taaten.

Wy hebben reeds de bepaling / belangende het Vaderlandt van den Noortkaper / zodanig aangewezen / dat het niet alleen van een zeer ruimen omtrek zy / maar aanmerkende de uitgestrektheid van 't Gewest der Eilandsche Walvischen / zal dit zodanig van een wyde omtrek wezen / dat het in vergelyking veel meer een groot Koningryk gelykt / waar tegen het Gewest van den Noortkaper / maar alleen als een klein Vorstendom kan vergeleken worden. 't Ijs nu geen wonder dat de Eilandsche Dschery dus veelvul- diger dan de Noortkapers gevangen worden : Want laat de Haarlemmer en Wyker Meeren naar evenmaatigheid even Dscheryk zyn / zoo is 't licht te beseffen / uit welke van beide de meeste Dsch te markt zal ko- men ; en indien de Noortkaper in zyn bepaalt Gewest / byzondere plaatsen en ryden onderscheid / zoo troeffelen wy niet of in deeze zoo groote bepaling / zal ook diergelyke onderscheiding waar te neemen zyn.

VYFTIENDE HOOFDTSTUK.

Of 'er een doortogt door een Waigats te vinden is, onderzocht. Martinieres gevoelen hier over verdacht gehouden. Verscheiden onderneemingen om deezen doortogt te vinden, ondernomen, die telkens door 't Ys gestaakt worden. Getuigenissen wegens deezen doortogt bygebragt. Wat de Heeren Ysbrand Ides en Witsen, hier van geschreeven hebben.

Verschillende gevoelens over de Waigats, onderzocht, en of 'er wel zodanig een doortogt te vinden is.

Wp hebben dan in 't voorgaande Hoofdstuk / de paalen van 't Gewest der Eilandische Witschen / zodanig door de Waigats tot in de Tartarische Zee uitgestrekt / en van daar verder de Noortpool om / tot 300 verre N. en Landt de zelve in de uitgestrektheid hinderen. -- Maar wat de Waigats aanbelangt / hier van zyn wel eenige van gevoelen / dat 'er eigentlijk geen Waigats zoude zyn / en dat de Kusten van Oud-Groenlandt, achter Spitsbergen om / aan de Kusten van Nova Zembla en der Zamojeden zouden grenzen; anderen daar en tegen houden staande / dat de Waigats tot in de Tartarische Zee doorgaat / en dat de Zee benoorden Zembla insgelyks doorgaande zy. Indien het eerste waar was dat 'er geen Waigats wezen zoude / en dat Oud-Groenlandt aan Zembla paalen zou / dan zouden de reeds gestelde paalen van de Eilandische Walvischen al by wat veel moeten ingetrokken worden; welke twee wederstreevende gedachten wy wat nader zullen onderzoeken.

Blykbare teekenen van deezen doortogt door de Waigats aangeveezen,

De Historien en naerstige onderzoeking van de arbeidzame ontdekkers zyn niet alleen getuigen / maar ook bevestigt de onderbinding / dat de gemelde boezem of Walvisch-zee zoo ruim is / en zich door 't Noorden en de Waigats uitstrekt / als vervolgens ter zynner plaats blyken zal. Dit konnen we omtrent den doortogt van de Waigats en de Zee ten Noorden zeggen: niet tegenstaanden wy nooit door de Waigats zyn geweest / en derhalven by onderbinding alhier niet spreken zullen / maar dat 'er zeer waarschnelyke redenen ons genoege voorkomen / waar uit we vermeenene te kunnen roonen / behalven dat we verscheiden Historiale Getuigenissen aan onze zyde hebben / dat de Waigats en van gelyken de Zee buiten Zembla door het Noorden zich uitstrekken; hier van zullen we booz eerst twee wederstreevige / en beide weinig waarschnelyke getuigenissen voorstellen / en vervolgens eenige andere met meer waarschnelykheit verzelt.

Martinieres gevoelen hier over ingezien, die het tegendeel bewezen wil.

Dat nu Nova Zembla aan Oud-Groenlandt paalen zoude / en by gevolg dit landt zich onder de Noortpool door uitstrekken / schryft Martiniere in zyne Reisbeschryving van de Noordsche Landschappen / waar in hy Hoofdstuk 47 aldus meld: „ Toen my op myne wederkomst uit dee-

„ ze Noordsche Landschappen / allerley Landkaarten van de vermaart-
 „ ste Waereld-Beschryvers ter hand quamen / verwonderde ik my / dat
 „ ze gezamentlyk in de plaatsing van 't Landschap Zembla dwaalden /
 „ 't welk ze nader aan de Pool stellen als 't waarlyk legt; desgelyks
 „ scheiddeuze Zembla dooz de Zee van Groenlandt af / en stellen 't 1200
 „ mylen van den anderen te leggen / daar 't echter twee aan een gren-
 „ zende Landschappen zyn / zulkz dat de Kusten van Groenlandt en
 „ Zembla aan elkander paalen.

An tegendeel word 'er verhaald van een Stuurman / die ten tyde van De Noord-
 de Compagnie / wat laater als de Groenlandsvaarders uit Hoilandt ber- pool onge-
 trekken / naar Groenlandt is gevaaren / om des Compagnies gekoopte zeilt,
 Traan aan Sineerenburg in te laaden / en ze van vroeg tydlig / vooz de
 t'huiskomst van de Bloot / of die der Zeevisschers / aan de markt te bren-
 gen / gelykerwys de Vissjagers onder de Wuizen doen. Doch daar ge-
 komen / was 'er noch weinig gevangen / en geen traan genoeg gekooht /
 om hem af te laaden; dies zelde hy midlerwyl volgens last der Groen-
 landsche Maatschappij / naar de Noortpool. en steevende twee graaden
 om dezelve / vond 'er noch Landt noch Ijs / maar alleen een sikaare
 Zee / en zodanig een warmte als in den Zomer t'Amsterdam. Deze
 Stuurman vervolgens van zyne reistogt t'Amsterdam gekomen / zou
 dit in een Herberg / aan den haart zittende / verhaalt hebben / en toen
 aan zyn zeggen geen geloof gegeven wierd / zelde hy ter verzekering
 van de verhaalde waarheit / dat het Schip waar mede hy deeze reis
 vooz Stuurman had gedaan / te Amsterdam vooz de paalen lag / en
 dat veele daar noch op zynde Matroozen zulkz nevens hem zouden ge-
 tuigen. Wat verder in 't omzeilen van de Pool / ober 't dwaalen van
 't Compas aldaar geboekt staat / zullenwe / als buiten ons bestek zyn-
 de / daar laaten.

Deze twee getuigenissen zyn niet alleen verschillende / maar zeer te- Bedenking
 gen elkander strydende; doch 't zou echter kunnen zyn / dat het toen hy hier ov. 1,
 een zachten Winter en een warmen Zomer / belangende het Ijs / onder de
 Noortpool aldus was gestelt geweest / als gemelde Stuurman heeft
 verhaalt; behalven dat men de Zomer-warmte te Amsterdam / als een
 berggrootende manier van spreken wat moet toegeeven / en zich in dat
 Jaar / een warme Zomer in Groenlandt, en een koele Zomer in Hol-
 landt moet verbeelden.

Andien dan onder de Pool en twee graaden rondom dezelve / alleen
 een sikaare Zee en geen Landt te vinden is / zoo word het gezegde van den
 gemelden Martiniere, als of Groenlandt aan Zembla paalen soude /
 t'eenemaal hier dooz krachteloos bebonden / ten waare men zich een zee
 groote ombogt verbeelden wilde; maar teffens en ook met meerder
 grond kan men zich daar by verbeelden / dat Martiniere naar de gemel-
 de bogt van Zembla niet heeft kunnen omzien / en 't is veel eer te den-
 ken / Ea Marti-
 niere in zyne
 meening
 veracht be-
 vonden.

ken / dat hy alleen maar aan 't Zuiderdeel van Zembla is geweest / en dus wat verder van de Pool / als hy voorgeeft / dan het Noorderdeel / en dat hy van 't Zuiderdeel over een groote bogt aldus het Noorderdeel / booz Groenland heeft aangezien : om redenen / dat hy op eene reistogt met een Compagnies Schip van Coppenhagen, in Noorwegen verscheidende Comtoiren heeft bezocht / waazen ontladden / en verderg onderzocht om eenen handel in Laplandt, Siberiën, Zamojede, Zembla en Yslandt aan te stellen ; derhalven heeft hy van Zembla zoo veel bescheid niet konnen bekomen / als die geenen / die alleen hun werk ter ontdekking van Zembla hebben gemaakt / gelyk 'er verscheiden uit Engelandt, Vrankryk en Hollandt derwaarts zyn gevaaren / niet anders dan alleen / om te onderzoeken / of men benoorden Zembla of dooz de Wai-gats naar d'Indiën zou doorkomen / wiens getuigenissen dan ook te meer geloof verdienen / als 'er ons Martiniere van in 't tegendeel wysmaaken wil.

Hy staat ons te toonen dat de Walvisch-Zee, een groote en wyd-uitstreckende Zee is ; en om daar in kort te zyn / zoo is dit genoegzaam onderzocht / om dooz de zelve dooz 't Noorden een weg naar China te vinden. De wakkerere Zeehelden die dit allereerst ondernomen hebben / zyn geweest / Antoni en Nicolaas Zenus, Venetiaanen in 't Jaar 1380. Sebastiaan Cabot in den Jaare 1496. ten kosten van Henrik den VII. Koning van Engelandt ; 't zelve onderfond zich Casper Cortieral een Dootugees 1500, en Johannes Verazzanus 1524 booz Francois den I. Koning van Frankryk ; als mede Stefan Gomez een Spanjaart 1525 booz Keizer Karel den Vyfden ; insgelyk Jacob Cartier 1534. booz den Koning van Frankryk ; vervolgens Hugo Willoughby 1553. en Stefanus Barroeve 1556. beide Engelschen / welke laatste Nova Zembla 't allereerste heeft ontdekt. Toen stebende Martin Forbisscher 1576 en 77. derwaarts / Francois Draaks 1577. Artur Petten en Carel Jakman 1580, John Davis 1585. alle Engelschen. In den Jaare 1594, 95, 96, en 99. poogden de Hollanders Willem Barentsz, Jan Huigen van Linschoten en Cornelis Cornelisz. naar China dooz te dzingen. Henri Hudzon, vond de Straat Hudzon. Vervolgens Jan Munk 1610, Jan Cornelisz. van Hoorn 1611, Cornelis Jelmerz. Kok 1664 en 1669, wiens Broeder Jacob Jelmerz. Kok, wy gemeenzaam gekent hebben. Schoon nu alle deeze Reistogten omtrent het voornaamste oogmerk vruchteloos zyn geweest / getuigenze echter eenpaarig het tegendeel van Martinieres gedachten / zulk ze niet dooz 't Landt / maar dooz het Is berijndert zyn geweest / hun oogwit te bereiken. Jan Huigen van Linschoten, die in den Jaare 1594. de eerste togt booz Hollandt derwaarts deed ; schein het klaarlyklyk te zyn uit zyne waarneeming van 't vallen van den Stroom / de verandering van 't Water / de opene Lugt en meer diergelyke opmerkingen / dat het Waygat noodzaaklyk

Verscheiden ontdekkingen om den doortogt te vinden ondernomen.

Welke doortogt eenpariglyk gestelt word.

een doorgang hebben moest) maar hy werd door 't aankomende **Is** Maar door 't Ys belet die 'ontdekken. genoodzaakt te wyken; doch hervatte dezen togt het volgende Jaar / dien hy nooit ondernomen zou hebben / indien hem einigen hinder wegens 't Landt gebleeken was: maar werd wederom door 't **Is** belet verder door te dzingen.

Een andere getuigen is ons voorgekomen / die bedestigt / dat 'er bussen of benoorden Zembla een doortogt zou konnen gevonden worden / blykende uit een bryef van een Persoon te Amsterdam / aan zynen Vriendt de Geheimschryver des Konings van Engelandt / wiens inhoud was: Verdere overweeging over deezen doortogt.

„ Myn Heer / hier nevens zende ik u / 't geene ik uit Moscovië hebbe ontfangen; namentlyk een nieuwte kaart van Nova Zembla en 't Waigat, zoo als 't door uitzukkelijk bevel van den Grootvoost beiden is ontdekt / en door een Schilder Penela Potsky afgeteekent / die myn deze teekening uit Moscovië toegezonden heeft / waar uit men zien kan dat Zembla geen Eiland is / gelyk men tot noch toe heeft gemeent: maar alleen een Zeeboezem maakt; de Samoeden en Tartaren getuigen echter eenpartig / dat men met Scheepen nochtans naar Japan zoude konnen door geraaken / wanneer men buiten Zembla een merkelyke wyte van 't Landt afhielt / en 't is een groote mislag van de Engelschen en Hollanders / dat ze deezen doortogt aan de Zuidzyde van Zembla, of door de Waigats hebben gezocht.

„ Dat 'er benoorden Zembla en verder naar de Noortpool geen Landt maar behalven het beletsel van 't **Is** / een vyde en open Zee is / getuigt / nevens den voorgezonden Stuurman / mede Jan Ben, die in den Jaare 1668. door Timmerman met een Hollands Schip naar Japan is gebaaren / en volgens last van de Oost-Indische Maatschappij / van daar recht naar 't Noorden is gezelt / tot hy 400 duitsche mylen gebozert was / vindende aldaar een vyde en open Zee / zonder enig ken teeken van Landt. Die van de zyde van Japan ondernomen is.

„ Nevens deze bygebragte getuigenissen / worden 'er noch beele andere gevonden. Pieter Bor in zyne Nederlandsche Historiën 't IV^{de} Deel 31ste Boek verhaalt; „ Verscheiden Zieven gezien en gelezen te hebben / onder anderen een / waar in Dokter François Maelzon van Enkhuizen schryft / verstaan te hebben / uit een bryef van Archangel ontfangen / dat 'er twee dagen te vooren een vaartuig van Colmagro, uit China aangeland was / berichtende: dat ze met 6 vaartuigen van Colmagro, door de Waigats naar China waren uitgebaaren / en dat dit vaartuig alleen door de Waigats was te rug gekomen / verwachende de andere byf eerdaags aldaar aan te landen; welk Scheepsvolk van dit vaartuig verlaarden / dat deeze vaart zeer bequaam en gemaklyk kon volbragt worden: Ook zyn volgens het zeggen van den Stuurman / deeze vaart zeer weinig stormen onderhedig zyn / vermits men met deeze vaartuigen langs de Kusten over alle ondiepten Verscheiden andere getuigenissen wegens deezen doortogt bygebragt, als vervolgens ondernomen wierd.

„ van 5 of 6 boeten steeven kon. En verder vervolgt den voornoemden Scheyper; dat hy gelegenheit van 't uitrusten van twee Scheepjes/ een uit Zeelandt en 't ander van Enkhuzen/ ten einde een dooztocht ten Noorden dooz de Waigars naar China op te zoeken/ te Amsterdam dooz Petrus Plantius Predikant aldaar/ en een verrijaart Waereldkundige beweert wierd/ dat men geboeglyker en zekerder boven Nova Zembla, en verder onder de Noordpool dooz/ den bequaamsten weg naar China te neemen had. Hier op werd dan mede een Schip te Amsterdam uitrust/ en geboerd dooz Willem Barentsz. van der Schelling, een zeer erbaaren Zeeman/ die verzelt van een Schellinger Diffeers Jagt/ nebens de twee gemelde Scheepjes/ op den 5^{den} Juni 1594. uit Texel in Zee liep. Tot op 77 Graden gekomen/ bevondenze den Noorderlyksten hoek van Nova Zembla, de Yshoek genoemt/ Oostelyk van hun afgelegen/ en vorderden tot aan de Eilanden van Orangie: maar werden dooz 't Ijs eindelyk genoodzaakt weerom te keeren. Midlerwyl waren de andere twee Scheepjes dooz de Straat van Nassou tot in de Tartarische Zee dooz gedrongen/ welke Zee/ alle kenteekenen gaf/ dat ze tot aan Japan en naar China t'eenemaal bebaarbaar was/ zulks niet getwyffelt wierd of ze waren in een ruimen Oceaun; waer op dan besloten werd/ weder naar huis te steevenen. Bericht gegebende van hun wederbaaren; verklaardenze allen deeze vaart raadzaam t'achtervolgen/ vermits den dooztocht doenlyk viel. En in de Kronyk van Twist/ tweede Deel/ Pag: 1460 vind men verhaalt: „ Om dooz 't Noorden naar China te
„ baaren/ hebben de Staten Generaal in 't jaar 1594- eenige Schepen laa-
„ ten uitrusten; als een van Amsterdam/ nebens een Jagt/ daar Willem
„ Barentsz. van Enkhuzen Scheyper op was/ en een uit Zeelandt/
„ daar Reders van waren Corn. Cornel sz. en Jan Huigen, die in Chi-
„ na had gewoont. De Amsterdammer nam zynkeers hooger/ tot on-
„ der de 77 graden/ alwaar ze in Augustus veel Ijs en Zeemonsters
„ vonden/ deswegen het Scheepsvolk onwillig wierd/ en den Schip-
„ per dwongen wederom te steevenen/ die anders veel meende te ont-
„ dekken. De twee andere Schepen ontdekten eenige Eilanden/ welke
„ ze namen gaben/ en hebben ten laastten een doozgang of straat ge-
„ vonden/ noemden dezelve de Straat van Nassau. Deeze Straat byf of zes
„ mylen doozgebaaren/ quamenze in een ruimer en warmer Zee/ daar
„ het Ijs booz hunne oogen weg smolt/ en bereikten aldus de Kust van
„ Tartarye tot omtrent de Rivier Oby, alwaar ze mede Eilanden/ Vol-
„ keren en vruchtbaare Landen vonden/ die zy insgelyks naamen ga-
„ ven/ en naar 't hun toefcheen/ zondenze veel verder naar Catay kon-
„ nen gezeilt hebben; maar geen verder last hebbende/ zynze wel genoegt
„ weer naar huis gezeilt/ stellende aan de Kusten oeral kenteekens/
„ om op een anderen herbatten togt de zelve plaatsen daar aan te kennen.
„ In den volgenden Jaare 1595. zyn 'er wederom 7 Scheyen derwaarts
„ uit=

„ uitgeruſt ; die alſoo ze te laat quamen / hebben 'er niet veel uitge-
 „ recht. ... 1596. wierden 'er wederom twee Schepen op uitgezonden /
 „ welke eene op 80 graaden gekomen en geen dooztozt vindende / quam
 „ zonder verrichting weder t'huif / daar het andere dooz 't Wſ bezet ge-
 „ woorden / moeft overwinteren / hebbende op 76 graden / op Nova
 „ Zembla een loots gebouwt en zich 10 maanden aldaar onthouden /
 „ waar na 3p met twee kleine vaartuigen / meer dan 350 mylen langſ
 „ de Kuſten / ober Zee met groote geleden ongemakken weder 3pn t'
 „ huif gekomen.

Deze gevaarlpke en kommerlpke Scheepſtozt dooz Willem Barenz. Aanmerkly-
 onder 't beleid van den Heldhaftigen Jacob van Heemſkerk ondernomen / ke ontmoet-
 die omtrent 12 Jaaren daar na / in een Scheepſtript / binnen de Baap tingen ge-
 en onder 't Geſchut van 't Kasteel van Gibraltar , zich en zynen Dader duurende
 lande een onsterlpken naam verwozben heeft / zullenwe koztelpk / om den Scheepſ-
 de aanmerkelpke voozballen hier ter neder ſtellen. togt van
 Willem Ba-
 rentſz.

Ma dat deeze Zeehelden 12 dagen Noozdwaarts hunne koers geſteft
 hadden / en Schorlandt , Hitlandt en Fayerhil gepaſſeert waren / bereik-
 tenze de hoogte van 69 graden 24 minuten / en hadden den eerſten Juny
 geen nacht. Den volgenden dag vozderdenze tot 71 graden / en zagen
 een verſchynzel der Verhevelingen van twee Reeben- of Wy-Zonnen /
 die zich aan Weerzypde van de waare Zon vertoonden / waar nevens
 noch twee Regenbogen / dooz deeze Zonnen loopende / met twee anderen
 van een vopder omtrek / welker eene rondom de Zon en de andere dwerg
 dooz 't groote rond ging / wiens onderſte kant 28 graden boven den Ho-
 rizont gezien wierd.

Den 5den Juny zagen ze reeds Wſ / daar 3p echter doozzeilden / be-
 vindende zich den 7den op 74 graden. Den 9den bereikten 3p een klein Ontdekking
 Eilandt op 74 graden 30 minuten geleegen. Den 12den zagenze een van't Beeren-
 Eilandt ;
 witte Beer waarop jagt werd gemaakt ; met de ſchuiten daar by ge-
 komen / werd deeze Beer hevig beſtreeden en eindelpk gedood / gebilt
 en de huid 12 boeten lang bevonden. Dit Eilandt werd toen dooz hun
 het Beeren Eilandt genoemt. 't Zelve Eilandt verlaatende / zagenze den
 volgende dag een doode Walviſch in Zee dypen / waar op een mee-
 nigte Meerulwen aasden / doch die geweldig ſtonk. Dervolgens zeildenze
 langſ het Wſ / om den Hoek / ten Zuiden van hun / te hoben te ko-
 men. Den 19de zagenze weder landt / en bevonden zich op 80 Grad
 11 minuten gebozdert. Dit Landt deed zich vreed op / en 3p zeilde langſ het
 zelve Weſelpk aan tot 79½ graden / vindende een goede reede / maar kon-
 den die niet bereiken / vermits de windr hun tegen was / ſtrekkende deeze
 Baap recht Noozd en Zuiden in Zee. Den 21ſten vernamenze weder
 ren witte Beer die beſtreeden en afgemaakt werd / wiens huid 13 boe-
 ten lang was. Met de ſchuit baapwaartz ingevaaren / vonden 3p 't
 een goede haven te 3pn / en aan de Ooſtzpde vernamenze 2 Eilanden /
 Als mede-
 van Spits-
 bergen,
 zich

zich Oostwaarts in Zee strekkende / gelyk ook aan de Westzyde van den Inham / dat mede een Eilandt geleeck. Vermoedelyk is dit Spitsbergen geweest / het Noordelykste Landt tot noch toe bekend.

't Was op den 23sten dat hen een witte Beer / naar 't Schip zwemmende / bezoeken wilde / die ook binnen 't Scheepsvoozd zou geraakt zyn / was 'er geen gerucht gemaakt en met een roer op geschooten / waar dooz hy weder weg en naar 't Eilandt zwom / werwaarts zich eenig Scheepsvolk begeeven hadde / 't welk geen kleine verleegenheit te Scheep maakte / vermits ze te landt van geen geweer voorzien waren ; doch groot gerucht gemaakt hebbende / zwom de Beer weder aan landt. Vooztaan tot den eersten Julij langs de Wal en Wapen in en uit kruissende / kreegenze wederom het Beeren Eilandt te zien. Vervolgens tot den 17^{den} op de hoogte van 74 graden 40' minuten gekomen / zagenze omtrent de Lomsbaay, het Landt van Nova Zembla, en geraakten den 18^{den} boven den hoek van 't Admiraliteits Eilandt, en den 19^{den} aan 't Kruis Eilandt, alwaar zy wegens het Ijs ter reede liepen. Alhier met eenige Manschapy aan landt gestapt / werdenze eerlang twee Beeren getwaar / 't welk hen niet weinig verbaasde / vermits ze geen geweer hadden. De Beeren hun verneemende / deed men zy best hun woede t'ontgaan / en die loopen wílden wierden met bootshaaiken gedzeigt ; dus quamenze noch vellig weer aan boord.

Nova Zembla en verscheiden Bayen en uithoeken voor by gezeylt.

Vervolgens op den 6^{den} Augustus quamenze den Hoek van Nassauw te boben en den volgende dag de Troofthoek, waar na zy zeer verlangt hadden. Nu geraaktenze eenige dagen geweldig in 't Ijs verwart / dat hen niet weinig bekommerden / komende aan een hoek / die zy de Kleine Yshoek noemden. Den 13^{den} werd 'er een Beer geschooten / gedood en gebild / en de huidt aan boord gebragt ; den 15^{den} bereiktenze de Eilanden van Orangie, en werden geweldig in 't Ijs bezet / waar dooz ze veel moeiten hadden zich te reddden. Midterwyl werden ze weder van een groote Beer bezocht / die geschooten werd / en men met veel moeiten afmaakte. Den 16^{den} werd 'er eenig volk naar 't baste Landt gezonden / om te erbaaren hoe zich Nova Zembla uitstreckte / en ten dien einde begaven die zich op een hoogten Berg / ziende toen Zuid-Oost en Oost-Zuid-Oost open water / dat hen niet weinig verheugden / verneemende hun oogmerk bereikt te hebben. Den 19^{den} onder zeil geraakt / quamenze den Hoek van Begeerte te boben / doch werden eerlang weder in 't Ijs bezet.

Word men zodanig in 't Ys bezet, dat om te overwinteren, besloeten wierd,

Den 25sten het Ijs met den stroom weder uitzybbende / meendenze bezuiden Nova Zembla oort West aan / naar de Waigats te zeilen / doch vermitsze nu Nova Zembla reeds gepasseert waren / en nergens opening vonden / gabenze den moed verlooren om dooz 't Ijs te komen / zulkis ze staat maakten het weder naar huis te wenden : maar aan de Stroombaay gekomen / werdenze dooz 't Ijs gestuit. Den 26sten voozby den Ys-

Yshaven gekomen / werdenze zodanig in 't Ijs bezet / dat 'er geen redder aan was. Aan de Westzyde van de Yshaven geboordert zynde / vond men zich genoodzaakt aldaar den gantschen Winter met koumer en elende door te brengen. Den volgenden dag dreef het Ijs zoo geweldig aan / en met een Zuid-Oosten Windt zette het zodanig voor den boeg van 't Schip / zulk's het van vooren wel 4 voeten hoog opgeschooden wierd / en achter als in den grondt scheen te zakken. Den 28^{den} weekt het Ijs weer een weinig af / waar door het Schip zich wederom recht zette / en men arbeide met allen mogelpken vlyt om 't Ijs wat op te ruimen / maar 't was te vergeefs. Vervolgens werd het Schip door 't aandringende Ijs wederom van vooren opgeschooden / en insgelijks doorgaans opgeligt; men maakte toen staat te moeten overwinteren / en sleepte de Schuit en Bok over 't Ijs naar landt / ook verzag men zich van eenige vaten Brood en andere behoeften die men in zodanig een gelegenheit noodig had / Den 7^{den} September gingen 'er bys Mannen landwaards / waar van eenigen een Rivier van zoet water vonden / en een meenigte hout / aldaar aangedreeven. Mer bestoot dan een Loots tot hun verblyf op te rechten; hier toe quam hen byzonder ten dienst / het Hout aan den oever gebonden / uit boomen bestaande / die 't zy van de Tartarische / en Moscovische Kusten / of van elders anders ontwoortelt / aldaar aangedreeven waren / want op Zembla bond men gantsch geen geboonte te wassen. Van dit hout diende men zich niet alleen om de Loots op te timmeren / maar 't verstrekte hun ook voor brandhout in de aanstaande strenge koude.

En alle voorbereidelen daar toe gemaakt.

Om nu dit hout af te haalen / maakte men Sleden / en deed gemeenlyk twee togten 's daags. Den 21sten September was 't zoo fel koud / dat ze de hombuis beneden in 't rulin moesten maaken / vermits boven alles bezooz. Den 23sten stozf hunnen Timmerman / en zy begroeven hem ontrent een afwatering in een kloof van den Berg / alzo men om de strenge Dozst de aarde niet opdelven kon. Den 25sten rechte men de spijlen en balken van de Loots op / en begon te timmeren. Men bevond zich toen noch 16 Mannen sterk / waar onder nu en dan een ziek wierd. 't byzoz santspds onlydelyk sterk / en den 30sten sneeuwden het dien gantschen dag en nacht / 't welk hen hinderde hout te haalen; men maakte een sterk buur by de Loots om 'er de aarde door t'ontdoopen / zulk's men de timmeraadje te beter in den grondt deed sluiten: maar 't was vergeefs; dies zy dien arbeid staaken moesten. Den 2^{den} October waren ze met de Loots zoo verre geboordert / dat ze 'er een Meppboom van bezoooren sneeuws op bragten. Vervolgens braken zy 't Dooz-onder van 't Schip op / en met deeze deelen dektenze de Loots / en kregen die dien dag meest dicht. Den 7^{den} brakenze het Achter-onder mede uit / om de Loots verder dicht te maaken. Dooztaan wierd het zoo geweldig koud / dat men 't in de openlucht niet harden kon. Den 11^{den} bragtenze

Een Loots ten verblyf getimmerd.

En alle noodige behoeften te daaringo-

bragt.

Wim en anderen voorraad te landt / en begaven zich met de helft van huir volk des anderen daags naar de Loots / om 'er voor de eerstemaal hun verblyf in te neemen / doch leeden bittere koude / vermits 'er noch geen koopjen gemaakt waren / en ook geen vuur kon gestookt worden / alzoo de schoorsteen noch niet opgemaakt was. Verder was men dageliks bezig met alle behoeften uit het Schip naar de Loots te brengen / midlerwyl men ook somtyds aanstoot van de Beeren leed; en 't vooz 300 sterk / dat byna al hunnen drinkbaaren voorraad bevooz / zulks men / wilde men 't nuttigen / smelten moest / waar door alles kracht- en smaakloos wierd. Men brak vervolgens de Kajuit af / om 'er een Portaal in de Loots van te maaken / en men sleetpe de Bok naar de Loots / keerde die met den bodem om hoog / om 'er / wanneer 't de nood vereischte / gebruik van te neemen. Toen men met het afhaalen van de laatste sleede met voorraad bezig was / werdenze van drie Beeren tefens belaagt / die door twee Helbaarden / by gebal op de sleet gelegen / 30 lange afgewezen werden / dat het overige volk tydt woon / zich te Scheep te reddden / en deeze verweerders het mede ontquamen. Die Beeren hun vooz dus ontweken ziende / liepen verwoed naar 't Schip / van waar men / met geen schietgeweer klaar komnende raaken / deeze versvindende Beesten met de vooznoemde helbaarden / spieffen en 't werpen van brandhouten / afwerde / waar na de Beeren telkens liepen / gelyk den hondt naar een steen; een deezer Beeren door den helbaard gewond / droop eindelyk weg / die toen door de anderen gevolgt werd / en men sleetpe vervolgens de gelaade sleet naar de Loots. Den 27sten schoorenze een witte Dog / die gebraaden zynde / als Konynbleesch smaakte; ook stelde men het uurtwerk / mede van voozdt gebzagt / en maakte lampen gereed om 's nachts te branden / waar toe het gesmolten beerevet gebezigt werd. Ook dekete men de Loots van boven met een zeff / zulks die te dichtter en warmer wezen zou / vermits de dekdeelen ongedzeeben waren.

Gevaar door de Beeren uitgestaan, en hoedaauig gered,

De Zon begint zich onder de kimmen te verbergen, en deeze onderneemers te verlaaten.

Akeligen toefant in dit bitter Winter Zai-zoen.

Den eersten November zagen ze de Zon noch eben boven de kimmen / en den volgenden dag Zuid-Zuid Oost opgaan / en Zuid-Zuid-West ondergaan; toen zag men ze noch in haar volkomen ronte: maar langss den Horizont. Den 3^{den} vertoonde zich de Zon Zuide ten Oosten in 't ophomen / en Zuide ten Westen in 't ondergaan / doch wel zoo Zuidelyk / konnende toen niet dan den boven rand boven de kimmen gezien worden. Sedert zagenze de Zon niet weer / vermits zy onder den Horizont bleef. Verschriklyk voozwaar! nademaal hen vooztaan de allergevaarlykste elende dreigde. Somtyds werden 'er Wossen gebangen / terwyl de Beeren hen met het vertrek der Zon begaven. De Zon hen verlaatende / zagenze de Maan zoo wel by daag als nacht / vermits zy in haar hoogste teeken was. Om het met de mondhofst te strekken / deelde men vooz ieder man 4 pond en 5 oncen Bzoodt uit / waar

waar mede men 't agt dagen rekken moest; bleefsch en viſch haddenze toen noch geen gebreuk / maar den drank quam 'er mede ſchaars om / die daar en boven / gelyk gezegt is / krachteloos was. Om zich voor de koude beter te dekken / werd 'er een pak grof laken loſ gemaakt / waar van ieder een gedeelte ten zynen behoefte kreeg / als mede eenig linnen / tot hemdden uitgedeelt. Men bevond noch 17 hazen oberig te hebben / waar van een onder hun allen verdeelt werd / en de anderen aan ieder eene omgedeelt / waar mede men 't voorzaan ſtrekken moest. **Dage** Toeleg op de
maakte men eenige ballen of knippen om ze daar in te vangen / die hen niet alleen tot
Voffe jaet
gemaakt en
hoe.

een ſmaakelpe ſpyze verſtrekten / maar ook zoo dienden de vellen tot mutsen / om zich voor de felle koude te beſchermen. 't Was op den eerſten
December / dat het zoo ſterk gefneeuwde had / dat ze 'er als onder begraven lagen / ook moestenze toen te meer rook uitſtaan / die hen geweldig plaagde; men maakte ſteenen warm / om 'er / in hunne kooppen leggende / de voeten aan te warmen / vermits de koude onlydelyk was. **Wegens** Onverdraag-
lyke koude
uitgeſtaan.

den onverdraaglyken rook / haddenze eenige dagen zoo ſterk niet geſtookt / waar door het toen zoo hevig binnen de Looſz vooz / dat de wanden en zolder / ja zelfs hunne kooppen wel 2 vingeren dik aangevoozen waren. Men ſelde ook een zantloper van twaalf uren / waar op geduurig acht gegeeven werd / zulks men zich in den tyd niet vergiffen mocht / want het uurwerk door de groote koude ſtil ſtond / ſchoon men 't met zwaarder gewicht trachte aan 't gaan te houden. Op den 6den
December gevoelde men zodanig een onverdraaglyke koude / ſchoon men / hoe ſterk men vuur ſtookte / zich echter niet verwarmen kon. Men vond dan goet / om deeze bittere koude te konnen wederſtaan / dat men de ſteenkoolen / die noch te ſcheep waren / haalen zoude / vermits die een heeten brand maakten / en ook langer aan den haart duurden. Men lei 'er dan een goed vuur van aan / en om de warmte te langer in de Looſz te houden / vond men raadzaam de deuren en de ſchoorſteen dicht te maaken / waar na ieder naar zyn koop ging om te ſlaapen; maar eerlang beving hen zodanig een duiſeling / dat ze genoodzaakt wierden de ſchoorſteen en de deur weder open te maaken; dus werden ze wederom door de koude verquikt / die hen te voozen onverdraaglyk hadde geweest. Dervolgens moestenze noch geduurig zeer felle koude wederſtaan; hunne ſchoenen bezoozen zoo hard als een hoozn / zulks ze die niet langer gebzuiken konden / dieſe maaktenze hen wyde klompen met ſchaape-vellen overtrokken / waar in ze / met 3 of 4 ſokken over elkanderen aangetrokken / gaan konden / om dus warme voeten te houden. Op **Kreſdag** was 't meede zeer koud weêr / ze hoorzen toen eenige **Doffen** ober de Looſz loopen / vermits die meeft onder 't **Sneeuw** bedolven lag; dit werd door eenige van hun gezegt een quaad teeken te zyn / en gebzaagt / waarom? werd geantwoord; om dat men ze niet in de

pot had, of aan 't spit kon steeken, want dan had het een goed trekken geweest.

Ma dat ze nu met groote koude / konmier en ongemak het Jaar 1596. ten einde gebracht hadden / en in dat van 1597. getreden waren / stelde zich het weer noch al even streng in. Dan toen af begon men de wijn om den anderen dag met kleine maatjes uit te deelen / welke uitdeeling van eenigen noch gespaart wserd / om in tyde van nood niet verlegen te zyn. Vermits hunnen voorraad van brand op was / had men een geheelen dag bezig geweest om weder brandhout te klooven. Als zy nu den gantschen dag dus geslooft hadden / en indachtig waren dat het Dyzekoningen Woondt was / bond men goed / zich in hun verdriet eenig vermaak aan te doen / toeliggende ieder zynen gespaarden wyn / en men bakte van twee pond meel / mede genomen om 'er papfel booz de hardoeffen van te maaken / eenige pannekoeken / alhoewel in dly in stee van boter / waar mede men zich niet min vrooljk maakte / als of men 't huis bzaaf gesmilt had / en een deftige maaltjdt gedaan / men trost ook Koningsbrieffes / waar by de Konstapel Koning van Nova Zembla werd / eene Landstreek meer dan 200 mylen groot en tusschen twee ruine Zeeën gelegen.

De Zon wederom met een voorafgaande scheemering gezien ;

Den 13 Januari dacht hen wederom een scheemering van den aan-naaderende dageraad te zien ; en op den 24sten was 't dat men aan de Zuidzyde van Nova Zembla, buiten verwachting den buiten rand van de Zon wederom zag ; dit kon in 't eerst van Willem Barentsz. niet aangenomen worden / vermits hy een erbaaren stuurman zynde / daar noch 14 dagen tjd toe reekende. Maar op den 27sten helder weer zynde / zagenze alle de Zon volkomen boven den Horizont / waar uit bleek dat ze den 24sten mede gezien was. Om nu hier betwys van te seeben / zagenze de Zon allereerst 5 graden en 25 minuten in Aquarius, die zy niet eerder verwachtede waren / dan op 16 graden 27 minuten / eer zy zich op de hoogte van 76 graden vertoonen zoude. * Den 26sten stozf een van hunne Manschey / nadat hy lang krank gelegen had. Dervolgens tot den 8sten February haddenze doorgaans ongestuimig weer / en somtjds met veel sneeuw verzelt ; op deezen dag begon het weer wat te bedaaren / en zy zagen toen de Zon Zuid-Zuid-Oost opkomen / en Zuid-Zuid West ondergaan. Den 12^{den} schootenze een groote Beer / dien geopent hebbende / vondenze 'er wel 100 pond sineer in / 't geen hun wel quam / vermits ze reeds gebrek van sinout hadden / om in de lampen te branden. Nu kreegenze weer gebrek aan brandhout / 't welk ze toen met zwaaren arbeid haalen moesten / vermits ze zig zwakker in krachten dan te vooren bevonden. Den 8sten Maart zagenze in 't Noord-Oosten gantsch geen Ws in Zee / waar door vermoed werd dat 'er een ruime

Als mede weder open water ontdekt.

* Zie wat we diesaangaande Pag: 95 uit de *Memoires de Mathematique &c.* 1693. hebben bygebracht, en welke gedachten hier over de Leden van de Franche Academie hebben gemaakt.

ruime Zee moet zyn. Den volgenden dag kondenze ten Noord-Oosten noch al verder open water zien / maar naar de Tartarische kust was 't noch al vol Ijs.

't Was op den 16^{den} April dat hen een Beer bezocht / die eindelyk op de loots kilom / en aldaar een verbaarlyk geweld maakte / zulks het scheen dat hy de schoorsteen zou om verre gerukt hebben / hy scheurde het zeil / daar aan vast gemaakt / doch ging ten laatsten weg. Gedurende deeze Maandt zagenze souwtyds de Zee zonder Ijs / en dan wederom zodanig bezet met Ijs / dat hen naauwlyks eenige uitkomst voor handen scheen. 't Was reeds op den 27sten May / dat men besloot om te vertrekken / en ten dien einde toefsel zoude maaken / nademaal men geen kans zag het Schip weder blot te zien / dewyl het noch even vast in 't Ijs bezet lag ; dies haalde men alles wat tot de toerusting van de Schuit en Bok dienen mogte / uit het Schip.

Besluit ten
vertrek ge-
nomen.

Ingevolge van dit besluit / gingen 10 Mannen om de Schuit / die onder de Sneeuw bedolven was / te haalen en naar de Loots te slepen / maar hoe zwaar hen deezen arbeid viel / is wel af te neemen / want zy waren zeer zwak en uitgeteert / 't welk hen in dien arbeid moedeloos maakte ; dies vermaande hen Heemskerck , dewyl 'er hun leven van afhing / dat toch een ieder zyn uiterste krachten wilden inspannen / om de schuit voort te krygen / anders warenze genoodzaakt / als Burgers van Nova Zembla aldaar hun graf te maaken. Eindelyk wederom moet scheypende / bragtenze noch zoo veel te weeg / dat ze / de Bok die met den bodem om hoog lag / omwierpen / en die begonnen te vertimmeren en op te hoepen.

Een Schuit
en Bok reu
dien einde
vervaardigt.

Terwyl zy met deezen arbeid bezig waren / quam 'er een verbaarlyke Beer aan / waarop zy zich naar de Loots begaven / om hem aldaar met hunne roers te verwachten ; deeze Beer veel onversaagder dan ooit / zoude wel haast iemandt van hun Volk verrast hebben / maar door gebaarmaking gewaarschouwt / schoot hy schielyk zyn roer af / en trof het Vier dwars door 't Ijs / waar na het noch een stukweegs weg liep / en eindelyk gedood werd. Den 30sten herbatten men weder met allen man het vertimmeren van de Bok / en om de Zeilen of andere Scheepsbehoefte gereed te maaken ; midlertwyl zy wederom een en andermaal door Beeren bezocht werden en ontrufft / zulks ze hunnen arbeid staaken moesten.

Den 3^{den} Juny zich weer een weinig in krachten herhaalt hebbende / arbeide men met allen mogelyken vlyt aan de Bok / die zy na 6 dagen arbeids eindelyk voltooit kreegen. Den 4^{den} gingenze met 11 Mannen weder naar de Schuit om die voort te slepen / vermits hen toen den arbeid lichter dan te vooren viel ; deeze vertimmerde en hoepde men mede op / ten besten als doendelyk was. Ondertusschen waren anderen bezig met alle andere behoefte en booraad voor hunnen te onderneemen

toegt byeen te brengen / en om die tegens datze stonden te vertrekken / gereed te houden. Den 8sten kreegenze de Schuit mede gereed / en bezorgden voortz alles aan boord / 't geen noodig was.

Mer bylen en houwen het Ys opgeruimt, om de Vaartuigen te water te brengen.

Den 12^{den} arbeide men zoo veel mogelyk was met bylen / houtwelen en ander gereedschap om dooz 't Ijs een weg te baanen / waar langs de Schuiten te water werden gebragt. Heemskerk met Willem Barentsz die toen eenigen tydt was ziek geweest / overleggende / dat / terwoyl 't nu begon openwater te worden / het tydt werd de Schuit en Bok te water te brengen / om alzoo / onder Godts geleide / de reize van Nova Zembla naar 't Vaderlandt t'aanbaarden. Dies schreef Heemskerk middelwoyl twee verklaarings schriften / waar van ieder vaartuig een hebben zoude / die dooz hun alle onderteekent werden / wiens inhoud behelsde / hoe men zich te gedragen had / wanneer men van den anderen afdwaalde; als mede met hoedanig een kommer en ongemak zy aldaar overwintert hadden en den tydt afgewagt / om te zien of hun Schip weder blot zou worden. Inggelyks had Willem Barentsz te vooren een briefje geschreeven / 't zelve in een kruutmaat gedaan / en in den schoorsteen opgehangen; waar in een kort verhaal van hunnen togt en voornemen naar China was opgesteld / hoe zy aldaar 10 Maanden hadden huys gehouden / en wat 'er hen ontmoet was / om in gevalle iemandt voortaan aldaar mogt komen aan te landen / daar uit hun wederbaaren mogt verstaan.

Men begeeft zich te Scheep, en gaat t'zeil.

Volgens dit besluit / sleepte men dan beide de Vaartuigen te water / nevens noch elf Sleden met behoefkens en kroopmanschappen. Men ging te Scheep en zeilde den 14 Juny / 1597. niet zonder veel bekommernissen / nademaal ze noch al telkens in 't Ijs bezet raakten. Den volgenden dag stebdenze voozby 't Vlisfinger Hoofd en bereikten den Hoek van Begeerte. Dervolgens quamenze aan de Oranje Eilanden; alhier aangeland / stookte men een vuur en smolt een ketel met sneeuwwater / om te drinken. Wederom t'zeil gegaan / bevondenze zich omtrent den Yshoek, maar geraakten den 17^{den} in 't allergrootste gebaar van 't Ijs / waar uit zy noch eindelyk gered werden. Den 20sten stoz Willem Barentsz, wiens dood hen allen smertelyk viel / vermits men / als een erbaaren Stuurman zynde / in zyn bestier te geruster was. Ook verloorenze toen noch een van hun volk. Den 23sten quamenze / na veel sukkelens dooz 't Ijs / weder in 't open water / en bereikten de Kaap Troost, daar zy wederom in 't Ijs bezet werden. Men bevond zich toen op 76 graden 30 minuten. Den 24sten quamenze met veel arbeid en roelens dooz 't Ijs weder in ruime Zee / en zeilden ten Oosten de Kaap Nassau. Na veel aangewenden arbeid en 't uitstaan van een storm / geraaktenze den 27sten ten Westen van de gemelde Kaap; hier zagenze langs den Zoom van 't vaste Ijs een groote meeningte Walrusfen / als mede veele Vogelen / waar van 'er eenige geschoten werden.

Passeeren verscheiden Eilanden en Kaapen.

Der-

Vervolgens tot den 5^{den} Julij stondenze noch al groot gebaat in 't H^g uit / waar dooz 3p met zich te redden / geweldig afgemat wierden / en toen storf hen weder een man af. Den 11^{den} zagenze 't Kruis-Eilandt Westwaarts gelegen / eenige begaven zich naar landt / die 70 eperen van Bergreenden mede bragten / 't welk hen toen een aangename spyze was. Den 19^{den} zagenze ten Westen van 't voornoemde Eilandt open water / waar over 3p zich niet weinig verheugden / dies men allen vlyt aanwende om de Daartuigen te water te brengen / vermits men ze wel 270 treden over 't H^g slee- pen moest. In 't water gekomen / ging men onder Godts geleide 't zeil / maakte goeden voortgang / en men liep den 20sten den Zwartten Hoek voorby / zulkz 3p dien Avondt noch het Ammiraliteits Eilandt zagen / ett mede voorby zeilden.

Den 21sten passeerdenze de Kaap Plantius en Langenes. Des ande- ren daags omtrent de Kaap Kant gekomen / ging 'er eenig Volk naar landt / om eperen te zoeken / waar van ze een goede party opdeden / en veele Dogelen met handen greepen. Den 24ste bevondenze zich op de hoogte van 73 graden 10 minuten. Den 27sten roeidenze dooz gebzoken H^g langs den Wal / passeerden de Kruishoek , en zeilden tusschen 't West- landt en 't Eilandt dooz. Den 28sten langs het landt zeilende / quamenze vooz de St. Laurens Bay of Schanshoek ; hier bondenze twee Russche Baartuigen / waar dooz 3p niet weinig verheugt waren / wederom men- schen te zien ; maar alzoo 3p hun niet verstaan konden / en om dooz hun eenig middel vooz de scheurbuik na te speuren / lietenze de Schipper hen in den monde zien ; hier dooz verstond hy dat 3p honger hadden / zulkz men hun een roggenbrood met eenige gerookte vogels gaf / waar tegen hun wederom een geschenk gegeven werd. Weder van deeze Russen gescheiden zynde / roeidenze den 31sten naar een ander Eilandt / daar twee kruiffen stonden / maar vonden geen volk. Te landt gestapt / bondenze 'er by geval Lepelbladeren / die hen geen kleinen dienst deden / om zich van de scheurbuik te geneezen / en ook in 't nuttigen zodanig een wer- king deden / dat ze eerlang wederom beschuit konden eten / die men te vooren niet byten kon.

Ontmoeten
twee Rus-
sche vaar-
tuigen.

Den 3^{den} Augustus beslootenze van Nova Zembla naar de Russche Bestuit om
Kust over te streeken / dies zeildenze Zuid Zuid-West aan tot de Ooster van Nova
Zon / en geraakten wederom in 't H^g / waar dooz 3p met zwaaren at- Zembla
beid roepen moesten / tot ze in ruïne Zee quamen. Den 4^{den} zagenze naar de Rus-
de voornoemde Kust / en hielden 't toen langs den wal ; omtrent 300z sche Kust
der Zon zagenze noch een Russch vaartuig / roepende tot de Russen over te stee-
denoes, Candenoës ; maar deeze riepen wederom Pizora, Pizora ; waar ken.
dooz 3p verstonden dat ze niet by Candenoës, maar by Pizora waren.
Van den 5^{den} tot den 12^{den}, sukheldenze geweldig dooz tegenwindt / en
stonden niet weinig kommer uit / vermits den voorzad byna verteert
was / behalven dat ze noch van eenig beschimmelt brood voorzien wa-
ren /

ren/ zulkſ 3p elkander deerlyk aanzagen. Eindelyk zagenze met volle zeilen een Ruſch Daartuig op hun afkomen / dieſ ſpoede men zich om hen aan boord te leggen / en men kocht wat viſch en eenige kochten in viſch-water gekooht / 't welk alles evenmaatig onder hen uitgedeelt werd. Den 15den dicht langſ den Dal zeilende/ zagenze wederom zes Ruſſiſche Daartuigen / by de zelveu gekomen / vzoegenze hoe verre ze noch van Kilduin waren; toen verſtondenze dat men zich noch beooften Candenoos beboud/ en de Witte Zee te paſſeeren had/ die 3p meenden al te boven te 3yn geraakt. Men verzag zich toen weder van eenigen leeftogt/ kookte een pot vol water en meel met ſpek en houling vermeugt/ waar van ze toen luſtig ſmuiden/ en hunne hongerige maagen wederom wat laafden. Den 18den paſſeerdenze eindelyk den hoek van Candenoos, ſtaken de Witte Zee over/ zulkſ ze gelukkig in 30 uren de Lapſe Kruſt bereikten. Alhier aangeland / verzagenze zich van verſche viſch die 3p kookten en daar mede hunne hongerige maagen zalſden/ ook kooktenze waterpap die 3p in plaats van broodt aten/ zulkſ ze zich nu weder verzaadigen konden. Wederom t'zeil gegaan 3ynze den 24ſten by de zeven Eilanden gekomen / en eenige Wiſſchers hebbeude ontmoet/ verſtondenze dat'er Nederlaudiſche Schepen te Cola lagen.

Paſſeeren
Candenoos,
en ſteeken
de Witte Zee
over.

Bereiken
Kilduin, en
Cola; van
waar ze ein-
delyk met
een Koop-
vaarder we-
der in 't Va-
derlandt
komen.

Den 25ſten kreegenze Kilduin te zien / aan welker Weſteinde 3p aangelanden; hier verſtondenze mede dat 'er Nederlaudiſche Schepen te Cola waren / dieſ zondenze met een daar toe gehuurde Laplander / te mandt van hun Volk derwaarts / die kennis van hunnen komſt gaf; waar op met den Laplander dooz een Brief beſcheid te rug werd gezonden. Cerlang ontſingenze met een Hol eenigen leeftogt in Koſtoker Bier/ Wyn/ Bzandelwyn/ Broodt/ Vleefch/ Spek/ Salm en andere behoefte beſtaande / 't welk hun ten hoogſten aangenaam was. Den laaſten Auguſtus maakten 3p zich ten vertrek naar Cola gereed / alwaat 3p den volgenden dag aangquamen / en zich eenige dagen verberſchten / om hun geleeden kommer en ongemak weder wat te verzetten. Den 11den bzagtenze met betwilling van den Bojaar, hunne Daartuigen te landt en in 't Kooptmans huis / laatende die daar ter gedachtenſ / van 30 een langen / herren en nooit bezeilden tog / vermits 3p met deeze open Schuiten / omtrent 400 wpln dooz Zee / tot aan Cola toe gevaaren hadden. Nadat 3p zich dan aan 't boord van Schipper Jan Cornelisz. begeeben hadden / 3ynze den 18 September uit de Rivier van Cola t'zeil gegaan / en 6 anderden daags dooz Waardhuis gekomen; van waar 3p den 6den October in Zee ſtaaken / en den 29ſten in de Maas ten anker quamen. Te Maaslandſluis te lande geſtapt / reisden ze vervolgens over Delft naar Amſterdam / alwaat 3p den eerſten November aangquamen.

Laat ons nu ons onderzoek van den dooztogt naar China weder herbatten.
De

De Engelschen zyn 't / * waar van men wiff dat ze op 80 graaden om den Noordt en verder dan andere Europeers zonden zyn geboordert geweest: doch men is van gedachten / indien zy 't wat verder van den Inham van Nova Zembla en vervolgens dieper in zee / begreepen hadden / dat zy 'er beter zonden doorgezongen zyn / en 300 vrel Is met gebonden hebben. Hoe men te landeen weg naar China heeft gezocht, Behalven deezen weg ten Noordten ter Zee ingeslagen / heeft men een anderen / te vooren onbekent / te Landt ontdekt. Eenige inwooners van Siberie / een Gewest onder den Keizer van Groot Ruslandt staande / bragten in den jaare 1596 of 1597. eenige schoone Materbellen / anders Sabels genaamt / by de Moskovische Kooplieden te koop. Dit veroorzaakte dat 'er eenige hier door wierden aangelokt / om met deeze Siberiers naar hun Landt te reizen: Waardoor men allenk gelegenheit vond / dit afgelegen Gewest kundig te worden / en zelfs / nadat men langs de oebers van groote rivieren tot in de landen der West-Cartaren / waarvan eenige onder China stonden / was doorgezongen / eenige Sterkten bouwden.

Dus al verder ingedrongen / bragt men 't zoo verre / dat men de grenzen der Ost-Cartaren / die nu gaatsch China bezitten / bereikte. Deze Cartarische Landaart / stond niet weinig verwondert / de Moskoviers / een volk hun t'eenemaal onbekent / te zien / en dat zich aantmatigde Vestingen onder hun gezicht te bouwen; dies stelden zy zich hier tegen / om den voortgang der Moskoviten te beletten. Hier over velen toen nu en dan eenige feitelykheden voor. De Ost-Carters en bezitters van China hadden een en andermaal toegelegt / deeze Vestingbouw der Moskoviten te weeren / doch te vergeefs. Hier over eenen oorlog aan te hangen / was wederzids met vele zwaargheden verzelt / hoornaamentlyk aan de zyde der Czaaren van Groot-Ruslandt / die toen Ivan en Peter waren / vermits het hen zeer moeilyk vallen zou / een leger met den aanklevenden trein / 1000 mylen van hun stik afgelegen / door Rosschen en Woestenpen tot op de grenzen van China te onderhouden. Verhalven vond men het wederzids ongeraden / en goed / door Gezanten over hun geschil te handelen / waartoe men een Stadt 450 mylen van Peking / de Hoofdstadt van China gelegen / tot handelplaats benoemde.

In 't jaar 1688 was 't dat wederzids Gezanten op weg waren / en die van China met een zeer grooten trein verzelt / bestaande in der Chineezes Keizers Gom / nevens den Prins Sosa, Gom der Keizerinne / een groot getal Mandarins of Chineesche Ryksraaden / met een Sleep van wel 10000 Persoonen / die hen / ter verzekering tot aan de Handelplaats geleiden zouden / hebbende zich van paerden / kameelen en kanon voorzien.

Dit

* Dit verhaalt ons den Heer F. Valentyn in zyn Oudt- en Nieuw-Oostindien II B. III Hoofstuk.

Dit Gezantschap Noord-West omtrent 300 mylen van Peking voortgereist / en op de grenzen van de Mongous, en des Konings van Elux gekomen / werd dooz hen den voortocht betwist / zulkz ze zodanig een magtigen trein / vooz geen Gezantschap aanzagen / en hierom den voortogt van hun Landt weigerden. Dit dwong het weder naar Peking te keeren / en de byeenkomst tot in 't volgende jaar uit te stellen / zulkz men besloot toen te Niptsjou een Vesting der Moskoviten / op 51 graden 40 minuten Noorder breette en mede omtrent 300 mylen van Peking gelegen / tot een handelplaats te verkiezen.

Onderlinge
verdrag-
handeling
tusschen de
Moskoviten
en Chinees-
zen waarin
die be-
skondt.

Deeze Verdraghandeling zou echter vuchteloos geweest zyn / indien niet Thomas Pereyra en Jan Fraucois Gerbillon, twee Jesuiten / den Chineezen mede gegeven / om hun vooz tolken en raadslieden te dlenen / hier in voorzien hadden / zulkz zy verzochten de onderhandeling onder hun beleit nader aan te dzingen / bzingende het niet den Moskoviten tot dit besluit : dat de Grenspaalen tusschen Groot-Ruslandt en China op 48 of 300 anderen willen / op 55 graden / en byna in den zelven middaglyn van Peking gelogen / wezen zouden / alhoewel zich de grenzen van Moskovien ten Oosten / veel verder naar 't Noorder uitstrekten.

Wat Ysbrand
Ides van de
Waigats ge-
schreeven
heeft.

Sedert deeze Verdraghandeling hebben de onderdanen en kooplieden van den Keizer van Groot-Ruslandt / zich naar dit Verdrag geschikt / en is vervolgens in 't jaar 1692. dooz den Tsaar / de Heer E. Ysbrand Ides als Afgezant derwaarts gezonden / die in zyne reisogt van Moskou naar China dus op 't allethlaarfte schryft. Hy zegt : „ over 7 Jaaren hebben de Burgerz van Ienefeskoy een Schip ter Walvischvangst uitgerust / maar nooit is het weerom gekomen / en vermoedelyk dooz 't Ijs vergaan. Doch van de Stad Fugania, die wat laager of beneden de Rivier Jenisea legt / gaan nochtans Jaarlyks eenige Luiden op de Walvischvangst uit / maar neemen hun tyd waar als de Windt uit het landt waayt / waar dooz het Ijs Zeewaart in dypft / wanneer ze dan hunne vangst gelukkig volvoeren. Deeze Rivier Jenisea valt uit het gebergte der Calmukken in de Tartarische Zee. En wyders het bericht van 't Waigat my van de Kuffen zelf gegeven / die dooz de zelve verscheidemaalen tot aan de Rivier Oby zyn dooz gebaaren / is als volgt : „ Wy gaan zeggende met onze Vaartuigen naar de Waigats om Kobben en Walruffen te vangen / en aldaar niets opdoende / haaren we de Straat der Waigats in : maar neemen een Landwint waar / waarmede het Ijs Zeewaart dypft ; de Windt weder uit Zee komende / zoeken we een Haven of inham / want indien we die niet bereiken konden / zouden onze Vaartuigen dooz 't aandringende Ijs aan stukken worden geknelt ; dies moeten we dan weer een uitlandige Windt verwachten / om aldus onze reis te hervolgen.

De Heer
Witsens ge-
sachten
over de
Waigats in-
g. zien.

Dit Waigats is mede uitboeriglyk dooz wopen den Heer Burgermeester Nicolaas; Witsen beschreeven / hebbende deezen Heer / van zeer veel daer

daar getweeft zyn / naaukeurige onderrichting bekomen / gelyk dan ook in een Staat de Waigats nevens de Zeekusten / tot aan de Sibier Oby toe / gantsch onverbeeterlyk dooz dien zelven Heer is aangewezen. Doch zegt gemelde Heer Ides, dat de Siberifche Kuffen / vooz 50 Jaaten hun-
 re Siberifche Waaren gewoon waren by dooz de Waigats te voeren / 't welk hen federt wegens de fluitery verboden is / welke berboering nu over landt gefchieden moet / om die op de Colplaatsen beter te konnen waarneemen. En verder / dat tuffchen de Sibieren d'Ogata en de Uda Stroom, langs de Zeekusten / zich ongemeen veel Walviffchen laaten zien / en voozts de gehele Kufft langf / tot aan de Yskaap, (in 't Kuffich Zwerenoes / of anders Heilige Kaap genoemd) zich insgelyks dee'e Klobben en Walruffen othouden; en dat de Waigats van 1694 tot 1697. t'eeneemaal bezoooren is gebleeven.

Hoedanig certyds dooz de Kuffen uit Siberië de Waigats wierd bevaaren.

Dus zyn 'er dan de getuigeniffen eenpaarig vooz / dat men benooyden Zembia, of dooz de Waigats, zonder beletzel van Landt / en by warme Somers / zonder enig Hs / een genoegzame dooztozt naar China kan bekomen; gelyk mede de algemeene getuigeniffen der geenen dit bevestigen / die alleen hun werk daar van gemaakt hebben / om deezen dooztozt na te fpeuren / zulks ze niet dan dooz het Hs belet zyn geworzen; behalven dat een van hun allen dooz de Waigats zyn oogmerk fchyn te bereiken te hebben.

't Ys: de voornaamfte hinderpaal van den dooztozt naar China gezocht.

Dat men 't met het nafpeuren van deezen dooztozt noch niet t'eeneemaal opgaf / blykt uit een Acte in den Jaare 1615. aan de Noordfche Compagnie verleent / zulks ze in gevalle van nood / met haare Schepen vergunt wierd te mogen Habenen / in de Landen onder 't bestier van d'Oost Indifche Compagnie begreepen; welke Acte van deezen inhoudt was:

DE Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, allen den geenen die deezen jegenwoordige zullen worden getoont, Salut; **DOEN TE WETEN:** Alzoo de Bewinthebberen van de Geftroyeerde Compagnie van 't Noorden ons met behoorlyke reverentie vertoont hebben, dat zy gerzolveert zyn eenige Schepen wederom uit te zenden, om t'onderzoeken de Passagien by Noorden naar China en Cathay; welke Schepen nu eertsdaags zullen gereed zyn, om in Zee te loopen. En vermits het onzeeker is, of fchoon de zelve passagie werdt ontdekt, dat het dienstelyk zoude zyn, met de voorsz. Schepen den zelve weg wederom te keeren, zulks dat zy genoodzaakt zouden zyn te passeeren de Cabo de Bonne Esperance, of de Engte van Magellanes, en over zulks gedwongen, geraden te worden, 't zy om verversching van Water, Vissalie of anderzins aan te doen eenige Landen in Oost-Indiën, 't welk hun by de Schepen van d'Oost-Indifche Compagnie aldaar wezende, zoude mogen worden belet. En mitsdien verzocht hebben, dat ons zoude gelieven hun te verleen, Acte van dat de

voor-

voornoemde Schepen onverhindert de voorfz. Passagie zullen mogen doen, en de voorfz. Landen frequenteeren, op dat zulk een goed aangenomen werk in geender maniere werde verachtert. ZOO IS 'T, dat wy 't geene des voorfz. is aangemerkt, bevindende 't verzoek van de voorschreeven Bewinthebber, in reden, billykheit en equiteit gefundeert; geaccordeert en geconsenteert hebben, accordeeren en consenteeren mits deez, of het geviel dat de voorschreeven Schepen, die by de voorschreeven Bewinthebber uitgezonden zullen worden, om de Passagie by Noorden naar China en Cathay t' onderzoeken, de zelve Passagie ontdekkende, niet dienstelyk en zoude vinden, met haare Schepen den zelfden weg wederom te keeren, maar genoodzaakt zouden zyn te passeeren de Cabo de Bonne Esperance, of de engte van Magellanes, en mitsdien gedwongen zouden worden, 't zy om verversching van Water, Victualie, of anderzins, aan te doen eenige Landen in Oost-Indiën, dat zy 't zelve vry, vrank, onbelet en onverhindert zullen mogen doen, en de voorschreeven Landen frequenteeren. Ordonneeren, lasten en beveelen, over zulks den Gouverneur en Admiraal Generaal, en voorts alle andere particuliere Gouverneurs van Steden, Forten en Plaatsen in Oost-Indiën, Vice Admiraals, Kapiteinen te Lande en Schepen, Officieren en Soldaten, en voorts alle anderen die dit aangaan zal, 't geen des voorschreeven is, alzo toete staan en te gedoogen, zonder de voorschreeven Schepen en 't Volk daar op zynde, daar in te doen eenige verandering of empeschement, maar ter contrarie alle behulp, assistentie en faveur, zoo van verwisseling, bevordering van haare Reize, als anderzins, want wy 't zelve voor den dienst van den Lande alzo hebben bevonden te behooren; Gegeeven onder onzen Cachette, Paraphurea en Signature van onzen Griffier, in 's Gravenhage den 2 April 1615.

Dat deeze onderneeming insgelyks van geen vrucht is geweest / blykt uit de gevolgen / vermits tot noch toe / niet dan alleen de mogelyke schynbaarheit ons van deez,en doortogt nagelaten is / waar van het **U**g als 't eenigste hinder / den Onderneemers geduuriggedwarsbooint heeft / om deez,en toeleg te voltrekken.

Hoe zich de Keizer van groot Rusland bemoeit heeft ontdekkingen te doen,

In 't Jaar 1719. is een zeker Majoor van een Regiment Lpfwacht / dooz den Keizer van Groot-Ruslandt als Afgezant naar China gezonden / van wiens reize nevens die van den Heer E. Vsbrand Ides, een naaukeurige aantekening en kaart met aandopzing van den ingeslagen weg te lande naar China / dooz den voornoemden Heer Witsen gehouden en gemaakt is. Dooztaan heeft 'er zich mede om de drie jaaren een Karabaan uit China met kostelyke waaren naar Moskou begeeven; welke Karabaan nu dooz last van der Russen Keizer / in stee de van Moskou, naar Petersburg moet reizen / om aldaar deeze waaren te vertieren.

Ook zyn 'er in 't zelve jaar 1719. dooz last van den Czaar / twee **W**iskun

kundigen met nodige werktuigen naar Siberië en 't Landt der Samojeden tot op 75 graden gezonden / om nader ontdekkingen te doen of dit landt aan America grenst / dan of 'er een open zee gevonden word / en wat nut deezen nieuwen togt geëben zal / staat ons noch te verwachten / en hoëdanig men daar een nette kaart van te verhoopen heeft.

Men verlangt mede den uitslag te weten / die men te gemoet ziet / Waar van men den uitslag noch te verwachten heeft. dooz de ontdekking van den Heer Le Grange fransch Kapitein en Ingenieur, vertrokken van Petersburg / om de Engte van Waigats, tusschen Nova Zembla en Ruslandt na te speuren / en te zien of 'er een doozbaart naar de Indiën te vinden zij / dan of Nova Zembla, zoo eenige meenen / aan Ruslandt grenst. Over zijne wederkomst is men niet zonder reden beducht / doozdien de moeilyke wildernissen en de onguure Tartaren / hem booz veele gebaaten bloot stellen; maar behouden wederkomende / verwacht men een naukeurige afteekening van den staat en gelegenheit der tot noch toe onbekende landen / die ongetwyffelt deel nut over de zaaken des geschilts zullen toebzengen.

ZESTIENDE HOOFDTSTUK.

Verscheiden middelen aangewent, uitgevonden en in 't werk gestelt om de lengte van Oost en West, en breedte van Zuiden en Noorden te vinden; waar over tot noch toe vergeeffchen arbeid is gedaan, en door wie.

Hoe onzeker men tot noch toe in alle deeze ondernomen ontdekkingen is / waare het te wenschen / dat / waarna dus verre te vergeefs is gezocht / en tot heden in onze dagen noch is verborgen gebleeven / een middel wierd uitgevonden / waar dooz men in zekerheit de lengte van Oost en West en breette van Zuiden en Noorden zou konnen gaa slaan: want dan ging de Zeebaart zeker / vermits men altoos weten zoude waar men was en hoe verre men dagelyks gebozderde / daar men zich nu dikmaals eenige mylen vergist.

Over het uitvinden van Oost en West en de waare lengte zoo wel als de breette na te speuren / hebben verscheiden Starrekundigen zich afgeslooft / en daar over geschreeven; het laate den Lezer niet verdzieten / dat we hier eenige der voornaamsten (als in een tusschenrede) aanhaalen.

Gemma Frisius en Petrus Appianus, die in den Jaare 1530 schreeven / Toeleg van Gemma Frisius en P.

hebben over dit onderwerp al bezig geweest; de laatste van hun wistde dat men 't dooz de Maan Eclipsen en dooz den loop der Maane en vaste Starren binden moest Petrus Medina, een Spanjaart / heeft dooz volmaakte uurwerken / of nette Sautloopers de lengte gezocht; doch deze werktuigen de verandering der lucht onderwozpen / zoo kon men na eenige dagen zellens / 't verschil der Meridianen niet binden. Orontius, en booz hem J. Wernerus, die in den Jaar 1514 leefde / meenden dat men dooz den bekenden loop der Maane / en haaren doorgang dooz den Meridiaan eeniger plaatse / 't verschil der lengte binden kon. Anderen zochten dit dooz een nette waarneeming van den tyd der uren van den Equinoctiaal tusschen de Meridianen beider plaatsen / dooz uurwzergs en zantloopers / doch alles was onzeker en verwerpelyk. Robbert Hues, een Wiskundige / met Thomas Candisch in 't Jaar 1588 den Warkloot hebbende rond gezeilt / wist het zekerste middel aan om de lengte van Oost en West te binden / de Eclipsen der Maan te wozen: Maar Robbert Robbertsz. stelt het middel een nette zantlooper van 24 uren te zyn / die zonder verslyting van 't loopygaatje in eenen gestadigen loopytipe; want indien het op een dag slechts een minnut verschilde / zoude het omtrent den Equinoctiaal in een maandt een uur verschillen / 't welk meer dan 100 mylen wegs / Oostelyker of Westelyker bedragen zou. Doch meent Petrus Plancius dit dooz miswyzing van 't Kompas te moeten gebonden wozen: maar alzo het Kompas een beweeglyk middel is / is 'er geen staat op te maaken geweest.

Schoon nu dit alles met een volslagen onzekerheit uitviel / werd echter de pber van eenigen niet welnig aangemoedigt / doozdien de Heeren Staten Generaal een groote somme gelds beloofden / die dit volkomen uitbinden zou. Hier op deed zich / eenen T. Leamor t'Amsterdam woonende / op / verzoekende in den Jaare 1610 by requeste aan Haar Hoog Mog. hier over gehoozt te wozden. Hier op was 't in 't Jaar 1611 dat de hoorzende Leamor nebens iemant anders booz Haar Hoog Mog. ontboden wierd / om over zyn verzoek te spzeeken. Leamor na bewys van zyn voorzeven gebragt / quam het alleen op de vinding van Plancius uit. Nochtans verwozt Leamor van Haar Hoog Mog. een Wete / behelzende / dat men hem / indien hy zyne zaak wist goed te maaken / 15000 gulden tot een verering geeven zoude; waar op hy zyne bezwzzen / die langwylig en met misselpke stellingen op gebult waren / overleerde. Zyn booznaamste bewys was / dat men de nette tyd van de Nieuwe of Volle Maan binden / en rekening maaken moest / wanneer de Maan met deeze of geene Star in samenstant of in eenen Meridiaan komen zou / of dat men uitrekenen moest / als de Maan in onzen Meridiaan komt / hoe veel dan 't verschil zynr lengte met deeze of geene vaste Star wezen zoude. Om deeze en meer andere redenen dooz hem bygebragt / toonde Leamor gendegzaam hoe hy het spooz byster was / en ook in verschei-

Insgelyks die van P. Medina.

Orontius, Wernerus.

Robbert Hues en T. Candisch.

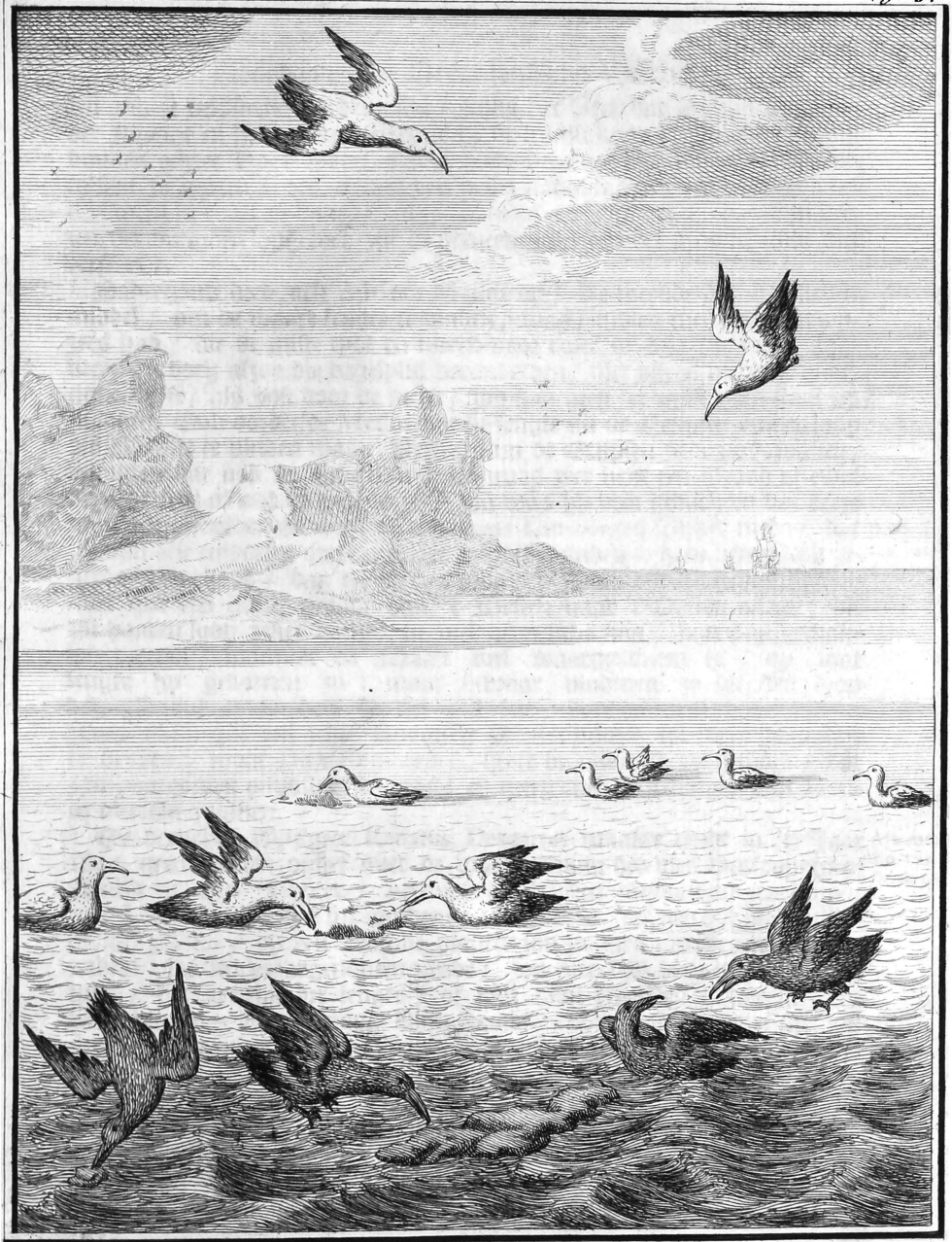
R. Robbertsz.

Petrus Plancius.

T. Leamor, die daar van een grooter ophef maakte.

Doch mede niets uitwerkte.

den.

hy verder de Maans-ebenaars-lengte-verschil met de Zon of die Star uitrekent / waardoor dan zyne Ebenaars-lengte of breeke bekend word / gelijk het mede dooz de hoogte der Sonne of de Star de tyd en uure komt te blyken. Doch alzo de komst der Maane in 't Noorden en Zuiden onmogelyk zoo net niet / als bereyscht word / kan waargenomen worden / omdat ze veel minuten staat / zonder datze in hoogte schynt te veranderen / terwoyl nochtang haaren streek van 't Zuiden en Noorden doorgaat / zoo kan ook deeze afmeting geenzins tot de uitvinding van de waare lengte dienen. Waar dooz dan zyne geheele stelling / naar 't oordeel der verstandigste Starrekundigen mede in duigen valt / en tot het groot oogmerk geenzins dienen kan.

Insgelyks
G. H. Gieter-
maker.

G. H. Gietermaker maakt mede in zyn Verguld Licht der Zeevaart van 't binden der lengte van Oost en West gewag; maar eischt dat men hem een Astronomische ring bezorge / om altoos en op alle plaatsen het juiste uur te kunnen weten / en ook dat men hem verzekere en stelle hoe laat het op een zekere vaste plaats is / 't welk hy dooz een Zantlooper zoeken zoude. 't Beste nochtang om de nete aandwyzing van 't uur te toonen / is de nieuwe uitvinding van Murwerken dooz den Heer C. Huigens van Zuilichem in 't licht gebragt / zulks die dooz geen onrust / maar dooz een slinger bewoogen worden / en niet alleen weeken / ja maanden lang kunnen loopen; welke Murwerken groot voordeel zouden kunnen doen om de waare lengte uit te vinden / en ook wel het naaste middel zyn / indien hy stozmachtig weder het stooten van 't Schip niet te veel hindering veroorzaakte en dus de uitwerking onzeker maakte.

De uitvinding van C. Huigens van Zuilichem over 't slingeruurwerk wel het naafste middel.

De meeste Starrekundigen komen 'er nochtang in obereen / dat / zoo 'er een volmaakt en net Murwerk / 't welk veele jaaren achtereen zonder te verslyten en zonder eenige verandering onderwoopen te zyn / en waarop men vaste staat maaken kon / uit te vinden was / dit wel het allermeeft licht / tot het verder uitvinden der lengte geeven zoude; en waarop zich ook veel bebligtigt hebben het Perpetuum Mobile of de altoos duurende beweging uit te vinden.

Welkegedachten Cassini over 't onderwerp had, insgelyks L. W. Graaf.

Insgelyks is den Heer Cassini, een vermaard Starrekundige / van gedachten / dat de Eclipsen der Satellites, of de Wachters van Jupiter / het zekerste middel zyn / om de juiste lengte te bepaalen. Dus heeft mede Lieve Willensz. Graaf, een Hollander / in den Jaare 1685. aan de Raap de Goede Hoop getoest / en zeer veel moeiten aangewent om Oost en West uit te vinden: doch mede te vergeefs / alzo zyne betogingen geen proef kunnen houden. In 't Jaar 1715. was 't dat de Wiskundige Wilton te Londen voozgaf / dooz eenige Duurballen zyn Oost en West te betoogen. In 't volgende Jaar beroemden zich eenen Creethoorn een werktuig te hebben uitgevonden /

Wilton in Engelandt, en Creethoorn.

den / 't welk Ooſt en Weſt aanwe van weſt en Ooſt / doch van welk een uitwerking deeze beide uitbindingen ter Zee zyn geweest / iſ noch nooit gebleeken / 't geen echter goed gebonden zynde / genoegzaam waſ bekend geworden.

Wegens de uitbinding van Ooſt en Weſt heeft Jan Racher in 't Jaar ^{t Voorgeeven van Jan Racher,} 1717. eenige betogingen in den Pyber in 's Gravenhaage in 't byzyn van den Keizer van Groot Ruſſlandt / zich aldaar toen mede bevindende / in 't werk geſtelt ; doch 't iſ niet gebleeken dat die in allen deelen voldoende zouden zyn geweest / en indien het alzoo geweest ware / zoude het in 't miſt van geen nut noch gebruik in den wyden Oceaan bebonden worden / wegens niet alleen van de miſwijzing van 't Kompas ; maar ook wegens de ſterke ſtroomen / die men daar waar te neemen heeft. Doch zegt men dat een zeker erbaaren Hoogduiſcher / N. Everhardſz. genoemd / het Ooſt en Weſt wel het naaſte zou gebonden hebben / zulks hy den Zaar van Moſcoviën / in wtens dienſt hy iſ / volkomen genoeg gegeven had : doch eenige gebolmagtigde Heeren Bewinthebberen van de Ooſtindiſche Maatſchappij om zyne betogingen innerlyk te beſchouwen / hebben 'er geen genoeg in gevonden ; gelyk ook de Heeren Newton, Wiſton en Halle in Engelandt deden en ſieten blyken / mogelyk omdat het van hunne uitbinding niet waſ / dat zy 't verwozpen / daar het in tegendeel beter ware geweest / dat men 's mangs zaake hadde onderſteunt.

Mede onvoldoende bevonden.

Z E V E N T I E N D E H O O F D T S T U K.

Ruime uitgeſtrektheit van 't Geweſt der Walviſſchen onderzocht, die zich tot in de Tartariſche Zee uitbreid ; welker doortogt wegens 't Ys voor de Schepen geſloten blyft. Verſcheiden waarneemingen over de bezetting der Schepen door 't Ys. Zoom van 't Ys hoedanig geſtrekt. Doortogt der Walviſſchen naar de Tartariſche Zee in overweeging genomen. Des Schryvers gedachten over 't opvangen der Walviſſchen, welker bekommering hy als noodeloos betracht. 't Walviſch-Geweſt door voorbeelden bepaalt. Ruiming der Walviſſchen wegens 't beſloten Ys, en hoe verre zich dit uitſtrekt. De Zee gemaatigder in koude dan 't Landt, dat des Winters de Walviſſchen weeten waar te neemen. Beſtendige geduurzaamheit voor de Viſſchery aangewezen.

Nademaal dan uit zoo veel bygezagte getuigeniſſen blykt / dat 'er ^{De ruime uitgeſtrektheit der Walviſch Zee iſ onderzocht.} zonder hinder van Landt / naar de Cartariſche Zee een doorgang

is te vinden / zoo blijven de paalen van de Eilandsche Walvisschen in de zelfde uitgestrektheid / als ze reeds dooz ons waren gestelt. En vermits altoos het *Is* / 't eenigste beletzel is geweest / waar dooz de Schepen gehindert wierden deezen dooztozt te voltrekken / zoo zullen we mede on-derzoeken of dit ook eenig beletzel aan de Walvisschen geveen kan.

En door den dooztozt naar de Tartarische Zee beweezen.

Indien het *Is* gestooten en vast bleef / zou deese Ditsch heet van bloedt zunde / zyn adem boven water niet konnen haalen / en dus gaf dit aan hem het zelfde beletzel als aan de Schepen ; maar / nademaal dit *Is* des Somers los dooit / stukken vzeekt / en dzyftig word / zoo kan hy in 't zelve zyn adem haalen / en 't geest aan hem als dan in 't minst geen belet / alhoewel 'er de Schepen dooz worden opgehouden. Dan dit los dooijen en 't dzyftig worden van 't *Is* / zullen we verholgens bzeeder handelen. Om nu op deese kusten van Tartarië te Ditschen / nademaal 'er als gemelt is zich veel Ditschen outhouden / is 't echter / behalven de ongereedheit / uit de boozgemelde boozbeelden / onge- raaden ; want schoon de Walvisch by gebroken *Is* wel doozgang vind / zoo word nochtans deese doozgang dooz de Schepen veeltyds dooz 't dzyftig *Is* belet / en indien 'er al by een waarmen Zomer en zachten Win- ter eens een Schip dooztozt mogt vinden / gelyk aan een der boozge- melde schynt te zyn gebeurt ; zoo leert echter de onderbinding dat 'er wei- nig staat op te maaken is / en dat het byna genoegzaam onmoogelyk zy / een gereguleerde Waart dooz 't Noorden naar China of Tartarië te maaken / vermits men naauloks van tien reizen eens zou konnen dooz- komen ; want het vzeeft 'er 's Winters zeer sterk / en beeltyds noch in de Maand May tot by na in Juny toe / wanneer 't ook somtyds in Au- gustus al weer begint te vzezen ; en alhoewel het in dien korten tydt zeer sterk dooit / zulks eerlang het *Is* van 't landt los gebroken / dzyftig word en smelt / nochtans smelt het niet t'eenemaal : maar het blyft den gantschen Zomer dooz / gints en herwaarts dzyftig in Zee dryven. Dus nu binden de Ditschen wel een genoegzamen doozgaan / delvpl 't echter dooz de Schepen allertwegen gestooten blyft.

Die alhoewel wegens 't Is voor de Schepen gesloten blyft, echter voor de Walvisschen open is.

Dat de Winter in dit Noorder Waereld Deel dus lange aanhoud / en ook wederom als gezegt is / zoo booz begint / konnenwe dooz eigen onderbinding getuigen. Meenigmaal zynwe in de maand May en in 't eerst van Juny in 't Westys geweest / en dooz een opkomende Dorst be- zooren / zulks dat we tot by de Walvisschen / die toen tamelyk veel omtrent ons waren / over 't *Is* konden loopen. Deze Ditschen duwden hunne krynen dooz 't jonge *Is* heen / om dus adem te scheppen ; wy liepen naar de zelve en over hunnen rug heen / konden hen ook wel schieten en lenssen / maar wy wilden deese waardige Schepsels zonder nit niet quetsen / vermits we dezelve toch niet magtig konden worden / nademaal we zoo verre als we van de Steng uztien konden / wegens 't jonge *Is* geen Sloepen wisten te gebruyken om een vaste en geschoo-

Hoedanig de Walvisschen door 't zwakke Is konnen boren, om adem te scheppen.

te Vissch te achtervolgen. Dit viel vooz / den 22sten May 1701. Ook verscheidem
 is 't gebeurt op den 2de Juny 1698, dat we in 't Westys / Vissch op ^{Waarneemingen van}
 zo hebbende / het Spek 300 hart bezooz / dat het bezwaarlijk kon ge- ^{den Schry-}
 sneeden worden: Deze en diergelyke koude / zynwe verscheiden maalen ^{ver in 't Ys}
 in 't Hs gewaar geworden / waar uit blykt dat 'er de Winter niet alleen ^{bezet zynde.}
 lang aanhoud / maar ook vooz begint; want in 't Jaar 1696. den 23sten
 Augustus / quam het Hs zodanig met den Westelyken Windt op Spitsber-
 gen tegen den Wal aanzetten / dat 'er sommige Schepen in de Noord-
 Baay, anderen in de Zuid-, en wy in de Deensche-Baay dooz bezet wier-
 den; dus bezet zynde / vooz het den volgenden nacht 300 sterk / dat al
 het water tusschen de Schotsen dicht liep. Maar des anderen daags de
 windt Oostelyk gelooopen en uit het Landt komende / werd het Hs we-
 der van den Wal gedreeven / en wy nevens de andere Schepen wederom
 schielijk gered / 't welk geen kleine vreugde baarde. In den Jaare 1699.
 quamenwe den tweeden May op de breette van 76 graaden in 't ge-
 woone Groenlandsch Waerwater / tegens het los Hs met vlyzend weer /
 en den 10^{den} daar aan volgende op 75 graden 46 minuten en zagen Spits-
 bergen uit alle waarschynlyke en kenbaare teekenen van laater beoind-
 ding / noch rondom met Hs bezet / zulkis we toen dooz het dylftig en
 zeer dicht Hs / het Eilandt niet naderen konden. Meermaal is 't ons
 gebeurt / dat we vooz en in de Maand May / van Jan Mayen Eilandt
 af tot het Beeren Eilandt toe / langs het Hs zeilende / wegens het zel-
 ve / in deesen voozen tyd niet Noordelyker dan 75 graden konen kon-
 den / en als na weinig dagen / met een Noordwesten Windt / het los Hs / ^{Zoom van 't}
 dat dooz de Zee gebroken was / weg dreef / zeidenwe langs een vasten ^{Ys hoedanig}
 Zoom / eenige mylen heen en weer / en vonden dezelve / 't welk zeer ^{zich uit-}
 aanmerkelyk is / zich byna lynrecht / Zuid-West en Noord-Oost strek- ^{strekt.}
 kende / en zodanig dicht gesloten / dat we van de steng in 't minst geen
 water konden gewaar worden; 't scheen ons toe / als of Jan Ma-
 yen Eilandt, Spitsbergen, 't Beeren Eilandt, Nova Zembla en voorts
 de geheele ruimte onder en om de Pool t'eenemaal als in een stuk Hs
 bezet lag / en de selle koude en strengen vozt bevestigden ons zulkis.
 't Was den 25 en 26sten May 1699. toen wy gints en weer langs dit
 Hs zeilende / dit alles zoo bevonden / en we moesten met geduld
 op slozm en doopent weer hoopen / zoude het Hs gebroken worden /
 en wy een opening vinden. Meer diergelyke ontmoetingen zouden-
 we konnen verhaalen / die ons verscheidemaalen omtrent dit Noozder
 Waereld-Deel zelf zyn wederbaaren; maar om niet al te langwylig te
 zyn / achtenwe dit genoeg / zulkis men daar uit zou konnen zien / hoe
 lang men aldaar den Winter onderhevig is / dat dooz de jaarlykse
 bevinding bekrachtigt word / en derhalven onnoodig meer daar van
 te zeggen.

Hi is uit het gezegde genoeg te zien / dat de weg dooz 't Noozden naar
 Z

de Tartarische Zee / jaarlyks vooz de Walviffchen open is / als mede uit de getuigenis en uit de onderbinding en 't verhaal der Commandeurs / die telkens zoo veel Ijs omtrent dit koude Hoorden vinden / dat de gemelde dooztocht dooz dit Ijs / als met een zwaare keten / veeltyds vooz de Schepen gefloten blyft. Ook is 't om in de Tartarische Zee te Viffchen al te verre van de handt / en over zulkis beter vooz Tartarië en Japan gelegen ; want om aldaar te handelen / zou de Oostindische Compagnie niet inwillingen ; derhalven is ons deeze doozbaart in 't byzonder van weinig nut : 't is ons genoeg dit Waarwater vooz de Ellandsche Viffchen open / en aldus zyne paalen wyd uitgestrekt te zien. Indien nu het vangen der Walviffchen boven maaten verflapte / is te hoopen en ook waarschyndlyk / dat dezelve Viffch van derwaerts weder toezakken zal.

Verscheide
vraagen
over den
dooztogt der
Walviffchen
in overwee-
ging ge-
bragt.

Men zoude ons nu mogen vzaagen / of de gemelde dooztocht der Viffchen / met het gevoelen en de getuigenis van zoo veele Ruffen / Engelsen / Franssen en Hollanders obereen komt ; of deeze dooztocht / vooz de Viffchen naar de Tartarische Zee open zynde / het afzakken der zelve wel gebeurlyk of natuurlyk zoude zyn ; en of de onderbonden en gemelde sterke Doozt dit afzakken der Viffchen niet hinderen en beletten zou ?

Dermits deeze vzaagen alhier / en ook in 't vervolg ter zaak zullen dienen / zullenwe derhalven op ieder in 't byzonder antwoorden. Sterdse hebbenwe de getuigenissen van Engelsen / Franssen / Hollanders en zelfs van de Ruffen bygebracht / alleen hun werk maakende / om te onderzoeken of 'er dooz 't Hoorden een doozbaart naar China t'ontdekken was ; waar by is gebleeken / dat 'er geen hinder van eenig Landt in den weg wierd gevonden : maar dat in tegendeel het vallen van stroomen / de verandering van water / open lucht enz. nevens meer diergelyke teekenen / de waarschyndlykheit van dien bevestigden ; Anderen / gemerkt dezelve schynbaarchheit van 't algemeen belet / vinden niet dan 't Ijs / en na opruiming van 't zelve / dit belet te boven gekomen / is 't van een Hollander en verscheiden Ruffen getoont. Dies woerd men verpligt te gelooven / dat 'er des Somers den meesten tydt een byze opening en dooztocht naar Tartarië vooz de Walviffchen is / schoon vooz de Schepen geflooten. Daarenboven dient noch ter verzeekering / en tot voldoening van dit gevoelen / wat Pieter Jantz. Visscher , nu heeft verhaalt / te weeten : dat een geweezen Jfisraal van Oostindiën / Zeeman genoent / hem zelf bericht had / dat 'er in de Tartarische Zee een Walviffch is gevangen / die een Hollandsche Harpoen in den rug stak. Welke was gemerkt W. B. (zynde van een der Groenlandsvaarders van den Admiraal Willem Baliaanse) aldaar in de Keeserlyke Kunstkamer tot een rariteyt bewaart / gelyk dooz den Oostindischen Schipper Jacob Cool van Sardam werd bevestigd / derwelke verscheiden maalen ook in Groenlandt is geweest / en daar dooz zodanig een harpoen

Waar in geen
ander belet
dan 't ys ge-
vonden
word,
Dat echter
den Walvis-
schen niet
hinderen
kan.
In de Tartarische Zee
een Walviffch
gevangen, in
wiens rug
een Hollandsche Har-
poen gevon-
den is.

poen aan hem bekend was. Meer andere zaaken die uit verſcheiden Groenlandſche Ontmoetingen en eigen onderbinding beter konnen nagedacht worden / als met korte woorden beſchreeven / beveſtigen op de eerſte vzaag mijn geboelen.

Wat het tweede lidt deezer vzaag aanbelangt ; of deezen weg booz de Walviſſchen doozgankloek en des zomers open zynde / als dan 't gemelde afzaken natuurlyk en dieſhalven ook wel gebeurlyk iſ ? Du moet men ſich verbeelden / dat dit Noorderdeel / of by een Meer kan vergeleken worden / of zelf gelyk een Meer iſ / (by voozbeeld als de Zuiderzee / de Dieringer Waart / 't Haarlemer Meer of diergelpe) waar in de Walviſch dooz zyn reeds gemelde natuurlyke eigenschap ſich rondom de Pool onthoud en allerwegen omzwerft. Meent nu eens / in 't Haarlemer-meer werd aan zekher oort zeer ſterk gebiſt / zulks de viſch daar ter plaatſe ten deelen opgevangen of verjaagd wierd / en dat deeze plaatſe dooz kalkwater / of dooz 't inlaten van brakwater niet wierd vergiftigt / maar zoet blyvende / welk zoetwater met de natuurlyke hoedanigheid van de Meerviſch over een komt ; zoo iſ 't licht te denken / dat allenks de verjaagde viſch / en ook de viſch van eenig ander oort / na eenige verpozing van tuſſchen tyd / ter gemelder plaatſe wederom zal toezakken / en verder het geheele Meer rond zwellen. Wil men alhier ook ſtellen / dat in de uitgeſtrektheit van den grond des gemelden Meers / de eene plaatſe beter met de natuurlyke eigenschap van de Meerviſch / overeenkomt als de andere / 't zy dat ze zoeter van grondt / aas en van water iſ / en derhalven de eene plaatſe viſchryker als d'ander : dusdanige gedachten zyn mede niet vzeint / en de onderbinding niet wederſtreevig. 't Zelve kan mede van de Eilandſche Walviſch gedacht worden / en 't zal ook met de bevinding overeenkomen / als vervolgens te blyken ſtaat ; echter iſ dit t'eenemaal natuurlyk / dat de eene oort zoet blyvende de andere oort alles mede deelt / en booz zoo veel het gantsche Meer zoet van grondt en water iſ / en dus t'eenemaal met de eigenschap der Meerviſch overeenkomende / zoo blyft dan de viſſcherp / alhoewel op de eene plaatſe wat meer dan op de andere / echter over het gantsche Meer algemeen. Indien men alhier mede wilde voozwenden / dat het de natuurlyke eigenschap van de plaatſe niet iſ / die de viſch aan de zelve verbind ; maar den noodzaaklyken omtrek die hen in de zelve beſtooten houd / en dat dit met den Eilandſchen Walviſch geen overeenkomt hebben kan / als leggende in geenem omtrek beſtooten. Hier op zullenwe zeggen ; dat we niet twyffelen / indien men den Dyk tuſſchen het Dyker en 't Haarlemer-meer kon wegneemen / en echter de wederzyds wateren konden van een geſcheiden blyven / of het zoute water en de brakke grondt van 't Dyker-meer / zouden deeze viſch genoegzaam als een Dyk verſtrekken. Men mogt dit nu ontkennen : doch een aanpaalend zoet Meer / en de bereening van dien / by alden het een Climaat waar / twyffelenwe niet of

Bedenkingen van den Schryver over 't opvangen der Walviſſchen, doch ondoenlyk geoordeelt, En door verſcheiden voorbeelden getoont.

Des Schry-
vers gedach-
ten dat 'er
naar de
Zuidpool
mede Zuider
Walviffchen
gevonden
worden;

Als mede
de zoo ge-
naamde
Nooitka-
pers, Robben
en Walviffen

't Walvifch
geweft door
voorbeelden
bepaalt.

deze vifch zou / eenderlei water en grondt bindende / haare paalen ober
zweimmen / zich onder elkander vermengen en gemeenfchap maaken.
Desgelyks twyffelenwe mede niet / indien 'er onder de Zuidpool / ins-
gelyks zoo veel grondt en water is / als onder de Noortpool / mits een
Climaat zynde / of het Is / grondgewas / en aas zal 'er eben eens
zyn; derhalven is 'er mede niet aan te twyffelen / dat 'er Zuider Wal-
viffchen zyn / vermits dezelve natuur en gefteltheit met het zelfde voed-
zel verzeeld / waarschynlyk het zelfde foort van fchepzelen voortbrengt /
te weeten: Walviffchen / Kobben / Walruffen enz: Jimmers de Hiftorien
melden ons / dat 'er in de Zuid-zee op de hoogte van 55 Graden zeer veel
Walviffchen gezien zyn / doch 't zullen mogelyk naar de gefteltheit van
't Geweft / niet dan Winviffchen of zogenaamde Noortkapers zyn geweest;
echter zyn dit gewiffe voortteekens / dat 'er volgens deeze redeneering /
Zuidelyker naar de Zuidpool / mede eigentlyke Walviffchen zullen gebou-
den worden. Indien men dan de beide Poolen als van een evenmaatig Cli-
maat zynde / met elkander vereenigen kon / zou de Eilandsche Walvifch
zich mede buiten zyne paalen begeeven / en zich met den Zuider Walvifch
vermengen of gemeen maaken: maar nademaal dit een onmooglyke zaak
is / zoo blyft dan de Eilandsche Vifch / volgens de reeds gegevene reden / aan
de Noortpool verbonden / als of de zelve door een bepaalden omtrek in-
geflooten was. Wanneer men in dit geval eens acht op de Zwaluwen
en andere Zomer Vogels geeft; deeze zoeken volgens hunne natuurlyke
elgenschap een Zomer Geweft / en hun Zomer-aas / is vliegjes / woorn-
tjes enz: ingelyks zullen de Kraapen / heet van bloed zynde / veel liever een
houd en Winter-Geweft beminnen / en steeds hun Winter-aas nafpeuren.
Om nu de Keygers en Ojebaars of meer andere vogelen / als mede
viffchen en dieren niet by te brengen / zullenwe alleen in dit geval / de
Kotganzen en meer diergelyke watervogels aanmerken / die zich veel om-
trent Wieringen en de Wieringerwaardt in 't Wter onthouden / niet tegen-
ftaande de zelve aldaar geweldig met roers en netten worden vervolgt;
als dan neemenze wel eenigzins de wyk / maar verlaaten echter de gant-
sche Landftreek niet; deezen zyn nu in geen omtrek beflooten / de Noort-
zee / Zuider-zee en meer andere wateren ftaan 't eenemaal voor hun open /
echter verbint hen de natuurlyke geneigtheit tot deeze plaats / en zodanig
aan de zelve / als of ze door een omtrek ingeflooten waren.

Veel meer diergelyke toegepaste redenen zoudenwe kunnen bybrengen /
hoedanig sommigen van hun het aas / en meer anderen de natuurlyke geftel-
theit aan byzondere plaatsen verbind / en wederom in anderen dit beide te
zamen; dus nu word ebeneens de Eilandsche Walvifch / als hier voor
genoeg gebleeken is / met deezen dubbelen bandt / aan zyne reeds bepaal-
de plaats / wel hecht en fterk gebonden.

Wij zyn alhier voorzigtelyk / of 't miffchien te pas mogt komen /
een weinigt ter zyden ons beftrek afgeweeken; En wy zullen dan aldus
op

op het tweede Dwaaglidt / afzEEKENDE / sluiten en zeggen : genomen dat deez-
 ze Wierboogels / gelyk de Wiffchen in 't gemelde Meer / zodanig by Wier-
 tingen aan een zEEKERE plaats met roers en netten werden gebangen en
 verjaagt / was 't zeer licht te vermoeden / dat ze echter na eenige ver-
 poosing van tyd (vermits deeze gantsche Landstreek hun natuurlyk el-
 gen is) dieswegen allenks weder zullen komen opschieten / en zich ober de
 geheele Landstreek verspreiden. Dit nu konnenwe als natuurlyk zyn-
 de / met even zoo veel grondt van redenen / van den Eilandschen Walvisch
 danken / vermits het ons niet alleen natuurlyk / maar ook gebeurlyk toe-
 schynt / want we met zeer goede opmerking / 't gemelde afzakken der
 Walvischen in Groenlandt zelf verscheiden maaten hebben onderbonden.
 Zulks hier te toonen / zullenwe spaaren / vermits het / in 't beantwoorden
 van het derde Dwaaglidt / genoeg zal te pas komen.

Het derde Lidt dezer Dwaag behelst de dan / of de gemelde sterke vorst / de Hoedanig
 gestelde doortogt door 't Noorden / niet zoo wel aan de wiffchen als aan de Walvis-
 schen des
 de schepen hinder en belet geeven zou / en bygevolge dezer toebloet en 't winters we-
 afzakken weeren. Hier ober zullenwe deeze onze gedachten sieten / na-gens 't beslo-
 mentlyk : dat dit altoos des Winters wel plaats heeft / wanneer de Noortpool
 Noortpool
 Noortpool
 Zulkis dat Jan Mayen Eilandt , Spitsbergen , 't Beeren Eilandt , Nova-
 ruimen moe-
 ten, ondes-
 Zembra en voorts de geheele ruimte onder en om de Pool / gelykzaam
 als in een enkele yskorst besloten leggen / gelyk wy na harde Winters
 zelfs onderbonden hebben ; en ons oogenschynlyk bleek / dat als dan me-
 de de Walvischen / de gemelde Pool in den omtrek van 25 graden ontrop-
 ken / vermits zy / heet van natuur zynde / kunnen adem in de lucht en
 boven water scheppen moeten : schoon ze nu echter met hunne kruinen
 door het jonge ys van 2 of 3 ermaal / daar reeds eenige menschen
 by elkander op loopen konnen / weten te booren / zoo valt hen dit
 aan 't ys / dat geduurende den winter gestooten is geweest / ondoen-
 lyk / want het aldaar 5 / 6 en somtyds 10 voeten dik vliest / na dat
 de Winter houd is ; waar uit dan volgt / dat deezen / die naar
 dees zynde de wylk neemen / van die geenen / die naar de Tartarische-
 zynde wylken / door den hoek van Zembra en 't omleggende gestooten
 ys / voor een tyd van elkander gescheiden zyn. De Wiffchen die
 dus door deeze afscheiding / op dees zynde Zembra , en alsoo op onze
 zynde geweken zyn / moeten volgens voorgevunde redenen / de Pool
 mede zoo verre ontwerpen / vermits de Zee insgelyks zoo verre toe-
 vliest / en by harde Winters tot 75 graden / en langs de Kusten van
 Oud-Groenlandt tot op 70 / en wel geheel tot aan Yslandt , tot op 68
 graden of zoo verre het ys gestooten word / moeten zy 't ontwer-
 ken. Insgelyks is mede te denken dat dit ook dus langs de kus-
 ten van Zembra geschied / en mogelyk wel geheel tot aan de Witte-
 Zee ; want de Noorthoek van Zembra , de Hoek der Begeerte ge-
 noemt /

noemt / legt op 78 Graden / en de Zuithoek of de Hoek van 't Waigat op 70 Graden.

Du is 't niet alleen waarschoonlyk / maar uit alle omstandigheden zeer klaar / dat het albaar langs het landt / zuidelyker zal dicht vlyzen / om dat 'er) zelfs in den Zomer / de doorbaart door 't ys word beter; dus is mede / als reeds verhaalt is / in den jare 1595 een schip door Nova Zembla op 76 graden bevooren / waar van het volk heeft moeten overwinteren. Ongetwyffelt zullen 'er wel beschryvingen zyn / hoe verre jaarlyks by harde Winters de Kusten van Zembla en voorts de aangrenzende Moskobische Kusten bevrozen / doch zy zyn ons nooit bevoorgekomen; maar dit is by onderbinding klaar / dat het even zoo veel langs deeze Kusten / als langs de Kusten van Oud-Groenlandt, veel Zuidelyker zal dicht vlyzen / als in de ruime Zee omtrent Spitsbergen, en eenige graden beoosten en bevesten de zelve. De reden hier van is / om dat het

Hoe verre zich dit befloten ys somtyds uittrekt.

Omtrent de Kusten de selste koude, die echter 't Zeewaarts veel gemaatigder is.

landt / gelyk het 's Somers gemeenlyk meer warmte van zich geeft / daar en tegen des Winters ongemeene koude veroorzaakt; en de Zee des Winters gemaatigder zynde / is die niet zoo koud; en 's Somers niet heel warm. Dit nu word door de jaarlykse en dagelykse onderbinding / zelf in ons Vaderlandt bevestigd / want de Oostelykste en Zuidooste Winden / die by ons Landwinden zyn / bevindentoe 's Somers ongemeen warm / en daar en tegen des Winters buiten gemeen koud; laat het nu in 't self van den Winter / met deezen windt eenige dagen en nachten na den anderen telkens een gang ys vlyzen / zoo djaa als de Westelyke of Noord-Weste Winden / die by ons Zee-winden zyn / eensgins beginnen door te waajen / zal 't aanstonds zelfs in 't strengste van den Winter beginnen te dooijen; en die zelve Zee-windt / die ons des Winters den doop aanbrenghet / zal des Somers heel hoel waajen. Dit versprekt dan ten belwys / dat de Zee in dit geval veel gemaatigder als het Landt is / gelyk de onderbinding alhier / en insgelyks daar / genoegzaam leert / behalven dat de Landt- en Zee-winden alhier en daar niet een en dezelfde winden zyn / echter is 't met het Landt en de Zee in dit geval het zelfde. Deeze hier voorgezamelde afgeschelden visschen / worden des Winters door de aangemerkte bovenmaatige landkoude en vorst / niet alleen uit alle de Bahen van Zembla, door het dicht vlyzen uitgedreven / maar ook langs de zelve kust / en de daar aanbollgende Russische kust / zoo verre Zuidwaarts genootzaakt te wyken / als het langs dezelfde Kusten dicht vlyst; en gelyk het de onmaatige landkoude des Winters niet toe laat / dat 'er eenige opening langs de kust of in eenige Baap kan lipden / zoo laat ook de yskoude albaar niet toe / dat 'er eenige opening / Noordwaarts naar of onder de Pool in 't ys zal overrig zyn / en dieghalven worden alle deeze visschen / die zodanig heet van bloedt zyn / dat ze hun adem boven water moeten haalen / van daar verdreven.

't De Zee gematigder in koude dan 't Landt.

Waar door de Walvischen des winters van de Kusten Zeewaarts gedreven worden;

Wp zullen nu alhier voorsz van 't Zuidys spreken / of liever het Oost-

Oosters 't welk beoosten Spitsbergen of tusschen Spitsbergen en Nova Zembla legt. De Vissch uit dit ys en uit alle deszelfs Baijen dus gedreeben zynde / maakt dan te samen een groote meenigte uit. Deze nu vooz een tyd verdreeven Vissch ; wat doet ze ? wilze hierom haar Gewest en vaderlandt wel verlaaten / en andere landen en gronden opsoeken / als by voozbeeldt Moscovien , Laplandt , Noorwegen enz. ? **Geenzins** ; maar zy blyft om de vooz gegeven redenen / aan den zoom van 't ys / en als op de grenzen zich onthouden / hoopende eerlang weder in 't hart van hun vaderlandt in te dzyngen / want hunne natuurlyke eigenschap / als mede hun aas / verbind hen aan dit koude Noozder Gewest en hun vaderlandt / en dozt hen om de Pool en dit ys zodanig omzwerben / als of ze in een aantrek om de zelve beslooten waren. Ook konnentwe wel merken / nademaal ze in 't na-jaar better als in 't vooz-jaar zyn / dat ze dan alhier hunger moeten lyden / gelyk met de reden overeenkomt : want schoon hun aas des Winters niet sterft / maar overblyft / zoo mist het echter in den Winter de voortteeling te meer / als het des Somers vruchtbaar is ; en 't ergste vooz hen is / dat ze niet alleen uit de Baven / maar ook dooz 't ys te verre buiten de gronden in Zee worden gedreeben / alwaar hun aas waarschynlyk niet veel gebonden word. Ofze zich nu in dit Winterzaajoen als dan wat sober moet behelpen / echter blyft ze hier op de grenzen / in hoope eerlang weder de vette gronden en Baijen te zullen genieten.

En zich gedurende dien tyd aan den Zoom van 't ys genoodzaakte zyn t'onthouden.

Dewyl nu reeds eenigzins gebleeken is / en in gebolge noch klaarder blyken zal / dat de Kusten van Zembla en Oud-Groenlandt , volgens reden eer zullen dicht vryzen / en in 't ys beslooten worden / als het Zuid-einde van Spitsbergen ; en ook vermits het hier wegens zyne gronden / groote en diepe Baijen zeer aasryk is / zoo zal dan alhier in den natydt een groote meenigte Vissch by een komen / en zich zeer lang kunnen onthouden ; 't geen we dooz de reden en onderbinding noch wat klaarder zullen aantoonen / 't welk in de Westys Visschery beter te pas komen zal.

Omtrent het Zuideind van Spitsbergen kunnen zich de Walvissen wegens hun aas des winters noch lange onthouden.

Hier hebbenwe niet alleen een enge affnyding op den hoek van Zembla aangewezen / maar ook een zeer vzeede tusschenmuur op dees-zyde langs der zelve Kusten / en van gelyken langs de Kusten op de Cartarische zyde. Tusschen deeze nu vooz een tyd van elkander afgezonderde Visschen / waar dooz het afzakken der zelve zoo lange word belet / ziet men ook daar nebens / deeze groote meenigte uitgedreeben en langs de Kusten omzwerbende Visschen aan den zoom van dit ys leggen ; wy zeggen met opmerking / dit ys / om dat we het laatste overschot van 't tweede Waaaglidt vollende voldoen / nu eerst van dit gemelde Zuid- of Oosters handelen zullen. Hier nu zwerft deeze aldus verdreeven Vissch tusschen Spitsbergen en Zembla langs dit ys en in het zelve / zoo verre hen zulks doentlyk is / want altoos zal de Zee / zelf in den Winter / de buitenkant van

De omzwerbende Walvissen nagepeurt.

van 't *W* / op de eene plaats min en de andere meer / eenigzins breekt.
 Dit gebroken *W* zoekt dan de *W*isch zoo veel mogelyk 3p / onthoudende
 zich dus langz den zoom / niet stil leggende / maar zweemt en dypft langz
 dit *W* en met dit *W* heen en weer ; en altoewel het grootste gedeelte /
 waarfchynlyk beoosten Spitsbergen of tusschen Spitsbergen en Zembla
 blyft / echter komt 'er een goed gedeelte van / by sterke vozt / dus heen
 en weer. zwemmende afzakken / en met dit Zuid-*W* / verre bezuiden
 Spitsbergen om / afdryben / tot aan het Westys / wozynde by sterke
 vozt dooz zodanig een toeval aldus met de Westys-*W*isch vereenigt / en
 alzo het gebrek / dooz sterken aanval op ons gewoonen oort / somtyds
 aldus weder vergoed. Dit leert ons niet alleen de gemelde reden / maar
 't is mede natuurlyk en gebeurlyk ; want wy hebben 't by harde *W*in-
 ters dus verscheidemaal zien geschieden / en met opmerking somtyds
 zelfs bevonden ; daar en boven word het als een algemeene waarheit / on-
 der de meeste *W*oenlands-*W*aarders dooz deze spreekwys bevestigt :
 veel Zuid-*Y*s veel *W*isch : niet tegenstaande de oorzaak in 't algemeen
 niet word begreepen / zoo heeft echter de veelbuldige onderbinding hen
 deze spreekwys geleert.

Nademaal we nu volgens de reden en onze eigene / nebens de algemeene
 onderbinding / waar uit de gemelde spreekwys is voortgekomen / dit af-
 zakken en toebloeyen der *W*isfchen hebben getoont / zoo konnenwe aan
 een bestendige duurzaamheit van onze *W*isfchery niet twyffelen ; want
 of 'er al na eenige zachte *W*inters / dooz het sterk aanvallen op onzen ge-
 woonen oort / eenige schaarsheit aldaar in de *W*isfchery werd bespeurt /
 zoo zientwe / hoe by harde *W*inters dit gebrek niet alleen telkens word
 vergoed / maar zeer rpkelyk verbult ; waar van de waarheit / dooz rpk
 gelaaden *W*looten van eenige Zuidys-jaaren / genoegzaam word bevestigt.
 Maar eer we noch tot onze gewoone *W*isfchery van 't Westys overgaan /
 zullenwe trachten de bekommering van eenige weg te neemen / die we-
 gens de gemelde afsnyding / tusschen de onze en de *W*artarische *W*isfchen /
 dooz dit *W* langz de *W*uften van Zembla ter dezer 3pde / zoude konnen
 op gebat worden / nademaal daar en tegen aan de *W*artarische 3pde me-
 de zodanig een afsnyding word gebonden / dat dan een zeer bzyde tus-
 schen muur maakt / waar dooz de voozverhaalde onderneemingen om al-
 hier een vaart naar China te zoeken / t'eenemaal 3p achter gebleeben. *W*e
 meer zeggenwe / dewyl deze bekommering dieswegen by eenigen schynt op
 gebat te worden / vermits de onderbinding telkens leert / dat 'er by eenige
 zachte *W*inters aan den anderen / een groote schaarsheit in de Westys-*W*is-
 fchery word bespeurt / en hoe dan ? als dit mede in de Zuidys-*W*isch
 word bemerk't / het gemelde toebloeyen verhindert / of t'eenemaal begint
 op te houden / wanneer 'er als dan van de *W*artarische 3pde niets kan by
 koomen.

De bestendi-
 ge duur-
 zaamheit
 van de *W*-
 ischery aan-
 gewezen,
 en om wat
 reden.

Bekomme-
 ring dies-
 aangaande
 overwoor-
 den ;

En wegge-
 koomen.

Alhoewel dit wat verre gezocht is / ziet men echter dikmaals gebeu-
 ren /

ren / dat onkunde / zorgte kan baaren / daar ze nooit te pas komt. Hier tegen moet men dan zyne gedachten laten gaan / dat / gelyk des Winters de gemide onnaatige landkoude / de Zee zeer verre langs het land doet bevrozen / dat alsoo in tegendeel / de bovenmaate Zomer landwarmte / alhier het Is langs deeze Kusten / veel raffer en suelder zal wegdoojen / dan omtrent Spitsbergen ; want schoon de Zomer hier kort is / zoo is ze echter byn warm / gelyk we zelf in een Moskovische reis bevonden hebben / en ook alle Moskovischvaarders eenpaarig getuigen. Nu moegt ons tegengewoopen worden / dat 'er echter noch een groot verschil tusschen deeze beide Gewesten is / nademaal Archangel op 68 Graden legt / en de Noorthoek van Zembla op 78 / 't welk 10 Graden verscheelt / en dan ook een merkelyk verschil in de warmte geeven moet.

Onderscheid der Zomer-warmte onderzocht ;

Dit kan volgens de reden en bebinding niet ontkent worden / want de Zon 10 graden hooger of laager hebbende / moet zulks een merkelyk verschil en warmte veroorzaaken ; echter leert de onderbinding / dat het langs de Kusten van Zembla, of eben dezelve hoogte / des Zomers veel warmer wezen zal dan aan Spitsbergen , vermits Zembla aan de zeer groote en wpdultstrekende Landschappen van Tartarië of Moskovië paalt / door welkers afstroomende warmte / dit Gewest boven zyn eigen natuurlyke warmte zeer grootlyks word geholpen / welke hulp Spitsbergen ontbeert / rondom in de Zee en 't Is beschooten leggende.

En in de gesteltheit der Gewesten aangetoont.

Dat nu Spitsbergen daar en tegen meer andere bevoordeelingen geniet / die Zembla dies aangaande ontbeeren moet / blykt hier uit ; want laat eens de Noorde en Noord-Ooste Winden stromen of sael doorwaajen / zal het Is / van den Zuid-hoek en de Zuidwest-Kust die tegens de rutme Zee leggen / afscheuren / en in de Zee wegdoopen ; dit ontbeert Zembla , leggende met de Zuidzyde tegen het Landt / en met de Noordzyde tegen 't Is.

Maar wy zullen de Noordhoek van Zembla eenigzins by den Noordhoek van Spitsbergen vergelyken / deeze leggen beide tegen de Pool / en tegen het daar zynde Is ; nu leert ons nevens de hier voorgegeeven reden / met de jaarlyksche onderbinding zeer klaar / dat de Zuide en Zuidweste Winden aan Spitsbergen nooit kunnen doen / dan wat de Noordelyke Winden aldaar kunnen veroorzaaken / nademaal 'er het Is tegen de Pool gelegen / zoo gemaklyk niet kan afscheuren en wegdoopen / als tegen de Zee / en insgelyks mede aan Zembla ; echter leert de jaarlyksche bebinding / niet tegenstaande de Zomer alhier hoel en kort is / dat die niet te min zoo veel te weeg brenzt / dat al de sneeuw van 't landt afdoopt / en door deszelfs afwatering en landwarmte insgelyks het landt allerwegen los doopt / het jaartig Is van gelyken vol doopgaten word / en aldus door strom en doop gebrooken / dzyftig raakt / waar door de Baijen door de gemelde landwarmte gezuibert worden / en aldus Spits-

vergelyk-king, met het een Gewest en 't ander.

bergen byna geheel van 't Ijs verlost / 't welk met den stroom / die in 't West-
 ps meest om 't Zuidwesten gaat / alzoo wegdryft / behalven aan de
 Noord / en Noordooft-zyde of naar de Pool / alwaar het jaarlyks pzig
 blyft. Onder en om de Pool is zodanig een overloed van Ijs / scghooi
 'er jaarlyks zeer veel van om de Zuidt wegdryft / dat men 'er echter nooit
 geen lens blind / maar de gemelde Noordooft-zyde / klypt dooz de Zomer-
 en landt warmte / zoo veel lught en ruimte van Ijs / dat 'er ook de Sche-
 pen niet alleen / tot aan 't Reevelde en de Wyde-Baay, maar zelfs tot aan
 't Spitsberger Waigat, en het Noordooft-landt koomen koomen. Of nu
 fortunige jaaren dit den Schepen dooz het Ijs word belet / echter is 'er
 jaarlyks daat omtrent wel zoo veel lucht en opening in 't Ijs / schoon
 booz de Schepen gesloten / dat het nochtans booz de Bisschen genoeg-
 zaam gebroken en open is / om by / in en dooz het Spitsberger Waigat
 te koomen. Insgelyks is 't mede aan Zembla gelegen / schoon des-
 zelfs Noordhoek, vermits die tegen de Pool en aldus tegen 't Ijs ge-
 legen is / zoo ruim van 't Ijs niet kan ontslagen worden / als den Spits-
 berger Zuidhoek, die tegen de ruime Zee legt; echter leert de reden / dat
 de boozgemelde meerder landwarmte aan den Noordhoek zal genieten /
 en ook allenks veel meer ruimte en opening vinden / als 'er aan den Noord-
 hoek van Spitsbergen kan gebonden worden / vermits deezen hoek die
 warmte zodanig niet genieten kan.

Verhalven zienwe alhier een genoegzaame dooztocht booz de Cartari-
 sche Walbisschen / en daar en boven is de lang gesfooten natuur alhier
 dies te sterket en vol van groep en wasdom / teffens te gelyk op 't lande
 als ook in 't water. Dit veroorzaakt dat de Bayen zoo wel aan Spits-
 bergen als aldaar / eerlang vol van aas zyn : de Walvisch dooz onder-
 binding dit genoeg bekennt / onthoud zich dan / als gemeld is / op de
 grenzen / om hun tyd wederom af te wachten; en zal langs de kust de eer-
 ste dooz en opening waarneemen / en tegen het Ijs indringen / zoo dzaa
 het immer mogelyk zy / om de gronden en Bayen van Zembla te berei-
 ken / en zich booz eerst van 't overblyfzel en vervolgens van den sterken
 aangroep te bedienen. Dit indringen zal de Bissch te meer verhaasten /
 om datze / als gezegt is / op zee wat honger heeft geleden / en zal aldus
 zwemmende en herzwemmende / zich van weerszyde met elkander veree-
 ningen / en dooz de reeds opgevangen bisschen / de Bayen op dees zyde
 Zembla te ruimer en vol van aas bindende / des te meer naar dees zyde
 afzakken / om hun geleden gebrek weer te vervullen / vermits hen dooz
 't gesdooten ps den pas was afgesneeden.

Deeze overtoeging op de onderbinding gegrond / achtenwe genoeg te
 konnen voldoen / vermits we genoegzaam getoont hebben / hoedanig de
 toebloefing der bisschen van de Cartarische zyde naar het Zuidps ge-
 schieden kan / en vervolgens / hoe dezelve niet het Zuid-ps naar 't West-ps
 koomen afzakken. Maar om ons noch een weinig over de gemelde bo-
 venmaattige

Hoedanig de
 gefieltheit
 der Gewe-
 sten 't Ys
 omzwerwen
 doet;

Welketyd
 van om-
 zwerwing,
 de Walvis-
 schen wee-
 zen waer te
 neemen, om
 hun aas tel-
 kens op te
 zoeken:

Dat zy
 't zeewaarts
 ontbeeren
 moeten.

benmaatige Landkoude en Landwarmte uit te bejden / en daar tegen de gemaatigdheit der Zee wat verder te overweegen / zullenwe ons in 't volgende Hoofdstuk wat breeder inlaaten / om 'er de werkende oorzak van te onderzoeken.

ACHTIENDE HOOFDSTUK.

Gedachten over de warmte der Zon, en haare werkzaamheit breedvoerig onderzocht; en hoe de Zee- en Land-winden een gemaatigdheit, in koudé en hitte toebrengen.

Genomen de Zon / 't zy dat ze een brandent lighaam is / geduurtig Des Schryvers gedachten over de warmte der Zon en der gelver werkzaamheit. brandende zonder verteert te worden / of dat ze een koel lighaam zy / het brandglas gelph / 't welk zyne warmte / of liever brandende hitte / van 't elementaale vuur of van elders ontfangt en weder uitgeeft. Wat hier van zy / zullenwe eigentlyk niet onderzoeken / vermits het voornamst ons oogmerk en gezegde evenbeel zal zyn / of de Zon haare warmte in zich zelve heeft / dan of ze die van elders ontfangt; maar in een ander geval zullenwe de warmte in haare zelf genoegzaam vinden / wanneer we by gelegenheit der bloeden / van de kracht der elementen handelen zullen. Timmer dit is altoos by onderbinding klaar / dat ze haare warmte veelvuldig van zich uitlaat / gelph Strach Capt. 43 zegt: De Zonne alleen maakt het heeter op Aarde, dan veels ovens doen. Deeze warmte aangemerkt / laat ze van zich uit / by maniere van uitgieting / en zulks zonder verpoosing / gelph een rivier die altoos stroomt en doornieuw voedsel van regen en sneeuw geduurtig stroomende blyft. Wi stellen dan een bergachtig land ten voorbeeld / als Spanje, Portugaal of elders, daar hooge bergen zyn / en styl opgaande spitsen en rotten / van eenige diepe valeijen en vlakten verzelt. De Zon nu stoot gelphzaam haare warmte over deeze Bergen en Dalen uit / maar van de styl opgaande spitsen en rotten / valt dezelve af / gelph water / tot in de diepe valeijen / alwaar deeze warmte / zich elders niet konnende uitzeyden / afleuken / sodanig word opgehoopt / dat men ze in de Daleijen / na Zonnen opgang / in weling tyd / zelf noch voornamst den middag zodanig boelt aangewassen / dat menschen en vee gelphzaam als in een zee van warmte baaden; daar en tegen men op de toppen der Bergen / alhoewel in dien opzichte nader aan de Zon / doornamst 't gemelde afrollen / weling warmte gevoelt: want zelfs in warme landen / blyft de sneeuw somtyds den gantschen Zomer door / op de hoogste toppen der Bergen leggen. Ook gebeurt het dikmaals / dat 'er Wolken over deeze Bergen en Dalen dypende

vende/ die in 't koude Luchtgewest uit mist/ nevel/ hagel en sneeuw be-
 staan/ dat ze sountyds op deeze te samen gebloemde en staande warinte
 worden gedragen/ doch echter dikmaals niet boven de hoogste Bergen ;
 zoo verre nu deeze Bergen dan van de zelven worden geraakt / worden-
 ze op deeze staande warinte recht waterpas dooz hagel of sneeuw be-
 kleed en gelykzaam wit geberst: maar deeze warinte insgelyks als wa-
 terpas opgeheben/ en zoo verre deeze wolken daar van worden geraakt /
 zullen de Bergen byzin blyven/ vermits deeze wolk of wolken/ dooz de
 ontmoetende warinte aangedaan / zoo verre 't zy min of meer regen zul-
 len uitgeeven/ na dat de selve licht of zwaar zy; ten zy de opgetrokken
 vocht- of misdeeltjes/ dooz een sterke t'zaamenlooping van strydige win-
 den / noch vochtig zynde/ sterker werden op elkander gepakt / of wel
 in een gedrongen/ als kromsneeuw/ hagel enz; en aldus tot zwaaren ha-
 gel of ysteneen wierden gemaakt. Deeze hagel schoon 't in den Zo-
 mer is/ of 't zy dat het in een warm gewest of landt mogt wezen; uit
 een vaster lighaam bestaande/ en in 't neerdaalen zwaardet en snelder als
 sneeuw zynde/ geen tydt bindende onderwoylen te smelten / komt aldus tot
 in de Dalejzen neder vallen.

Dit hebbenwe niet alleen dooz eigen onderbinding / maar ook zelfs
 op Spitsbergen gezien / waar uit dan af te neemen is/ dat 'er in dit koude
 Gewest / en in de Bassen en Dalejzen / merklyk meerder warinte word
 gevoelt / dan op de toppen der Bergen. Dus kan men met wel ge-
 gronde redenen / het los dooijen om den Wal en 't opruimen der Bassen
 genoegezaam afteiden / wanneer men slegts dooz opmerking op deeze
 Philosophische waarneeming wil acht geeven / en ze dooz eigen onder-
 binding leeren. Maar nademaal ons voozneemen niet is / over Wyz-
 geeriye Stoffe ons uit te laten / dan alleen ober de Groenlandsche Vis-
 schery / zoo is 't alhier de plaats niet / om alles te zeggen / 't geen we
 dies aangaande noch zouden kunnen aanmerken; dies zullenwe dan met
 dit volgende daar van afscheiden. Men lette / hoe de Zon / 't zy datze haa-
 re warinte in zich zelven heeft / of van elders anders ontfangt / haa-
 re uitgeevende warinte zoo wel ober Zee als op het Landt uitstort / en
 reeds in zoo veel duizend jaaren deeze warinte ober beide gelykzaam heeft
 uitgegooten; wat zou nu dezelve dooz heet moeten zyn / ten waare zy dooz
 de koude lucht / van allertwegen omvangen / wederom gemaakt werd?
 Nu was ons oogmerk / om niet deeze algemeene / maar alleen de aan-
 geroeerde onmaatige Winter-koude en Zomer-warinte van 't Landt / en
 daar tegen de gemaatigheit der Zee te verstaan. Men lette dan / dat
 het Gewest en dit zaatzoen / daar de Zon den Zomer maakt / en dooz
 haare uitstortende warinte zodanig gestooft / of liever een aanhechtende of
 kleevende en gelykzaam aanwassende warinte gevoelt / en te meer in een
 gelyk zaatzoen / als dit Gewest nader aan den Middellyn als naar de Pool
 gelegen is; waar van in 't bezondez de redenen vooz te stellen / (dewyl

't buiten ons bestek zy) een te breed en langtoplig verhaal bereiffchen zou; doch dit kan eenigzins uit de gemelde Bergen en Dalen afgeleid worden.

De Zon dan deeze haare warmte in een Zomer-zaaijoen ober Zee en landt uitstotende / zal dezelve in 't eene Gewest meer dan in 't ander doen gevoelen / en ook aldus (doch in een ander geval) zich veel meer op 't lande vast hechten als ze wel op de zee kan doen / om redenen dat de Zee beweeglyk en 't Landt onbeweeglyk is; want het oppervlak der Zee aldus verwarmt zynde / word telkens dooz haare beweeging omgekeert / terwyl wederom koelder waterdeelen boven koomen / en deeze koelder bloeibaarheden zich met de warme vereenigen / en alzo gemaatigt worden; daar en tegen het Landt een vast / onbeweegbaar en onbloeibaar Aighaan zynde / waar op de warmte zodanig vatbaar is / dat ze telkens aanvast / zulks het oppervlak des Wadryphs allenks warmer wordende / eindelyk zodanig een heete weertomkaatsende warmte van zich geeft / dat het een tweede Zon schynt gelyk te worden / gevende dus meerder warmte van onderen op / als de Zon van boven / zulks dat de natuurlyke warmte van de Zon / op deeze wyze meer dannatuurlyk verdubbelt word / daar in tegendeel de Zee deeze natuurlyke warmte eben gelykmaatig ontfangende / dezelve dooz haare gemelde bloeibaarheid / in zich zoo vatbaar niet is: maar weder komt te verliezen; en alzo in tegendeel komt des Winters het bezozen oppervlak des Wadryphs de koude lugt en vorst te hulp / daar tegen wederom de Zee gelyk ze de natuurlyke warmte maatigt / alzo doet ze mede des Winters de natuurlyke koude in zich verminderen of verliezen / blyvende als in 't Zomer zaaijoen / insgelyks in den Winter gemaatigt. Hier van een breedere verklarung te doen / is onnoodig / vermits 'er de voozgemelde Zee en Landwinden genoezzaam de uitwerking van doen blyken; want des Somers zal den Zeeman / onder 't Landt zich op Zee bevindende / met de Landwinden om de getoonde reden / een merklyke warmte gewaar worden / en den Landman daar en tegen / zal aan de Oeberg met den opkoomenden Zeewindt een verkoeling gevoelen; en het tegendeel zal wederom des Winters gebeuren / vermits ons de Zeewindt alsdan / als gezegt is / niet alleen een verzachting van koude zal toehzengen: maar ook veeltyds den doop; waar tegen kan wederom / de Landkoude / by een felle vorst / de Zuidzee niet alleen / die allerwegen in 't Landt besfoten legt / zodanig aangrypen / dat haare baaten het zoo genaamde grondys optwerpen / en allenks te samen streemen / zulks ze t'eenemaal bezyest: maar ze kan ook de Noordzee / zoo verre dezelve van de gemelde Landtwindt met de Landkoude word aangedaan / doen streemen en bevyzen / niet tegenstaande deeze Zee alzo beweeglyk tegens de stranden opralt / en niet minder als in haaren ruimen boezem; echter zal deeze Landtwindt wat verder op Zee koomende / allenks dooz de gemelde gemaatigtheit der

Zee- en Landwinden kon en in koude en warme een gemaatigtheit toebrengen.

Zee hunne kracht in de zelve verliezen / en aldus de ruime Zee onbevroozen blijven:

Dit vermeenenwe nu genoeg te zyn / om hier uit de gemelde bove-maatige Landkoude en hitte / en daar tegen de gemaatigheid der Zee te verstaan ; waar uit dan zeer gemaklyk kan afgeleid worden / wat Zembla aanbelangt / hoe dit Gewest / van zeer groote uitstrekkende Landen / veel Landwarintens en koude met de Landwinden onderhevig is / zulks het dan ook des Winters aldaar veel Zuidelyker langs de Kusten zal dicht vriezen / als omtrent Spitsbergen , daar men deeze Landwinden ontbeert / en des Somers zal 't in tegendeel door deeze Landwinden en de afstoevende Landwarinte ryklyk bevoeden wordende / eerder aan den Noordhoek van Zembla los dooijen / als aan den Noordhoek van Spitsbergen , daar dit behulp zoo veel niet gebonden word. Volgens deeze booz gestelde redenen dan / ziet men alhier wederom den doozgang booz de Tartarische Walvisschen open.

Indemaal wy reeds breed genoeg van 't Zuidys boozaf gehandelt hebben / en het nu bereishte dat we tot het Westys overgingen / zoo zullenwe het derhalven dan hier by berusten laaten / om onze aangevangen redenering over de Visschery weder op te vatten / van daar wy die gelaaten hebben.

NEGENTIENDE HOOFDTSTUK.

Hoedanig de Zuidys-Visch naar gewoonte koers neemt. Zuidys-van de Westys-Visch hoe onderscheiden. Zwaartvisch een vyand van den Walvisch , beschreeven. Onbedreevenheit der Zuidysvisschen ; hoedanig deeze Visch vluchtig word. Voor-dachtelyke vluchtkoers dier Visschen. Zwaarigheden voor den onbedreevenen in 't Westys onderzocht. Noodige acht-geeving in 't Ys gekomen ; hoe zich den Schryver hief in gedroeg. Naader overdenking over den koers der Zuid- en Westys-Visschen , en naaukeurig onderzocht. De Zuidys-Visschery eertyds zeer voordeelig geweest ; onnoozele staat deezer Visschen , nu in loosheit verandert ; en hoe schroom-achtig zy voor de open Zee geworden zyn.

Om tot deeze Westys Visschery te komen / dunkt het ons niet ongeraaden / dezelve met een Zuidys-jaar te beginnen / mogelyk zullen 'er ons eenige overgestagen Zuidys-gevallen boozkomen : om deezen
te

te overweegen / zal 't veel beter op een Zuid-ps-jaar paffen / dan op een gemeen jaar / wanneerwe wat verder van 't Zuid-ps zullen geveeken zyn. Ook zullenwe aantoonen / waar aan de afkomende Wifch met het Zuid-ps tot aan 't Westps afgekomen / te kennen is.

Indien men alhier met dit Zuid-ps een groote meenigte Wifchen ziet afgekomen / en tot aan 't West-ps afzakken ; hoe zal men dan weeten / deeze Wifch alhier vindende / of die met het Zuid-ps is afgekomen ? en waarom niet alhier gelyk uit het Zuid-ps / insgelykfs mede door den gemelden vorst / uit het harte van 't West-ps tot aan den zoom uitgedreeven ?

In verscheiden opzichten zal dit genoegzaamt door een naaukeurig en oplettend Zee-man zeer klaar voorkomen ; voor eerst vind men de quantiteit veel meer te wezen / dan op een gemeen jaar / 't welk de gemelde fprek-wys / veel Zuid-ys veel Wifch , genoeg te kennen geeft / want hier uit word befloten / dat 'er naar het algemeen gevoelen / met het Zuidps gemeenlyk Wifch ophomt / (men noemt dit afkomen / omdat het Ps van hooger tot laager graden komt afzypven / en met dit Ps de Zuid-ps-Wifch / tot zelfs aan 't Westps) want zulks is mede met opmerking uit de Wifch zelf te kennen / vermits de Zuid-ps-Wifch in verscheiden opzichten / uit de Westps-Wifch wel te onderscheiden is.

De Zuidys Vifch hoe-danig die gemeenlyk komt opfchieten , aangemerkt , en hoe de Zuidys Vifch van de West-ys-Vifch onderscheiden.

Want eerstelyk is de Zuid-ps-Wifch een weinig platter van rug dan de Westps Wifch / gelyk ook daar aan de Westps-Wifch van de Noordkaper / en de Noordkaper van de Winwifch is te onderscheiden.

Ten tweeden / zoo is dezelve ook veel dunner van spek als de Westps-Wifch / derjalden ook zoo groot niet in der daad / als naar 't oog.

Ten derden / is ze mede veel geelder / ook zachter / nialter en better van spek / om welke reden de Harpoen zoo wel ook niet houden wil / als in de Westps Wifch ; gelyk in deeze drie byzondere opzichten / te weeten : het houden van den Harpoen / de geelte en vettigheit van 't spek / de Westps Wifch wederom van de Noordkaper en de Noordkaper van de Winwifch te onderscheiden is / wordende daar door de reeds hier voorgegeeven reden wegens hun verscheiden vooftel / door dit verschil in 't Spek bevestigd.

Ten vierden / zoo is de Zuidps-Wifch uit de Westps-Wifch noch allerklaarft te onderscheiden aan zyne onnozeliheit of tamheit / kenneude de menschen en floepen niet / gelyk de West-ps-Wifch die door erbarneheit wel kent / en ongetwyffelt zal hy de Zwaartwifch als zynen vpaandr mede wel kennen.

Zwaartwifch en zyne vyandschap met den walwifch bechreeven.

Deeze Zwaart of Zaagwifch / dus genoemd / wegens een lang en breed been / dat hem de neus uitsteekt / welker aan weersyde / uitstekende tanden / naar en zaag of kam gelyken. Op den rug heeft deeze Wifch twee binnen / waar van de voorste met die van de Buitfchop of Noordwifch overeen komt ; onder aan den buik ziet men 'er noch vier / aan weersy-

de twee / welker bovenste naar 't hoofd toe / de breedste en langste zyn / maar de onderste korter en smalder / staan recht onder de boozste vin van den rug. De Staart is onder breed en achter spits / doch ongeklooft. Daar de onderste rugvin loopt ze dunder toe. De Ruggen zyn langwerpig / en van onder tot boven doorgaande. De Oogen verheben in 't Hoofd / staan recht boven den Muil ; de groote deezer Visschen is gantsch ongelyk / want men vind eenige ter langte van 20 voeten. De grootste vbandt der Walvisschen is deezen Zwaardvisch / met wien hy een sel kampsgevecht houdt / en overwoonen hebbende en gedood / geniet de Zwaardvisch niets voor zyn aas / dan alleen de tong / het overige word door de Haren / Walruffen en Hoofvogels verslonden. Wanneer men zodanig een kampsgevecht tusschen een Zwaard en Walvisch bespeurt / houd men zich in de Sloepen stil / tot zoo lange / den Walvisch afgemat zynde / het opgeeft / en vervolgens gedood word ; als dan roeit men 'er op aan / en maakt dus buit. Doch deeze manier van vbandtschap (namentlyk onze Visscherij) dien hy alhier in 't Westys op eene hem onbekende wyze ondervind / schynt hem t'eenemaal ongewoon te wezen ; derhalven is / deeze Vissch voor Schepen / Menschen en Sloepen gantsch niet schuw / maar zweemt in zyne onnoozelheit even eens om de Schepen en Sloepen als om 't Ijs / zonder de zelve als vbandt te kennen ; 't geroep der menschen : Haal uit ! Roey aan ! enz. 't Geluit en geklets der riemen / in 't roeyen tegens de dolsen en in 't water slaande / schynt hem zodanig niet als de Westys-Vissch te hinderen / zulks dat men indien men wil niet alleen by dezelve kan aantoeijen / maar geschooten zynde / moet men dikmaals de losse Visschen schuutwen / of met de riemen op 't Ijs slaande uit den weg jaagen / om by den vasten Vissch te komen : Niet vzeind is 't dan / dat 'er veel Vissch / vermits ze onnoozel is / gevangen word. Dat dit zoo is / geeven de ryke Zuidys-Vlooten genoeg te kennen. In deezen Visschryp is de Westys-Vissch veel meer geoeffent / en dieshalven aan zyne looze en vosse creeken zeer kennelyk / gelykwe op een gemeene jaarbangst van dezelve / en ook van de veelerlei aangevonde listen om hem te betrappen / spreken zullen ; derhalven al was de meenigte deezer Visschen even groot / zoo zou echter hunne erbaarenheit in den Vissch-ryp / de Vloot merkelyk schjaalder doen t'huys komen.

Ten vyfden en ten laaften / zoo is de Zuidys-Vissch ook veel langer onder de Schepen en op de gewoone neering te vinden / dan de Westys-Vissch : want zoo draa het Ijs op een gemeen Jaar / zich maar eenigzins begint te ontsluiten en te openen / wet de Westys-Vissch / in 't Westys wel erbaaren zynde / door zyne bekende wegen / zynen vbandt zoo t'ontwyken / dat men dikmaals van veldt tot veldt zellende / geen Vissch meer verneemen kan ; daar en tegen schynt de Zuidys-Vissch behalven zyne onnoozelheit / in 't Westys eenigzins verdwaalt / en derhalven

• onbedrevenheit der Zuidys-Visschen in 't Westys,

Daar in tegendeel de Westys Vissch zeer loos is.

De Zuidys-Vissch vervolgens mede schuw geworden.

halven zyne te rug deinzing mede niet kundig / maar ze word echter dooz 't meenigvuldig jaagen en vangen ten laastten mede schuuld en vluchtende gemaakt; 't geen niet bzeemt is / vermits 'er somtyds op de gewoone neering / een kleine plaats van omtrent twee Graden zynde / te weeten: tusschen de 77 en 79 Graden / 300 en ook wel 350 Schepen ^{En waar} getelt worden / uit Hollanders / Franssen / Wiskapers / Bzeimers / ^{doot.} Hamburgerz enz. bestaande / hebbeude ieder Schip 5, 6 en ook wel 7 sloepen. Deze al te zamen in de eerste dichte van de Visschery te water gebragt / 300 kan daar uit / als in een inbeeldelike schildery genoegzaam verbeeld worden / welk een groote vbandelike vloot dit uitmaaken moet / en 't zal als dan niet bzeemd schynen / dat de onnozelen hier dooz de wylk neemen / en naar het ontvluchten beginnen om te zien. Ende- ^{Hoedanig} lyk dus vlugetende / 300 verscheelt dit noch merklyk / behalven hunne ^{deze Vissch} onnozelheit / traagheit en zwaarte / mede in 't stellen en neemen van hunnen ^{de vlucht} koers; want gelyk de Kraanen / Zwaluwen / Gjevaars en meer andere ^{neemt.} Vogelen / in 't Zomer zaaizon niet alleen hunne Landstreek van waar zy vertrokken zyn / maar ook hunne Weiden / Stadt / Dorp / Huys / ja hun eigen Nesten weet weten te vinden: zoo weeten ook deze Visschen dat ze uit het Oosten zyn gekomen / derhalven stellen ze / alhoewel anders noch ontydig / maar nu vluchtende / hunnen koers mede Oost aan; daar en tegen de Westys Vissch / zyne algemeenene koers / uit den Zuide komende / Noort-Oost neemt / om Spitsbergen te bereiken; en om welker reden / zal ter zynere plaats blyken. Dus stellen ze dan hunnen vluchtende koers Noordt en Noordwest aan / gelyk we over zyne Visschery gedenken zullen / en de reden waarom / onderzoeken.

Uit deeze redeneering is dan genoegzaam te merken / dat men in de Visschery / een gantsch andere koers moet neemen / om in een Zuidys Jaar de vluchtende Vissch te achtervolgen / dan in een Westys Jaar / waar op te letten staat.

Dit koers neemen / kan men insgelyks in de Vogelen en andere ^{Voorbeel-} Dieren naspuren: want de Kraanen en Gjevaars / ons Landt bezoe- ^{den by ge-} ken of van daar vertrekken willende / neemen niet alleen een byzonderen ^{bragt.} koers / maar ieder ook een byzonder Zaaizoen waar / en de ordentlike waarneeming hier van geeft te kennen / dat ze dit niet geballigerwyze / maar verstandig weeten te doen; doch deeze hunne kennis alhier dooz redeneering te vertoonen / of een meerder getal van zodanige Vogelen / Visschen en Dieren by te brengen / die dit gedrag mede eigen zyn / en om deeze of meer andere voozkomende gevallen in 't bzeede daar mede te willen verklaaren en bevestigen / laat de beknoptheit van ons verhoog niet toe: dieshalven wy by de opmerking van de Zuidys Vissch blyven zullen / uit welker bevinding genoeg blyken zal / dat ze; deeze gemelde vluchtende koers / niet geballigerwyze maar voozbedachtelyk neemt. Dat deeze Vissch zyne koers aldus neemt / hebbenwe zelf / niet zeer nau-

keurige opmerkingen / verscheidemaal bevonden; want gelyk 'er met zwaare Zuidys Jaaren / niet alleen veel Visch / maar ook veel Ijs is / zintwe op gemelde Jaaren / niet verre van Landt / in 't Ijs by vry veel Visch geweest / en wy hebben door onderzaging / uit anderen meermaals verstaan / dat de voornaamste Bisschery naar landwaarts en beoosten ons was geweest. Indien dan het Ijs op zodanige Jaaren geheel tot voor den Wal dypst / gelyk sointydge gebeurt / zoo loopt de Visch mede naar den Wal / en verder langs den Wal Noordwaarts en om de Oost naar 't Waygat, door het zelve / en verderg voor een gedeelte in 't Zuid-Ijs / en voor een ander gedeelte naar Zembla op hunne gewoone plaats van waar zy zyn gekomen.

Wat de Zuidys-Visch zynen koers dusdanig neemt / is by ons en vele anderen / met naankeurige oplettendheit / op de gemelde en meer andere voorzvallen / klaar genoeg gebleeken; dat ze nu deze koers voorzvachtelijk neemt / blykt genoegzaam aan den pver / die zy met het sterk doorzvingen / Oostwaarts tegens hunnen Wpandt aan / betoont. Daar en tegen blucht de Westys-Visch op een gemeen Jaar Noord-West aan voor zynen Wpandt weg; en gelyk de eerste / kennis van de Zuidys-Gronden / als mede aan de Zembla-Gronden en Wapen heeft / zoo heeft deze laatste wederom kennis aan Oud-Groenlandt en van des zelfs Wapen / Gronden en Was / als op een gemeen Jaar breeder blyken zal: uit welcher verscheiden kennis de onderscheide koerssen in 't vluchten ontstaan. Deze Zuid-ys-Visch om de Oost wel erwaaren / maar om de West onbedreeven zynde / blucht derhalven zynen Wpandt als in den arm / en 't is ook niet breeint / en uit deze voorzgemelde redeneering wel te begryppen; want bermits ze geen kennis van Oud-Groenlandt Was / des zelfs Gronden en Wapen heeft / derhalven moet ze ook onkundig in de Westys-Blucht wezen / en zeer weinig kennis van onze Schepen / als mede noch minder van hunne bekende leg plaatsen hebben / en alleen maar haar eige gewoone verzaamel plaats kundig zyn / die zy niet bereiken kan / of moet dwerssch door de gemelde Wpandlyke legplaats doorzvingen; derhalven is 't niet breeint / datze dus hunnen Wpandt ziende / hen gelyk als in den arm blucht / waar in zy dan mede voor opmerkende Zeelieden / van de West-ys-Visch te onderscheiden zyn; dieshalven het ook niet breeint is / dat ze wat langer onder de Schepen / als de West-ys-Visch word gezien: welke laatste / hun gewoone wyk neemende / voor de Schepen blucht en deze groote Wpandlyke Bloot niet noodig heeft te passeren / om hunne gewoone Wasplaatsen te bereiken.

Doch hier doet zich / zoo 't schynt / een merklyke zwaarigheid voor den onbedreevenen op; genomen dat we eerst in Groenlandt gekomen / en aan 't Ijs / juist op eene plaats ter behoorzlyke hoogte gevordert zynde / alwaar 't zich vry wel laat aanzien / om 'er in te geraaken / en anderen ons voorzgaande / gezaamentlyk dus ten eersten /

Voordachtelyke vluchtkoers van de Zuidys-Visch aangeveezen....

Die onkundig in 't Westys is.

Zwaarigheden der onbedreevenen in 't Westys ontmoet, en onderzocht.

zonder kennis van 't Landt te hebben / in 't W^s zellen; en heen en weer zellende / bevinden / dat de W^sch reeds voor onzen komst aan 't bluchten is / of dat we een ongelukkige plaats aantreffen / alwaar geen of weinig W^sch te vinden is; verneemende verders aan de gestalte van 't W^s / dat we in 't West-w^s zijn / en geen Zuid-w^s vernomen hebbende / dat 'er derhalven geen of weinig Zuid w^s is / en al-
 300 een gemeen Jaar zal zijn; dies stellenwe als dan zoo veel moogelyk is / onzen koers West aan / om alzoo volgens deeze gedachten de West-w^s-W^sch te achtervolgen. Of in tegendeel / wy verbeelden ons / dat het voor een gedeelte Zuidw^s is / met het Westw^s vermengt / dat zich mogelyk wel Oostwaarts / en breed genoeg by na tot aan 't Landt zal uitstrekken / zoo stellentwe derhalven onzen koers om de Oost en Noordoost / om al-
 300 volgens deeze gedachten de Zuidw^s-W^sch na te speuren of in hun vlucht te achtervolgen. Indien wy ons dan in zodanig een onzekerheit vinden / zoo zou men kunnen vraagen: of men in dus een eenvoudige Visschery niet wel zou kunnen misleid worden? Doch dit zou ons niet lief zijn / derhalven hebbenwe deze onze langduurige erbaarentheit in de Visschery / alleen met dit oogmerk in geschikt gestelt / om het den on-
 erbaarnen tot onderwys te dienen / en wy vertrouwen dat onze bebatting daar van meegedeelt / 't is in 't geheel of ten minsten in sommige deelen / hen zal kunnen voldoen; immers wy twyffelen niet / indien deeze onze verhandeling ten dien opzichte / in handen van eenige opmerkende ge-
 bruikers mogt vallen / en alsdan met opmerking van den inhoud een bequaam gebruik maakten / of is zullen die ten minsten zoo waardig achten / om 'er zich somtyds van te bedienen.

Het opstellen van deeze onze bebatting / heeft allenks mede ver-
 scheiden tegenspoeden onderhebtig geweest / eensdeels door ziekte en Ongelegent-
heden den
 krankheit / langduurige bezetting in 't W^s en andere rampspoeden; an- Schryver
 derdeels door de Franssen genomen en opgebracht zijnde / ook door 't ver- somtyds
 kezen van 't Schip in 't W^s en wat dies meer is; eindelijk gelyk gezegt overgekø-
men.
 is / krank geworden zijnde / namentwe deeze opgestelde bebatting / die
 wy met ons boerden en jaarlyks met aantekening verbeeterden /
 scheurden die weder aan stukken / en wierpen ze over boord. Doch ge-
 zond geworden / en daar na weder een Schip gekregen hebbende / blee-
 ven ons de gedachten by / dat we nooit door deeze onze bebatting mis-
 leid waren: derhalven hebbenwe alles uit ons geheugen weder opge-
 zocht / en aanteteeent / midlerwyl wy noch somtyds verscheiden weder-
 waardigheden verduuren moesten / bestaande in tegenspoed in 't W^s-
 schen / 't bezetten van 't W^s / 't slippen en breeken van Lynen en Har-
 poenen / wordende dit echter somtyds weder met een gelukkige vangst
 vergoed / niet tegenstaande de naspeuring der Visschen ons gemeenlyk
 wel slaagden; welk geluk wy de opvolgers van deeze onze opgestelde be-
 batting wenschen insgelyks deelachtig te worden.

Noodige
acht geevin-
gen. wan-
neer men in
't Ys geko-
men is.

Om op de gemelde en voorgestelde misleiding noch wat klaarder te antwoorden; zoo dient gelet te worden: wanneer men / in 't *Ys* gekomen zynde geen *Wisch* vernecmt / en reeds twyffelachtig woord / of 'er de plaats wel toe gelegen is / om de *Wisch* alhier af te wachten / dan of men zich naar elders wenden wil; indien men 't naar elders gezint is te wenden: is 't dan niet beter dat men als in 't beschouwen van een schildery / zyne gedachten op volgt / waar na men met ryp overleg zyne zaaken schikt / dan dat men geballigerwyse wendende en keerende omzwerft / zonder te wecten wat men doet? In dit geval hebbenwe verscheidemaalen ons volk aangemoedigt / met te zeggen: Godt gezeve / dat we by de *Wisch* komende gelukkig mogen wezen / want onder Godts hulpe was veeltyd's onze hoope krachtig genoeg om eerder of laater by de *Wisch* te zullen komen; ook wierden we dooz de beblinding / naar onze bevatting jaarlyks in onze hoopen versterkt.

Hoe zich
den coryver
in deeze zy-
ne achtgee-
vingen ge-
droeg;

En aantee-
ke. ing daar
van gehou-
d. u.

Om dan aldus / als voorgezegt is / aan 't *Ys* gekomen zynde / in onze gedachten niet misleid te worden / of het *Zuidys* of *Westys* wezen mogt / maaktenwe jaarlyks in onze kaarten dooz stipjes aantekening / op wat lengte en breedte wy ons telkens bedonden / en in welk Jaar daar nevens uitgedrukt. Dus hebbenwe dikmaals langs het zelve gezelt / de strekking der zelve bogten. / met stipjes insgelyks in de zelve kaart afgeteekent; dies konden wy met een naarftege opmerking en goede giffing / aldaar komende / dooz deeze afteekening jaarlyks gewaar worden / of wy 't breed of schytaal vinden zouden / 't welk ons in onze bevatting merklyk licht gaf / en indien ons het *Ys* niet hinderde / en weer en windt dienen wilde om te gemaklyker het Landt kundig te worden / zeildenwe te liever met kennisse van 't Landt te hebben / in 't *Ys*; om wat reden / zal mogelyk in 't gevolg beter in onze verhandeling te pass komen; dies willenwe deeze kennis van 't *Ys* en Landt / vooz een ieder alhier onbepaalt laaten / tot wy vervolgens over de *Westys* *Wischery* / de gesteltheit der plaatsen / de koers / tydt en meer andere wyse van doeningen / omtrent de *Westys* *Wisch* wat nader zullen trachten te beschouwen / en dan vooz een ieder byp laaten / dit alles of ten deelen goed te keuren of t'eenemaal te verwerpen / en dooz welker wegen en middelen men zal goedvinden om die in acht te neemen. 't Zal ons genoeg zyn / onze en anderen hunne onderbindingen met waarschyndlyke redenen bevestigt te zien.

Wy vertrouwen dan / dat niemandt deeze onze gedachten tot misleiding dienen zal / maar veelen tot een goed onderwys strekken. Doch die geenen / die dooz eigen ervarenheit een goede bevatting van hun doen bekomen hebben / komen dit / buiten dit ons onderwys / echter vooz zich behouden; wederom andere ongelukkige en twyffelachtige zoekers / zal 't mogelyk in hunne beroerde en verwarde gedachten eenig licht kon-

komen geeven / en onder den zegen des allerhoogſten een goede en geluknige koers doen houden

Wij achten / dat we uit de boozgemelde aanmerkingen / den Betrachter deezes redelykerwyze hebben voldaan / zulkſ hy in ſtaat zy / de Zuid-
 ys Wiſch van de Weſtys-wiſch te komen onderscheiden / als mede in 't
 byzonder aan zynen vluchtende koers ; maar nademaal deeze zeer verſchil-
 lende koerſen / van een groote aangelegenheit in de Viſſchery zyn / 300
 zullenwe alhier eenige bedenkingen diesaangaande voorſtellen / dooz
 welkers onderzoek zich noch wel iets naders opdoen zal / laateude mid-
 lerwyl de Weſtys- Wiſch tot op een Weſtys- of gemeen- jaar beruſten /
 naſporende onderruſſchen de Zuidys Wiſch in zynen vluchtenden koers /
 Ooſtwaarts genomen / vernits wy vernomen hebben / dat zich het
 Zuid-ys t'eenemaal tot aan den Wal uitſtrekt / gelyk ſomtys in 't Booz-
 jaar gebeurt ; dus loopt hy dan mede aan den Wal en booztſ langs den
 ſelven om de Noord en om de Ooſt naar 't Waigat , verder dooz 't zelve
 in 't Zuidt- of Ooſt-ys en naar Zembla als zyne gewoone verzaamel-
 plaats. Nu mozt iemandt vzaagen ; eerſtelyk / indien men dit zoo ge-
 naamde Zuid-ys en Zembla als zyne gewoone verzaamelplaats komt
 aan te merken / zoo volgt dan dat de gemelde verzaamelplaats / mede zeer
 Wiſchryk en by gevolge een goede Wiſchplaats zoude zyn : dieſhalven
 verſtrekt deeze eerſte vzaag / om 'er een verdere oplossing en verzeekering
 van te mogen genieten. Ten tweeden / waarom deeze vluchtende Wiſch /
 begeerig zyne verzaamelplaats weder op te zoeken / in zynen Ooſtelphen
 koers / tegen 't landt aanloopende / dezelve alsdan om de Noordt en
 niet om de Zuidt neemt / om aldus om de Zuidtkaap , of bezuiden Spits-
 bergen om / in 't Zuid-ys te komen / als / volgens boozgetoonde redenee-
 ring / dit zyn eigentlyke weg zynde / langs welke zy met dit Zuid-ys tot
 aan 't Wyſtys is afgedreeben.

Op 't eerſte hebbenwe reeds met zeer waarschynlyke redenen hier
 booz bericht gegeeben / wanneer wy met het Zuid-ys tot het Weſtys veel
 Wiſch zien overkomen / en zodanig overkomen / met de ryke Zuid-ys
 vlooten / 't welk de gemeene Groenlandsche Spreekwyze / veel Zuid-ys veel
 Viſch , aldaar beveſtigt ; nu is 't zeker / indien 'er van daar veel Wiſch
 overkomt / dat 'er zich dan ook veel Wiſch onthouden moet. Doch tot
 meerder voldoening kunnenwe dit hier noch byvoegen / dat 'er ten tyde
 van de Groenlandsche Maatſchapp / een merklyke Viſſchery onder dit
 Zuid-ys beooften Spitsbergen en in Diſco is geweest / en 't is ook eenige
 maalen ten dien tyde met redelyk goet gevolg aan Zembla bezocht :
 maar in dien tyde was de Wiſch aan Spitsbergen overbloediger dan aan
 Zembla , gelyk verder in de Weſtys-Viſſchery blyken zal. Dit hebben-
 we niet alleen van verſcheiden oude Commandeurs en Harpoeniers ge-
 hoort / maar ook van onzen eigen Stuurman / de boozgemelde Teunis
 Baltiz , die in den Jaare 1693. onzen Stuurman was / toen een oud

En tweele-
 dig onder-
 ſocht.

Eertryds een
 voordeelige
 Viſſchery in
 't Zuidys
 geveest.

Man / wiens Vader Willem Ys de Compagnie / als gezegt is / booz Commandeur had gedient. Deze Man heeft ons toen met zeer omstandige redenen verhaalt : hoe dat onder het bestier van de Compagnie / een weinig booz zynen tyd / en ook noch in zynen tyd / de Schepen in Disco en onder 't Halvemaans-Eilandt ter reede liepen / en met de Sloepen booz eenige dagen van alle behoefsteng verzien / beoosten Spitsbergen nevens een grooten Ijsberg en onder 't Zuidys gingen Disschen / en aldus / hoe wel met groote moeiten / echter gelukkig met zeilen en boegseeren / veele Disschen by de Schepen / in de Bassen leggende / bragten / want met de Schepen schroomde men toen by 't Ijs te komen / zulkz de Ijsbyschery op dien tyd noch t'eenemaal onbekent was ; en als het Ijs aldaar met een Noozdoosten Windt quam afdyben / lichte men van de Schepen de Ankers / en vluchte booz 't zelve Zeewaarts in. Als nu eenigen van de stoutmoedigsten / zich daar wat langer naar gewoonte onthielden / en eenig los Ijs boozby lieten dyben / quam de Dissch met dit Ijs by hen in de Bassen / en wierden 'er toen veele in dezelve by en omtrent de Schepen gevangen ; 't welk nu in dit geval opmerkelyk / en teffens op deeze vyaag ook zeer bewyslyk is / namentlyk : dat 'er in 't Zuidys veel Dissch moet wezen / en ook waarschyndlyk zich onthoud ; want dit Zuidof liever Oostys hebbenwe reeds uitgezeid / niet alleen tot aan Zembla, maar ook booz 't Noozden tot in de Tartarische Zee / en verder om de Pool / zoo verre die bewatert word. Dit begrypt alsdan een groote en wyde uitgestrektheit / en is het Noozder Was / volgens reden / alhier mede niet minder als in 't Westys / en de gemelde Spandlyke Vloot booz hen niet woedende / waar booz niet alleen veele worden gevangen / maar ook met Lenissen en Harpoenen eenigen gequetst / die het ontkomende aldaar sterben en vergaan. Dus zal 'er dan mede in deeze groote ruimte / gevolgelyk een zeer groote voortteeling en aantwas zyn ; geen wonder dan / dat zoo een breed / en ruim quekveltdt / aan onze gewoone legplaatsen / in gemelde Zuidys Jaaren / tot vergoeding van ons verlooren deel / wederom iets aflevert ; insgelyk is 't dan ook niet te verwonderen / dat de Dissch van daar gekomen / een geheugen hebbende van dit hun zoo vreedzaam / ruim en aasryk oort / de gemelde Spandlyke Vloot zoekt t'ontlophen / en deeze plaats / zoo vyaag het Zaizoen aldaar eenige lucht en opening maakt / weder tracht te bereiken.

't Staat ons nu met weinig woorden alhier te melden / wat wy op een gemeen Jaar omstandiger zullen afhandelen / te weten : indien t'eerhandt booz ramp en tegenspoed in 't Ijs / om de Oost willende / beducht booz een vruchteloze reis is / zoo kan men hier uit leeren / dat men zoo 't mogelyk is / met een Zuidys Jaar aldaar en in 't Waigat wat vroeger moet wezen / als op een gemeen Jaar / om deeze vluchtende Dissch den pas aldaar noch tydig te komen affnyden / eers e bukten

Wyde uitgestrektheit van 't Zuidys aangeveezen.

Hoedanig aldaar tydig gekomen een goede vangst aan te treffen is.

ten het Noordooster-Landt of dooz het Waigat, naar het Zuid- of Oostpys is gepasseert.

Men zullenwe de eerste vraag besluiten / met het geene gemelde Teunis Baltisz. ons verder heeft verhaakt: Hy / lang vooz mynen tyd Commandeur op een Buis zynde / wilde met de selve naar Zembla vaaren Dat beve- om te Visschen / ontmoete op de Gronden van 't Colgojen-Eilandt een stigt word. grooten t'zaamenloop van Walvisschen / waar van hy 'er vyf ving / en dus een laading vooz zyn Scheepje kreeg / komende alsoo gelukkig weder in 't Vaderlandt / zonder aan Zembla te hebben aangeweest; hy gaf mede een goed bericht van Zembla, alwaar hy weleer geweest was / en niet alleen van dit Gewest / maar ook van Disco, en van dit Zuid- of Oost-pys / waar langs hy op zyne uitreis eenige meilen gezelt had / en het tot de Visschery zeer wel gelegen vond; doch veel mistachtig weder hebbende / en zich alleen bevindende / schroomde hy 't / hy het Ws te houden / anders had hy wel gehoopt in de een of andere bogt / buiten 't Ws Vissch aan te treffen / gelyk hy ook de gemelde loop van Visschen buiten het Ws vond. Indien men dan de vrymoedigheid had / om aldaar / gelyk in 't West-pys in te zeilen / zoo schein 't hem uit verscheiden blykbaare teekenen toe / insgelyk als van Disco, Zembla en de gemelde vangst by Colgojen Eilandt, nevens meer andere waar-schynlyke teekenen / dat men aldaar een goede Visschery zou konnen verrichten; Maar het is in 't West-pys eerst bezocht / en wel bevallen zynde / zoo is men 'er gewent / gelykerwys het met de Zuidpys-Vissch in 't Zuid-pys / en de Westpys Vissch in 't West-pys gelegen is; men weet ook hoedanig het hier is / en om die reden blyft men 'er zoo lange het wel gaat / en men geen reden om te veranderen heeft. Wanneer we dan vervolgens de goede gesteltheit en welgelegenheit van de West-pys-Visschery zullen verstaan hebben / zal het voornemen van te veranderen daar dooz wel haast van de handt gewezen worden. Dit nu behooyde genoeg te zyn / om alle twyffeling aangaande de Visscherlykheit van 't Zuid-pys weg te neemen; immers wy zullen dit ter beantwoording op de eerste vraag volstaan achten.

De Zuidpys-Vissch willende het Zuid-pys weder opzoeken / en dooz zyne gemelden koers aan den Wal gekomen / zoo was de tweede vraag: waarom zy de koers aldaar om de Noord en Oost naar 't Waigat neemt / en niet om de Zuidt naar de Zuidkaap, van waar ze waarschyndlyk gekomen is? Dit zullenwe nu zoo kort en klaar beantwoorden als immer mogelyk zy.

In den aanbang en eerste opkomst der Visschery / vond men deeze Visschen noch in hun eerste natuurlyke onnozelseit / als zynde noch dooz De eertyds onnozele staat der geene vrandlyke vlooten bezocht / noch dooz de meenigte humer Wy- Westys-Visschen, is nu in een sneedige loosheit anden verschalkt / dies zwommen zy gantsch Spitsbergen om / zoo wel bergen verandert; buiten als binnen 't Ws; en alle de Banken en Gronden rondom

bergen en des zelfs Wapen/ die jaarlyks vol aas zyn / waren toen mede vol Visch; waar van verder in de Westys Disscherp omstandig zal gehandelt worden. Deeze Visch door het veelvuldig jaagen/ vangen en dooden/ is 'er allenkis niet alleen van den Wal / maar ook uit Zee gejaagt / en byna t'eenemaal daar uit gedreeven / blyvende en onthoudende zich in 't Hs / als in een sterkte of schans gevlucht / en is 'er nu reeds 500 verre ingewend / datze in 't zelve veel liever of in dicht Hs beslooten is/ alwaar men hen met geen Sloepen vervolgen kan/ dan dat ze zich in 't open Hs verbind. Dit nu schynt hen allenkis door zeer scherpe en gevoelige indrukselen zodanig eigen geworden / dat het hun als een tweede natuur aankleeft; by voorbeeld: gelyk de Krude Jakobz / die door 't aanschouwen van de geschildde Stokken in haare denkenbakken/ gesprenkelde Lammeren voortbragten; dit schynt zelf niet alleen in de Dieren/ maar ook in de Menschen gebonden te worden/ gelyk sommigge 3 vangere Vrouwen door schrik en onsteltenis / zodanig een indruksel gevoelen / dat het aan haare vucht een mistal werkt / die nooit wederom kan uitgewist worden. Dit schynt mede in deeze verschalkte Walbisschen plaats te vinden/ vermits zy allenkis door de gemelde scherp gevoellige indrukselen / eindelyk zodanig een schrik voor de open Zee en 't bype Water gekreegen hebben / dat het hen gelykzaam in merg en gebeente schynt doorgedrongen/ zulks hun zaad en bloedt daar mede is besmet/ alzo dat de Jongen door hun geteelt en opgeboed / insgelyks als de Ouden worden / en mede schrikagtig voor de Zee en 't bype Water zyn / zwellende nu gezaamentlyk Jongen en Ouden zeer schroomlyk met den rug bloot / maar houden liever 't Hs / en niet zonder reden / als een deksel over hun geslooten. Dit zelfde heeft mede diergelyk een indruk in deeze Zuidys Visch gegeven / niet alleen door de gemelde Disscherp in Disco en onder 't Zuidys / maar ook word hen door de menigvuldige vluchtelingen / uit den gevoerden Zeekryg ontkomen / noch jaarlyks deeze aloude rpding gelykzaam vernieuwt. Dit zodanig aangemerkt / zal daar uit ligtelyk konnen opgemaakt worden / waarom deeze Visch zyne hoers langs den wal om de Noordt / en niet om de Zuidt neemt.

En hen als een aangeboore natuur eigen geworden.

Waar door ze een schrik voor d'open Zee hebben opg.v.t.

T W I N T I G S T E H O O F D T S T U K .

Afscheuring van 't Ys aan de Westzyde van Spitsbergen en hoedanig veroorzaakt. Vlucht der Oude Zuidys-Visschen voor den komst der Groenlandsche Vloot. Hoe deeze Visch van hun gewoon Gewest kundig is. Waarom de Oostzyde van Spitsbergen met meer Ys dan de Westzyde blyft bezet; door voorbeelden getoont. Zeldzame schranderheit der Vogelen in 't vinden van hunne nesten, by der Walvisschen kundigheid in 't naspeuren van hun Gewest vergeleken. Koerssen en stroomen onderzocht.

Het Zuid-ps / dat des Winters by verre bezuiden de Zuidkaap aangroeit / word by zwaare Zuidps-Jaaren / indien men 'er wat Hoedanig door storm, dooi, winden en stroomen her Ys van de West zyde van Spitsbergen word afgescheurt.

vroegtydig komt / somtys noch wel 10 / 15 en 20 mylen bezuiden den gemelden Zuidhoek in Zee gebonden. Dervolgens word met het Doorzjaars stormen en den doop het West-ps gebrooken / raakt dzyftig en met den stroom die in 't zelve meest om de Zuidwest gaat / scheurt het niet alleen van de Westzyde van Spitsbergen af / maar word ook dooz 't wegstroomen aldaar eerlang vermindert / over zulks komt 'er dan bygevolge tusschen 't West-ps en de Westzyde van Spitsbergen, voornamentlyk met oostelyke winden / wel haast wat ruimte; in deeze ruimte word die Zuid-ps met den stroom / die langs deezen Wal van Spitsbergen meest om de Noord gaat / ingesleept / en alzo van zyn moeder dooz 't landt of den Zuidhoek afgescheurt; doch hier kan het met Westelyke winden al lang blyven hangen / en aldus met den zelve stroom / by den Wal langs dypben: maar met Oostelyke Winden / dypft deeze afgebrooken staart / niet den gemelden Noordstroom / eerlang gelyk als een omstaande staart / tegen 't West-ps aan / 't zy booz de Klokbaay, nevens het Zuidend / in het midden of 't Noordend van 't Voorlandt, nadat het van den windt word bestiert; en eben zoo verre ziet men dan het Landt van Spitsbergen van 't Wg bezypd en de Zuidhoek of Zuidkaap mede zoo verre in de byze Zee uitstrecken. Du is 't wel gelooflyk / behalven dat tusschen Spitsbergen en Zembla, het meerendree van deeze zoo genaamde Zuid-ps-Disch zich ophoud / dat 'er ook waarschyntlyk zeer veel van de oude Dissen / die de gemelde Scheeps-Zeekepg telkens ontwozstelt zyn / Tydige vlucht der oude Zuidys-Visschen voor den opkomst der vloot;

die zoo verre tot bewesten het Landt niet laten afsjakken / of datze gelyk de Iraanen en Zwaluwen hunnen tyd weten te onderscheiden / wanneer zy wederkeeren zullen / kennende dooz boozgaande onderbinding / uit den afstand van 't Landt en de geseltheit der Gonden / het kampveldt / en dooz

door de zelve erbaarenheit mede het Zaaizoen / wanneer de Vloot aldaar verschijnen zal. Dus keerenze dan vroegtijdig wederom / laatende de jonge en onerbaarne Visschen aldaar ten proop booz hunnen vbandt achter / en vinden alsdan ook noch gelegenheit / om langs dit Hs / eer 't noch op de verhaalde wyze van zyn moeder is afgescheurt / bezuiden de Zuidkaap om te komen. Deze jonge Vissch / (want anders worden 'er byna tegenwoozdig geen alhier in 't Doozjaar gebonden) door onerbaarenheit geen kennis van hunnen vbandt hebbende / en noch minder van hunne legplaatsen / word / om dat ze door onkunde naar 't alhier bindende aas wat te lang vertoest / alsdan met den slag gewaarschouwt / en eindelyk in den vlucht geslagen / wanneer ze nu naar hun Vaderlandt of gewoone stille en vreedzame verblyfplaats hoers stellen wil / word ze met dit Hs om gezegde reden by verre landwaarts binnen den Zuidhoek geweest / als een schyft booz de Zee en byze wateren hebbende / zulks hen dit als een tweede natuurt in de geboozte schynt aan te sleeten / waar door hen dan belet word om de Zuid te wyken / maar in tegendeel / genoodzaakt zynde door 't Hs zich naar 't Noorden te bergen / zoo binden dan / eenigen kundig zynde / en anderen door verbaastheit Oostwaarts vluchtende / geballig / of 't zy eenige kundig zyn / en andere onkundig / het Waigat ; zo dat noch eindelyk het overschot hun beoogde wit komt te bereiken : waar mede wy / naar onze gedachten / de tweede vraag meenen genoegzaam beantwoozd te hebben.

Reeds zyn we met onze Visschery beweften Spitsbergen , tot op onze gewoone neerting gekomen / maar tot noch toe alleen met een Zuid-pg-Jaar bezig geweest / waar by nu ook boegen zoude / dat we alle de Zuidys Geballen / die van eenig belang zyn / zoo veel mogelyk zy / verhandelden ; maar booznamentlyk zullenwe nu van deeze Vissch / die wy gezegt hebben kundig te zyn / om naar 't Waigat te vluchten / wat hieder melden / waar in ons twee aanmerklyke zaaken zullen boozkomen ; eerstelyk / hoe deze Vissch om de Zuidkaap weet te komen / en van 't Waigat kennis heeft. Ten tweeden / schoon zy daar eenigzins van weten / hoe zy gelykzaam een boozdachtelphen hoers derwaarts stellen konnen.

Op 't eerste hebbenwe reeds / met onderscheiding / gewag gemaakt / zulks 'er alleen maar eenigen kundig / en veele anderen onkundig / op de verhaalde wyze het Waigat , als de deur en poort van hun Vaderlandt bereiken / of te vinden weten : alhoewel onze gedachten zyn / dat het meeste gedeelte op de gezegde manier / met het Zuid-pg / bezuiden de Zuidkaap ontkomen ; echter is 't mede waarschyntlyk / dat 'er veele van deeze Visschen / veel dieper als 't Waigat , in 't Zuid- of Oost-pg zyn geweest / en mogelyk veelen daar van aan de Oostzyde van 't Noord-oosterlandt en Spitsbergen zyn gewent / of mischten wel enige Jaaren op die kusten / naar hun Aas gints en herwaarts hebben geboozven. Deze Visschen hier booz om redenen Jong genoemd / doch echter

Zulks 'er niet dan jonge Visschen gevonden worden ,

Die eindelyk ook de vlucht naar hun gewoon Gewest neemden .

Onderzoek of deeze Vissch van hun gewoon Gewest kundig is .

ter niet alle eben jong moeten aangemerkt worden; om als gezegt is / dus lang aan deeze kusten gezworven hebbende / zyn niet gints en wederzweemmen het Waigat niet alleen eenige maalen gepasseert / maar op de volgende wyze daar mede in en dooz geweest; want dit Ijs loopt alhier en verder naat de Noordpool / 't zy Oost of West / des Winter's dicht / en beziest als reeds gemeld is / gezamentlyk vast; de Disch nu allerwegen zich in dit Ijs bevindende / zoekt van alle kanten / 't zy wat vroeger / 't zy wat laater / of als 't begint te vryzen / den buitenkant van 't selve / om reden / dat ze hunnen adem boven waater haalen moet. Als nu de vorst begint te knellen / zoo spoed zich ieder dooz den kortsten weg naar buiten / anders zoudenze het nieuwe toeloopende Ijs eerlang zoo stevig boven hun hoofd vinden / dat ze het selve niet kunnen niet zouden doozbooren / en derhalven moeten sikkhen en vergaan; gelyk soutpds aan de Noordkapers vooz Yslandt gebeurt / die niet langduurige Noordoostelyke Winden / dooz 't Groenlands Ijs / zodanig bezet worden / dat 'er veelen in sikkhen en sterben / die daar na van de Ijslanders gebonden worden; waar van de reden is: dat ze in 't Ijs ongewoon zyn zich t'onthouden / en zo wel geen koers weten te stellen / als de Westys-Disch / die ieder in 't bezonder hun gewoone plaats weet te vinden / en de kortste weg in te slaan / om aan den buiten zoom van 't Ijs te komen. Deezen die op de Oostzyde van Spitsbergen gewent zyn / neemen dan / in dit geval / hunnen weg dooz 't Waigat, niet alleen als de kortste naar den buiten kant / maar ook als de voordeeligste vooz hun voedsel / want de westkant van Spitsbergen is byper van Ijs: derhalven is deeze Zee langer vooz het vryzen bezypd; dies konnenze alhier op deeze Gronden veel langer blyven aazen / als aan de gemelde Oostzyde.

De reden waarom de Noord en Oostzyde van Spitsbergen, meer met Ijs belemmert is / als de Westzyde / kan aldus begreepen worden: Men neemen eenige houtjes / legge de selve kringwyze in 't water / en zoo verre van elkander als men wil; alsdan een handvol stof genomen / plaats men 't in middelpunt van den omtrek der houtjes / dit stof zal dan niet lang op een hoop blyven leggen / maar zich eerlang verstrooijen en sterk uitdypgen / wanneer ook teffens ieder stofje plaats vooz zich neemen / en het water insgelyks tusschen beide plaats maaken zal; het stof dus zeer breed uitgebreid zynde / zullen in 't uitdypgen / de houtjes aan de binnen zyde van den omtrek / veel meer met dit stof belemmert zyn / als aan de buiten zyde / en 't zal wel eenigzins / aan 't einde en de tusschen ruimte / daar het stof dooz wykt / iets ontkanten / maar echter de gaantsche zyde zoo veel niet belemmeren / als binnen den omtrek.

Laat dan dit stof het Ijs verbeelden / 't welk voornamentlyk onder de Pool als 't middelpunt van deezen omtrek is geplaatst / alwaar het in 't Zomer Zaatsoen / dooz het stozmen / doopen en dooz de stroomen in

Waarom de Oostzyde van Spitsbergen meer met Ys blyft bezet dan de Westzyde.

Door een voorbeeld getoont en bewezen.

ontastpke stukken word gebroken / en tusschen ieder deezer gebroken *Is*-
brokken / vind het water door de Ebbe en Floed of Stroomen en weder-
stroomen plaats / derhalven word dit *Is* / gelyk van het stof is gezegt /
op een uitnemende wyze verstroot en naar allerwegen uitgezet. Spitsber-
gen nu met de Noord en Oostzyde als tegen den binnen kant van den
gemelde omtrek leggende / zoo dzingt bygevolg deeze updypging sterk
daarop aan ; en 't boegt wel eenigzins door de tusschen ruimte / als
door 't Spitsberger Waigat of 't Noordooster-landt wat om / maar 't word
door de gemelde Noordder Stroom gekeert ; zulks het des Somers zelden
verder dan het Reeveldt komt / en zeer zelden aan den Zeeuschen-uitkyk ,
noch veel minder tot aan den Quaade-hoek ; en vermits de Zuidlyke
Stroom aan de Oostzyde / de gemelde uitdypging tot bezetting van die zy-
de helpt / zoo helpt in tegendeel de Zuid-vest Stroom in 't Westys / met
de gemelde Noordder Stroom deeze zyde / welke Stroomen met de uit-
dypging eindelyk alhier om de Zuid te zaamen loopen / en het *Is* eer-
lang van deeze Westzyde merklyk doen verwyderen / en insgelyks dee-
ze ruimte in 't Najaar taanelyk lang doen behouden. Gemelde Wiffchen
hier van kundig / en door jaarlyksche en dagelyksche erbaarenheit alhier
genoeg bedreeben zynde / moet het ons niet vzeemt dunken / schoon ze
in hun vluchten het Waigat mede weeten te binden / niet minder dan of zy
door 't *Is* genoodzaakt worden 't zelve in hun wederkeeren op te zoeken.

Kundigheid
der Wiffchen
in 't opspeu-
ren van hun
Gewest.

Dat deeze Wiffchen dit niet gevallenig / maar niet zekere kennis doen /
zullenwe ter voldoening van de tweede aanmerking / met een zeer ge-
meene en eenvoudige gelykenis / nevens het bewys van hun eigen doe-
ning trachten te verklaren. Wy neemen dan deeze Vogels ten voor-
beeld / die jaarlyks gewoon zyn zich omtrent en op Spitsbergen t' ont-
houden ; mogelyk zullen onze gemelde Wiffchen als met hun onder een
Gewest t' huis hoorende / ook eenige gelykheit in de natuur hebben.

Door een
voorbeeld
der Vogelen
bevefigt.

Deeze Vogels / om door de Dossen / die alhier veel zyn / van haare
eperen en Jongen niet berooft te worden / schynen voorzachtelyk in 't
maaken van haare nesten / op een besondere wyze daar voor te zorgen ;
de kleine Vogeltjes / Krotjes genoemt / die alhier by duizenden zich ont-
houden / nestelen langs de kust aan verscheiden voetstranden in 't afge-
scheurde Gebergte / wertwaarts de steenen van steyle Bergen door Woest /
Stoorn / Donder / Maardbeeving en andere toeballen / afgerukt / ober-
hoop nederballen / en dus veele verborzen hooien maaken. Deeze Vo-
geltjes weeten naar de gestalte van haare lichaamtjes / de kleinste ho-
len en gaatjes uit te zoeken / en daar in te kruipen. De Dossen die daar
voor leggen en loeren / hooren de Jongen wel piepen / maar konnen
door den vasten grondt niet booren / noch deeze gaten wyder open krab-
ben / om 'er by te komen. Wy zodanig piepen hoorende / hebben met
handspaaken de steenen omgewoopen en uit den weg ruimende / in een
Hol sointpds verscheiden nesten gevonden. De Louwen / Dapegaaven
en

en Meentwen van verscheiden soorten / die dikker van ligchaam zyn / nestelen insgelyks in reeten en scheuren van het steyle gebergte / daar de Dors niet kan by komen. Doch de Eenden en Ganzen die dikmaals van beeren verwisselen / en zeer bezwaarlyk met haare zwaaripbige ligchaamen zoo hoog tot deeze steptens komen kunnen / maaken hunne nesten op klippen en eilandjes van 't vaste landt afgezonderd / alwaar de Dors / die voor 't water schroomt / mede niet kan bykomen. Dit alles meenenwe / is niet geballiger wyze in deeze Vogelen aan te merken / maar 't blykt dat ze een voorbedachtelike kennis van haar bedryf hebben ; en wat ons in deeze opmerking haar aangaande noch 't allermeest heeft verwondert / is / dat vele van deeze Vogelen / omtrent en by ons in 't Is / verre buiten het gezigt van 't Landt / komen aazen / en weder haaren koers Oostwaart naar 't Landt weeten te neemen / aldaar niet alleen haar eigen Dozt / Klyp / of Eilandt / maar ook haar eigen Nesten vinden / schoon die op eenige plaatsen in groote meenigte by den anderen gevonden worden / en naaulyks uit elkander te onderscheiden zyn / zulks wy zelf met opmerking daar op gelet / en ons over haare naaukeurige onderscheiding verwondert hebben ; ja wy moogen zeggen dat het alle menschelike vernuft te boven gaat : want wie zou zich vermeetten / zonder Compas zoo verre buiten 't bereik en gezicht / van 't Landt in Zee te begeeven / die somtyds niet door nevel en mist / daar van zou verbystert worden / of in deeze vernuftelike scherpsichtigheit en wonderbaare onderscheiding van haare Woonplaats / en vooral van haare eige byzondere Nesten / te kort schieten. Ons aangaande / wy zouden geen kans zien / op een kleinen afstand / deeze Nesten weder onderscheidentlyk te vinden ; wat zou men dan op een afgelegen wpte van eenige mylen doen ? Want wy / met opmerking hier op gelet hebbende / bevonden op vele plaatsen ; de kleur en de gestalte der Steenen / insgelyks de gesteltheit der holen / naaulyks uit elkander t'onderscheiden / en echter zag men deeze Vogels uit Zee / recht op haare nesten aankomen / zonder dat 'er eenige twyffeling of teeken van afdwaaling in haar werd bespeurt. Dit in deeze Vogels aangemerkt hebbende / maatigde in ons de verwondering over de Ojjebaars / die wy uit Egypte op hun gewoonen tyd / en op ons eigen huys jaarlyks zagen aankomen / om dus hun eigen nest weder in te neemen / zoo dat we naaulyks met veel moeite de zelve daar uit konden weeren / en eindelyk het nest moesten afbreken.

Andien dan deeze Vogels zo naaukeurig acht op 't Is / Lucht / Water en Landt geeven / als mede op de bezondere gedaantens en kleuren van 't Landt / om 'er haaren koers uit te leeren kennen / gelyk ze waarschynlyk daar van kundig zyn / als uit de gemelde verkiezing hunner plaatsen / en in 't wederop speuren van hunne nesten blykt ; waarom zou men dit mede van onze gemelde Visschen niet kunnen denken ? want hun bedryf geeft te kennen / dat ze onder water / gelyk de Vogelen in de

Zeidzaamheid in 't vinden der Vogelnesten van dit Gevogelte aan gemerkt.

Hoedanig de Walvischen van de gesteltheit

der gronden,
dieptens en
wateren
kundig zyn.

lucht / zeer naaukeurig op alle gelegenheden der gronden letten / insgelijks op groote en kleine klippen / op dieptens en ondieptens / op zandige / kleiachtige / steenachtige / zachte / weeke / scherpe en harde gronden / als mede op lichte en donkervertwige bewossen en aasrpkte gronden / om aldus allerwegen te weeten waar zy zyn / zulks ze zich verplaatzen / aansonds weeten werwaarts het roer te wenden / om gelijk de Vogelen hun oogmerk te bereiken.

Gelykerwijs wy menschen / die by hen te bergelijken / noch zeer weinig in dit stuk erbaaren zyn / echter met onze kleine erbaarenis / het landt ziende / 't selve aansonds aan de kleur / laagte of hoogte / sijlste of vlakke / engte of wpte der Bayen en bogten / nevens meer andere kenteekenen kennen / en aldus weeten waar wy zyn ; waar na wy dan eerlang het roer wenden / om naar ons beoogde te strevenen.

Deeze Visschen hebben niet alleen de bequaamheit / en ook gelegenheden / om onder water zo wel als boven water het Landt na te speuren : maar konnen ons ook lichtelyk in deeze kennis verrete boven gaan / alsoo ze alhier alle de gronden / veel beter dan wy die met het loot onderzoeken konnen / onderscheidelyk en als van nabij met hunne oogen beschouwen ; derhalven behoorde het ons niet vzeemt te dunken / al is 't dat deeze alhier gewende Vissch / dooz een jaarlyksche en dagelyksche erbaarenheit / wegens de gemelde teekenen genoegzaam bedzeven is / en overal weet waat zy zich bevind. Daar en boven weet ze ook gelyk wy / het roer te wenden / of liever gelyk de Ojevaar zynen tyd te beraamen / of als de gemelde Vogels uit Zee haare nesten vinden / en aldus een goede en bekende koers / langs hunne zoo genaamde bakens / naar het hui wel bekende Waigat te nemen ; dat dan mede niet vzeemt is / want indien de Ojevaar in 't overbliegen van verscheiden landen / achteloos waar / quam hy op zynen gewoonen tyd niet over ; of indien deeze Vogelen op 't Ws / Water / de Lucht en 't Landt geen acht gaven / stondenze in gebaat / om meer van haare nesten te vertopderen / dan ze die naderen zouden. Desgelijks ook de gemelde Visschen / indien ze op alle heimelyke teekenen niet wilden letten / waren ze eerlang dooz hun achteloosheit / genoegzaam als spken / wamieer ze somtyds in den Herfst / 20, 40, 60, 80, 100, en meer Daplen naar de Dool of Doozdwaarts in 't Ws zyn / en alsdan volgens de gemelde teekenen / geen goede en bekende koers namen / zou het eerlang boven hun hoofdt zoo sterk toe vlyzen / dat het hun ondoenlyk viel met hunne kruinen dooz 't Ws te booren / zulks ze noodzaaklyk zouden moeten sikkien en vergaan.

Mademaal dan / om deeze en meer andere redenen / de kennis om hun aas en aasplaatzen t' onderscheiden / of waar langs dien weg te bekomen / insgelijks dooz welke wegen hunnen vbandt t'onttopken / en overzulkis alle de aangeroerde achtgeevingen in 't overzemen der gronden /

En dus hun
gewoone
Gewest weeten
te vinden.

den / booz deeze Disschen niet min gewigtig en noodzaaklyk zyn / als booz den Oebeaar en andere Vogelen in 't overvliegen der landen; zoo willen we hen eben zoo wel als den Oebeaar enz: mede toevertrouwen / dat zy al het gemelde niet achteloos te boden komen; 't geen we mede te lichter van hun kunnen denken / om dat hunne doening / ebenens als de doening dergemelde Vogelen / en hunne oplettendheit mede het zeer klaar en overvloedig bevestigt; welke bevestiging van deeze en meer andere geballen / hui natuurlyk verstandt genoegzaam te kennen geeft / 't welk op een gemeen Jaar in de volgende verhandeling blyken zal. Dus verre nu denkenwe / in boldoening van de tweede en laatste vraag alhier genoeg te hebben gezegt.

In deeze onze redeneering hebbenwe omtrent Spitsbergen, in 't N^o / Koers en een zeldsaame koers der Stroomen aangemerkt / namentlyk aan de Oost-
3pde van dit Eilandt om de Zuid / aan de Westspde om de Noordt / en nader t'on-
in 't West-ys om de Zuidwest; en zoo men meent / zou 'er op de hoogte derzocken,
van 78 of 79 Graden een te zamenloop van Stroomen zyn / byna een
Maalstroom gelyk / en op noch hooger graden in 't selve N^o / zou de
Stroom zynen koers weer naar het Noorden neemen. Nademaal nu aan
de rechte kennis deezer en meer andere Stroomen / in de Visschery zeer
veel gelegen is / eensdeels om den koers zoo veel mogelyk daar na te
schikken / als ook om tot gerustheit of ongerustheit te kunnen dienen /
na dat de plaatsen zyn / alwaar men zich bevind; derhalven zoudenwe
deszelfs wezentheit en oorzaak wel willen onderzoeken. Maar dewyl
wy in de eigentlyke Westys-Visschery / of de Visschery van een gemeen
Jaar / noch verscheiden aanmerkenswaardige zaaken / deeze Visschery
wat meer raakende / te gemoet zien / zoo zullenwe nu niet alleen het Zuid-
dys / maar ook het Zuidys-Jaar verlaaten / en tot de Visschery van een
gemeen Jaar over gaan.

Wy noemen 't een gemeen Jaar / om het van een Zuid-ys-Jaar te
onderscheiden; want anders zyn 'er alzooveel Zuid-ys als gemeene
Jaaren. Doch echter eerwe van onze verhandeling over de Visschery
van 't Zuid-ys overgaan tot die van de eigentlyke Westys-Visschery / of
Visschery van een gemeen-Jaar / en ons aan de kennisse van de reeds
aangewezen en meer andere koersen der Stroomen in de Visschery zeer
veel gelegen is / zullenwe derhalven in 't vervolg van het derde Deel dee-
zer Verhandeling met een byzondere achtgeving onze gedachten over de
Stroomen laaten gaan / en de oorzaak der selve wat naaukeuriger on-
derzoeken / zulks wy daar uit beelerlei koersen / als mede het hoog en laag
vloeyen der selve / aldaar en op meer andere plaatsen / te gemakkeliker
zullen kunnen afleiden; en om deeze eigentlyke Westys-Visschery op een
gemeen Jaar ter bequaamer plaatze te beginnen / zoo dunkt ons geen
bequaamer oort daar toe te kunnen uitbinden / alwaar wy van de selve

Waar de
Westys-Vif-
schery het
gevoeglyk-
he-

ste te begin-
nen is; aan-
gewezen.

behoorden een aanvang te maaken / als omtrent het groote en voozname Eilandt Spitsbergen , alwaat wy reeds van om de Oost genaadert zyn / en zullen / vervolgens vooztgaande / om de West / langs / in en door het Westy's booren / vooz eerst op hooge / en daar na op laager graden / en dus mede het Jan Mayen Eilandt gaan bezoeken ; verders zullenwe Oud-Gronlandt en alzoo vervolgens langs des zelfs Kusten / tot aan de Straat Davis vooztgaan / of zoo verre de eigentlyke Eilandsche Walvisch zynen loop heeft.

BLOEIJENDE OPKOMST
 Der Aloude, en Hedendaagſche
 GROENLANDSCHE
 VISSCHERY.
 DERDE DEEL.

EERSTE HOOFDTSTUK.

De Eilandsche- of West-ys-Viſch word voornamentlyk omtrent Spitsbergen, 't Jan Mayen Eilandt, en aan de Oud Groenlandsche Kuffen tot aan de Straat Davis gevangen. Engelschen de eerste bevaarders van Spitsbergen; waar in hen de Hollanders navolgen; 't welk de Engellchen trachten te weeren, doch bygelegd word. Strecking en gelegenheit van Spitsbergen, alwaar allereerst de Viſſchery stand grypt. Bayen door de Engelschen in bezit genomen; als mede door de Hollanders, Deenen, Hamburgers en Biskayers. Verdere ontdekking van dit Viſchryke Eilandt. Waar in de eerste Viſſchery bestond. Witviſſchen, Walruffen en Robben beschreeven; Grootte voordeelen in de eerste Viſſchery behaalt.

Het groote Viſchryke en daar dooz zeer vermaarde Eilandt Spitsbergen, werd / als in 't tweede Deel Pag. 85 is gezegt / in den Jaare 1596. van de Hollanders / en in 't volgende Jaar van de Engelschen ontdekt / in 't Jaar 1608. van d'Engelschen en 1612. van onze Nederlanders bevaaren / volgens dooz de Fransen en meer anderen bezocht / gelyk uit de Beschryving van Richard Nicolzon, een Engelſman / blykt / die in den Jaare 1652. zyne Beschrybing over Spitsbergen en Nova-Zembia in 't licht gaf.

De Engelſcher eerste bevaarders van Spitsbergen, waar in hen de Hollanders na-
 ,, Spits-gevolgt zyn.

„ Spitsbergen, zegt hy / is een gedeelte van Groenlandt, gelyk ook:
 „ Nova Zembla. Deze naam Spitsbergen hebben de Hollanders aan:
 „ dit Landt gegeven / nademaal 'er zeer veel hooge Spitse Bergen ge-
 „ vonden worden. Als men nu in den Jaare 1596. vooz de derde maal
 „ was uitgevaaren / om dooz 't Noorden een weg naar China te soe-
 „ ken / rees 'er onder de Scheyps Opperhoofden der twee Scheyen/
 „ deezen togt zullende doen / eenig geschil; bevindende zich te Westelyk /
 „ wilde de eene met zyn Schip Oostelyk / en de andere Noor-Noord-
 „ Oostelyk op zeilen; deezze oneenigheid veroorzaakte de ontdekking dee-
 „ zes Lands / 't welk vervolgens in 't Jaar 1608. dooz de Engelschen tot-
 „ op de hoogte van 82. Graaden bevaaren wierd / alwaas ze een vaste
 „ Ijs kust vonden. Sedert zondenze Jaarlyks eenige Scheyen der-
 „ waarts / om Walrus-tanden op te doen / als mede om 'er traan te
 „ kooiken / en dit genot trokkenze alleen tot op den Jaare 1612. wan-
 „ neer de Hollanders mede derwaarts quamen om 't zelfde werk te ver-
 „ richten / vervolgens de Franssen en meer anderen. Verders zegt hy
 „ dat dit Landt / 300 verre het van de Engelschen bevaaren is / zich van
 „ 76 tot omtrent 82. Graaden uitstrecte. Gelyk het ook bebonden word.
 „ In de Kronyk van Twisk word verhaalt / dat de Engelschen zich aan
 „ Spitsbergen zoo wel bevonden / dat ze dit Landt vooz hun in bezitting
 „ wilden houden / zulkz ze den Hollanders zochten den aankomst te we-
 „ ren; dat ze in 't Jaar 1613. twee Hollandsche Scheyen met hunne La-
 „ ding / Netten / Booten / Sloepen en wat verder tot de Disschery van
 „ dien tyd noodig was / namen / ter Somme van 130000 Guldens
 „ waardig geschat. En verders dat ze in den Jaare 1617. wederom de
 „ Disschery den Hollanderen zochten te beletten / doch daar over in gebedt
 „ geraakten / waar in de Engelschen te kort schooten : zoo dat toen de Hol-
 „ landers van hun een Schip namen / en in Hollandt opbragten ; maar
 „ dit dooz de Hoog. Moog. Heere Staten hen niet wel afgenomen / werd
 „ het Schip weder ontslagen / en den Kapitein met een geschenk te rug
 „ gezonden. Deze geschillen en diergelyke handelweering mede in Oost-
 „ Indië voozvallende / namen allenks zodanig toe / dat de Engelschen beslo-
 „ ten de Hollandsche Oost-Indieschvaarders in 't Kanaal aan te tasten /
 „ indien hen van hunnen Koning eenige oogluiking weder vergunt.
 „ Maar de Koning zoo wel als de Staten Generaal / zagen liever / als
 „ goede nabuuren behoord / dat deezze geschillen dooz redenen / en dooz geen
 „ wapenen wierden beslegt ; dies zonden / op begeerte van zyne Maje-
 „ steit / de Staten in 't Jaar 1618. eenige aanzienlyke Personaadjes naar
 „ Engelandt / die ook beleefdelyk aldaar ontfangen wierden.

„ Om dan ter zaake te komen / zoo konnenwe hier uit genoegzaam af-
 „ leiden / dat het in den eersten aanvang deezzer Disschery niet quaalpk
 „ heeft gestaan / gelyk ons uit meer andere Historiën en byzonder uit
 „ de. mondelyke berichten van verscheiden Oude Commandeurs / Stuur-
 „ lieden /

Door Ric-
 hard Nicol-
 zon dusdaa-
 nig be-
 schreeven.

De Engel-
 schen frag-
 ten den
 Hollanders
 deezze vaart
 te weeten ;

Dat echter
 word byge-
 legt.

heden / Harpoeniers en Mattroozen gebleeken is / die dit wederom by overlevering van noch ouder hadden ontfangen. Uit alle deeze berichten en uit onze eige onderbinding is 't / dat we deeze volgende beschryving van dit voornaame Eilandt / aan de waarheid g'toetst / hebben opgemaakt.

Dit groote en beruchte Eilandt / is met den Zuidhoek op 76 graden Strekking-e gelegen / van daar Noorden / doch wat Westelyker en dan meer Oostelyk gelegen-
heit van
Spitzbergen. zich strekkende. Tot aan de Noord-Baay legt het op 80 graden ; verder valt de kust 16 of 20 mylen om de Oost tot aan 't Waigau , en van daar langs het Noord-Oosterlandt naar de 7 Eilanden wederom Noordelyk uitdrukkende / tot omtrent 82 graden en noch verder ; doch het kan zeldtyds wegens het Ijs niet Noordelyker bebaaren worden / gelyk reeds uit het bericht van den Engelsman blykt. Deeze strekking een lengte van 80 mylen uitmakende / bevindt men 't Eilandt omtrent half zoo breed / leggende als in 't midden van de Disschery / tusschen Yslandt en Nova-Zembla , of omtrent in 't midden tusschen Jan Mayen-Eilandt , Zembla , Noordkaap en de Pool. Dit Eilandt is na des zelfs groote / mede wel verzien van schoone en ruime Baysen / waar van eenigen zich verre Landwaarts strekken / als van 8 tot 12 mylen en meer ; 't meerendeel zynze gezondert van Klippen en gronden / en op veele plaatsen van een zeer goeden Ankergrondt verzien ; daar en boven heeft men 'er overal langs den wal / en in de Baysen een zachte stroom / ten zy by stormachtig weer : maar byna nooit geen gebaarlyke gier- of dwaalstroomen / zulkas dat men 'er niet een storm onbeschroomt uit Zee op 't Landt durft aanloopen / en indien men maar een weinig erbaaren is / kan men meest in alle Baysen zonder Loots inkomen / en veelyds een gewenste ree bereiken. De groote en uitgestrektheid van dit Landt en des zelfs strekking der kusten / nevens de Bogten / Inhammen en Baysen / met der zelver naamen / zyn reeds in verscheiden kaarten omstandig genoeg aangedewezen en beschreeven. Maar alzo die eenigermaaten al by wat gebreke helpk worden bevonden / hebbenwe eenige voornaame Beminnaars der Wetenschappen dank te weten / dat wy ons alhier van eenige nieuwe kaarten / uit naaukeurige teekeningen opgemaakt / komen dienen / waar in alle vereischte opmerking is waargenomen : derhalven wy den Opmerker dezes / derwaarts wyzen / om te eerder tot onze beoogde Visschery te komen.

In den eersten opkomst der Disschery / bond men de Walvisschen al hier / gelyk reeds gezegt is / in hun eerste natuurlyke en aangebooren onnoselheit / zwenkende dit Landt om en om / 't welk door de meenigte der Honden en Baysen mede zeer aasryk is / welke Wiscb dan ook naar dit Nag / in alle de Baysen / zoo wel in de Zuidelyke buiten 't Ijs gelegen als in de Noordelyke in en naby het Ijs / quam / zulkas men hier omtrent overal Wiscb vond. Aasryke
gronden
omtront he-
zelve, ver-
oorzaakte
eene over-
vloed van
Viscb.

Waar op 't
allereerst de
Visschery
standgreep.

Welke Bai-
jen d'Engel-
sen in bezit
namen;

Als mede de
Hollanders;

Insgelyks de
Deenen,

Hambur-
gers,

En Biskai-
ers.

Verscheiden
Baijen ver-
der ontdekt,
en welke
dit waren.

bleeven / vermits de Dorsten zich de zelve niet aantrokken / waar door
dit Landt voor allen Landaart by en bebaarbaar bleef ; zoo werd
dan eindelyk met zoo veel gedoogzaamheit als 't mogelyk was / dit
Landt onder hen verdeelt ; de Engelschen als de eerste bebaarderz / zagen
het niet t' eenemaal voor hun te behouden / echter begeerdenze in deeze ver-
deeling eenig voorrecht ; zy verkooren derhalven naar 't Zuiden buiten 't W /
eenige der schoonste en voornaamste Baijen / te weten : de Horizont-
Baay , de Klok-Baay en de Behoude Haven , by en bezuiden het Voorlandt
gelegen / insgelyks achter het Voorlandt een kleine Baay / tegenwoor-
dig noch de Engelsche-Haven genoemt / en benoorden het Voorlandt nevens
de Magdalene-Baay , heden noch de Engelsche-Baay geheeten. Deeze Baijen
en Havens door hun verkooren / of alreede in bezit genomen / wildenze in
den aanvang behouden / derhalven werden de Hollanders genoodzaakt
wat Noorpdelpker hun verblyf te nemen / en namen het grootste Eilandt
nu noch het Amsterdammer Eilandt geheeten / in bezit / hebbende aan weer-
zyden een groote en schoone Baay / de Noord en Zuid-Baay genoemt / en
landwaarts daar deeze te zamen loopen / de Hollandche-Baay geheeten.
De Deenen laater komende / moesten zich derhalven wat kleinder be-
helpen / en plaatsien zich daar nevens aan / tusschen de Engelsche en Hol-
landsche Baijen / op 't laage Eilandt / nu noch het Deensche-Eilandt
geheeten / hebbende een kleine Baay toen de Deensche-Baay genoemt. De
Hamburgers noch laater gekomen / vonden aan de Westzyde / die zy het
liefste verkooren / om dat hen 't W aldaar het minste hinderde / gelyk
verder blyken zal / noch een kleine Baay bezuiden de Magdalene Baay ,
heden noch de Hamburger-Baay geheeten. De Fransen of Basques , ver-
mits dit meest Biscayers waren / mede wat te laat komende / en alle
de toenmaals bekende Baijen bezet vindende / plaatsien zich wat
Noorpdelpker als de Hollandche-Baay , een weinig beoosten den Zeeuschen
Uytkyk , naast de Roode-Baay , voor een groote bogt / hebbende een
lang uitstreckenden hoek of punt / waar onder een goede reede is / wel-
ken hoek of punt nu noch de Biscayer-hoek word geheeten.

Dervolgens is dit groote Eilandt van tyd tot tyd rondom noch ver-
der ontdekt en bebaaren. Aan de Westzyde is dervolgens beoosten of be-
noord oosten den Biscayer-Hoek noch ontdekt / de reede onder 't Keene-
veldt , daar nevens de Liefde-Baay , dervolgens de Wyde-Baay en in dezelve
Jan Tennissens-Baay. Deeze Wyde-Baay loopt diep Landwaarts in / en
naar giffing omtrent 16 of 17 mylen ; heeft aan weersyden verscheiden ree-
ven / waar van centgen ; Myl van Landt met een rug afstreeken / en waar
onder / benevens 't gemelde Baaptje / zeer goede rees zyn. Naast de
Wyde-Baay volgt dan de Mossel-Baay , daar aan den Vlakken-Hoek , en
om deezen Hoek het Spiritsbergen-Waigat , voor aan in 't Waigat de Beere-
Baay , wat verder de Lomme-Baay , en ober het Waigat is 't Noord-Go-
sier Landt gelegen ; aan het zelve / schuins ober de Beere-Baay , vind
men

men de Brandewyns Baay en wat Noordelyker de 7 Eilanden. benoorden deeze Eilanden of noch Noord-Oftelyker / word verder Landt gezien / maar blyft noch onbekend / nademaal men 't zelden / wegens het Ijs / niet verder dan de 7 Eilanden bebaarbaar vind. Deeze Eilanden zyn op 81 graden gelegen. Infgelyks is dit Landt mede om de Zuidt / de Zuidkaap om naar Dilco, het Halveimaans-Eilandt en verder beoosten 't Landt tot aan de Rykiffen Eilanden, eerlang bekend en bebaaren geworden. Dermits wy wreeft in alle deeze Bajen / en in eenigen / vercheidemaalen zyn geweeft / zoudentoe van der zelve ruimte in 't inkomen / de diepte der Gronden / ftrekkinge Landwaarts / inwendige Bogten / Bergen / Ijsbergen / Ankerplaatfen en meer andere hoedanigheden / een breed verhaal konnen doen : maar dewyl dit Landt allenks zoo sterk bevaaren is / dat niet alleen de meeste Commandeurs / maar ook de meeste Harpoeniers en Matroozen / door hui jaarlykse erbaarenheit / een genoegzaame kennis van alles gekreegen hebben / behalven dat zulks breed genoeg in de gemelde Kaarten word aangewezen en vertoont / zoo zullenwe kortzheit halben / de Befchrybing hier van achterlaaten / om te eerder tot ons oogmerk te geraaken.

Wy hebben van dit Landt als zeer wel gelegen tot de Viffchery aangemerkt / niet alleen / om dat het als in 't midden en 't vooznaamfte der zelve legt / maar ook om dat het / met het Noordend tegen en in 't Ijs / en met het Zuid-end / tegen en in de ruime Zee gelegen is / daar Zembla, anders ook zeer Difchryk / echter in dit geval vooz wyken moet / leggende met het Noord-end tegen het Ijs en met het Zuid-end tegen het Landt ; infgelyks is Spitsbergen wegens de welgelegenheit en het getal zynner fchoone Bajen / ongemeen daar toe bequaam ; en vernits wy 't Difchryk gevonden hebben / zoo lust ons mede het in 't ruuw af te fchetfen / 't geen we anders uitvoerlyker hadden voozgenomen indien ons de begeerte tot de Befchrybing der Viffchery niet aanporde / om in 't verhandelen der zelve voozt te gaan. Om dan van dit Difchryk Eilandt te beginnen / zoo zullenwe voozaf laaten gaan / op wat wyze eertpds de Viffchery gehandhaaft wierd / en vervolgens tot het hedendaags gebruik is overgebragt.

't Schynt als of de Engelschen in 't begin deezer Viffchery / in de Horizont-Baay, Klok-Baay en meer andere Bajen / vooznaamentlyk met Netten uit zwaare Lynen bestaande / en Zegens-gewyze gemaakt / naar Witvifch hebben gevist en veel gebangen / want in deeze Bajen / nevens de Ijsbergen en meer andere daar te vinden vlakten en afwateringen / onthoudt zich noch veel Witvifch / om 't versche Water en het aldaar zynde Walvifch-aas ; doch toen in haare eerste onnoztheit wartschynlyk veel tammer en meenigvuldiger dan nu. In deeze Bajen onthielden zich toen ook veele Walruffen en Robben / maar nu weinig ;

Dit Eiland eertyds het welgelegenfte van de Viffchery weeft ;

En zulks omder zelve fchoone en Vifchyke Bayen.

De Engelfche Viffchery bestond eertyds in 't vangen der Witviffchen, door Netten uit zwaare Lynen bestaande.

insgelyks veele Walbiffchen en nu weinig of byna geen. De reden hier van zal hier na blyken.

De Witvifch
befchreven;

Deeze gemelde Witvifch is byna in gedaante den Walvifch gelyk; hy heft geen Din op den rug/ maar van onderen is hy van twee groote Dinnen bezien. De Staert is mede niet die van den Walvifch gelyk; hy heeft een Spuit of blaasgat/ waar uit hy insgelyks Water werpt/ als mede een bult gelyk den Walvifch: maar van berwe is hy geflachtig wit. Daarmaate van zyne groote is hy mede zeer fprekachtig/ nicleberende een half quartieel Spek/ doch dit Spek is zoo week/ dat de harpoen licht uitscheurt. Wanneer men deeze Vifch veel zag/ achte men 't in de opkomst van de Viffcherp: maar nu niet/ een goed voortteeken van de aanftaande Walvifchvangst.

Insgelyks
Walviffchen.

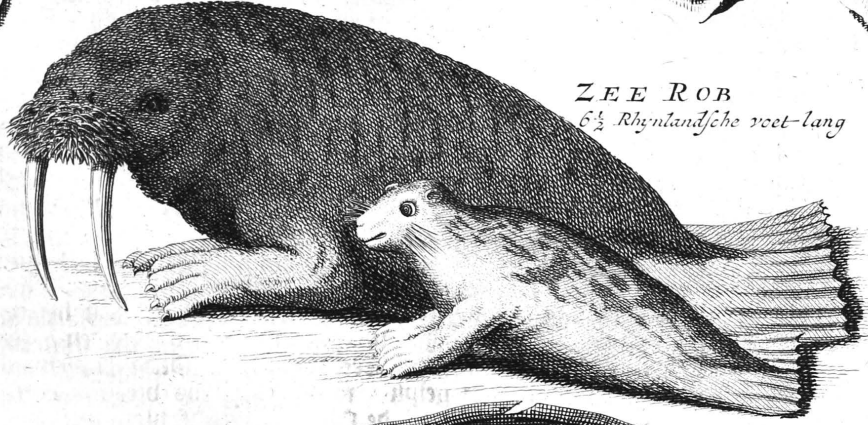
De Walruffen en Robben/ begeeven zich in 't warmfte van den Zomer by de daar zynde vlaktens/ fomtyds met groote troepen of drommen van 80/ 100 en 200 teffens te Lande/ en konnen 'er zich inzonderheit de Walruffen/ eenige dagen na den anderen onthouden/ tot dat hy den honger perft om weder Zee te kiezen. Deeze Walruffen zyn byna in gefalte de Robben gelyk/ maar nochtans veel fterker en grooter; hunne pooten zyn mede als de Robben met vyf klaauwen bezien/ doch korter van nagels/ en hun Hoofd is dikker ronder en fterker. De huidt van dit Zeedier is/ doornaamentlyk aan den hals/ een duim dik/ kort haitig/ van verfcheiden berwe/ en ook alletwegen kronkelig. In de bobenfte kaak zitten twee tanden/ die zich over de benedenfte uitsprekken/ wiens lengte van een halve/ en ook wel van een gantsche elle zyn; welke tanden naar maate van hunnen Ouderdom groot worden. Sommige Walruffen worden 'er met een tand gezien/ vermits ze dooz 't vechten of wel dooz Ouderdom die verliezen of uitballen. Deeze Walruffftanden/ worden fomtyds niet min waardig/ zoo niet waardiger dan Olifantftanden geacht; inwendig zynze dicht en ook zwaar/ maar aan den wortel hal. Hunne muil is die der Offen gelyk/ onder en boven met holle fteekelingte bozfels bezet/ ter dikte van een Stroohalm/ en verftrekt hen dooz een baardt. Boven deezen muil zyn twee Neusgaaten/ waar uit dit dier water/ gelyk den Walvifch blaast/ doch niet weinig geruisch. Hunne Oogen zyn gantsch vuurig en rood/ als mede hunne heete natuur des Zomers zoo hitfij/ dat ze het water aan hunne oogen niet veelen konnen/ derhalven onthoudenze zich op dien tyd meer als anders op 't Landt.

En Robben,

De Robben zyn Zeedieren die zich fomtyds wel mede te Landt begeeven; zy hebben voeten als Ganzen/ aan ieder vyf nagels/ alle dooz een zwarte huidt aan een gehecht. Het Hoofd is een Hondskop gelyk/ met afgesneeden ooren/ doch in den eenen dikker dan den ander. Aan den bek hebbenze een baardt/ insgelyks eenige hairen aan den neus en boven de oogen/ doch weinig en zelden meer dan vier. Hunne oogen, zyn groot
ber-

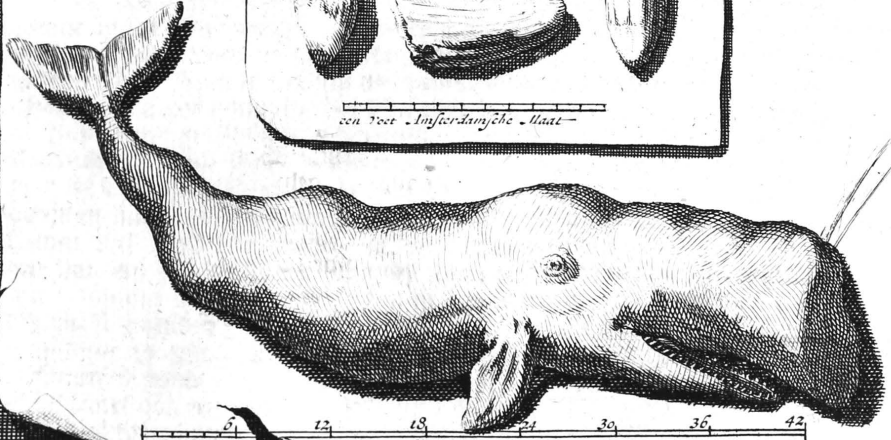
WALRUS, lang 9 Rhyndanfche voete.

ZEE ROB
6½ Rhyndanfche voet-lang

POTVISCH tanden

een voet Anfierdantje maat

Rhyndanfche maat van 42 voet

CACHELOT of POTVISCH, Big. III. beschreeven.

Verheben en helder. De huidt met zeer kort hair bewassen / is veelberwig of bont geplekt ; eenige zyn zwart en wit / anderen geel / sommigen graauw en ook wel rood. Scherpe tanden hebbenze / waar meede zy een stok diepe kuilen indyten. Schoonze van achterlyf lam schynen / springenze of klouteren echter op de Vsschotsen / waar op ze zich in de Zou gebaakert hebbende / somtyds te slaapen leggen. Wanneer het stormt / zynze genoodzaakt te verhuizen / om het geweld dat de Zeebaaren tegen de Vsschotsen gebruiken. Op het Westys woordenze wel meest en in meenigte gevonden / zulkz men by gebrek van Walvischvangst / genoegzaam een lading van deze Zeedieren zou konnen opdoen / en het ook wel gebeurt is / dat 'er zich kleine Scheepjes hebben van verzien. Maar moeyelyk zynze te vissen / en ook niet altoes even bet ten tyde wanneer zich de Schepen in Groenlandt onthouden. Ontrent Spisbergen vind men 'er weinig / maar zoo veel te meer Walrussen. Doch indien men 'er veel Robben vind / is 't een teken / dat men een goede Walvischvangst te verwachten heeft. Dies schynt het datze mede van 't aas der Walvisschen leven. Anderzins aazenze zoo men meent op kleine Visch ; maar opgesneden / vind men in derzelve maag niet dan lange witte wurmen en Walvisch aas. De grootste Robben zyn gemeenlyk van 5 tot 8 voeten lang / wiens spek de beste traan uitkevert.

Deze Robben en Walrussen wierden toen op 't Landt gedood / te weten : de Robben om hunne huidt niet te beschadigen / soeg men met een stok op den Neus / vermits de huidt en 't Spek beiden van een nutlyk gebruik zyn : maar de Walrussen / wiens neus zoo hard is / dat ze de stok verdraagen kan / doode men op 't Landt met Lenssen / want hunne huidt van geen gebruik zynde / schoomde men derhalven niet te quetsen / doch wierden niet anders dan om hunne tanden en 't Spek gedood ; hun Spek is nevens dat van de Robben en Witvisschen / van deugd en waarde byna met het Walvischspek gelyk ; hunne twee tanden die hen gelyk den Olifant by den neus uitsteeken / zynde somtyds niet min waardig dan hun Spek / want dit been byzonder het binnenste of 't hart daar van / veel hooger in waarde dan 't Vooz word geschat / en booznamentlyk zyn de groote tanden / daar veel pit of hart in is / derhalven veel meer van waarde als de kleinen ; want als de kleine tanden van een pondt zwaar somtyds maar een gulde het pondt waardig zyn / worden de grooten die 3 / 4 en 5 ponden weegen / vooz 3 / 4 en dikmaals 5 gulden het pondt verkocht : derhalven hoe zwaarder / hoe waardiger zy zyn. Een gemeene tandt weegt 3 pondt en alsdan beide te samen 6 pondt / tot 3 gulden het pondt / beloopt deeze 18 gulden. Dus levert ook een gemeene Walrus ; Quardeel Spek-Traan uit / het Quardeel tot 36 gulden gereekent / beloopt mede 18 gulden / zulkz dat een Walrus / 300 aan spek als tanden / te samen 36 gulden waarde

Waarom
deze Zee-
dieren ge-
vangen
wierden.

Wat waarde
deze Zee-
dieren had-
den.

uitleveren kan. Dit is na een gemeene vangst de gewoone waarde / die met 2 of 3 overbloedige Jaaren wel op 26 guldens daalen kan / en in tegendeel / met 2 of 3 schaale vangsten na den anderen / weder op 50 of 60 guldens loopen / en 't kraapzaad alsdan meede niet wel slagende / tot op 70 guldens. Ausgelyks is 't ook met de tanden / na dat 'er veel of weinig zyn / hebbenze min of meerder waarde. De Witvisch word alleen om 't Spek gevangen / maar de Kobbren hebben behalven hun Spek / een huidt 3 / 4 of 5 Scheelingen waardig zynde / nadat ze mooi of groot zyn. Als nu 2 of 3 Walrussen / 3 of 4 Witvischen en 4 of 5 Kobbren ieder een Quardeel Spek uitleveren / en daar en boven de gemelde tanden en huiden / 300 hebben deeze eerste Visschers die toen weinig in getal waren / in de eerste beginselen der Visschery / een ryke vangst konnen doen / want toen al het gemelde in een merklyker hooger waarde was / dan nu / gelyk uit de geroofde twee Schepen / waar van op pagina 192 gewag is gemaakt / wens vangst 130000 guldens waardig wierd geschat / genoegzaam af te neemen is. Weinige Jaaren verlieden 'er echter / of men begon het verschriklyk Monster den Walvisch meede aan te doen / want de Witvischen / dus vervolgt wordende / weeken eerlang naar de diepte / alwaar de gemelde netten van geen gebruik waren. De Walrussen en Kobbren namen meede naar andere plaatsen de wylt. Wat de Kobbren aangaat / vermits ze niet min greechtig hun verblyf op 't Ijs als op 't Landt neemen / weeken alle naar 't Ijs / gelyk ze ook noch langs den Zoom van 't Westys / op eenige plaatsen met honderden by elkander op de Ijschofsen leggen ; de Walrussen van natuur meer geneegen voor 't Landt zynde / begeven zich meede wel op zodanige Schotsen nabij Landt : maar begaven zich toen naar andere noch onbekende Bassen en Eilanden / en weeken ter eene zyde naar 't Noordoosterlandt en de 7 Eilanden , ter andere zyde naar Disco , 't Beeren-Eilandt , 't Halvemaans Eilandt , 't Ryk-lifen-Eilandt en meer andere plaatsen / alwaar ze nu noch jaarlyks op de verhaalde wyze gevangen worden / als meede de Kobbren langs den Zoom van 't Ijs / die men aldaar by honderden op de Schotsen met stokken dood staat ; maar de Netten om Witvischen te vangen / zyn om de gezegde reden in vele Jaaren niet gebruik. Somsyds word 'er noch wel een / gelyk ook de Eenhoorn Visch met den Harpoen gevangen.

Die toen een ryke vangst den Visschers aanbragt.

Doch al-lenks weer af nam.

T W E E D E H O O F D T S T U K.

Walruffen en Robben waar die het meest gevonden worden. Liffen gebruikt om deeze Zeedieren te vangen. Walruffen onthouden zich op 't Landt, in 't Water of op Yfchotfen; worden met den Harpoen gefchoten, doch zeer omzichtig. Walrus- ftrydt hoedanig op 't Landt ondernomen, om deeze Waterdieren te verfchalken. Voordeelige Walrusvangft door Ryke Yfe aan de Ooftkant van Spitsbergen opgedaan.

Eer wy tot de Beschryping van de Eilandfche Walviffchvangft overgaan / zynwe gezint voozaf over de Robben en Walruffen noch iets byzonders aan te merken; eerftelyk / dat wy van de Robben gezegt hebben / dat 4 of 5 der zelve een quardeel Spek uitleveren / daar nu de erbaarentheit leert / dat 15 of 16 van dezelve op een Quardeel gefchat worden; om dan de reden hier van te weten: deeze is tweederlei; vooz eerft / 300 is het Walviffch-aas / waar op de Robben mede fchynen te aazen / en waar van we reeds hier vooz omftandig bericht gegeeven hebben / veel overbloediger naby landt / en in de Baijen / dan in 't Hg: derhalven hebben de Land-Robben / beter gelegenheit om vet te worden / als de Hg-Robben. Ten tweeden / 300 zyn ook de oude Robben / gelyk de oude Walviffchen in deeze langduurige zeehryg / mede zodanig geoeffent / datze dooz hun jaarlykfche erbaarentheit / het algemeene Slagveldt kennen / en het dieghalven fchynen t'ontwipken. Deeze ftryp-plaatf tegen de Robben is voornaamentlyk tuffchen de 74 en 77 graden begreepen / en zulkf aan den Zoom van 't Westfys. Infgelykf worden 'er in de Straat Davis en by Zembla mede veel Robben en Walruffen jaarlykf gevangen / welkers huiden en tanden noch veel in Hollandt verkocht worden / en uit Moskovie komt een weinig Spek en Craan: maar in de Straat Davis word dit onder dien Landaart vooz een lekkere fpyf gehouden / en dus by hun zelfs vertiert. Wat Spitsbergen aanbelangt / daer fchynen de Robben / 300 wel oude als jonge / allenkfs t'eenemaal verdzeeven / behalven dat 'er fointyds noch eenige weinigen gezien worden / en ook wel een gebangen; maar op 't gemelde slagveldt worden 'er jaarlykf noch eenige honderden gedood. Vermits nu meest alle de Schepen tuffchen de 77 en 79 graden zich in 't Hg begeeven / en alsdan met de Zuidwest-stroom eerlang om de Zuidt bypen / tot op 75 of 74 graden / 300 trachtenze weder uit het Hg te komen / en vervolgens zeilenze iangf den Zoom van 't Hg om de Noo:dt / met dit oogmerk / om

Spek of
Traan, die
de Walruffen
en Robben,
tegenwoor-
dig uitleve-
ren,

Waar de
Robben 't
meest ge-
vonden
worden.

op hooger graden of om de Oost de Diffscherp weer te herbatten. In dit zeilen bindense van waar zy uit het W^s gekomen zyn / tot ointrent de 78 graden / met mooy weer / langs den Zoom van 't W^s / op eenige plaatsen / tamelyk veel Robben op schotfen leggen / doch allermeeft op 75 en 76 graden / waar op dan eenige Schepen alle hunne sloepen afzenden / die ieder naar een byzondere schotfs roeijen / roepende en schreeuwende / om de Robben verbaast te maaken / en te beletten datze niet alle van de schotfs afwalteren / eer men 'er met de Sloepen by is ; wanneer dan 2 of 3 mannen vooz in de Sloep gereed staan met Spoozstokken verzien / die op de schotfs springen / en sountyds van 20 of 30 stukks / 3, 4 of 6 betrappen en met deeze stokken op den neus dood slaan ; in de Sloep gesteept zynde / weind men 't weer naar een andere schotfs / tot zoo lange dat men de Sloepen vol heeft / en alle de oberige Robben zyn verjaagt. De gedoodde Robben te sloop gebragt / zeilt men wederom voozt / tot men een ander School van Robben komt aan te treffen / en kan men op deeze wyze voozt zellende / sountyds 2 of 300 vangen / eer men 't gemelde Slagveldt ten einde / en tot 78 graden gekomen is ; want Noozdelyker / alwaar meest altoos de Schepen af en aan kruiffen / om een goede gelegenheit te vinden / in 't W^s of om de Oost te kunnen koomen / verneemt men geen Robben meer. Eenigen / om in de Walvischvangst niet te worden gehindert en opgehouden / maaken gantsch geen werk van de Robben ; anderen treffen in 't weder Noozd opzeilen geen mooi weer aan ; weder anderen met een goede vangst en welgeladen uit het W^s komende / stellen hunnen koers aanstonds naar Huls / en eindelyk vinden sommigen / dooz hunne voozuit zelders / de Robben overal gesteeurt en van de schotfen gejaagt / zulkss dat 'er weenige zyn / die gelegenheit of lust tot deeze Robbевangst hebben.

De Robben zyn meest alle noch klein en jong / die gemeenlyk niet meer dan 15 of 16 een quardeel Spek uitleveren / maar de ouden / die dooz jaarlykse erbaarenheit deeze vooz hun gebaarlyke plaatsen kennen en ontwerpen / zyn veel grooter / want indien men op 73 en 72 Graden komt / alwaar zelden Schepen zyn / vind men daar Robben waar van 6 of 8 een quardeel Spek uitleveren / gelyk wy zelfs bevonden hebben ; en waarschynlyk zullen in de gemelde eerste beginselen der Diffscherp / de Land-Robben noch grooter zyn geweest / gelyk mede die van Oud-Groenlandt de Straat Davis, Zembla en elders / ten waare deeze oude aldaar / dooz dit verholgen / mede naar heimelyke plaatsen weeken.

Wat nu de Walruffen aanbelangt / die men eertyds op 't Landt met gantsche drommen by een vond / en aldaar gedood wierden / deeze worden noch wel jaarlyks betrapt / maar nooit op 't Landt / ten zy op schotfen nabp Landt en in 't water / en meest zoo hier en daar / doch nooit by troepen ; wat hier de reden van zy / zullentwe mede eens onderzoeken.

Dooz

Listen gebruikt om deze Zee-dieren te vangen,

Woorden met Robben op den Neus dood gellagen.

Hoe veel Spek de Robben kunnen uitleveren,

Dooꝛ het tegenwoordige iſ men nu voornamentlyk met de Viſſchery in 't Ws bezich / daar ze eertydſ aan 't Landt plag te geſchieden / gelyk wyders blyken zal; in 't midden van 't Ws nu / verneemt men wel Walviſſchen: maar byna geen Kobben noch Walruſſen. De Kobben alſ gezegt iſ / onthouden zich op den Zoom van 't Ws / en de Walruſſen nabij Landt / in 't water en op ſchotſen / inſgelykſ op heimelyke plaatſen te lande / zulkſ dat onze Schepen / die jaarlykſ dit Landt aandoen / de Walruſſen allenkſ zodanig geſteurt en verjaagt vinden / dat ze zeer zelden die by drommen konnen aantreffen / en byna nooit op 't Landt; deezen die zy dan op een ſchotſ of in 't water betrappen / moete nteze met een ſtyve en daar toe gemaakte Harpoen / gelyk een Walviſch ſchieten / die echter veeltydſ van hun taaije en dikke huidt weerom afſluit: maar wel getroffen zynde / haaltmen de Walruſ met de lyn voozden ſteven van de Sloep / en ſteekt die met een ſtebige Lens / Walruſ lens genoemt / dooz zyn taaije huidt dood; vervolgens boegfeert men hem naar 't naaſt gelegen Landt / of aan een Wſſchotſ / op wiengſ blakte men hem opſleept / vermitsze gemeenlyk zwaarder alſ een Roe zyn; alſdan tptmen aan 't billen / verwerpt zyne taaije en dikke huidt / dewylze onnut iſ / klooft beide de tanden met een byl uit het hoofd / of om de tanden niet te beſchaadigen / houd men het hoofd af / en kooft het in een grooten ketel / vervolgens ſnyd men 'er het Spek / 't welk gemeenlyk een halve quardeel uitleebert / aan lange ſtrooken af / en brenzt het duſ te Scheep. Dit nu kan echter zoo weinig vooz de ſteedery vozeren / dat men 't / noch in 't Zaaizoen van de Viſſchery zynde / naaulpkſ waardig acht / om 'er naar te vallen / en den tydte te verſpillen / zulkſ het aan de Walviſchvangſt geen belet mogt geeven; maar het gemelde Zaaizoen verlooppen zynde / wanneer men om de Ooſt weder te rug komt / of geen blyk / van Walviſſchen op te doen ziende: zal men in 't opzeilen / Walruſſen voozkomende / noch wel eenige moeten aanwenden / en den tydte daar aan beſteeden. Nu iſ 't genoeg te begripen / dat het niet wel mogelyk iſ / op deeze wyze een groote vangſt te doen / ſchoon 't al gebeurde / 't welk wel eens geſchieden kan / dat men 'er in 't water / of op verſcheiden Wſſchotſen / een taameyke meeningte by elkander zag leggen / en duſ aantrof / zoo zynze in 't water byna al zoo bezwaarlyk te beroeijen / alſ een Walviſch; daar en boven ſchiet men de Harpoen dikmaals te bergeeffs / want behalven dat een Walviſch beter te treffen iſ / zoo ſluit de Harpoen op dezelve zoo niet te rug / alſ op een Walruſ; en op de ſchotſen betrouwt men zich zoo wel niet by de Walruſſen / alſ by de Kobben / om 'er op te ſpringen / 't welk mede zoo gemaklyk niet te doen valt; want zy leggen dikmaals maar 2 of 3 by elkander op een kleine vlakke ſchotſ / zoo datze daar veeltydſ eerder af zyn / eermen gelegenheit vind om 'er op te komen / vermits zy met hun logge en zwaare ligchaamen / tegen een groote en verheven ſchotſ niet

Walruſſen onthouden zich onder 't Landt, in 't water of op ſchotſen.

Worden met een byzondere Harpoen gevangen, en verder met lenſſe afge-maakt.

Hoe met de gevangen Walruſſen gehandelt word.

De Walruſſen moeyelyk en niet omzichtighet te vangen.

komen opklommen / gelyk wt de Kobben / die veel lichter van Ughaanz
 3711 / en met een snelder beweeging / dit zeer vaardig doen / en somtyds
 op 300 hooge en styl opgaande schotsen leggen / dat het te verwonderen
 is hoe zy daar weten op te komen. Deze Kobben bestaan derhalven
 veel grooter schotsen / zulks ze somtyds 20 of 30 sterk 3711; schoon nu
 echter de buitenste / die als met den neus over 't water leggen / ons
 ziende naderen / aanstonds zich te water begeeven / worden 'er eenige
 van de middelste noch betrapt; maar dit kan met het klein getal der
 Walrussen / zich op kleine schotsen onthoudende / 300 niet geschieden.
 Indien dan een groote en vlakke Wschots / rondom met den rand aan
 't water leggende / 300 stevig mogt wezen / dat die 10 of 12 van deeze zwaare
 Ughaamen zou kunnen draagen / 't welk zelden van de vlakke Wschotsen
 te verwachten is / 300 zou men echter op deeze schots gekomen /
 weinig kunnen uitrechten / dan alleen hen schielyk weg te jaagen / ten
 waare 37 300 stout mogten 3711 / gelyk somtyds gebeurt / dat ze eenige
 sterk zynde / niet willen wyken; echter zou men 't quaad genoeg niet
 hen hebben / want met stokken kan men hen niet gelyk de Kobben / be-
 schadigen / en met styve welgescherppte lenssen / moeten dikmaals wel
 driemaal te bergeefs streken / eer men door de huidt booren kan / vermits
 die 300 dik en taap is; dies moet men 't op een gespannen plaats aan-
 leggen / want daar de huidt slap is / kan men bezwaarlyk doorkomen :
 dus mikt men derhalven met de lens naar de oogen / waar op hy het
 hoofd / om die tontwyken ter zyden afdraait / dus blind men dan een
 gespannen plaats op of omtrent de bofst / alwaar men insteekt / doch
 schielyk de lens weder te rug haalt / of die zou door den Walrus met
 3711e tanden gebat worden / en ons met de zelve of het end van dien /
 lichtelyk kunnen beschaadigen / gelyk somtyds is gebeurt. Doch deeze
 Walrus-stypt kan op een kleine schots niet lang duuren / vermits 37 /
 't 37 gequest of ongenquest / eerlang te water gaan; derhalven is het voor-
 deeliger op 't Landt / gelyk noch volgen zal / hen aan te tasten. 't Voor-
 naamste dat men op de Wschotsen tegens hen uitvoeren kan / is / dat
 men alle de Sloepen; of 300 veel 'er te water 3711 / ieder naar een schots /
 of rondom een schots / naar een Walrus afzend / hoopende de zelve noch
 op den kant of in 't afballen te kunnen schieten / wanneer dan noch veel-
 tyds van 3 geschoten Harpoenen / 2 op hun taaije huidt zullen afstuiten;
 deeze die dan getroffen is / haalt men voor den steven / en handelt die als
 reeds is gezegt. Hier uit blykt dan genoegzaam dat 'er op deeze ma-
 nier in 't water en op schotsen weinig buit te haalen is / waaroni de he-
 dendaagse Commandeurs weinig voordeel op de Walrussen te behaa-
 len zien.

Somtyds
 worden 'er
 wel Walrus-
 en op 't

't Bebeurt noch somtyds wel / dat 'er Walrussen op 't Landt gebou-
 den worden / doch dit geschied / om voorgezamelde reden / meest op on-
 gewoone plaatsen / als op 't Mofsen Eilandt, achter het Voorlandt, in de

Ho-

Horizont en Klok-Bayen of eldersg / en aldaar op verre afgelegene en als Land en af- g: zonderde plaatsen ge- vonden.
 uit den weg leggende blaktens en reeben / alwaar zelden Schepen komen ;
 echter die aldaar gebonden worden / vind men de zelve / door het alou-
 de en noch jaarlyk verholgen / zodanig op hun hoede / dat men 'er veel-
 tydsg weinig uitrechten kan / leggende de benedenste 300 na en veeltydsg
 aan 't water / en de bovenste insgelyk niet verre daar van af / en zeer
 gered om in 't water te komen / gelykwe zelf op 't groote Rifs achter
 het Voorlandt hebben bevonden. Alhier een kleine troep van 30 of 40 al-
 dus op 't Landt vindende / de benedenste aan 't water / en de bovenste Hoe hier mede in 't vangen als dan omge- gaan word.
 niet verre van daar / 300 vertoefdenwe dan eenige uren eerwe te Lan-
 de quamen / hoopende dat ze wat verder op 't Landt kruipen zouden /
 zulks wy niet laag water beneden hen mogte landen. Dit niet willen-
 de gelukken / al300 zy wantrouwende / goede wacht hielden / 30 lande
 men met twee Sloepen wederzydsg van hun : maar eer wy op het Landt
 ons in staat hadde gestelt / warenze meest alle te water / en eenige wet-
 nigen wierden gequest ; einde lyk geraaktenze / gequetsten en ongequet-
 sten dus in 't water / behalven eenigen die wy noch in 't waterschoten / en
 op de gemelde wyze behandelde. Dus blykt / dat de gelegenheit om
 alhier Walrussen te vangen / even eens als met de vangst der Wirvis-
 schen / hedendaags 300 goed niet is / als eertydsg / toenze alhier noch
 onverschalkt waren / en in een onnoozelet staat.

Eertydsg plagten de Walrussen mede in de Klok-Bay , Groene Her-
 berg , achter 't Voorlandt , en meer andere plaatsen en gewoonlyke Ha-
 bengs / in hunne eerste onnoozelheit / op der zelve blaktens in 't gemelde
 Zaijoen / zeer verre op 't Landt te kruipen / zulks de benedenste zelfs Walrusstryd op 't Land , en hoedanig ondernomen.
 met hoog water genoeg dzoog lagen / en men met laag water aan veele
 van deeze blaktens / een taamelijke voozstrand bond / alwaar men bene-
 den hen landen kon. Wanneer men dan met alle de Sloepen / ieder
 met behoorzlyk geweer verzien / aldaar aanlande / siele men zich recht
 vooz de zelve / om hen den waterkant af te snyden ; de Walrussen
 als toen noch onkundig / zagen dit alles zonder te schroomen aan / niet
 wetende wat hen wederbaaren zoude / vooz dat zy 't gewaar wierden ;
 want het gebeurden toen dikmaals / dat een ieder de zyne reeds gedood had /
 eer zy het water konden bereiken. Dus eindelyk als een schang van
 lyken vooz zich hebbende / week men ter zyden / latende alleen eenige
 oppaffen / om deezen die wilden overkruipen / mede de rest te geeven /
 300 dat dikmaals gebeurde / dat men ze in deeze waterschang / 2 of 3
 hoog op elkander dood stak ; en om hen noch meer belet toe te bren-
 gen / werd dan ter zyde mede zodanig een belemmerde Schang gemaakt.
 Door dit gewoel vermoeit zynde / het geweer stomp geworpen en een
 gedeelte daar van gebrooken / nam men derhalven wat tyt om te rug-
 ten / latende midlerwyf deeze Waterdieren naar Landwaarts een bype
 opening / vermits zy 't aldaar niet ontkomen konden. Ondertusschen

rustemen en men verberschte zich met een soopje / of at en dronk eens / of scharpte zyn geweer / en toen weer aan 't slachten / zulk's men op deze manier 2 / 3 / 4 / of 500 en meer teffens dood sloeg / wanneer men vervolgens met het Schip nader by zeilde / en alles op de beschreeven manier verrichte ; en dus bragt toen zodanig een Walrus-Wangst / by wat meer zoden aan den dyk / als nu.

Dit hebbenwe niet alleen van oude Commandeurs en Harpoeniers gehoozt / die dit ten hunnen tyde / ten deelen zelfs hadden bygewoont / en uit den mondt hunner Boorzaten / die 'er noch meer erbaarenheit van hadden / vernomen / maar ook komen onze eigen oogen van dit gezegde getuigen zyn / wanneer wy in verscheiden Bapen / en achter het Voorland veele deezer vlaktens met opmerking hebben beschouwt / en aldaar een menigte van oude Walrusbeenderen gevonden / eenigen boven den grondt / en noch veel meer die door den langduurigen tydt als onder het Zandt bestooven en begraven waten.

Voordeelige
Walrus-
vangst door
den Com-
mandeur
Ryke Yse
aani d'Oost-
kant van
Spitsbergen.

Alhoewel nu het verhaal van deze Walrus-Wangery / zich reeds wat verre heeft uitgezeid / moetenwe echter alhier noch byvoegen / hoe buiten gewoon en gelukkig de Walrusvangst van Ryke Yse, een oud Commandeur / van Ollelandt geboortig / is geweest Deze Commandeur quam / 300 wy uit de berichten konnen afleiden / omtrent den Jaare 1640 of 1645, aan de Oostzyde van Spitsbergen, daar hy eenige Eilanden vond / nooit door eenige Schepen bebaaren / en derhalven naar hem de Ryke Yse-Eilanden genoemt worden ; op welker vlaktens hy een ongelooftlike menigte Walrussen vond / waar van op de reeds verhaalde manier / veele honderden gedood wierden / zulk's dat men behalven het Spek / een ongelooftlike rykdom van Tand en van daar bragt / en de Kreeders zodanig een boorzdeel deden / als men nooit van diergelyk een togt heeft gehoozt. Dit is ons van verscheiden oude Commandeurs en Harpoeniers verhaalt / en zelfs door zyn eigen Dochter bevestigd ; doch wy zullen 'er geen breed verhaal van doen / dewyl ons door den tydt veele zaakelykheden ontvallen zyn / dies wy 't hier als ter loops maar aantroeten / omdat men daar uit genoeg afleiden kan / wanneer men het gemelde van de gevonden Walrusbeenderen daar nevens vergelykt / hoedanig de Walrus-vangst / eertyds van een merklyker belang is geweest / dan men nu dagelyks ondervind.

Merkwaardige
Walrus-
vangst op de
Landt, en
hoedanig
die uitviel.

Een merkwaardige zaak / aangaande de Walrus-Wangery te Lande / moetenwe alhier noch ter nederstellen / die ons van Harpoeniers / deze vangst te Lande bygewoont hebbende / tot onderwys is verhaalt. Als wy / zeldense / een troep Walrussen / op 't Landt leggende / verneemen schoon ze niet hoog leggen / zulk's wy met laag water maar een kleine voetstrand booz ons bevinden / en met een schielijke Landing hen konden aantasten / schroomt men 't echter met geweld uit te voeren / opdat zy / zich gewond voelende / ons niet in 't water mogten dringen / eer wy

wy de voozsten afgemaakt hadden; 't welk hen ook wel gebeurt was / dat ze zich gewont boelende / niet alleen zeer verwoed met de tanden naar hun sloegen / waar door eenige hun geweer gebroken en uit de handt geslagen wierd : maar ook als raazende van gramschap het hoofd tusschen de beenen of vlerken staken / en alzo de stipe blakters tegens hun afrolden / zulks zy genoeg te doen hadden hen 'ontwophen; en schoon zy ter zyden geweeken / hen van achteren of ter zyden wilden aantasten / warenze / vermits de waterkant vooz hun open stond / zoo schielijk te water / dat 'er van een groot gedeelte maar zeer weinig gedood wierden; want eenige gequetsten bereikten echter het water. Hoe weinig men nu te water op hen kan uitvoeren / is uit het verhaalde af te neemen / behalven dat onder zodanig een meenigte / het gebaar te grooter is / vermits ze alsdan zoo stout zyn / dat ze hunnen irakker wildende ontzetten / om de Sloopen zwerben / en de zelve niet alleen met hunne tanden trachten te doorbooren : maar aan 't voozd slaande / geheel het onderste boven zouden werpen. Verderz verhaaldenze; als wy hen aldus laag aan 't Strandt en naby het Water vinden / en datze naar een weinig vertoehens echter niet hooger op 't Landt kruipen / zoo landen wy eindelyk : maar in plaats van hun met geweld aan te tasten / zoeken wy hen met een zachter toom om te leiden. Wy houden hen dan de scherpte onzer Lenssen vooz hunne oogen / daar zy zeer schuw vooz zyn / en niet alleen het Hoofd daar vooz ondraayen / maar veeltyds ook 't geheele Lighaam anders onwenden / om zich op de vlucht te begeeven / slaande teffens de naaft hen zynde met de tanden op 't lyp / die alsdan mede genoodzaakt worden zich om te keeren / en op deeze wyze geraakt de geheele troep gaande / vermits de bovenste door de benedenste Landwaarts voozt gedreeben worden. Dus zoeken wy hen met zachtigheit zoo verre Landwaarts te dzyben / tot we een bequaame Doetstrandt hebben / om de achterste die ons de naaste zyn te kunnen dooden; alsdan tasten wy hen / ons in goede orde gestelt hebbende / met geweld aan / en schoon zy zich dan willen omkeeren om zich te verweeren / moeten zy 't echter niet de dood bekoopen / eer zy het water konnen bereiken. Het gebeurt nu wel dat 'er onder onze stryders een blooden of zwakken hals is / of dat iemandt zyn geweer door een Walrus word uit de handt gewrongen / of met de tanden aan stukken gebroken / of een ander zyne Lens op de ribben of in 't uitschampen op een steen stomp stoot; een ander die de zyne reeds gedood heeft / komt dan deeze te hulp / en alsdan gelijk als een schans van dooden naar de Zeekant gemaakt hebbende / wyken wy ter zyde / en handelen verder daar mede als reeds is gemeld. De overigen dus als in een kring besloten zynde / worden des te gemaklyker gedood / want hoe verwoed en moedig zy in den eersten aanval zyn / dzyngende eenigen met geweld door in Zee / zoo worden dan deeze ingeslootenen als moedeloos / geen uitkomst ziende / en hunne makkers rond

Hoe dezzer
stryd word
aangelegt,
om deeze
Dieren te
verschal-
ken.

om zich verslagen / trillen en beeben op den aankomst humer Dyanden / en steeken hun hoofd tusschen de vlerken / waar van eenige gantsch weerloos gedood worden / en anderen het eindelyk mede opgeeben moeten.

De tegenwoordige Walrusvangst zoo voordeelig niet als eertyds.

Behalven dat dit laatste wel booznamentlyk den Walrusvangers tot onderwys kan strekken / zoo verneemt men mede hier uit een omstandig verhaal / hoe de Walrusvangers van ouds plag te geschieden / en hoe die nu tegenwoordig word verricht ; waar uit licht te oordeelen is / dat de Walrusvangst nu op verre na / by de voorige niet haalen kan / en dat het derhalven niet te verwonderen is / dat 'er nu jaarlyks 300 weinig Walrussen gebangen worden ; want deeze Zee-Olifant / eer dat hy Mensche kende / was 'er geen Dyandt hem te magtig / of schoon een weede Beer die zich in Groenlandt mede onthoud / een Zeerob be- loerende / weet te vermeersteren / zoo kan hy tegens dit verbaarlyke wan- gedrocht echter niets verrichten ; dierhalven leiden zy zich eertyds gerust op 't Landt te slaapen : maar nu humre rust zodanig is verstoozt en zy dus verjaagt zyn / zoo is 't / dat de Walrusvangst / gelyk gemeld zy nu t'eenemaal is vermindert / dewyl zy naar Diskô's Eilanden en andere verre afgelegne plaatsen getweeken zyn.

DERDE HOOFDSTUK.

Besluit om de Walvischvangst te onderneemen ; hoedanig deeze Walvischvangst is opgekomen ; wanneer en hoe de Maatschappy werd opgericht : Octroy verzocht , en ook verkregen. Eertyds onthielden zich veele Walvisschen omtrent Spitsbergen , waar toe de aasryke Gronden gelegenheit gaven. Verdeeling over de Visschery voormaals gemaakt. De Engelsen wat die bezaten ; en wat de Hollanders. Traanketels en Pakhuizen voor de Visschery opgericht , waar van noch overblyfels zyn te vinden. Ryke Walvischvangst eertyds omtrent Spitsbergen : Te Smeerenburg de voornaamste Traankokeryen der Hollanderen , als mede op Jan Mayen Eilandt. Hoedanig de Visschery omtrent de Bayen goeffent wierd , en de Groenlandsvaarders van dubbelen Manschap verzien.

Besluit genomen om mede Walvisschen aan te doen.

De Visschers / haare ryke Doozdeelen / dooz 't ontropken der Wit-
visschen / Kobbens en Walrussen allenks beginnende te missen / be-
sloot

floot men de Walvisschen / die zich in grooten getalle rondom dit Landt en in de gemelde Baijen onthielden / mede aan te doen. Dat dit eerlang ondernomen werd / blijkt hier uit ; want het was in den Jaare 1612. toen de gemelde twee Schepen door de Engelsen genomen wierden / en van de Vangst en al het Vischtuig berooft.

De Groenlandsche Walvisschvangst veel eer ontsprooten en voortge- Hoedinig
deze Wal-
visschvangst
is opgekome-
men ;
komen / uit het naspeuren der Visschery / eertpds van die van Guiposcoa
en van de Basques, (hier voor aangeroert) omtrent de Kusten van Span-
je geoeffent / (alhoewel die niet dan Wivvisschen opdeerden) dan dat
ze uit onzen eigen Landaart gebooren is ; of wel uit de Hglandsche en
Deensche / om zodanige gevreesde togten in 't Hg te waagen.

Deze Basques die altoos goede Zeeluiden zyn geweest / waren op en om-
trent hunne Kusten op deze vangst wonder wel afgerecht ; waar op allenhs
is gebolgt / dat ze te met verder in Zee staaken / en somtpds buiten Ier-
landt om geraakten. Men reede en voer allenhs sterker op de Kusten
van Yslandt en vervolgens op Groenlandt, zulks de Wiscapers en ande-
ren tot omtrent 50 of 60 Groenlands-Waarders in Zee bragten ; wel-
ken aanwas van deze Visschery den Kooplieden van andere Natien niet
wening in 't oog stak ; tot ten laastten de zelve meest in Hollandt over-
ging / alwaar toen den Staat der Vereenigde Nederlanden / van eenige
hunner ingezeeten Handelaars / nu en dan Verzoekschriften ontfing / om
te Amsterdam en in Noord-Hollandt, op het voorbeeld van d' Oost In-
dische Maatschapp / mede van deze vaart een Compagnie te maaken. En de Maat-
schappven
een bigia
namen.
Over dit onderwerp was voor eerst bezwaarlijk een geregelde Orde
te beraamen ; echter vonden tot nader goeddunken een ontwerp hier
over goed / en wierden op verscheiden plaatsen in den Jaare 1611. en ver-
volgens / inschypvingen door Deelgenooten gedaan / die meest in Am-
sterdam, Schiedam, Hoorn, Enkhuizen en te Middelburg woonden ;
maar 't werk werd toen noch in geen volkomen staat gebragt : zulks die
van Amsterdam alleen voor eerst een Maatschapp instelden / wiens
Hoofd-Belanghebers / aldaar eenige Jaaren voorsz een Belwind ter
hand namen / 't welk vervolgens by beurten omging / en deze Maat-
schapp hield noch / alhoewel schoorzvoetende / tot den Jaare 1645.
Stand.

Vermits nu twee Jaaren na het neemen der gezegde twee Schepen
door de Engelsen / een Schip van Hoorn wederom ter Walvisschvangst
wird uitgerust / 't welk met een goede Lading weder 't huis quam ; ver-
zochten deze Hoornsche Belanghebers / en waarschynlyk meer ande-
ren / dien ryken vangst wel geballende / in 't zelve Jaar 1614. O'troy O'troy op
deze Vis-
scheiy ver-
zocht en
ook verkree-
gen.
dat ook verkreegen wierd / zulks niemandt uit Hollandt naar Spitsber-
gen om aldaar te Visschen vaaren mogt / dan die reeds de Visschery al-
daar hadden beginnen op te rechten / en met zodanige Reeders / die van
vermogen waren / om de zwaare uitrusting / als tot de oprichting van

zodanig een Maatschappij behoorde / te helpen uitvoeren / en door hen daartoe wietden verzocht of verhooren ; als mede die geenen / die vanden Staat om Medereeders te mogen wezen / wierden gedooft en toegelaaten ; welk Oetroy van deezen inhoud was ;

DE Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, allen dengeenen die deze tegenwoordige zullen zien of hooren teezen, Saluit. DOENTE WETEN, dat wy ontfangen hebben d'oetmoedige Supplicatie aan ons geprefenteert van wegen *Lambert van Tweenhuiizen*, *Jaques Niquet*, *Jaques Mercys*, *Gilles Dodeur*, *Leonart Rans*, *Ysbrant Dobbens*, *Nicafius Kien*, Commis van de Vivres, *Anthony Monier*, Contrerolleur van d'Artillerie, en *Dirk Adriaanz. Levenstein*, met haare Compaignons, als nu te zamen in een Compagnie vereenigt, met veel andere Perfoonen uit de Quartieren en Steden van deeze vereenigde Provintiën; inhoudende hoe dat zy Supplianten de aller eerste waren, die uit deze Landen zoo verre om de Noord aangevangen hadden, te vaaren of te zeilen, met toerusting van een quantiteit Schepen, alwaar nooit Christen Mensche omtrent hadden geweest, ja dat zy hadden gepasseert drie en tachtig graden, blykende by zekere Kaarte en bewys onder de Supplianten berustende; alwaar haare Schepen gevonden hadden een ruime Zee, zonder Ys, vlak Weyland, met Grasetend Gedierte, en aldaar aan de Zeekant en daar omtrent gevangen eene quantiteit *Walviffchen*, *Walruffen* en andere Viffchen, hebbende daar toe uit Vrankryk doen komen een quantiteit *Bafques*, om de zelve *Walviffchen*, en *Walruffen* te vangen, en alzo de profyten van zulke Nieuwe Landen in deze Vereenigde Nederlanden te brengen, door de handeling en ontdekking van de zelve. Dan alzo zy Supplianten by experientie hadden bevonden, dat geene apparentie hadde dat zy lieden alleen, of in 't particulier op de voorsz. Landen zoude konnen vaaren, waar door de Couragie lichtelyk benomen zoude werden, vanden Kooplieden in 't particulier t'onderzoeken eenige Nieuwe Landen. En dat het buiten reden zoude wezen, dat, 't geene zy Supplianten op haare groote exçeffive kosten gevonden hadden, en 't geene zy als noch verhoopten te vinden, by anderen de profyten en vruchten daar van getrokken zouden worden, 't welk zy Supplianten vastelyk verrouwdten onze meining ook niet te zyn; hadden de zelve Supplianten oetmoediglyk verzocht, en gebeden, dat ons zoude gelieven tot recompensie van de eerste ontdekking van de Voorsz. Neering in deze Landen, reparatie van haare geleede schade, mitsgaders tot Conservatie van de Neering die anderzins pericliteerden van door confusie verlooren te gaan, haar te verleen consent en Oetroy, om voor den tyd van tien eerstkomende Jaaren alleen te mogen handelen van *Nova Sembla*, tot de *Staat-Davis* toe, daar onder begreepen *Spitbergen*, 't *Beeren-Eilandt*, *Groenlandt* en andere Eilanden die onder de voorsz. Limiten zoude mogen gevonden worden:

te

'te vreden zynde dat alle Perfoonen onder ons gebied in de voorfz. Compagnie van de eerite aanftaande Equipage binnen een Maand zullen aangefomen worden, en voor de navolgende Jaaren binnen drie eerftkomende Maanden, door dien zy Supplianten binnen den tyd van zes weeken in Zee zullen moeten wezen met haare Schepen. Welk aangemerkt, ZOO IS 'T, dat in confideratie van de redenen voorfz. geneegen wезende ter ootmoedige bede van de voorfz. *Lambert van Tweenhuizen, &c.* Wy den zelven Supplianten en vereenigde Compagnie gegunt, geoctroyeert en geaccordeert hebben, gunnen, Octroyeren en Accorderen mits dezen, dat zy voor dit loopende Jaar, en de twee Jaaren daar na te volgen, uit deeze Vereenigde Nederlanden alleen zullen mogen handelen en Viffen, op de Kufften en Landen van *Nova Zembla* tot de *Straat Davis* toe, daar onder begreepen *Spitsbergen, 't Beeren Eilandt, Groenlandt*, en d'andere Eilanden die onder de voorfz. Limiten gevonden zullen mogen worden, mits dat die geenē die dit Jaar in de voorfz. Compagnie zullen begeeren te komen, 't zelve zullen moeten doen, en haar daar op verklaaren binnen zes weeken naar affixie van Billietten, en binnen vier Maanden, die geene die daar in zullen begeeren ontfangen te worden voor de voorfz. Twee navolgende Jaaren. Welverftaande dat die geenē die refpective in de Compagnie zullen komen, niet alleen profiteren van haar Geldt naar Advenant dat zy geadvertueert zullen hebben, maar ook van alzulke vordere voordeelen als 'er zullen mogen geraaken te vallen binnen den voorfz. tyd, zoo wel het bewint van de voorfz. Compagnie en Equipage aangaande, als anders. Interdicerende en verbiedende allen en een iegelyk van de Ingezetenē van deze Landen, van wat conditie of qualiteit die zyn, anders als die van de voorfz. Compagnie Supplianten, binnen dit loopende en de twee daar na volgende Jaaren, uit deeze Vereenigde Nederlanden te handelen en te Viffen op de Kufften en Landen van *Nova Zembla*, tot de *Straat Davis* toe, daar onder begreepen *Spitsbergen, 't Beeren Eiland, Groenlandt*, en de andere Landen die onder de voorfz. Limiten gevonden zullen mogen worden, op de verbeurte van hare Schepen en Goederen. Ontbieden daarom en beveelen wel expreffelyk allen Gouverneurs, Jufticiren, Officieren, Magiftraaten en Inwoonders der voorfz. vereenigde Nederlanden, dat zy de voorfz. Compagnie Supplianten ruftelyk en Vredelyk laaten genieten en gebruiken 't volkomen effect van dezen onzen Octroye en Consent, cefterende alle contradictiēn en empeschement ter contrariē, want wy 't zelve ten dienfte van den Landen bevonden hebben alzoo te behooren. Gegeeven onder onzen Cachette, Paraphure en Signature van onzen Griffier, in 's Gravenhage, den zeven en twintigften Januari, 1614.

Dit Octroy aldus verkreegen / werd deeze Eilandfche Walviffchery
Wangft / met allen yver voortgezet. Hechte en sterke Dakhuizen en an-
Ff 2 dere

dere benoedigden toefel / tot Craankokerpen / en Knuiperpen wierden alom verbaardigt / om by een goede en ryke Walvifchvangst gereed te zyn / met alles wat tot deeze Wiffchery vereifcht werd.

Walviffchen
eertyds veel
omtrent
Spitsber-
gen.

Maar om onzen ontgleeden draadt wederom op te batten / zoo wa-
renwe reeds met ons bericht zoo verre gebordert / dat de Wiffchery aan
verscheiden Landaart wiert by gegeven / de vershillen bygelegt / en ieders
verblyf verdeelt : maar nu hebbenwe getoont / dat de Hollanders
eerlang na deeze verdeeling dooz oprichting van eene Maatschappij we-
derom zyn bepaalt / anders verdeelt en van elkander afgezondert. Het
staat ons dan te verhandelen / niet alleen hoe zich deeze verdeeling dooz
de oprichting van de Compagnie heeft toegedragen / en hoe / en met hoe-
danig een gevolg de byzondere Frederpen hunne Wiffchery op Zee heb-
ben verricht / en deeze van de Compagnie aan Landt pleegden : maar
ook hoe het zich met deeze Wiffchery / in den eersten aanvang / onder al-
le deeze Natien aan en omtrent Spitsbergen toedroeg.

De Aasryke
Gronden
gaven hier
aaniciding
toe.

Dit groote Wysryken en daar dooz wydvermaarde Eilandt / is van
een uitgestrektheid / yestalte en welgelegenheit als hier vooz reeds be-
schreeven / leggende in 't midden van de Walvifch-Zee / werwaarts a
toen de Walviffchen in hunne eerste onnoozelheit / van allerwegen naar
deeze aasryke gronden en Wapen quamen toe zakken ; daar gekomen /
hielden zy halte / ververschten en vermaakten zich als in een zeer vette en
grazige weide / want alle de gronden en Wapen van omtrent dit Eilandt
waren toer / gelyk als noch / vol van 't gemelde Walvifch aas / waer
na den toelbied der Wiffchen toen zoo groot was ; gelykerwys in Egip-
ten dooz 't overbloepen van den Nyl / en in Hollandt wegens de Moer-
rasen / Poelen en Slooten het zeer vozsch en padryk is / en dus deeze Lan-
den vooz den Ojevaar aasryk zyn / zoo weet dit d'er deeze Landen / ieder
op zyn tyd / en met genoegzame kennis / vooz andere hooge Landen
uit te kiezen. Om deeze zelve reden werd eertyds dit Eilandt / dooz de
Eilandsche Walvifch / verre boden 't Beeren-Eilandt , de Noordkaap,
Hitlandt, Fero, Yslandt en meer andere daar om heen leggende Landen
geacht en verkooren. Onzen Landaart en meer anderen / weeten by
genoegzame erbaarenheit / hoe Gzond-en Aasryk / hoe wel gelegen
en dooz veele en sejoone Wapen als anderzins dit groote Eilandt is ver-
zien / en vooz de Walvifchvangst boden veele andere plaatsen uitmunt.
Alle die in de Zeevaart geoeffent zyn / weeten dooz hunne erbaaren-
heit en 't behulp der instrumenten / vreemde en bekende Gewesten op
te zoeken ; des gelyks is ook dooz verscheiden redengeevingen hier vooz
getoont / dat de Eilandsche Wifch van deeze wetenschap mede niet on-
kundig is ; hem is by erbaarenheit dit Eilandt genoeg bewust ; hy kent
des zelfs gesteltheit en gelegenheit ; hy weet by deeze zyne erbaarenheit
en zonder werktuigen / gelyk wy met instrumenten / dit Eilandt op te
zoeken ; en gelyk den Ojevaar in de Lucht / aan Bergen en Dalen weet /
wat

Hoe bewust
deeze Wifch
van deeze
Gewesten
was,

Wat koers hy te nemen heeft / zoo weet deeze Visch onder water in zyn natuurlyk Element / langs klippen en gronden / als hy staande baakens / dit zyn begeerig Gewest op te zoeken. Dit Gewest dus kundig geworzen / en den weg derwaarts te komen ; zoo is dan den gemelden toebloed der Visschen tot het zelve zeer natuurlyk. Zoo dzaa nu als het Zaaizoen toekiet / bemerkte men in 't eerste ontdekken van dit Gewest / dat allenkis de Kusten van het Ijs gezuibert wierden ; dat alhier / van uit het Oost- en Westijs / uit Zee en van allerwegen / gelykzaam een te zaanendloefing van zeer veel Visch / om en omtrent dit Landt gezien wierd / om de gemelde vette Gronden / hy en in des zelfs Bapen / hunnen pynlyken geleedenen honger / in 't winter zaaizoen op Zee geleeden / eenigzins vooreerst met het overgebleeven aas te stillen / en vervolgens zich van den zeer schielijken en weelderigen aangroei te bedienen.

Om dan ter zaak te komen ; men zag in de eerste ontdekking van dit Gewest / de buiten en binnen Kusten / Gronden en Bapen / Wateren en Stroomen / overal en rondom vol Visch. De Engelsen als de eerste bevaarders / (vermits de Dorsten en Mogendheden / dit Gewest te bebaaren / allen Landaart byz lieten) dit Landt vooz hun alleen niet kommende behouden / werd het zelve na eenig voozgaande verschild onder de Visschers van verscheiden Natiën / in zodaniger voegen verdeelt / als reeds is gemeld ; welke verdeling / dooz de wyde uitgestrektheit en meenigte van schoone / groote en zeer bequaame Bapen / genoegzaam kon geschieden ; ieder Landaart viel een Landstreek / van eene ruime uitgestrektheit te beurt / begryppende eenigen / 1 / 2 of 3 en meer Bapen en bequaame Keeden vooz de Schepen. Nademaal nu dit Landt zonder Opperhoofd was / waar van anders de bestiering van af hangt / zoo ging het ook mede met deeze Verdeling / volgens 't gemeene spreekwoozdt ; 't eerst in de Boot , keur van riemen ; en dus moesten de kleine vooz de groote wyken. De Engelsen als de eerste bevaarders / begeerden eenig voozrecht / keurden derhalven / of had-

Hoedanig de eerste Viisschery hier geoeffent en verdeelt wierd.

De Engelsen eigenden zich het eerste voozrecht in de verdeling toe ;

vervolgens de Hollanders en dus ook d'andere Natiën.

Traanketels
en Pakhui-
zen ten
dienst der
Visschery op-
gerecht.

Waar van de
overblyfsels
noch zyn te
zien.

In welke
Bayen de
Schryver de
overbly-
zels zelf
heeft gezien
of niet ge-
zien.

'Ryke Wal-
Vissangst,
en wanneer.

zulkis men mede ten dien einde eerlang / langs de kusten / in alle bogten
en Bayen / en op alle bequaame vlaktens / Traanketels en Pakhuizen /
in leders geheure deel begon op te recgten. Eeneens gelyk wy de
eerste Walrus Bangery / dooz de oude noch overgebleeben gebeentens der
zelven / eenigzins hebben bevestigt / zoo kan ook tot bevestiging van dee-
ze eerste Walvischvangst dienen / de oude en noch overgebleeben Muu-
raadjes en Fondamenten van veele Pakhuizen en Traanketels / die
langs de gantsche kust / op veele plaatsen noch tegenwoordig worden ge-
zien. En gelyk we van de Walrussen gezegt hebben / die veeltyds niet
verre van Zee te lande kruipen / wiens overgebleeoen gebeentens / lich-
telph van de Zee overstroomt worden / en deezen die boven 't bereik van
't zandt bestooben kommen worden ; zoo dient dit vooz den opmerken-
den / op zodanige vlaktens komende / wanneer men eenige deezer ge-
beentens komt te zien / dat men niet graaven in 't zandt / veel meer van
de zelven kan naspeuren en ontdekken. Maar deeze Fondamenten die
boven 't bereik van de Zee zyn gebouwt / en derhalven niet licht over-
stroomt of om verre geworpen worden / noch dooz de boven uitsteeken-
de muuraadjes bestooben / zyn tegenwoordig noch op veele plaatsen te
vinden / gelyk wy de zelven overal / en op veele van de zelven / met ver-
wondering / zels zeer duidelph hebben gezien en beschouwt ; te weten :
van de Zuidt om de Noozdt ; in Disco, Wibe Janz-water, de Hoop en
Halvemaans-Eilanden, de Horizont-Baay en meer andere Bayen en Kees /
by en om het Zuidende van Spitsbergen leggende / daar wy zelf niet ge-
weest zyn / maar echter uit goede en geloofwaardige berichten verstaan /
dat 'er in den aanbang mede een groote Visschery is geweest / zulkis 'er
ten dien einde op verscheiden plaatsen veele Pakhuizen en Traanketels heb-
ben gestaen ; maar langs de Westzyde / alwaar wy veele Bayen zelf
hebben bezocht / waar van de gemelde Horizont-Baay de zuidelykste is /
en niet verre van de Zuidkaap gelegen / alwaar wy mede niet geweest
zyn / doch van daar eenige mylen Noozdwaarts / volgt de Klok-Bay,
daar zyn wy tweemaal geweest / welke Baay in de gemelde eerste ver-
deeling / de Engelse-Baay wierd genoemd ; deeze is een wyde en ruime
met verscheiden spruiten diep in 't Landt inslopende Baay / die in zich ver-
scheiden kleine bayen / bogten / reeben / inhammen en goede rees vooz
zeer veele Schepen / bevat. In een der zelde / de Baay inkomende / en
een weinig om de Zuidt / hebbenwe in 't Jaar 1697. met ons Schip
de 4 Gebroeders / inhebbende 7 Visschen / nevens een doozgaans rph
gelaade Bloot / van meer dan 200 Schepen gelegen ; want ber-
mits het Oozlog met Dankrph was / moest alhier onze verzaamel-
plaats zyn. Van deeze Bloot die onder de verdedigting van 9 Hol-
landsche en 2 Hamburger Gelefschepen in deeze Baay vergaderden / ach-
tentwe waardig te zyn / dit volgende aan te teekenen ; bestaande deeze
Bloot uit :

121	Hollandsche Schepen inhebbende	=	1252	Disschen.
54	Hamburgers	- - -	=	515 of 18206 Cuard.
15	Bremers	- - -	=	119
2	Einders	- - -	=	2

Waar uit
deze
Groenland-
sche Vloot
bestond.

Tezamen 192 Schepen

inhebbende = 1888 Disschen.

Onder alle deze Schepen was 'er niet een die niets gevangen had : maar veele waren vol / hebbende de minste onder de Hollanders 3 Disschen. In deze gemelde binne Baap / de Schoone Haven genoemd / konden alle deze Schepen / op een goede zant en steekgrondt / voor alle winden beschut / gemaklyk ter reë komen. Ook quamen hier noch by ons / verscheiden Moskovichbaarders / om mede onder onze Convooyers te zellen.

In alle deze gemelde binne-Baapn zyn wy zelf niet geweest / maar derze en noch twee anderen / alwaar wy verscheiden muuraadjes van Traanketels / en in onzen eersten togt naar Groenlandt mede noch twee Engelsche Pakhuizen hebben gezien. Van deze Baap eenige mylen Noordwaarts / is de Yszont-Baay , mede zeer diep in 't Landt loopende ; in 't inkomen aan de rechterhandt / is een groote bogt / de Groene-Herberg genoemd / en daar tegenover op de andere zyde van de Baap / vind men een dergelyke bogt / doch wat kleinder / de Behouden Haven, geheeten. In beide deze Baapen hebbenwe fondamenten van Traankokerpen gebonden. Een weinig verder om de Noordt / achter het Voorlandt, aan 't Westelandt / bezuiden het groote Rif / is een taamelyke groote Baap / doch van ons nooit bevaaren ; maar een weinig Noordelyker benoorden 't gemelde Rif / vind men een schoone ronde Baap / doch iets kleinder / de Engelsche-Haven genoemd / hebbende een schoone vlakke strand ; alhier hebbenwe eenige muuraadjes van Traanketels gezien. Aldaar tegenover aan de zyde van 't Voorlandt, of langs het geheele Voorlandt naar den binnenkant / zyn verscheiden bogten met schoone vlakke stranden / alhier hebbenwe mede / nevens 1 of 2 derzelven / fondamenten van Ketels gebonden. Benoorden het Voorlandt is de Kruys-Baay, insgelyks diep in 't Landt loopende ; in den ingang van deze Baap / zyn nevens een breede vlakke / mede eenige muuraadjes van Traankokerpen te vinden. Om dan niet al te langwylig te zyn / 300 volgt aan deze / de Hamburger-Baay , daar na de Magdelene- en vervolgens de Engelsche Baay ; in ieder van deze drie / hebbenwe mede verscheiden fondamenten van Traanketels gezien. Tusschen de Engelsche- en de Zuid-Baay, legt het Deensche-Eilandt, insgelyks / alhoewel geen groote / echter van een schoone Baap verzien ; hier hebbenwe mede verscheiden muuren van Traankokerpen vernomen. Benoorden dit Deensche-Eilandt, legt het Amsterdams Eilandt, 't welk Zee-
waarts

Verscheiden
Bayen en
Havens, al-
waar noch
overblyfze-
len van
Traankoke-
ryen enz.
gezien wor-
den, be-
schreeven.

waarts zeer hoog is / maar Landwaarts vlak afgaande / met een zeer groote vlakte / Smeerenburg genoemd ; dit Eiland is van weerszijde van twee schoone en groote Baijen bezien / de Noord- en Zuid-Baay geheeten. Landwaarts daar deze te zaamen loopen / maakt dit een derde groote en schoone Baay / de Hollandsche-Baay genoemd / die tegen de vlakte van Smeerenburg aangrenst ; daar nevens en op Smeerenburg zyn verscheiden muuraarjes van Traankookerpen en Pakhuizen te vinden. Nu zullenwe vooz eerst deze passeeren / en vervolgens Noord en Oostwaart voortgaan tot aan het einde van Spitsbergen, en alsdan weder te rug komen. Maar belangende de Disscherpen van alle de Bapen van andere Statiën / benoorden en bezuiden deezzen gelegen / zullenwe kortheitshalven zwijgen / en dan alleen van deze met een weinig meerder omstandigheid spreken / waar uit dan ook de Disscherp van andere Statiën / of die van 't gantsche Gewest / bequaamlyk zal kunnen afgeleid worden.

Van deze Hollandsche-Baay, grenst de Baay achter den Zeeuschen-Uitkyk, daar mede verscheiden fondamenteen van Traanketels staan ; hier aan volgt de Roode-Baay, waar in wy nooit geweest zyn ; vervolgens de Biskayer, achter wiens uitsteekenden hoek insgelijks eenig muurwerk van Ketels gebonden word.

Onnoedig achtenwe den afstand en strekking van de eene tot de andere Baay te melden / noch de uitgestrektheid der kust te beschryven / nadeemaal dit genoeg in onze Kaarten / en anderen daar van uitgegeven / kan nagezien worden. Om dan verder onze Bischplaatzen te beschouwen / zoo volgt naar den Biskajer, de Sne achter het Reneveldt en de Liefde-Baay ; daar aan volgt de Wyde-Baay, verder de Mossel-Baay, en van daar om den Vlakken-Hoek het Waigat ; een weinig den hoek om / in 't zelve / de Beere-Baay, wat verder inwaarts de Lomme-Baay, ober 't Waigat en schuin over de Beere-Baay, aan 't Noordoolsterlandt, vind men de Brandewyns en Hoepstoks-Bayen, en van daar een weinig Noordelyker / de 7 Eilanden, alwaar tot noch toe het einde van Spitsbergen gesield word / omdat men zelden verder komen kan / vermits het Is zulks geduurig belet ; want deze Eilanden gepasseert zynde / ziet men noch verder Noord- en Oost-waarts Landt.

In eenige van deze laatst genoemde Baijen / zyn wy mede geweest / en hebben ook in eenigen van de zelve verscheiden goede en vellige reeden gebonden. Uit alle deze Traan Kookerpen is nu wel af te nemen / dat 'er in alle die Bapen en langs de geheele kust / een zeer groote Disscherp moet zyn geweest. Om nu alle deze Bapen / die van ieder Landaart in 't byzonder zyn bezeten geweest / omstandig te beschryven / zoude vooz ons / behalven dat we van alles geen bericht bekomen hebben / al te langwyling vallen / en ook den Lezer te verdrietig zyn / diez zullenwe dan die van andere Statiën voozby gaan / en ons weder
naar

naar de Hollandfche-Baay wenden / om te zien / hoedanig de Hollan-
ders eertyds by de vlakke van Smeerenburg , een zeer groote Wal-
vifchvangst hebben gehad / blykende by den voorzgemenen Groen-
landsbaarder / die eenigen tyd / na dat de Bloot vertrokken was / me-
de naar Groenland voer / alleen met dit oogmerk / om ten dienft der
Maatfchapp / aan 't gemelde Smeerenburg , traan te laaden. Hier uit
is genoegzaam te zien / dat niet alleen de Vifchery Schepen / eenen laa-
ding van Spekt of Craan konden bekomen / maar datze daar en boven
noch zoo veel meer uit hunnen Walvifchvangst konden opleggen / dat 'er
anderen / die hen nagezonden wierden / eenen laading van traan kon-
den vinden.

Ook is hier uit wel af te neemen / met welk een voordeel toen de
Walvifchvangery is verzet geweest ; indien men deeze tyden hadde mogen
beleeben / of noch beleeben mogt / wat zou men zich niet veel meer lust
en pber / als nu / aan de Vifchery konnen overgeeven ! want gelyk meest
alles door fchaade of voordeel / welgeballyg of ongeballig / licht of zwaar
wozd gemaakt / zoo is dan by gevolg / dit bodz veelen een behaaglyke
Vifchery geweest / geevende niet alleen groot voordeel aan de Kreeders /
maar teffens voor de Commandeurs / Harponiers en meer andere Be-
langhebbers / die door veel te vangen / zoo veel te meer partgeldt verdien-
den. Het lust ons in 't vervolg eens in te zien / of deeze zoo zeer
voordeelige Vifchery flegt is geballyg / of by gelukkige gevallen zodanig
geflaagt is / dan of deeze Vangst vervolgens Jaar op Jaar dus
voordeelig uitviel.

Uit het voorverhaalde is reeds gezien / dat het gemelde Groenlandfch
Saschip / naar Spitsbergen wierd afgehuurt / alleen om Craan te laaden ;
dat ook Willem Ys de Schoon-Dader van myn geweest Stuurman Tee-
nis Baltiz. , twee togten op een Jaar naar 't Jan Mayen Eiland heeft ge-
daan / laadende telkens omtrent 1000 quardeelen en zulks te zamen om-
trent 2000 quardeelen Craan. Behalven dat / zoo hebbenwe eenige
oude Commandeurs en Harponiers verscheidemaal horen verhaa-
len / dat 'er ten tyde van de Compagnie / somtyds groote Noordsbaar-
ders naar Spitsbergen wierden afgehuurt / om niet dan Craan aan
Smeerenburg te laaden ; maar hoe veel van die Schepen aldaar jaar-
lyks gelaaden wierden / en hoe veele Jaaren dit aldus is achtervolgt
is ons nooit klaar voorgekomen. Doch dit is ons genoeg gebleeken /
niet alleen uit het gemelde voorbeeld / maar ook uit het geene ons de
Commandeurs diesaangaande verder hebben verhaalt / te weten : dat
zulks niet voor een enkelde reis / en als by gebal is geschied / maar dat
dit veele Jaare / en als een jaarlyks gevolg geduurig zodanig is ver-
richt ; want dit blykt in een ander opzigt / uit het reeds verhaalde me-
de zeer klaar / dat het by de Kreeders als een jaarlyks gevolg / waar
van zy het einde toen niet zagen / wierd ingezien / anders zoudenze zoo

Voor Smeere-
renburg.

Een voor-
deelige Vis-
schery aan-
gemerkt ;

Insgelyks
omtrent Jaar
Mayen Eil-
land.

Noordsvaar-
deis voor
Traenlading
afgehuurt.

Op 't Oetroy
Continuatie
verleent.

zwaare en byna onwaardeerlyke kosten niet hebben gedaan / met het oprichten van 300 of te Traankookkerpen en Pakhuizen langs de gantsche kust / als diesaangaande omstandig is gemeld ; en word dit alles door 't verzoeken van Prolongatie en Continuatie van 't Oetroy, noch verder en meerder bevestigt ; Want in 't Jaar 1617. wierd het voorsz. gaande Oetroy door 4 Jaaren geprolongeert ; en in 't Jaar 1622. wederom door 12 Jaaren gecontinueert , welke verleende Continuatie dezen inhoudt bejelsde :

DE Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, allen den geenen die deze tegenwoordige zullen zien ofhooren leezen, Salut, **DOEN TE WEETEN**, dat wy ontfangen hebben d' Ootmoedige Supplicatie aan Ons gepresenteert van wegen de Bewinthebberen van de groote en kleine Geoetroyeerde *Noordsche Compagnie in Holland*, mitsgaders van de *Compagnie in Zeelandt*, inhoudende, hoe dat eenige Jaaren geleden, de voorsz. groote Compagnie tot haaren groote kosten en pericule uitgerust hebben de zekere Schepen op de Kusten van *Nova Sembla*, *Spitsbergen*, en andere Landen en Eilanden ten Noorden gelegen, aldaar gevonden, en hier in 't Land ingebragt hadden de Neering van de Visschery der *Walvisschen*, *Walrussen* en andere *Zee-Monsteren* aldaar zynde, en ten dien einde de zelve Neering door goede order hier te Lande mogen worden geconferveert, en zoo veel het mogelyk ware, werden bevordert en gebeneficeert, hadden in den Jaare zestien hondert en veertien van ons verzocht Oetroy van de zelve Kusten van *Nova Sembla* voorsz. af, tot de *Straat-Davis* toe, daar onder begreepen *Spitsbergen*, 't *Beeren Eilandt*, *Groenlandt* en andere Landen en Eilanden, die onder de voorsz. Limiten gevonden zouden mogen worden, alleen te mogen bevaaren, en de voorsz. Neering en Visschery, met Seclusie van alle anderen aldaar te mogen excerceeren. Welk Oetroy wy vergunt hadden, voor den tyd van drie Jaaren, die geexpireert zyn in den Jaare zestien hondert zeventien voorleden. Dan alzoo midlertyd de voorsz. Compagnien van Hollandt hadden ontdekt, noch zeker nieuw Eiland, en 't zelve *Mauritius*, anders *Jan Mayen Eiland* genaamt, gelegen op een en zeventig Graden en zekere Minuten, hadden zylieden insgelyks, om 't zelve Eiland mede te mogen bevaaren, in de voorsz. Jaaren zestien hondert en zeventien van ons mede bekomen Oetroy voor den tyd van vier Jaeren, ingaande met den Jaare zestien hondert agttien, en hebben dienvolgende de Neering en Visschery, zoo op 't voorsz. Eiland, als op de verdere Landen en Kusten ten Noorden gelegen tot dezen dage toe geexerceert, en des gemeene Lands Middelen, daar mede merkelyk versterkt. Dan alzoo de voorsz. vier Jaaren, met den Jaare zestien hondert een en twintig waren geexpireert, en de Supplianten van meening waren, de voorsz. Neering en Visschery te continueeren, zoo waren zylieden onder den anderen oneenig geworden. nopende
de

de repartitie en verdeling van de quoten , die ieder van hunlieden daar in waren pretendeerende , ter welker oorzaake Wy de voorgaande onze Oÿtroyen op zekere provisonneele repartitiën en order van Equipage als doen voorgeslagen , hadden gecontinueert , alleen voor den Jaaren en Zaizen van zestien hondert twee en twintig. Dan alzoo de Supplianten als nu noopende de verdeling en repartitie van haare quoten en Equipage onderling waren geaccordeert , als met der daad bevonden hebbende , dat de voorz. Neering en Visschery in deeze Landen zonder eenigheid en goede order niet geconserveert zoude kunnen worden , maar geschapen was door deeze confusie en oneenigheid in andere Landen en Plaatsen gediverteert te worden , tot merklyke schade en nadeel voor de verenigde Nederlanden en de goede Ingezetenen van dien ; en derhalven de Supplianten oormoediglyk hadden verzocht , en gebeden , dat ons zoude gelieven de voorverhaalde onze Oÿtroyen noopende de bevaaring van de voorz. Landen en Kusten van *Nova Sembla* tot de *Straat-Davis* toe , daar onder begreepen alle de Landen hier vooren geroert , en namelyk mede het voorschreeven Eiland *Mauritius* , en alle andere Landen en Eilanden ten Noorden binnen de voorschreeven Limiten gelegen , zoo die alrede gevonden zyn , als die noch gevonden zoude mogen worden , te continueren noch voor twaalf eerstkomende Jaaren , ingaande met den Jaare en 't Zaizen van zestien hondert drie en twintig toekomende , en henlieden te consenteren de voorz. Neering en Visschery aldaar voor den zelve tyd te mogen exerceeren , met Seclusie van alle anderen. ZOO IS 'T, dat wy geneegen zynde ter ootmoedige bede en 't verzoek van de voornoemde Supplianten , den zelve gegunt , geoÿtroyeert en geconsenteert hebben , Gunnen , Oÿtroyeren en Consenteren by dezen . de voorschreeve haare verzochte Continuatie , van onze voorgaande Oÿtroyen , nopende de bevaaring van de voorschreeven Landen en Kusten van *Nova Sembla* tot de *Straat-Davis* toe , daar onder begreepen alle de Landen hier vooren , geroert , en namentlyk mede het voorz. Eiland *Mauritius* anders *Jan Mayen Eiland* , en alle andere Landen en Eilanden ten Noorden binnen de zelve Limiten gelegen , zoo die geenen die alrede gevonden zyn , als die noch gevonden zouden mogen worden , voor den voorschreeven tyd van twaalf Jaaren by henlieden verzocht , henlieden consenteerende de voorz. Landen en Eilanden alleen te mogen bevaaren , en de voorschreeven Neering en Visschery voor den zelve tyd aldaar te mogen exerceeren , met Seclusie van alle anderen , interdicerende en verbiedende allen en een iegelyk , van wat conditie of qualiteit die mogen zyn , anders als de Supplianten in deezzen , binnen den voorschreeven tyd van twaalf Jaaren , te vaaren , Handelen of te Vissen op de Kusten , Landen en Eilanden , van *Nova Sembla* tot de *Straat-Davis* toe , daar onder begreepen alle de Landen hier vooren geroert , en namentlyk van 't voorschreeven Eiland *Mauritius* , en alle andere Landen en Eilanden ten Noorden binnen de voornoemde

voornoemde Limiten gelegen, zoo alreede gevonden, als noch te vinden, directelyk noch indirectelyk, op de verbeurte van haare Schepen en ingelaade Goederen, en daar en boven in een peine en boëte van zes duizent Guldens voor ieder Schip, 't welk bevonden zal werden, in eeniger manieren aldaar gevaaren, gehandelt of gevischt te hebben, te appliceeren de eene helft ten behoeve van de gemeene zaake, en de wederhelft ten behoeve van de voorschreeve Supplianten; ontbieden daarom bevelen wel expreffelyk allen Gouverneurs, Justicieren, Officieren, Magistraten en Inwoonders der voorschreeven vereenigde Landen, dat ze de voorsz. Compagnie Supplianten, rustelyk en vredelyk laten genieten, en gebruiken 't volkomen effect van deezen onzen Octroye en Consent, cesserende alle contradictiën en empeschementen ter contrarie, want Wy 't zelve ten dienste van den Landen bevonden hebben alzoo te behooren.

Gegeeven onder onze Cachette, Paraphure, en Signature van onzen Griffier, in 's Gravenhage, den 22 December, 1622.

Mademaal by deeze Continuatie, van de Compagnie in Zeelandt word gelweg gemaakt / vermits deeze Zeelandsche Compagnie in 't zelve Jaar 1622 een Acte verleent wierd / om nebens de Hollandsche Compagnie de Walvischvangst in Groenlandt te mogen oeffenen; zullen deeze Acte hier meede volgen laten / wiens inhoudt dusdanig was:

De Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, allen den geen die deeze jegenwoordige zullen zien of hooren leezen Salut. **DOEN TE WETEN**; alzoo wy de Participanten van de Groenlandsche Compagnie in Zeelandt geconfenteert en geoctroyeert hebben, by provisie voor deezen jegenwoordigen Jaare zestien hondert twee en twintig, de Neering van de Walvischvangst, nevens de Participanten van de Provincie van Holland, op 't Eiland *Mauritius*, anders *Jan Mayen-Eiland* te mogen exerceeren, en dat ten zelve einde voorsz. Participanten in Zeelandt haare Logiën, Ketels en andere Gereedschappen tot de voorsz. Neering dienende, zullen hebben te stellen en te planten ter beter commoditeit, zonder schade of verhinderung van iemand anders, daar toe dat de Bayen en Stranden van 't voorsz. Eiland *Mauritius* spatieus en groot genoeg zyn, om beide de Participanten van Holland en Zeelandt volkomelyk te accommoderen, zonder den een en anderen in 't allermintst te verhinderen; **ZOO IS 'T**, dat Wy wel striktelyk verbieden by deezen, namentlyk de voorsz. Participanten van de Groenlandsche Compagnie in Hollandt, en voorts alle Commandeurs, Schippers en anderen van de zelve Compagnie, dien dit eenigzins aangaan zal en welke van hun in 't byzonder, om alle contestatiën, questiën, differentiën en inconvenienten voort te komen, die ter plaatsen zouden mogen ter zaake voorsz. geryzen (die aldaar

daar niet zoude kunnen gerecht worden) iemandt op 't voornoemde Eiland *Mauritius*, en den een den anderen in 't exercceeren van haare Neering te beletten, en verhinderen, alzooy verstaan dat een iegelyk van de respectieve voorz. Compagnien vry zal staan, zyne Logiën, Ketels en andere Gereedschappen tot de Neering voorz. dienende, op de Bayen en Stranden van 't voorz. Eiland *Mauritius* te planten tot zyner beste commoditeit, zonder hinder of belet van anderen, niet tegenstaande eenige cavelingen die 'er tusschen de groote en kleine Compagnien voor dezen zouden mogen gedaan zyn, of geschied wezen. Ordonnerende overzulk de re samentlyke Participanten van de voorz. Compagnien in-Hollandt en Zeelandt, hun deezen volgende te reguleren, dewyl wy dat alzooy voor den dienst van 't Landt, en onderhouding van Vriendschap en eenigheid tusschen de voorz. Compagnien hebben bevonden te behooren.

Gedaan ter Vergadering van de Hoog-gemelde Heeren Staten Generaal, in 's Gravenhage, onder der zelve Cachet, Paraphure en Signature van haaren Griffier, 28 May, 1622.

Dus is dan deeze eerste Visschery zeer voordeelig en booz de Kederp ^{Hoedanig} behaaglyk geweest; en te meer / alzooy toen de Schepen op verre na ^{de Visschery} zoo veel gebaar niet uitstonden van in 't Wg te blyden / als nu in de ^{in en om-} ^{trent de Ba-} ^{yen gehand-} ^{haaft, wierd,} Wg-visschery; want men sielede met de gantsche Dloot indien 'er opening gebonden wierd / of zoo draa het Wg booz de Bayen dyfstig was / zynen koers recht op den wal aan / men ging 'er boozs ter kree leggen / leeder Landaart op zyn eigen en verhooren plaats / alwaer men zyne Kookerpen en Pakhuizen had. De Hollanders / van wien wy van boozneemen zyn alleen te handelen / liepen toen in de Hollandsche-Baay, langs de vlakte van Smeerenburg, gelyk als in een laag elkander op zyde / of zoo na op zyde / dat 'er maar een Sloep kon tusschen dooz vaaren / om de traanvaten van landt aan boozdt te boegseeren / hebben de een Anker booz uit in de Baap / en een touw achter uit aan landt / om de Fondamenten der Ketels / om een groote Steen of eenig Walvis-kakebeen / waar van noch op verscheiden plaatsen / eenige zodanige kakebeenen / als hooge paalen / ten dien einde aan 't strandt en in 't zandt opgerecht / te zien zyn. Hier lagenze als in een gewenschte en verzerde Haven / 3 of 4 mylen van Zee / landwaarts in / wel vertuit en beschut booz alle winden / oeffenden hunne Visschery met groot gemak en vermaak / en zulkis met hunne Sloopen om en by de Schepen in deeze Baap / als toen een ongemeene Visscheryke Baap zynde / die den meesten tydt vol Vissch schynt te zyn geweest; want uit verscheiden berichten van deeze Walvischvangery / geeft deeze hunne doening zulkis genoeg te kennen / anders zoudenze zich nevens hunne Craankokerpen zoo niet hebben vertuit / en de Schepen zoo gemaklyk ten anker gelegt. Daar en boven boerdenze toen ook dubbelt Volk / te weten 60 /

De Gron-
landsch-
Vaarders
dubbeld be-
mant, en
waarem.

70 en ook wel 80 Mannen / welke manschap dus verdeelt werd : eenige voor de Sloepen om de Visschen te dooden / en naar de Hooken en aan strandt te boegseeren ; anderen aan land / die het Spek van de Visschen sneeden / aan vinken kaptten / de Craan hooften / deeze Craan in de baten vulden en van 't strandt te water rolden ; weder anderen te Scheep die deeze Craanbaten aan boordt bragten / met de takel om de sijl overwonden en in 't Schip weg stuurden. Danmeer men nu hier by voegt de gemelde Hoordsvaarders / derwaarts bevizagt om Craan te laaden / zoo blykt dat 'er wel eer een groote meeningte van Vissch moet zyn geweest / en vermits deezen overvloedt / eenige Jaaren na den anderen / niet gemindert is ; geen wonder / dat het den Heeders toen toegescheenen heeft / dat deeze Visschery zodanig een verandering niet zoude onderwoezen wezen ; derhalven men eerlang besloot de gemelde Pakhuizen en Craanhookeren alhier / en om de zelfde reden / mede op andere plaatsen langs de geheele Kust / te bouwen ; want benevens deeze Baay / waren toen mede alle de andere Bapen eben Visscheryk. In den aanbang dan was hier lustig wat te doen / en gelyken zegt / neering en welvaart ; komende aldaar jaarlyks een kleine Vloot Schepen van Amsterdam , Rotterdam , Hoorn en meer andere plaatsen / die zich langs de vlakke van Smeerenburg , gelykzaam in een laag by den anderen boegden / en een ieder nevens zyn eigen Hooken ; derhalven had men alhier Amsterdamsche / Hoornsche / Rotterdamse en meer andere Craanhookeren met derzelver Kruiperen en Pakhuizen / waar in men vele Groenlandsche Gereedschappen burg / Daken maakte / krupte en verhaalde / en veel dingen tot de volgende Visschery gereed hield / en daar in bewaarde / wanneer men met de Schepen weder naar huis betrok.

VIERDE HOOFDTSTUK.

De Vriezen trachten deel in de Geotroyeerde Visschery te hebben ; dies hen de Staten van Vrieslandt mede Oetroy verleen ; waar op approbatie word verzocht , en een Verdrag met de Geotroyeerde Compagnie van Hollandt en Zeelandt getroffen. Waaron de Groenlandsche Maatschappij allenks is verzwakt , en vervolgens vernietigt , aangewezen. De Visschery wederom open gestelt , en om wat reden somtyds verboden.

De Ingezetenen van Vrieslandt deden mede insgelijks arbeiden / omtrent den uitgang van 't Oetroy , 't welk met het eindigen van 't Jaar

Jaar 1633. ten einde liep) om insgelijks deel in de Visschery te hebben / en hadden dezelve liever open gestelt gezeten ; maar dit niet gelukkigende / hebben de Staten van Vrieslandt zelfs / hun een Octroy verleent / 't welk van deezen inhoudt was :

De Staten van *Vrieslandt* ; allen den geenen die dezen zullen zien of hooren lezen , *Salut* : Alzoo *Hilbrand Dirksz.* Burgermeester tot *Harlingen* en *Wybe Jansz.* Burger binnen *Stavoren* , voor hen en hunne Conforten , ons by Requeste hebben geremonstreert ; hoe dat zy aangemerkt hebbende , de profitabile opkomsten van de Visschery of Capture van Walvisschen en andere Zeemonsters in de Noordsche Zee , van omtrent de Kusten *Nova Zembla* tot aan *Fretum Davis* , daar onder mede begreepen *Spitsbergen* , 't *Beeren Eilandt* , *Mauritius* , 't *Staten-Landt* , *Wybe Jansz. Water* , de *Zwarte Hoek* , *Groenlandt* en andere Noordsche Eilanden , dewelke nu geexerceert worden , alleen by eenige Ingezetenen van *Hollandt* en *Zeelandt* , zeer begeerig waren geweest , om gelyke Visschery aldaar of omtrent de voorz. Eilanden in de voorz. Noordsche Zee , mede ter hand te neemen , en de Negocie van daar binnen deze *Provincie* van *Vrieslandt* in te voeren en te stabilieeren , als hun verzeekert houdende dat gelykerwys de situatie van dezelve *Provincie* en andere gelegentheden , tot al zulk een handeling immers zoo bequaam zy , als de Situatie der voorschreeve *Provincien* , van *Hollandt* en *Zeelandt* , alzoo ook de Equipag'en en Visschery den Ingezetenen der voorz. anderen *Provincien* , inzonderheit ten respecste dat de voorz. Visschery of Capture word geexerceert in den grooten Oceaan , die doch na de Natuur en na alier volkeren wetten , een ieder gemeen , vry en open is , en aan Creatuuren die in den zelve Oceaan geteelt worden , en vryelyk evagieren en na de voorz. Rechten den *Primo Occupanti* toestendig worden ; en of wel naar hun opinie de zelve vryheit door geen *Compagnien* , *Monopoliën* en *Octroyen* konden worden gehindert , dat nogtans eenige Persoonen in *Hollandt* en *Zeelandt* *Compagnien* gesloten hebbende , van alzulke Visschery , voorgaaven , dat zy van de Hoog: Mog: Heere Staten Generaal zouden hebben geobtineert , Brieven van *Octroy* en *Licenten* , verkreegen voor eenige Jaaren , om in den voorz. Oceaan omtrent de vooren gespecificeerde plaatzen de voorz. Visschery en Capture van Walvisschen alleen te exerceeren , en met exclusie der Ingezetenen van de andere *Genieeerde Provincien* , en als de Jaaren bykans geexpireert waren , prolongatie der zelve te verzoeken , niet tegenstaande wy zoo door verscheidene onze aanschryvinge , als door propositie van onzen Gecommitteerden ter vergadering van haar Hoog: Mog: sessie hebbende , den zelve *Prolongatie* door de boven geschreeven en meer andere redenen hadden doen tegenspreken , en by alle manieren hadden gezocht te beletten ; ook met expresse protestatie van nulliteit , en dat wy verstonden zulks
niet

niet te zullen prejudiceeren het gemeene recht en de gerechtigheit, specialyk van onze Ingezetenen dien wy dies onaan gezien in de voorsz. Navigatie en Visschery gezint waren te styven en te maintineren; verzoekende daarom de Supplianten, dat wy onze gratie aan hun zoude willen verleenen, en zulks doende, henlieden voor hun zelve, en ten gerieve van alle de Ingezetenen deezes Lands die binnen zeekeren tydt zich zoude willen verklären Participanten te willen zyn, Oÿtroyeeren en Concenteren om in den voorsz. Oceaan of Noordſche Zee ter voorsz. plaatsen, en daar het hen wyders gerieflyk zoude mogen zyn, te mogen visschen, Walvisschen, en andere Zeemonsters, en hen in die gerechtigheit te maintineren en de hand te bieden; welk verzoek by ons in deliberatie gebragt zynde, en daar bygeconfidereert, dat Wy voor onze Ingezetenen, door den voorsz. onzen oppositie niet kunnen zyn gehouden aan de observantie de voorsz. Prolongatie (indien de zelve verkreegen zoude mogen zyn) en dat ook slydig zoude zyn tegens de Tractaten en Articulen van d'Unie, dat de eene *Provincie* door den anderen zoude worden onttrokken de Negotië en Trafycque in een vrye Zee, alwaar aan de voorsz. onze Provincie naader gelegen is als de voorsz. andere beide Provincien, en alzo voor een groot deel ontbloot worden van de middelen waaruit de Contrebutien tot de gemeene zaaken alhier gegeven worden; zoo hebben wy verstaan het voorsz. Verzoek in goede reedenen gefundeert, en in allen respecten te zyn equitabel, en inzonderheit te strekken tot voortzetting van de Negotie en Neering binnen onze Provincie, waar aan onze gemeene zaak ten hoogsten gelegen is; en hebbend en volgens zoo veel in ons is, den Supplianten voor hun mede Participanten, de welke binnen den tydt van een Maand *à dato* zullen geraaken hen te verklären mede Participanten te willen zyn, en hun namen aan te geeven aan den Supplianten of hun gemachtigden, geconsenteert en geoÿtroyeert, Consenteeren en Oÿtroyeeren by en door krachte deezes om den tydt 20 Jaaren *à dato* deezes op een behooryk Reglement by dien van de Compagnie in te stellen, in de Noordſche Zee, ter plaatse hier vooren gedefigneert, en waar het hen weiders gelegen zal mogen zyn te mogen Visschen en vangen Walvisschen en Zeemonsters, en den zelve aldaar te Lande te havenen en beneficiëren naar hun gelieven; welverstaande nochtans dat zulks geschiede buiten prejudicie en krenking van Souverainiteit, Hoogheit, Rechten en gerechtigheit van de voorsz. onze Provincie, de welke altoos geeximeert en onverkort gereserveert worden, en dat binnen den tydt van agt dagen *à dato* van dezen onze Oÿtroye by openbare afflicie van Billetten ten platten Lande en in de Steden van ieder onzer Ingezetenen, werden genotificeert en kont gedaan de voor verhaalde vryheit of Licentie, om binnen den voornoemden tydt, hen als mede Participanten te verklären en hun namen aan de Supplianten in 't byzonder aan te geeven, zonder dat anderzins deze onze Oÿtroye zal mogen genieten de gebeur-

beurlyke effecten ; Ordonneeren mits dien allen en een iegelyk van onze Ingezetenen om den Supplianten en die van hunne Compagnie deze onze gratie of *Octroy*, sampt de exercitie van dien geruftelyk te laten hebben en gebruiken, en hen van alle turbe en molestatie ter contrarie t'onthouden, en beveelende onze Officiers en Justiciers, om den Supplianten en hunne Medeparticipanten daar in en by maniere te maintineren, en te doen alle hulpe en bystand, want wy verstaan het zelve tot welstand van 't Land, en tot der Ingezetenen sonderlinge profyte alzo te behooren. Gegeeven in onze Vergadering op 't Landschaps Huis binnen Leeuwarden, onder het Zegel der Staten van *Vrieslandt*, en der zelve Secretaris handt, deezen 22 November, 1634.

Alzo nu de *Wysesche* Participanten beducht waren / dat dit hun *Octroy* hen weinig baaten zou / haddenze approbatie by haar Hoog: Moog: verzocht / gelyk toen den 9 Juny des voorszeden Jaars / ter Vergadering aan haar Hoog: Moog: voorgezagen wierd ; dat de zelve Provincie mocht worden ingerulmt in 't *Octroy* by continuatie en aan de *Groenlandsche* Compagnie ingewilligt / om redenen daar toe by hun in haar Hoog: Moog: Vergadering voorgezagen ; doch alzo deze zaak voor de Heeren van *Hollandt* gebragt zynde / noch niet ten effecte wierd besloten / en het Zaaizoen ondertusschen tot de *Walvischvangst* byna verliet / zoo hadden de Ingezetenen van *Vrieslandt* hunne 3 Schepen tot deeze *Walvischvangst* uitgerust / mede in Zee doen loopen / om zich ter plaats van de *Pering* te laten binden ; nu was te beduchten / dat tusschen de Schepen van de voorsz. Compagnie / en die van de Provincie van *Vrieslandt* eenige misverstanden of dadelykheden mogten ontsaan ; hier op hebben haar Hoog: Moog: verstaan / de op de *Pering* liggende Schepen te belasten / onvermindert en onbenadeelt het recht van de voorsz. Compagnie / als ook den eisch van de Ingezetenen van *Vrieslandt*, dat ze jegens elkander geen dadelykheden gebruiken zouden ; des moesten de Ingezetenen van *Vrieslandt* hier van tydelyk aan de Schepen van de Compagnie kennisse geeven.

Met dit besluit / echter zich niet genoeg bestand ziende / arbeide men om met die van *Hollandt* en *Zeelandt* in onderhandeling te komen en tot een minnelijk accoord / zulks dat de *Wyses*en wierden ingelaten op drie in zeven en twintig ; te weten : dat ze van zeven en twintig duizent quardeelen, drie duizend genieten zouden ; doch zodanig / dat wederom die van *Amsterdam* van drie duizend Quardeelen, drie hondert genoten. En dus werd men op de volgende wyze verdzagen ;

I. Dat die van *Hollandt* en *Zeelandt*, dien van de Provincie van *Vrieslandt* by dezen zyn inruymende en aanneemende in 't *Octroy* van de Hoog: Moog: Heere Staten Generael jongit op den 25ten *October* 1633. geob-

zineert en geprolongeert voor den tyd van axt Jaaren, ingegaan met den Jaare 1635. en dat voor de navolgende quote of tauxt.

II. En alzoo tusschen die van *Hollandt* en *Zeelandt* voor deezen is verdragen den tauxt van haare Equipagie op vier en twintig duizend quardeelen, zoo zal mits de voorschreeven inruiming den zelven tauxt worden vermeerderd voor die van *Vrieslandt*, met een quantiteit van drie duizend quardeelen, monteerende zulks den geheelen tauxt voor die van *Hollandt*, *Zeelandt* en *Vrieslandt*, zeven en twintig duizend quardeelen, daar op ter Zee zal mogen worden gebragt zes Sloepen of duizend quardeelen, waar op de Equipagie gedaan en aangelegt zal worden, geduurende den tyd van 't voorschreeven *Octroy*, en ook daar na by *prolongatie* of *continuatie* van dien, zonder dat den zelven tauxt zal mogen worden vermindert, dan met gemeene bewilliging van alle de voorzeide Kamers van *Hollandt*, *Zeelandt*, en *Vrieslandt*, zonder eenige overeenstemming dien aangaande te gedooogen.

III. Dien volgende, zoo zullen die van *Vrieslandt* op de voorzeide haare quote worden geaccommodeert en ingeruimt in 't gebruik van den Lande, en Bayen, daar die van *Hollandt* en *Zeelandt* de Neering jegenwoordie doen, mits blyvende zoo verre van de plaatsen van die van *Hollandt* en *Zeelandt*, dat zy onverhindert in redelykheit zyn.

IV. Dat die van *Vrieslandt* naar advenant als vooren, neffens die van *Hollandt* en *Zeelandt* moeten draagen, instaan en helpen beweeren alle *actiën* en *questiën* die de voorz. Compagnie na deezen zoude mogen opkomen en aangedaan worden, geenen uitgezondert, 't zy uit wat pretext of oorzaak het zoude mogen zyn; en ook mede in de toekomstende onkosten die zouden mogen vallen in de zaak uitstaande met *Jan Vrolyk* over zyn misbruik voor dezen begaan, zonder in de principaale zaak dienaangaande te draagen.

V. Dat met alle behoorlyke midde'len in 't gemeen zal worden by der handt genomen en getracht te weeren, alle de geenen die in de Vereenigde Nederlanden de voorz. Neering zoeken en trachten te onderkruijen.

VI. Dat men in 't generaal zal verzoeken en bearbeiden, om van de Hoog: Moog: Heeren Staten te verkrygen, *continuatie* van 't jegenwoordig agt Jaarig *Octroy*, voor den tyd van noch twintig Jaaren, ten naame van de voorz. Kameren van *Hollandt*, *Zeelandt* en *Vrieslandt*.

VII. Dat men ook mede van de voorz. haar Hoog: Moog: zal verzoeken *Placaat*, met *Interdictie*, dat niemand in deeze Landen eenige Equipagie zoude mogen doen op de Walvischvangst, noch eenige andere Zeemonsters, dan onder directie van de voorz. Geoctroyeerde Noordfche Compagnie tot weering van alle Enterloopers

VIII. Inselyks, dat oock geen Walvisch-Traan, Baarden noch Walvisch-Spek van buiten in deeze Landen zoude mogen gebragt worden, dan

dan by die van de voorſz. Geoſtroyeerde Noordsche Compagnie , op de verbeurte der zelve en zekere peine.

IX. En om tuſſchen den anderen goede order te houden en een reglement ten gemenen bette , zoo zullen Jaarlyks gehouden worden , drie ordinare Vergaderinge , als den naaſten Vrydag voor half Maart , den naaſten Vrydag voor half July , en naaſten Vrydag voor ultimo October ; en indien de Preſideerende Kamer goetdacht , ook tot zulk een tyd als de Compagnie geraden vinden zal , extraordinaire Vergadering beſchreeven te worden.

X. Welke Vergadering ſtrekken zal om met malkanderen te beraadſlagen op den tauxt en quantiteit van de Viſſchery , 't huuren van Harpoeniers , 't getal van Sloepen , 't monterer van de Schepen , en d'Ammiraalſchappen ter Zee , mitsgaders alle andere zaaken daar aan dependeerende.

XI De Vergadering zal beſchreeven worden by de Preſideerende Kamer , met aanſchryving van Poinſten , waar op een ieder zal moeten geſtaft komen , en het geene aldaar beſloten word , moet nagekomen worden.

XII. En zoo wie beſchreeven zynde by de Preſideerende Kamer , niet tydelyk compareert , zoo zal men ten langſten drie dagen gewacht hebbende , met de Preſenten in beſoingjes treden , en 't geene aldaar beſlooten word , zal by den Abſenten moeten achtervolgt worden , als of de zelve daar in hadden geconſenteert.

XIII. Welke Vergaderingen zullen moeten waargenomen worden door Gecommitteerden van ieder Kamer in Perſoon.

XIV. Dat de eerſte drie Jaaren , te reekenen met den ingang van 't voorſz. *Oſtroy* , de Preſideerende Kamer zal in *Hollandt* zyn , en 't vierde Jaar in *Zeelandt* , en zoo voorts by toeren omgaande , en dat in alle Vergaderingen de Kamers van *Hollandt* zullen hebben zes ſtemmen , die van *Zeelandt* twee , en die van *Vrieslandt* een ſtem.

XV. Niemand zal vermogen eenige Schepen op de Neering van de Walviſchvangst uit te zenden , ten zy al te vooren by gemeene Vergadering order en tauxt op de Viſſchery zy geſtelt.

XVI. Niemand zal vermogen te excedeeren den tauxt van zyne Equipage.

XVII. Niemand zal vermogen eenige Traan , Spek , of Walviſchbaarden te vervoeren , van de plaats van de Neering , op eenige andere plaatſen ; maar zal een ieder gehouden zyn , die in te brengen binnen deeze Landen , de zelve te loſſen en op te leggen , ter plaatſe daar men gewoon is op een Walviſchvangst te equiperen.

XVIII. Niemand zal vermogen buiten deeze Compagnie of *Oſtroy* op de Walviſchvangst te equiperen , of in zoodanig een Equipage te herideeren , directelyk noch indirectelyk het zy buiten of binnen deeze Landen.

XIX. Niemand zal vermogen de ontdekking van eenige nieuwe Zee-

Havenen, Wateren, Stranden, Rivieren, Stroomen, Bayen, Landen of Eilanden of de advertentie of bevinding van dien, hoedanig die zoude mogen geschied zyn, voor deezen of in 't toekomende noch zoude mogen geschieden, tot zyne particuliere profyte te applifeeren, of aan iemand buiten deeze Compagnie te communiceren, noch ook uit kracht van zodanige ontdekking of advertentie eenig particulier *Ostroy* te verzoeken, of geimpetreert zynde, zich daar mede te behelpen, om op zodanige Zeeftanden, Rivieren, Bayen, Landen of Eilanden apart en buiten 't voorz. *Ostroy* te negotieeren, noch daar aan te participeeren: maar zal een ieder gehouden zyn op alle eer, vroomheit, en trouwe al het zelve tot profyte van de gemeene Participanten te confereeren, en ter generale Vergadering van de Kamers daar van te doen, op de eerste Vergaadering na 't arrivement van de Schepen die de voorz. ontdekking of vinding gedaau hebben, met een ronde en klaare opening en verklaring van alle gelegentheden van dezelve en nieuwe Zeeftanden en Rivieren, Bayen, Landen of Eilanden te doen.

XX. En zoo wie eenige nieuwe Landen of Eilanden, het zy buiten of binnen de Limiten van 't *Ostroy* gelegen, komt te ontdekken, dezelve zal de profyten daar van, voor vyf achter een volgende *Vojagiën* genieten, daar in reekenende het Jaar van de vinding, en zal dezelve ontdekking, na den voorschreeven tydt komen, ten profyte van de gemeene Compagnie van *Hollandt*, *Zeelandt* en *Vrieslandt*.

XXI. Niemand zal mogen van deeze Compagnie by directe of indirecte middelen van eenige verleende Prinzen of Republiques verzoeken eenige *Sauvegarden*.

XXII. Indien different of questie tusschen de voorzeide Kamers, of ook onder eenige Leden uit dezelve zoude komen te ontstaan, zoo zal het zelve bevreedigt of gedecideert worden, by de neutrale Leden van de voorz. Compagnie, of by manquement van neutrale Kamers, anderzins by goede Mannen, ter wederzyde te verkiezen.

XXIII. De Minutie van Oorlog die bevonden zal worden op de Bateryen of Forten ter plaatse van de Neering, daar in zullen die van *Vrieslandt* mede haar contingent als vooren gelden, en in redelykheit voldoen.

XXIV. Dat de *Contraventeurs* en *Overtreeders* van deeze *Conditien* en e'k poinct van dien vervallen en verbeuren zullen, eens zoo veel als de overtreding bevonden zal worden te bedraagen.

Verbinden de Partyen ter wederzyde, en ieder in 't zyne, de *Perfoonen* en *Goederen* van de Kameren, die ieder in dezen zyn representeerende, subjeet alle rechten en *Rechteren*.

Overgeevende en consenteerende ook by dezen om hier in by den *Hoogen Rade* goetwilliglyk te worden gecomdemneert, daar toe constituerende en magtig maakende, *Jau van Rbyn*, *Hendrik Boom*, *Cornelis*

van *Hysfelendoorn* en *Gerard de Rodere*, alle Procureurs voor den voorz. Rade, 't zamen en ieder byzonder, beloovende zulks dankelyk te nemen en van waarde te houden. Aldus gedaan en gepasseert by

Abraham la Fevre van wegen de Kamer *Amsterdam*.
Jacob van de Graaf en *Dirk de Haan* van wegen de Kamer *Delft*.
Paulus Timmerfz. van wegen de Kamer *Rotterdam*.
Willem van Semeren de Jonge, van wegen de Kamer *Hoorz.*
Jacob Meim, van wegen de Kamer *Enkhuizen*.
Pieter Boudaan Coerten, van wegen de Kamer *Middellburg*.
Cornelis Lampfius, van wegen de Kamer *Vlissingen*.
Hillebrand Dirksz. en *Cornelis Damis*, van wegen de Provincie van *Vrieslandt*.

Voor *Johan van Warmenhuizen*, openbaar Notaris by den Hove van *Hollandt*, *Zeelandt* en *Westvrieslandt*, geadmitteert in 's *Gravenhage*, residerende, ter presentie van *Jan Nederwaarts* en *Matthys Credenbach*, op huden den 25sten July, 1636.

De Compagnie hoopte / door deze vereeniging gesterk zynde / des te breter verscheiden Steden in Hollandt te zullen konnen tegenstaan / die mede begeerden ingelaaten te worden. Alhoewel nu het Octroy voor deze Noordsche of Groenlandsche Compagnie by de Staten Generaal was gepasseert / en zelf in 't bywezen van de ordinaris Gecommitteerden der Staten van Hollandt, die mede uitzukkelijck het zelfde Octroy of de laatste Prolongatie toestemden. Niet tegenstaande hebben de Staten van Hollandt op den 11^{den} December dezes Jaars verklaart / dat die van de gemelde Groenlandsche Compagnie binnen 14 dagen aan de Steden / die mede deel in deze Compagnie begeerden te hebben / redelijcke voldoening zoude geeven / of dat ze 't Octroy voor vernietigt hielden / de Visschery by en opengesteld.

Deze Vriescen of Harlingers nu / mede in de Compagnie van Hollandt en Zeelandt ingelijft / hadden insgelijck hunne Craankookery in de Zuid-Baay by 't Doodemans Eilandt, heden noch de Harlinger Kookery genaamt / en de Zeenwen onder den Zeeuschen-Uitkyk; alle deze Kookeryen en Dakhuizen langs de vlakte van Smeerenburg, maakten geslykzaam een buurt of klein Dorp uit / 't welk dieshalven niet onelgentijck naar de nering / het Dorp Smeerenburg wierd genoemd. Hoe veel Craankookeryen en Dakhuizen aldaar in 't geheel zyn geweest / is ons nooit klaar gebleeken / maar tegenwoordig zyn 'er noch de Fondamenten en Muuraadjes van 8 of 10 Craanketels / behalven die van de Dakhuizen / onderscheidentijck te zien; de overige zyn alle door den tydt eenemaal verballen / zulck 'er niets meer van te vinden is.

Groot ge-
woel om-
trent Sme-
renburg,
toen de Vis-
chery in
haar fleur
was.

De Groen-
landische
Compagnie
in den zelf-
den tyd met
d'Oost-Indi-
sche Com-
pagnie be-
noanen.

Redenen
waaron de
Groenland-
sche Com-
pagnie al-
lenks ver-
nietigt is.

Nademaal nu deeze Schepen / om de gemelde reden / dubbelt volk
voerden / zoo was 't 'er dagelyks 't zy in de Schepen / in de Sloepen
of op 't Landt niet weinig dzok ; derhalven quamen 'er ook met deeze
Schepen / gelyk in de Leegers / eenige Zoetelaars over / die in hun ei-
gen behuizing / of in de Pakhuizen hunne Waaren / als Brande-
wyn / Tabak / en meer diergelyke dingen verkochten ; insgelyks qua-
men 'er ook Bakkers om Broode te bakken / wordende des mo-
gens wanneer de warme bollen en 't wittebroodt uit den oven quam /
op den Hoozn geblaazen ; zulks dat aan dit Smeerenburg omtrent den
zeiblygen tyd met Batavia gesticht / in dien tyd lustig wat te doen viel /
schoon echter niet in vergelyking met deeze Jabaanische Hoofdstadt ; niet
te min was 'er mede al wy veel gewoel / en naar de gelegentheit van
't Landt taameljk wat te bekomen / mogelyk ook de Wijn en Brande-
wyn reedelyk goed koop. Vermits dan deeze Federp / met die van Ba-
tavia , omtrent een en den zelven tyd haaren aanvang nam / of wel
hoornamentlyk in den zelden tyd wierd voortgezet en by der handt ge-
nomen ; zoo zullen 't mogelyk ook vooz het meerendeel de 5. lde Kee-
ders zyn geweest / 't welk we echter niet nader willen onderzoeken. Gelyk
men dan / niet zonder groote kosten / zich in Indië wel gegrond ter neder
heeft gezet / zoo trachte men insgelyks hier mede te doen / vermits het
hen toescheen / als of de voortteeling en aanwas dezzer Dissen / vooz
altoos / zoo menigvuldig duuren zoude / als hunne Bangst jaarlyks
vertierde ; derhalven was 't niet vzeemd dat 'er tot zodanige groote
kosten een besluit genomen wierd / om zich mede alhier in de wel-slaa-
gende nering vast te zetten ; want in zeker opzigt was men in de ver-
wagting niet bedrogen / hier in bestaande : vermits / gelyk wy reeds
gezegt hebben / de Walvischzee van een zeer wyde uitgestrektheit is ; der-
halven moest de voortteeling in deeze ongemeene ruimte zeer menigvul-
dig zyn / want dooz de jaarlyksche Dissen op de gewoone plaatsen /
die naar maate van de gemelde uitgestrektheit / zeer weinig vermogt / en
in dit luttel hinderen kon ; maar een ander gebal / heeft deezen toeleg-
niet weinig verzwakt / daar men in de Indië niet vooz te duchten had ;
want schoon het gemelde zeer groote queekveldt der Walvissen / by de
Indiaansche Muskaat / Kaneel en Nagelboomen in der zelve voort-
teeling mag vergeleeken worden / zoo is echter de eene voortteeling van
een bestendiger natuur dan de andere / dewyl de Walvissen beweeglyk
in hun ruim element allerwegen kunnen omzwerben / en de gemelde
Speserboomen onbeweeglyk in de aarde staan / groeyen / voortteelen
en vruchten dzaagen. Waar op dan 't gemeene spreekwoordt kan toege-
past worden : beter een vogel in de handt , dan tien in de vlucht ; want
niet het opvangen van deeze Dissen / maar hunne beweging en plaats
verandering / heeft deeze grondlegging zodanig verzwakt / dat de Com-
pagnie al vooz lang t'eenemaal geschelden en vernietigt is / zulks van
al-

alle hunne daar toe dienende gebouwen / niets dan eenige oude overblijfszelen van Fondamenten en Muuraadjes te vinden zyn.

By deeze verzwaling der Visschery / quam noch / dat 'er eenige Jaaren zoo ongelukkig uitvielen / zulks men in 't Hs somtyds omtrent 20 Schepen zitten liet / 't geen toen de lust niet weinig verlaauwde / en de Maatschappij allenks den klem quyt raakte ; welk overschot noch een gedaante heeft nagelaaten / gelph de Groenlandsche Pakhuizen te Amsterdam op de Keizersgragt / en de reeds verhaalde overblijfszels in de Groenlandsche Gewesten te kennen geeben. Echter blykt uit de verkreegen Continuatie op hun Octroy in den Jaare 1633. vooz den tyd van agt Jaaren wederom verleent / dat toen de Visschery noch op een genoegsaame boordelige wyze gehandhaaft wierd ; waar van hier mede den inhoudt volgt ;

De Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden , Allen den geen die deze jegenwoordige zullen zien of hooren leezen , Salut ; *doen te weten* , dat Wy ontfangen hebben de ootmoedige Supplicatie aan ons geprefenteert by de Bewinthebberen van de Geoctroyeerde Noordsche Compagnie van Hollandt , Zeelandt en Westvrieslandt , inhoudende hoe dat die van dezelve Compagnie over lange Jaaren tot haare groote zwaare kotten en periculen , uitgeruft hadden verscheide Schepen , om te ontdekken de Kusten van *Nova Zembla* , *Waygats* , *Straat Davis* , en de Zee-Rivieren , Landen en Eilanden ten Noorden gelegen , in diverse reizen by de voorsz. hunne Schepen ontdekt zyn geworden veele Landen , Eilanden en Rivieren , Kusten en Reden aldaar , en onder anderen ook 't Landt *Spitsbergen* , 't *Beeren-Eilandt* , en daar na 't Eilandt *Mauritius* of *Jan Mayen Eilandt* ; aan welke plaatsen zy Snpplianten hadden begonnen te planten de Visschery van Walvisschen , en andere Zee Monsters , en daar door de Neering en handeling van de Traan , hier in deeze Landen gebragt , en tot conservatie van dezelve , van Ons verkreegen Octroyen om de kusten hier vooren geroert , van *Nova Zembla* tot de *Straat Davis* , alleen en met escluse van alle anderen te mogen bevaaren en bevissen : geduurende welke Octroyen zy Supplianten de voorsz. Visschery en Neering met groote excussive kotten hebben gecontinueert , en onderhouden : Niet tegenstaande veel Traversien die zylieden daar over hadden moeten uitstaan en lyden , als verscheidemaal en by de Engelschen van haar goet berooft gewelt zynde , en tegen de zelve , als tegen andere Natien , ook hebbende groote en zwaare Proccessen moeten sustineren en uitvoeren , zulks dat zy Supplianten daar over , heele Capitalen hebben verlooren en geconsumeert ; waarom oorzaak genoeg hadden gehad , om de zelve Visschery te staaken en te abandonneren ; doch hadden zy Supplianten alle deeze zwaarigheden (alhoewel met suerte) door een goede couragie en hoope van beterlichap overkomen , zoo om te maintaineren de

reputatie van den Lande, als ook op een vast vertrouwen, dat Godthaaren arbeid en kosten zoude zeegenen, en tot een goed einde laten komen, hadden ook zy Supplianten tot conservatie en dienste van de zelve Neering en Visschery met groote kosten, gemaakte Forten, Huizen en Logien, tot wooning en defentie, om haare possessie buiten dispute te stellen, en de zelve tegen alle uitheemsche Natiën, en anderen des te krachtiger te maaken, eenige Schepen expresselyk en extraordinaris met groote kosten geëquipeert, met Volk en alderlei behoeften verzien, die zy aan *Spitsbergen*, als ook aan 't Eiland *Mauritius* hadden laten woonen en overwinteren, om voortaan aldaar gestadiglyk Domicilium te houden, en alzoo door de voorz. Neering en Visschery des gemeenen Lands middelen grootelyks werden versterkt en gebeneficeert, en groote nuttigheden den Landen word toegebracht, ook meenigte van Menschen haaren kost daar aan zyn gewinnende, zy Supplianten wel geneegen zouden zyn, de zelve Neering en Visschery te continueren, de ontdekkingen en bezoeking die zy hadden beginnen te doen van noch meer notable onbekende Plaatsen en Landen te volvoeren, waar uit deeze Vereenigde Nederlanden groote profyten en voordeelen met Godes zegen zoude staan te verwachten: Maar alzoo zonder ons Oëtrooy of Continuatie van dien, de voorz. Neering en Visschery hier te Lande niet konde werden geconserveert noch behouden, maar by vreemde Natiën ondergeslagen, ongetwyffelt in andere Landen zoude werden gediverteert, tot merklyke schade en nadeel van de vereenigde Nederlanden, en de goede Ingezeten van dien, mitsgaders tot totale ruine van de Geoëtroeyde Compagnie: zoo keerden zy Supplianten in alle ootmoedigheid aan ons, verzoekende onderdaniglyk, dat wy beliefdhen henlieden te vergunnen en te consenteren, naar d'expiratie van 't jegenwoordig Oëtrooy, noch Continuatie en Prolongatie van dien, voor den tyd van vier en twintig als dan naastkomende Jaaren, om binnen de voorz. Limiten en Plaatsen in der zelve Oëtroeye begreepen, als namentlyk van *Nova Sembla* tot de *Straat-Davis* toe, daar onder begreepen het Landt van *Spitsbergen*, 't *Beerens Eilandt*, 't Eiland *Mauritius*, en alle andere Landen en Eilanden ten Noorden binnen de zelve Limiten gelegen, of alreede gevonden en noch te vinden, alleen en met seclusie van alle anderen, te mogen bevaaren en bevissen, met Interdictie en op zulke pene als in den laatsten Oëtroeye begreepen zyn. Welke aangemerkt: ZOO IS 'T, dat wy geneegen zynde ter ootmoedige bede van de voornoemde Supplianten, de zelve gegunt, geoëtroeyert, en geconsenteert hebben, Gunnen, Oëtroeyeren en Consenteren, by dezen, Continuatie van onze voorgaande Oëtroeyen, voor den tyd van agt Jaaren, ingang neemende met d'expiratie van de jongste confessie, noopende de bevaaring van de voorz. Landen en Kusten van *Nova Sembla* tot de *Straat-Davis* toe, daar onder begreepen alle de Landen hier vooren geroert, en namentlyk mede het voorz. Eiland *Mau-*

vitius, en alle andere Landen en Eilanden ten Noorden binnen de zelve Limiten gelegen, zoo die geenen die alreede gevonden zyn, als die noch gevonden zoude mogen worden, henlieden confererende de voorſz. Landen en Eilanden alleen te mogen bevaaren, en de voorſz. Neering en Viſſchery voor den zelve aldaar te mogen exerceeren, met ſeclufie van alle anderen. Interdicerende en verbiedende allen en een iegelyk van wat conditie en qualiteit die mogen zyn, anders als de Supplianten in deezzen binnen den voorſz. tyd van agt Jaaren, te vaaren, handelen of te viſſen, op de Kuſten, Landen en Eilanden van *Nova Zembla* tot de *Straat-Davis* toe, daar onder begreepen alle Landen hier vooren geroert, en namentlyk 't voorſz. Eiland *Mauritius*, en alle andere Landen en Eilanden ten Noorden binnen de voornoemde Limiten gelegen, zoo alreede gevonden als noch te vinden, directelyk noch Indirectelyk, op de verbeurte van haare Schepen en Ingeladen Goederen, en daar en boven in een peene en boeten van zes duizend Guldens voor ieder Schip 't welk bevonden zal worden in eeniger maniere aldaar te vaaren, gehandelt of geviſt te hebben, te appliceeren de eene helft ten behoeven van de gemeene zaake, en de wederhelft ten behoeve van de Supplianten. Ontbieden daarom en bevelen wel expreſſelyk allen Gouverneurs, Juſticieren, Officieren, Magiſtraten en Inwoonders der voorſz. Vereenigde Nederlanden, dat zy de voorſz. Compagnie Supplianten geruſtelyk en vredelyk laaten genieten en gebruiken 't volkomen effect van dezen onzen Octroy en conſent, ceſſerende alle contradictiën en Empſchementen ter contrarie, want wy 't zelve ten dienſte van den Lande bevonden hebben alzoote behooren. Gegeeven onder onzen Cachette, en Paraphure en Signature van onzen Griffier, in 's Gravenhage den 25 October, 1633.

Ma' deezen is geen verlenging van Octroy meer verleent; maar de Viſſchery open gelaaten; want in 't Jaar 1641. werd dooz de Heeren van Overyſſel ter vergadering verſcheenen / voozgedzagen / van hunne Principalen gelaſt te zyn / om Devoir te doen / dat by vernieuwing van 't zelve Octroy, de Ingezetenen van haare Provincie daar mede zouden ingeſſoten worden; gelyke Inſtantie is vervolgens dooz de Heeren van Utrecht vooz de Haaren gedaan / en by die van Gelderlandt ingegelyk. Ook waren alle Steden in Hollandt, die te vooren in de Compagnie niet waren geweest / van de zelve gedachten; zulkis dat na het eindigen van 't Octroy, het zelve is in 't wild geloopen / zonder dat 'er eenige vernieuwing of prolongatie op geboigt zy.

't Octroy ten einde gelopen, werd de Viſſchery weer open geſtelt.

Schoon nu de Maatſchappij haaren eerſten ſtand verlooz / zoo is echter niet geen minder luſt / deeze Walviſchvangst onbermoeit voortgezet / en in een bloeiende ſtaat gebleeven / waar by zich ook verſcheiden aanzienlyke Koopſteden van Zaandam, Ooſtzaan, de Ryp, enz. voegden.

En met yver voortgezet.

Om wat reden somtyds de Visschery verboden werd.

Weshalven dat deeze Visschery en Groenlandschen handel meer wederwaardigheden dan den handel van andere Handelaars onderhevig is / 300 moet ze ook niet weinig met het bulderend Noozden woestelen / waar by mede het Wg telkens eenige Schepen en Sloepen t' onzuikbaars maakt ; hierom was 't / en om de jaartlyksche voozdeelen die echter uit deeze Visschery genoten wierden ; dat haare Hoog Mog: de baart op Groenlandt en de omleggende Noozder Gewesten aan een ieder hadden open gezet ; alhoewel somtyds tot voozkoming van gedzeigde schaaden / 's Landts Overheden haare Ingezetenen deeze Baart verboden hebben / 't zy om de Manschap / die anders tot deeze Baart gebezigt wierd / tegen den Wyandt ter Zee te gebruiken / 't zy om 't waagen van gewinzuchtige Koopluiden niet te veel den ruimen toom te geeven / en om geen wyandtske Kapers / ten naderle van 't Vaderlandt / dooz de gewaagde Schepen ter Walvischvangst uitgerust / te berryker ; of ook dat zich de Baatzucht niet zou moogen inlaaten / om ten nadeel van den Lande in uitheemsche Compagnien deel te neemen. Welk verbodt boornamentlyk tot stybing van de noch vereende Compagnie verstrekte / en in 't Jaar 1633. uitquam / aldus luidende :

DE Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden , allen den geenen die deeze jegenwoordige zullen zien of hooren leezen **DOEN TE WETEN** ; Alzoo met groote kosten en zwaare Periculen , alhier te Lande ingebragt is de Neering van de Walvisch-Visschery en andere Zee-Monsters , om de zelve te doen en te exerceren binnen de Limiten van *Nova Zembla* tot *Fretum Davis* ; tot conservatie van welke Neering , wy hier bevoorens hebben verleent *Oftroy* aan de Bewinthebberen van de Noord-sche Compagnie , om de zelve uit deze Landen privative binnen de zelve Limiten te doen. Doch nu komen wy in ervaring , dat door toedoen van eenige ongeruste Menschen , de welvaart dezer vereenigde Nederlanden benydende , getracht word de voorsz. Visschery by directe en indirecte wegen en middelen , te contramineeren , om de goede Ingezetenen dezer Landen van de voorsz. Neering t'ontzetten , en de verwachte vruchten zelf te genieten , poogende tot dien einde in deeze Vereenigde *Provincien* tot hun te trekken veele Ingezetenen en Inwoonders dezer Landen , om by andere wegen als door directie en beyljd van de voorsz. Noord-sche Compagnie , binnen de voorsz. Limiten te vaaren , en de Neering van Walvisschen en andere Zee-monsterste pleegen , exercereen , en de zelve elders buiten deeze Landen te diverteren . En dat veele onzer voorsz. Ingezetenen hun vervorderen zodanige diensten aan te neemen , anderen daar toe te indiceren en helpen aannemen , mitsgaders in uitheemsche Compagnien en Voyagiën te participeeren , en de zelve met hunnen middelen te helpen formeeren ; strekkende al 't zelve tot groot nadeel van de voorsz. Compagnie , interest van de gemeene welvaart dee-

zer Landen , en uitneemende groote schade van veele Ingezetenen van dien , daar uit de voorfz. Compagnie is geformeert , waar tegens na behooren dient voorzien en alle mogelyke order gefteft. ZOO IS 'T, dat wy na voorgaande deliberatie geordonneert, geftatueert en bevoolen hebben, ordonneren, ftatueren en bevelen wel expreffelyk by dezen, dat geen Ingezetenen van deeze Vereenigde Nederlanden, 't zy Commiffen, Schippers, Stuurlieden, Zeevarende mannen, noch anderen van wa qualiteit of conditie hy zy, directelyk of in directelyk zullen onderftaan uit deze Vereenigde *Provinciën* of andere Landen te vaaren op Walvifchneering, of van andere Zeemonfters, in eenige manieren binnen de Limiten van *Nova Zembla* tot *Fretum Davis*, anders als in dienst van de voorfz. Geftroyeerde Compagnie, op peine van zes hondert ponden van veertig grooten 't pond; verders verbieden en interdicieren Wy mede allen en een iegelyken Ingeboorne Onderdanen, Ingezetenen of Inwoonders, eenige Schepen of Zeevarende Lieden dezer Landen, tot zodanige Schepen te verhuuren, op peine van verbeurte der zelve Schepen en Goederen, en voorts van een peine van zes hondert ponden van veertig grooten 't ftuk, en arbitrale correctie, en daar en boven daar van moeten defifteren, en zulks laaten vaaren, Verders ordonneren, ftatueren, en bevelen Wy by dezen, dat de Ingezetenen deezer Landen die haar al bereits buiten den dienst van meergenoemde Compagnie zouden mogen hebben verhuurt, om te vaaren op den Walvifchvangst en andere Zeemonfters binnen de voorfchreeven Limiten, dat zy haar buiten den zelve dienst zullen hebben te begeeven en onthouden op peine als vooren: Gelyk ook de huuren noopende de Schepen die uit deze Landen directelyk buiten de meergenoemde Compagnie binnen de meergemelde Limiten aangenomen zyn te vaaren, zullen komen te ceffeeren, en zoo de voorfchreeve Overtreeders haar buiten deze Vereenigde Nederlanden quamen t'onthouden, zullen de Sententiën ter zaake van de voorfchreeve mulften te wyzen, evenwel geexecuteert worden aan hunne goederen hier te Lande gelegen, of bevonden wordende. En zullen alle Officieren en Justicieren in deeze Vereenigde Nederlanden, mitfgaders ook alle anderen in onzen dienst wazende, hun hier naar refpectivelyk reguleren, en de peinen by dezen geftatueert tegens de Overtreeders der zelve vervolgen, decreteeren en executeeren, zonder eenige conniventie, diffimulatie, of verdrag; en zullen de peinen verdeelt worden, een derde voor den Officier die de executie doen zal, een derde voor den Armen der plaatze, en een derde ten behoeve der gemeene zaake: Alzoo Wy zulks ten dienfte van den Lande bevonden hebben te behooren. En opdat Niemand hier van Ignorantie hebbe te pretenderen, ontbieden en verzoeken wy de Heere Staten, Stadhouderen Gecommitteerde Raden, en Gedeputeerde Staten van de *Provinciën* refpective, van *Gelderlandt*, 't Graafschap *Zutphen*, *Hollandt* en *West Vrieslandt*, *Zcelandt*, *Utrecht*, *Vrieslandt*, *Overyffel*, en Stadt *Groeningen* en

Ommelanden, en alle andere Justiciëren en Officiëren, dat zy deze onze Ordonnantie van stonden aan alomme doen verkondigen, uitroepen, publiceren en affigeeren in alle Plekken van deze Landen, daar men gewoonlyk is, dusdanige uitroeping, publicatie en affixie te doen. Gegeeven in 's *Gravenhage* in onze Vergadering, en onder onze Cachet en Paphure en Signature van onzen Griffier, op den 11 Maart 1633.

V Y F D E H O O F D T S T U K .

Eilandfche Walvisch allenks van voor Spitsbergen verjaagt en verdreeven, en werwaarts geweeken, word onderzochr. De geweeken Visch op de Noortbank vervolgt. Zeevischery ondernomen. 't Traankooken gestaakt. Traanketels en andere Gereedschappen weder vervoert en Pakhuizen gesloopt. De Visch ten eenemaal in Zee en in 't Ys geweeken. De Compagnie geschieden, word de Visschery voor byzondere Rederyen vry, doch veel bezwaarlyker als eertyds verricht*.

Eilandfche
Walvisch,
waarem dus
genoemt.

Deze beweging der Walvischen / (in 't voorszgaande Hoofdstuk gemeld) na te speuren en te verbolgen / zal ons gelegenheit geeven / om ons eigentlyk voornemen / het onderwys in de tegenwoordige Visschery raakende / wat naader in te zien. Wy hebben dan hier voorsz / in de ruime en wyde bepaaling van den Noordkaper / mede zyne tyd en plaats onderscheidenlyk aangewezen / vervolgens ook / de van ouds en hedendaagsche Robbe en Walrus-bangst overwoogen / desgelyks de paalen van de Eilandfche Walvisch niet alleen wyde en breed uitgestrekt gevonden / maar hen ook als in 't midden van deeze bepaling / aan dit gemelde en welgelegen groot en aaslyk Eilandt Spitsbergen, om voorsz gegeeven reden / in groote meenigte zien vergaderen / zulks deeze Visschery gelyk de Noordkaper naar de Noordkaap, mede niet oneigentlyk naar dit Eilandt / de Eilandfche Walvisch mag genoemd worden. Insgelyks hebbenwe reeds getoont / alhoewel eenigzins door 't verschil zynner gesteltheit / dat de Eilandt zyn gewoon verblyf wat Noordelyker als de Noordkaper neemt / doch dat voornamentlyk het onderscheid van voedsel / hen / gelyk de Kieper en Leeuwwerk / aldus van elkander afzondert / en ieders aangewezen plaats doet verkiezen. Ook hebbenwe met verscheiden redenen onderzocht / hoe de Noordkaper in zyn ruim / gewoon en

* De stoffe in dit Hoofdstuk vervar, bestaat in 't voornaamste de Visschery rakende, waarf van mede in de vier volgende Hoofdstukken, 't merkwaardigste zal verhandelt werden.

natuurlyk geweest aan de Noordkaap, en byzonder by Yslandt op 't zekerste is aan te treffen; en om de zelve reden is den Eilandt genegen zyn verblyf om en omtrent Spitsbergen uit te kiezen / vermits dit Eilandt om deszelfs welgelegenheit en aangryke gronden hem zeer bejaglyk voorszoumt; maar alzoo deeze zyne keurlyke verblyfplaats / vervolgens dooz een meenigte van Wyanden zodanig is bezocht / dat het scheen men alleen toegelegd had om hem t'eenemaal op 't lyf te vallen / waar dooz hy allenks zodanig in zyne rust is gestoot / dat hy naar een ander verblyf heeft moeten omzien / dies zullenwe nu onze gedachten / laten gaan / werwaarts hy zyn verblyf zedert genomen heeft / en teffens onderzoeken / of men niet eenigen blyk van voorszoumt / gelyk de Boortkaper tydt en plaats zou weeten te onderscheiden / om hem in zyne tegenwoordige schuilplaatsen op te zoeken.

Hoedanig die door der sterke handhaving der Visschery van voor Spitsbergen verdreeven is;

En werwaarts gewelen onderzocht.

Midlerwyl wy dit onderzoek doen / zullenwe ook teffens van ons beoogde komen handelen; derhalven staat ons eerst te overdenken / werwaarts deeze Vifch de wyk genomen heeft; en wanneer we die hebben nagespeurt / hoe men zich omtrent den zelve te gedragen zal hebben; wat listen en verschalkingen dienen aangewent om hem te betrappen / en hoe men de byzondere tyden en plaatsen / in den algemeenen tydt en plaats / op een gantsch andere wyze als met de Boortkaper / te onderscheiden heeft / zal mede vervolgens aangemerkt worden.

Deeze Vifch / die dooz zyn groote meenigte en sterke voortteeling / gelyk uit het aangetoonde ruime queekveldt kan afgeleid worden / niet lichtelyk was t'eenemaal op te vangen / kon echter dooz dit geweldig vervolgen / moorden en dooden van verscheiden Partien langs de geheele Kust / zyn hoofd dooz de meenigte zynere Wyanden naaulphs boven water opbeuren; dies werdze genoodzaakt dit Gewest / alhoewel hun aangenaam / allenks te verlaten. Om nu kortheitshalven by de Visschery der Hollanders alleen te blyven / waar uit alle de andere Visscherpen konnen afgeleid worden / zoo begonnen deeze Vifchen / het gemelde Smeerenburg in de Hollandfche-Baay, 't allereerst te leeren kennen / en bemerkende dat alhier de verzamelpplaats hunner Wyanden was / begonnenze die te schuurwen; want zoo dzaa zy deeze Baay gewaar wierden / als mede de Schepen en meenigte der Sloepen daar om heen zwerbende / kendenze aan dit gewoel / wat hun naakende was / schoon zy te vooren in hunne onnozelheit op dezelve aan en om zwommen / en zich dus als weerlooze Schepselen lieten dooden; maar nu op het enkel beschouwen van dezelve / leerdenze hunnen wyandt kennen / en stelden 't erlang op 't vluchten. Dus moest men dan deeze schuurwen vliedende Vifchen / met zeer grooten arbeit naroeffen / en eindelyk waren 'er zoo weinig meer overgebleeven / dat men somtyds na veel gedaane moeite en krachtig naroeffen / echter niets opdedd / zulks de Sloepen wederom leedig aan boordt quamen. Dit nu klaagde men

De Eilandfche Vifch dus schuurwemaakt, viel de Visschery veel te voljelyk te vol-
Difftrekken.

den Commandeurs / en men pleegde raad wat verder te doen stond ; de Dissen bond men 'er niet meer zoo overbloedig / en die daar gevonden wierden / waren zoo schuuts / dat ze bezwaarlijk konden gevangen worden. Hier op gaf men last naar de Noordbank te vaaren / dewyl daar noch Dissen genoeg was. Deze Noordbank legt voor aan in de Noordbaay , omtrent twee mylen van de Schepen die onder Smeerenburg laggen ; deeze gemelde Baay is groot en wyd / en was boven dien benevens meer andere Bapen / ten dien tyde / een ongemeene Dissenryke Baay. Op deeze Noordbank , als gezegt is / bond men Dissen genoeg / want schoonze om de gemelde redenen van Smeerenburg af week / echter was ze noch op andere plaatsen 'er eenmaal niet getweeken. Hier van Dissen genoeg vindende / schoon eenigen dooz den tyd mede schuuts wierden / kon men 'er dooz de meenigte nu en dan eenige betrappen / en dus weder magtig worden ; maar deeze Dissenryk viel des te moeijelyker / nademaal zoo veel te meer tyd / wegens de afgelegenheit der Schepen in 't roeyen en in 't boegseeren der Dissen verfleeten werd / dat men zoo veel niet kon uitboeren als te vooren / toen de Dissen by en om de Schepen / gantsch weerloos gevangen wierden ; derhalven bleef het afhuuren der Hoordsvaarders / om traan te laaden / mede achter. Eindelyk konden de Groenlandsvaarders zelfs geen volle laadung meer bekomen ; en dit verstep allenks zodanig / dat 'er geene Dissen / noch in de Hollandsche- , noch in de Noord- en Zuidbaayen , vervolgens ook op de Noordbank meer gezien wierden / vernits ze alle buiten den Dal weeken / waar dooz deeze Landdissenrykers niet alleen schaars vol / maar vervolgens schaars half vol / en eindelyk met een schraale vangst t'huys quamen. Dit maakte dan met een dubbele manschap / die op 't Landt en op de Schepen gebezigt werd / wegens zoo een zwaare uitrusting / een genoeg schraale uitdeeling / en eindelyk begon men ten laaststen zoo sterk te verliezen / als men in 't eerst krachtig gewonnen had / dus liet het de Compagnie ten laastten zakken / en gelyk men zich in den beginne onderling verbonden had / sprak men nu om te scheiden / waar dooz de oude Dissenrykers / die te vooren onbepaalt en by was / daar na bepaalt en allen vyfheid op Zee had / nu weer geheel by stond / beide aan Landt en op Zee te Dissen : zulks het weder een geheele vyf Dissenryk wierd.

Maar alleer de Maatschappij het noch geheel opgaf / liet men 't boegseeren met de Dissen naar de Schepen achter ; men ging met de Schepen / in plaate voor Smeerenburg te leggen / in de Bapen visschen / en men begon de Dissen te steyen / die te vooren aan Strandt by de Hoorkerpen wierd gezaagt ; doch vervolgens de Dissen op Zee wykende / stak men mede in Zee / en ging buiten 't Landt langs den Dal visschen. Nu gebeurden 't wel dat men elkanders Bapen quam bezoeken en begluuren / maar 't werd hooz eerst niet toegelaaten / een ieder wilde zyn eigen

Men ver-
volgt de wy-
kende Dissen
op de Noord-
bank, al-
waarde Vis-
schery weer
hervat
werd.

't Afhuuren
der Noords-
vaarders
word einde-
lyk gestaakt.

Ende Vis-
schery al-
lenks
schaars :

Dat voor de
Compagnie
een schraale
uitdeeling
veroor-
zaakt, en
eindelyk
schaade,

De Zeevis-
schery word
ouderno-
men,

bypheft behouden; eindelyk werd noch toegelaaten dat men wel in eens anders Baap havenen mogt / maar niet viſſchen / gelyk dit onder de byzondere Zee-Viſſchers mede wel toegelaaten wierd / want ſchoon'er maar een eenige Sloep in een byzinde Baap quam / moeft men de Harpoen uit de Mik weg neemen en bergen / of men mogt 'er niet in-
 komen. Eindelyk was men in de Viſſchery een groote verandering onderwoopen: want de Viſch / die uit zyn eigen natuur / als gezegt is / van allerwegen naar dit groote en welgelegen Eilandt / om des zelfs vette en aasryke gronden en Bapen / gewoon was af te zakken / werd dus niet alleen onder de Hollanders / maar ook onder alle de andere Natien / te-
 gens hunne natuur / geweldadig verdreeven / en rondom de gantsche Kust verjaagt. De Viſch dan buiten de Bapen blyvende / kon men den dienst van de Traankookerpen en Pakhuizen als vooz deezen niet meer hebben / als toen men de Viſch in menigte en overvloet / in de Bapen omtrent deeze Kookerpen bing / naar Landt boegſeerde / het Spek af-
 ſneed / op 't Landt in binken kapte / en vervolgens tot Traan kookte; buiten den wal viſſchende viel dit te verre van de handt / om derwaarts te boegſeeren / men moeft gelyk de Zee-viſſchers / de Viſch ſlenffen / het Spek te Scheep in vaten ſnyden / en dus mede voeren / vermits het gereeder was / dan naar Landt om daar te loffen en vervolgens weer te laaden. Perhalven begon men dit groote werk / 't geen met zeer zwaare koſten langz de geheele Kust was opgerecht / nu allenks weder af te
 zyeeken; men burg vooz eerst de kopere Traanketels / en uit de Pakhuizen de vaten / lpenen / lenffen en meer andere gereedschappen. Ook ver-
 vielen wel haast deeze Pakhuizen / of ze wierden dooz den moedwil der Mattroozen geſfoopt en verbrandt. Dus zyn 'er van al dit koſtbaare werk / in alle de Bapen / langz de geheele Kust / niet meer dan eenige der gemelde oberblyfzelen van Muraadjes en Fondamenten te zien.

Het Traan-
 kooken ge-
 ſtaakt, en 't
 Spek in Va-
 ten gedaan.

Dit ſchoone en welgelegen Landt tot de Viſſchery / waarom / als ge-
 zegt is / al veel te doen was geweest / zulks 'er de Dozſten en Moogent-
 heden zelfs ober gemoelt wierden / t'eenemaal van de Viſch verlaaten
 zynde en blyvende / zoo werd deeze Viſſchery van alle Natien weder-
 om aan een ieder byzwillig overgegeeven / of t'eenemaal byzgelaten. Dus
 werd dan dit Eilandt / dat om de Viſſchery der Eilandsche Walviſch
 onbyp was geworzen / wederom vooz een ieder byz gemaakt / zulks
 men 'er nu niet alleen havenen mogt / maar ook byz viſſchen / indien
 'er wat te viſſchen viel; maar dooz de zeer gevoelige indrukselen die deeze
 Viſch had opgebat / heeftze zodanig een ſchrik vooz dit Geweſt gekree-
 gen / dat ze niet alleen vooz een tyd van daar geweken is / maar ook
 noch tot heden deeze Kust ontwykt en myd: ten zy om de Doſt / of
 zoo verre het Hs de Kust berelkt; doch buiten het Hs / word 'er naau-
 lyks een eenige Viſch omtrent dit ſchoone wel eer Viſchryke Landt
 gezien.

Traanketels
 en andere
 gereedschap-
 pen weder-
 om medege-
 nomen, en
 fommige
 Pakhuizen
 geſloopt.

De Viſſchery
 te lande af-
 geſchaft, en
 aan een ier-
 der vry ge-
 geveeu.

De verlaating der Biffchen van dit zeer welgeleegen en aasryke Eilandt/ haarde geen kleine verandering in de Biffcherp/ waar op men te vooren nooit zou hebben gedacht/ want men langs deeze Kusten/ op der zelfver vette gronden/ en binnen in de Bapen/ by en omtrent de Kookerpen/ zodanig een ontelbaare meenigte Biffch vond/ die zoo gemaklyk by en om de Schepen gebangen wierd/ dat ze hunnen Wyandt gelykzaam van zelfs byquam en in hun geweld viel; want had men dit gedacht/ of eenigzins te gemoet gezien/ wat zou men niet al onwaardeerbare kosten hebben konnen spaaren/ die allerwegen langs de Kusten dooz alle Patiën waren gemaakt? Nademaal wy reeds de reden tot deeze zoo wigtige verandering hebben verstaan/ en insgelyk getoont dat deeze Biffch/ zodanig een breed en ruim quekvelde hebben de/ niet t'eenemaal is opgebangen/ maar alleen van daar geweeken; zoo zou men konnen vraagen, of het den Biffchers bekent is/ verwaarts de Biffch geweeken zy/ of waar hy zich nu ontoud?

Maar nademaal dit alles vooz onzen tyd is voorgeballen/ zoo zullen wy hier van mede/ als by overlevering en uit eenige Journaalen van oude Commandeurs en anderen gehouden/ gelyk ook uit de voorgegaande berichten/ een beknopt verhaal doen. Schoon nu deeze Biffch/ om de getoonde reden/ alhier weleer in groote menigte van allerwegen vergaderde/ zoo blykt echter uit zyne ruime uitgestrekte bepaaling/ hier vooz aangewezen/ dat dit nochtans niet dan een klein gedeelte van deeze zeer groote menigte is geweest/ die alom/ doch op de eene plaats min en op de andere meer/ dooz deeze wyde uitgestrektheid is verstroyt. Mogelyk is 'er aan eenige plaatsen in 't Oost- of Westys/ Out-Groenlandt, te Zembla of omtrent de Tartarische Kusten/ alwaar tusschen de Rivieren zich veel Walbiffchen onthouden/ niet min zodanig een groote toevloeping van Biffch geweest/ en misschien wel noch/ als ooit omtrent Spitsbergen plagt te wezen. Zimmers aan Jan Mayen Eilandt, is 'er insgelyk een grooten toevloed/ gelyk aan Spitsbergen, geweest/ dat aan veele overgebleeven Muuraadles van Craankookerpen en Pakhuizen/ in eenige der zelfver Bapen noch tegenwoozdig te vinden/ kan beweezen woorden/ gelyk men vervolgens zal toonen.

Wanneer wy van 't wyken der Biffchen spreken/ verstaanwe die Biffch die jaarlyk gewoon was aan deeze Kusten te komen; deeze is dooz het gemelde sterk opvangen en vervolgen/ allenks van daar geweeken; eerstelyk schuudwdenze deeze Kookerpen en legplaatsen der Schepen/ Sloepen/ en wat daar van af hing/ vervolgens de Bapen/ en verders de Gronden langs den wal/ vermits zy overal vervolgt werden. Dus weekenze dan van de geheele kust naar alle oorden/ van waar zy gewoon waren te komen/ en allenks wat meer op Zee/ en in 't ys. In deeze ruimte warenze wat meer verstroyt/ en in zodanig eene meenigte niet by makander als in de Bapen/ verhalven werd

Aan Jan
Mayen Eilandt
ertryps mede een
grooten Vischery
geweekt.

De Visch t'
eenemaal in
Zee en in 't
ys geweeken.

de Visschery hier door wat meer geballig / en met veel meer moeite en arbeid verzeld. De Compagnie het geluk hen t'eenemaal begevende / gaf men 't dan eindelyk op. Toen wierd deeze Visschery van byzondere Reederen / 300 van de Hollanders als ook van andere Natiën achtervolgt / die het eene Jaar meer en 't andere min opdedden / waar in men noch op heden toe volhard ; maar de Engelsen en Deenen lieten 't toeten eenemaal zakken. Die zich tot heden noch in deeze Visschery bezig houden / zyn Hollanders / Franssen / Hamburgerg en Bremerg / waar van de eersten het grootste gedeelte uitmaaken.

De Engelsen echter reeds eenige Jaaren achtereen stil gezeten hebben de en van de Visschery afgezien / zyn onder het bewint van een Compagnie met twaalf Schepen in 't Zaijoen van het Jaar 1725. wederom in Zee geweest / en trachten hunne zoo lang gestaakte Visschery weer te herbatten ; maar van welk een uitslag hun voornemen zyn zal / moet ons den tyd doen leeren.

De Vissch dus van de Wal in Zee getweeken / en van de Zee-visschery aldaar geduurig vervolgt / werd allenks noch wilder en schuutwer / zulk ze in de ruïne Zee t'eenemaal verstrooiden / 't welk de Visschery nu gebaliger en moeilijker maakt ; want schoon de gehele Zee tusschen Jan Mayen-Eilandt en Spitsbergen , alwaar de Visschery toen wierd gepleegt / vooreerst met deeze en meer andere Visschen gelykzaam was bezaait / zoo werd echter deeze Vissch / door 't gestadig jaagen en vervolgen / mede aldaar in Zee zodanig ontrufft / en in deeze ruimte van de eene ter andere plaats gedreeven / dat 'er dikmaals maar een enkelde en somtyds geheel geen Vissch wierd gezien. Men begon dan in Zee mede naar de Banken te zoeken / alwaar men toen veeltyds groote Scholen by elkanter kon aantreffen / vermits de Vissch alhier op hun aas afquam. Maar eerlang wierden deeze Banken zoo sterk met Schepen en Sloepen bezocht / dat het de Vissch daar mede niet lang houden kon. Ten dien tyden was 'er onder anderen een ongemeene Ditschryke Bank voore de Zuid-Baay , ontrent ter halver gezicht onder 't Landt / alwaar door een zeker Commandeur / Keere genoemd / verscheiden Jaaren na den anderen veel Vissch gevangen wierd / en derhalven lang na dien tyd / en ook heden noch door eenige oude Commandeurs Keers-Kaar geheeten woerd / maar 't is door het gestaadig vervolgen nu mede een ledige Kaar geworden.

Deeze Vissch dus geweldadig van de Kust gedreeven / moest eindelyk door de zelve geweldpleeging mede de Zee ruïnen / vermits ze door dit geduurig jaagen / dooden en vervolgen / niet alleen hoe langer hoe schuutwer wierd / maar men moest noch onderhevig zyn / dat 'er somtyds eenige Visschen / reeds gequets / ontquamen ; want niet alleen door een opkomende mist / storm of onweer / moest men somtyds de spnen kappen / en de Vissch aldus gequest met den Harpoen verlaaten ; maar

De Compagnie gescheiden,

Werd de Visschery aan byzondere Rederijen vry gestelt ;

En word noch geoffent :

Doch veel bezwaarlyker als eertydts verriicht.

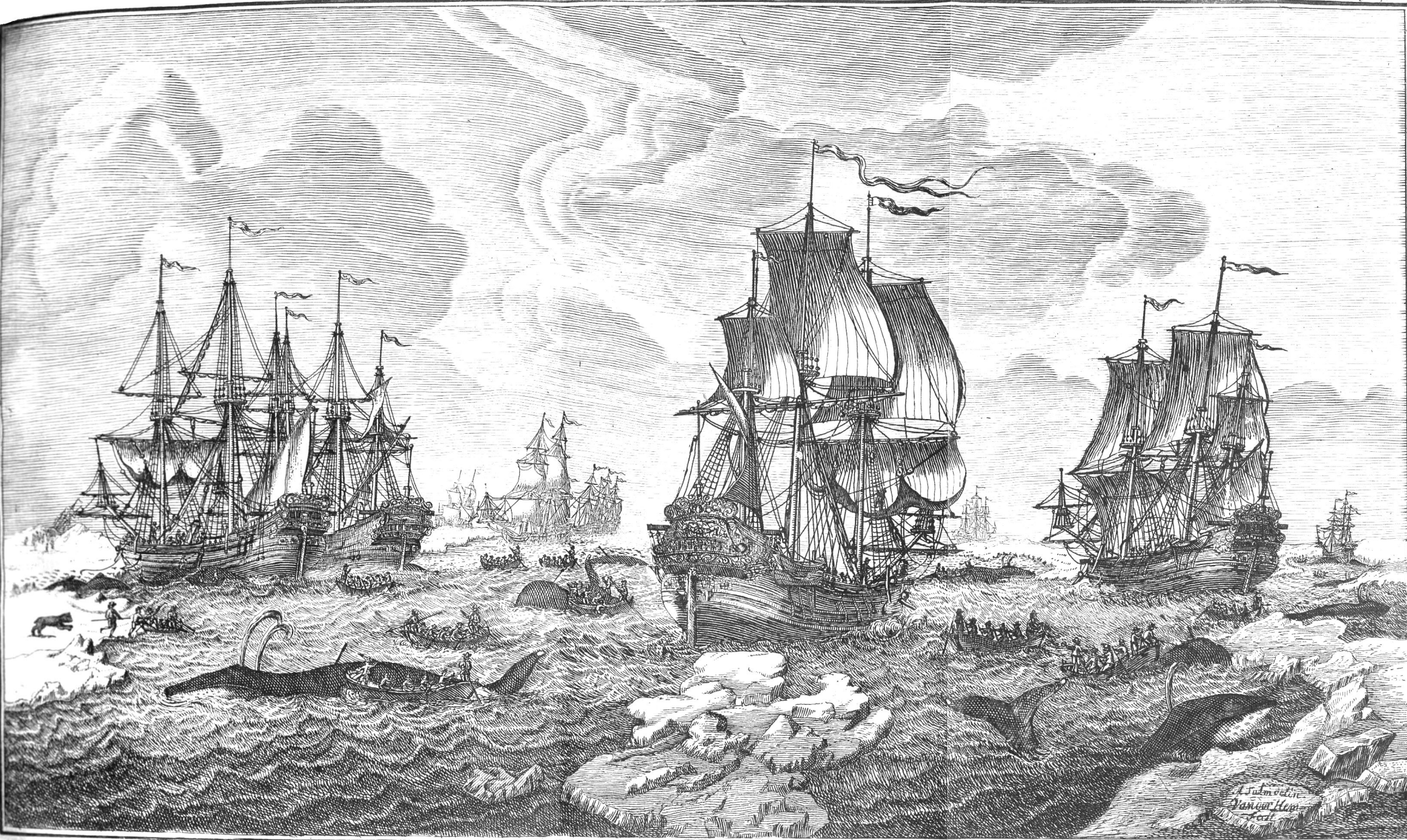

zelf by schoon weer / werd men in deeze ruimte / dikmaals 300 verre dooz den wind van de Schepen weg gesleept / dat men om niet t'eenemaal van de Schepen af te dwaalen / genoodzaakt wierd om te kappen. Ook begon de Visch allenkis zich meer naar 't *W* / als in een sterkte of bozstweering te begeeven / zulkis dat het dikmaals gebeurde / 300 draa men een Visch geschoten had / dat hy zich aanstonds naar 't *W* wende / schoon men nergens daar omtrent geen *W* beoogen kon; waar uit dan genoegzaam kon voorspelt worden / dat hy zyn hoers wel wist te houden / en men derhalven niet verre van 't *W* wezen moest. Wanneer dan de Visch in 't *W* liep / vermits men toen met de Schepenschroomde in 't *W* te zeilen / kapte men de lyn af / en liet hem dus gewond met de Harpoen in 't *W* bluchten; hier mede raakte hy / zich gewond voelende / noch verder aan 't bluchten / en met zodanig een verbaastheit / als of hy noch gestaadig met de Sloepen vervolgt wierd / zulkis hy byna tot geen bedaaren komen kon / en zodanig een vluchtende Visch bragt 'er meer anderen aan 't bluchten. Hier dooz kreeg nu de Visch zodanige scherpe en geboellige indrukfelen / en een geweldigen afkeer vooz 't Landt en de open Zee / dat het hen scheen in 't zaadt / merg en gebeente als doozgedrongen / zoo dat ook de Jongen dezelve indrukfelen schynen aangebooren te zyn / want zoo wel de Jongen als de Ouden zyn alle gezaamentlyk uit Zee gelweeken / en zwenumen nu zelden in de ruime Zee / en met den rug bloot / maar onthouden zich liever in 't *W* / waar in zy zich beter bedekt konnen houden. Deeze Visch dan aldus van het Landt af in Zee gedreeven / en dooz de meenigte zynet Wyanden het daaz mede niet konnende harden / is ze allenkis t'eenemaal in 't *W* / het Westys genoemt / gelweeken; maar eer zy de Zee ruinden / ont-hielden 'er zich noch veel aan den Zoom van 't *W* / en soumpds in en buiten 't *W*. Nu werd goede raad duur; men schroomde het *W* te naaderen / en echter noodzaakte hen de Visch / dat men 't derwaarts wenden moest / doch eermen besfoot in 't *W* te loopen / biste men langs den zoom en in groote bogten en kommen met een taamelijke vangst; maar eindelyk / om zyn Wyandt / waar 't mogelyk / noch verder te ontvoken / hielt zich de Visch gelyk als schuil en bleef in 't *W*. De Wiffchers dit merkende / vermits 'er buiten 't *W* niet meer te binden was / maar dat ze echter van de Steng in 't *W* konden gezien worden / alwaar men mede by stilte hun geblaas kon hooren / besfooten / alhoewel schroomlyk / om ze in 't *W* op te zoeken / 't welk ze vooz eerst niet verre behoefden te onderneemen / of vonden de Visch; men maakte dan slegts de Schepen aan eenige schotsen vast / eer men zich noch aan de *W* velden betrouwde / en veelen hadden toen in 't los *W* noch een goede vangst; want in 't eerste bond men 'er zeer veel Visch / waar dooz by onderbinding geleert wierd / dat de Visch niet was opgevangen / maar alleen van de eene naar de andere plaats verjaagt.

De Visch be-
geeft zich
eindelyk in
't *W*, om
veiligter te
wezen.

En word al-
lenks schuu-
wer.

Men besluit
dan met de
Schepen in
't *W* te loo-
pen om de
Visch na te
speuren.

A. S. M. G. L. I. N.
J. VAN DER HEEVEN
1851

Z E S D E H O O F D T S T U K.

De Ysvisschery ondernomen, waar in veele Schepen blyven. Hechter en sterker Schepen op de Groenlandsche Visschery uitergerust. 't Wyken der Visschen naeder ingezien en overwoogen. Of de Vissch zich naeder aan de Pool zou kunnen onthouden onderzocht; en werwaarts de geweeken Vissch zich veilig vinden zou, nagespeurt.

De Visschery / eer men tot het in zeilen van 't *Is* besloot / was reeds al byp wat aan 't quynen geraakt / maar werd nu wederom goad; ecyter openbaarde zich toen een andere zwaarigheid / hier in bestaande: dat by mistig weer of by storm / nu veel meer Schepen verlooren wierden / die op de schotzen dreeven of daat tegen aan zeilden / 't w'lk men in de Zee en Land-visschery zoo niet onderhebig was geweest; derhalven zocht men in 't eerst / booz deeze *Is*-visschery / naar oude en min kostelyke Schepen / die op de hoopbaardy niet meer bequaam waren / en geen dzooge waren meer voeren konden; deeze Schepen werden 'er / om de hooge pryzen van Traan en Baarden / aan gewaagt / want als 't quartdeel traan den pryjs van 60, 70 ook wel 80 guldens haalen kon / gelyk dikmaals is gebeurt / en de Baarden omtrent half zoo veel waarde opbragten als de traan / als mede wel is geschied / maar veeltyd's iets minder: zoo maakte een Schip / met eene laading van 600, 7 of 800 quartdeelen Spek een zeer goede uitdeeling booz de Kreedery.

De visschery in 't Ys ondernomen. word veel voordeeliger uitgeovert, maar is het, blyven van veele Schepen onderhebig geworden.

Waarom oude Schepen vervolgens werden uitergerust, en in de Visschery gewaagt.

Maar alzo de verandelyke loop der Visschen / ook zodanig een verandering in de Visschery maaken moest / zoo maakite de gemelde hooge pryzen der waaren / mede wel haast een verandering in de Schepen; vermits de Visschen allenks verder in 't *Is* hunnen *Op*andt ontweken; dies moest men met de Schepen / die in 't eerst aan een schotjs stil bleeven leggen / en alzo den laading inkreegen / nu wat dieper in 't *Is* zeilen / dat zonder schotzen te raaken niet wel geschieden kan / waar dooz men toen by onderbinding leerde / dat een sterk Schip / beter een boujs van een schotjs kon tegenstaan / als een oud of zwak Schip ten deelen of geheel volhaaden zynde / welke duurbaare waarde men in 't verliezen der zelve Schepen missen moest. Dus bezigde men toen booztaan tot de Visschery wat sterker Schepen / of men liet 'er nieuwe in 't byzonder toe maaken. Om de zelve reden worden nu de Groenlandsbaarders / zeer sterk / en veel sterker als andere hoopbaardy Schepen gemaakt / echter worden 'er jaarlyks noch eenige in 't *Is* verlooren / want schoon ze tegens het inzeilen booz de schotzen wat beter bezien

Door 't verder indringen der Visschen in 't Ys, word men genoodzaakt sterker Schepen dan ooit naar Groenland te zenden.

zyn / niet te min konnen ze gelyk certyds de dyning / diep in 't W^s zynde / insgelyks de parffing van velden en flarden niet uitstaan; maar in 't los W^s bezet zynde / vermits daar de parffing zoo zwaar niet is / vond men zich noch wel veilig / ten zy dat eenige Velden van achteren dit los W^s aanvoerden; doch met mistachtig en stormig weer zich tusschen de velden en flarden bezet vindende / zonder te konnen opruinen / zoo moest alles / hoe sterk en zwaar het zy / dooz dit aandringende W^s / builgen en barsten; want men vind 'er zodanige W^svelden of groote brokken van dit t'saamgestremde Clement / als in de W^sbiffchery bree-der zal blyken / die 6, 7 of 8 Mylen en meer in den omtrek groot zyn / zulk's 'er somtyds 50 60 of 70 Schepen om leggen / die el-lander ober zodanig een W^sveldt van 't eene tot 't ander eind naau-lyks konnen zien; de parffing van dergelyke velden / of andere veel kleinder / flarden genoemt / wanneer men die niet ontwoyken kan / is dan eindelyk de oorzak / dat 'er somtyds eenige Schepen dooz verloren worden.

Wat het meerder gebaar der Schepen in de W^sbiffchery aanbelangt / als wel vooz deezen in de oude Land-en Zeebiffchery was / heeft de schaadelyke onderbinding genoeg doen leeren; maar het verloop en 't verplaatsen dier Biffchery / wat meer ons oogmerk raakende / en ook van meerder belang zynde / zal 't niet ondienstig wezen / vervolgens daar van wat bree-der te handelen. Overmits we nu onze gewoone of tegentwoozdige Westys-Biffchery allenks beginnen te naderen / en ook thans wel het zaakelykste is; zal het onze opmerking dies te meer waardig zyn / waanneer we daar uit eenig onderwoys en licht zullen vinden / dewyl 't niet alleen op mondelinge overlevering steunt: maar ook dooz eigen onderbinding is waargenomen. Doch eer wy hier in voortgaan / zullenwe onze opmerking op het verplaatsen der Biffchen wat naader inzien / vergelykende die met de gegeeven gelykenis van 't Haarlemmer Meer en der zelve Meer-Bisch / of die van de Rotganzen en andere Wiervogels / op de Wieringer Bzonden of in de Wieringer Waard by Wieringen zich onthoudende; dus zoude deeze Bisch van de eene ter andere plaats konnen verzeeven worden / maar dooz de gemelde eigenschap zyne natuur / en dooz het aldaar vindende aas / dat met zyne natuur / gelyk de Kreyger op de aal aas / zeer wel ober een komt / dies kan deeze Bisch buiten zyne bepaaling / en bygevolge zyn Gewest / geheel niet wyken.

Echter zou hier uit wel eenige bekommering konnen opgevat worden / nademaal deeze Bisch zyne Wyanden geduurig ontvliedende / in vervolg van tydt het Westys mede ontwoyken moegt / dat tegentwoozdig de jaarlyke Bisch-plaats is / alzoo zy 't uit de gegeeven ruimte bepaaling genoeg zou konnen doen; wat raad was 'er dan oberig / en waar zou men ze dan zoeken? Nu zyn ons in dien opzichte de vooznoemde gely-ke-

Het wyken
der Viffchen
nader inge-
zien, en wat
'er uit vol-
gen zou o-
verwoogen.

kenissen troostelyk / overmits we hen eenige ruimte op Zee en aan Landt konnen geven / gelyk ook waarlyk geschied / dat zy dan einde-lyk / als het hart van hun gewoon Gewest zynde / weder naar hun oude verblyfplaats zullen toezakken ; inzonderheit naar 't Landt / vermits dit dooz de daar omtrent gelegen vette en aasryke Gzonden en Wapen / zoo zeer met hunne natuur obereenkomt. Maar wat hier mede niet wel obereen schynt te komen / is / dat deeze Vissch zodanig een schyzk booz de Zee en byre wateren heeft opgebat / dat hen die als aangebooren schynt te wezen / zulkas hier dooz deeze hoop weder verdwynt / van nooit zodanig een vermaakelyke en voordeeltige Zee- en Landvisschery te zullen genieten ; en dewyl de schyzk waar mede de Vissch bevangen is / hen zelf belet / lang met den rug bloot en boven water te zweemen / zoo konnen ze dan moogelyk zoo naaukeurig niet waarneemen waar zy zyn / als wel booz deezen / en ook het Landt zoo gemaklyk niet bereiken / dan alleen om de Oost / of zoo verre het Ws den Wal raakt / of derwaars gedreeven word. Eer wy dan met het onderwys 't verhaal van de Westys-Visschery voortgaan / en ons tot het Westys naderen / zullen we daar van boozaf alhier iets melden.

Uit de ruimte bepaaling aan deeze Vissch gegeven / is mi wel te vermoeden / dat ze dooz dit geweldig vervolgen wat heen en weer word gedreeven / maar niet / dat ze ooit t'renntiaal zal worden opgevangen ; dus hebben we niet zonder reden / het verdyphen beoogende / deswegens Of de Vissch zich wat nader aan de Pool zou konnen ontkonden , in overweeing gebragt, wat langwyltig geweest / om zyne paalen / niet alleen zeer wyd en echter naar waarheit uit te rekken / als mede in deeze ruimte bepaaling veele vette / vreedzaam en stille oorden booz hunne quecking aangemerkt / alwaar zy noch heden noch nooit worden of zullen worden ontruist / of gestoot ; welke een der booznaamste is / rondom en wat nader aan de Pool / wertwaarts wy zo wel van onze zyde als van de Cartarische kant / wegens het Ws nooit konnen koomen ; en schoon dit in den Winter dooz 't toelopen van 't Ws geen plaats kan hebben / is 't echter in den Zomer rondom deeze wyde uitgestrekthelt van een andere gesteltheit / daar dit selve Ws den toegang der Schepen wel belet : maar zoo veel te byper een verblyf der Visschen vergunt. Behalven het reeds gemelde / zou men 'er dit noch konnen byvoegen ; by voorbeeld : de Dogelen worden immers zoo wel in onbewoonde als bewoonde Landen en Eilanden / in zodanig een ontelbaare meenigte aangeeteelt / dat 'er het opvangen der zelve gantsch geen hinder aan geeft / gelyk veelen met ons / die ooit onbewoonde Landen bezocht hebben / wel konnen begryppen / en 't welk mede de Dogelvaangers niet onbewust is / die met schieten / en booznamentlyk in den Herfst met netten hun werk daar van maaken / om een goede vanst te doen ; deeze Dogelaars merken uit den aart en koers veeler Dogelen / dat ze uit ons Landt niet zyn booztgekomen / en niet dan in den betrek tyd / wanneer ze naar 't Zuiden de wyk neemden /

alleen maar ter verversching ons Landt aandoen. Uit de hoers deezzer Vogelen zeggende / en mede by onderzoek kan men genoegzaam weten / dat haare voortteeling in zeer groote Duitsehe / Zweedsche / Noordsehe en andere Bosschen / en de daar omtrent gelegen Heiden / Bergen en onbewoonde Woesteynen / zodanig overvloedig moet zyn / dat 'er geen opvangen eenigen hinder aan kan doen. Men aanmerke insgelyks de Kuit-Disschen / wier Disschery men in Wyberg of andere enge Wateren niet byzucht verbieden kan / maar in 't Haarlemmer Meer / de Zuidzee / Noordzee of andere ruime wateren of onbesooten Meeren / waar in de Dissch zich elders schuil houden kan / zou zulks noodeloos zyn ; want de overvloed of schaarsheit van Dissch / in zodanige Wateren / hangt voornaamentlyk aan den Godlyken Zegen / in 't wel of qualyk slagen van de geschooten kuit / en kan 'er alsdan mede de Disschery weinig belet aandoen.

Schoon nu de Elandsche Walvisch geen kuit schiet / maar gelyk eenige Dieren / waarschynlyk niet meer dan 2 of 3 Jongen te gelyk voortbrengt / zoo is echter uit het reeds getoonde ruime queekveldt wel te begryppen / dat het opvangen aan zodanige kleine en geringe oorden / weinig hinder / aan dus een meenigte / uit zoo een wyde uitgestrektheid voortkoomende / geeven kan.

Werwaarts
de geweeken
Vissch zich
veiligst zou
onthouden
kunnen,
naagespeurt.

Men staat ons voortaan op hunnen hoers / werwaarts die in hunne vlucht word genomen / en nevens meer andere zaaken te letten ; vermits wy / aangaande het opvangen deezzer Disschen niet behoeven beducht te zyn / nademaal 'er echter op d'eene of andere plaats in hunne bepaaling genoeg te vinden zyn : Want alzo wy in de Zuidysse Disschery nevens andere zaaken hunne hoers raakende / aldaar iets van gezegt hebben / zoo staat 'er ons nu in de Westysse Disschery / insgelyks als op een der gewigtigste zaaken te letten. Doch voortaf zullenwe / aangaande het wederkeeren naar den ontweken oort van Zee en Landt / dit noch zeggen / vermits we door onze redenvoering wegens 't opvangen wat geruster zyn / dat de gemelde schrik onder deezze Disschen / zeer weinig hoope geeft / de Zee- en Land-Disschery ter deezzer plaats met veel byzucht te zullen doen ; ook is de ruimte en uitgestrektheit / aan deezzen oort op Zee en aan 't Landt gegeven / van zodanig een belang niet als 't wel schynt. Waar is 't / dat nu voornaamentlyk de Disschery in 't Ns word groeffent / maar jaarlyks in 't zaaijoen komen 'er ook dagelyks vele Schepen / by stormachtig weer / of om verversching in verscheide Bayen / Keeden en Havens / zulks dat 'er naaulyks eenige Dissch in een der Bayen kan komen / gelyk somtyds noch wel door een afgedwaalde gebeurt / af men jaagtze na ; en wat aanbelaant in Zee / zyn 'er van 't begin tot in 't laatste van 't Zaaijoen geduurig vele Schepen in dit Gewest / die in 't eerst hoers langs het Ns heen en weer houden / om een bequaame gele-

genheit te zoeken / hoe beſt in 't *W*ſ te komen / wanneer ze vervolgens / in 't midden van 't Zaaizoen of wel op 't laaſt / Zuidelyk weder uit het *W*ſ gekomen / en een ſchraale vangſt hebbende / 't zy om de *W*oort-Ooſt of naar hooger graden zellen en aldaar weer in 't *W*ſ loopen; vindende dan ondertuſſchen *W*iſch op Zee / dat nu zelden om de aangebooren ſchrik geſchied : word 'er alle pooging aangewend om ze magtig te worden. Om dan het vergeleekene hier aan toe te paſſen / zoude men vooz eerſt deezen oort / zoo wel ter Zee als naar Landt / vooz een tyd op deeze wyze niet moeten bevaaren / en dit noch eenige Jaaren na den anderen / zulkſ allenſ de diep gevarten ſchrik der *W*iſſchen mogt komen te ſteten. Om echter de kracht van de gemelde gelykenis / buiten deeze niet wel gebeurlyke zaak / genoegzaam te begrypen ; laat ons dies aangaande iets letten op de reeds geboerde redeneering over de Zuidw-*W*iſch / hier vooz aangewezen / die meede jaarlyks / by onderbinding / al by wat ſchrikachtiger en ſchuilwer is geworden / ſchoon dezelve daar door zoo wel de Zee en 't Landt myd en blyft myden / zoo ziet men echter een meenigte van deeze *W*iſch met het ſelbe *W*ſ afkomen / en dus ons opgevangen of verlooren deel / volgens de gelykenis / dikmaals vergoeden.

Dus kan men hier wel uit merken / wat de verhuizing deezer *W*iſſchen aanbelangt / indien ze zich vervolgens anderwoz verplaatſen mogten / dat ze zoo lange onze Schepen zich jaarlyks daar onthouden / niet ſicht weder hunne verlaaten plaatſen zullen neemen : maar dat men ze derhalven elders anders in hunne rutme bepaaling zal moeten opzoeken. Maar nademaal wy nu tot onze tegenwoordige *W*iſch-plaatſ / namentlyk onze jaarlykſche *W*eſtys-*W*iſſchery genadert zyn / zullenwe tot dat onderwys overgaan / hoe men zich in deeze tegenwoordige geſtelt-heit / of in gevolge van verandering / beſt zal hebben te gedraagen.

Z E V E N D E H O O F D T S T U K .

*W*eſtys-Viſſchery hoe verre die zich uitſtrekt , en hoedanig kan verdeelt worden. Hooge Graden tegenwoordig de Viſchrykte. Bequaame plaatſen en tyden noodig in acht te neemen. Het Zuidelykſte eertyds , maar nu het Noorde-lykſte van Spitsbergen 't voordeeligſte in de Viſſchery geacht ; waar de Viſch geduurig aas vind , en dus gereeder op hooge dan op laage Graden gevonden word*.

De *W*eſtys-*W*iſſchery is ten opzichte van de geheele uitgeſtrektheit / een klein en gering gedeelte / doch ten aanzien van de Deelen die *W*eſtys-Viſchery hoe-danig uitge-wy ſtrekt.

* Dit en het volgende Hoofdstuk , verhandelt het merkwaardigſte der *W*eſtys-Viſſchery.

In vier verdeelingen aangewezen.

De Eerste Verdeeling op hooge graaden

Alwaar tegenwoordig de meeste Visch gevonden word.

wy daar in onderscheiden zullen / is dit gedeelte echter als een geheel aan te merken. Dus zullen wy dan de Westys Disscherp in haar geheel / tusschen de Straat-Davis en 't Eilandt Spitsbergen begryppen / en wat aanbelangt haare deelen / die wy daar in zullen aanmerken / zyn voornaamentlyk deeze vier ; te weeten : op hooge graden in 't N ; om de Oost ; op laage graden in 't N ; en 't Jan Mayen Eilandt.

Dit eerste / als ook het voornaamste Deel / is begreepen / op hooge graden in 't N / te weeten : tusschen de 77 en 79 graden / hier vooreeds aangewezen. Hier ter plaatse tracht het meeste groot der Schepen in 't N te komen / weinig zyn 'er / die op een halve graad Zuidelyker of Noordelyker inloopen. Hier ter plaatse zeggentwe / word nu jaarlyks de meeste Visch gehangen / niet alleen om dat 'er de meeste Schepen zich onthouden : maar ook om dat 'er de meeste Visch tot deezen tegenwoordigen tyd toe noch gebonden word. Hier onthoudt zich / gelyk vooreeds deesen omtrent Spitsbergen hun aas / derhalven is 't niet byzand / dat ze zich nu alhier / gelyk eertyds aldaar om dit aas vergaderden. Deeze Visch die als gezegt is / eerst van 't landt en vervolgens uit zee verdrzeven is / heeft nu op gemelde hoogte zyn voornaamste verblyf zedert eenige jaaren genomen / en onthoudt zich als noch alhier.

Wat het Jan Mayen Eilandt aanbelangt / alwaar van ouds / gelyk te Spitsbergen, een groote Disscherp is geweest / doch nu weinig meer baaren word / echter om de Oost of op laager graden / konnen 'er sommigen noch wel een gelukkige Disscherp aantreffen ; maar naar ons oordeel / is de beste plaats tot de Disscherp op de reeds gemelde hooge graden / en wy merken / dat de Commandeurs / veeltys deeze plaats boven anderen uitkiezen ; doch of ze dit meest gebalighlyk en maar volgens den gewoonen senter van anderen na doen / dan of ze dit dooz zekere kundigheid in acht neemen / fraat ons eens te onderzoeken ; want wanneer men zyne verticthting niet geballiger wyze / maar met een by zich zelve overgelegde kundigheid volvoert / kan men in buitengewoone ontmoetingen en voorvallen / zich te beter naar de gelegenheit schikken / of herschikken / indien zulks word vereyscht / daar men anders raadeloos niet weet hoe of verwaarts zich te keeren of te wenden.

Niet alleen is 't noodig de bequaamste plaatsen onderscheiden, maar ook de gevoeglyksten wel in acht neemen.

't N dan een algemeene kundigheid of wetenschap die by ons niet alleen / maar by veele oude Commandeurs genoegzaam bekend is / en gelyk wy van de Noordkaper hebben gezegt / als mede van den Eilander hebben bygebragt / dat men nevens de gemelde plaatsen / insgelyks de tyden moet onderscheiden ; en derhalven is 'er dan mede een tyd / op een byzondere wyze tydig op de gemelde hooge graaden / en weder na een anderen tyd om de Oost / een anderen op laager graden / een anderen vooreeds in 't N / een anderen dieper in 't N ; en of boven de reeds genoemde / noch eenige andere ongenoemde plaatsen / in aanmerking mogten

komen / deeze zullen in de verhandeling ſich genoegzaam zelfſ openbaaren.

Dit nu vooraf gezegt / ſtaat ons te letten / om wat reden de gemelde plaats op hooge graaden / doch mede op zyn tyd / boven alle andere uitmunt.

In onze voorgaande verhandeling over de oude Landviſſchery / hebbenwe reeds getoont / hoe uitnemende het groot Eilandt Spitsbergen tot de Viſſchery gelegen was / en zulks niet alleen om de menigte der alom leggende aasryke Gonden en Baijen / maar ook om de welgelegenheit zoo wel voor Viſſchers / en op een byzondere wyze voor de Viſſchen / leggende niet alleen gelyk in 't midden en in 't harte van de Walviſg-Zee / maar ook by uitnemetheit voordeelig voor de Viſſchery / en in 't byzonder voor de Viſſchen / ſtrekkende ſich ten Noorden in het Hg / en met het Zuidende buiten 't Hg : derhalven het veel beter dan Oud-Groenlandt en Zembla gelegen legt / alwaar het des Winters t'eenemaal in 't Hg beſloten word / zulks dat 'er ointrent geen Viſch zyn verblif houden kan ; daar en tegen het Spitsberger Zuidende, verre in Zee ſich uitſtrekkende / noch zeer lange onbeſloten van 't Hg blyft / en niet dan by harde en felle winters t'eenemaal in 't Hg word bezet / en dus bezet zynde / zelden of byna nooit in 't vaſt Hg ingeſloten word / vermits de Zee den buiten randt telkens tot aan den Wal in ſtukken breekt ; zulks dat 'er de Viſch het geheele jaar door ſich genoegzaam onthouden kan / en ook begeerig iſ ſich aldaar t'onthouden / om reden van den overbloed van 't Walviſch aas / dat geſtaadig by en om den Wal dypft / zoo dat het door de veelheit der omleggende gronden / en diep in 't landt loopende Bapen geſtaadig word afgedreeven / vermits eenige deezer Bapen 10, en 12. mylen landwaarts in loopen / die door de veelheit haarer gronden / inſgelyks door de vette en ſlibberige afwateringen / van de veelvuldige ballejen en yſbergen wederzyds aan de Kibieren gelegen / een zeer ſterken groei en wasdom aan dit aas beroorzaaken / 't welk door de jaarlykſche onderbinding genoeg bevestigt word. Want wanneer men een weinig de Kibieren landwaart in loopt / vind men nebens de gemelde ballejen en yſbergen / (alwaar het verſche en grondige van 't landt afſtroomende water / door de warmte der zonne / die landwaarts haar meefte kracht heeft) een menigte van dit aas / zulks dat aldaar een ſterken aangroei word beſpeurt ; want op ſommige deezer plaatſen ſchuyt het water gelykzaam van dit aas te leven : en dit iſ de reden waarom de Viſch weleer van allerwegen op dit Eilandt afkomende / der zelve Baijen zodanig heeft verbult gehad / als in de Landviſſchery iſ gemeld ; en om de zelfde reden zal de voornoemde plaats op hooge graaden / boven alle andere oorden voor de Viſſchery uitmunt.

Benomen dat het gemelde aas / behalven wat op de buitengronden

Spitsberger
Zuidende 't
voordeelig-
te voor de
Viſſchery.

Alwaar zich
de Viſch al-
toos onthou-
den kan ;

en geduurig
van genoeg-
zaam aas
word verzien.

weeging van
den stroom
telkens gints
en herwaarts
dryft:
doch meest
omtrent
deezee kust
gevonden
word.

wordt voortgeteelt / met de afwatering der Sibieren t'zeelwaarts dryft / en vermits het onbestierlyk in zich zelden is / zoo volgt het geduurig de stroom. Of nu wel een groot gedeelte met het stroomen en weerstroomen / zeer verre in zee dryft / zoo blyft / doch het meerendeel / vermits het daar gestadig aangroeit / in en omtrent het landt / en diegshalven hoe dieper in zee / hoe veel te meer het wordt verstrooft.

Laat nu met de stroom / die meest om de Zuidwest gaat / een groot gedeelte door zee / door en met het ys / op laage graden dryben) zoo zal het echter op de gereedste plaats / allereerst / ook 't allerbolst en meest aandryven : en deeze is de gemelde plaats / tusschen de 77 en 79 graden in 't Westys begrepen. Deeze plaats is wel de naaste en gereedste / te meer / om dat de stroom / eer zy zynen Zuidwest koers neemt / voort eerst langs het landt meer om den Noordt dan om de Zuidt gaat / en dus wordt het met de zelve / daar 't anders dieper in zee zou dryben / derwaarts gevoert.

Deeze plaats is gelegen / dwars of recht midden voort 't Landt / alwaar ook de grootste en beste Ezonden en Bassen zyn / die wel het meeste aas uitleveren / te weten : de Horizont- en Klok-Bayen , de Yszont , het Achter-Voorlandt , de Kruis- en Magdalene-Bayen , behalven noch veel meer andere kleine Bassen / aan de voortnoemde groote Bassen grenzende. Hier uit blykt nu / waarom deeze Visch uit zee en van landt gedreeven zynde / en echter zyn aas zoekende / deswegen zyn getwoon Gewest niet t'eenemaal kan verlaaten / en derhalven deeze plaats voort alle anderen uitkieft.

Indien wy hier noch een uitboegende windt byvoegen / als dikmaals uit de Liefde-Baay , Wye-Baay en 't Waigat voortkomt / insgelyks de aangewezen uitdijning in 't los dooijen en gaande raaken van 't ys / en dit by een hand vol stof op 't water verzeleken / zoo zal een groot gedeelte van het afkoomende aas / mede deeze plaats moeten passeren ; derhalven komt naar 't meeste aas alhier de meeste Visch / en op de meeste Visch komen de meeste Schepen af.

Het aas op
deezee gron-
den vallende,
is gereeder
op hooge
gegraden
te vinden.
Zulks het
daar ook een
voordeeliger
Visschery
maakt,

Dus kan men gendeegzaam begrypen / dat / vermits het gemelde aas op de binnen en buiten gronden vallende / in en om het landt op de voortzeldde hooge graden veel gereeder en voller zal aankomen als op laagere graden : want het deeze graden met de gemelde Zuidwest stroom eerst passeren moet. Hier voort hebbenwe reeds gezegt / dat ook op laagere graden in 't ys / volgens onze peiling verscheide Banken worden gevonden / alwaar nevens het dus van landt afstroomende aas / insgelyks in den zomer mede veel aas wordt geteelt / en alwaar zich als dan ook by veel Visch schynt t'onthouden / gelyk eenige gelukkige Visschers / somtyds aldaar een gelukkige Visschery hebben gehad.

A G T S T E H O O F D T S T U K .

Werwaarts de Viſch te vinden, wanneer plaats en tyden na 't verloop der Zaaizoenen wel worden onderſcheiden, en de Viſch naar de gewoone plaats weer komt afzakken. Werwaarts de Viſch zich 's winters onthoud, die in 't voorjaar het beſt langs den zoom van 't ys te vinden is, en waar; maar laater in 't ys, en om wat reden. Welke tydt om de Ooſt in de Viſſchery waar te neemen, en hoe gevaarlyk in 't Ooſtys te loopen is.

MEN moet benevens de plaats ook de tyden wel onderſcheiden / Plaatsen en tyden wel in acht genomen, werwaarts men de Viſch dan vinden zal. Waar is 't / dat men wat laater in den zomer op laage graden mede op de rechte plaats zoude kunnen wezen / als vervolgens breezer blyken zal; maat in den vroegetydt / wanneer het ys noch niet recht gaande is / en alles behalven den buiten randt / noch t'eenemaal vaſt legt / zoo zal men deeze Viſch veel zekerder op de gemelde hooge graden vinden / dan wel op laager graden. De reden waarom / kan uit onze voozgaande redeneering genoegzaam afgeleid worden. Doch 't luſt ons alhier een gedeelte van 't voozgaande te herhaalen.

Wy hebben dan de Walviſſchen de zelfde voozkennis toegeſchreeven / gelyk de Oſebaars / en meer andere Vogels van natuure bezitten / die volgens de aangelwezen bakens / uit Egypten onze en andere Landen kunnen vinden; dus kunnen deeze Viſſchen / op den Herſt / in het dicht loopen van 't ys / ieder zyne gewoone plaats / daar hy gewent en welbedreeven is / langs de gemelde bakens / onderwater de kortſte weg naar den buiten zoom van 't ys vinden; en om dat hun leven dooz een genomen dwaalkoers / alhier niet min in gebaar ſtaat / als dooz een dwaalkoers der vooznoemde Vogelen / zoo moetenwe de Viſſchen in hunne zeer rutime uitgeſtrektheit / gelyk als aan een zeker gedeelte of gewest / daar zy dooz gewoonte bekend zyn / verbinden of bepaalen.

Alhoewel nu de Weſtys Viſch van laager / met die van hooger graden / jaarlyks in 't Weſtys wat meer te zamen komt / als wel de Zuidys Viſch / die niet anders als in harde Winters met het Zuidys / zoo als gezegt is / tot het Weſtys overkomt / zoo zynze derhalven in veele opzichten van elkander niet te onderſcheiden / gelyk van de Zuidys-Viſch is gemeld; echter is 't zeer waarschynelyk / dat de Viſſchen / op de kuffen van Oudt-Groenlandt gewent / met de Viſſchen by Spitsbergen

zich onthoudende / alsdan met het openen van 't ys / in 't zelve ys te samen komen / en dat ze dan ook in het dicht loopen van 't ys / ieder weer door hunnen bekenden weg / naar hunne gewoone plaats zullen keeren. Deezen die dan aan de kusten van Oud-Groenlandt zijn gewent / zullen waarschijnlijk aldaar zoo verre voor 't ys wyken / als het langs dezelfde kusten vast vliest / en mogelyk in harde winters wel geheel tot aan de Straat-Davis ; insgelyks die by en omtrent Spitsbergen zijn gewent / zullen van onder de Pool / of van zoo verre zy het ys ingedrongen zijn geweest / weder naar Spitsbergen keeren : eensdeels / om dat hun dien weg beter / als naar Zembla of Oud-Groenlandt bekend is / want alhier te dwaalen is te gevaarlyk / zulks hun leven van een etmaal stil vriezend wêr afhangt ; anderdeels / om dat ze mede kennig hebben / aan het daar te bindend aas / waar van zy op andere verre afgelegene plaatsen onkundig zijn / vermits wy hunne paalen al te wyl hebben uitgebreid / om op alle plaatsen bekend te kunnen wezen. Ook is 't met deze Wiffchen als met alle andere Schepselen gelegen / daar wat te doen valt / schoonenze niet veele ingeboornen te samen / gelyk by de oude Landvischery is gebleken / zulks vzeemdelingen bezwaarlyk plaats vinden / en indien zy met geweld wilden indringen / zoudenze mogelyk als een vzeemde hoes uit de wyl / of een vzeemd eend in de byt / uitgebeeten worden. Maar behalven dat / zoo is de meenigte te groot / zulks ze hun in verscheiden wyken moeten afzonderen / vermits ze niet alleen in een der voornoemde plaatsen hun verblyf kunnen neemen / immers zodanig niet / dat ze hun bestaan aldaar vinden zouden / want tot dusdanige groote lichaamen word veel bereijcht.

De geweekte
Vifch zal na
't verloopen
der Zaizoen
neder weder
naar de gewoone
plaats afzakken.

Werwaarts
zich de Vifch
des Winters
onthouden
moet.

In 't Voorjaar
de Vifch
't best langs
den zoom
van 't Yste
vinden.

en meest op
hooge graden,

Hu staat op deze twee redenen te letten / eerstelyk : al de Wifch aan welk een oort die ook zy / moet in den winter zich naar den zoom of buiter randt begeeven / en zy kan 'er ook verder nergens inkomen / dan de zee met min of meer stroom / den zoom breed of smal breekt. Om deze reden is 'er vooreerst in den vzoegtyd de beste Wiffchery / om dat men als dan / langs den geheelen zoom / de Wifch noch aan den buiter kant verzamelt vind / daar men anders wat verder in den zomer / dikmaals door groote ruintens / het hart van 't ys door den doop gaande geraakt / van veldt tot veldt zellen moet / en naauwlyks Wifch verneemt / om dat ze dan door veele openingen hunnen byandt beter kunnen ontfopen. Dus is dan de vzoegtyd voor eerst allerweegen 't best / zoo wel op hooge als laage graden / te weeten / langs den zoom van 't ys : maar om de Oost / vermits het daar dan noch vast legt / heeft dit geen plaats. Ten tweeden ; waarom nu de vzoegtyd niet alleen in 't algemeen / maar ook in 't byzonder best geacht word op de gemelde hooge graden / kan uit het voorgezegde lichtelyk afgenomen worden ; te weeten : om dat 'er als getoont is / het meeste aas te vinden zy. De Wifch die dan in het dicht loopen van 't ys op laager graden / als voor hun de kortste weg

weg zynde / uitkomt / zal waarſchynlyk naar dat aas / de gemelde
 hooger graden zoeken! of laager naar de Gzonden van Jan Mayen Ei- of omtrent
 landt en Oud-Groenlandt, langſ den zoom afzakken / om dat 'er moge- de gronden
 lyk op deeze Gzonden / meerder aas dan in de rutme zee langſ den zoom van Jan-Ma-
 te vinden iſ; derhalven iſ nevens de jaarlykze ondervinding / uit deeze jen - Eilandt
 redeneering licht te begrypen / waarom de gezeide plaats op hooge gra- en Oud
 den / boven de andere uitmunt / doch mede op zyn tyd / te weeten / om Groenlandt;
 de gemelde reden in den vzoegen vooztydt; want als de tyd wat verder Maar' laater
 verloopen iſ / en het hart van 't ys dooz de voozjaars ſtozm / en dooz in 't gebro-
 het doozen begint te bzeeken en gaande te raaken / of dooz windt en ſtroom ken ys.
 t'ontſluiten / zulks de Wiſch op een byzondere wyze alhier verzaa-
 meld / zich als dan weder dooz 't ys kan verſpreiden; waar by dan
 komt / dat zich eerlang een groote Vloot Schepen van alle Natiën op-
 doet / die meerendeel op deeze kleine plaats / alleen maar twee gra- en om wat
 den begrypende / in 't ys tracht in te dzingen / om deeze Wiſch na te reden.
 ſpeuren of te vervolgen. Als deeze Vloot dan in den eerſten en hebig-
 ſten aanval / van ieder Schip 5, 6, of 7, floepen te water ſtrphen/
 vertoont dit ten opzichte van de kleine plaats een magtige Vloot / en ten
 aanzien van de Wiſſchen een zeer verbaarlyk byzandz leger / waar dooz
 dan eerlang onder de alhier verzaamelde Wiſſchen / een geweldige ſlach-
 ting geſchied / gelyk genoegzaam uit de jaarlykze Wiſſchery kan geooz-
 deelt worden; want op zommige jaaren worden 'er dooz deeze Sche-
 pen en meest op dese plaats / 18 of 1900 Wiſſchen gebangen / behalven
 noch veele die gedood zynde / hen ontzinken / of onder het ys ſmooren en
 zitten blyben / en eenige die gequeſt zyn / echter noch doozſlippen / of dooz
 't bzeeken der Iynen het met den Harpoen ontbluchten; zulks het niet
 byzemd iſ / dat de oberigen alsdan naar een goet heenkomen omzien / en
 dus de verſpreiding dooz 't ys te meer verhaaſten. Waar uit nu licht te
 begrypen iſ / dat deeze plaats mede van zyne welgelegenheit allenks
 veranderen moet / en dooz deeze geſteltheit / vooztaan de naam van bo-
 ven andere uit te nunten / niet lange zal behouden. Gelyk zich dan de
 Wiſſchen hier dooz verſpreiden / zoo verſpreiden zich mede de Schepen
 om deeze vluchtende / zoo veel mogelyk iſ / na te zetten / en hen ontwee-
 ken zynde / elders wederom na te ſpeuren. Inggelykz dzyben ze ook wel
 met de ſtroom / wyd en zyd van elkander / waar dooz deeze plaats / (de
 Vpanden geweeken zynde) allenks weder met andere word gelyk ge-
 ſtelt.

Wat aanbelaugt de tyd om op andere plaatſen te Wiſſchen / en vooz eerſt
 om de Ooſt / deeze iſ op een gemeen jaar / daar wy nu van ſpreeken / de Ooſt in de
 300 vzoeg niet / als wy dezelve op een Zuyd-ys-jaar hebben aange- viſſchery
 merkt; want op een gemeen jaar / iſ 'er op verre na zoo veel ys niet / waar te nes-
 zulks dat het Spitsberger Zuid-einde alsdan in 't ys niet ingeſtooten men;
 word; maar bloot in byze zee buiten 't ys blyft uitſteeken. En vermits

dan de gemelde Zuidpſ-Wiſch / met het Zuidpſ zeer verre van 't Weſt-
pſ geſcheiden / beoofſten Spitsbergen blyft ; derhalven viel de koers dee-
zer Weſtpſ Wiſſchen in 't eerſt der Wiſſcherp hun verjagende / Noordely-
ker : doch niet t'eenemaal / eenige uitgezondert / en niet zoo Ooftelyk als
van de Zuidpſ-Wiſch is gezegt ; dies zal 'er zoo vroege niet / en ook in 't
geheel om de Ooſt / nu zoo veel niet te doen wezen / als dan. Daar en bo-
ven indien 'er weinig pſ iſ / zal 't wel haast met de Zuidweſt ſtroom /
om de Zuidt worden afgelevert ; dus kan het met een uitlandigen windt / eer-
lang om de Ooſt zoo ruim worden / dat de ſchrik deezer Wiſſchen niet toelaat
derwaarts te komen afzakken / z1 iſ dat men om de Ooſt alsdan ruimte
te zeilen heeft / eer men eenige Wiſch zal verneemen ; Om dan aldaar diep
in 't pſ te zeilen / alwaar men ze inſgelykſ in ruſt buiten ſchrik vooz hun-
nen Bpandt vinden zou / en dat al zoo zeker als op veele andere plaatsen ;
echter iſ men 't niet gewoon / en iſ dit om verſcheiden redenen / al zoo licht
niet als op laager Graden te waagen / want beide Schip en leven ſtaan
'er veel meer in gebaar / dooz de ſterke parſſing van 't pſ uit de wyde Wat-
jen en 't Waygat afkomende ; ook kan men 'er dooz andere ſchepen zoo
wel niet geburgen worden / wanneer men zich tuſſchen 't landt en 't pſ be-
hind / en dus verre inwaarts iſ gezeilt ; daar noch by komt / dat de
ſtroom / die aldaar Noordwaarts ſchynt te trekken / zulkſ men om de
Noordt maalende / zoo magtig verre van de handt afdwaalt / en midden
in 't pſ verwacht / dat 'er geen mogelykheit meer word gezien / om met
ſloepen den buiten zoom van 't pſ te bereiken.

Gevaarlyc
aldaar in 't
pſ te zeilen
en om wat
reden.

Wanneer de
Viſſchery al-
daar 't beſt
tydig iſ.

't Iſ hier dan met een gemeen jaar in den Ja-tydt / al zoo tydlig / als
in den Noordtydt / derhalven geheel anders als op de Wiſch-plaats van hoo-
ge graden gelegen / wanneer de Wiſch van onder de Pool / of uit het Noord-
den / 't z1 Noord-weſt / Noord-ooſt / en van allerwegen / de eene wat
vroeger en de ander wat laater / om niet in 't pſ bezozen te worden /
weder den buiten zoom van 't pſ begint te zoeken / en om voozgemel-
de reden meer op Spitsbergen als elders anders doelt / om van hunnen
bpandt / zich dan uit het pſ vindende / niet gehinderd te worden ; zoo
zal 't zelden miſſen / indien 'er eenige ſtrooken pſ langs den wal afkomen /
of men zal 'er mede Wiſch vinden. Wy zeggen dit van een gemeen jaar /
want anders kan dit in 't midden van den teelttydt / en noch vroeger als ge-
toont iſ / mede wel plaats hebben / doch deeze Wiſch iſ dooz een ande-
ren koers in 't vluchten / zoo verre in 't Noordden en Noord-weſten opge-
weken / dat men ze veel zekerden om de Ooſt zal vinden / wanneer ze in
den Ja-tydt wederkeert / dan dat men ze in 't midden van de teelt of vroe-
ger ontdekken zal.

N E G E N D E H O O F D T S T U K .

De Viffchery op laage graden wanneer die tydig is. Oud-Groenlandts ftrekking , en hoe het zich gemeenlyk opdoet ; voor wiens kufft meede Walvifch - aas te vinden is , en waar omtrent zich ook wel Vifch onthoud. 't Onderfcheid in de wyking der Viffchen naar hooge of laage graden aange-merkt ; wat koers naar de gemeene Viffchen te houden , en hoe die in 't wederkeeren af te wachten zyn. Des Schryvers eigen ondervinding en waarneeming in de koershouding getoont.

Wat de Viffchery op laage graden / en wel voornamentlyk de tydt Wanneer de Viffchery op laage graden tydig is.
 der zelve aanbelangt / die wy koertheitshalven onaffcheidelyk ver-
 handelen zullen : dat men dan op dit volgende lette : Oudt-Groenlandt
 fchyn't zich volgens de ftrekking van 't yſ / en de koers der froomen / Hoe verre zich Oud-Groenlandt fchyn't uit te ftrekken.
 omtrent Zuidt- weſt en Noord- ooft tot de 77de graadt uit te ftrekken /
 alwaar het gelykzaam eindigt / of Noordwaarts op / fchyn't t'ontvallen / Waar de froomen gemeenlyk't yſ doen koers houden , aangeweezen.
 berymt de froom by dezen hoek / eer die zynen Zuidweſt koers
 neemt / Zuidwaarts fchyn't uit te vallen / zulkſ dat het yſ op de voer-
 noemde hoogte / gemeenlyk zeer verre buiten 't ander yſ Zeelwaarts
 word uitgezet / en daarom gemeenlyk de ſtaart van 77 genoemt ; het
 fchyn't ook dat dezelve froom langs Spitsbergen om de Noordt vallen-
 de / het yſ mede Noordwaarts tot op heele hooge graden trekt / en ver-
 volgens in 't yſ rond maallende / by dezen hoek weder Zuidwaarts
 uitvalt / en dan zynen koers langs 't gemelde landt / eerſt recht om de
 Zuidweſt begint te neemen : zoo dat men op hooge graden / door deeze
 maaling / niet zoo zeer om de Zuidweſt loopt / als op laage / zulkſ 'er
 de Schepen veel meer gebaar onderwozpen zyn : maar bezet zynde /
 ook te lichter los maalen zullen / dan wel op laage graden / alwaar men
 met den gelykmaatigen froom / lang kan bezet blyven / doch daar de perſ-
 ſing veel min gevaarlyk iſ / tenzy by ſtozm / die dan mede het yſ door
 ſommige winden kan openen / en dus behouden zynde / de bezette Sche-
 pen weder verloffen en redden.

Dit Landt nu heeft zich aan veelen op eenige plaatfen met hooge Hoedanig zich Oud-Groenlandt opdoet en vertooft.
 bergen vertooft / op andere plaatfen met groote inhaimmen ; waar uit
 blykt dat 'er gelyk aan Spitsbergen , inſgelykſ diepe Bayen en Rivieren
 zeer verre landwaarts in ſchynen te loopen / zoo dat dit Landt van de
 77de graadt / verder Noordwaarts onbekend iſ / en waarfchynlyk me-
 de van veele vette en aasryke gronden / binnen en-buiten lands zal ver-
 zien

Voor wiens
Kuffen
waarfehyn-
lyk mede
veel Wal-
vifch aas te
vinden is.

en alwaar
zich ook
veel Vifch
onthouden
moet.

zien zyn; en nademaal het in zyn geheel iets Zuidlyker als Spitsbergen legt / zal 'er mooglyk den aangroei van dit zaad en aas landwaarts / in de flibberige afwateringen der valeyen / in 't Zommerzaizoen ook zeer fterk zyn: naar welk aas dan / gelyk omtrent Spitsbergen, zich inſge-lykſ wel Viſch onthouden zal. Gelykwe nu deezen van de Spitsberger / en die van de Zuidpſ-Viſch mede eenigzins hebben afgezonderd / zou 't dan ook wel kunnen wezen / dat deeze Viſch aldaar geen vbandt verneemende / in de Straat-Davis met meerder bymoedigheid / als omtrent Spitsbergen, in dezſelfs Baijen ongedekt quam aazen / maar of ze in 't pſ mede aldaar / met de Spitsberger / gelyk de Zuidpſ-Viſch in harde Winters ook eenigzins te zaamen komt / en de gemelde ſchryk mede zoo zeer heeft gebat / dat ze / dit pſ met een uitlandigen windt van landt dypvende / zich met het zelve mede laat afvoeren / gelyk om de Ooft of omtrent Spitsbergen veeltpdſ geſchied / zulks is noch onbekent; immerſ is 'er aan een meenigte zich daar onthoudende Viſſchen / volgens geboerde redeneering niet te twyffelen.

Men lette nu eens / vermits we wat meer ter zaake komen; nadeemaal deeze Viſſchery op laage graden / allenks wat meer begint in gebruik te raaken / zoo zal dan de voorrige redengeeving vervolgens ook mer de onderbinding ten deelen obereenkomen :

Dit booznoemde Landt / word des winters / zoo verre als wy langſ het zelve gewoon zyn onze Viſſchery te oeffenen / en ſomtpdſ noch verder / t'eenemaal in 't vafte pſ ingefloten / zoo dat de Viſch als dan het zelve ten deelen langſ het Landt om de Zuidt / ten deelen dwaars door 't pſ naar den zoom of buiten randt / moet ontruimen ; derhalven moet de Viſſchery op laage graden / mede in den vzoegen tydte booz in 't pſ waargenomen worden : maar daar zullen mooglyk zoo veel verzaamelde Viſſchen niet te vinden zyn / als van deeze op hooge graden is gezegt / om dat het meeste groſ waarſchynlyk langſ het Landt de wylk neemt / en verder langſ den zoom naar 't gemelde Landt en landaas laager afzakt / en booz een gedeelte naar 't Spitsberger aas / op hooger graden zynen koers heeft genomen ; nochtans is 't hier in den Booztpdte ſomtpdſ goed / maar op hooge graden / om de gemelde redenen / en volgens jaarlykſe onderbinding wel zoo zeker en beter. Echter zal het in 't midden van de teelt waarſchynlyk hier wederom beter wezen / gelyk we nu vervolgens boozneemeng zyn / dit wat klaarder aan te toonen*.

Wat onderſcheid in de wykking der Viſſchen van hooge en laage graden, aan te merken is.

Deeze Viſch zal in 't openen van 't pſ / met die van hooger graden / allenks verder in 't pſ wyken / ten deelen mede om de zelfde oorzaak / als booz zynen vbandt bluchtende / en zulks booznamentlyk naar het booznoemde Sud-Groenlands aas ; dierhalven 'er dan tuffchen deeze en de

* Men leeze deeze twee of drie volgende afdeelingen met opmerking.

de Spitsbergerer Visch een merklyk onderscheid word gebonden; de Spitsbergerer Visch vlucht doo; nood van den byandt geparst/ en komt na een verloopen tyd/ de byanden meest geweeken zynde/ alsdan vooz een gedeelte/ weder naar hunne aasplaats afzakken/ maar deeze wykt byzwillig/ en blyft geweeken/ tot aan/ of nabij de kusten van hun Gewest; want hunne voornaamste aasplaats is diep in 't ys/ en de Spitsbergerer/ vooz in 't ys; hun aas word niet de gezeide afwateringen van landwaarts op den binnen zoom tegen dit ys/ en een stukweegs daar in gedreeven/ en 't Spitsbergerer aas daar en tegen naar den buiten randt/ want de voornoemde Oud-Groenlandische Baijen en Rivieren/ zullen niet haare afwateringen te gelyk met de algemeene stroom/ 't gemelde aas vooz een gedeelte wel in 't ys byppen: maar zelden tot in 't harte/ en noch minder naar den buiten kant. Dit aas dan/ 't welk alhier in 't harte of naar den buiten kant van dit ys word gebonden/ komt veel eer van Spitsbergen, wyl het deesen Zuid-West stroom wat meer te baat heeft/ of van de daar leggende banken afzakken.

Hier uit begrypt men lichtelyk/ dat het oude gebruik/ indien 't op deeze wyze/ 't zo wel of quaalyk word begreepen/ in een zeker opzicht/ echter niet vzeemd is/ wanneer men op laage graden gedreeven/ tracht uit het ys te komen/ en op hooger graden het wederom zoekt te herbatten. Myns oordeels was 't anders beter/ dat men/ aldaar gedreeven zynde/ of van den eersten aankomst af/ zyne Visschery op laage graden trachtte te voltrekken/ en geen genoegen in den eersten aanbal vindende/ zulks men den Visch bebind te wyken/ dat men de zelbe dan eerlang volge/ doch op een gemeen jaar alhier met een geheel andere koers/ als op een Zuidys-jaar/ gelyk reeds van de Zuidys Visch is gemelt/ te weeten Oost/ en hier West op; en of 't gebeurde/ vermits de Visch spoediger dooz 't ys kan ontwyken/ als ze dooz de Schepen en Sloepen veeltyds konnen gebolgt worden/ die dooz belet van 't ys lichtelyk weerhouden zynde/ dat de Visch tyd heeft om het midlerwyl t'eeneemaal t'onthomen/ zulks 'er dan in eenige dagen geen Visch vernomen word; echter moet men zyn oogmerk op ieder plaats in 't byzonder wel in acht neemen/ nu op deeze/ en vervolgens met de eerste gelegentheit wederom West of Noord-West op/ na de ruimte zich schikken wil/ namentlyk recht op 't landt aan/ want de Visch wykt hier maar alleen/ en vlucht niet weg; men zal ze/ niet alleen volgens gezegde reden/ maar naar onderbinding/ als noch te toonen staat/ dus doende/ eer men 't landt bereikt/ wel weer binden. Ontmoet men ondertusschen een belt of bank daar zich Visch onthoudt/ kan men 'er wat vertoeven/ want aldaar Visch is/ bind men de rechte plaats; zoo niet/ men wordt echter niet verdzietig/ noch men blyft 'er zonder opdoening van Visch ook niet zoo lang leggen/ als op hooge graden/ daar de Visch verdzreeven zynde/ zelf uit eigen beweging en natuur weer naar toe zakt. Van hier volgt

Wat koera
naar de ge-
weeken Visch
te houden;

en hoe men
dezeve we-
der afwach-
ten moet;

men ze dan / indien 't gescheiden kan / tot onder het gezicht van 't Landt / alwaar men niet alleen deeze wykende Dissen eindelijk wederom binden zal / maar ook een gedeelte van de vooznoemde / langs het Landt / en om de Zuidt geweeken Dissen / zullen 'er / dus dooz 't ps zeilende / en weder om de Poozdt gaande / verscheiden ontmoet worden / trachtende zy mogelyk den gemelde hoek naar 't Poozden om / of anders met het ontsluiten van 't ps / in 't hart van 't zelve naar banken te zoeken ; en dus zal hoe nader aan landt / ook eerder de wykende Dissen mede al daar te binden zyn. Dit leert ons niet alleen de gezegde reden / maar ook de onderbinding ; want gelyk de Spitsberger Dissen zyn aas by en omtrent dit Eilandt zoekt / insgelyks doet deeze in en by dit Landt.

Dat dan aldaar / te weeten by Gale-Hamkes of Oud-Groenlandt, zich veel Dissen onthoudt / zal mede nevens deeze redengeebing / by de onderbinding worden vertoont :

In den jaare 1684 of 1686. (de juiste tydt is ons ontschooten) was 't dat Commandeur Cornelis Pieterz Duinker, toen Stuurman zynde / en vervolgens ook onzen Stuurman geweest / volgens zyn eigen verhaal / nevens verscheiden Schepen aan een psveldt leggende / onderanderen ook dize van den Admiraal Alemonde, te weeten : Gerbrand en Jan Dirksz van der Velde, en Martin de Bas, met dit veldt eenige dagen / langs en in 't gezicht van 't landt dreeben ; dus iets meer naar de landzyde van dit psveldt dan de andere Schepen leggende / zagen ze / dat ze geduurig langs dit landt om de Zuid-West dreeben / ziende dagelyks verandering van landt / dan eens hooge uitsteekende hoeken / dan weer diepe bogten en Baijen / somtyds / als zich het ps wat opende / stondenze in beraad om naar landt te zeilen / doch de Dissen belette dit telkens ; want zy zagen geduurig Dissen / juist by geen groote schoolen / en ook somtyds geen. Wanneer ze van de gebangen Dissen stonften en afgemaakt hadden / zagen ze eerlaug weer Dissen / welke tydt wederom waargenomen wierd om te visschen. Zy kreegen dan een volle lading / en verscheiden van d'andere Schepen vertrokken / reeds vol zynde / vooz hen naar huis. Jan Dirksz van der Velde geraakte aan dit veldt in den grondt / doch werd van de twee anderen by zich hebbende gered / en 't Schip / wiens mast reeds gekapt was / werd weder herstelt / raakende nevens de andere twee mede vol / zulkz / toen deeze dize Schepen van dit veldt vertrokken / hadden ze te saamen / 500 ons bericht is / meer dan 60 Dissen gebangen.

Op zodanig een wyze / is Jacob Hardebil, toen Commandeur / en vervolgens myn Speksnyder geweest / mede eens langs dit landt gedreeben / alwaar hy zeer veel Dissen vernam / doch bond zich telkens bezet / zulkz 'er niet kon gevisscht worden / en hy moest ook in den laaten Ma-tydt zyn Schip laten zitten / komende met sloepen in omtrent 21 etmaal met veel sukkeling / zeer afgemat en byna wanhoopende / eindelijk in

zee /

Wat by deeze afwachting waargenomen is:

waar uit een goede vangst volgde.

Verder bericht hier vangegeven.

zee/ en vervolgens in 5 etmaal ober Zee aan Yslandt aan te landen/ en van daar onverwacht zeer laat wederom t'huif. Deze Commandeur heeft ons mede veel van de vertooning deezer lands verhaalt/ hoedaanig het zich in hooge bergen/ laage Daleijen/ uitfteekende hoeken en diep in 't landt loopende Rivieren/ of Bafjen heeft vertoont; maar dewyl hun genoeft door angst en bekommering byna wanhoopende waag geworden/ waar door hun verftand fcheen verbyftert/ en hun gezicht byna gebroken/ zoo vertoonende dit landt zich veelmaals niet naar zyne eigentijke gefteltheit; foms tids dachtenze ftaffeelen te zien/ waar van zy zich verbeeldten de vlaggen te waajen/ bekommert zynde als of ze booz byanden te duchten hadden. Maar het verhaal der eerften/ als beter by hun verftand zynde/ dan de laaften/ verdient dan ook beter geloof.

Meer zoudenwe van dit Landt/ en de daar onthoudende Diffchen door 't verhaal van anderen konnen bybrengen; maar om niet te langwylig te zyn/ zullenwe dit liever met eigen onderbinding befuitent:

Wy boerden in den jaare 1698. een klein Scheepje de vier Gebroeders genaamt/ daar wy in 't voorige jaar 7 Diffchen medet'huif gebragt hadden; den eerften Juny vingenwe 3 Diffchen op de breefte van 77½ graadt/ aan een groot ysvelde/ alwaar drie Schepen aanlagen/ en eerlang noch vier anderen by quamen. Wy dreeven hier mede in den tyd van 18 dagen om de Zuidt tot op 75½ graden/ zynde ene ruimte van 2 graaden/ in welken tyd wy noch 5 groote Diffchen vingen/ maakende met de voorige drie/ te famen 8 Diffchen uit. Barent Orfe quam toen mede by ons met 3 Diffchen; verderg zagenwe geen meer Schepen/ en de voorgemelde/ waar onder zich Simon Janz en Klaes Keuke bevonden/ waren reeds vol/ of meerendeel vol naar huif vertrokken. Barent Orfe quam alhier te overfpden/ en zyn Volk vingen in korten tyd/ by ons leggende/ 7 of 8 Diffchen/ in welken tyd wy alleen zynde/ onze agfte Diffch machtig wierden/ vermits het ons met doorflijpen/ 't breeken van Iynen/ en 't niet konnen vast geraakende/ in 't laaft wat tegen liep; nademaal 'er dan eindelpk wat maaling in 't ys quam/ en wy niet meer als een of twee Diffchen/ na zy groot waren/ konden bergen/ zoo befootentwe/ om alle gebaar t'ontgaan/ hoopende in 't uitzellen noch wel een levende/ of doode Diffch te zullen vinden/ van daar te vertrekken/ schoon wy noch al telkens Diffch zagen; maar vermits we onze lading al te duurbaar achtten/ om 't gemelde gebaar t'ontgaan/ lietenwe alhier het Schip van Barent Orfe alleen, met het ftenfen bezig zynde/ en die vervolgens mede meeft vol t'huif quam.

Die Ysvelde/ schoon wy 't landt nooit hebben gezien/ fcheen echter alhier niet verre van landt te wezen/ want wy bevonden ons in 't uitzellen/ 't welk ons geweldig ontschoot/ met zeer goede giffing/ omtrent 40

Des Schip-
vers eigen
ondervin-
ding aange-
weezen,

Zyne waar-
neeming en
koeis hou-
ding ge-
loont;

mylen in 't ys geweest te zyn / houdende onzen koers in 't zellen Oost ten Zuiden 33 mylen dooz zwaar ys / eer we in zee quamen / alwaar we toen noch al eenige mylen dooz losse streemen en starden koers hielden.

't Was den 26ste Juny / dat we beslooten / dus verre dooz Godts zegen redelyk gebangen hebbende / van 't boornoemde Ijsveldt los te maaken; wy namen dan afscheid van ons gezelschap / en zielden Oostelyk uit / alwaar wy buiten 't veldt veel los ys en starden vonden / en noch verscheiden Wiffchen vernamen / waar na wy mede vielen / maar konden niet vast raaken. Dewyl we dan tusschen deeze starden zwaarigt eit booz ons Schip maakten / en ook gevallig vast raakten / echter beslooten we / hoe 't zich tusschen deeze starden met de Wiffch schikken mocht / terwyl ons de wind gunstig waar / om weder voort te zeilen. Agttien mylen Oost-Zuid-Oost gebozert / vondenwe by een der starden een doode Wiffch / daar wy 't wederom vast maakten / beginnende het toen met een donkere sneeuwjagt hard te wagen; dit was onze negende Wiffch en wy sneeden die / bernits by al begon te traanen / van ober boort in onze vaten / en bulden 'er 32 $\frac{1}{2}$ quardeelen van / maakende met de voorige 8 Wiffchen te samen 390 quardeelen spek. Toen wy tot den 3den Julij dooz strom en tegenwindt / aan de gemelde yschotjs gelegen hadden / raaktenwe weder los / en verbolgens noch eens aan een ander ysveldt vast / zulks wy den 9 Julij in ruime zee quamen / en verder onzen koers naar 't Vaderlandt namen / nadat we Oost Zuid-Oost dooz verscheiden schotjs noch twintig mylen gezelt hadden.

Men staat hier aan te merken / schoon wy nooit landt hebben gezien / bernits 't gemelde ysveldt 300 verre in 't ys was gelegen / dat we echter niet verre van landt zullen zyn geweest. Wy zagen den 26sten Juny van daar zellende / aan en by het zelve ysveldt en in eenige starden noch geduurig wiffch / en sedert tot den 9den Julij / toen wy in zee quamen / vondenwe geen eenen Wiffch meer / behalven de gemelde doode: echter passeerdenwe in groote ruimten verscheiden welgelegen ysvelden en veele starden / ingelyks by Schepen / 2 aan een veldt leggende en 3 om de Noord-Oost zellende; men zou hen van ons veldt geerne kennisse geven hebben / maar onze ruimte die wy te volgen hadden / leide ons te verre buiten hen om / zulks wy geen gelegenheit vonden om hen te kennen / noch min om te spreekken; wy vernoegden ons dan alleen met te denken / dat indien zy wisten wat ons wederbaaren was / zy eerlang een andere koers in 't zeilen neemen zouden / en aldaar niet blyven leggen. Meerder zal 't niet noodig zyn om onze redeneering met de onderbinding te doen bevestigen / van dat men dit volgende noch in acht neeme.

Wy gemeene tyden zalmen Oud-Groenlandt redelyk Wiffchryk binden: maat by ongemeene tyden / zoude men / zich hier op verlaatende / bedrogen

En doet een goede vangst op.

Verdere waarneming aangeezcn.

gen kunnen zien / te weeten / by ongemeene felle winters / en daar op volgende koude zomers ; want dan vind men dit landt / in 't vaste ys bezoren zynde / om de volgende reden / niet dan laat in den zomer weder van 't losdopende ys bezort : derhalven is de Viſch dooz het dichtvriezen in 't Maajaar / langs dit landt om de Zuidt naar de Straat-Davis geweeken / op den gewoonen tydt hier niet te vinden / doordien zy alsdan wat langer naar gewoonte genoodzaakt zyn / zich in de Straat Davis op te houden / daar zy anders by zachte Winters wat vroeger zich naar dit aas begeeven zal.

Het onderscheid dat 'er in verscheiden opzichte tusschen dit Landt en het schoone Viſchryke geweest van Spitsbergen is / hier booz aangelwezen / moet mede alhier in geballe van een fellen vorst / wel aangemerkt worden. Want hier in moet men dit geweest t'eenemaal niet by dat van Spitsbergen vergelyken / wens Zuid-einde en West-zyde / dooz den meergemelden noozder stroom / die vervolgens West / en eindelyk Zuid West draait / vermits Spitsbergen in den zomer van het ys gezuibert zynde / 300 zal dien zelven stroom / het zelven ys / bynaden geheelen Winter dooz / mede van zich afkeerren ; zoo dat de Spitsberger Viſch / rondom Spitsbergen gewent / in den zomer om reden naar het Noozden geweeken / op den Herfst in het dicht vriezen / van daar uit het ys weder hier komende / den geheelen Winter aan Spitsbergen op zyn beste aasplaatg zal kommen blyben : 't en zy by felle Winters / wanneer het in de Baijen en mede een stukweegs buiten ten wal digt loopt ; echter zalze alhier en nabij het landt op des zels gronden kunnen blyben aazen / gelyk ze ook volgens de gegeeven reden doet / en als uit het volgende journaal van overwintering insgelyks eenigzins kan blyken / en met den eersten boozjaars strom / het afgebrocken ys dooz den gemelden stroom van daar vlypende / wederom hun booznaamste aasplaatg kunnen bereiken ; dus zullen dan de Schepen eer het ys geopent is / de selve alhier vroeg kunnen vinden.

Geheel anders nu is 't in dit geval met Oud-Groenlandt gelegen / want de aldaar heerschende gestadige Zuid-Westte stroom / valt 'er op 't landt aan / waar dooz het den geheelen zomer met ys bezet blyft / en word niet dan met uitlandige Weste en Noort-Westte winden eenigzins en maas booz een tydt / zoolang die waaijen / daar van ontlast ; en deeze winden veranderinge / valt het selve weder naar laager wal / en dooz den gemelden stroom weder op 't landt aan. Dus zal dan derhalven met het eerste vriezende weer / de kust dooz 't ys bezet zynde / het ys wederom vast raken / en de alhier gewende Viſch zeer vroeg doen noodzaaken om de Zuidt te wyken / en dit landt geen ontzet bindende : maas integendeel het bezet van den stroom onderhevig zynde / zal deeze kust derhalven lang bezet blyben / en by koele zomers des te langer / te meer / dewyl het ys diepwaarts zich in strekt / zoo kan het de zee alhier zodanig niet als van 't Spitsberger Zuid-eind afbreeken. Dus blykt het ook hier nebens / dat

alſoo dan het ſaizoen zich alhier laat inſtelt / wederom vzoeger aan Spitsbergen en ook wel 300 zeker zyn zal / en in de Straat Davis noch vzoeger: doch mede 300 zeker niet alſ aan Spitsbergen, dewyl de Viſch niet zachte Winterſ / al vzoeg van daar naar Oud Groenlandt of Noordwaartſ in 't pſ kan vertrekken.

Alhier wel op gelet hebbende / 300 zal dit het voorzige wegens het vzoegge ſaizoen / hier en aan Spitsbergen en overal langſ den pſzoom / gantſch niet wederſpreken / en alle het geene in 't eerſte aankomen / het pſ noch vaſt en dicht zynde / om de gegeebene reden / overal egaal bevonden worden. Onthoudende zich dan de Viſch alwaar ze zich ook bevinden mogt aan den buiten zoom van 't pſ; doch het iſ die gemeenlyk wegens den overbloedt van 't aagſ by Spitsbergen op de gemelde hoogte van 77 of 79 graden / veeltydſ het beſt op te doen.

Hi iſ noch overig de Viſſcherp aan Jan Mayen Eilandt te gedenken; maar nademaal deeze t'eeneemaal buiten gebuik iſ geraakt / zullen we 'er dieſhalven maar kortelyk in 't volgende Hoofdstuk van gewag maaken.

T I E N D E H O O F D T S T U K .

De Viſchrykheit eertyds aan Jan Mayen Eilandt , mede allenks afgenomen. Overwintering aldaar en op Spitsbergen ondernomen; wat deezen op Spitsbergen zyn ontmoet. Verſcheiden Obſervatiën over 't Noorderlicht , en een Redeneering over der zelve vreemde verſchynſelen , volgens ingekomene berichten.

Jan Mayen-
Eiland eertyds
zeer Viſchryk
geweeſt.

VAn oudſ iſ aan Jan Mayen-Eilandt gelyk te Spitsbergen , mede een groote Viſſcherp geweest / alſ uit het reeds verhaalde van onzen Stuurman Teunis Baltiſz. kan afgeleid worden / wiens Vader / gelyk gezegt iſ / op een Jaar in twee reizen voor de Compagnie omtrent 2000 quardeelen traan van daar heeft gebragt.

Overwintering
aldaar en op Spitsbergen.

Allereerſt iſ dit Eilandt door eenen Jan Mayen ontdekt / en gelyk in 't 2de Deel iſ gezegt / in den Jaare 1611. voor de eerſteemaal bevaaten. Tot den Jaare 1633. heeft de Compagnie mede aldaar haare Viſſcherp niet alleen achtervolgt; maar ook gelyk te Spitsbergen verſcheiden Hoekſcherpen geſet en opgerecht; en zich in eenige Bapen vaſt gemaakt hebbende / ſcheenenze toen door een volkplanting zich aldaar allenks noch vaſter te maaken / latende daar en te Spitsbergen zeven mannen overwinteren / die ook gezamentlyk overgebleeven zyn; waar van we / deeze te

te Spitsbergen overwintert/ van hun wederbaaren dit kozt bericht geeven zullen:

't Was in 't Jaar 1633 dat des Compagnies Schepen op den 30 Augusti uit de Noord-Baay in zee liepen. Des anderen daags viel 'er vooz 't overwinterende volk weinig vooz/ dan alleen dat ze eenige Meeuwen en keën schooten / om 'er zich geduurende den winter van te bedienen/ en slaa tot verberſſching zochten. Den volgende dag zond men de Sloep uit om keën te ſchieten/ doch men wierd genoodzaakt in de Zeeuwſche-Baay te loopen/ aldaar een tent van 6 overeendſtaande rieinen te maaken/ en met een zeil van de ſloep te dekken : men hakte 'er eenig brandhout uit het ys/ aldaar dooz de zee opgevozpen. Na 't verloopen gety brakmen de tent weer af/ en met de ſloep te water zynde/ hoozde en zag men verſcheiden groote Walviſſchen; vervolgens miſtig en buyſich weer uitgeſtaan hebbende/ quam men zonder verdere berichting 's nachts weer by de Looz.

Wat deeze te Spitsbergen geduurende dien tyd wedervoer.

Men viſte den 3 September veele Walviſſchbaarden / die met hoogwater op 't ſtrandt gehaalt/ ſchoon gemaakt wierden en geburgen; ook vertoonden zich ſomtyds Walviſſchen in de Baay. Op den vyfden roetde men met de ſloep naar de West-Baay om naar Diſch of eenig ander voozdeel om te zien/ doch zonder iets uit te rechten. Den volgende dag werd de ſloep bemant; men roetde naar de Engeliſche Baay om 'er doode of geſtrande Walviſſchen naar te ſpeuren/ of ook om Beeren te ſchieten/ Walruſſen te vangen/ of eenig ander wildt op te doen; maar te vergeefs; in 't wederkeeren vertoonden zich echter verſcheide Walviſſchen/ waar van eenigen ſeer tam waren. Weder aan de Looz gekomen/ maakte men twee ſloepen duſdauig om de Viſſchen gereet: men kuypte twee baten winddicht/ die als boepen dienen zouden/ met een lyn ter lengte van omrent 70 of 80 vademen daar aan vaſt gehecht; deeze baten bzagmen in de ſloep waar in de Harpoenier waſ met vier mannen verzelt / en in de andere ſloep de twee oberige / die ten dienſt van de anderen wezen zouden.

Toeſtel tot het viſſchen gemaakt en hoe.

Den zebenden wierden 'er weer eenige Walviſſch-Baarden gebiſt / die men ſchoon maakte en in 't Pakhuſs burg. Dervolgens ſcherpte men de Lenſſen en Harpoen/ dzoogde de voozgangers en verbaerdigde alles wat men in 't viſſchen noodig had. Buiten de Noord-Baay hoozde men verſcheiden Walviſſchen blaazen/ doch men deed niets op. Van den agtſten tot den twaalfden viel 'er weinig vooz / dan dat men eenige Zeerobben zag en echter niet magtig wierd; met de ſloep/ om verberſſching te zoeken uitgeroet/ bond men op de 300 genaamde Slaaberg eenen overbloedt van dit gewas / naar waterkozs gelpkende / doch 't moeſt met groote moeiten van 't overgeyte gehaalt worden / alwaar zich jaarlyks veele Meeuwen onthouden/ dooz wiens miſt het aanklevende moſ als gemest/ dit kruid weeldzig voozthoimt / waar onder ook een ſoozt van zuring

Een gevaar-
gen, en kruiden
den tot ver-
versfching
gezocht.

ving gebonden wierd. Van dit gebergte wierden 'er ook zeelwaart eenige Walbiffchen gezien. De floep naar 't laage landt / op de Kreejacht uitgezonden / deed menden Biskayer-hoek aan / en 't laage landt bereikt hebbende / floog men 'er een tent op om 's nachts zyn verblyf onder te neemen. Op de jagt uitgegaan / verdeelde men zich in tweeën / ieder met een hond verzien / dus wierden 'er drie kreeën opgedaan en naar de floep gebragt. Dervolgens zag men weder eenige Walbiffchen / als mede een vuurftaal op een der ysbergen nederdaalen / waar op de zelve eenigen tydftaan bleef en daar na verdween. Den dertende quam men met de drie gebangen kreeën en de verzamelde kruiden weder aan de Loots / alwaar het kreebleefsch gezuibert werd en opgehangen / om het dus dooz 't vriezen te beter te bewaaren / zulkis het hun in den winter booz verberfching dienen moogt. Ook zag men toen buiten de Noordbaay veele Walbiffchen.

Een doode
Walvifch
opgedaan.

Des anderen daags werd 'er een versfch gestozen Walvifch gebonden / zonder dat 'er lensfteenen of een harpoen-wondt aan bespeurt wierd / mogelyk was deeze Wifch dooz haaren vpaandt de Zwaartwifch overwonnen en dood gejaagt. Veel arbeit en moeite werd 'er besteed / om deeze Wifch / die groot was / en men een kofpfe bevond te zyn / uit den ftroom in zekerheit te boegfeeren / maar alles was vruchteloos / zulkis de ftroom hen na een afgeftoofden arbeit weder zeelwaart dreef / tot ze het eindelyk moesten opgeven / en na zwaar ftormachtig wêér uitgestaan te hebben / den volgenden dag weder aan de Loots quamen. Drie dagen na den anderen had men ftormachtig wêér / zulkis 'er niets kon uitgerecht worden; maar op den 19 September bemande men de floep met al den manschap booz 4 of 5 dagen van alle behoefte verzien / om de verlaaten Wifch die aan dreygen gelegd was / weder op te zoeken / doch niet gebonden werd / wat moeite men in 't nafpeuren aanwende. Op den 20ften 's avonds zag men de maan 20 dagen oud en 2 graden in Aries, booz de eerftemaal boven 't gebergte / Zuid Ooft ten Zuiden / tot des anderen daags de Zon zich weder vertoonde. Op den agt en twintigften werden 'er weder eenige Wifchen in de Baap gezien / zonder dat 'er iets op uitgerecht kon worden. Den volgende dag wederom Wifchen omtrent de Gebers gezien / geraakte een der zelve booz de Loots aan den grondt vast / die zich met groot geweld wederom blot arbeide / fttaande geweldig met den ftiaert en binnen / waar na zy zich weder naar 't diepwater begaf. Dien dag wende men alle mogelyken byt aan / om een deezer Wifchen die zich toen veel vertoonden / magtig te worden; men werkte eindelyk zoo veel uit dat 'er ten Zuid-Ooften van de Loots / omtrent den Ysberg een Walvifch gefchooten wierd / waar op de gemelde vaten buiten boozdt gewoopen wierden / die een groot gewoel in 't water maakten / doch de harpoen / na dat de Wifch met de vaten eenigen tydft gelopen had / geraakte aan 't flippen / zulkis men zich in zyne verwachting bedroogen zag / vermits men meende / na het afmatten van den

die men
echter na
veel aange-
wende
moeien,
verlaaten
moeft.

Een Wifch
gefchooten,
die 't echter
mede ont-
fnapr.

den Viſch / doo; deeze vaten / de ſelve met Lenſſen verder af te maaken / doch de manſchap te zwak zynde / liep alles vꝛuchteloos af.

't Was dan op den derden October dat het ^{Het Gevo-}Gevogelte ^{gelte ver-}allenkſ begon te ^{trekt,}vertrekken / ook verzamelden zich mede de Meeuwen / om gelyk den Opebaar een gemaatigder Geweſt op te zoeken; en in de Noord-Baay vertoonde zich weder eenige Walviſſchen. Doo;taan tot den 13den zag men noch al veel Viſch; nu begon het reeds 300 ſel te vꝛyzen / dat men ^{en 't begint}een van de biervaten overend gezet / ter dikte van 3 duim bevrooren ^{felte vꝛie-}bond; ^{zen, terwyl}eer men bier konde bereiken / zulkſ de bodemſ der vaten van 't bevroo- ^{de Zon zich}zen uitwaarts wecken. Op den 15den op 't Gebergte zich begeeven ^{naulyks}hebbende / zag men de Zon in 't Zuiden noch zven boven den ^{weer laat}Horizont / ^{zien-}waar op ſtaat gemaakt wierd / dat men ze dat jaar niet meer zien zou. Ook werden 'er weder eenige Viſſchen in de Baay gezien / waar op echter niet konde ondernomen worden. Het bier omtrent agt voet van den haart ſtaande / bevond men nu tot den grondt bevrooren / zulkſ het vat opgeſlagen wierd / het yſ in ſtukken gehakt en dus geſmolten / een ſchaaſen drank maakte. Den 22ſten vertoonden zich wederom eenige Walviſſchen in de Baay / waar op mede niets kon ondernomen worden. Maar den 25ſten vernam men de eerſte Beer die met lenſſen en roerſ nagezet werd / doch te water gaande / het weder ontsnapte. Op den 27ſten moeſt de Zon volgens uitrekening een graadt onder den Horizont blyben / echter bevond men noch 7 of 8 uren ſcheemering. Op dien dag wierden 'er in de Noord-Baay noch eenige Viſſchen gezien. Verder in dze of vier dagen niets voo;vallende / als dat 'er twee Walruſſen gezien wierden / waar van de eene voo; den kop geſchoten / het echter ontquam.

Op den vyfden November had men noch 4 of 5 uren ſcheemering / die voo;taan dagelykſ afnam. Sedert den zesden tot den veertienden werden 'er nu en dan eenige Beeren en Doffen gezien / waar van een ^{Voortaan}gevangen werd. Nu floeg men weer een bevrooren vat bier op / welk ^{een afne-}yſ ſtukken geſlagen en geſmolten werd om te dzyngen / ſchoon 't naby ^{mende}het vuur had geſtaan om niet te bevrooren. Op den 26ſten vroom het 300 ^{ſcheeme-}ſterk / dat men in een open gehakte bꝛt / om 'er een fuik in te zetten / ^{ring gezien.}na twee of drie uren weder een hand dikte yſ vond. Verder iſ 'er tot den vyfden December niets merkwaardigſ voo;gevallen dan dat 'er een Beer beſtreeden en gedood wierd / gebild en 't bet en de huid in de Lootſ gebragt. Den zebenden gevoelde men zodanig een bittere koude / dat ſchoon men een groot vuur aan den haart en in de kachel ſtookte / echter niemandt zich in zyne koop verwarmen kon / zulkſ men genoodzaakt was voo; 't vuur te gaan zitten. Ook bevond men toen 't Hzynvat mede bevrooren. Om deeze onſpelyke koude te maactigen / ver- ^{Onverdrage-}plaatſten eenige hunnen koopen naby de kachel / en anderen bleeven mer ^{lyke koude.}de boeten voo; 't vuur zitten : ja 't was 300 bitter koud / dat hoe ſterk de kachel geſtookt wierd / indien men maar een korte poog in de koop

Bloeiende Opkomst der Aloude, en
gelegen had / moest men 'er weder uit / en om de leden warm te houden /
gestaaidig wandelen.

Den twintigsten December omtrent den middag met Zuidelyk licht /
't welk noch vooz de scheemering van den dag wierd aangezien / vermits
men eenige dagen geen licht vernomen had / want de Zon in 't teeken
van Capricornus zynde / had ze de Zuidelykste byzete bereikt ; de Maan
toen 20 dagen oud en 23 graden in Leo , twyffelde men deeze scheeme-
ring te verdoorzaaken / of dat het een Noorderlicht zy geweest : maar vier dagen
Sterk Noor-
derlicht ge-
zien.
hier na schoot het Noorderlicht zoo sterck / dat men 'er over verbaast
stond / welk licht byna de gantsche nacht bestand bleef. Dervolgens
quamen 'er nu en dan eenige Beeren omtrent de Loots snuffelen / waar
van een geschooten werd / doch bulderende weg liep / als mede den volgenden
dag die het ook ontquam / wordende toen noch meer Beeren vernomen.
Het Noorderlicht was dien dag en volgenden nacht uitnemende sterck /
over welk verschynsel men verwonderd was. Dervolgens werd 'er noch
op eenige Beeren-jagt gemaakt / waar op / om de diepe sneeuw geen vooz-
deel kon behaalt worden. Op den laaften dag van 't Jaar vernam
men weder eenige Beeren / waar van 'er een geschooten werd / die het
echter noch ontquam.

Met den aanvang van 't Nieuwejaar / werden 'er somtyds noch eeni-
ge Beeren vernomen / als mede veele Dossen waar van 'er een geschoten
werd. Den zebenden January werden verscheiden Beeren omtrent de
Loots gezien ; twee daar van geschooten / werden verder met Lenssen
gedood / vervolgens gebilt / en de huiden en 't vet geburgen. Dooztaan
Eenige Bee-
ren geschoo-
ten.
tot den twaalfden / zag men en vernam veele Beeren / twee werden 'er
geschoten en mede met Lenssen gedood ; tot den twee-entwintigsten stond
men onspdelypke koude uit / en werden somtyds noch verscheiden Beeren
gezien / waar van eenige geschoten werden / die men bilde en de huidt en
't vet naar de Loots bragt. Deezen dag werd men een heldere schee-
mering in 't Zuiden gewaar / en den volgenden Nacht een zeer sierk
Noorderlicht. Den 25sten zag men 6 of 7 uren dag-scheemering en
den volgenden dag werd het volkomen licht / zulks het gestarnte om-
trent den middag in 't Zuiden niet meer gezien wierd. Dooztaan tot
den 31sten werden 'er noch verscheiden Beeren gezien / en somtyds eeni-
ge geschoten die het echter noch ontquamen, Maar op den derden Fe-
buary werd 'er wederom een Beer geschoten en verder met Lenssen ge-
dood / gebilt en de huidt nevens 't vet in de Loots geburgen. Nu viel
'er verder deeze geheele Maandt weinig aanmerkelyk vooz / dan dat 'er
somytyds noch al Beeren gezien wierden en eenigen gedoodt / en op den 22
sten werd de Zon wederom van 't gebergte boven de klimmen gezien.
Op den derden Maart was 't dat 'er een hevige stydte tegen een
grootte Beer voozviel / met twee kogels omtrent de haaken geschoo-
ten / viel hy daar op onder den voet / klouwende met de poten daar de
schoot

De Zon
wederom
gezien.

fchoot getroffen was / waar op men met Lenffen op deezen Beer aan-
 viel ; de zelfe weder opgestaan / stelde zich te weer / en ontweldigde
 een der bestryders de Lens / springende naar hem toe / zulks hy neer-
 viel / waacop een ander man toeschoot om zyn maat'ontzetten / wiens
 Lens mede in de Loop bleef / zoo dat echter deeze Beer / met al den
 manschap aangeballen / het noch ontwoorfelde en Waapwaarts liez.
 Tot den bysttenden werden 'er noch veele Beeren gezien / eenige ge-
 dood / als mede verscheiden Dossen die zich nu weder begonnen te ver-
 toonen ; 's Avonds zag men de Maan byna geheel verduisteren / doch
 naar de uitrekening der Eclipsen in den Almanak / moest deeze ver-
 duistering een dag eerder zyn geschied. Dervolgens schoot men da-
 gelyks veele Dossen ; deeze Dossen gevild zynde / liet men 2 of 3 dagen
 in de lucht hangende beziezen / welk vleesch als dan gekookt en met pui-
 men en razynen gestooft / vooz een goede en smaaklyke verberffching
 verstrekte. Voortaan tot den zesden April viel 'er weinig vooz / als nu
 en dan op Beeren en Dossen jagt te maaken / waar van ook eenige ge-
 schooten wierden ; maar op den zebnden de Sloep weder te water ge-
 bragt / maakte men jagt op twee Walrussen / waar van de ene niet
 den harpoen geschoten werd en vervolgens gelenst / den kop afgesneden
 en tanden uitgebozoken.

Maan Eclips
 een dag
 vroeger dan
 d'uitreke-
 ning.

Dus verder niets van belang voozballende / dan dat het noch som-
 tydse fel houd was / en dat men tusschen beiden taameljk gemaatigd
 weer had / zoo was 't op den 27sten dat men omtrent den avondt we-
 derom twee Walviffchen gewaar wierd / die langs de strandt hoers
 naar de Noord-Baay namen. Men maakte van toen af de Sloep
 weder tot de Viffchery gereed / om by gelegenheit eenig voozdeel op te
 doen.

Op den eersten May vermaakte men zich met twee kannen goed
 Bier en een bak warme Wyn / waar mede dien dag de Spitsbergfche
 Kermitz werd ingestelt. Omtrent deezen tydt vertoonden zich wedel
 veele Berg-Eenden / doch waren zoo schuurd dat 'er geen gebangen wies-
 den. Sedert tot den 25sten was men dagelyks bezich op Beeren / Wal-
 russen / Robben / Berg-eenden en ander Gebogelte dat zich wederom ver-
 toonde / jagt te maaken / waar van eenigen geschooten en gedood wer-
 den ; Maar 't was op den 27te May dat men een bemande Sloep
 gewaar wiserd / zulks dit geen kleine vzeugde baarde / als zynde deeze de
 eerste die in 9 Maanden min 5 dagen gezien was. Deeze Sloep was /
 dooz den Commandeur Cornelis Crouff, toen met zyn Schip vooz de
 Robbe-Baay gekomen / voozafgezonden / en quam mede dien zelven avondt
 vooz de West-Baay ten Anker ; en den 30sten quamen noch vyf Sche-
 pen / namentlyk d'Ammiraal / Vice-Ammiraal / Schout by Nacht
 nebens twee anderen in de West-Baay ter Reede.

Spitsberger
 Kermitz in-
 gestelt en
 geveit.

Wederom
 de Scapu
 het Vader-
 land gezien.

waar op de
 aankomst
 van eenige
 Schepen
 volgt.

Dus werden deeze zeven mannen / op Spitsbergen oboertwintert / in

volkomen gezondheid op de aankomst der Schepen gebonden; Maar in de Jaar 1634. wederom zeven andere Mannen aldaar gelaaten / stozven die allen / waar dooz de verdere onderneeming om 'er Volk te doen overwinteren achterbleef.

Dervolgens is echter noch gebleeken / datmen de Landvischery zoo wel hier als op Jan Mayen-Eilandt, toen noch t'eenemaal niet wilde opgreeven / maar hoe lang die na deezen noch heeft geduurt / hebbenwe nooit vernomen; immers heeft den tydt doen leeren/ dat 'er zoo wel hier als aan Spitsbergen, een Vischryke Vischery is geweest. De Visch daat allenks alhier gelyk te Spitsbergen van Landt en uit Zee verdzeeven / zyn cindelyk de Traanketels en verdere gereedste en beste Gzoenlandsche Gereedschapp. en / weder uit de Pakhuizen gehaalt / en de Compagnie scheidende / is dan mede Jan Mayen-Eilandt gelyk Spitsbergen verlaaten / zulkas dat de Eilandsche Walvisch beide deeze Eilanden eerst onbyp hebbende gemaakt / nu dooz hunne wykeuning weder tot een byp landt zyn geworzen.

De Vischery op Jan Mayen Eilandt en te Spitsbergen gemaakt.

Observatiën over 't Noorderlicht van den Heere Maraldi bygebragt.

Nu 't hier pas geeft / ons over het Noorderlicht / waar van we zoo eben gesproken hebben / en ook in 't eerste Deel / 't derde Hoofdstuk gewag is gemaakt / een weinig uit te laaten / zullen eenige Observatiën dooz den Heere Maraldi en anderen daar over gedaan / en de * Koninklyke Societeit der wetenschappen te Parys ongedraagen / ons dit volgende berichten :

Sedert eenige tyd heeft men reeds / alhoewel met een onvolmaakte kennis / van een zeeke byzonder Licht in de Noorderlykste Landen / als Noorwegen, Yslandt, en andere Gewesten / geweten; welk Licht den Heer Gallendi de Noorder Dageraat heeft genoemd / nademaal het in helderheit den Dageraat naby komt ; dit Licht is echter met het zelve zeer verschillende / dooz den nachteliken tusschen tydt waar in het zich vertoont / en men kan het / noch vooz den Dageraat / noch vooz een Scheemering neemen.

Hoedanig deeze Verschynselen te Parys zyn gezien.

Wy hebben / zegt de Heer Maraldi, in 't Jaar 1716. te Parys een aanmerklyk en zeldzaam † Verschynsel beschouwt; 't was op den 11den April 's Avonds ten half elve / toen het zich begon te vertoonen / nadat de Scheemering zich omtrent twee uren geeindigt had. 't Bestond in een groot en helder Licht / zich langs den Horizont Noordwest ten Noorden verspreidende. Het begon met den ondergang van Eté, onder den Westeliken voet van Auriga, en 't strekte zich dervolgens over 't westeliken been van Perseus uit / passerende tusschen de ‡ Gestarnteng Andromeda en Cassiopea, en eindigde in 't Hemelsteken onder 't hoofd van Cepheus. De uitgestrektheit van dit Licht / van 't Westen tot in

* Zie *Histoire & de l'Academie Royale des Sciences*, 1716.

† Phenomene. ‡ Constelations.

't Noorden / besloeg omtrent 80 Graden. De bzeete strekte zich telc eenre zyde onder den Horizont, van waar het scheen voort te komen / en ter andere zyde tot 7 Graden in hoogte uit / behalven ter wederzyds uitzbreiding waar 't minder bzeet was. De helderheit van dit licht verspreidde zich overal eben krachtig / en 't verzwakte niet dan omtrent het verhebenste deel. De lucht was zoo klaar / booznamentlyk omtrent den Horizont, en dit Licht zoo doozstralend / dat men 'er met het oog zelf / de booznaamste Starren van Perseus, Andromeda en Cassiopea doozzag. De Star in de Westelyke knie van Perseus, was omtrent twee graden laager dan de uitterste strekking opwaarts van 't licht; de schoone Star van 't hoofdt van Meduza, scheen midden dooz syne bzeete; ook zag men omtrent de bodenstrekking de kleine Noozderlykste Starren van Adromeda en de Zuidelykste van Cassiopea.

Wy beschouwden vervolgens / dat de Starren van Meduzas hoofdt en de knie van Perseus, zich in den aanvang minder van 't verscheenen licht / dan in 't vervolg verdoofden; bovenal vertoonde zich de Star van Perseus, toen veranderlyker in hoogte dan de anderen / terwyl het licht egaal bzeet was / en geduurig dooz de zelve Starren naby den Meridiaan passeerde / die ten opzichte van den Horizont, niet zichtbaarlyk van stand veranderden; waar uit bleek / dat dit Licht / geen deel met de beweging van 't Primum Mobile had / en bygevolge niet Hemels was / maar veel eer aan ons * Dampgewest verknocht / en dat het verschillig was met het licht dooz den Heere Cassini op den Zodiac ontdekt / gemeenschap met de beweging van 't Primum Mobile en de rigen beweging van de Zon hebbende.

Behalven het bestendige en overeenkomende licht / was 't met den Dageraat weinig verscheelende / maar helderder en witachtiger; men zag vervolgens eenige Kolommen van een weinig levendiger licht / die naar den staart van Comeeten geleeken. Deze Kolommen van onder den Horizont opgekomen / en zich van beneden naar om hoog strekkende / bzeidden haer een weinig boven de opperuitgestrektheit van 't licht uit. Zy geleeken naar rook of water-straaen / en scheenen zoo veele lichtstraaen te zyn. Men zag 'er telkens veele van / die op verscheiden plaatsen het Horizontale Licht doozstraalden / en hooger doozgebzongen / wierden haare opperdeelen hoek of spitsachtig. Twee graden waren omtrent bzeet / strekten zich ter hoogte van 7 of 8 graden uit / en waten naaulphs een half minuut zichtbaar. Wanneer deeze Kolommen verdweenen / zagmen 'er in acht of tien minuten geen: maar alsdan verscheenen 'er wederom anderen op verscheiden plaatsen van 't licht. Dus vernieuwde telkens dit verschepnel in den tyd van een uur / en duurde tot 's nachts ten half twaalve. Dervolgens zag men deeze

* Atmosphere.

* rechtstandige Kolommen niet meer / en het Horizontale Licht 't welk tot dus verre helder was geweest / verminderde allenks / 't zy dat het dooz de opkomende Maan verzwakt wierd; die toen een quartier na elve den Horizont bereikte / te weten / een quartier uur vooz dat de Kolommen verdweenen waren / en dat het licht zwakker wierd; 't zy dat de stoffe die 'er oorzaak van was / niet meer zoo overbloedig dan in den beginne was. Hoedanig dit ook wezen inag / het licht nam af / en 't werd / weinig meer dan in een minuut / byna onzichtbaar.

Den volgenden dag / 's avonds ten half tien / met een heldere lucht / zag men een streek van diergelyk licht als den voozgaanden avondt verdweenen was / onder 't Gestarte van Cassiopea. maar 't was zwak en verdween eerlang. Deeze lichtstraalende Kolommen werden toen maar eens gezien / zich † rechtstandig uit den Horizont verheffende. Deezen dag en dien zelven avondt / woei het styp uit den Zuid-Oosten.

Op den 13den Apryl / 's avonds een quartier vooz negenen / na het eindigen van de Scheemering / de lucht helder en stil weer zynde / begon men aan den Horizont / onder de Starren van Cassiopea een zwak licht te zien / 't welk ten tien uren noch in den zelven staat was; maar omtrent half elf / was het krachtig vermeerderd / zoo wel in uitgestrektheid als helderheit. Het was grooter en klaarder dan den voorigen Avondt: maar niet zoo helder naar d'uitterste uitgestrektheid / als dat van den 12den zich had vertoont. De stand en d'uitgestrektheid waren / gelyk het licht van den eersten dag / en het schynfel duurde omtrent een half uur. Terwoyl men op de gestrektheid van 't licht acht gaf / zag men by de uitterste en Oostelykste strekking / een deezer Licht-Kolommen / die dooz een achtereenvolgende beweging van 't Noord-Oosten naar 't Noord-Westen / in weinig min dan een minuut haar gantsche uitgestrektheid doozliep / en zich aan 't Westelyk uiteinde verspreide. Vervolgens begon het Horizontale Licht te verzwakken / en verdween omtrent half twaalf uren t'eenemaal. Twee achtereenvolgende dagen waren de Wolken het belet deezer verdere observatiën , en men zag het licht niet meer / doozdien de Lucht betrokken was.

Berichte van
een Ver-
schynzel re
Dieppe be-
schouwt;

Dooz een bericht aan den Heere Valincour gezonden / verstond men dat men te Dieppe, op den 11den Apryl des zelvens Jaars / 's avonds ten half elven / aan den Horizont ten Westen een Wolk beschouwt had / die zich naar 't Noorden uitstreckte / en in den tyd van een uur / ter hoogte van 35 Graden zich verhefte; deeze Wolk zich toen klootsgevoze in een trekkende / werdze vervolgens roodachtig / en noch meer rechtstandig gerezen / wierpse een vlam uit / die omtrent een quartier uur gezien werd. Deeze kloot daalde vervolgens naar by den Horizont, al-
waar

* Perpendiculaires, † Perpendiculaire.

waar ze zich verſpreide/ en de lucht vooztaan tot Middernacht betrokken zynde/ verdween dit verſchynſel. Deeze obſervatie te Dieppe, iſ op den zelfden tyd als die van den 11de April gedaan/ en ze komt ook in eenige omſtandigheden daar mede overeen/ want het verſchynſel liet zich ten Noozden zien/ en 't duurde beide omtrent een minuut. Maar in de andere omſtandigheden/ quamen de verſchynſelen van Parys niet dit van Dieppe niet overeen. Te Parys begon men het licht ten half elven te zien. Te Dieppe zag men ter zelfder tyd in 't Weſten een Wolk/ en deeze wolk vertoonde zich niet rood/ dan ten half twaalven in 't Noozden; dus zag men te Dieppe het licht niet/ dan een uur na de eerſte obſervatie te Parys gedaan. Men zag gedurende een uur in 't Horizontale Licht/ veele Lichtgeevende Kolommen/ daar in het bericht van Dieppe, niet dan van een vlam geſproken word/ die maar een quartier uur duurde.

Deeze verſcheillende omſtandigheden doen blyken/ dat dit het zelfde Verſchynſel niet iſ geweest/ in den zelven tyd in beide deeze Steden gezien/ maar twee onderſcheidene/ die dooz eene ſtoffe van de zelve natuur kunnen veroorzaakt zyn/ zich dooz 't * Dampgeweſt deezer byzondere Steden verſpreidende.

In Engelandt en in eenige Steden ten Weſten van Frankryk, heeft Als mede in Engeland, men op den 17den Maart in 't zelve Jaar een groot Verſchynſel gezien/ ſchynende niet het gemelde licht te Parys beſchouwt/ overeen te komen.

Te Nieuwark, in 't Graaſſchap Nottingham, zag men ruim een uur na zonnen ondergang/ ten Noozd-Weſten/ twee genoegzaam donkere wolken/ een weinig van elkander geſtrekt/ en 20 of 25 graden boven den Horizont. Uit ieder deezer wolken quam met een groote ſnelte/ een licht voozt/ ſtaartsgewyze uitſtraalende/ en gelykende naar de ſtraalen die ſontpds de zon nabij den Horizont gekomen/ dooz de wolken ſchiet. Deeze ſtraalen ſpreidden zich van 't Noozd-Weſten tot het Noozden/ dooz een groot gedeelte van de lucht uit/ en verhinderden echter niet/ dat men 'er de Starren dooz zag/ alhoewel tets ſtaatvoer/ geſpkerwys men die dooz nevelachtige wolkjes ziet. In 't overige van de Lucht/ zag men de Starren blinken/ gelyk by helder byzand weder en donkere Maan. Van 9 uuren 's avonds verminderden deeze lichtſtraalen tot 10 uuren/ wanneer ze toen weder toenamen/ en tot half twaalv uuren duurden. Het licht uit deeze + Verhevelingen vooztgekomen/ was 300 krachtig/ dat men 'er kapitaale letteren by leezen kon.

Te Londen ſcheen de Horizont ten Noozd-Ooſten met zeer donkere en dikke dampen bezet/ in welker midden/ men gelykzaam een maalfroom van een roſachtig licht zag/ 't welk allenks lichter wierd/ en zy-

ne

* Atmosphere,

† Meteores.

ne straalen / als van buurypfen / naar vele plaatsen dooz de lucht schoot. Deze straalen zich met een groote snelheit verspreiden / veroozsaaken in de golfachtige lucht / een lichten rook / die byna telkens op de zelfde wyze / en met de zelfde uitwerking weder herbat wierd. Deze lichte rook / was zoo doozichtig / dat men 'er de Starren dooz zag / en zoo lichtschynend / dat men 'er de huizen dooz onderscheiden kon / zulks het met het maanlicht byna obereen quam.

Bericht
van een ver-
schynfel te
Brest gezien;

Volgens een ander bericht / aan den Heere Valincour uit Brest gezonden / had men op den 17den Maart / by een zeer heldere lucht / 's avonds omtrent 7 uren / een soot van een Regenboog vernomen / van kleur doozgaans wit en zeer helder. Hy werd in 't Zuiden gezien / en besloeg van 't Oosten naar 't Westen / een ruime uitgestrektheit van lucht. Van 't Oosten nam het eene eind zyn aanvang / naby den * Leeuwestaert ; hy bzeidde zich vervolgens ober het gestarnte van Gemini uit / 't welk ter midden van den Hemel stond / alwaar deeze Boog drie graden bzeed was / en dooz de Pleyades vervolgende / eindigde de boog aan het hoofdt van Ariës. Hy vertoonde zich als een witte en doozschynende wolk / wiens licht een weinig het aardryk verlichte / zonder dat 'er eenig doozzicht der Starren dooz gehindert wierd.

Deeze Boog omtrent 9 uren allenks verdweenen / zag men ten Noorden naby den Horizont een licht / naar een schoonen dageraat gelykende / 't welk zich van 't Nooyd-Westen tot aan 't Nooyd-Nooyd-Oosten uitbzeidde. Uit dit licht quamen geduurig zeer witte en heldere straalen voort / die aan 't Aardryk een soot van daglicht gaven / naar een schoonen zomerschen Dageraat gelykende. Deze straalen waren alle ebenwpydig / en strekten zich tot op 48 en 50 graden hoogte uit. Telkens quamen ze te voozschyn / en verdweenen weder ; maar als men ze niet zag / vertoonden zich / vooz dat ze wederom verscheenen / uit het horizontale licht een weinig donkere dampen / in de gedaante van golven ebenwpydig met den Horizont , die zich met een uitneemende snelte / tot aan 't † Coppunt verheften / alwaar ze verdweenen. Deze verwisseling / duurde tot 11 uren / en midlerwyl zag men noch onderscheidentlyk / dooz deeze dampen de allerklpnste starren. Ten 11 uren vertoonde zich in 't Nooyden / een licht / sterker dan 't voozgaande / verspreidende allerwegen zeer witte straalen. Ten half twaalven werden de starren betrokken / en een wolk / waar mede de lucht betrok / deed dit licht verdwynen.

Men staakte toen deeze observatiën , geloovende het verschynfel geëindigt was : maar den volgende dag / bzagten de Wiffchers bericht / dat ten twee uren na middernacht / de lucht wederom opgeheldert zynde / het licht van nieuws weder sterker geschreuen had / zeer heldere straalen uitwerpende.

Den

* Cauda Leonis. † Parallel. ‡ Zenit.

Den zelfden dag / 's avonds tusschen 7 en 8 uren / zag men nabij Dieppe, twee mylen van de Zee / gelykzaam een langhairige Comeet uit Zee opkomen / die zich tot 9 uren zien liet / waar uit een verbazingende helderheit naar de Kusten van Engelandt voortquam. In dit Licht zag men blammen ontsteeken / die zich in de wolken als een fel-len brand vertoonden.

En Ingselyks op de Kuffen van Langudoc.

Op den zelfden nacht van 17 Maart / heeft men mede een groot Licht op de Kusten van Langudoc gezien. Volgens 't onderzoek dat hier ober door den Luitenant van d'Admiraliteit van Agde wierd gedaan / en aan den Abt Bignon gezonden / hebben verscheiden Schippers van Cartaanen / om te Visschen uitgebaaren / bericht: dat ze omtrent 9 of 10 uren / tusschen de Kust van Agde en de Golf van Vendres, ten Westen van deezen Zeeboezem / een groote helderheit gezien hadden / byna den Dageraat in 't opkomen van de Zon gelyk / doch iets rooder en in Kolommen verdeelt / de eene klaarder dan de andere; dit was gezien door die geenen die 't naast aan landt waren / tusschen de Golf van Vendres en ten Westen het kleine Steedje Grovissa genoemd. Dit Licht scheen zoo helder / dat men de Kaap Saint Pierre genoegzaam be-kennen kon / een afstandt van drie mylen ten Westen van de Golf: maar de Visschers / verder in Zee zynde / zagen dit licht zoo schoon noch helder niet. Men zag het omtrent een uur / en 't verdween vervolgens ten Zuiden. Drie deezer Cartaanen waren genoodzaakt geweest / aan de Kaap Quiers een haven te zoeken; men verstond 'er / dat de bewooners van deeze Kaap / dit Licht mede op de Kusten van Langudoc gezien hadden / en geloofden 't door een hevige brand elders was ontstaan.

Zoo veel men door dit bericht begrypen kan / met een byzondere en naaukeurige Kaart van deeze Kusten vergeleeken / scheen het / ten opzichte der geenen / die zich in gelyken stant van de Golf van Vendres bevonden / en insgelyks niet vier uren in 't Kaap Saint-Pierre, dat het licht zich van 't Noord-Westen tot het Zuid-Westen vertoonde; in plaats dat het in de Noordersyke gedeeltens van Frankryk, zelf des nachts tusschen 't Noord-West en Noord-Oost gezien wierd.

De Heer Abt Bignon, ontving mede een andere observatië ober een byzonder verschynsel / door den Prins van Moldavië te Solnin in de Ukraine, op de volgende wyze in acht genomen: Op den 15den Maart 1716, in den na-nacht ten vier uren in 't Noord-Oosten / en ter hoogte / alwaar de Zon gemeenlyk twee uren na haare opgang staat / zag men een soort van langstraalend en zeer fyn licht; 't geen zich vervolgens bovennaate kolomsch-gewyze uitgebreidde / waar van het benedendeel hoek-hig en kantig was / en 't bovendeel zich spits als een lang eindige. Het was vinnig van kleur / en syn byete werd door veele witte groe-

Bericht van een Verschynsel in d'Ukraine beschouwt.

ben onderscheiden / die allerwegen van 't benedendeel tot aan het * top-
punt doorgingen. Een uur nadat het zich uitgebreid had / veranderde
allenks de roode kleur en werd wit ; deeze verandering / aan 't boven-
eind begonnen / vervolgde dus t'eenemaal tot naar het benedendeel ; en
eenige minuten na deeze verandering / verdween de Kolom.

Dit Verschynfel is het eerste van alleen die dit Jaar in verscheiden Ge-
westen van Europe zyn gezien. 't Is op den 15den Maart beschouwt /
twee dagen vooz die / die men in Duitslandt, Engelandt en Vrankryk heeft
gezien / en byna een Maandt vooz dit / dat we beschouwt hebben. 't
Scheen eenige overeenkomst met deeze Piramiden van 't Licht te heb-
ben / in Engelandt op den 17den Maart in verscheiden deelen van de Lucht
waargenomen / en van 't Horizontale Licht gescheiden.

Observatiën
over dusdanige Ver-
schynselen
te Coppen-
hagen.

Onder de Berichten van de Koninglyke Societeit der Weetenschappen
van Berlin, vind men observatiën van drie diergelyke Verschynselen te
Coppenhagen in de Maanden Februari en Maart van 't Jaar 1707. ge-
daan. 't Is te geliboven / dat deeze Observatiën van den Heere Roe-
n er zyn / een berucht Mathematicus. In de eerste deezer / die den eer-
sten Februari gedaan is / ziet men omtrent ten elf uren 's avonds /
een soort van Boog / die zich van 't West Noord-Westen tot aan 't
Noord Noord-Oosten uitbreidde / en in de afgelegenste plaats van den
Horizont, drie graden hoogte had. Deeze Boog / rees vervolgens en
scheen zeer helder in zyn gantsche uitgestrektheid. Een half uur na
Midternacht quam 'er allenks een nieuwe Boog / boven den eersten te
voorzchn / en ten een uur zag men Straalen als balken zich vertoon-
nen / die zich naar om hoog begaven / als of ze geworpen waren. Dee-
ze Straalen begonnen zich toen in den bovensten Boog te vertoonen /
vervolgens in den benedensten / en zy reezen 4 graden boven den boven-
sten Boog. Ten twee uren was dit Verschynzel in zyn volle klaarheit.
't Was verre boven den Horizont verheven / en 't verspreiden zich al-
lenks door de gantsche Lucht. Waarna een ophomende mist / dit ver-
schynfel deed verdwynen.

De zelve Astronomist bericht van een ander diergelyk Verschynfel
waargenomen: maar niet zoo schoon noch volmaakt als 't eerste ; het
vertoonde zich den eersten Maart in 't zelve Jaar / van tien uren 's
Avonds tot een uur na Midternacht / en in 't zelve Luchtgewest.
Eindelyk meld hy noch van een derde Verschynfel / dat zich den 6den
Maart in 't zelve Jaar tusschen 7 en 8 uren 's avonds zien liet / doch
niet regemaatig dan het eerste was. Het had dit in 't byzonder / dat
de meeste Straalen die uit deezen Boog voortquamen / tot aan 't boven-
deel der Lucht reezen ; die weinig tyd daar na betrok / en 't Verschyn-
fel verdween. Hy merkt aan / dat dit Verschynfel / klaarder en kracht-

ti-

tiger te Pinemburg , twee mylen van Copenhagen gelegen / verfchren ; waar uit hy befoot / dat het daar toppig wierd / en dat het bygevolge 300 laag en naby het oppervlak der Warde was.

In deeze Berichten van de voornoemde Societeit , staat 'er noch een andere Observatië over het zelve Verschynfel uitgedrukt / op den zelfden dag van den 6den Maart 1707. te Berlin door den Heere Kirchius gedaan. Deeze Starrekundige / beschouwde 's Avonds ten agt uren een soort van Regenboog / maar breeder / wiens lengte uit den Horizont omtrent 100 graden befoeg. Het opperste gedeelte van deezen Boog stond 8 of 10 graden boven den Horizont , waar uit verlichtende Staalen voortquamen / die naar het * toppunt koers namen. Vervolgens zag men boven den eersten Boog / een tweede / ter hoogte van 30 graden te voorschyn komen / maar hy was niet volkomen.

En te Berliu
gedaau.

Indien de Observatiën van dit Verschynfel / op een zelfigen nacht te Copenhagen en te Berlin gedaan / van een weinig meer omstandigheid waren / zou men den afstand hebben kunnen bepaalen / als deeze + Verheveling boven 't oppervlak der Warde had. Maar nu wy in twyffel staan / of de bovenste Boog te Berlin gezien / de zelve is / die men te Copenhagen zag / of indien hy veel eer de benedenste is geweest / dat waarschynlyker is ; want te Copenhagen werd dit Verschynfel van wegede wolken / niet dan tusschen 7 en 8 uren zichtbaar / en te Berlin werd den benedensten Boog ten acht uren gezien / daar het schynt dat de bovenste / niet dan omtrent ten 9 uren zich opdeed / wanneer reeds dit Verschynfel / meer dan een uur te Copenhagen zichtbaar was geweest. Indien men voonderstelle / dat deeze de benedenste Boog is / die op beide plaatzen zichtbaar was geweest / 't welk het waarschynlykste is / en dat het verschil van Hoofthoogte tusschen Copenhagen en Berlin , byna onder den zelfden Meridiaan gelegen / drie Graden is / reekent men den afstand van 't Verschynfel boven 't oppervlak der Warde / vyftien mylen van Parys te zyn. Maar zou men onderstelt / dat de bovenste Boog te Berlin gezien / deeze is / die te Pinemburg of te Copenhagen is gezien geweest / zal den afstand van 't Verschynfel / boven 't oppervlak der Warde / driemaal grooter moet zyn.

Redeneering. daar e-
vct.

De Observateur van Copenhagen geeft genoegzaam te kennen / dat hy in 't voorgaande Jaar / andere diergelyke Verschynfelen beschouwt heeft / en voegt 'er by : dat ze jaarlyks in Noorwegen en in Yslandt gezien worden. Noch word 'er gezegt / dat den Historischyver Saxon gewag maakt van een groot Hoorderlicht in 't Jaar 993. den 26ste December / gedurende een uur gezien.

Observatiën
van den Heer
Gassendi by-
gebragt.

Insghelyks vindenwe een Observatie van een Hoorderlicht in de voorgaande Eeuw / door den Heer Gassendi gedaan. In 't Jaar 1621. den

* Zenit.

+ Meteeore.

12den September / nabij Aix in Provence zynde ; wanneer de Abondſcheerning omtrent geëindigt was / zag hy naar 't Noorden boven den Horizont een Licht / dat naar een zeer helderen Dageraat geleek / 't welk tuffchen den op- en onder-gang van Eie begreepen / 60 graden boven den Horizont befloeg. Het boven einde was als een Hoog / die op een ongevoelige wyze / ter hoogte van 40 Graden rees. De stoffe waar uit dit Verschynfel bestond / was 300 dun / dat ze niet belette de Starren te zien. Van den Horizont tot de opper gedeeltens / was 't door veele lichtende balken door straalt / die ten einde tand-achtig waren. Deeze balken waren beurtsgewys helder en donker / ieder van twee graden * rechtſtandig met den Horizont. Dit Verschynfel vertoonde zich niet alleen in en omtrent Provence : maar de Heer Gassendi bericht / dat het was te zien geweest te Cioutat, te Digne, te Grenoble, te Dijon, te Parys, te Rouan, te Toulouse, te Bourdeaux, en in 't Veldt vooz Montauban, welke Stadt toen beleegert was.

Hy toont aan / behalven dit Verschynfel / noch vier andere diergelyke gezien te hebben / een in Februari / een in April en twee in September : maar dat ze 300 krachtig niet / als het eerste waren / en dat alle deeze Verschynfelen / door eenige dagen met schoon / helder en stil weêr bezeld / gevolgt wierden.

En gewoone
tyd der Ver-
schynfelen
aangewe-
zen.

Door deeze Observatiën alhier aangehaalt / blykt dat alle deeze Verschynfelen byna van de zelve natuur waren / schoon de eene zich grooter / klaarder en beter dan de anderen vertoonden ; dat de eigentlykste tyden van 't Jaar vooz dusdanige Verschynfelen / de Maanden Februari / Maart / April en September zyn / alhoewel 'er zich volgens 't getuigenis van den Jaarboekschryver Saxon, noch in December / omtrent den Winter † Zonnestandt hebben laaten zien ; dat deeze Verschynfelen zich vertoont hebben / in een helder weêr en na een of verscheiden warme dagen / is dat Gassendi en Kirchius getuigen / en dit heeft men mede in beide de Verschynfelen van 't Jaar 1716. waargenomen.

Indien men begeertig is noch verscheiden observatiën deeze stoffe aangaande in te zien / kan zich den taalkundigen Leezer hier in voldaan vinden / met de Academische Schryften ‡ waar uit deeze observatiën getrokken zyn / op te slaan ; want om alhier verder daarin uit te wyden / zoude wy mogelyk onzen Landsgenooten / die niet alle eben keurig op dusdanige stoffe gezet zyn / te zeer verveelen ; derhalven zullen wy in 't volgende Hoofdstuk / overgaan / tot het beschryven van verscheiden wiffelvalligheden die de Groenlandsche Wiffcherp nu en dan onderwozpen is geweest / en welke ongeballen haar somtyds overgekomen zyn.

E L F

* Perpendicular. † Solstice.

‡ Zie Histoire & Mémoires de l'Académie Royale des Sciences 1717. 1718. 1719. 1720. 1721

E L F D E H O O F D T S T U K .

Verfcheiden vreemde Ontmoetingen en Ongevallen aan Groenlandsvaarders bejeegent. Wat wegens de Viffchery op en omtrent Jan Mayen-Eilandt in acht genomen is. Hoedanig de loosheit tuffchen de West-en Zuid-Ys Viffchen te onderfcheiden; waar over bedenkingen vallen. Overweeging hoe een bequame en voordeelige Viffchery onder Oud-Groenlandt op te fpeuren.

EErwe van den handel en 't bedryf deezer Groenlandsche Walviffchery te verhaalen / die deeze Viffchery fomtyds onderhevig geweest is. 't Gebeurde dat Commandeur Cornelis Gerritfz. Ouwe Kees met zyn Schip de Gortmolen, in 't Jaar 1660. in Groenlandt op de Peering leggende / en reeds zeven Viffchen gebangen / de agtste Viffch te zien kreeg zulkf 'er terftond val val geroepen wierd. De Commandeur het allereerst by den Viffch gekomen / fchoot 'er zyn Harpoen in; midlerwyl komt 'er de tweede Sloep by / daar Jacob Vieukes Harpoentier op was / en gered / om zoo dzaa de Viffch weer boven quam / zyn Harpoen mede in te fchieten; maar deeze Viffch recht onder de Sloep opkomende / fliet met zyn kop zodanig tegen de zelbe aan / dat het kraakte: door welken flag de Harpoentier uit de Sloep fuitte / en in plaats van 't Harpoen in den Viffch te fchieten / viel hy met den Harpoen op den Viffch. De Harpoentier fchooten toen in 't vallen uit de Sloep / twee bogten van den Doozganger om zyn been / dus raakte hy op den Viffch / achter op 't plugend / tuffchen 't lyf en den staart te zitten / wordende door zyn eigen Harpoen en Lyn op den Viffch gehouden / en moeft toen mede / werwaarts de Viffch zwom. Ondertuffchen deden die van de andere Sloepen hun beft / om hem te achterhaalen / en te redden: doch te vergeefs / vermits de Viffch fnelder zwom / als zy roeijen konden. De Commandeur geen kans ziende hem te beroeijen / riep hem toe: Jacob fny de Lyn stukken. Maar vermits hem 't mes dwaars in zyn zak ftak / kon hy 't niet uitrekken. Eindelyk geraakte zyn Harpoen / wiens Doozganger hy als een room in de hand vast hield / uit de Viffch / waar door hy van deezen Zeeruitter dienst gelukkig ontflagen wierd / van een ander Harpoentier gered / en in zyn Sloep geburgen; vervolgens 't Scheep gekomen / zich van drooge klederen verzien hebbende / deed men wederom een togt naar deezen ontzwoommen Viffch / die ten laaftten noch gebangen wierd.

In den Jaare 1670. gebeurden 't dat Jan Lourentfz. Pit Commandeur

Moeijelyke ongelegenheden die fomtyds de Viffchery onderhevig is.

Wat het Schip de Biecker wederdoet,

deur op 't Schip de Bleeker, een Visch gebangen en gestenft hebbende / om uit te rusten / wat ging slaapen / beveelende den Stuurman met een Sloeps Volk de wacht te houden; maar naaulphs een half uur gerust hebbende / stak 'er een harde Zuid-Oosten windt op / zulks de Zee zeer hol schoot: Het Schip in 't Wg bezet / braken de Schotfen door 't hol gaan der golven. Toen gelaste de Commandeur / de Voorzeilen los te maaken / om dieper in 't Wg te zellen; doch 't Roer dwerssch boden 't water uit zyn Dingerlingen gebangen / en geen tydte willende verspillen om het aan te hangen / zelde men dus boort / om met de Schooten en Bassen te stuurten. Dooz deezn sterken windt / werden de groote Wgschotfen 300 geweldig bewoogen / dat ze somtyds tot aan de kusten van 't Schip reikten: en 't Schip den verkeerden weg op willende / en met den neus naar Zee / werd het volk 300 zeer verlegen / dat ze 27 sterk zynde / zich van 't Schip op de losse Schotfen Wg begaben / die geweldig op en neet woelden. Zy kroopen dan over eenige Wg-boomen van de eene op de andere Schotf / yswaart in / op hoop van een Wg-veldt te zullen aantreffen / hebbende ter lpfberging drie Sloepen by zich / die zy over 't Wg arbeiden moesten.

Dat in 't Ys blyft, en hoedanig het volk sukkelte om zich te redden.

Dus van de eene op de andere Schotf zwerbende / geraakten ze eindelijk op een Wgveldt / daar zy zich toen een etmaal onthielden. Ondertusschen de Commandeur met noch zeven mannen 't Scherp gebleeven / zette het voor-Marszeil by / hopende dooz 't krachtig aan zellen de schotfen te doen wipen / om 300 in ruime Zee te geraaken. Maar op een voorby dyvende schotf / brak de loef-mars-schoot aanslukken / waar op het Schip tegen de buitenste schotf aanzaaide / en zodanig / dat de geheele zyde in week / draaijende vervolgens in Zee / en viel eerlang op zy / zulks zy / schoon de oberige Sloepen gereed hingen / gendeg te doen hadden / om het met een Sloep t'ontvluchten / en hun leven te redden. 't Schip dus quyt zynde / zwurven ze met de Sloep in Zee / langs den zoom van 't Wg / in een geweldige jagsneeuw / zulks ze naaulphs konden van zich zien. Eindelyk de lucht opklaarende / werd de Commandeur zyn ander Volk gewaar / en gewuift hebbende / quam de Harpoenier met een end lins / naar de buitenste schotf / en wierp die den Commandeur toe / waar op vervolgens de Sloep op 't Wg werd getrokken. Te zamen aldaar anderhalf etmaal hun verblyf genomen hebbende / sonder eenig Schip te zien / zide de Commandeur: Mannen, die my en zyn leven lief heeft, volge my; En 't volk in de Sloepen verdeelt hebbende / bragtenze de zelve van 't Wg weder in Zee. Na 12 uren omzwerbens / geraaktenze behouden in 't Schip van Commandeur Parshout, die hen boozerst burg / en vervolgens een gedeelte van 't Volk in andere Schepen oerzette.

Commandeur Cornelis Claasz. Bille.

Commandeur Cornelis Claasz. Bille in den Jaare 1675. een volle laading behouven hebbende / verloor zyn Schip in 't Wg / vermits het dooz 't aan-

't aanzetten en perſſen der ſchooten t'eenemaal bezet lag. Toen moeſten ze ſich met 34 Perſoonen 14 dagen lang / met 8 halve brooden ieder van 6 pond en 4 Edamsche Kaazen / behelpen. Deze manſchapy dus 14 dagen met roeſten en zeilen in Zee gezwurven hebbende / wierden eenigen wanhoopig / vernits ze nu dooz den honger / dooft en koude zodanig afgemat waren / dat zy 't ſcheenen op te geeven / echter quamen ze ten laaſten Schepen te zien / die hen burgen. Zes van die zwerbelingen / quamen dan na veel zukkelens met hunne Sloep aan 't Boord van den Commandeur Dirk Pieterſz. van de Velde, voerende 't Schip de Kruiskerk van Haarlem. Dit Schip lag by Spitsbergen dooz Smeerenburg, En word ten laaſten geburgen. aan een groot Hsbelde / toen 'er deze 6 mannen aanquamen / en verzochten den Commandeur Iyſberging / die hen niet gewelgert werd / laatende hen van alles volop diſſen. Maar vier van hun / zeer pynlyk zynde / vzoeg hen den Heelmeester wat hun deerden / en waarom ze noch zoo bedrukt zagen / vernits ze nu uit den nood en geburgen waren? zy gaben hem te kennen / dat ze onlydelijke pyn aan hunne voeten hadden / dooz de geleedene koude veroozsaakt. De Heelmeester hunne voeten beziende / oozeeldeze bevrooren te zyn / zulks hy aanſtonds vleeschpekel warm maakte / en in een balp gegooten / liet hy ze met de voeten daar in zitten. Om trent een uur hen dus geſchoft hebbende / geboeldenze noch meerder ſmerte / 't welk den Wondheelder moedt ter geneezing gaf. Dervolgens het doode vleesch weg geſneeden / verbond hy hunne voeten met bequaame geneesmiddelen / waar dooz zy in weinig dagen dus verre geneezen wierden / dat ze wederom dienſt konden doen.

Ondertuſſchen nadat de Commandeur Cornelis Bille met vyf van zyn manſchapy / in een andere Sloep elf dagen lang / in zwaare ſtoom / jagtſneeuw / ſtrengte koude / honger en dooft / jammerlyk gezwurven hadden / zagenze mede Schepen / en wierden dooz een Schip van Staveren geburgen. Drie van deze vyf mannen waren de beenen mede bevrooren / en noch erger dan de vier gemelde. De Heelmeester van dit Schip geen kans ziende hen te geneezen / of moeft hen de beenen afzetten / daar in Commandeur Bille niet bewilligen wilde; dies hy ſich mede met de Sloep naar 't Schip de Kruiskerk van Haarlem begaf / den Commandeur van de Velde zynen Wondheelder verzocht / om naar zyne drie ellendige matroozen eens te komen zien / dien hy op 't Schip van Staveren gelaaten had. Dit hem ingewilligt / voer hy met den Heelmeester aan 't boord van 't voornoemde Schip. By deze Patiënten gekomen / en alles naaukeurig onderzocht hebbende / nam hy aan / hen onder Godts zegen te geneezen / dies hem alles aanvertrouwt werd: waar op hy al het doode vleesch wegsneed / en kragtige geneesmiddelen gebzuikende / zulks 'er in 18 uren een ſcheiding quam / en dervolgens boort daerende / zag men hen in 10 of 12 dagen buiten gevaar;

zyn Schip verliezende, moet zyn volk zich zeer kommerklyk behelpen;

baar; waar op toen den 27 Augusti het volk van de gebleeven Schepen verdeeld werd/ vermits 'er aan een Hgveld vooz Smeerenburg 13 Schepen gebleeven waren; zulks eenigen van 't volk / op een psgveldt omtrent 72 dooden hadden gezien / en de noch overgebleevenen zeiden / zoo uit de Zuid- als Noord-Way met 125 Schepen wederom naar huis.

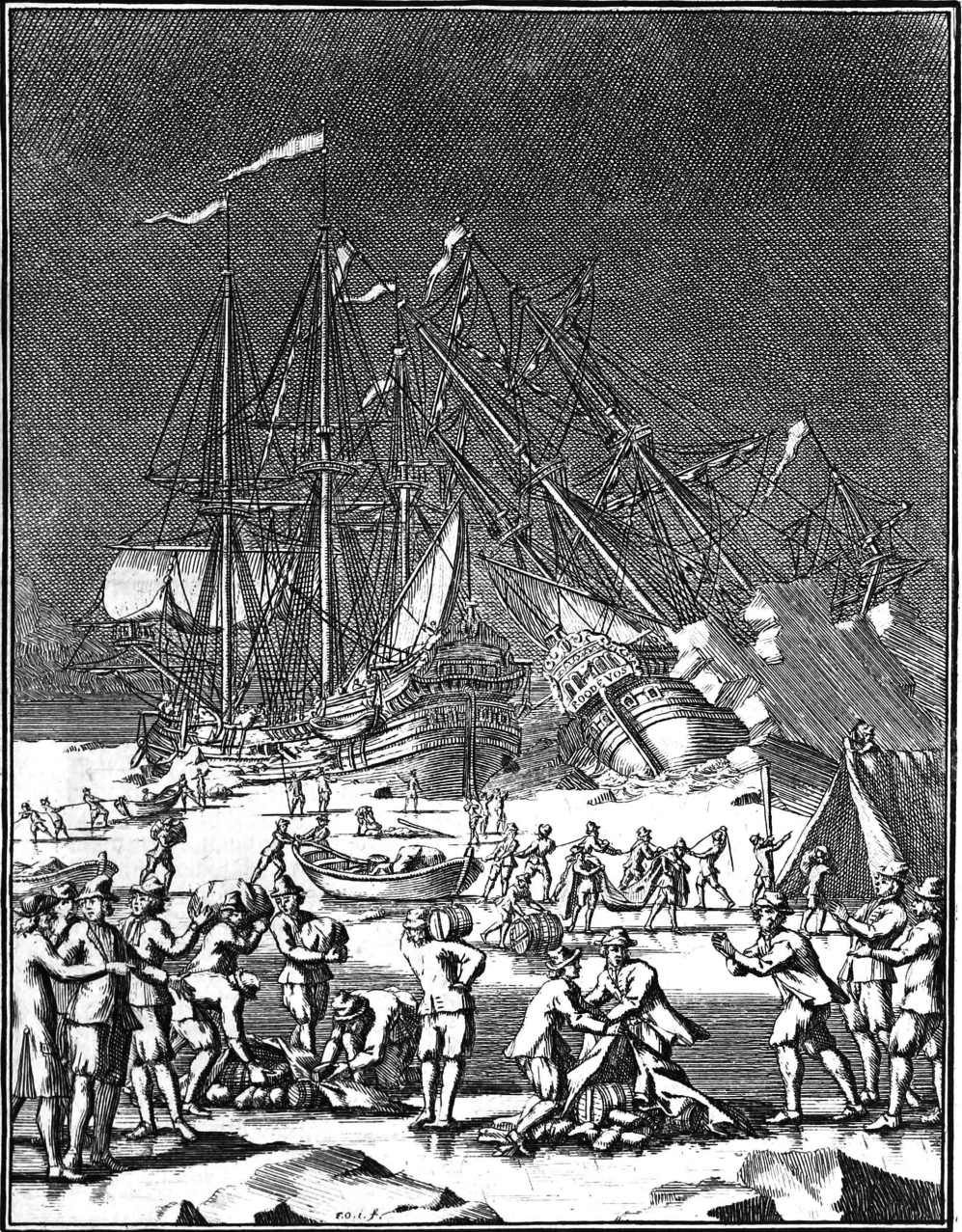
Eenige
scheepen in
't ys bezet,
hoe dit af-
liep.

In den jaare 1676/ de Commandeurz Cornelis Gerritsz. Ouwe Kees, boerende het Schip de Gortmolen, en zyn broeder Cornelis Gerritsz Jonge Kees, de Hoop op de Walvisch, als mede Jan Dirksz Veen Commandeur op 't Schip de Vaandrager, in Groenlandt op de Meerling leggende / en zulks by den grooten psgberg in de Straat van Hinlopen, of 't Spitsberger Waigat, werdenze op den 13den Augusti / wanneer de Schepen zich gemeenlyk / om 't gebaar van 't ys / naar huis begeeven / van zodanig een meenigte schotsen en psgvelden bezet / dat ze in de Mars gekloommen / de selve niet overzien konden / noch ergens open zee gewaart wierden; waar dooz de Schepen dus tegen den grondt aangedrongen / schoon het water op zyn hoogste gebloeit was / echter noch anderhalf voet / op een harden grondt verboeit zaten; leggende het ys tot op den grondt / en op d'ankers neer / die wel drie vadem onder 't water in den grondt staken; waar dooz deeze drie Schepen dus t'eenemaal bezet bleeven. Toen nu de tydt van 't jaar verlopen was / en dat hen de Zon allenkz begon te begeeven / als mede de koude en vozst dagelyks toenam / begon de manschapy niet weinig verleegen te worden / geen uitkomst ziende / om van daar te geraaken. Welke verleegenheit zoo verre giug / dat het volk van den Commandeur / Cornelis Gerritsz Ouwe Kees begon te morren / zulks ze hem dzeigden te verlaaten / om het gebaar t'ontvluchten. Dies dit zyn volk vooz het meerendeel bestoot / sich van eenige Sloepen en alles wat vooz 2 of 3 weeken onderhoud noodig was te verzien / vermits zy de reekening maakten / dat het hen niet weinig zuur zou vallen / de Sloepen eenige implen ober 't ys te slegen / eer zy de open Zee bereikten.

Eenig
scheeps volk
onwillig,
besluiten het
Schip te ver-
laaten,

De Commandeur insgelyks niet liever wensschende / als zyn en hun leven / nevens het Schip te redden / en in behouden haben te brengen / kon echter niet besluiten / het Schip en al wat 'er in was / t'eenemaal te verlaaten; dies zocht hy zyn volk te beweegen / by hem scheep te blyven / 't zy dooz harde / 't zy dooz beweeglyke redenen / naar het volk en hy genoed was: hen voozhoudende en trachtende in te hoezemen / dat Godt Almagtig was; dat / 't zy dooz stozyn of ander toeval / het ys weder zou konnen scheuren en van elkander wpkende / een opening maaken / enz. Dooz dusdanige redenen het volk een weinig tot bedaaren gebzagt / kondenze echter hunne angst en bzeze / van eindeljk daar te moeten hun leven eindigen / niet verzetten; weshalven zy ten laatsten bestoten met de Sloepen hun uitkomst te zoeken; tot welk besluit zy den Commandeur dus aandrongen / zulks hy 't hun onder deeze reden toestond; zeggende:

Na-

Nademaal gy volgens myn raad, de goedheit Gods niet afwachten wilt, ^{Dat echter door een} maar u zelve tracht te redden; neemt dan Sloepen, en zoo veel Lyfs- ^{aan spraak} behoefte als gy begeert, en vaarwel op uwe reis. Ik blyf; die by my bly- ^{van den} ven wil, die kan; die gaan wil, mag gaan. Maar gy die gaat, moet ^{Commandeur gehin-} weeten: wanneer gy dus vertrekkende, 't Schip verlaat, en na eenige ^{dert wo.d.} dagen sukkelens, niet voort kont geraaken, alsdan weder 't Scheep zou meenen te komen, om uw leven hier te bergen, dat 'er dan geen lyfberging voor u wezen zal. Hier mede zet ik u dan uit. Gy moet 'er by leven en sterven, want met den voorraad die in 't Schip overblyft, kan ik en alle die by my blyven, te langer als dan bestaan. **Deeze reden dooz den Commandeur / te gelyk met een streng en beweeglyk wezen u- gesproken / troffen 't Volk zodanig / dat ze t'eenemaal als radeloose menschen stonden / en zich niet durfden onderwinden het Schip en den Commandeur te verlaten.**

Als zy nu dus 19 dagen in 't Hs bezet gelegen hadden / ontstond 'er ^{Waar op een} 's Nachts tusschen den 31sten August en 1sten September by stil en moel- ^{Onverwach-} teer / sonder iets te merken waar uit zulks mogt ontstaen / een onverwach- ^{te ontfla-} te beweging en woeling in 't water / waar dooz de Schepen genoeg- ^{is gevolgt,} zaam een gang ober en weer beweegden / blot / los en dzyftig wierden; toen spoede men om de Ankers aan boord te winden; boegferden de Schepen 't Waigat uit / en zulks voor by den Papegaaishoek, zellende / met een Noozdoosten Windt / dooz 't Oostys heen / tot den Biskayer toe / en quamen den volgenden dag in de Zuid baay, en vervolgens behou- den 't huis.

In 't Jaar 1678. boerde Cornelis Claas. Bille een nieuwt Schip. ^{Eenige Sche-} In Groenlandt op de Peering zynde / en reeds twee Visschen in heb- ^{pen deelyk} bende / lag hy aan een Hsveldt vast / en zoo dicht by 't Schip de Roo- ^{in 't Ys be-} de Vos, dat de achterstevens naaulpks een vaam van elkander lagen. ^{zet en ver-} ^{gaan.} **Deeze Schepen dus dicht by den anderen zynde / en voor geen gevaar beducht / vernam men / zeer schielpk / vermits men wegens een dikke mist niet van zich zien kon / dat eenige losse schofen / en daar op een Hsveldt op hun quamen aangedrongen / waar dooz het Schip de Roode Vos, 't welk noch byna leeg was / en dieshalven hoog uit het water lag / (wie schykt niet voor dit ongeval!) geheel en ongezooken onder 't Veldt / daar het aan vast lag geschooven wierd / met al wat 'er in was / zulks men 'er noch Mast noch Vleugels meer van zag / noch ooit van gezien heeft; en dat in zoo een korten tyd / dat het Volk genoeg te doen had / juist boden zynde / om hunne behoudenis te zoeken: en ziende het Hsveldt zoo geweldig aankomen / zoo sprongen ze alle uit het Schip op 't Veldt daar zy aanlagen / om het gevaar te ontkomen. 't Nieuwt Schip van Cornelis Bille, werd zodanig dubbeld geneepen / dat 'er eerlang de balken ter zyden uitstaken; en 't Volk burg zich mede op 't gemelde ^{Den Man-} ^{schap zich} ^{op 't Ys red-} ^{dende, staat} ^{groote be-} ^{kommering} ^{schen} ^{uit.} Veldt. Vermits nu het Schip dus noch 4 of 5 uren geprangt tus-**

schen de *Wsbelden* bleef hangen / deed men allen mogelyken byt / om 'er den *Lystogt* uit te lichten / nevens by *Sloepen* ; en na byt uuren weeken de *Welden* weder van elkander / 't *Schip* viel om / en liep vol water / zulks eerlang het eene gedeelte te gronde ging / en 't andere weg dreef. De menschen toen omtrent 60 sterk / op dit *Wsbeldt* staande / zagen elkander met bedroefde oogen aan / die hun beider *Schepen* quyt geworden waren / zonder dat ze andere *Schepen* vernamen of wisten te vinden. Nu was goet raadt duur ; het leven te redden / was aller oogmerk / maar in 't middel om 'er toe te komen / daar in waren ze verschillig. De *Commandeur* *Cornelis Bille* wilde nevens zyn *Stuurman* met twee *Sloepen* vertrekken / om zonder vertoeben andere *Schepen* op te zoeken / gelyk zy ook met eenig *Wolk* deden / nadat ze te vooren eenigen *Leestogt* hadden verdeelt : ook raaktenze van den anderen af / zulks de eene vzoeg en de andere laat 't huis quam. De *Harpoener* *Jacob Dieukes* en 't overige *Wolk* / stonden de andere drie *Sloepen* by zich te houden / op het *Wsbeldt* te blyven tot het weer wat be daart was / de mist op klaarde en 't sneeuwen op hield / zulks ze dan te eerder *Schepen* konden zien. Dies maaktenze van de viemen en *geburgen* zeilen een tent op het *Wsbeldt* / waarin zy zich twee dagen onthielden : maar geen *Schepen* verneemende / begavenze zich mede in *Zee*. Eenigen rydt omgezwoorven hebbende / quamenze by een *Frans* *Schip* dat hen voor eerst innam. Dervolgens zag *Jacob Dieukes* het *Schip* de *Karlsboom*, roeit 'er met agt man naar toe / verzoekende den *Commandeur* hen te willen inneemen ; waar toe hy geenzins bewilligen wilde ; echter aanhoudende / sloegenze weder een tent op het *Wsbeldt* op / ter zyden het *Schip* : maar alzo het zeer bitter houd was / en niet wel op 't *Wsbeldt* te harden / zoo liet den *Commandeur* van de *Karlsboom*, alhoewel hy de barmhartigheid scheen uitgetrokken te hebben / hen binnen 't *Scheeps-boord* slaapen. Na 8 of 10 dagen torvens / gelast den *Commandeur* / 't *Schip* en zeilen los te maaken / om door 't *Wsbeldt* boorende van daar te vertrekken. *Jacob Dieukes* met zyn *Wolk* dit ziende / hielden met de *Sloep* achter aan 't *Schip* vast ; maar zy werden met het werpen van *brandhouten* zodanig begroet / dat ze genoodzaakt waren los te laten / en weder een ander *Schip* te zoeken. Gemelyk vondenze na 12 uuren omzwerbens / *Jan Kaar*, die hun *burg* / en in 't *Vaderlandt* byagt.

Enigen geburgen,

Doch andere onmenschelyk afgeweezen.

En ten laaste onmenschelyk geburgen.

't *Schip* de *Eendragt* word jammerlyk met een ryke vangst door 't *Ys* overkruit en hoe.

In 't zelve *Jaar* was 't / dat *Jan Dirksz. Veen*, *Commandeur* op 't *Schip* de *Eendragt*, den 2den *July* in 't *Westys* op de hoogte van 76 graden gekomen / en een ongemeene vangst van 22 *Wisschen* in hebbende / van een gebleeven *Schip* op 't *Wsbeldt* vond leggen / eenige *baarden* van omtrent 5 *Wisschen* / die hy / als meede een groot *Reeder* van zyn *Schip* zynde / om voor zyne *Reederp* des te ryker 't huis te komen / in zyn *Schip* *burg*. Dit naauwlyks verricht hebbende / zag hy een *Wsbeldt*

beldt op hen afkomen / en klimt derhalven in de Doozmars / laat de touwen los / en de zeilen byzetten ; Maar het Schip blijft echter leggen / zonder zich te bewegen ; men wist niet wat 'er aan haerde / en alerwegen omgekeken hebbende / merkte men niet / dat de paardelyk dooz verbaasheit wegens 't Hs in Zee gesmeeten / daar een neushaak aan vast was / onder water in een dooigat vast zat. De Commandeur haastig uit de Doozmars / in de Bezaansmars geklommen / om te zien waar 't aan schopte / werd dit gewaar ; op zyn geroep word dan de Ljn in 't Schip los gemaakt / en ruim op gebiert / zulks de Neushaak / gemaklyk wierd uitgeligt. Aankonds hier op zeilenze nevens 't gemelde Veldt heen ; midlerwyl begeeft zich de Commandeur weder op de Doozmars / om uit te zien / waar best het gebaar van 't Hs te ontkomen ; maar in 't omdraapen naar de opening / daar het Dooz-Schip al dooz was / werd het Achter Schip / zodanig tusschen twee Velden in geneepen / dat de Commandeur haastig uit de Doozmars beneden komende / aankonds zyn voeten van Scheepsboordt op 't Hs zette / gelyk ook eenige van zyn Volk deden / die noch ten spoedigsten drie Sloepen buiten boordt kreegen / om hun leven op 't Hs te reddden ; dit naaulphs verricht / zagenze hun rijk geladen Schip / met volle Zeilen / drie Sloepen / en alles wat 'er in en aan was / zelf tot over de toppen der Masten en vleugels / 't eenemaal onder 't Hs geschooven / zulks zy genoeg te doen hadden de zutging van 't schuitende Hs t'ontwijken. Het Schip dus onverwacht verlooren hebbende / zagenze elkander met treurige oogen aan / vermits zy van geen of zeer weinig levensmiddelen berzigen waren / en geen Schepen noch Landt ziende / niet wisten wertwaarts het te wenden. Maar de Commandeur toen hy in de Doozmars was / had 3 impen Noord-Oostwaarts een Schip gezien / waar mede hy zyn Volk troofte / zulks ze gevaaden vonden zich derwaarts te begeeven. Waar op zy / 42 Mannen sterk zynde / zich met drie Sloepen op weg begaven. Maar het heubelig en dik besneeuwde Hs / baarden hen niet weinig arbeids om de Sloepen voort te steeven ; zulks de Commandeur veel moeiten had / zyn Volk / voort te pressen / vermits hy zelf het moeyelykste en gevaarlykste werk moest uitvoeren. Dus met veel sukkelens twee impen geboordert zynde / kondenze niet langer voort. Doch daar te blyben haddenze niet dan de dood te verwachten / dies scheptenze weder moed / om 't Schip te bereiken. Men liet dan twee Sloepen op 't Hsveldt / en begaf zich met de andere derwaarts / die met een ongelooflyke moeiten over vast en los Hs wierd getrokken / zulks ze ten laatsten het gemelde Schip ontdekten. Toen bereikte men met een onvermoeden arbeid den bovengede dag het Schip / 't Raadhuis van Jisp genoemd / daar P. P. Pater Commandeur op was / waar in zy geburgen wierden.

In den Jaare 1668. is 'er een hagehulpe Secrestryd voorgeballen /

Het Volk
zich op 't Hs
bergende,
moet elen-
dig lukke-
len.

Doch wor-
den ten
laarsten ge-
burgen,

Magchelyke
Beestryd,
en hoe die
afliep;

welk verhaal wy mede hier in zullen lassen. 't Gebeurden dat Com-
mandeur Jonge Kees, voerende het Schip de Hoop op de Walvisch,
na eenige Disschen gevangen hebbende/ zyn Schip/ in 't Wsch gelegen/
met twee touwen achter uit / aan een Wschotz vast gemaakt lag.
Zyn Volk dooz 't afmaaken van 2. Disschen/ vermoelt in de Hoop
leggende om te rusten / waren 'er maar weinig van de overige Man-
schap / die boven de wacht hielden. Een van hun achter uit van boozdt
ziende / werd aanstonds een groote Beer gewaar / zittende op de schotz
waar aan hun Schip vast lag. Hier op besloor men / in stilte / om het
in de hoop leggende Volk niet t'ontrusten / een Sloep af te stypken/
om op den Beer een togt te waagen ; maar de Loper van het Takel/
hoe zacht men die om de klamp sozde / echter wekteze den Comman-
deur / die / wanneer 'er iets te doen was / niet veel stiep. Dakker ge-
wozden / spoede hy zich naar boven / vzaagende : wat is 'er te doen ?
want zoo dzaa men een Sloep hoozt stypken / hoopt men Wsch te zien
en aan den lyn te krygen. Hier op toonde men hem dien Beer. De
Commandeur die wel gewoon was de eerste in beweeging te zyn / gaf
last een tweede Sloep te stypken / en noch eenig Volk uit de hoop te
porren / om bestand te zyn. Men stak daar op van boozdt ; de Beer
ziende het hem te gelden / neemt over de schotz de vlucht en begeeft
zich te warer. Midlerwoyl roepenze met de Sloepen ter andere zyde
van de schotz. De Commandeur den boozsten zynde / en de eerste by den
Beer / byngt hem met een Lens zodanig een zwaare wonde toe / zulks
hem de darmen den Bulk uit hingen.

Om dien Beer niet meer te quetsen / waar dooz zyne huidt te zeer be-
schaadigt wierd / liet men hem vervolgens een tyd lang zweemmen/
met gedachten dat hy 't niet lang maaken zou. De Beer echter hoe
doodelyk gewond hy was / stelde zyne uiterste krachten te werk / en
klauterde zeer vaardig op een vlakke / doch vyf voeten hoog uit het wa-
ter dzyvende schotz. Hier meende men dat hy den geest geeven zou.
Deeze Beer op zyn buik neer geleezen / ruste met den bek op zyn vooz-
ste pooten / gelyk de kat op een muus loert. De Commandeur om
dien sterbenden Beer / zoo hy meende / verder de rest te geeven / ruht
met zyn Sloep naar deeze schotz en springt 'er op / met een schietlens
gewapent / waar aan een end lyn / agt of negen bademen lang / vast
was / om dees noot zynde de lens weer te rug te trekken. Op deeze
Wschotz voortgestapt / ziet men hem gantsch onbetwacht / dooz dee-
zen woedende Beer overvallen / die met een byullend gelaat / eilings op-
springt / ter wyte van byna 24 voeten. Dooz deezen sprong verrast /
geraakte de Commandeur onbetwachtelyk onder den Beer / zulks hem
zyn schietlens uit de handt en over 't hoofd vloog. Dus overmant/
zette de Beer zyn linker poot in 's mans rechter zyde / en zyn rech-
ter klauw / op zyn linker bozst / blikkende met zyne vzeesselyke tanden
om

waar in de
Comman-
deur in 't uit-
erste gevaar
geraakt.

om hem den strot af te byten. Een verschrikkelijk Schoupspel waarlijk! Die van de Sloepen met de uitterste verbaasheit dit ziende/ maakten niet weinig gerucht/ schreeuwende: help, help, springt op de schots, op dat men de Commandeur ontzette! een van hun allen de kloekmoedigste zynde/ sprong uit de Sloep/ met een Sloeps haak in de hand/ om den Commandeur t'ontzetten; een zwak geweer waarlijk tegen zoo een woedend Beest. Doch 't zy dooz deeze gebaarmaaking/ of 't snel doozt= Doch geluk-
roeyen van de achter zynde Sloep/ de Beer niet min schielijk bespon- kig word
gen/ nam aanstonds de vlucht. Dus werd dan de Commandeur gered.

uit 's doods kaaken gerukt/ en quam/ t'eenemaal van doods schrik bevangen/ weder by zyn Volk. Vervolgens week de Beer weder ter zyde van de schots/ en zoo dicht aan den kant/ dat ze hem uit de Sloep met een lens bereiken konden. Waar op men dooz had/ hem met lenssen voortaan de rest te geeven/ 't geen de Commandeur niet bewilligen wilde/ zeggende: indien men het Beest in de Sloep kreeg, 't waaren om een man twee drie gewed. Doch een end houtz in de Sloep leggende/ en naar den Beer geworpen/ met gedachten om hem vooz den kop te treffen/ 't welk echter miste/ zoo liep 'er dit Dier na als den Hondt naar een steen/ maakende een afgrypselk misbaar. Ondertuschen verdoot het den bestyders met deezen Beer zoo veel wekts te hebben/ diez sloegenze den Commandeur vooz/ zich op 't Hs by den Beer te begeeven/ om hem van allerwegen te bestoken en dus van kant te helpen/ of naar voozdt te roeyen/ en zulks om dat het sterck sneeuwde. Het eerste ingewilligt zynde/ zag eerlang de Beer zich dooz acht mannen aangetast; waar op dit Beest voet vooz voet achterwaarts deinsde/ en telkens met het optrekken van zyn snoet/ vertoonde hoesdanig het in den bek gewapent was. De Commandeur hier op zyn schietlens vattende/ met gedachten om het Dier in de bozst te treffen/ 't geen echter weinig scheelde: maarze blooy tusschen zyn voozste pooten dooz. De Beer bleef boven deeze lens staan/ afwachtende wie die weder haalen zou; vervolgens het Beest van de eene op de andere schots ge-dzeeben en magteloos gewozden/ heeft het zich eindelk moeten opgeeven/ en is ten laatsen noch ten pzoop zynner overwinnaars gebleeben.

Een ander geval van gelukkiger uitslag/ is een Jongeling gebeurt/ die zich met een jongen wat te verre van de Sloep te landt hadden begeeven/ en wel haast een groote Beer op hen zagen afkomen; zy geen kans ziende het te ontloopen/ besloot den oudsten/ die een lens in de hand had/ zich tot tegenweer te stellen/ plaatsende de jonge achter hem. Eerlang konit dan de Beer met een groote vertwoedheit toegeschooten/ meenende deezen Jongeling op de bozst te springen; doch hy werd met den eersten steek/ zodanig van zyn doodbybandt getroffen/ dat hy vooz zyne voeten neerblef/ en naaulpks zich meer vertroerde/ vermits dit Beest in 't hart geraakt/ dus eerlang den geest gaf.

Wat den
Comman-
deur Muizer
wedervoer.

Commandeur Dirk Jansz. Muizer is 't in den Jaare 1679. gebeurt / dat 3° op den tweeden Juny vier Disschen hebbende gebangen / op dien dag mede vier Beeren schooten. Dat 'er ook ongemeen veel Beeren / onder een felle koude en jagtsneeuw / op de gebangen Disschen afqua- men / waar mede 3° genoeg te doen kreegen. Vervolgens weer een Dissch ztende / werd die dooz den Commandeur zelf geschooten / doch de Dissch sloeg de Iyn stukken / en ontsnapten 't. Erlang hier na de Stuurman mede een Dissch / die zoo snel liep / dat hy de Sloep vooz een schotz Hs komende / met de kiel om hoog toznde / waar dooz de Huiper Simon de Vos de Iyn om de beenen kreeg / en dus syn leven verloor. De Sloep onder eenige schotsen doozgehaalt / werd vervolgens zonder weinig beschadigt te zyn / weer gebonden ; en de Iyn die noch aan de Sloep en den Dissch / als ook om des Huipers beenen vast was / toznde men zoo sterk na zich / om den Dissch magtig te worden / dat den Harpoen brak / waar dooz 3° den Dissch missen moesten.

En insge-
anderen we-
deevaaren is.

Vervolgens 10 Disschen op 3^ode hebbende / werdenze geweldig van de Haajen bestreeden / zulkz twee mannen werks genoeg hadden / om die van den Dissch te houden / en hoe naaukeurig dat 'er op gepast wierd / bevond men dat ze wel 13 quardeelen Spek van den Dissch gehaalt had- den. Deeze Haajen zyn logge en grootte Zeedieren / de grootste om- trent ter grootte als een Hol ; boven in den bek hebbenze drie regels tanden gelyk de tanden van een zaag / en zulkz binnen en buitenwaartz / waar mede ze grootte hachten uit den Dissch kunnen haalen ; zoo dat het schaadelijke dieren zyn.

Insgelyks is 't den Commandeur Dirk Storm in 't Jaat 1681. ge- beurt / dat hy op den 20ste Juny met zyn Schip op de hoogte van 78 Graden 38 Minuten gekomen / zodanig in 't Hs tusschen de schotsen en Welken bezet en gedrongen wierd / dat het Doozschip t'eenemaal uit het water wierd geligt ; desshalven het Volk eenige Sloepen op het Hs- veldt rukkende / en zich met eenige Scheepsleefstogt hebbende verzien / zich aldaar een tpd lang behelpen moest / tot dat het Schip weder vlot wierd.

Noch is 't den zelven Commandeur in den Jaare 1682. op den 1sten Juny wederbaaren / dat hy een Dissch geschoten hebbende / de zel- be West ten Noozden aan 14 glazen lang / Iynrecht / zoo geweldig voort- liep / dat men geduurig met vier Sloepen zoo snel nasleepte / zulkz hun Schip hem met alle onder- en boven zeilen / blinden enz. volgende / nergens na zodanig een vaart maaken kon. Eindelyk tegen 't Hs komende / toznde de Iyn aan stukken / en dus verloorenze hun buit. Vervolgens schootenze een andere Dissch / die 15 Iynen uitliep / zulkz ze hem uit het gezicht quyt wierden ; doch daar na bondenze die vast aan 't Schip de Karfseboom , die schoonzze hem gedood hadden / gedoo- gen moesten / dat de eerste Schieters hem mede naamen.

Om nu tot ons eigen wederbaaren wederom over te gaan : 300 zyn we in den Jaare 1699. toenmaals de Vergulde Bykorf hoerende / den gantschen Zomer in 't Hs / dooz langduurige Poozdooste Winden / by drie Fransin en een Hollander bezet geweest / midlerwyl wy wel veel Viscb vernamen / maar konden niet Visschen ; dies zynwe in 't laaste van July / noch schoon zynde / weeder uit het Hs gekomen / en aldaar langs den Zoom naar Landt zellende / verstondenwe uit de ons tegenkomende Schepen / dat 'er om de Oost niet te doen was / en dat 'er wel 100 Schepen bezet lagen : dus beslootenwe / met een blind en tegens ons oogmerk stypdend besluit / derwaarts niet te strevenen : maar het naar Yslandt te wenden / 't welk gantsch verkeert uitbieel ; want daar na ging de Oost open / en wierden 'er noch veele Visschen gevangen / daar aan Yslandt met den langduurigen Poozd-Ooste Windt / wegens 't Hs niet te doen viel.

De Schryver in 't Ys nevens anderen bezet geweest.

Wy passeerden dan den vierden Augustus 't Jan Mayen-Eilandt, en lieten 't binnen dooz dooz de Noord-Baay dypben. Zelf boerentwe toen met twee Sloepen aan Landt ; daar gekomen / zagenwe 'er noch wel 20 Sloepen tegen elkander opgekant / op de zelve manier gelyk men de Sloepen in Hollandt overwintert ; insgelyks twee groote Boots / en negen Craanbakken en Baten / en een groote stapel kabeltouw / naar giffing 4 of 6 op malikander leggende : maar 't was alles reeds zodanig bedorven / dat 'er niets dan brandhout aan was / en de touwen niet dan dooz papier-stoffe dienen konden. Men kon van dit alles en de verdere fundamenten van Craanketels en Pakhuizen wel afneemen / dat 'er wel eer / gelyk aan Spitsbergen mede lustig wat te doen was geweest / doch nu niet meer / dewyl 'er by / noch omtrent dit Eilandt / niet een enkelde Viscb / dan eenige Dinvisschen worden gezien. Echter is het 'er nooit in vergelyking van Spitsbergen . 300 overbloedig Visschryk geweest / want de Noord-Baay . die de grootste van alle zyne Bapen is / als de Marimats-Baay , Zuid en Hoeptoks-Bayen enz : zyn ook ten aanzien van de Spitsberger Bayen , dooz geen Bapen te reekenen / en niet anders dan Bogten by de Biskayer- of de Mottel Bayen te vergelyken ; zelf kan 't geheele Eilandt met alle zyne Bapen / ruim genoey / wel 't eenemaal in deeze Spitsberger wyde Bapen vestooten leggen / vermits deeze ruime Bapen omtrent tweemaal zoo diep Landwaarts opgaan / als dit geheele Eilandt lang is / en in vree kan het 'er ook nauwlyks by haalen ; zulkas dit met elkander gantsch geen vergelyking heeft.

Aan Jan Mayen Eilandt gekomen, vind 'er Zorgdrager vercheiden overblyffelen van de oude Visschery.

Om dan van dit Eilandt af te zien / 300 is onze meening / dat men de Viscb alhier / naar dit aas op den zoom van 't Hs zodanig niet kan zien bergaderen / als we op hooge Graden by Spitsbergen hebben ge-roont : om reden / dat 'er de Stroom / die langs dit Eilandt / 't welk verre in Zee legt / om de Zuidwest valt / en dus het Was in de vyde Zee doet weydyppen ; daar en tegen de Spitsberger Stroom het gemelde aas /

wat 'er omtrent dit Eilandt in 't achtgeeven op de Visschery waart te neemen is.

op de gezegde hooge Graden tegen den Zoom van 't H^g aanzet; en indien men zulks echter wilde stellen / dat om de gemelde reden / zeer kwalijk kan geschieden / zoo kan men 't niet anders dan naar evenmaatigheid doen / welke D^{is}ch / dan by deeze D^{is}ch die op hooge graden vergaadert / te vergelijken is / als van dit Eilandt in vergelyking van Spitsbergen is gezegt; maar men kan echter wel vermoeden / wanneer de D^{is}ch in den Herfst de buitenkant van 't H^g zoekt / en de vorst het zelfde / gelyk veeltids in den Winter gebeurt / geheel tot aan 't Eilandt uitheylt / dat dan de D^{is}ch / met het H^g op de Gronden van 't Landt zich wederom zal beginnen t'onthouden / als een gedeelte Weezden of Bezuiden het zelfde aan den Zoom; en in den vzoegen Dooztijd daar gekomen / zou men in 't H^g zynde / byna niet min een goede vangst kunnen doen / als op zyn tyd om de Post; maar het H^g met den doop smalder wordende / en als dan de D^{is}ch weder dooz den gemelden schik wpende / zal deeze D^{is}ch dan mede met het H^g / gelyk ze om de Post doet / insgelyks van 't Landt afwyken.

Deeze onze langwylige en over verscheiden zaaken niet min merkwaardige redeneering / twyffelen wy niet / of zal reeds een tamelyke voldoening gegeven hebben; maar nevens het geene ons noch overig is / zoudenwe noch geerne eenige nadere oplossing over het gezegde willen geeven.

Hoedanig de
loosheit tus
schen de
West-en
Zuid-Ys
Visschen
t'onderschei
den;

Dooz eerst is noch overig over de loosheit der Westys boven de Zuidys Visschen aan te merken en hoe men 'er op een gemeen Jaar moet acht op geeven / of wanneer ze nagespeurd zyn / welke list men gebruikt om ze te betrappen.

Waar over
geredeneert
word.

Men zal nu reeds wel kunnen begrypen / hoedanig de Spitsberger Visschen / by en omtrent dat Eilandt gewend / op den Herfst in het dicht loopen van 't H^g / in een grooter getal / uit het Noozden en Oosten / naar dit vermaarde Nagryke Eilandt / zullen weder afzakken / en zulks te eerder als naar eenige andere plaatsen; 't legt ook verder in de reden opgesloten / ten waare het hunne gemelde en aangebooren schik belette / of ze zouden / op een gemeen Jaar / wanneer het Zuidend verre buiten 't H^g blyft uitsteeken / niet alleen noch het landt / maar ook de open Zee tusschen 't H^g en Landt / gelyk van ouds / den gantschen Winter dooz in bezit neemen. Wy zullen vervolgens hier op bzeeder eene aanmerking voordraagen / of ze dooz deezen schik nooit verder gaat dan de Zee en 't Landt van 't H^g word bezet / dan of ze hunnen Dpandt geweeken zynde / noch wel eens een floortje zou durven overzwemmen.

Desgelyks zal men ook uit onze redeneering wel kunnen begrypen / dat men in de Visscherij op laage graden / immers zoo wel als op hooge graden / een geheel anderen koers moet neemen op een Gemeen als op een Zuidys Jaar / en byzonder op een buiten gewoon Zuidys Jaar

Jaar / wanneer Spitsbergen geheel in 't Ijs besloten legt / en het Zuid-
ijs om de Zuidkaap met een langduurigen Noord-Oosten windt / zeer laag
tot aan het Westijs word afgedreeven / en dat het alsdan op laage
graden aan de Oostelpke- of Zeevelden / mede zeer goet Visschen kan
wezen ; maar behalven dit / zienwe / dat op een gemeen Jaar / de
hooge boven de laage Graden / en op de laage Graden / de Westelpke
of diep in 't Ijs leggende Velden / op haaren tyd / boven de Oostelpke
of Zee-Velden zyn te stellen / en hoe verder in alles / de vroege en laa-
ter tyden zyn te onderscheiden / nevens meer andere wel aangemerkte
zaaken / zullenwe nu beter dan voór deezen begrippen kommen.

't Schipt nu vzeemd / dat op het Oostelpke Oud-Groenlandt verder
geenen toelag word gemaakt / om 'er mede van anderen op / langs
dit Landt Visscheren aan te stellen / want dat 'er in het dichtloopen
van 't Ijs / een meenigte Visschen langs dit Landt / door de schotfen
en flarden / en langs den Zoom / om de Zuidt wjken / blykt mede uit
de algemeene getuigenis van meest alle de Commandeurs ; vermits
eenpaarig van hun getuigt word / dat 'er jaarlyks in den Voór-
tydt / een groote meenigte uit het Zuiden door 't Ijs / om de
Noordt passeeren. Dit zoo zynde / zou men aldaar met veel min-
der gebaar voór menschen en Schepen / een bequaamer Visscheren
kommen aanstellen / als om de Oost / want men zou 'er van de Straat-
Davis zyde / of van onderen op / zoo verre dit Landt van 't Ijs bezyd
was / allenks langs het landt tot naby het Ijs / een bequaame Waap
of Keede konnen zoeken / alwaar het Schip of de Schepen voór ge-
baar bezyd lagen / om midlerwyl met Sloepen / nevens het waar-
neemen der Visschery / de kust verder t' onderzoeken / zulks men al
verder op / goede Keede bindende / zich als dan met een uitlandigen
en Ijs afzettenden windt / of andere voórkomende gelegenheden / zou
konnen verplaatsen / en dus verder en verder indringen ; gebiet 't / dat
men 'er bezet wierd / en naar benedenwaarts langs den wal niet wil-
de afzakken / zoo kon men by de eerste gelegenheit / alsdan dwars
in 't Ijs steeken / en zich / gemerkt dat men 'er mede op de Aeer-
ring wezen zou / aldus dwars door 't Ijs / op een gemaklyke wy-
ze reddden / 't geen anders om de Oost niet geschieden kan / dewyl men
'er genoodzaak is het Landt te houden ; want wilde men aldaar
dwars van Landt in 't Ijs steeken / was 'er geen doorkomen aan /
men zou volgens het reeds gezegde / alsdan zeer verre van de handt
verballen / en zich midden in 't Ijs belemmert vinden / zulks 'er
geen reddden meer aan was. En wat de menschen aangaat / dee-
zen zouden zich met Sloepen langs het Landt of door 't Ijs naar
Yslant, gelyk somtyds gebeurt is / des te beter konnen bergen. Het
kust ons hier over noch dit volgende aan te merken.

Des Schry-
vers over-
weeging, om
een bequa-
me Vissche-
ry voor Oud-
Groenlandt
op te spicu-
ren.

T W A A L F D E H O O F D T S T U K.

Zaaken wegens de Visschery noodig in acht genomen. Eerste achtgeving. Hoe men zich in 't verschalken der Visschen bedient. Tweede achtgeving overwoogen. Overweeging aangaande de wyking der Visschen. Derde en laatste achtgeving betracht. De geweeken Viscb het naaste in 't Ys op te speuren. Wat beit by verdere verandering in 't wyken der Visschen dient in acht genomen. Oogmerk en waarom men deeze verkreegen ervaarnis mededeelt.

Die zaaken zyn 'er / die ons nu verder staar te onderzoeken / te weeten:

Wat verder wegens de Visschery dient in acht genomen, en in overweeging gebragt,

I. 't Overige dat ons te verhandelen staar / namentlyk / hoedanig de loosheit der Westys Visschen in acht te neemen is.

II. Of de Visschen / wannær de Schepen betrokken zyn / zich wel weder buiten 't Ys / in Zee en aan Landt durven vertrouwen.

III. Of men aan Oud-Groenlandt geen bequaame Visschery zou kunnen oprichten.

Dit alles zullenwe nu zoo kort en klaar als 't mogelyk is / trachten te beantwoorden.

Eerste achtgeving waar in die bestaat.

Op 't eerste zullenwe / namentlyk wat de loosheit der Westysboden: de Zuidys Visschen aangaat / alleen kortelyk zeggen / dat we ons gedragen / aan dat geene dat reeds daar van in de onderschetsing deezer Visschen is gezegt; en om dan zulkis in 't voornaamste deel wel waar te neemen / zal men daaruit kunnen gelwaar worden / waar men deeze Viscb vzoeg / en waat laater / moet opzoeken / en gebonden hebbende / wel letten / als ze ons van plaats tot plaats / en allenkis zal ontwerpen / hoe men dan zyne verdere loosheit / in 't betrappen / met list en weder loosheit zal moeten aanleggen en tegen gaan / wannær ze het diep in 't Ys trachten te ontkomen / alwaar ze gaatige Ysvelden vinden. Hier dient dan wagt by zodanige gaten gestelt: wylt een Viscb naar het midden van 't gat om niet geraakt te worden / of is het gat te klein / hy wylngt zich zoo veel mogelyk is / met het lyf weg / en keert den neus toe / zulkis hy dan wel gequest / maar niet gedood kan worden. Zich wat uit gerust hebbende / en niet onerbbaaren zynde / 't geen hem by de Sloepen naakende is; neemt hy de wylt dwars van de Sloepen af / en vermits hy niet te houden is / moet de Lyn stukken of 'er den Harpoen uit. Vind men deezen Viscb aan een effen.

effen en blak *Hsveldt* / wylt hy zo dzaa men 'er aankomt / of men ziet hem nooit weer ; is 't op een *Bank* of *Wasplaats* daar hy zich onthoud / wylt hy naar de naast daar aangelegen starden / daar hy gemaklyk onder dooz kan / of in 't los *Hs* / en indien dit op eenige plaatsen genaakbaar of open is / zoekt hy de dichtste plaatsen uit / alwaar men met geen *Sloepen* in kan roepen / vermits deeze *Disch* van onder in 't water kan na speuren en zien waar hy wezen moet om ons te ontwijken ; zulks dat hy zodanige plaatsen uitkieft / die vooz ons ongenaakbaar zyn / schoon men hem ziet / of indien men 'er echter bykomt / niets op uitwerken kan. Worden echter de *Disschen* in groote ruimtens ondeckt / bind men ze zoo scyuuw / dat 'er t' eenemaal niet / of zeer zelden by te komen is / wat listen daar toe worden aangewend / 't zy dat men ze van achter een schoors / of met wylken / zoekt te betrappen ; echter zynze zoo erg / dat ze leggen te lusteren / van waar het geluit komt / en zy weeten dan hun oog derwaarts te wenden / om ons alsoo t' ontgaan. Berdeekt men de *Sloepen* in eene ruimte kringsgewys en wyd van elkander / weetenze die van onderen ziende / in 't opkomen wel zo verre te myden / dat ze gereed genoeg komen zyn om weer t' ontwijken / eer een van allen hen naderen kan. Wy hebben in zodanig een geval / twee witte *Sloepen* ten dien einde gebruikt / ons zelve en de onder *Harpoenier* met een zeildoeksche rok in 't wit gekleed / de riemen doen innemen en den *Stierder* laaten wylken / om hen dus als ober een stuk *Hs* te verschalken : maar alles was vergeefs / vermits zy ons wel haast gewaar wierden ; en om deeze reden zoekt men aan de *Hsvelden* naar groote en diepe bogten / om ze te eerder te betrappen. 't Zoude te lang vallen / alles te verhaalen wat ons wegens de loosheit deezer *Disschen* is ontmoet / en dooz eigen onderbinding op deeze en diergelyke voozvallen bejeyent is.

Waar van
zich de
Schryver ia
't verschal-
ken der loo-
ze *Visscher*
bediende.

Dooz *Godes* zegen zyn we veeltyds in 't naspeuren der *Disschen* / niet zeer ongelukkig geweest ; maar de ontmoeting van zodanige looze *Disschen* / heeft ons geluk al by wat gemaatigd / en onder de onkundige of min looze *Zuidys* *Disschen* / heeft het *Godt* belieft / ons tweemaal te bezoeken / en zulks op de krachtichste Jaaren van onzen tyd / met ons *Schip* in 't beste of 't voozste van den teelt te verliesen ; het eerste geschiede in een storm / dooz 't springen van den *Neushaak* en 't breeken van een ander touw / reeds drie *Disschen* binnen 't boozdt hebbende ; en 't laatste viel vooz / by moop weer / dooz middel van een *Disch* / toen we al 7 *Disschen* yebangen hadden / en mogelyk de volle laading zonden gekreegen hebben / gelyk vooz 't eerste insgelyks goede gelegenheit was / om noch verscheiden *Disschen* magtig te worden ; want het *Schip* 't welk een gedeelte van ons goed burg / voerde *Jacob Casperz* , die vervolgens noch 5 of 6 *Disschen* ving. Dit nu op 't eerste gezegt hebbende / gaanwe tot het tweede over.

Het tweede behelst dan / of de *Disschen* / de *Scheyen* betrokken zyn-

Tweede
achggeving
en overwee-
ging.

De/ niet wel een slootje/ gelyk men zegt/ durben overzwemmen/ eirzich
dan buiten 't Iſ/ op Zee en ook naar Landt begeeven; te meer / de-
wyl de onbekwoonde Landen/ vooztaan dooz overwintering geen be-
let aan deeze Diſſchen geeft; echter iſ 't waarſchynelyk / vooz zoo ver-
re men naſpeuren kan / dat de gemelde Spitsberger Wiſch / by en om-
trent dit Eilandt gewent / (die van Zembla, Tartarië, Jod-Groen-
landt en alle anderen uitgezondert) buiten 't Iſ niet komen/ nademaal
de getoonde ſchizik vooz Zee en Landt / dooz deeze langduurige en zeer
ſcheryp gevoelige indrukselen / zodanig diep in 't bloedt / zaadt / merg en
beenen / iſ in- en doozgedrongen / en derhalven hen alſ aangebooren / en
tot een tweede natuur geworden; want hoe vzoeg men daar ook mag
komen / zoo blind men de Diſſchen op de vooznoemde hooge Gzaden /
en om verſcheiden redenen / ſointyds tegen ober en in midden vooz 't Landt /
ook wel vooz in 't Iſ: zelden in Zee / ten zp dat 'er ſtrooken Iſ naby
Landt dypben / of anders niet; en niet tegenſtaande hoe laat men van
daar vertrekt / wanneer de Wiſch reeds al in 't wederkeren iſ / om uit
het Noozden / of van allerwegen uit het hart van 't Iſ naat den bui-
ten zoom af te zakken / en om niet ſchielyk onder 't Iſ beſtooten te wo-
den / zoo wptze echter nooit verder op Zee / of komt aan of vooz
het Landt / alſ het Iſ de Zee en 't Landt nadert / gelykwe zulks
met opmerking verſcheidemaalen hebben vernomen; doch om hier van
af te treden / zal 't merkwaardig zyn dit volgende te verhaalen:

't Was in den Jaare 1703 of 4, dat we met 2 Diſſchen uit het Iſ
komende / geraakten met het Schip 't Witte Schaap, nevens vier an-
deren vooz Spitsbergen onder den Zeeuſchen Uytiky bezet: maar al-
zoo wy vervolgens onze Journaalen met dit Schip verlooren heb-
ben / iſ ons de tydt ontſchooten / wanneer wy aldaar quamen; Am-
mers wy lagen 'er verſcheiden wecken / en zoo wy meenen geraakten
we den 24ſten Auguſtus van daar / baarende langz den wal binnen
dooz / tot onder Smeerenburg; en den 26ſten van daar dooz de Zuid-
Baay in Zee: De blydſchap / van zich weder uit deeze langduurige en
benaaude bezetting in ruime Zee te zien / was onder ons Volk onge-
meen groot / waar in wy mede niet weinig deel namen. Midlertwyl
wy aldaar lagen / hoorde en zagenwe byna dagelyks Wiſch / ſoin-
tyds eenige weinigen en dan weer meer / veeltyds ook wel binnen /
maar meest buiten de Baay / doch wy lagen zo dicht bezet / dat men
niet viſſchen kon; dikmaals begavenwe ons aan den vooznoemden
Uitkyk te Lande / en zagen van daar in kleine openingen en wzakken
tuffchen de ſchotfen in gelegen / op verſcheiden plaatfen Wiſch boben ko-
men / die telkens van anderen / wanneer ze weg dooken / gebolgt
worden; en in 't vertrekken zagenwe in de Noord-Baay mede ver-
ſcheiden Diſſchen / waar van een der zelve ons heel naby quam / vint-
dende toen wel bequaame ruimte om te viſſchen / maar wy hadden ge-
noeg

De Schryver
in 't Ys be-
zet, geraakt
'er noch ge-
lukkig van
onſlagen.

Wat hem
midlertwyl
iſ ontmoet;

nſeg te doen om onze Schepen te redden / zulkſ wj de Viſſchen niet ſaandeeden. Onder Smeerenburg leggende / zagen en hoorde men de verſcheiden Viſſchen omtrent Maklyk Oud en in de Hollandſche Baay blaazen ; terwyl wj hier lagen / klommenwe op den Berg Marri- met de Borſten genoemt / welke Borſten niet dan Aſheuwels zyn / ter groote van een kleine Duin of groote Hoofſtop / waar op wj ons be- gaben / en lieten ons vervolgens tot op den grooten Berg af ſullen.

En wat hy op een Berg geklommen aldaar waarnaam.

Hier zynde / zagenwe van deezen Berg verſcheiden Schepen voor de Magdalene-Baay en omtrent de zelve in Zee / en aan den Zoom van 't Wj / die aldaar niet verre van Landt lag / kruiffen / terwyl de geheele Dloot in de Kruis- en Magdalene-Baay , de zeldag verſcheenen zynde / op onzen komſt waten wachtende ; wj konden toen niet beſpreuren / en hebben 'er ook vervolgens nooit van gehoozt / dat ze aldaar in Zee of onder den zoom van het Wj / by 't landt Viſch hebben vernomen ; maar by ons / zoo verre de Zee en 't Landt van 't Wj wierd geraakt / zagenwe zeer veel Viſch / die noch dagelykſ ſcheen te vermeerderen ; 't welk by deeze Schepen zich geheel anders vertoonde / gelyk als of het buiten den tyd was / en buiten de paalen van de Walviſch-Zee ſcheen te wezen / zulkſ 'er naaulykſ Viſch beſpeurt wierd / niet tegenſtaande die in 't Wj by ons / gelyk gezegt iſ / dagelykſ wierd gezien en gehoozt ; en wat het Zaaſoen aangaat / die ſtond om verſchypden reeds gemelde redenen / noch dagelykſ te verbeteren. Men zou hier op mogen denken / dat deeze Viſch / ebeneens gelyk wj van den Berg in Zee zoo verre over 't Wj de Schepen kommen zien / Des Schryvers overweeging omtrent de Viſſchen in 't Ontwyken der Schepen. zy van gelyken met zoo diep en noch dieper te daalen / inſgelykſ het zelve zien / en de Schepen als hunne Wpanden verneemende / de Zee als dan noch myden : maar weg zynde / zullenze zich dan mogelyk op Zee begeeven / en ook aldaar buiten 't Wj / naar 't gemelde aas af- kommen en de Wapen en Gronden bezoeken. Doch het tegendeel iſ blykbaar / want wj 'er nooit zoo vzoeg kommen / of zoo laat van daar vertrekken / zulkſ men 't niet verneemen kan / echter iſ 't uit meer andere reeds getoonde reden kennelyk : want men zou kommen vzaagen / konnenze zich ſontpdyſ om de Ooſt / doch binnen den omtrek van 't Wj by de Schepen in de ruimte begeeven / of ook in 't Wj in een groote ruimte omtrent de Schepen en Sloepen / als gezegt iſ / ſpeelen / zoudenze inſgelykſ de Zee van Schepen meerendeel ontbloot en opgeruimt ziende / de zelve derhalven dieſ te meer kommen myden / en verre buiten 't bereik der Schepen / niet een vzy gebruik van de Zee neemen ? en niet tegenſtaande zagenwe toen de Zee nader by ons / dan de Schepen lagen : maar vernamen geen Viſch buiten 't wj ; zulkſ het blykbaar iſ / dat hunne natuur / die eertydſ vymoedig op Zee was / inſgelykſ naar 't Landt en de aaslyke Gronden plagt te trekken / nu dooz de ge- zide ſcherpe indyulſelen / zoo verre iſ verbyzeemt of verandert / dat ze

noch Zee noch Landt / zonder van 't Hs als hunne beschanzing bedekt te zyn / aldaar nooit durven te voorszyn komen.

Wanneer men dan op deze en de voorszaf gegeeven redenen acht geeft / schynt het klaar / dat het zaaijoen niet zoo zeer / als wel de gemelde schyik vooz de vyze en ruime wateren / dooz hunne veranderde natuur / hen nu binnen 't Hs doet blyven. Echter dyfst hen het Zaaizoen in een ander geval / als gezegt is / somtyds uit het hart van 't Hs / tot aan den buiten zoom / maar dooz den aangeerfden schyik / nu zoo zeer niet als eertyds geheel op Zee ; want in dit geval is hunne gemelde neerdaaling mede zeer dienstig / vermits wy van de Steng af / of van een Berg niet alleen de blaaute der Zee : maar ook de Zee zelf zeer verre over 't Hs konnen zien ; alzo ook zy / diep neerdaalende / konnente mede deze blaaute en ook de Zee zelf zeer verre onder 't Hs doozzien / 't welk hen by 't Winter Zaaizoen / in hun wederkeeren uit het Hoorden en het hart van 't Hs zeer dienstig is / nevens noch andere teekenen niet alleen 't stellen van hun koers / maar ook in 't spoeden van hunnen weg / want de vozst opkomende / wanneer ze dan geen Zee of blaaute daar van zien / moetenze zich met dies te meerder pber langs de gemelde baakens naar buiten haasten ; maar die ontdekende / konnente op hunne Banken of Wasplaatfen dies te vyzer vertoeben. Zoo dat men besluten kan / dat ze zich alle wel met het zaaizoen binnen en buiten 't Hs onthouden : maar nu om d'aangetoonde reden als eertyds niet geheel op Zee / of buiten 't ps / 't zy in en buiten de Waapen.

Het derde of laatste behelst / of 'er mogelyk volgens deze getoonde blykbaarcheit / geen bequaame Disscherp aan Oud-Groenlandt te maaken was ? hier op zullenwe antwoozden : dat de Disscherp als gezegt is / van Landt op Zee / en uit Zee nu in 't Hs verplaatst zynde / en om de getoonde reden / zynen voornaamsten stand op de voornoemde hoogste graden heeft begreepen / zoo zienwe / zoo lange dit op dezelfde wyze geschied / geene redenen tot verandering ; want dit naar onze gedachten de aller bequaamste plaats is / steunende op de gegeeven redenen / die over de geheele ruime uitzeyding van de gantsche Walvischz Zee te bedenken is ; maar 't zou konnen gebeuren / dat dooz de veelvuldige ontroerenissen / deeze Wisch jaarlyks aldaar dooz omzwerbende Schepen aangedaan / de Disscherp allenks / gelyk onder 't Landt en op Zee is geschied / mede op de gemelde graden in 't ps wel mogt bedurben worden : vermits men zich voortaan jaarlyks vroeger derwaazts begeeven moet / indien menze noch aan den buiten Zoom / om de getoonde reden / aldaar verzaamt wil vinden ; want by een slapen Winter / wat laat aan 't Hs komende / zalze meerendeel dikmaals in 't hart van 't Hs gelweken zyn / eer men 'er naderen kan / zulks men dan somtyds genoegsaam in groote ruimtens en openingen van Weldt tot Weldt zeilen kan / en echter naaulyks Wisch verneemen of te zien komen.

Ma zodanige flappe Winters / wanneer 'er opening genoeg woord gevonden / als dan is 't / om de getoonde reden / die nu wel behoorde / begreepen te worden / op de voornoemde hooge graden zoo goed niet / als na harde Winters / wanneer het Ijs op onzen aankomst noch geflooten is / en dierhalven de daar verzaamelde Wifch noch op zyn plaats en aan den buiten Zoom van 't Ijs.

Met dusdanige flappe Winters dan / alwaar 't op de gezeyde hooge Graden en om de Oost al te ruim is / vind men 'er weinig blykbaarsheit tot een goede vangst / dies zou men wel doen / voor zoo veel Oud-Groenlandt aandelangt / dat men voor eerst / volgens de voorgaande onderwyzing / van deeze hooge graden op laagte van 7, 6 of 75 graden gedreeven zynde / in plaats van uit te zeilen / om naar woonte het alhier op hooge graden of om de Oost weer te herbatten / liever door 't Ijs zeilde / tot byna of binnen het gezicht van 't Landt / want men behoorde uit onze gantsche redeneering nevens de onderbinding nu wel te begrypen / dat de voorszgelde meenigte der Wifchen niet opgevangen of weg is : maar dat de Wifch alleen geweeken zy ; dies zeilt men derhalven maar byzmoedig toe / schoon dat ze wel voor 't grootste gedeelte al te verre ten Noorden ontblucht is / nochtans zal men noch een goed gedeelte langs de Kust van Oud-Groenlandt vinden ; want met deeze flappe Winters / zullen de voornoemde Bapen en Sibieren zoo veel te meer uitstroomen / en 't gemelde aas als dan in en door het Ijs gedreeven worden / naar welk aas men ongetwyffelt de Wifch zal vinden te aazen ; en dit zal uit onze voorgaande redeneering en bebinding zoo van ons als anderen blyken / en kan ook volgens de reden daaruit afgeleid worden.

Maar indien men / uit het bedryf deezer Wifchen / als by voorbeeld / wilde bezogt zyn / wat noch nooit is gebeurt of ondernomen / als of deeze Wifch allenks in 't wederkeeren uit het Noorden / wel een andere koers mogt leeren neemen / en zich wat meer naar Zembla of Oud-Groenlandt, als naar Spitsbergen mogt begeeven / vermits ze ons / op deeze laatste plaats Ijswaart in / naaulphs geheel ontwyken kan / om dat wy hen veeltyds wat te vroege bykomen / eer dat het hart van 't Ijs zich geopent heeft / zulks wy in 't openen allenks indyngen / tot dat de uitgestrektheit meer opening geeft / en wy hen ook meer beginnen te verkiezen.

Indien 't nu mogt gebeuren / dat 'er vervolgens zodanig een verandering in hun wederkeerende koers wierd bespeurt / en wy gelyk eerstmaals het Landt daar na de Zee / en eindelyk de voornoemde plaats op hooge graden mede leedig vonden / en derhalven ook daar door genoodzaakt wierden / wederom een nieuwe verandering in onze Wifchery te maaken : dan zouden wy 't liever op de gezegde manier van anderen op / of door 't Ijs / aan Oud-Groenlandt eens willen bezoeken / als aan Zembla, in Disco, of tusschen Zembla en Disco in 't Zuid of Oostys / want volgens onze redeneering is 'er op alle deeze

Des Schryvers aanprijzing by 't missen van 't Wifch, in 't Ys of naar de Walte zeilen.

Wanneer wederom een verandering in de Wifchery wegens 't wyken der Wifchen moest gemaakt worden ; Wat dan dient in acht genomen ;

plaatsen Visch. Laat nu op alle deeze plaatsen de blykbaare *Disschery* even goed zyn / zoo is 't echter aan Oud-Groenlandt van een grooter verwachting / niet alleen / om dat het daar vooz ons wel het gereedste is : maar ook om dat 'er ons leven dooz 't verliezen van Schepen wat minder gebaar loopt / als op de andere plaatsen / en derhalven zal 'er de *Disschery* ook niet meerder vyzmoedigheid kommen waargenoimen worden / dewyl men aldaar met Sloepen langs deeze kust / dwerssch dooz 't ps op Yslandt, en van daar met *Deensche* koopbaardees / zich zelven veel beter als van de vooznoemde andere plaats rebden kan.

Waar voor
echter de
Schryver
noch voor
eest niet be-
ducht schynt
te wesen.

Doch deeze bekommerning vooz het tegenwoozdige noch noodeloos zynde / dewyl de *Disschery* op hooge graden als noch raameljk wel slaagt / zoo is deeze verandering tot dus verre niet noodzaakjk / na-
denmaal 'er noch geen reden tot deeze verwisseling word gebonden / en 't zal mogeljk ook noch in lange niet noodig zyn / vermits telkens de *Visch* dooz 't gemelde aas angelokt / zich niet t'eenemaal van het ge-
dreegde gebaar ontslaan kan / en mogeljk daar in noch lange zal volhardten.

Wanneer echter iemandt / die de *Portuin* alijter tegen liep / eens wilde veranderen / men kan het hem niet ontraaden / noch ook niet aanraa-
den / waar van dit de reden is : Dit Landt ondervangt de *Stroom* / ebeneens als de *Oostzyde* van *Spitsbergen* ; van de *Westzyde* / zet de *Stroom* / als hier vooz gezegt is / het *ps* af en op de *Oostzyde* aan ; desgeljks zal dit Landt met de gemelde *Oostzyde* vergeleeken / (doch niet zoo erg) met een uitlandigen *Windt* / geheel vyz van *ps* konnen zyn : maar met een laagterwal / zal ook het *ps* / de *Stroom* te baat hebbende / waarschynjk veel eer en gereeder wederom aan den *Wal* zyn / als met een laagter op de *Westzyde* van *Spitsbergen* ; wanneer dan een *Commandeur* / met een wankelend of onvast ontwerp hy zich zelven / aldaar aan den *Wal* komende / 't zy te vzoeg of met een *Oosteljk* *Windt* / het *ps* noch t'eenemaal vast bind / zal hy dan licht / om volgens zyne inbeelding den tydte aldaar niet te verzuimen / zonder verrichting van daar weder naar de gewoone *Visch* plaats keeren / vermits men wel gelukkig zyn zou / indien men op zynen aankomst ten eersten het *ps* los gedooit bond / en met een *Westeljk* *Windt* een vype en open *Zee* tusschen 't *ps* en 't Landt aantrof ; dewyl men 't met zodanig een onvast ontwerp aldaar / geljk om de *Oost* / lang daar op te wachten / op zoo een ongewoone plaats niet durft be-
staan : Derhalven zullen wy 't noch aanraden noch ontraaden.

Wat nu onze *Beschryving* van deeze *Disschery* aangaat / die wy / met een uitvoerigjk onderwys hebben voozgedragen ; hier van zal dooz eenigen mogeljk geggdeelt worden : Dat deeze *Disschery* zoo onregelksaartig / wisselvallig en veranderjk is / dat men 'er dooz onderwys geen voozdeel mee behaalen kan ; maar wat ons aangaat / wy hebben 'er onzen dienst van gehad / en 't zal ons waarschynjk nooit
meer

meer te pas komen; doch indien we ons daar in noch bezigen lieten / zouden wy 't booz onszelbe nog niet geerne missen. 't Is onszelbe genoege / dat we alles ten besten booz de ongelukkigen en booz de jonge eerst beginnende en noch ongeoffende Commandeurs boozgedzaagen hebben. Welke wisselvallige en veranderlyke boozballen / die daar in konnen boozkomen / zyn onszelbe dooz den tyd en dooz opmerking niet onbekend gebleeben / en hoe veel daar van / niet in 't algemeen / maar ieder naar zyne byzondere boozballen oozdeelen / is onszelbe mede wel bewust / en derhalven booz onszelbe gantsch geen byzondere zaak. Ook hebben we in een ander gebal wel bevonden en noch meer gehoozt / hoe men over een ongemeene in- of uitwendige quaaale des lichaams / met verschelden Doktoren en Wondheelders raadt pleegende / naaulphs twee onder allen eensgezind daar over zal binden; doch hierom kan men echter de Genees- en Heel-kunst in 't algemeen t'eenemaal niet wzaaken. Inzgelphs is 't'er mede gelegen / indien iemandt dooz te weinige opmerking / van de Visscherp in 't algemeen geen kennis genoege heeft / en daarom van de zelbe uit haare veranderlyke boozballen wilde oozdeelen / dat'er noch dooz erbaarenheit / noch dooz opmerking eenige weetenschap in te pas kan komen. 't Is dan onboozzichtig / indien men zodanig een onkundig en onerbaaren mensch / ten eersten zonder onderzoek wilde booz geloofbaar aanneemen; echter zyn'er wel zeehere boozballen / waar in men noch dooz erbaarenheit / noch dooz opmerking niet wyzer schynt te konnen woorden; maar deezen zyn alleen booz zich in 't byzonder / en niet algemeen / waar van wy eenige der zelben alhier eens zullen boozstellen.

Hier booz hebben we de plaatsen in 't West-ps tusschen de 77 en 79 graden beschreeven en begreepen / en dooz onze redeneering aangemerkt / als de beste van alle anderen in onzen tyd bekend. 't Zp dat het weetende of onweetende geschiede / meest alleen volgenze dan hier in booz 300 verre een regelmatigte oorde / dat ze het meerendeel / eenigen uitgenomen / op deeze plaatsen trachten in 't Ps te komen; Die dit nu onkundig doet / ducht'er te meer gebaar / en denkt op meer andere plaatsen als deezen / maar volgens eigen bekentenis / noch regel noch oorde alhier willende bekennen / zoekt men dan dikmaals Zuid en Noozd zonder te weten waar te binden: Maar die dit weetende doet / zlet dit gebaar niet aan / en dzingt verder dooz / eer zynen snellen tyd aldaar verloopt / welken booznaamsten tyd / als getoont zp / om de betoogde reden niet lang van duurt.

Wat order men in de Visschery te volgen en in acht te neemen heeft;

Dus zlet men ze dan alhier meest alle zoo gezamentlyk / gelukkigen als ongelukkigen / naar vermogen in 't Ps zellen; als dan treffen het nu de Zuidelyksten / dan de Noozdelyksten / dan de Oostelyksten / dan de Westelyksten; en sommigen treffen mede dit ongeluk / dat ze dooz mist of storm hun Schip verlezzen / of bezet wordende / hun het snelle Zaaizoen verloopt / zulkas ze niets daar toe konnen doen. Ook treffen'er sommigen een groot Psveldt aan / daar zo / zo ja 40 Schepen het rondom aanklampen. Eenige implen van daar / doet zich een ander groot en schoon Veldt op / daar som-

Die in sommige deelen gevallen uitkomsten geeft.

Voorbeelden hier van aangewezen.

tyds 40/ 60 en ook wel 80 te gelyk uit verscheiden Patiën bestaande / zich rondom vast maaken. Tegen dit eerste Veldt / komt dan uit den Zuiden een ander groot Veldt afzakken / en plaast zich juist 300 / dat het met een groot uitstrekend punt / de Wilsch / die veeltyds uit den Zuidwesten om de Noord-Oost gaat / verre buiten de Schepen / t' zeevaart van dit Veldt gelegen / komt om te wipzen ; eenige andere Schepen dan / op deezen gewytsden hoers aan schotfen in 't los Hs leggende / komen hier dooz gelukkig te worden / en de Schepen dieper in 't Hs / aan de Westzyde van dit Veldt gelegen ; vooz de selve vertoont zich het gemelde Veldt / als met een tusschen ruimte / een schoonen loop van Wilsch / recht op deeze Schepen aan / waar dooz zy alle aldaar / de eene min de andere meer / een gelukkigen slag doen ; na verloop van tydt / met dit Veldt om en om te zellen / komen eindelyk deeze Schepen / by die geenen die Zeevaart van dit Veldt gelegen / en niets opgedaant hebben ; by elkander gekomen / hangt hen / die niets gebangen hebben het hoofdt / en zyn zeer moeylyk dat zy 't niet mede aan de Westzyde hebben aangeleit / daar eenige wel hadden konnen aankomen / en andere niet ; maar deeze gelukkigen zyn in 't tegendeel byzlyk en wel gemoed.

En de gevaligheden nader aan getoont.

Doch met het andere Hs veldt / heeft het een gantsch anderen uitflag : hier woode de Schepen aan de Westzyde dooz Velden en starden zodanig bezet / dat 'er naaulphs eenige Wilsch kan by komen / maar een lange reeks van Velden en starden / wipzen langs een gladde kust / een grooten loop van Wilschen / gelykzaam recht op de Schepen t' Zeevaart gelegen aan ; juist loopt dan de Windt uit Zee of naar 't Oosten / en maakt alhier een laagte op dit Veldt / waar dooz men zich tot op ruimen gereet maakt / om met het omzellen weder een opper te zoeken ; naaulphs hier toe gereed / komt dan de Wilsch by hun / waar dooz zy aldaar worden opgehouden / en leggen blyvende / een zeer goede Wangst doen / zulkis 'er eenigen 6 / 10 / 12 ja 20 dooden op zy haalen ; midlertwyl komt het los Hs op de laagte afdruppen / zulkis ze bezet worden / waar dooz de anderen aan de Westzyde gelegen een opper en schoone ruimte bekomen / doch deezen loop van Wilsch is bezynen hen om gepasseert ; echter zynze verheugt / wanneer ze deeze Schepen ober 't Veldt zien / waaraan ze wel haast bespeuten / dooz het langs / dwerssch en verward leggen / bezet te zyn / dat ze daar aan geen deel hebben ; maar na verloop van tydt verandert deeze hunne blydschap in droefheit ; deeze hunne Wilsch in de bezetting overgenomen / raakenze wederom los / behalven eender gelukkigste / 18 of 20 Wilschen gebangen hebbende ; dis woode van de starden zodanig beloopt / dat 'er het Schip blyft : maar alle de anderen ten deelen wel volladen / komen met het omzellen by deeze leedige Schepen. Hier nu zyn deeze Westelykste zeer verdrietig dat ze het niet mede aan de Oostzyde hebben aangelegt ; maar wat raad ? dit is gebeurt / en in 't toekomende het beter toe. Wat gebeurd 'er nu ? weder by een ander Hs veldt gekomen / leggen het de ongelukkigen juist weer aan de verheerde en de gelukkigen aan de rechte zyde aan ; insgelyk gaat het ook met de Schepen uit de Zuid en Noordt

Doozt by elkander gekomen / de eene is dooz een goede vangst verheugt / en de andere / leedig zynde / bedroeft.

Wy hebben dooz Godes zegen / met veel moeite / peplen en naarftige opmerking / wel een redelyk goed begrip van de Diffchery bekomen / en echter hebbenwe het mede verfehiedemaal buiten ons weeten op de verkeerde zyde aangelegt ; maar dit Tafereel volgens onze redeneering / van de plaats / aart en koers der Diffchen in ons verftandt pzentende / hebbenwe echter in diergelyken tegenfpoeden / zeer zelden moedeloos geweest / en veeltids ons Wolk moed gegeven / zeggende : Diffch is 'er genoeg / ze is alleen maar dooz de verandering van 't Zaaizoen van deeze plaats wat geweeken / dog niet weg / Godt geeft ons het geluk albaar komende / wy zullenze wel weder binden ; gelyk we vervolgens noch wel iets daar van melden zullen.

Hoedanig den Schryver zich fomtyds verleegen heeft gevonden , doch echter het nooit t'eene maal heeft opgegeven.

Alle zodanige voorballen nu / zyn ons mede niet onbekent / en wy zouden uit onze naarftige opmerking / noch veel van diergelyke konnen bybrengen / als nevens het flippen en breeken van lynen / bezetting in 't beftooten *Dez* enz. : waar in noch regel noch orde ooit te binden is ; doch dit alles zyn alleen maar de bijzondere voorballen onderhevig / en niet de algemeene / en buiten dit blyft echter de Diffchery in 't algemeen / als 't voornaamfte deel der zelve / zoo als die in 't befchreevene doozgaans zeer wel geregelt voorkomt.

Het lufft ons noch eenige zaaken de Diffchery in 't algemeen waakende / by nader onderzogs dooz te fcellen / waar uit dat blyken zal / dat men zich noodzaakelyk / naar een wel geregelde orde fchikken moet. Men lette dan / dat behalven op onze uitverkooten plaats / tuffchen 77 en 79 graden het land aas op de voorszreeven wyze / dooz de beftiering van den froom het aller eerft en meest woord' aangevoert / en behalverdat / is 't 'er ook zeer bankig en en heel bzeed grondig / gelyk wy in den Jaare 1698. op 78 graden 36 minuten / 36 mylen van 't Voorlandt , dit by verfehiden pphagen tuffchen 100 en 200 bademen diep bebonden hebben ; en in den Jaare 1699 ; op 77 graden 15 minuten van 't naaste Landt / by goede giffing omtrent 56 mylen / vond men 'er 150 bademen diepte / op 77 graden 9 minuten 170 bademen / en een ander omtrent ons leggende / heeft 'er het loot op 80 bademen geworpen.

Zaaken in 't algemeen in acht te nemen , en hoe.

Op deezen koers hebbenwe het in 't zelve Jaar / en meermaals bzeetgrondig gebonden / en meest een zaehre / vette / goelachtige en aasgraauwe kleigrondt / waar dooz deeze plaats hebens haaren natuurlyken aanwas / met het aandryvende aas ryklyk wozd berzien ; derhalven is 't niet ongetregelt / al onthoudt zich hier Diffch / en men zal 'er ook mogelyk nader by landt wel grondt binden : maar wy hebben 't geluk niet gehad / miffchien de banken mis gezelt zynde / om 'er grondt te werpen / ten zy een myl 2. of 3 van Landt en zulks op veel minder diepte ; doch by gemeenetyden moet men dus verre van Landt zyn / eer men eerst recht aan de *W*shelden komt.

Van deeze plaats / hebbenwe hier vooz een veel bzeeder geregelde oozzaak getoont / als mede hoedanig en van waat de Diffch zich alhier in zoo een groot

Verdere redeneering over dit onderwerp ;

te nieentigte vergadert; hoe in 't-Doorzaar / hoe in Gemeene Jaaren / en hoe op Zuid-ps Jaaren / gelyk op meer andere plaatsen gebeurt. Nebens de welgelegenheit van deeze plaats / staat ook te letten op de welgeregeltheit van den tyd / en men zal / als van den Haring bespeurt word / bevinden / dat men deeze Visch in 't Doorzaar in geen diep water / en in 't Pasaar onder Witlandt niet behoefte te zoeken; insgelyks vaart men wat laater als de Bloot uit / of een traag Schip hebbende / of met slagboegen op de uitreis wat ongelukkig zynde / en alhier merklyk laater dan naar gewoonte komende / zoo bedenkt men zich wel / eer men in 't ps zeilt / en onderzoekt uit alle de teekene die kommen bespeurt worden / of het een Gemeen-Jaar dan of het een Zuid-ps Jaar is. Men houde met stiljes in de kaart / gelyk wy gewoon waren te doen / van der zelfverlengte / een jaarlyksche aantekening / en men zal het met goede giffing / breed of smal bevindende / daar uit ten deelen kunnen gewaar worden; indien niet: zeilt men lieber een stukweegs naar Landt / en tracht deeze kennis dan uit de beschouwing van 't Landt te bekomen; is 't dan een Zuid ps Jaar / men zoekte volgens onze beschryving als dan op heele hooge graden te komen / en zoo veel mogelyk is / boven alle de Schepen in 't ps te loopen; want op deeze gewoone plaats is 't wel goed geweest: maar door de daar leggende Bloot / dan veel te laat / als mede voor die geenen die in 't ps leggen / vermits de beste tyd voorby is; doch is 't niet al te laat: kan het 'er somtyds noch wel goed zyn / dewyl het hier dan langer als met een Gemeen Jaar / volgens onze beschryving / goed kan byden; maar is 't een Gemeen Jaar / zal het dan min verschillig wesen; als dan kan men keur neemen / 't zy boven of beneden 't gemeene groter der Schepen / doch niet by de zelven; en voortz waar / of op wat tyd / diep of ondiep / of in 't ps / 't zy Oost of West te zoeken / men volge onze Beschryving / en men zal bevinden / dat 'er in de Disscherp in 't algemeen / behalven de gemelde byzondere gevallen / een zeer ordentlyke orde / in plaatsen en tyden moet onderhouden en waargenomen worden / of anders / behoef men / zonder Godes Zegen / hier niet te komen.

Sommigen zyn 'er echter / die in 't Zaaizoen van den gewoone regel afwijken / en 't schynen hen wel te gelukken; hier op zou men kunnen zeggen: dat men dies aangaande niet min erbaaren dan een ander is / doch wy zullen 't geenzins tegenspreken / maar 't is ook geen gemeene regel; want indien zy dit alle deden / dan was en bleef weder deeze plaats / volgens de redenen / de beste van alle plaatsen.

Eindelyk zullen wy alhier ter zaake / noch iets van ons eigen wederbaaren verhaalen / waar uit het schynen zal / als of wy ons zelven pryzen wilden; echter zullen wy op hoope van dienst aan anderen te doen / hier in niet nalaaftig zyn / want de wanfortuin heeft door Godts goedheit en bestiering onze ingebeelde wysheit t'eenemaal tot zotheid gemaakt / dat schoon ons iemandt wilde pryzen / hoopen wy / dat wy door onze eigen nietigheid / deeze pdele schaantefoosheit wel zullen ter zyden ons kunnen laten neerglyden / immers

En wat daar
in waar te
neemen
staat.

merg eenig lof booz ons te willen zoeken / zou nu ontpdij 3pn ; wy moeſten 'er roen naar getracht hebben / toen men 'er dienſt of genot van had konnen genieten. Wy waren dan in den jaare - - - alhier met een klein Scheepje / het ^{'s Schryvers} eigen we-
wapen van Texel genaamt / nevens beele anderen op den zoom van 't Pſ en ^{dervaaren,}
kruuſten / terwoyl 't alles noch vaſt en wel geſlooten lag / en vermits wy ^{en hoe hy}
meest alle buiten den ſelven waren / verliep het zaaiſoen binnen derſchey zoom ^{zich hier in}
noch 300 ſchielpk niet : maar eindelpk betouft 3pnde / dat de Wiſſchery wel ^{gedroeg.}
eer hier buiten in Zee pleeg te geſchieden / en nu reeds lange binnen in 't Pſ
was geweest / kondenwe ons gedult niet langer opſchozten / maar zagen
eindelpk een ſteuf die een goed ſtuk inwaarts / doch niet dooz liep / echter
zeilden wy 'er op goed vertrouwen in / 30 lange tot ze vaſt liep. Aldaar leg-
gende / was het Zeelwaart wel haast dicht / en wy zagen ook aanſonds
Wiſch / doch 't was 'er te dicht om onze Wiſſchery te konnen berichten :
maar tot ons geluk : begon zich eerlang het Pſ inwaarts te openen / en wy
geraakten 'er wel haast dooz / en aan de Pſvelden by taameljk veel Wiſch /
vingen eerlang by een Gemeen Jaar / te weten 7 groote Wiſſchen ; wy vul-
den onze twee onderſte laagen en quaamen wel haast met ons ſtengat vol
Spek weder in Zee ; aldaar 3pnde / lieten wy 't dypben / om het Spek in
de Vaten te arbeiden / die ook meest alle vol raakten / zulks dat 'er mede
een gedeelte van onze Schooven * moeſten opgemaakt worden ; doch wy
zouden in de oberige en verder in de Wikatie vaten / noch wel een halve Wiſch
hebben konnen bergen. Hier dypvende / zagen we verſcheiden van de gemelde
Schepen / noch leedig 3pnde / die 300 3p meenden / in 't pſ niet konden ko-
men / en derhalven noch allerwegen kruuſten.

In tegendeel is 't ons ook gebeurt / dat we op gelpke wyze in 't baſte pſ
zeilden / 't geen 300 wel niet gelukte ; want het pſ niet willende ontſluit-
ten / bleevenwe dien geheelen teelt vaſt en dicht bezet / zulks wy ; alhoewel
we Wiſch genoeg by ons zagen / echter niet konden Wiſſchen ; dus quaamen
we / de teelt verloopen 3pnde / leedig weer uit het pſ en ook ſchoon weerom
t' huis. Zodanige en meer diergelpke gelukkige en ongelukkige gevallen / die
alleen geballigpk en niet algemeen 3pn / zouden we zeer beele konnen verhaa-
len / ten deelen ons ſelven / en beele anderen nevens ons boozgekomen.

Om dan onze redenering ober deeze gewichtige Wiſſchery te ſluiten / 300 ^{Oogmerk}
3pn deeze onze gedachten alleen ter neder geſtelt / om booznamentpk tot on- ^{waarom hy}
dertwoyſ booz alle jonge en eerſt aankomende Commandeurs en andere Be- ^{deezee Be-}
dienden der Groenlandſche Wiſſchery te dienen ; hierom is 't dat we de moei- ^{ſchryving}
ten op ons genomen hebben / om deeze 300 wyd vermaarde Wiſſchery / tot ^{van de Vis-}
dus verre noch onbeſchreeven 3pnde / dus eenvoudig en klaar te beſchryben / ^{ſchery en}
als ons mogelpk is geweest. Dooz een gedeelte hebbenwe ons van de getui- ^{z'ne erwaar-}
genis ^{nis mede-}
echter aan
een ieders

Rr 3

* Schooven zyn geſloopte Vaten , of Duigen , die van ieder Vat door twee of vier goedvinden
Hoepbanden worden in en by elkander geſtooken , en dus gekuiprt , om te gemaklyker i' word ge-
Scheep te konnen voeren , zulks , wanneer men elders Vaten noodig heeft , deeze ge-
ſloopte duigen weder op zet , en tot Vaten maakt.

genis der voornaamste oude Commandeurs en anderen bedient / doch vooz-
 't meerendeel alles uit onze eige Journaalen en aantekeningen naar eigen
 onderbinding byeen gestelt. Echter laatenwe dat / als in een Casereel vooz-
 't verstant en de bequaamheit van een ieder opengelegt / mitz byzheit ge-
 netende om 'er zich naar eigen goeddunken van te bedienen / zoo en zodanig
 als best naar een ieders begrip zal geoorddeelt worden.

DARTIENDE HOOFDTSTUK.

Misbruik in den handel van Traan en Baarden eertyds in-
 gesloopen, en wederom afgeschafft, door een Manda-
 ment daar tegen uitgegeeven. Den Groenlandschen han-
 del van inkomende rechten ontheven. Wat deeze Vis-
 schery sedert den Jaare 1669. heeft opgedaan en gevan-
 gen. Reglement over 't bergen van Goederen uit de
 verongelukte Schepen. Naamlyst van alle de Hoofdt-Ree-
 ders en Commandeurs van de Groenlandsche Visschery.

Nademaal we wat het oeffenen en waarneemen van deeze Wissel-
 vallige Visschery aangaat / vooz zoo verre ons oogmerk was / in
 de voozgaande Hoofdstukken reeds byedvoertig genoeg hebben afgehan-
 delt ; zullenwe nu noch / doch kortelyk / een schets van den Handel
 uit deeze Visschery ontsprooten / voozstellen / en vervolgens 't geen den
 geheelen omslag en de behandeling van de Walvischvangst aangaat /
 mede een kort bericht geeven / op dat een ieders weetgerichheit omtrent
 deeze verrichting mag worden volstaan / nademaal we ons blepen / dat
 het den Leezer niet onbehaaglyk voozkomen zal.

Ongegronde
 Windhandel
 door baat-
 zucht inge-
 voert ;

Om nu de welstandt van den Hoophandel / uit deeze Groenlandsche
 Visschery spruitende / ten besten te bevoorden : zoo hebben 's Lands
 Overheden zorge gebraagen / dat alle driftige / wonderige en ongegron-
 de Voozkooperven van Traan en Walvisch-Baarden beteugelt wier-
 den / die eertyds dooz loosheit van baatzuchtige Maakelaars nu en
 dan waren ingeboert. Deeze Windt-Pegotte / had in Partyn te lee-
 veren of t' ontvangen / eenige Kooplieden somtyds zodanig belemnert /
 dat men 'er by meenigte zou hebben zien springen / wanneer den tyd
 van de levering of den ontfang verstreken was ; midlerwoyl 'er niet
 weinig valsche en bedrieglyke konstnarpen in zwang gingen.

Die tydelyk
 word af-
 schafft.

't Was om deeze reden / dat omtrent den Jaare vpf of zes en der-
 tig van de verleedene eeuw / een Mandament tegen zodanige Wind- en
 Optie-Partyn uitgegeeven en verleend wierd ; welk Mandament, waar
 in de naam van Prinz Fredrik Hendrik aan 't hoofdt stond uitge-
 drukt /

dyukt / tot ontflaging van zodanige Wind-Partyen diende / en men vervolgens gewoon werd / hier geenen te noemen / zich met Prins Fredrik Hendrik te behelpen / die zich 'er van bedienden.

Maar om deezen Groenlandschen Handel / die als een Goudmyn vooz Nederlandt verstrekte / des te beeter te bevoorzeelen en vooz te zetten; 300 werden in den Jaare 1675. de Craan / het Walvisch-Spek / de Baarden / Walrusstanden en Robbèbellen / wederom van inkomsten de Conbopgelderden by gestelt / waar mede deeze Visschery sedert ten tyde van de Noordsche Compagnie was belast geweest; 't welk niet weinig de lust tot deeze onzekere Visschery verwakkerde / ja zodanig dat onze Nederlanders de andere Natien byna t' eenemaal doodboeren.

De Groenlandische Visschery van inkomende Convooygelden ontlast.

Hoedanig de Groenlandsche Keedery Jaarlyks met haare Wisselvallige Visschery en Walvischvangst gestaan heeft / zal blyken in de volgende Lyst / uit een voornaame Keeders handt ons medegeelt; waarin sedert den Jaare 1669. tot deezen tegenwoordigen tydt vertoont word / het getal der Schepen telkens op de Groenlandsche Walvischvangst uitgerust / hoe veel Schepen in 't Hs gebleeven en verongelukt zyn / en hoeveel Visschen jaarlyks gevangen; welk getal van Quardeelen Spek deeze gevangen Visschen hebben uitgelevert / en ten welken pryzen de Craan en Baarden jaarlyks zyn verkocht / 't geen alles als in vergelyking met de pryzen van de Kaapoly / die / na dat 'er een schraale of rpkte vangst is geweest / gemeenlyk volgens den prys van de Craan pryzen of daalen moeten. Maar alzoo in de eerste lyst van deezen handel / wanneer men de tydning van de wel of qualyk geslaagde vangst ontfangt / deeze pryzen somtyds geweldig ryzen of daalen / en alsdan noch niet bestendig zyn; 300 word deezen Groenlandschen Handel / in 't voornaamste vertier van Craan en Baarden ('t welk in de Maandt October is) echter met een bestendige hoershouding gedreeven / gelyk als in deeze volgende Lyst word vertoont; waar in wy ten dienste van raaukeurige Keeders / Kooplieden en anderen / een uitrekening ober 't gantsche Gros der Groenlandsche Vloot en haare Vangst / door elkander gereekent / geboegt en opgemaakt hebben; en beneeden aan 300 veel leedige plaats gelaaten / om jaarlyks alles wat vervolgens in deeze Visschery en Craan en Baarden-handel voorzvallen mogt / daar in aan te teekenen; zulks / indien men deeze Lyst geduurig met een haaukeurige aantekening achtervolgt / altoos een nette schets en waare afbeelding van den Groenlandschen handel hebben kan.

Wat voor deelen deeze Visschery in een reeks van Jaaren heeft bygebragt.

genis der voornaamste oude Commandeurs en anderen bedient / doch vooz-
 't meerendeel alles uit onze eige Journaalen en aantekeningen naar eigen
 onderbinding byeen gestelt. Echter laatenwe dat / als in een Casereel vooz-
 't verstaand en de bequaamheit van een ieder opengelegt / mitz byzheet ge-
 nietende om 'er zich naar eigen goeddunken van te bedienen / zoo en zodanig
 als best naar een ieders begrip zal geoozdeelt worden.

DARTIENDE HOOFDTSTUK.

Misbruik in den handel van Traan en Baarden eertyds in-
 gesloopen, en wederom afgeschafft, door een Mandament
 daar tegen uitgegeeven. Den Groenlandschen han-
 del van inkomende rechten ontheven. Wat deeze Vis-
 schery sedert den Jaare 1669. heeft opgedaan en gevan-
 gen. Reglement over 't bergen van Goederen uit de
 verongelukte Schepen. Naamlyst van alle de Hoofdt-Ree-
 ders en Commandeurs van de Groenlandsche Visschery.

Nademaal we wat het oeffenen en waarneemen van deeze Wissel-
 vallige Visschery aangaat / vooz zoo verre ons oogmerk was / in
 de voozgaande Hoofdstukken reeds hreedvoerig genoeg hebben afgehan-
 delt ; zullenwe nu noch / doch kortelyk / een schets van den Handel
 uit deeze Visschery ontsprooten / voozstellen / en vervolgens 't geen den
 geheelen omslag en de behandeling van de Walvisschvangst aangaat /
 mede een kort bericht geeven / op dat een ieders weetgierighheit omtrent
 deeze verrichting mag worden vosdaan / nademaal we ons vlepen / dat
 het den Leezer niet onbehaaglyk voozkomen zal.

Ongegronde
 Windhandel
 door baat-
 zucht inge-
 voert ;

Om nu de welstandt van den Kooophandel / uit deeze Groenlandsche
 Visschery spruitende / ten besten te bevozderen : zoo hebben 's Lands
 Overheden zorge gebzaagen / dat alle driftige / wonderige en ongegron-
 de voozkooopers van Traan en Walvissch-Baarden beteugelt wier-
 den / die eertyds dooz loosheit van baatzuchtige Maakelaars nu en
 dan waren ingevoerd. Deeze Windt-Regotie / had in Partypen te lee-
 veren of t' ontvangen / eenige Kooplieden somtys zodanig belemnert /
 dat men 'er by meenigte zou hebben zien springen / wanneer den tyd
 van de leeberting of den ontfang verstreeken was ; midlerwoyl 'er niet
 weinig valsche en bedrieglyke konstnarpen in zwang gingen.

Die tydelyk
 word af-
 schafft.

't Was om deeze reden / dat omtrent den Jaare bys of zes en der-
 tig van de verleedene eeuw / een Mandament tegen zodanige Wind- en
 Optie-Partypen uitgegeeven en verleend wierd ; welk Mandament, waar
 in de naam van Prins Fredrik Hendrik aan 't hoofdt stond uitge-
 drukt /

dykt / tot ontslaging van zodanige Wind-Partypen diende / en men vervolgens gewoone werd / deir geenen te noemen / zich met Prins Fredrik Hendrik te behelpen / die zich 'er van bedienden.

Maar om dezen Groenlandschen Handel / die als een Goudmyn De Groenlandsche Visschery van inkomende Convooygelden ontlast.
 booz Nederlant verstrekte / des te beeter te bevoordeelen en voort te zetten ; zoo werden in den Jaare 1675. de Craan / het Walvisch-Spek / de Baarden / Walrustander en Kobbévelen / wederom van inkomende Convooygelden byz gestelt / waar mede deeze Visschery sedert ten tyde van de Noordische Compagnie was belast geweest ; 't welk niet weinig de lust tot deeze onzekere Visschery verwakkerde / ja zodanig dat onze Nederlanders de andere Natien hyn t' eenemaal doodboeren.

Hoedanig de Groenlandsche Keedery Jaarlyks met haare Wisselvallige Visschery en Walvischvangst gestaan heeft / zal blyken in de volgende Lyst / uit een voornaame Keeders handt ons medegeelt ; waarin sedert den Jaare 1669. tot dezen tegenwoordigen tydt vertoont word / het getal der Schepen telkens op de Groenlandsche Walvischvangst uitgerust / hoe veel Schepen in 't J^r gebleeven en verongelukt zyn / en hoebel Visschen jaarlyks gevangen ; welk getal van Quardeelen Spek deeze gevangen Visschen hebben uitgelevert / en ten welken pryzen de Craan en Baarden jaarlyks zyn verkocht / 't geen alles als in vergelyking met de pryzen van de Kaapoly / die / na dat 'er een schyaaie of rpké vangst is geweest / gemeenlyk volgens den pryz van de Craan ryzen of daalen moeten. Maar alsoo in de eerste dzyft van dezen handel / wanneer men de tydning van de wel of qualyk geslaagde vangst ontfangt / deeze pryzen soumtyds geweldig ryzen of daalen / en alsdan noch niet bestendig zyn ; zoo word dezen Groenlandschen Handel / in 't voornaamste vertier van Craan en Baarden ('t welk in de Maandt October is) echter met een bestendige hoershouding gedreeven / gelyk alles in deeze volgende Lyst word vertoont ; waar in wy ten dienste van naaukeurige Keeders / Kooplieden en anderen / een uitrekening ober 't gantsche G^ros der Groenlandsche Vloot en haare Vangst / dooz elkander gereekent / gevoegt en opgemaakt hebben ; en beneeden aan zoo veel leedige plaats gelaaten / om jaarlyks alles wat vervolgens in deeze Visschery en Craan en Baarden handel voorvallen mogt / daar in aan te teekenen ; zulks / indien men deeze Lyst geduurig met een naaukeurige aantekening achtervolgt / altoos een nette schets en waare afbeelding van den Groenlandschen handel hebben kan.

Wat voor deelen deeze Visschery in een reeks van Jaaren heeft bygebragt.

Naukeurige LYST van de Hollandtsche

Sedert den Jaare 1669. tot

Jaaren	Schepen uitgevaaren.	In 't Ys gebleeven en verongelukt.	Visschen gevangen.	Quar-deelen Spek.	Door elkan-der gereekent,		
					Vis-schen.	Quard. Spek.	
1669	- 138	- - -	- 822	- -	-	- -	
1670	- 148	- - - 4	- 792	- -	-	- -	
1671	- 155	- - - 6	- 309 $\frac{1}{2}$	- -	-	- -	
1672 } 1673 } 1674 }	Om de Troubel Tyden verbod op de Groenlandtsche Visschery geweest.						
1675	- 148	- - 14	- 881 $\frac{1}{2}$	- -	-	- -	
1676	- 145	- - 7	- 808 $\frac{1}{2}$	- -	-	- -	
1677	- 149	- - 3	- 686	30050	4 $\frac{90}{149}$	201 $\frac{121}{194}$	
1678	- 110	- - 18	- 1118 $\frac{1}{2}$	- -	-	- -	
1679	- 126	- - 3	- 831	39857	6 $\frac{21}{41}$	316 $\frac{41}{71}$	
1680	- 148	- - 12	- 1373	52406	9 $\frac{41}{117}$	354 $\frac{71}{71}$	
1681	- 172	- - 6	- 889	30306	5 $\frac{29}{111}$	176 $\frac{11}{81}$	
1682	- 186	- - 9	- 1470	62960	7 $\frac{21}{111}$	338 $\frac{11}{111}$	
1683	- 242	- - 11	- 1343	43540	5 $\frac{11}{111}$	179 $\frac{11}{111}$	
1684	- 246	om de Oost blyven zitten. en Gebleeven. { 11 14	- 1185	44730	4 $\frac{201}{111}$	181 $\frac{11}{111}$	
1685	- 212	- - 23	- 1383 $\frac{1}{2}$	55960	6 $\frac{441}{111}$	263 $\frac{11}{111}$	
1686	- 189	- - 11	- 639	29543	3 $\frac{11}{111}$	156 $\frac{11}{111}$	
1687	- 194	- - 16	- 617	23211	3 $\frac{11}{111}$	119 $\frac{11}{111}$	
1688	- 214	- - 7	- 345	14600	1 $\frac{11}{111}$	68 $\frac{11}{111}$	
1689	- 163	- - 11	- 243	10120	1 $\frac{11}{111}$	62 $\frac{11}{111}$	
1690	- 117	- - 5	- 818 $\frac{1}{2}$	34960	6 $\frac{11}{111}$	298 $\frac{11}{111}$	
1691	- - 2	Van Hamburg en Bremen uitgevaaren, en hier verboden.				- -	- -
1692	- 32	- - -	- 62	2748	1 $\frac{11}{111}$	87	
1693	- 89	- - - 8	- 175	8480	1 $\frac{11}{111}$	95 $\frac{11}{111}$	
1694	- 62	- - -	- 156 $\frac{1}{2}$	7562	2 $\frac{11}{111}$	121 $\frac{11}{111}$	
1695	- 96	- - -	- 201	9106	2 $\frac{11}{111}$	94 $\frac{11}{111}$	
1696	- 100	- - - 6	- 380	14975	3 $\frac{11}{111}$	149 $\frac{11}{111}$	
1697	- 111	- - - 8	- 1274 $\frac{1}{2}$	42281	11 $\frac{107}{111}$	380 $\frac{11}{111}$	

Jaaren

Groenlandſche VISSCHERY; deezen tegenwoordigen Tyd

Jaaren	Prys van de Graan.	Prys van de Baarden.	Prys van Traan in October.	Prys van Baarden in October.	Prys van de Raapoly.
1669	_____	_____	_____	_____	_____
1670	_____	_____	_____	_____	_____
1671	_____	_____	_____	_____	_____
1672	_____	_____	_____	_____	_____
1673	_____	_____	_____	_____	_____
1674	_____	_____	_____	_____	_____
1675	_____	_____	_____	_____	_____
1676	_____	_____	_____	_____	_____
1677	_____	_____	_____	_____	_____
1678	_____	_____	_____	_____	_____
1679	_____	_____	_____	_____	_____
1680	_____	_____	_____	_____	_____
1681	_____	_____	_____	_____	_____
1682	_____	_____	_____	_____	_____
1683	31 = 26	31 = 27	- 30	- - 30	34 = 28
1684	34 = 29	29 = 24	- 33	- - 27	30 = 45
1685	34 = 27	28 = 18	- - 28	- - 18	47 = 33 $\frac{1}{2}$
1686	48 = 29	29 = 19	- - 38	- - 23	35 = 27 $\frac{1}{2}$
1687	55 = 40	42 = 26	- - 49	- - 36	30 $\frac{1}{2}$ = 37 $\frac{1}{2}$
1688	54 = 43	52 = 27	- - 52	- - 52	31 $\frac{1}{2}$ = 37
1689	68 = 53	80 = 45	- - 56	- - 74	37 $\frac{1}{2}$ = 45
1690	60 = 32	77 = 36	- - 35	- - 40	48 = 32
1691	63 = 45	110 = 73	- - 61	- - 105	41 = 33 $\frac{1}{2}$
1692	65 = 51	205 = 100	- - 65	- - 155	34 $\frac{1}{2}$ = 37 $\frac{1}{2}$
1693	72 = 62	205 = 165	- - 62	- - 185	44 = 37 $\frac{1}{4}$
1694	65 = 57	180 = 50	- - 60	- - 160	42 = 45
1695	63 = 55	240 = 160	- - 58	- - 180	43 = 52 $\frac{1}{2}$
1696	76 = 40	240 = 125	- - 50	- - 135	48 = 46 $\frac{1}{2}$
1697	31 = 30	140 = 50	- - 32	- - 55	- - = 37

Bloeiende Opkomst der Aloude, en

Jaaren	Schepen uitgeva- ren.	In 't Ys geble- ven en veron- gelukt.	Vifchen gevangen.	Quar deelen Spek.	Door elkander gerekent, Vis- fchen.	Quard- Spek.
1698	- 140	- - 6	- 1488 $\frac{1}{2}$	55985	10 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	399 $\frac{1}{2}$
1699	- 151	- - 3	- 775 $\frac{1}{2}$	30835	5 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	204 $\frac{1}{2}$
1700	- 173	- - -	- 907	36548	5 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	211 $\frac{1}{2}$
1701	- 207	- - 12	- 2071 $\frac{1}{2}$	67507	10 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	326 $\frac{1}{2}$
1702	- 225	- - 5	- 697 $\frac{1}{2}$	24388	3 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	108 $\frac{1}{2}$
1703	- 208	- - 5	- 646 $\frac{1}{2}$	24527	3 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	117 $\frac{1}{2}$
1704	- 130	- - 1	- 651 $\frac{1}{2}$	23701	5 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	182 $\frac{1}{2}$
1705	- 157	- - 3	- 1664 $\frac{1}{2}$	52346	10 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	333 $\frac{1}{2}$
1706	- 149	- - 1	- 452 $\frac{1}{2}$	15299	3 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	102 $\frac{1}{2}$
1707	- 131	- - 1	- 128	5431	0 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	41 $\frac{1}{2}$
1708	- 121	- - 3	- 525 $\frac{1}{2}$	20731	4 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	171 $\frac{1}{2}$
1709	- 127	- - 1	- 190 $\frac{1}{2}$	8237	1 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	64 $\frac{1}{2}$
1710	- 137	- - 2	- 62	3379	0 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	24 $\frac{1}{2}$
1711	- 117	- - 5	- 630 $\frac{1}{2}$	20589	5 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	175 $\frac{1}{2}$
1712	- 108	- - 5	- 370 $\frac{1}{2}$	14203	3 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	131 $\frac{1}{2}$
1713	- 94	- - 3	- 256	12854	2 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	130 $\frac{1}{2}$
1714	- 108	- - 9	- 1234	37490	11 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	347 $\frac{1}{2}$
1715	- 134	- - 5	- 696 $\frac{1}{2}$	25830	5 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	192 $\frac{1}{2}$
1716	- 153	- - 5	- 519	20216	3 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	132 $\frac{1}{2}$
1717	- 180	- - 5	- 391	14463	2 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	80 $\frac{1}{2}$
1718	- 194	- - 8	- 281 $\frac{1}{2}$	13103	1 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	67 $\frac{1}{2}$
1719	- 182	- - 3	- 308	10100	1 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	55 $\frac{1}{2}$
1720	- 169	- - 4	- 319	13976	1 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	82 $\frac{1}{2}$
1721	- 149	- - 3	- 667 $\frac{1}{2}$	23188	4 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	155 $\frac{1}{2}$
1722	- 185	- - 3	- 926	32338	5 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	174 $\frac{1}{2}$
1723	- 189	- - 5	- 201	9043	1 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	47 $\frac{1}{2}$
1724	- 172	- - 5	- 223	9556	1 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	55 $\frac{1}{2}$
1725	- 145	- - 4	- 280 $\frac{1}{2}$	10571	3 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{10}$	72 $\frac{1}{2}$
1726						
1727						
1728						
1729						
1730						
1731						
1732						
1733						
1734						
1735						

Hedendaagsche Groenlandsche Visschery.

305

Jaaren	Prys van de Traan.	Prys van de Baarden.	Prys van Traan in O&tober.	Prys van Baarden in O&tober.	Prys van de Raapoly.
1698	25 = 26	76 = 42	- - 24	- - 36	36 = 40
1699	36 = 37	80 = 51	- - 37	- - 66	41 = 40
1700	37 = 41	58 = 51	- - 38	- - 54	- - = 36
1701	31 = 33 = 35	80 = 48	- - 31	- - 54	36 = - -
1702	36 = 40	85 = 57	- - 40	- - 76	29 = 30
1703	39 = 27	69 = 48	- - 39	- - 62	- - = 30
1704	41 = 42	69 = 56	- - 40	- - 58	- - = 31
1705	30 = 27	57 = 35	- - 27	- - 36	28 = 27 = 29
1706	43 = 42 = 40	58 = 36	- - 42	- - 57	28 = 29
1707	60 = 58	75 = 50	- - 59	- - 75	32 = 34
1708	50 = 63	66 = 50	- - 53	- - 61	40 = 50
1709	90 = 65 = 80	77 = 58	- - 86	- - 74	50 = 80
1710	100 = 90 = 78	110 = 58	- - 86	- - 110	66 = 30
1711	76 = 39	97 = 59	- - 53	- - 68	33 = 30 ^E
1712	42 ¹ / ₂ = 44 = 50	100 = 67	- - 40	- - 78	31 = 28
1713	45 = 65	176 = 100	- - 54	- - 130	30 ¹ / ₂ = 45 ^E
1714	70 = 52 = 43	165 = 80	- - 49	- - 140	50 = 40
1715	52 ¹ / ₂ = 42 = 47	145 = 80	- - 44	- - 100	50 = 34
1716	47 = 48	136 = 82	- - 47	- - 126	40 = 36
1717	45 = 55	120 = 60	- - 53	- - 147	29 = 31
1718	53 = 64	145 = 170	- - 54	- - 162	31 = 32
1719	53 = 56	185 = 215	- - 54	- - 215	30 = 31
1720	47 = 48	180 = 206	- - 45	- - 175	30 = 29
1721	40 = 36	150 = 137	- - 36	- - 137	32 = 33
1722	38 = 30	138 = 102	- - 30	- - 130	30 = - -
1723	36 = 38	150 = 195	- - 25	- - 195	25 = - -
1724	33 = 36	160 = 165	- - 24	- - 158	25 = 26
1725	31 = 33	148 = 150	- - 33	- - 151	32 = - -
1726					
1727					
1728					
1729					
1730					
1731					
1732					
1733					
1734					
1735					

Bloeiende Opkomst der Aloude, en

Jaaren	Schepen uitgeva- ren,	In 't Ys geble- ven en veron- gelukt.	Visschen gevangen.	Quar- deelen Spek.	Door elkan- der gereekent, Viss. Quard. Spek.
1736					
1737					
1738					
1739					
1740					
1741					
1742					
1743					
1744					
1745					
1746					
1747					
1748					
1749					
1750					
1751					
1752					
1753					
1754					
1755					
1756					
1757					
1758					
1759					
1760					
1761					
1762					
1763					
1764					
1765					
1766					
1767					
1768					
1769					
1770					
1771					
1772					
1773					
1774					

Jaaren

Hedendaagfche Groenlandfche Viffchery.

307

Jaaren	Prys van de Traan.	Przs van de Baardec.	Prys van Traan in October.	Prys van Baarden in October.	Prys van de Raapoly.
1736					
1737					
1738					
1739					
1740					
1741					
1742					
1743					
1744					
1745					
1746					
1747					
1748					
1749					
1750					
1751					
1752					
1753					
1754					
1755					
1756					
1757					
1758					
1759					
1760					
1761					
1762					
1763					
1764					
1765					
1766					
1767					
1768					
1769					
1770					
1771					
1772					
1773					
1774					

Noch staat hier aan te merken / dat 'er in Oorlogstydten met Drank-
rpk / in deze voornoemde Jaaren / 87 Schepen genomen / en ook
wederom van deze genomen Schepen / drie hernouwen en vyf gerant-
zoeneert zyn; als mede dat 'er in de Jaare 1677 en 1701, twee Schepen
zyn verbrand; welke geleedene schaade over 't grof van deze Diffscherp /
by deze verongelukte en in 't Hs gebleven Schepen mede geboegt wor-
den kan / indien men over de overschietende voordeelen van dezen Groen-
landschen handel een overslag zoude willen maken.

Om nu op 't allernaaukeurigste de Groenlandsche Kederp en Beminn-
naars van alle wetenswaardige zakepheden / 't zyn belang of geen be-
lang in dezen hebbende / te voldoen; haddenwe wel voorgenomen / een
jaarlyksche Lyst van alle de Schepen / ieder in 't byzonder / op deze
Diffscherp uitgerust / op te maken / en hier inlassende / hun mededeelbaar
te maken; waar uit niet alleen het jaarlyks bestier der Hoofdreders of
Boekhouders zou kunnen worden ingezien / maar ook wat Schepenen
Commandeurs onder hun opzicht van tyd tot tyd op deze Walbisch-
vangst zyn uitgered / en hoe ieder in 't byzonder 't eene Jaar gelukkig-
ger dan 't andere in deze wisselvallige Diffscherp zyn geweest. Maar
alzo dit / in een Boek / van inhoud als ons bestek had toegelaten / al
te verre uitwyden zou / nademaal het door zodanig een breed uitlopende
aantekening / wel een apart Boek-Deel vereischt; zoo hebbenwe ons
gebleyt / met deze beknopte Lysten van de jaarlyksche uitrusting ter
Groenlandsche Walbischvangst in 't algemeen / zoo wel van die van on-
ze Nederlanders reeds getoont / als van de noch volgende Hamburgerz
te zullen voldoen.

welke
voorde-
len de Ham-
burgers in
de Groen-
landsche
Visschery
hebben be-
haalt.

Obermits wy dan meenen / met het vertonen van een Lyst van de
Hamburgsche Groenlandsche Walbischvangst / de Kederp geen ondienst
te zullen doen / waar in men gelyk in de Hollandsche Lyst is aangewe-
zen / mede naaukeurig bind aangetekent / het getal der Schepen jaar-
lyks op deze Diffscherp uitgerust en in Zee gelopen; wat Diffschen die
gevangen hebben / en hoe veel Walbisch-Spek die hebben uitgelevert;
om daar in mede / als met eenen opslag te kunnen zien / welke voordeelen
de Hamburgerz in deze Diffscherp sointpds genoten hebben: doch die
hen nu en dan almede wel eens zeer schraal is uitgevallen. Maar by
noch komt / dat hen gedurende dien tyd / 34 Schepen Wyandpik ont-
weldigt of verbrand zyn / waar van eenigen met een zwaar rantzoen-
geld sointpds wierden gelost. Hoedanig wisselvallig deze Diffscherp by
hen mede jaarlyks is uitgevallen / word in deeze volgende Lyst / die met
een naaukeurige aantekening is achtervolgt / blykbaar getoont.

Naaukeurige LYST van de Hamburgfche Groenlandfche VISSCHERY;

Sedert den Jaare 1670. tot dezen tegenwoordigen Tydt.

Jaaren	Schepen uitgevaaren.	In 't Ys gebleven en verongelukt.	Viffchen gevangen.	Quar-delen Spek.	Door elkan-der gerekent. Vis-schen.	Quard Spek.
1670	- 48	- - -	- 187	8652	37 ¹ / ₁₀	216 ² / ₁₀
1671	- 40	- - -	- 351	16937	8 ³ / ₄₀	423 ¹⁷ / ₄₀
1672	- 47	- - 1	- 516 ² / ₅	23365	10 ² / ₉	496 ¹⁷ / ₉
1673	- 53	- - 7	- 589 ¹ / ₂	29128	11 ¹ / ₈	549 ¹ / ₈
1674	- 74	- - -	- 521	30275	7 ³ / ₄₀	409 ⁹ / ₄₀
1675	- 83	- - 2	- 484 ² / ₃	25710	5 ² / ₁₅	309 ⁸ / ₁₅
1676	- 53	- - 1	- 103 ¹ / ₂	4833	1 ¹ / ₁₀	91 ¹ / ₁₀
1677	- 72	- - 1	- 295 ² / ₅	14685	4 ² / ₁₀	203 ² / ₁₀
1678	- 55	- - 2	- 513 ¹ / ₂	20827	5 ² / ₅	378 ¹ / ₅
1679	- 44	- - -	- 217 ¹ / ₂	11906	4 ¹ / ₁₀	270 ¹ / ₁₀
1680	- 49	- - 5	- 467	19128	9 ¹ / ₁₀	390 ¹ / ₁₀
1681	- 54	- - 5	- 280 ² / ₃	10193 ¹ / ₂	5 ⁷ / ₁₀	199 ³ / ₁₀
1682	- 51	- - 2	- 414 ¹ / ₂	18577	8 ¹ / ₁₀	364 ¹ / ₁₀
1683	- 54	- - 3	- 307 ¹ / ₂	10904	5 ¹ / ₁₀	201 ¹ / ₁₀
1684	- 57	- - -	- 227 ¹ / ₂	11333	3 ¹ / ₁₀	198 ¹ / ₁₀
1685	- 56	- - 4	- 335 ² / ₃	14857	5 ¹ / ₁₀	265 ¹ / ₁₀
1686	- 54	- - 1	- 126 ¹ / ₂	6840 ¹ / ₂	2 ¹ / ₁₀	126 ¹ / ₁₀
1987	- 54	- - 2	- 135	5696	2 ¹ / ₁₀	105 ¹ / ₁₀
1688	- 56	- - 2	- 41	1855	0 ¹ / ₁₀	33 ¹ / ₁₀
1689	- 43	- - 2	- 38 ¹ / ₄	1860	0 ¹ / ₁₀	43 ¹ / ₁₀
1690	- 35	- - -	- 180 ¹ / ₂	8752	5 ¹ / ₁₀	250 ¹ / ₁₀
1691	- 43	- - -	- 20	919	0 ¹ / ₁₀	21 ¹ / ₁₀
1692	- 33	- - -	- 105	5000	3 ¹ / ₁₀	151 ¹ / ₁₀
1693	- 52	- - 5	- 83 ² / ₃	3873	1 ⁶ / ₁₀	74 ² / ₁₀
1694	- 54	- - 6	- 75 ¹ / ₁₀	4221	1 ¹⁴ / ₁₀	76 ¹ / ₁₀
1695	- 45	- - 1	- 51 ¹ / ₁₀	2732	1 ⁴ / ₁₀	60 ¹ / ₁₀
1696	- 52	- - 1	- 136 ¹ / ₂	6295	2 ⁶ / ₁₀	121 ¹ / ₁₀
1697	- 57	- - 4	- 515	18344	9 ¹ / ₁₀	321 ¹ / ₁₀
1698	- 54	- - 3	- 471 ¹ / ₂	20041	8 ¹ / ₁₀	371 ¹ / ₁₀
1699	- 52	- - 1	- 111	5057	2 ¹ / ₁₀	97 ¹ / ₁₀
1700	- 53	- - 1	- 189 ¹ / ₂	8341	3 ¹ / ₁₀	157 ¹ / ₁₀

Jaaren

Bloeiende Opkomst der Aloude, en

Jaaren	Schepen uitgeva- ren.	In 't Ys geble- ven en veron- gelukt.	Visschen gevangen.	Quar- deelen Spek.	Door elkander gerekent, Vis- schen.	Quar- deelen Spek.
1701	- 54	• - 3	- 544 $\frac{1}{2}$	19521	10 $\frac{1}{2}$	361 $\frac{1}{2}$
1702	- 58	- - 2	- 106 $\frac{1}{2}$	4141	1 $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$	71 $\frac{1}{2}$
1703	- 54	- - 2	- 102	5266	1 $\frac{1}{2}$	97 $\frac{1}{2}$
1704	- 8	- - -	- 33	1298	4 $\frac{1}{2}$	162 $\frac{1}{4}$
1705	- 32	- - 1	- 175	6511	6 $\frac{1}{2}$	224 $\frac{1}{2}$
1706	- 34	- - -	- 33	1500	0 $\frac{1}{4}$	44 $\frac{1}{2}$
1707	- 26	- - 1	- 35 $\frac{1}{2}$	1470	1 $\frac{1}{2}$	56 $\frac{1}{2}$
1708	- 22	- - 1	- 39 $\frac{1}{2}$	1810	1 $\frac{1}{2}$	86 $\frac{1}{2}$
1709	- 23	- - 1	- 71	2682	3 $\frac{1}{2}$	116 $\frac{1}{2}$
1710	- 32	- - -	- 8	427	C $\frac{1}{2}$	13 $\frac{1}{2}$
1711	- 26	- - -	- 152 $\frac{1}{2}$	4352	5 $\frac{1}{2}$	167 $\frac{1}{2}$
1712	- 18	- - -	- 41	1821	2 $\frac{1}{2}$	101 $\frac{1}{2}$
1713	- 18	- - 2	- 27	1465	1 $\frac{1}{2}$	81 $\frac{1}{2}$
1714	- 32	- - 2	- 205	5814	6 $\frac{1}{2}$	181 $\frac{1}{2}$
1715	- 40	- - 1	- 125	5247	3 $\frac{1}{2}$	131 $\frac{1}{2}$
1716	- 44	- - 1	- 79 $\frac{1}{2}$	3447	1 $\frac{1}{2}$	78 $\frac{1}{2}$
1717	- 49	- - 2	- 60	2883	1 $\frac{1}{2}$	58 $\frac{1}{2}$
1718	- 49	- - 1	- 41 $\frac{1}{4}$	2229	0 $\frac{1}{2}$	45 $\frac{1}{2}$
1719	- 54	- - 2	- 33	1586	C $\frac{1}{2}$	49 $\frac{1}{2}$
1720	- 48	- - 1	- 51 $\frac{1}{2}$	2495	1 $\frac{1}{2}$	51 $\frac{1}{2}$
1721	- 40	- - 1	- 135 $\frac{1}{2}$	5410	3 $\frac{1}{2}$	135 $\frac{1}{2}$
1722	- 52	- - -	- 155 $\frac{1}{2}$	6023	2 $\frac{1}{2}$	115 $\frac{1}{2}$
1723	- 61	- - 4	- 15 $\frac{1}{2}$	879	0 $\frac{1}{4}$	14 $\frac{1}{2}$
1724	- 57	- - 2	- 31 $\frac{1}{4}$	1465	0 $\frac{1}{2}$	25 $\frac{1}{2}$
1725	- 44	• - 1	- 46 $\frac{1}{2}$	1868	1 $\frac{1}{2}$	44 $\frac{1}{2}$
1726						
1727						
1728						
1729						
1730						
1731						
1732						
1733						
1734						
1735						
1736						
1737						
1738						
1739						
1740						

Du hadden we geerne ter voldoening van ons voornemen gezien! dat we alhier in de zoodanig een volkomen Lyst / van de Schepen / vooz Bremen op de Groenlandsche Viſſchery uitgeruſt / hadden konnen inlaſſen / nademaal van deeze Stad jaarlyks omtrent van 15 tot 20 Schepen op de Walviſchvangst uitgereed / in Zee loopen / die mede ſomtyds niet alleen met een taamelijke / maar ook ryke vangſt zyn t'huys gekomen; doch alſoo we de zelve zoo volkomen als die van de Hollandsche en Hamburger Schepen niet konden magtig worden / zullenwe ons dan met het aangetoonde vergenoegen.

Om mede zoo veel mogelyk was allen wanor der in 't bergen van den Manſchap en Goederen / van de in 't Ijs blyvende of verongelukte Schepen vooz te komen; hebben de belanghebbende Heederſ van de Groenlandsche Viſſchery / door hunne Gemagtigden een Reglement ontwoopen / en aan haar Hoog: Mog: gepreſenteert; waar op toen dit volgende beſluit genomen werd:

EXTRACT uit de RESOLUTIEN van de HEEREN STATEN
van HOLLANDT EN WESTVRIESLANDT, in haar
Gr: Mog: VERGADERINGE genomen, den
22ſten Januari, 1695.

BY reſumptie gedelibereert zynde op 't Advys van de Heeren haar Ed: Gr: Mog. Gecommitteerden, hebbende, in gevolge en tot voldoening van der zelve Reſolutie Commiſſoriaal van den 30ſten October laaſtleden, geexamineert de Requeſte by eenige Gecommitteerden uit de Geintreſſeerden van de Groenlandsche Viſſchery, aan haar Hoog: Mog: gepreſenteert, houdende, dat in den Jaare 1677. door haar was beraamt, vaſt geſtelt en gedaan drukken de Ordonnantie hier na geïnferreert; en dat die van dien tyd tot nu toe, niet alleen by de Viſſchers deezer Landen, maar by die van Hamburg, Bremen en Embden was achtervolgt en nagekomen, doch dat niet geapprobeert zynde, daar door zoo nu en dan eenige moeyelykheden quamen t'ontſtaan, verzoekende mitsdien dat haar Ed: Gr: Mog. die Ordonnantie geliefden te Approbeeren, breeder onder de Notulen van den 6den November laaſtleden gementioneert; hebben haar Ed: Gr: Mog: geapprobeert, zoo als geapprobeert word mits deezen het Reglement en Ordre hier na volgende:

Ordre op 't bergen van den Manſchap en Goederen, der in 't Ys verongelukte Schepen.

Reglement en Ordre, beraamt by de Gecommitteerden van de Groenlandsche Viſſchery, over 't bergen van den Manſchap en Goederen der in 't Ys verongelukte Schepen.

I. **W**Anneer een Schip verongelukt, en den Commandeur en 't Volk hen zoekende te ſalveeren; zal het eerſte Schip daarze by komen.
C t d:!

dit moeten doen, en dezen een ander Schip aantreffende, zullen die de helfte van 't voorfz. Volk overgeeven, gelyk het zelve geburge Volk ook zal moeten overgaan, ten waare het tweede Schip alreede geburge Volk in hadde, in welk geval het Volk naar rato zal worden verdeelt, ieder evenveel, de voorfz. twee Schepen elk de helft van 't Volk in hebbende, en by andere Schepen komende, zullen alsdan weder verdeeling doen, als vooren is gefchied.

II. De Viſtuaille die de geborgenenen aan boord brengen, zal by hun zelfs worden geconfumeert, en wat noch over wezen mogt, als ze aan het tweede of volgende Schepen gekomen zyn, zullen ze 't zelve naar rato het Volk overgeeven; van gelyken de gefalveerde Sloepen geen Viſtuaille mede brengende, zullen dan uit Chruttelyke Liefde worden geaffiteert, mits ook werk doende als andere Matroozen.

III. Zoo wanneer Schip, Schepen en Goederen in Groenland quamen te blyven, of verlooren wierden, zoo zal den Commandeur en Schipper, of hunne plaats reprefenteerende, ieder voor zoo veel hen aangaat, zoo lange zy daar by zyn, hun vrye keur hebben, of zy 't goed willen laten bergen, en door wie, mits dat de Commandeurs daar prefent zynde, mede hun believen zullen hebben, om alzulke Goedcren over te neemen, of niet.

IV. Doch iemandt by zodanig gebleeven of verlooren Schip, Schepen of Goederen komende, die verlaaten mogten wezen, en niemandt daar by vond, zal vermogen zodanig Goed te bergen, van welke geborge Goederen, het zy Walvifchvangers Gereedſchap, Spek, Traan en Walvifchbaarden, inſgelyks Walruſtanden en ook Scheeps Gereedſchap, of wat diesaangaande meerder zoude mogen wezen, hier te Lande komende, de eene helft zal genooten worden by den Berger, en d'andere helfte by die het verlooren hebben, aan wie den Berger de helft zal moeten uitkeeren, zonder daar voor vracht, parteniers-geldt, of andere onkosten te mogen eifchen of pretenderen.

V. Indien geburge Schip, Schepen of Goederen voor het bergen, door de Maantgelders en Parteniers mogte verlaaten zyn, zullen zy Maantgeldere, noch Parteniers van het geburge Schip, Schepen noch Goederen niet genieten of vermogen te pretendeeren, en zal in dat geval het Goed van 't Schip, en dat van de Walvifchvangſt gaan en genooten worden by ieders Reeders.

VI. Maar het Volk van 't gebleeve Schip, Schepen en Goederen daar by zynde, en de goederen hebbende helpen bergen, zullen uit het zuivere vierde part van al 't geborgene, de Maantgelders van 'r Schip hun bedongte Maantgeldt, en de Parteniers voor hun gedaanen arbeid, Maantgeldt tot 20 guldens 's maands genieten, tot het blyven van 't Schiptoe, alzo de Parteniers in dat geval als Maantgelders tegens de gemelde 20 guldens 's maands worden geconfidereert, te reekenen van degeldelooze maandt,
doch

doch het voorfz. vierde part zoo verre niet konnende ftrekken, zal een ieder, zoo Maantgelder als Pattenier. naar advenant moeten miffen, en 't geene boven de voorfz. Maantgelden van 't zelve vierde part overfchiet, zal komen ten profyte van de Reeders.

VII De Commandeur die eenig Goed bergt, zal de bedonge portie reekenen, ten aanzien van zyne Partiniers, naar advenant van 't Capitaal dat 'er van komt, gereekent het zelve Capitaal als vangft van Traan en Baarden; maar de Maantgelders zullen 'er niet van genieten, en zullen vyftig quardeelen Traan, en zeffien hondert pond Baarden voor een Vifch gereekent worden, 't geborgene tot Capitaal te maaken, en de Traan en Baarden te begrooten naar de Markt.

VIII. Alzulke Goederen geborgen en in 't Schip zynde, zal alle voorval van fchade en avery zoo wel fubject zyn als eigen goedt

IX. Iemandt in 't Ys een Vifch gedoodt hebbende, en door ongelegentheit niet konde aan Boord krygen, blyft Eigenaar zoo lange iemandt van 't Volk daar by is, en geen Volk daar by zynde, fchoon aan een Schots vafgemaakt, zal die daar by komt deeze Vifch mogen naar zich neemen.

X. By 't Landt zich bevindende, en iemandt een Vifch hebbende, mag die voor Anker, Drezge of een Touw vaf leggen, nevens een merk of boey daar op, en fchoon 'er niemandt by is, blyft ze echter voor den Eigenaar leggen.

XI. Zoo in 't gaan naar Groenlandt, onder 't Admiraalfchap, in 't defendeeren iemandt verminkt wierd, zal daar voor in redelykheit by de Gecommitteerdens van de Groenlandsche Vifchery te confidereeren, betaalt worden, en zulks te reparteren over de gantfche Vloot, zoo ook in 't wederkeeren.

XII. Eindelyk, of 't geviel dat eenige zaaken, in deezen niet aangeeroert, mogten te voorfchyn komen, zullen 't zelve by goede Mannen laaten afdoen.

Was geteekent: *Simon van Beaumont.*

Al 't geene de ondergefchreeven Gecommitteerdens ten dienft van de Vifchery hebben noodig geoordeelt, door deezen aan de Geintrefleerdens kenniffe te geeven.

Willem Bastiaanz.

Meyndert Arentsz.

Jan van Tarelink, Pieterszoon.

Lucas de Lange.

Cornelis Beets.

Simon Gerritfz. Vifser.

Albertus Doornekroon.

Seger Eenhoorn.

Cornelis Cornelifz. Blaauw.

't Luft ons nu mede een Daampft van alle de Hoofd-Reeders of Directeurs en Commandeurs over de Groenlandsche Vifchery / niet alleen van de Hollanders / maar ook van de Hamburgers en Bzeemers / ieder afzonderlyk / volgens ordze van 't A B C / hier te laaten volgen / tuffchen beiden zoo veel plaats laatende / om in vervolg van tyd / de verandering daer in boozballende / jaelyk te konnen worden ingebult :

NAAMLYST van alle de DIRECTEURS
Over de HOLLANDSCHE
GROENLANDSCHE VISSCHERY.

<i>Rotterd.</i>	{	A	driaan de Ruiter en Zoon.	Cornelis Klaafz. Groot.	} <i>Sardam.</i>		
		Abraham van der Pot.	Cornelis Jansz Aris.	} <i>Uitgeest.</i>			
		Arnoldus Beyerman.	Cornelis Muuze Blaauw.			} <i>de Ryp.</i>	
		Albert Doornekroon.	Cornelis Eenhoorn.				} <i>Zaand.</i>
		Anthoni en Hend. van Vollenhoven.	Cornelis Floris Kaars.				
<i>Amsterd.</i>	{	Antoni Waterman.	Cornelis de Lange.		} <i>Ooftzaam</i>		
		Adriaan Goutrok.	Cornelis Plaeger.				
		Albert Krainp.	Cornelis Roos.				
		Arent Claafz. Blom.	Cornelis Simonfz. Honing.	} <i>Zaand.</i>			
		<i>Sardam.</i>	{			Aris Haring.	Cornelis en Jan Honing
Arent Claafz. Blom.	Cornelis en Dirk Eyf.				} <i>Alblasse.</i>		
Arent Nanning.	Cornelis Muis.					} <i>Schieda.</i>	
de Koog.	Cornelis Amourens.						
de Ryp.	Adriaan de Lange.						
<i>Vlaard.</i>	{	Abraham vander Linde.	Dirk Klaafz. Muizer.	} <i>Sardam.</i>			
			Dirk Timmer.		} <i>Fisp.</i>		
<i>Rotterd.</i>	{	Barthold de Ruiter.	Evert van Huffen.	} <i>Rotterd.</i>			
<i>Amsterd.</i>	{	Bartholomeus van Haalen.	Elias van Laar.		} <i>Amsterd.</i>		
<i>Hoorn.</i>	{	Burger Schuurman.	Everard Burger Jans.				
<i>Purmer.</i>	{	Boudewyn Pereboom.	Eldert de Weer de Wit.				
<i>Edam</i>	{	Boudewyn Pont.					
<i>Sardam.</i>	{	Bruivis en Louwe.	Frans Karel Geun.	} <i>Amsterd.</i>			
<i>Rotterd.</i>	{	Cornelis de Ruiter.	Francois van den Bogaart.		} <i>Zaand.</i>		
		Cornelis Schaaap.	Floris Cornelisz. de Lange.				
		Cornelis van Ommeren.	Frans Verwer.	} <i>Nieuwd.</i>			
<i>Amsterd.</i>	{	Cornelis Danfer.	Gerrit van der Graas.		} <i>Rotterd.</i>		
		Cornelis Strandwyk.	Gerrit Alewyn Koning.				
		Cadet de Launay.	Gysbert de Lange.				
<i>Hoorn.</i>	{	Cornelis Avenhorn.	Gerrit en Kryn van Holft.	} <i>Krimpe.</i>			
<i>Sardam.</i>	{	Cornelis Dirkfz. Tewefz.	Gale Gales.		} <i>Amsterd.</i>		
		Cornelis Simons Muze.					
		Cornelis Michielfz. Kalf.		} <i>Geor-</i>			

<i>Amſterd.</i>	{	George Bruin.	Joost van Veen.	}	<i>Amſterd.</i>
		Grieland en Blafius.	Johannes de Wit.		
	{	Gerrit Reverant en Ja-	Iſaak Naudyn	}	
		cob Rauwenhof.	Jacob Alewyn Ghyzen.		
<i>Sardam.</i>	{	Gerrit de Vries.	Jan Wynkoop.	}	<i>Amſterd.</i>
		Godefrid Boſch.	Johannes Einthoven.		
<i>Sardam.</i>	{	Gerrit van Sante.	Jan en Jacob Blom.	}	
		Gerrit Janſz. Rog.	Iſaak Guitard.		
<i>Ooſtzaan</i>	{	Gerrit Poel.	Jan Grasper.	}	
		Gerrit Bakker.	Jan van Halen.		
<i>Zaand.</i>	{	Gerrit Beſt, Gerrit en	Jan Boterpot.	}	<i>Hoorn.</i>
		Klaas Viſ.	Jan Boendermaker.		
<i>de Koog.</i>	{	Gerrit Aris Kaaskoper.	Jacob Theengs de Jonge.	}	<i>Edam.</i>
		<i>Broek.</i> Gerrit Wagenaar.	Jan Aris Korver.		
<i>Westza.</i>	{	Gerrit Hoofd.	Jan Louwe de Jonge.	}	<i>Sardam.</i>
			Jan Moll.		
<i>Rotterd.</i>	{	Hendrik Brakeſ Wed.	Jan Rogge.	}	
		en Zoon:	Jacob en Jan Hoofd.		
<i>Amſterd</i>	{	Hendrik van Eſterwe-	Jan Dirksz. Blaauw.	}	<i>Westza.</i>
		gen.	Jacob Groot.		
	{	Hendrik van Dorſten.	Jan Honing.	}	<i>Zaand.</i>
		Hendrik Viſſer.	Jan Quickel.		
	{	Jacob Noordhy Wed.	Jan Jacobſz. Mol.	}	<i>Koog.</i>
		Jacob Beyerman.	Jacob Mol.		
<i>Rotterd.</i>	{	Jan en Paul Charron.	Jacob Soet.	}	<i>Fiſp.</i>
		Jan Seelen Dirksz.	Jan Albertſz. Boon.		
	{	Jan Heyman.	Jan van Hoorn.	}	<i>de Kyp.</i>
		Jan Rogge en Franc De-	Jofua Eenhoorn.		
	{	nik.	Jan Klaafz. Kee.	}	
		Jan, Pieter, en Abra-	Jan Moen.		
	{	ham van Tarelink.	Jacob en Dirk Mol.	}	<i>Nieuwd.</i>
		Jan du Pierou Wed.			
	{	Jacob du Pierou Janſz.	Karel Marchand:	}	<i>Amſterd.</i>
		Juſtus de Vries.	Klaas Kroon.		
<i>Amſterd</i>	{	Jacob Victor.	Klaas Groor.	}	<i>Edam.</i>
		Joan d'Orville.	Klaas Arentſz. Meyn.		
	{	Joost Voogt.	Klaas Janſz Floor.	}	<i>Sardam.</i>
		Jacob Looten.	Klaas Louwe.		
	{	Jan van Vembergen.	Klaas Wormer.	}	<i>Purmer.</i>
		Jacob Wynkoop.			
	{	Johannes Boelema.	Van der Lip en Boelema.)	}	<i>Amſterd.</i>
		Jan Spanjart.	Leendert Witte.		
			Lambert Mets de Jonge.)		

<i>Amsterd.</i>	Leendert Scheltes.	Pieter Gerbrantsz. Gorter.	} <i>Zaand.</i>
	Lyn Klaafz. Schaap.	Pieter Lubbertsz. Koop-	
<i>Sardam.</i>	{ Lourens Cornelisz. Lou-	man.	} <i>Fisp.</i>
		we.	
<i>Fisp.</i>	Lourens Mol.	Pieter Kool.	<i>Bever.</i>
		Pieter Lely.	<i>Wormv.</i>
<i>Rotterd.</i>	Matthys Bosch.	Roelof en Anthoni Eel-	<i>Rotterd.</i>
<i>Dord.</i>	Mattheus Rees Wed. en	bo	
	Zoonen.	Royestein en de Vries.	} <i>Amsterd.</i>
<i>Amsterd.</i>	Marten Loman.	Ringenberg en Bosch.	
<i>Sardam.</i>	Michiel Bruinvis.	Roelof Boot.	<i>Edam.</i>
<i>Fisp.</i>	{ Muus Mannis.		
	{ Marten Mol.		
<i>Rotterd.</i>	Nicolaus Montauban ,	Simon Groot.	<i>Sardam.</i>
	Junior.	Simon Klaafz. Baas.	<i>Zaand.</i>
<i>Sardam.</i>	Nicolaas Cornelisz.	Simon de Lange en A.	<i>Fisp.</i>
	Kalf.	Kriekeboom.	
<i>de Ryp.</i>	Nanning Teunisz.	Teunes Strop.	<i>Alkmaar</i>
		Strop en Kriekeboom.	} <i>Alkmaar</i>
		Santvliet en Stuurman.	
<i>Rotterd.</i>	Pedro Roegiers.	Tours van der Os.	<i>Zirkzee.</i>
	{ Pieter Jacobus en Abra-	Teunis Winding.	<i>de Ryp.</i>
		ham Kops.	
	Philip d'Orville.	Vechter Otto.	<i>Edam.</i>
	Pieter Verniers.	Willem van Os.	<i>Rotterd.</i>
<i>Amsterd.</i>	Pieter Kaarsgieter en Jan	Willem Bruigom en Si-	} <i>Amsterd.</i>
	Riethoven.	mon Jongewaart.	
	Pieter van Dorsten, Er-	Willem van Hoogstra-	
	ven.	ten.	
	Pieter Bock.		
<i>Hoorn.</i>	Pieter Maartsz. Hout-	Ysbrand van Grieken.	<i>Amsterd.</i>
	tuin.	Ysbraud Lely.	<i>Wormv.</i>
<i>Enkhui.</i>	Pieter Haak.		
<i>Munnik.</i>	Pieter Appel.	Zeger Mol.	<i>Fisp.</i>
	{ Pieter Gerritsz. Zalm.	Zeger Vettes.	<i>de Ryp.</i>
<i>Sardam.</i>		{ Pieter Bleeker.	
	{ Pieter Taan.		

NAAMLYST van alle de **COMMANDEURS**,
voor de **Hollandsche Groenlandsche REEDE-**
DERY naar **GROENLANDT** en de
STRAAT DAVIS op de **Wal-**
visch Vangst uitgerust.

Aldert Aldertsz.
Adam de Jong.
Adriaan Adamsz. Oom.
Adriaan de Bette.
Adriaan Feddes Bakker.
Adriaan Janz. Blank.
Abraham Ravestein.
Adriaan Breet.
Adriaan Cornelisz. Klein.
Ary Pieterz. Visser.
Adriaan Willemsz. Vader.
Aart Dirksz. van Marken.
Andries Willemsz.
Adriaan Amoureux.
Ary Crooswyk.
Aris uit de Woude.
Arent Claasz.
Adriaan Jacobsz. Oom.
Andries Frederiksz.
Adriaan Teunisz. Boxhoorn.
Arent Barentsz. Overbeek.
Adriaan Martenz. Kuiper.
Albert Pius
Andries Harmfz. Bock.
Abraham Claasz. de Haan.
Adriaan Westrik.
Ary van der Meer.
Anne Pieters Klein.
Adriaan Janz.
Auke de Vries.
Adriaan Thomasz. Smidt.
Arent Janz. Koen.
Albert Gerritsz.

Aldert Lubbertsz. Groot.

Bouwe Clynzorg.
Bruin Janz.
Broer Snyder.
Barent Zwart.
Barent Koper.
Barent Harkes.
Bruin Ockers Hogerzeil.
Baart Jan.
Baart Simonz.
Bartel Koopman.
Barent Hendrikz.
Bruin Ockerz. Hogerzeil.
Barent Jacobz. Horkes.
Barent Hansz.

Cornelis Gysbertsz. Zorgdrager.
Cornelis Olferts.
Claas Schaap.
Cornelis Eelmers.
Claas Govertz. Visser.
Cornelis Adriaanz. Klein.
Claas Pronk.
Claas Kromvinger.
Cornelis van der Hoven.
Claas Pootjes.
Cornelis Jacobz. Metzelaar.
Christoffel Hendrikz. Helmig.
Cornelis Pot.
Carsten Fredrikz.
Carsten Cornelisz. Boot.
Cornelis Janz. Spanjaart.

Cornelis Meyn de Jonge.
 Cornelis Jongkees.
 Claas de Boer.
 Cornelis Cornelisz. Ruig.
 Cornelis Jacobsz. Groot.
 Cornelis Schar.
 Claas Zeeman.
 Cornelis Sjoukes.
 Claas Pieterfz. Caferkom.
 Claas Klein.
 Cornelis Cornelisz. Klein.
 Claas Visman de Jonge.
 Claas Top.
 Cornelis van der Schelling.
 Claas Daalder.
 Claas Daniëlfz. Mayer.
 Cornelis Cornelisz. Meyn.
 Cornelis Aves.
 Claas Jurriaanzf.
 Cornelis Root.
 Claas Willemsfz. Brouwer.
 Cornelis Florisz. van de Helder.
 Claas Arentsz. Thuin.
 Cornelis Gerbrandfz.
 Claas Mol.
 Cornelis Pieterfz. Ruiters.
 Cornelis Egertsz. Vlioger.
 Claas Dammefz.
 Claas Kok.
 Cornelis Jurriaanzf.
 Cornelis Leek.
 Cornelis Janfz. Ligter.
 Claas van Marken.
 Claas Daniëlfz. van Borkum.
 Cornelis van Leeuwen.
 Claas Pranger.
 Claas Pranger de Jonge.
 Claas Valk.
 Cornelis Janse Spits.
 Claas Keuke.
 Cornelis Adriaanzf. Bakker.
 Cornelis Gieles.
 Claas Adriaanzf. de Jong.

Cornelis Pieterfz. Rykers.
 Claas Pieterfz. Rykers.
 Cornelis Janfz. Bakker.
 Claas de Leeuw.
 Cornelis Heikoms Abbo.
 Cornelis Viffer.
 Claas Janfz. Donker.
 Cornelis Halfkaag.
 Claas Visman.
 Cornelis Groenendyk.
 Cornelis Bonk.
 Cornelis Root.
 Claas Pieterfz. Top.
 Cornelis Dirkfz. Suiker.
 Cornelis Loots.
 Claas Kriek.
 Cornelis Gerbrandfz. Schagen.
 Claas Janfz. Koopman.
 Cornelis de Boer.
 Cornelis van Lover.

Dirk Janfz. Ryker.
 Dirk Pieterfz. van de Velde.
 Dirk Willemsfz. Voogt.
 Dirk Hugo Roodbol.
 Dirk Alders.
 David Janfz.
 Dirk Zachariafz. Bakker.
 Dirk Ariaansche Groof.
 Dirk Meynderfz. Spyker.
 Dirk Zwik.
 Dirk Kuiper.
 Dirk Sling.
 Dirk van der Bos.
 Dirk Elmerfz. Klank.
 Driewe Dirkfz.
 Dirk Machiëlfz. van de Velde.
 Dirk Zoetelief.
 Dirk Cornelisz. Ruig.
 Dirk Janfz. Koen.
 Doeke Sipkes.
 Douwe Sienwertfz.
 Driewe Dirkfz.

Daniel Daniels.
Dirk Dirkſz. Suiker.

Elmer Janſz.
Erik de Leeuw.
Engelbregt Couwenhoven.
Evert Bay.
Evert Willemſz. Bakker.
Erik de Leeuw.
Elmer Janſz.
Elke Cornelisz. Pauw.
Egge Rykers.
Evert Donker.

Fredrik Nanningſz.
Fulp Wybrantſz.
Fyke Reynſz.
Fredrik de Graaf.
Frans Rootkuil.
Former Hendrikſz. Neef.

Gerrit Janſz. Hoorrier.
Gerrit Ariſz. Kramer.
Gerrit Abrahamſz. Hogerwerf.
Gerbrand Remmerſz.
Gerrit Mayer.
Gysbert Jacobſz. Ommekomme.
Gerrit Willemsz. Groot.
Gerrit Berkhout.
Gillis Dingemans van der Os.
Germet Adriaanſz. Roos.
Gerrit Raw.
Gerbrand Boekholt.
Gerbrand Roos.
Gerbrand Thomaz.
Gerrit de Haan.
Gysbert Jacobſz. Pille.
Gerrit Kracht.
Gerrit Pieterſz. Kolmer.

Huibert den Draak.

Hidde de Vries.
Hendrik de Leeuw.
Huibert Adriaanſz. Viſſer.
Harmen Janſz.
Hendrik Alberts van Marken.
Heyn Meyne de Vries.
Hendrik Hoogſtaad.
Haantje Jeltjes.
Hendrik Adriaanſz.
Hugo van der Plas.
Harke Waaker.
Hendrik Verduin.
Herman Rykes.
Hendrik Molenaar.
Hendrik Booyſen.
Hemme Teunisz.
Hendrik Adriaanſz.

Ian Dirkſz. van de Velde.
Iacob de Boer.
Ian Cornelisz. Bogaart.
Ian Ioriſz. van den Broek.
Ian Iacobſz. van Bel.
Iacob Adamsz. Oom.
Iacob Hoek.
Iob van Royen.
Iacob Hugo van der Plas.
Ian Michielſz. Calff
Ian Ianſz. Goedhart.
Ian Sprüger.
Iacob Los.
Ian Karnemelk.
Ian Cornelisz. Groot.
Iacob Hagel.
Iacob Cornelisz.
Ian Thim.
Iacob Roos.
Iacob Willemsz. Leeuw.
Ian Spaander.
Ian Ianſz. Trompetter.
Iacob Lambertſz.
Iacob Cornelisz. Korf.
Ian Geus.

Ian de Vries.
 Iacobus Groeneveldt.
 Iacob Bras.
 Ian Iacobfz. Bras.
 Ian Adriaanfz. Vissler.
 Jillis Pekelharing.
 Ian Cornelifz. Prinse.
 Iacob Cornelifz. Broertjes.
 Ieremias Ieremiasfz.
 Ian Steenhuis.
 Iacob Willemfz.
 Iacob Arentfz. Zey.
 Iacob Schol.
 Ian Koog.
 Iacob Klok.
 Ian Simonfz.
 Ian Ianfz. Bruin.
 Ian de Heer.
 Ian Pieterfz. Vetschoen.
 Ian Slooper.
 Iacob Biersteker.
 Iacob Adriaanfz. 't Hart.
 Ian Gerritfz. Bondes.
 Ian Veen.
 Ian Claver.
 Iacob Simonfz. Deck.
 Iacob Pieterfz. Bakker.
 Ian Paris
 Inse Ianfz.
 Jelle Cornelifz. Zwart.
 Ian Iobfz.
 Iacob Hoogland de Jonge.
 Ietse Feckes.
 Iacob Pieterfz. Baart.
 Iacob Knaap.
 Ian Cornelis Koen.
 Jouke Hals.
 Ian Gyfen.
 Haak Goethart.
 Ian Ianfz. van de Velde.
 Iacob Gerritfz. van Emden.
 Iacob Hendrikfz. Stap.

Iacob Poelenburg.
 Ian Cornelifz. Our.
 Ian Spyker de Jonge.
 Ian de Boer.
 Ielle Pieterfz. Bakker.
 Ian Willemfz. van Galen.
 Jan Markus Verschoor.
 Ian Pieterfz. Hay.
 Ian Post
 Ian Roeloffz. Visscher.
 Ian Springer de Jonge.
 Ian Cornelifz. Kuiper.
 Ian Roeland Zweeve.
 Iacob Soet.
 Ian Byl.
 Iacob Zegerfz.
 Ian Cornelifz. Nannis.
 Ian Daane.
 Ian Sloot.
 Iacob Kammel.
 Ian Reus de Jonge.
 Ian Willemfz. Mulder.
 Ian Harmenfz. Kok.
 Ian Bakker.
 Ian Adriaanfz. de Jonge.
 Iaye Koopman.
 Ioris Pronk.
 Iacob Rintjes.
 Ian Cornelifz. Droeviger.
 Ian Spyker.
 Ian van Buuren.
 Indse Fredrikfz.
 Ian Klaafz. Bakker.
 Ian Mooy.

 Karsten Fredrikfz.
 Kryn Adamfz. Ooms.
 Kryn Heeremans.

 Leendert de Wit.
 Laurens Ariaanfz.
 Lourens Fykes.

Liewe Hals.
 Lourens Verbeek.
 Leendert Groenevelt.
 Luitje Cornelis.

 Marten Floore de Wit.
 Marten Pieterſz. Top.
 Marten Simonſz. Waling.
 Meyndert Darſcher.
 Meyndert Knol.
 Marten Pieterſz.
 Marten Zeeman.
 Meyndert Morgen.
 Marten Adriaans Groef.
 Marten Prins.
 Meyndert Loureſz.

 Outger Rep.
 Otto Alders van Molqueern.
 Ocker Bruinſz. Hogerzeil.

 Pieter Dirkſz. van de Velde.
 Pieter Pieterſz. Winter.
 Pieter Gouda.
 Pieter Gerritſz. van Emden.
 Pieter van Dam.
 Pieter Alderſz.
 Paulus de Ruiter.
 Pieter Maartſz.
 Paulus Thim.
 Pieter Franſz.
 Pieter Krefting.
 Pieter Dirkſz. Soetelief.
 Pieter Willemsz.
 Pieter Groen.
 Pieter Schol.
 Pieter Zeeman.
 Pieter Dykerman.
 Paulus Kramer.
 Pieter Valk.
 Pieter Cornelifz. Hottentot.
 Pieter Baartſz. Steenhuis.
 Pieter Nanning.

Pieter Claafz. Rykers.
 Pieter Cornelifz.
 Pieter Ianſz. Smit.
 Pieter Klaver.
 Philip Silo.
 Pieter Beurs.
 Paulus Arentſz. van de Velde.
 Pieter Agges.
 Pieter Jongekees.
 Pieter Kock.
 Pieter Eelkes.
 Pieter Schooneman.
 Pieter Jacobſz. de Haas.
 Pieter Lourenſz.
 Pieter Adriaanſz. Nierop.
 Pieter Douweſz.
 Pieter Gewelt.
 Pieter Kan.
 Pieter Willemsz. Ockes.
 Paulus Cornelifz.
 Pieter Reus.

 Quirynd Adamſz. Oom.

 Riewert Andriſz.
 Reyer Cornelifz.
 Remmert Remmerſz.
 Riewert Dirkſz.
 Reyer Cornelifz.
 Reitje Cornelifz. Bonk.
 Riewert Roelofz.
 Roelof van Keenen.
 Riewert Dirkſz.
 Remmert Gerbrantſz. Schagen.
 Reyndert Röl.
 Reyndert Schaap.

 Simon Ianſz. Walig.
 Simon Hottentot.
 Simon Quaſt.
 Sybrand de Jong.
 Simon Sleevoogt.
 Simon Dekker.

Simon Cornelisz.
 Sander Gaay.
 Sjoert Tomas.
 Simon Hendrikz. de Leeuw.
 Simon Pieterz.
 Samuel Lolling.
 Sybrant Pieterz. Rykers.
 Schouke Douwefz.
 Simon Ianz. Tel.

Tys Simonz. Wardes.
 Theunis Duif.
 Theunis Ianz. Gier.
 Theunis Paauw.
 Theunis Strop.
 Theunis Dogger.
 Tide Lolling.
 Teunis Ronge.
 Tymen Rynz.

Tymen Hendrikz.
 Teunis Adriaanz. Geest.
 Tennis Janz. Tuin.
 Tobias Boekholt.

Willem Iacobz. Krook.
 Willem de Heer.
 Willem Leeuw.
 Willem Poort.
 Willem Schokker.
 Willem Brouwer.
 Willem Koster.
 Willem Wiltfchut.
 Willem Martenz. Stent.
 Willem Ranper.
 Witte Dirks.

Zeger Iacobz. Zeger.

NAAMLYST van alle de DIRECTEURS
Over de HAMBURGER en BREMER
GROENLANDSCHE VISSCHERY.

A Rent Biljet.
Albert Br. Wreede.
Albert Bruins.
Abraham Eschbach.

Barent Berkhy Senior.
Barent Berkhy Junior.

Cornelis Laurenfz.

David Wosms.
Daniel Meinertshaage Wed. en
Erven.

Ernst Goverts Pieterfz.
Everard Knubel Wed.

Fredrik Waan.
Frans Poppe.

Gerard Gull Wed.
George en Henrik Jonquel.

Herman Munfter.
Hans van Laar.
Hendrik en Philip Otto.
Hendrik Nieuwerk.
Hans Ermteek Wed.

Johan Beets Wed. en Zoon Cor-
nelis.
Jacob de Vlieger Karelfz.

Johan de Lanoy Junior.
Johan Albert Ankelman.
Ifaak Delboe.
Johan Present.
Johan Jurge Ruter.
Johan Will: Schafhauzen.
Johan Plump.
Johan Witt.
Johan Maximiliaan Winkeler.
Johan Bernhard Mulhauzen.
Johan Henrich Gull.
Joachim Barentfz.
Jacob Lennig.
Johan Tietfen.

Lucas Kramer Wed.
Laurens Kramer.

Nicolaas Burmeester.
Nicolaas Biljet.

Pieter Eden.
Philip d'Erberveld.
Pieter Moller.

Rudolf Amfing.
Roelof Aspes.

Salomon de Vlieger.

Willem Sander.

NAAMLYST van alle de **COMMANDEURS**,
van de Hamburger en Bremer Groenland-
sche **REEDERY**, naar **GROEN-**
LANDT en de **STRAAT DA-**
VIS op de Walvisch Vangst
uitgerust.

ANdries Pieterfz.
Andries Jacobsfz.
Andries Jurgensfz.
Andries Pieterfz. Haan.
Afinus Nanningfz.
Aris de Weert.
Ariaan Broerfz.
Arent Barentfz. Overbeek.

Baltzer Man.
Boye Theunifz.
Broer Rykefz.
Bleye Michielfz.
Broer Booyfen.
Booy Riewertfz.

Claas Karstenfz.
Cornelis Riewertfz.
Christiaan Brink.
Claas Janfz.
Cornelis Cornelifz.
Claas Rootspreek.
Cornelis Fredrikfz.
Cornelis Booyfen.
Cornelis Jurgens.
Cornelis Pieterfz. Haan.
Cornelis de Vries.
Cornelis Willemfz.
Cornelis Haayen.
Cornelis Jacobsfz.
Cornelis Jurriaanfz.

Cornelis Michielfz.
Claas Dirkfz.
Claas Steneken.

Dirk Dirkfz.
Dirk Albertfz.
Dirk Tegeler.
Dirk Sielrand.
Dirk Taken.
Dirk Claafz.
Dirk Zegelken.

Efelke Ariaanfz.
Egidius Kuhl.

Fredrik Riewertfz.
Ficke Dreyer.
Fredrik Simonfz.

Gerzon Krop.
Gerrit Cornelifz. Geus.
Gerrit Andriefz.
Goltje Mencken.

Hendrik van der Smiffen.
Hans Booyfen.
Hendrik Claafz.
Hans Jurgens Duhn.
Harmen Kok.
Hans Janfz.

Hans Jaſperſen.
 Hendrik Brand.
 Hauwelke Pieterſz.
 Hans Karſtenſz.
 Hendrik Booyſen.
 Hendrik Roeloffz.
 Hendrik Leurſen.
 Hendrik Segelke.
 Hendrik Biſewig.
 Hendrik Segelke Fredrikſz.
 Herman Weſſelſz.
 Hans Heyfer.

Jan Toomſen.
 Jurriaan Hendrikſz.
 Jan Vos.
 Jan Pieterſz. Haan.
 Jacob Olkers.
 Jacob Floris.
 Jan Paap.
 Jurgen Riewerſz.
 Jochem Janſz. Vos.
 Jurgen Eſchelſz.
 Jurgen Kröger.
 Jan Jacobſz.
 Jurgen Molman.
 Jan Gerritſz.
 Jan Coordes.
 Jan Hazeloop.
 Jacob Roeloffz.
 Jochem Danquart.
 Jacob Jacobſz.
 Johan Gurviſ.
 Johan Rabbe.
 Johan Riewertſz.
 Jan Weſſelſz.

Karſten Janſz.
 Karſten Cornelifz.

Laurens Pieterſz. Haan.
 Laurens Booyzen.
 Leendert Rykſz.

Laurens Hendrikſz.
 Meyndert Pieterſz. Haan.
 Michiel Feddes.
 Matthys Claafz.

Nanning Booyſen.
 Nanning Nanneſz.

Otto Segelke.

Pieter Pieterſz.
 Pieter Booyſen.
 Pieter Janſz.
 Pieter Molman.
 Pieter Dolk.
 Pieter Janſz. Poen.
 Pieter Vlielande.
 Paul Paulſz.
 Pieter Riewertſz.
 Pieter Bruin.
 Paul Booyſen.
 Pieter Labéc.

Roelof Roeloffz.
 Reikmer Roeloffz.
 Roelof Walman.
 Riewert Jacobſz.
 Riewert Fredrikſz.
 Ryke Haayen.
 Reynert Jacobſz.
 Roelof Booyſen.

Simon Hendrikſz.
 Simon Booyſen.
 Simon Pieterſz.

Tjerk Rintjes.
 Tonjes Meyer.

Volkert Roeloffz.
 Volkert Nanningſz.

Volkert Roelofz. Junior.
Volkert Paulz.

Willem Willers.
Willem Ariaanz.

Willem Cornelisz.
Willem Dirksz.

Zwen Pieterz.
Zwen Andriesz.

B Y V O E G Z E L.

Pag. 237. hoegby onderaan na het woordt gezien : en gebangen / want met de Dissen die in de volle zee gebangen worden / heeft men merder moeten om die dooz 't holgaande water te kommen dooden.

Pag. 238. regel 26. booz te Zembla , lees Nova Zembla , en regel 35. booz Disch die Jaarlijk gewoon was ; Lees Dissen die Jaarlijk gewoon syn.

Pag. 239. regel 8. booz Fransen / lees Fransen en Dijkapers / en regel 34. booz Keers-Kaar , lees Keerens Kaar.

Pag. 244. regel 17. na het woordt booztbringt / hoegby : gelyk men in de gebangen Wyfjes Walvissen de Jonge ongebooren Dissen heeft gebonden ter lengte van drie tot vyf voeten / en de zelve uitgenomen / in Hollandt gebragt. Ook heeft men verscheidenmaale de Walvissen te zamen zien genereren / staande met de hoofden om hoog / en buiken tegen elkander. De Mannetjes Walvisch is van een Ceellid ter lengte van vyf of zes voeten verzien / en de Wyfjes hebben naby het hoofd twee borsten aan welker teepels de Jonge Walvissen zuigen / zynde de melk wit en zeer vet / dog walgelyk dooz haare geilheit en overbloedige vertigheit. Deshalven — —

C. G. Z O R G D R A G E R S
H E D E N D A A G S C H E
G R O E N L A N D S C H E
W A L V I S C H V A N G S T.

In alle haare Hoedanigheden, Behandelingen en 't Scheepsleven beschouwt.

Behelzende de uitrusting der Schepen, de aanneeming van 't Volk, het koershouden naar Groenlandt, en welke bedieningen op de Neering gedurende de Visschery worden waargenomen; verders de t'huiskomst der Schepen en afdanking van 't Volk; als mede hoedanig de Traan gekookt en Baarden gezuivert worden.

GROENLANDSCHE WALVISCHVANGST.

In haare Behandeling en byzonder Scheeps-
leeven en gedrag beschreeven.

Nat dat wy boornamentlyk ter onderwys van noch jonge en weinig erbaaren Commandeurs en andere Bedienden van de Groenlandsche Disscherp/ byeedvoerig genoeg in onze afgehandelde Beschryving hebben uitgelwd/ en dooz naastige opmerking en eigen erbaarenheit/ deeze onze gedachten meer ten nutte van hun/ dan vooz opmerkende Boekoeffenaars ter neer gestelt; zoo hebben we daarom ook veele geringe/ doch echter wel weetenswaardige zaaken/ deeze Disscherp aangehoorig/ allen Commandeurs zoo wel als ons bekend/ met voozdacht aldaar overgestagen/ zulkz onze redeneering daar dooz niet buiten haar gewoosicht wierde gestelt/ noch den onderwezenen mogte belemmert hebben: Doch wy zullen nu kortelyk al wat diesz aangaande is/ hier van melding doen.

Hoedanig de GROENLANDSVAARERS worden
uitgereed.

DE Keedery willende Schip of Schepen tot de Groenlandsche Disscherp uitrusten/ zoo bestaat de zelbe uit een Maatschapp van eenige Persoonen die dan gezamentlyk een Vleet of Armazoen doen verbaardigen/ zynde deeze Maatschapp in $\frac{1}{24}$, $\frac{1}{12}$, $\frac{1}{6}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{2}$ parten verdeelt; hier toe word gemeenlyk een der Meede- of Hoofd-Keeders tot Boekhouder of Directeur aangestelt/ die met bewilliging der gezamentlyke Belanghebbers een bequaam en ervaren Persoon tot Commandeur aanneemen/ om met deeze Vleet op de voozhebbende Walvischvangst in Zee te gaan/ en 't gezag van dien op zich te neemen.

Wanneer men zodanig een Vleetwerk gereed maaken zal/ boornamentlyk als het gansch nieuw word aangelegt/ en een Schip daar toe uitgehaalt/ laat den Boekhouder ondertusschen veele goederen daar

Voorafgaande toebe-
reidselen,
tot de Wal-
vischvangst.

330 Hedendaagsche Groenlandsche Walvischvangst, toe/ in de Maanden November of December bpeen zaamen; en word dan ook dooz den zelven een bequaam Schip gehuurt/ om in 't aanstaande Boorzaar op de Walvischvangst uit te rusten. Deeze Groenlandsche Schepen zyn naar maate van de Vleet en Equipage dusdanig:

Welke Schepen daar toe bequaam en noodig zyn.

	voet	lang.	wyd.	hol.	't dek.		Sloep.	Mannen.
Een Schip van	100	26	11 $\frac{1}{2}$	6	} vereifcht een Vleet van	} 5 ^{en}	4	28
	107	28	12	6 $\frac{1}{2}$			6	35
	112	29	12 $\frac{1}{4}$	7			7	42
	118	30	12 $\frac{1}{2}$	7 $\frac{1}{4}$			7	50

welke Schepen/ booz van de Steben/ tot achter aan de Fokkerust met een eiken bozflap moeten verdubbelt zyn/ en verder insgelyks ter zyde tot achter aan de Daalbank verdubbelt en met Pzere Bouten of Spuhers wel gehecht en verzien; 't zy het Schip nieuw is of weleer in Zee geweest/ echter is 't noodig dat men hier booz zooge draagt/ op dat het te beeter tegens 't Groenlands Hs bestaan kan/ om het Schip daar dooz niet te verliesen/ of genootzaak te worden met het zelve naar Spitsbergen te zeilen/ de Visscherij te staaken/ en het aldaar te doen kalesaten/ gelyk nogtans dikmaals geschieden moet.

Hoe deeze Schepen noodwendig moeten verzien worden. en waar van.

Indien men zelf een Schip tot de Vleet koopt / laat men 't berholgens wel verdubbelen/ en zulks tot aan de achtersteben toe/ als ook onder 't Blak tot aan de Kiel. Wanneer men een oude Vleet heeft gehoekt/ moeten de Vaten verhaalt of verkoopt worden en met nieuwde hoopen verzien/ die omtrent tien voet dienen lang te zyn; dit word gemeenlyk dooz den Kuiper gedaan / die met de Vleet naar Groenlandt vertrekken zal. Hier booz geniet deezen Kuiper 3 $\frac{1}{2}$ stuiver booz 't Quardeel/ als mede booz de Pppen/ maar booz de halve Quardeelen worden dze halben booz twee heelen gereekent. Als 'er eenige vaten beschadigt zyn/ 't zy den bodem uit of koppen af/ daar booz geniet den Kuiper een byzonder arbeidsloon/ te weten: byf stuivers booz ieder vat of anderz word hem dit onder dagloon voldaan/ gemeenlyk op 24 stuivers 's daags en byz drank uitkomende. Deeze dus verhaalde Vaten in de Schuit afleeberende/ ontfange hy van ieder volle Schuit zes stuivers. Ook moet men den Kuiper van biesen/ kryt en spuhers verzien.

Toetfel voor den Leeftozt, en hoe verzaardigt.

In de Maand Maart is 't wanneer men de Dictalie tot de uitruyting begint gereed te maaken; als dan geeft men last om hard Brood te laaten bakken/ uit $\frac{1}{2}$ Rogge en $\frac{1}{2}$ Tarw bestaande. Doozaf verzoekt men van den Impostmeester van 't gemaal een Cedul van - - - zakken Rogge en - - - zakken Tarw tot Brood naar Zee booz den Bakker - - - - - vernits men $\frac{1}{2}$ minder als den vollen Impost betaalt. Om dan 18 vaten Hardeblood te laaten bakken/ heeft men daar toe noodig:

24 zakken

In haar byzonder Scheepsgedrag Beschreeven. 331

24 zakken Rogge, als deeze 't Laft 103 g. guld kost,			
komt de zak tot	-	-	f 4 = is f 96 = - -
12 zakken Tarw, als deeze 't Laft 154 g. guld. kost,			
komt de zak tot	-	-	f 6 = is f 72 = - -
Voor den Impoft op de Rogge tot 17 $\frac{1}{2}$			
stuiw. de zak	-	-	f 21 = 4 = -
Voor den Impoft op de Tarw, tot 35			
stuiw. de zak.	-	-	= 21 = 4 = -
			<hr/>
			f 42 = 8 = -
Voor de Ceelen	-	-	= 8 = 8
			<hr/>
			= 42 = 16 = 8
't Maalloon van de Rogge tot 3 stuiw.			
de zak	-	-	f 3 = 12 = -
't Maalloon van de Tarw toe 4 $\frac{1}{2}$ stuiw.			
de zak	-	-	= 2 = 14 = -
			<hr/>
			= 6 = 6 = -
Voot 't bakloon tot f 2 = - de zak	-	-	= 72 = - = -
			<hr/>
Kosten dan deeze 18 Vaten Hardbrood, ieder op			
200 fl gerekent	-	-	f 289 = 2 = 8

In April laat men 't weeke Roggenbrood bakken/ waar toe dan omtrent 12 of 14 zakken gebezigt worden.

12 zakken Rogge tot 103 g. guld. 't Laft, is de zak			
tot	-	-	f 4 = - - - - f 48 = - - -
Voor den Impoft tot 17 $\frac{1}{2}$ stuiw. de zak	-	-	f 10 = 12 = -
Voor de Ceel	-	-	= 4 = 4
			<hr/>
			= 10 = 16 = 4
't Maalloon tot 3 stuiw. de zak			
	-	-	f 1 = 16 = -
$\frac{1}{2}$ Scheepel Zout	-	-	= 15 = -
Bakloon van 336 halve Brooden			
tot 1 stuiw.	-	-	= 16 = 16 = -
			<hr/>
			= 19 = 7 = -
			<hr/>
Zo dat deeze 336 halve Brooden kosten:	-	-	f 78 = 3 = 4

De zemel/ die van deeze Rogge en Tarw komt/ word voor een gedeelte onder 't weeke Brood gebezigt/ en 't overige by een opgehoopte maat verkocht.

Men zou bereiffchen dat hier de noodige Scheepsvoorraad en Leeftocht

332 Hedendaagsche Groenlandsche Walvischvangst,
tocht beschreeven wierde/ die naar maate van den Manschap moet op
gedaan worden/ en waar van wy hier een Lyst zullen laten volgen;
te weeten/ vooz een Schip voerende:

4 Sloepen met 28 Eeters	} ieder zoo veel als noodig zy.
5 Sloepen met 35 Eeters	
6 Sloepen met 42 Eeters	
7 Sloepen met 50 Eeters	

LYST van den LEEFTOCHT tot uitrusting van een Schip naar Groenlandt, met 4 Sloepen en 28 Eeters.

13 V Aten hard Brood.	2 Loot Nagelen.
12 Zakken week Brood.	2 Loot Foely.
1 Vaatje Beschuit.	2 Loot Kaneel.
1 Vaatje Meel.	2 Loot Notemuskaat.
16 Zakken Gort.	20 Vaten Bier.
12 Zakken graauwe Erreten.	4 Halfvaten beste Bier.
12 Zakken witte Erreten.	3 Halfankers Wyn.
7 Tonnen Vleesch.	1 Halfanker Brandewyn,
12 Vierendeels Boter.	2 Ankers Jenever.
500 fl Soetemelks Kaas.	2 Ankers Azyn.
350 fl Edamsche Kaas.	1 Vleskelder Rinsen Annys.
400 fl Spek.	1½ Vierendeel Mostert.
800 fl Stokvisch.	18 Vaamen Brandhout.
100 fl Siroop.	22 fl Kaarssen.
6 fl Pruimen.	6 Vaten of 9 Ton Turf.
4 fl Rozynen.	2 Halfvaten Greene Zaagsel.
6 fl Vygen.	2 Zakken ongerafineert Zout.
2 fl Stoksuiker.	Eenige Rollen Stopdoek.
4 fl Brood of Poeyer Suiker.	Sponssen, Biezen, Kryt en
4 fl Koffi.	andere Kuipers behoeften.
2 fl Peper.	Hey en Reys Bezems.
	25 fl Buskruit, Kogels van 1 of
	2 fl Musketkogels en Hagel,

LYST

LYST van den LEEFTOCHT tot uitrusting
van een Schip naar Groenlandt, met 5
Sloepen en 35 Eeters.

15	V	Aten hard Brood.	2	Loot Notemuskaat.
16	Zakken	week Brood.	25	Vaten Bier.
1	Vat	Beschuit.	6	Halfvaten beste Bier.
1	Vaatje	Meel.	2	Ankers Wyn.
18	Zakken	Gort.	1	Halfanker Brandewyn.
14	Zakken	grauwe Erreten.	2	Ankers Jenever.
14	Zakken	witte Erreten.	1	Vleskelder, dubbelde Annys,
8	Tonnen	Vleesch.	1	Lavas, Lepelbladen, enz.
13	Vierendeels	Boter.	$\frac{1}{2}$	Aam Azyn.
600	ff	Zoetemelks Kaas.	1	Vierendeel Mostert.
400	ff	Edamsche Kaas.	26	Vaamen Brandhout.
500	ff	Spek.	25	ff Kaarssen.
900	ff	Stokvisch.	1	Vaatje Houtskoolen.
100	ff	Siroop.	6	Vaten, of 9 Ton Turf.
6	ff	Pruymen.	2	Halfvaten greene Zaagfel.
4	ff	Rozynen.	1	Eenige Rollen en Stopdoek.
6	ff	Vygen.	1	Sponssen, Biezen, Kryt en
5	ff	Brood of Poeyer Suiker.	1	andere Kuipers behoef-
4	ff	Koffi.	1	ten.
2	ff	Stoksuiker.	15	Bossen Zwavelstokken.
2	ff	Peper.	25	ff Buskruit.
2	Loot	Nagelen.	1	Kogels van 1 of 2 ff.
2	Loot	Foely.	1	Musket Kogels, en Hagel.
2	Loot	Kaneel.	1	Hey en Reys-Bezems.

LYST van den LEEFTOCHT tot uitrusting
van een Schip naar Groenlandt, met 6
Sloepen en 42 Eeters.

18	V	Aten hard Brood.	20	Zakken grauwe Erreten.
18	Zakken	week Brood.	18	Zakken witte Erreten.
1	Vaatje	Beschuit.	9	Tonnen Vleesch.
1	Vaatje	Meel.	700	ff Zoetemelks Kaas.
15	Vierendeels	Boter.	600	ff Edamsche Kaas.
20	Zakken	Gort.	600	ff Spek.

334 Hedendaagſche Groenlandſche Walviſchvangst,

1000	℔ Stokviſch.	2	Loot Foely.
30	Vaten Bier.	2	Loot Kaneel.
7	Halfvaten beſte Bier.	2	Loot Notemuskaat.
3	Ankers Wyn.	1	Vleſkelder met Rinſe Annys, Lavas, Lepelbladen, enz.
$\frac{1}{2}$	Anker Brandewyn.	26	Vaam Brandhout.
2	Ankers Jenever.	25	℔ Kaarſſen.
$\frac{3}{4}$	Aam Azyn.	6	Vaten of 9 Ton Turf.
$1\frac{1}{2}$	Vierendeel Moſtert.	2	Halfvaten greene Zaagſel.
100	℔ Siroop.	6	Rollen Stopdoek.
6	℔ Pruiſmen.	Sponſſen, Biezen, Kryt en andere Kuipers behoeften.	
4	℔ Rozynen.	Hey- en Reys Bezems.	
6	℔ Vygen.	15	Bos Zwavelſtokken.
2	℔ Stokſuiker.	25	℔ Buskruit.
5	℔ Brood of Poejer Suiker.	Kogels van 1 of 2 ℔.	
4	℔ Koffi.	Musket Kogels en Hagel.	
2	℔ Peper.		
2	Loot Nagelen.		

Hoe men de
Schepen be-
ballaſt.

Het Schip uit zyne winterlaag gehaalt / gehaleſaat zynde en op
Stroom gebragt / komt in 't laaſt van Maart den Commandeur met
agt of tien Perſoonen aanboord / om alles gereed te maaken / en de leege
Waten over te neemen / die in 't Kluin geburgen wozen / waar nevens
een gedeelte berkenbrandhout gebruykt woꝝd / om de Waten vaſt te ſtou-
wen en tuſſchen beiden aan te vullen.

En den
Maſſchap
huurt.

Vervolgens pompt men dan omtrent 200 Waten of de twee onderſte
laagen vol zout of brak water / om 't Schip vooz ballaſt te dienen.
Heeft men ernige pzerebandz vaten / plaatſt men ze onder en omtrent
het groote Luik in 't ſtenggat.

Ook moet de Dooꝝboeg van binnen tegen de Wanden aan tot de on-
der Deckbalk / aan weerzyde wel geſtut woꝝden / op dat het Schip in en
tegen 't Ijs zeilende / te beter moge beſtant zyn.

Allenkz den tydt naaderende om 't verdere Scheepsvolk te huuren /
alſdan begeeft zich gemeenlyk den Commandeur naar Amſterdam of
andere Plaaſten / van waar hy met zyn Schip woꝝd uitgeruſt / alwaar
in een Herberg / ieder Huurling / gehuurt zynde / tien of twaalf ſtuivers
wynkoop geeven moet / en vervolgens naar een of twee dagen met zyn
kooſgoed / kiſt en pluimje t' Scheep komen. Midlerwyl woꝝd dan het
onderſtaande Armazoen of de Vleet naar 't Schip gezonden / alſ mede
alle den Leſtocht aan boord gebragt. Vervolgens komt 'er een Verſch-
water Schip mede aan boord leggen / waar uit men omtrent 25 of 30
vaten met verſchwater vult en oberpompt / om geduurende de reis de
ſpyz te kooken.

Wat tot een
Groenland-
ſche Vleet
word ver-
eifcht

LYST

LYST van een GROENLANDSCHE VLEET.

Of

ARMAZOEN met 6 Sloepen en 42 Man.

450. **N**ieuwe Vaten of
 Quardeelen van
 17 Stekannen tot
 $f 4\frac{1}{2}$ 't Vat. - - $f 2025^{\circ} 0$
 30. Pypjes tot $f 4$ - = $120^{\circ} 0$
 50. Halfjes Vaten tot
 $f 2\frac{1}{2}$ - - - - = $125^{\circ} 0$
 100. Oxhoofden tot $f 1$ = $100^{\circ} 0$

$f 2370^{\circ} 0$

Touwerk:

60. Nieuwe Walvischly-
 nen, ieder 125 Vade-
 men lang, weegende
 75 of 80 lb tot 44
 stuiv. - - - = $960^{\circ} 0$
 3. Troffen tot Voorgan-
 gers 36 vaam lang,
 dik 90 draaden, wee-
 gende 55 lb tot 9 stuiv. = $24^{\circ} 10$
 1. Kenter-lyn, 66 vaam
 lang, dik $4\frac{1}{2}$ duim,
 weeg. 180 lb tot $3\frac{1}{2}$
 stuiv. - - - = $31^{\circ} 10$
 1. Kenter - Leng, 14
 vaam lang, dik $6\frac{1}{2}$
 duim, weeg. 120 lb .
 tot $f 36$ - 't Schip lb = $14^{\circ} 0$
 1. Topreep, 16 Vaam
 lang, dik $5\frac{1}{2}$ duim,
 weeg. 100 lb - - = $12^{\circ} 0$

$f 3412^{\circ} 0$

Ⓜ p

- Komt van hier nevens $f 3412^{\circ} 0$
 2. Troffen tot Taakels
 en Loopers. weeg.
 170 lb - - - = $19^{\circ} 15$
 1. Manteltros, weeg.
 110 lb - - - = $13^{\circ} 0$
 Touwerk tot Grond-
 touwen, en Strop-
 pen tot Takels en 2
 Hangers, weeg. 180
 pond. - - - = $21^{\circ} 10$

Blokwerk:

1. Kenter-Jyns Blok, met
 3 Pokhoute Schy-
 ven. - - - = $8^{\circ} 0$
 1. Kenter-Jyns Blok met
 2 Schyven - - = $6^{\circ} 0$
 6. Dubb. Bloks tot de
 Sloepen onder de
 Galg, waar van 4 met
 3 Schyven en 2 met 2
 Schyven. - - = $16^{\circ} 0$
 4. Enkelde Bloks tot de
 zelve - - - = $4^{\circ} 0$
 2. Enkelde Spek - Kar-
 naat Blokken - - = $2^{\circ} 8$
 9 Takel - Bloks. 2.
 Neus-Jyn Bloks. 1.
 Dubbeld. Te zaa-
 men voor de Sloep
 Takels. - - = $18^{\circ} 10$

$f 3521^{\circ} 3$

Komt

Komt van de andere	
Zyde	f 3521 = 3
2. Dubbelde Spektakel Bloks	4 = 0
4. Enkelde Spektakel Bloks	6 = 0
1. Enkelde Blok voor de Cluis.	2 = 0
4. Enkelde Bloks tot de Grondtouwen en om de Sloepen te forren	1 = 12
2. Kinnebaks Bloks, om de Lynen in te haalen	1 = 10
1. Greene Waterpomp, 14 voet lang, en yzer beflag	7 = 0
5. Nieuwe Sloepen tot f 70 =	350 = 0
1. Sloep met de kooker	74 = 0
Voor 't verwen	12 = 0
6. Sloeps Kompassen	1 = 16
60. Nieuwe Riemen	60 = 0
100. Roeidollen	1 = 16
50. Stuurders dollen	0 = 15
50. Eike Harpoen Stokken	20 = 0
25. Ysboomen.	21 = 5
600. Sponfen tot de Vaanten	7 = 10
Kuipers Gereedschap:	
1 Strykbank	2 = 10
2. Beytels in de zelfve	1 = 4
1. Sponsboor	4 = 10
1. Kraanboor	1 = 5
Zeildoek:	
6 Sloeps Zeilen van 100 Ellen, Vlaams Linnen en maakloon	50 = 0

f 4151 = 16

Komt van hier nevens f	4151 = 16
1 Spekmaniering van 9 Ellen Kanefas, en maakloon	5 = 8
1. Waterflang, van 14 ells beste Kanefas, en maakloon	10 = 10
40 Ellen oud Zeildoek tot Sloepskleedjes	10 = 0

Yzere Gereedschappen:

40. Nieuwe Harpoenen	60 = 0
10. Oude Harpoenen	4 = 0
50. Nieuwe Lenffen	75 = 0
6. Walrus Harpoenen	4 = 10
9. Walrus Lenffen	4 = 10
7. Neushaaken, van 100, 70, 60, 56, 52, 33 en 30 ℓ te famen 400 ℓ	80 = 0
6. Sloeps Dreggen	9 = 12
1. Yszaag	16 = 0
10. Spekmeffen	20 = 0
5. Baardmeffen	10 = 10
7. Kapmeffen	14 = 14
6. Strantmeffen	12 = 12
4. Bankmeffen	7 = 12
4. Ysbylen	8 = 0
6. Paar Ysfooren	3 = 12
6. Baardklaauwen	8 = 8
6 Sloepskapbyltjes	4 = 10
12. Handhaakjes	2 = 8
12. Bankhaakjes	1 = 4
12. Sloepshaaken	2 = 2
10 Haakje Pieks	2 = 0
3. Spekhaaken	1 = 4
4. Mallemokshaaken	1 = 0
6. Haaken tot Ysboomen	1 = 16
20. Prooken tot Ysboomen	4 = 0

f 4536 = 18

Komt

In haar byzonder Scheepsgedrag Beschreven. 337

Komt van de andere Zyde f 4536=18

6. Sloeps Marlpriemen =	0=12
4. Driekante Vylen - =	1= 0
3. Platte Vylen - - =	0=15
4. Schraapers - - =	1=14
2. Yzere Mookers - - =	2=10
1. Koevoet - - - =	1=16
4. Taakelhaaks tot de Sloepen, 10 gemeene Haaks. Kleine W: Handen - - - =	10= 3
12. Kleine Wanthaakjes =	2= 0
1. Lenskift - - - =	3= 0
1. Harpoenkift - - =	3= 0
Een party Spykers =	6= 0
Koper Koks-goed en andere Gereedschappen:	
1. Roodkopere Vleeschketel en deksfel, weeg. 45 ℔ à 15 stuiv. - =	33=15
1. Erretketel en deksfel weeg. 32 ℔ - - =	24= 7
1. Gortketel ea deksfel weeg. 28 ℔ - - =	21= 0
1. Geelkopere Visketel, weeg. 14 ℔ en 't yzere Hengsel - - =	11= 6
1. Roodkopere Doospot weeg. 14 ℔ met een Yzer Hengsel - =	10=16
1. Kopere Pikpot, weeg. 13 ℔ - - - =	10= 0
3. Kopere Traanpompen weeg. 36 ℔ met 2 yzers tot de Pompstokken - - - =	27= 0
1. Kopere pomp, weeg. 16 ℔ - - - =	13= 0
1. Roodkopere Traanrechter weeg. 8 $\frac{1}{2}$ ℔ =	6= 7

f 4726=19

Komt van hier nevens - f 4726 19

1. Kopere Gortpan =	3=10
1. - - Dooppan - =	3= 0
1. Kleine Dooppan - =	1=15
1. Kopere Lepel met een yzere Steel - =	1=16
1. Kopere gegate Lepel =	1= 8
1. Koffi Ketel - - =	3= 3
1. Schuimspaan - - =	1= 8
2. Kopere Hanglampen =	2= 8
1. Koekepan - - - =	1=15
1. Tabaks Confoor =	1= 4
1. Kopere fontein Handwasbakje - - - =	5= 0
2. Bierkraanen - - =	1=10
2. Vertinde Wynkraanen - - - =	1= 8
1. Handblaker - - =	1= 0
1. Snuiter - - - =	0=16
Blikwerk:	
1. Groote Lynoly Fles =	3= 0
1. Boomoly Flesje - =	1=10
1. Spesfery Trommel =	2= 0
1. Koffi Trommel - =	0=18
1 Vullis Bakje - - =	0= 6
1. Schryfstaatje - =	0=16

Tin-Koksgoed:

10. Ronde Tinnelepels =	1= 0
4. Langwerpige Lepels =	0=12
1. Zoutvaatje - - =	0= 6
1. Wyntrechter - - =	0= 5
1. Bierkan - - - =	1=15

Koks en andere Goederen:

2 Yzere Spekvorken =	0=18
4. Yzere Kaarssteekers =	0= 4
1. Kaarshanger - - =	0= 2
1. Tang - - - =	1= 0
1. Tang in de Kajuit =	1= 8

f 4774= 0

Komt

Komt van de andere Zyde f 4774= 0

1. Blaasbalg	=	2= 0
1. Blaasbalg voor de Kajuit	=	1= 0
2. Vuurflag Laadjes	=	0= 8
1. Slypbord	=	0= 5
1. Stokboender i Stoffer	=	0=18
3. Beflagen Ballaft Schoppen	=	1=10
1. Slypsteen	=	2= 8
6. Wettfeenen	=	1= 4
3. Broodkorven	=	2= 5
7. Grootte holle houtte Bakken	=	2= 2
8. Vlakke Bakken	=	1=12
12. Houtte Tafelborden	=	0=12
4. Enkelde boter Schaa-len	=	0= 8
1. Dubbelde	=	0= 4
6. Dooplokjes, 5 Zoutlokjes	=	0= 8
1. Houtte koks water Pompje	=	1= 2
1. Booterspaan	=	0= 3
1. Moutje	=	0= 8
1. Azyntap, i Schuurbak	=	0= 5
6. Grootte en 6 kleine houtte lepels	=	0=12
8. Aarde Bierkannen	=	1=12
1. Grootte Bierkan	=	0= 8
12. Aarde Tafelborden	=	0=15
4. Witte aarde Schotels	=	1= 0
3. Witte aarde Koppen	=	0= 6
2. Boter Schotels	=	0= 3
1. Aarde Confoor	=	0= 2
1. Smoorpan, 2 vlakke pan. en 2 dooppaen.	=	0=12
1. Gaate Schotel	=	0= 3
14. Potten	=	0=10
3. Roofschotels, 1 Pan	=	0=11

f 4799=16

Komt van hier nevens - f 4799=16

9. Paar Porcelain Koffi goed	=	6= 0
1. Spoelkom	=	0=16
1. Spiegel in de Kajuit	=	1=16
3. Bierglazen	=	0=13
12. Wynroemers	=	2= 8
12. Servetten	=	6= 0
2. Tafellakens	=	3=12
1. Vleskelder met 9 Vlesfen	=	3= 0
1. Boek van de Christelyke Zeevaart	=	2= 0
6. Pfalmboekjes	=	2= 8

Hout-Waaren tot
Scheeps-gebruik:

1. Greene Balk tot de Sloepsgalg, lang 33 voet, dik 10 of 12 duim	=	f 12=0
Maakloon	=	2=0
4. Pokhoutte Schyven	=	3=8
	=	17= 8
1. Spekfpil en klampen, met maakloon	=	8= 10
1. Sloeps Braadfpit, 6½ voet lang, 11 duim dik	=	1=10
6. Sloeps Masten	=	3= 0
30. Kapravens Sparren tot Lensftokken	=	13= 0
2. Juffer Sparren, lang 18 voet	=	0=12
20. Tingels en 10 Latten	=	1= 5
8. Latten ter zyde van 't Schip	=	2= 4
2. Greene Ribben, lang 18 voet dik 5 of 6 duim	=	3=15
1. Rib 3 of 4 duim. 2 Ribben, 2 of 3 duim	=	2= 8

f 4882= 1

Komt

In haar byzonder Scheepsgedrag Beschreeven.

339

Komt van de andere Zyde f 4882= 1 / Komt van hier nevens f 4902=19

6. Eike Maatbalkjes = 3=18	2. Deelen, lang 12 voet = 1= 2
12. Brooddeelen, dik 1 duim - - = 6= 6	3 Greene Einden, lang 7 voet - - = 2= 5
3 Spekgootsdeelen, lang 30 voet. 1½ duim dik - - = 4=10	9½ Duims Bladen wagenschot - - = 7=13
4. Denne Deelen, lang 18 voet - - = 2= 8	4. 1 Duims Bladen wagenschot - - = 4= 8
1. Greene Deel voor de Spekbank, lang 26 voet, dik 2 duim = 2 0	2. 1¼ Duims Bladen wagenschot - - = 2=12
2. Deelen, lang 24 voet = 1=16	4 ½ Duims Bladen wagenschot. - - = 2=12
	4. Marslatten - - = 1= 0

f 4902=19

Beloopende zodanig een Vleet - - - f 4924=11

De Hoofd-Reeder of Boekhouder verzorgt nu van 't Conbop't Amsterdam / Sardam / of andere plaats van waar het Schip wordt uitgerust / een Paspoort / en moet aldaar Borge stellen of teekenen / dat het Schip en de Laading by behoude reize wederom binnen deeze Nederlanden zal moeten retourneeren; betaalende:

Voor de Borg Ceel - - = f 1=10
't uitgaande Paspoort - - = 1= 4
ter Secretary - - - = 1=10

f 4=4

Omtrent den 6 of 8ten April monstert men alle het Scheepsvolk; alsdan begeeven zich den Boekhouder en Commandeur te schiep en in de Kajuit / laatende door den Kajuitwachter het volk een vooz een binnen komen. Doozaf ontfangt den Commandeur f 100= of f 150= - op hand; vooz 't helpen bevoorden en gereedmaaken van de Equipagie f 25= - bedingende verders vooz ieder Quardeel Spek of Craan ('t Quardeel op 12 Stekammen gereekent) 300 hy in de vangst opdoen mogt 20 of 25 stuivers; als mede vooz ieder Walvisch of der zelve Walvischbaarden f 20 of f 25= -

Monstering van 't Scheepsvolk en hoe.

Vervolgens geniet de Stuurman f 67= of f 65= op hand / en van ieder Quardeel Craan 16 of 17 stuivers. De Harpoeniers ontfangen ieder f 50= of f 55= op hand / en genieten van 't Quardeel Craan 14 of 15 stuivers / ook wel iets meer / doch niets vooz de Baarden. De Opperspekshuyder heeft 5 gulden van de Bisch / en de Onderspekshuyder 50 stuivers. Die geenem die by Maandgeld gehuurt worden / zyn de volgende:

		s'Maands
Timmerman	- - -	f 36 = of f 40
Bootsman	- - - -	= 28 = - = 0
Kok	- - - -	= 28 = - = 0
Kuiper	- - - -	= 28 = - = 0
Chirurgyn	- - - -	= 26 = - = 0
Noch voor de Medicamenten en Kist.		
eens voor al		- 26 = - = 0
Schieman	- - -	= 25 = - = 0
't Gemeene Vaarensvolk of Matroo-		
zen, ieder		= 18 = of f 20
Jonge Matroozen, ieder	- - -	= 14 = of f 15
Koksmaat	- - -	= 12 = = = 0
Kajuitwachter	- - -	= 10 = of f 11

Geelyk breedet in deeze volgende Monster-Rol is te zien.

MONSTER-ROL van MONSTER-ROL van

Algemeene
Monsterrol.

't Schip het Wapen van Texel, in de Hollesloot gemonstert, en met 4 Sloepen naar Groenlandt vertrokken.

't Schip de 4 Gebroeders, in de Hollesloot gemonstert, en met 5 Sloepen naar Groenlandt vertrokken.

		Quard Op Voor de Geld. Hand. Visch.
C ornelis Gysbertsz.		
Zorgdrager Com-		
mandeur	= 20 f 125 f 0	
Simon Kool, <i>Stuurm.</i>	= 17 = 70 = 0	
Jacok Lakeman, <i>Har-</i>		
<i>poenier</i> en <i>Speksnyd.</i>	= 18 = 75 = 10	
Jacob Ommekomme,		
<i>Harpoenier</i>	= 17 = 70 = 0	
Fredrik Cornelisz.,		
<i>Harpoenier</i>	= 15 = 55 = 0	
Jan Hendrikz., <i>Har-</i>		
<i>poenier</i>	= 14 = 50 = 0	

Voor de *Parteniers* = 101 f 445 f 10

		Quard Op Voor de Geld. Hand. Visch.
C ornelis Gysbertsz.		
Zorgdrager, Com-		
mandeur	= 20 f 125 f 0	
Simon Kool, <i>Stuurm.</i>	= 16 = 60 = 1 = 10	
Jan Smidt, <i>Harpoe-</i>		
<i>nier</i> en <i>Speksnyder</i>	= 15 = 60 = 6 = 6	
Lambert Outgers, <i>H.</i>		
en <i>Speksnyd. Maat</i>	= 15 = 60 = 3 = 3	
Fredrik Cornelisz.,		
<i>Harpoenier</i>	= 15 = 60 = 0 = 0	
Jan Hendrikz., <i>Har-</i>		
<i>poenier</i>	= 13 = 45 = 0 = 0	

Voor de *Parteniers* = 94 f 410 f 10 = 19

Pieter

In haar byzonder Scheepsgedrag Beschreeven.

	Op Hand.	Voor de Vifch		Op Hand.	Voor de Vifch.
Pieter Prins, <i>Timmerman</i> en <i>Stuurder</i>	f 40	f 3 ^o 0	Abraham Lambertfz., <i>Timmerman</i>	f 34	f 2 ^o 0
Jurrian Infelman, <i>Kuiper</i>	= 36	= 4 ^o 0	Oom Siewertfz., <i>Bootsman</i> en <i>Stuurder</i>	= 27	= 3 ^o 0
Jan Snyder, <i>Bootsman</i> en <i>Lynfchieter</i>	= 35	= 2 ^o 0	Klaas Oly, <i>Kok</i>	= 27	= 2 ^o 0
Pieter van Rarep, <i>Schieman</i> en <i>Stuurder</i>	= 35	= 4 ^o 0	Cornelis Janfz. <i>Schiem.</i> en <i>Stuurder</i>	= 26	= 3 ^o 0
Oom Geet, <i>Kok</i>	= 33	= 2 ^o 0	Adam Plaam, <i>Kayper</i>	= 27	= 1 ^o 0
Daniel Snor, <i>Chirurgyn</i>	= 29	= 1 ^o 0	Jan Hoogwerf, <i>Chirurgyn</i>	= 27	= 2 ^o 0
Klaas Oly	= 27	= 2 ^o 0	Jan Gaaf, <i>Ondertimmer.</i>	= 20	= 1 ^o 0
Boy Fredrikfz., <i>Stuurder</i>	= 27	= 4 ^o 0	Dirk Rynders, <i>Lynfchieter</i>	= 19	= 2 ^o 10
Tennis Willemfz., <i>Stuurder</i>	= 27	= 3 ^o 0	Huipert Pieterfz., <i>Lynfchieter</i>	= 19	= 2 ^o 10
Oom Siewertfz.	= 27	= 2 ^o 0	Lourens Hendrikfz., <i>Stuurder</i>	= 19	= 3 ^o 0
Cornelis Pieterfz.	= 27	= 2 ^o 0	Eelke Jetz <i>Stuurder</i>	= 19	= 3 ^o 0
Jan Bakker	= 27	= 2 ^o 0	Pieter Janfz. Wit	= 19	= 1 ^o 0
Dirk Pieterfz.	= 27	= 2 ^o 0	Cornelis Pieterfz.	= 19	= 1 ^o 0
Harmen Jacobfz.	= 26	= 2 ^o 0	Boy Fredrikfz., <i>Stuurd.</i>	= 18	= 4 ^o 0
Jan Willemfz., <i>Ondertimmerman</i>	= 26	= 3 ^o 0	Pieter Broeders, <i>Lynfch.</i>	= 18	= 2 ^o 10
Klaas Janfz. Tel	= 26	= 2 ^o 0	Simon Rykfz. <i>Lynfchie.</i>	= 18	= 2 ^o 0
Hans Concent	= 26	= 2 ^o 0	Jan Michielsfz. <i>Lynfch.</i>	= 18	= 2 ^o 10
Klaas Garmetfz.	= 22	= 2 ^o 0	Jan Thomifz.	= 18	= 1 ^o 0
N: N:	= 20	= 1 ^o 0	Jentje Hantjes	= 18	= 1 ^o 0
Simon Pieterfz., <i>Koksmaat</i>	= 19	= 1 ^o 0	Lourens Teunifz.	= 17	= 1 ^o 0
Geert Jacobfz. <i>Kajuitwachter</i>	= 15	= 2 ^o 0	Ariaan Cornelifz.	= 17	= 1 ^o 0
			Cornelis Dirkfz.	= 17	= 1 ^o 0
			Jan Boon	= 16	= 3 ^o 0
			Fredrik Melchers	= 16	= 1 ^o 0
Komt voor Maandgeld en voor de Vifch	f 577	f 48 ^o 0	Huibert Jurriaans, <i>Koksmaat</i>	= 11	= 1 ^o 0
Voor Wynkoop te rug	f 9 ^o 0		Heyn Janfz. <i>Kajuitwachter</i>	= 11	= 1 ^o 0
Voor de Meesters Kift	= 29 ^o 0				
Op hand als hier nevens	= 445 ^o 0		Komt voor Maandgeld en voor de Vifch	f 527	f 49 ^o 0
	= 483		Op de hand als boven	= 410	
Beloopende de Monftering	f 1060	=	Beloopende de Monftering	f 937	=

Zulks

342 Hedendaagſche Groenlandſche Walvisvangſt,

Zulks dat het Maandgeld van een Schip voerende 4 Sloepen bedraagt *f* 577² voor de Viſch *f* 58² en 't Quardeel-Geld *f* 5 = 1 = 2ynde dit Jaar den Manſchap ſchaars en ongemeen wel gewild; dus wierd op de t'Huiskomſt in de Holleſloot wederom gemonſtert, hebbende een Vangſt vaa 6½ Viſch 305 Quardeelen Traan.

Zoo dat het Maandgeld van een Schip voerende 5 Sloepen bedraagt *f* 427² voor de Viſch *f* 59 = 19 = en 't Quardeel-Geld *f* 4 = 14 = dit Jaar was den Manſchap beeter te bekomen; dus wierd inede op de t'Huiskomſt wederom in de Holleſloot gemonſtert, hebbende een vangſt van 9 Viſchen, 396½ Quardeelen Traan.

Daar uit ligteljk kan opgemaakt worden / wat 'er al door deeze Keedery moet worden betaalt.

Noch hebben de Maandgelders van ieder Viſch 20 of 30 ſtuivers / en die vooz Stuurder op een Sloep word aangefteft / geniet van de Viſch *f* 3 = De Voozleezer of Voozanger heeft op de vooznoemde reis vooz deezen geeſteljken dienſt mede *f* 3 = van de Viſch. De Winkoop door 't Volk in 't aanneemen tot den dienſt gegeven / word hen nu wederom geſchonken. Dervolgens begeeft zich 't meeſte Volk van 't Schip weder naar Land / om zich van eenige klederen / koopgoed en proviſie van tabak / jenever / enz. te verzien / die dan na twee of drie dagen wederom t'schrey moeten komen.

Omtrent den 10den of 12den Apzil ligten de Schepen / op Stroom leggende / het anker / en komen / na de wind iſ / in vier of vyf dagen in Texel / tuſſchen 't Oude Schilt en 't Nieuwe Diep ten anker. Alsdan komt gemeenljk een der Heeren Commiſen op de Helder / alwaar de Commandeur de Paſpoozten vertoont en laat teekenen / betaalende daar vooz 30 of 40 ſtuivers.

Wanneer en hoe de Schepen in Zee loopen.

Op den 18den of 20ſten deezer Maand / loopen de Scheepen / de Wind en Stroom dienende / ieder met een Lootſman verzien / 't Texel uit in Zee; het Schip door hem buiten de derde Ton gebzagt / en uitgelooſt / gaat deeze Loots weder van voozd / in een Lootſmans vaartuig / hem daar toe ten dienſt / en zeilen de Schepen 't Zeewaarts hunnen koers / geljk wy in 't Jaar 1700. volgens dit Journaal onzen koers hielden :

Uittreksel van ons JOURNAL, koers houdende naar Groenlandt, met ons Schip de VERGULDE BEYKORF, in den Jaare 1700.

En Voorbeeld van koershouding aangeveezen.

Dat.	Koerssen.	Myl.	Gegifte breete.	Bevonde breete.	Winden.	Weer:
25	N. W. t. N.	2½	53=10	-	W. Z. W.	Slap topzeil.
26	N. t. W. ½ W.	28	55=3	-	Zuidelyk.	Topzeil.
28	N. N. W. ½ W.	55	-	58=18	O. N. O.	Reefkou, Batenes 5 mylen N. W. van ons.
30	O. Z. O. ½ O.	28	-	58=15	N.	Onderzeilen.
1	O. t. N.	14½	58=25	-	N. N. W.	Topzeil.
2	N. ½ O.	14	59=28	-	O.	Onderzeilen, met regen.
3	N. W. t. W.	17	-	60=49	O. N. O.	Topzeil, en mottig.
4	N. W.	17	61=40	-	N. N. O.	Slap topzeil; en veranderen onze zeilen.
5	N. W. t. W.	8	62=13	-	N. N. O.	Slap topzeil, en buijig.
6	N. N. O.	16	-	63=18	N. W.	Reefkou, en vochtig.
8	N. ½ W.	36	-	65=32	N. O.	Reefkouw, droog, helder en koud.
9	N. W. ½ W.	20	66=40	-	N. O.	Slap topzeil, men schiet de lynen in de Sloepen.
10	N. N. O.	12	-	67=12	Oostelyk	Stilte, en warme zonneshyn.
12	N. O. ½ N.	22	68=0	-	Variabel.	Veranderlyk.
16	O. t. Z.	12½	-	-	dito N O	Veranderlyk.
18	N. N. O.	27	-	70=30	O. Z. O.	Reefkou.
19	N.	24	72=6	-	O. Z. O.	Reefkou, met Sneeuwagt.
21	N. O.	57	74=47	-	Zuidelyk.	Styftopzeil
23	N. O. t. N.	45	-	68=50		't Voorland 9 mylen Oost van ons.
25	N. W.	21	Land	79=20		Alhier was 't aan 't Ys dicht; ziende eenige Visschen en 8 Schepen.

April.

May.

Vermits we dit Jaar alleen op de platte kaart zeilden/ is de lengte niet behoorlyk waargenomen. Alle de verdere zaakelykheden en boorzakken ons dus verre en noch verder in en na de Diffscherp ontmoet/ staan omstandig in ons generaale Journaal aangeteekent; maar/ nademaal in de Diffscherp de byzondere gebalten van ieder byna verschillende 3pn / zullenwe derhalven deezzen en ook alle de andere byzondere

344 Hedendaagsche Groenlandsche Walvischvangst, derheden / alhier achterlaaten, en de Visschery in 't algemeen zo kort en klaar als doenelyk is beschryven.

Algemeene toefstel tot de Visschery.

Op de hoogte van 61 tot 66 Graden aldus gekomen / en goet weerzende / begint men alles tot de aanstaande Visschery gereed te maaken. Eerstelyk laat de Commandeur zyn Stuurman en Harpoeniers by hem in de Kajuit komen / overleggende met hen / dewylze nu reeds hunne Maatroozen hebben leeren kennen / tot welker byzondere bediening een ieder bequaam zy / om onder Godts Zege in de Visschery dienst te kunnen doen. Dit dan met elkander in de volgende order opgesteld hebbende / laat de Commandeur al het Volk by de groote Spil te samen komen / en leest hen deese volgende schikking en ordze voor; zeggende voor af: een iegelyk gelieve naarstig toe te luisteren, naar de uitdeeling van zyn nieuwe bediening, boven de gewoone, die hem heden word opgegeeven, om op ons Schip, genaamt de *Vergulde Beykorf*, de Visschery te bedienen, zoo de Heere voor dit Jaizoen, gelieft te zegenen.

Toefstel tot de Visschery vervaardigt.

Order op ieders bediening.

LYST der BEDIENINGEN.

	In 't Flenffen.		In 't Afmaaken.						
Op de <i>Visch</i> .	<ul style="list-style-type: none"> { Jacob Hardebil, <i>Speksnyder</i>. { Jan Hendrikz. Harpoenier. { Jan Smidt. <i>Harpoenier</i>. { Fredrik Cornelisz. <i>Harpoenier</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> { <i>Achterbanksnuyders</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> { Jacob Hardebil, <i>Speksnyder</i>. { Jan Smidt, <i>Harpoenier</i>. { Jan Hendrikz. <i>Harpoenier</i>. 						
				<ul style="list-style-type: none"> { <i>Malmokken in de Sloep aan de Visch</i> 	<ul style="list-style-type: none"> { <i>Spek op Klaas</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> { Fredrik Cornelisz. <i>Harpoenier</i>. { Willem Cornelisz. 			
							<ul style="list-style-type: none"> { <i>Aan de Spektakels</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> { <i>Strantsnyders</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> { Oom Siwert, <i>Stuurman</i>. { Pieter Korver.
<ul style="list-style-type: none"> { <i>Strantsnyders</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> { <i>Kappers</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> { Abraham Lambertsz., <i>Timmerman</i>. { Dirk Janz., <i>Onder-timmerman</i>. 							
						<i>Pieke-</i>			

In 't Flenffen.		In 't Afmaaken.	
<i>Piekeniers of Haakje- piks.</i>	{ Heyn Janfz. Dirk van Texel. Jan Klaver. Jan Cornelifz.	<i>Kappers.</i>	{ Pieter Broederfz. Dirk van Texel. Wybrand Janfz. Tjerk Evertfz. Klaas Jorifz.
<i>Koning. Koningin.</i>	{ Jan Jeltjefz. Klaas Cornelifz.	<i>Spek op Bank.</i>	{ Harmen Teunifz. Warner Hendrikfz. Jan Klaver. Klaas Gerritfz.
<i>Aan de Voorfpil.</i>	{ Gysbert Willemfz., Kok. Adam Plaan, <i>Kuiper.</i> Jan de Graaf. Barent Klaafz. Foppe Tierkfz.	<i>In 't Ruim.</i>	{ Boy Broerfz., <i>Schie- man.</i> Gysbert Willemfz., Kok. Adam Plaan, <i>Kui- per.</i> Barent Klaafz. Foppe Tjerkfz. Jan de Graaf.
<i>Aan de grootte of achterspil.</i>	{ Abraham Lambertfz., <i>Timmerman.</i> Dirk Janfz., <i>Onder- timmerman.</i> Ifaak van den Broek, <i>Chirurgyn.</i> Jacob Pieterfz. Harmen Teunifz. Wybrand Janfz. Klaas Gerritfz. Klaas Jorifz. Warner Hendrikfz.	<i>Aan de Spekka- naat.</i>	{ Jan Klaafz., <i>Boots- man.</i> N. Foppe. Ifaak van den Broek, <i>Chirurgyn.</i>
<i>Met de Kan en Brande- wyns bak.</i>	{ Koksmaat. Kajuitwach- ter.	<i>Koning. Koningin.</i>	{ Jan Jeltjes. Klaas Cornelifz.
		<i>Met de Kan en Brande- wyns bak.</i>	{ Koksmaat. Kajuitwach- ter.

Om in beide deeze gedaantens van Bedieningen op het Werk en de maaling van 't Ys toete zien.

Cornelis Gysbertfz. Zorgdrager, *Commandeur.*

Deze Bedieningen verdeelt zynde / moet zich een ieder / 't zy hem lief of leet / met de hem aanbedeelde bediening laaten vergenoegen / en zy dat thore met elkaander willen ruilen / die ieder te vooren een andere

346 Hedendaagsche Groenlandsche Walvischvangst,
bediening hebben gehad / dat dan met bewilliging van den Commandeur wel geschied.

Na deeze verriehing neemt de Commandeur de eerste keur van de Sloepen; daar na krygt by loting ieder Harpoenier zyn eigen Sloep en Volk / en begint de zelve met zyne manschap toe te taakelen of tot de Disscherp gereet te maaken. Eerstelyk de Lpnen gesozteert hebben- de / splitst ieder Harpoenier zyn eigen Lpnen aan elkander / die dan dooz den Stuurder en Lpnschietter zeer gedoeglyk in ieders Sloep / in 't achter Lpnhok byf / en in 't voor Lpnhok twee op elkander worden in- geschooten / en zulks in ieder Sloep zeven Lpnen / lang ieder 120 Vaam / maakende te samen 840 Vaademen. Deeze Walvisch-Lpnen worden van zeer goede Hennip gemaakt / leenig gedaant en ook gereet / 3p be- staan in omtrent 51 draaden en uit $\frac{1}{2}$ duim dikte diameter. Tefsens deelt men ook de riemen en lenssen uit / zoo dat men in ieder Sloep zes riemen en zes lenssen heeft. Dien zelfden dag of weinig dagen daar na / worden mede de Harpoen of Vzer Kisten geopent / en daar uit aan een ieder na zyne bediening vereischt / zyn byzonder Gereedschap gegeeven / om het tegen de aanstaande Disscherp / met vlyen / slpen / bekleeden / beschaaben / enz. gereed te maaken; de Harpoeniers krygen dan vooz- eerst hunne Lenssen / Harpoenen / en Staartmessen; de Banksnyders hunne Bankmessen / en Kappers hunne Kappmessen; de Strantsnyders hunne Straantmessen / en Speksnyders hunne Spek- en Waardmessen. Verder krygen insgelyks de Riemgasten / Diekeniers / Malnoken / enz. ieder hunne byzondere Gereedschappen / die zeer veel / en naar de by- zondere gedaantens der Disscherp zoo veelley zyn / dat men ze hier niet alle opnoemen kan; want de Disscherp dyle byzondere gedaantens heeft : de eerste bestaat in 't visschen of 't vangen der Disschen alleen; de twee- de / de Dissch gebangen zynde / bestaat in 't Fleussen / namentlyk : de Dissch van overboord aan stukken in 't Schip en in 't Fleggat te arbe- den; de derde is / om by nader gelegenheit het Spek weder uit het Fleggat / boven op 't Schip te haalen / aan vinken te snyden en te kapp- en / om verder in de vaten te doen / en dit heet men 't afmaaken; na deeze dyle byzondere gedaantens / hier na byzeder te beschryven / heeft ied- der zyne byzondere Gereedschappen. By voorbeeld : de Harpoeniers zyn by de eerste gedaante der Disscherp / in de Sloepen Harpoeniers; by de tweede gedaante in 't stenssen Speksnyders; en by de derde gedaante in 't afmaaken Kappers / Bank- of Strantsnyders / waar toe zy zich zelven of de Commandeurs oordeelen best bequaam te zyn: en na alle deeze byzondere Bedieningen / zyn ook hunne byzondere Gereedschap- pen. Als Harpoeniers ontfangen zy in de Disscherp hunne Doozgan- gers / Lenssen / Harpoenen / Kap- en Staartmessen nevens de daar toe behoorende Stokken; insgelyks Malken / seene Wardchanden enz. Als Speksnyders krygen ze hunne Spek- en Waardmessen / Spek-

Vitdeeling
der byzor-
dere Ge-
reedchap-
pen tot i-
der bedie-
ning ge-
hoorig.

Drie afzon-
derlyke hoe-
danigheden
of gedaan-
tens in de
visscherij
aange-
merkt.

Spekftroppen en Werfteenen / Dardehanden / Laarzen / Sporen / enz. en in 't afmaaken zyn zy Kappers / Bank of Strantfpyders / hier toe ontfangen zy hunne Kap- Bank- en Strantmeffen / met haate fteene Strpkers / Bank en Handhaakjes als daar toe gehoorig zyn ; dit nu alles in 't byzonder te befchryven zou vooz ons en den Leerfer te langdyaadig zyn / dewyl dit genoegzaam uit de voozgaande Lyst der Bedieningen kan afgeleid worden. Gelpk nu met deeze Bedieningen gefchied / zoo is 't ook met alle de anderen / van de meeſte tot de minſte toe / een ieder klygt na zyn bequaamheit / volgens de vertoonde order / zyne be- En waar die in beſtaan. diening / en vervolgens ook zyne gereedſchappen / die geheel anders in 't Diſſchen zyn / beſtaande in Harpoenen / Leiffen / Riemen / Dollen / Stroppen / enz. als in 't Flenffen / wederom anders in 't afmaaken / en aldaar weer anders op de Diſch / anders in de Sloep / anders op 't 't Schip / anders in 't Kuim / enz. welke Gereedſchappen hen vooz 't meerendeel ook aanſtonds met het openen der Kiſten worden gegeeven / om de zelven tegen de aanſtaande Diſſcherp te ſcherpen en gereed te maaken / ten einde men op de Diſchplaats gekomen / en Diſch aantreffende / in dit wigtig geval niet in verwarring mogt geraaken / of dooz verbaaſtheit verkeerd werk doen : maar dat men in alle deeze byzondere gedaantens / zich wel gewapent op zyn poſt mag ſtelken. By voozbeeld : in de eerſte gedaante / moet een ieder op het enkel woord / Val val ! dat 'er geroepen word / aanſtonds en vaardig oberboord en in zyne hem aangewezen Sloep vallen / by zyn eigen dol / en eigen riem / de dollen en ſtroppen gereed hebbende / zyn / om terſtond alles / waar toe hy gefchikt is / aan te vatten / (want de Diſch zal hen niet afwachten) en dus niet alle de andere gedaantens ; een ieder moet zich dan / aanſtonds gereed zynde / volgens zyne order / wel gewapent op zynen poſt begeeven.

Deeze nu aangewezen gedaantens in de Diſſcherp / vertoonen zich kortelph ieder in haar byzonder gebuik / als verbolgens blyken zal.

De Walviſchvangſt in haae eerſte gedaante en behan- deling beſchouwt.

Meeſt word nu de Diſſcherp in 't Weſtys en boornamentlyk by de Eerſte gedaante van de Viſſchery, wat die zy. **W**ſvelden ondernomen ; deeze beſchreeven zynde / zullen we die in 't loz **W**ſ en om de Ooſt mede aan 't Land met weinig woorden gedenken. Gemeenlyk zoekt men op de hoogte van 75 of 76 Graden het **W**ſ aan te doen ; verder langs het ſelbe tot 77 Graden gekomen / tracht men naar een gelegenheit om daat in te zellen / want tuſſchen de 77 en 79 Graden / begeeft zich het meeſte groz der Schepen / wanneer men 'er opening vind / in 't **W**ſ / trachtende dooz het loz **W**ſ / vooz aanden zoom dooz de Zee gebroken tot aan de vaſte en groote **W**ſvelden dooz te dzingen. Om wat reden deeze hoogte van Graden en derze **W**ſvelden den

den verkoozen worden / is hier voor in 't tweede en derde Deel der Beschrybing genoeg getoont. Als men deeze Velden / somtyds zes of agt mylen in den omtrek bestaande / bereikt heeft / komen 'er dikmaals veele Schepen zich aan vast maaken / 't zy met een Paardelyp of een krabel-tou verzien met Neushaaken / in vooraf gehakte gaten van 't Ijs vast gelegd en geankert ; als dan worden een of twee Sloepen / ieder met zes Mannen / zeven Lynen en drie Harpoenen / een aan den voorzanger zynde / verzien / de eene aan Stuurboord / en de andere aan Bakboord leggende / en op de brandwacht omtrent een Musket schoot van 't Schip gezonden / die het tegen dit Veld aanleggen / verwachtende de Visch van onder dit Veld / of ook wel langs het zelve op te komen / want deeze Visch zich elders daar onder begeeven hebbende / kan zodanig een groot Ijsveld / zonder ademhaling / niet onder dooz zweemmen / en komt dan jointyds boven om adem te scheppen ; maar indien men de Visch tegen een der starden of tusschen kleine Ijschotsen ziet opkomen / waanneer dit te verre buiten het bereik der Sloepen is / en vervolgens dan weer onderloopt / mist men die en is ontsnapt. Hier uit is nu wel te begrypen waarom men de Velden verkieft.

De Visch nagespeurt en slo-pec. op brandwacht uit gezonden.

Het Schip zellende / word alsdan op deeze wyze de Visch nagespeurt : een der Sloepen op de Brandwacht achter het Schip uitgezonden / gaat midlerwyf de Commandeur op 't Verdek wandelen / en een der Harpoeners voor op 't Schip / om allerwegen uit te zien of men geen Visch gewaar word ; deeze bespauende of elders hoozende blaazen / roept of wuyft men die van de Sloep toe / Visch te zien. Deeze Sloep of de voorverhaalde Sloepen / de Visch van onder een Veld ziende opkomen / roeit men in aller eil naar de zelve toe / en by de Visch gekomen / schiet men 'er de Harpoen in. Deeze Harpoen is een van vooren gescherpt Izer ter langte van drie en-dertig duimen / gelyk deeze afbeel-

De zelve opgedaan word geschoten.

ding vertoont :

Van 't ronde huis

of den Kooker *a* word den Voorzanger vast gemaakt / met een gesplitst oog dat met een dun bindtouwetje word toegebonden op dat die niet afglepen zou. Deeze Voorzanger word van de allersterkste Hennip gemaakt / moet wit / leenig en ongeteert zyn / om in de Groenlandsche koude wel te kunnen buigen / zynde omtrent 36 voeten lang. In 't huis of den kooker van de Harpoen word een stok / ter lengte van zeven of agt voeten gestoken / waar aan den Voorzanger mede vast gebonden is / alzo de Harpoener dooz 't bestier van deeze stok / te beeter in de Walvisch schieten kan. Deeze met de Harpoen getroffen Visch / om zynen Dvand t'ontwipken / en zich gewond voelende / begeeft zich schielph weer onder 't Veld of de omleggende Ijschotsen / en noch onvermoeit zynde / loopt de eerste by Lynen uit het achter lynchok / schoon met een slag om de

de Sloepssteneu weerhouden / zeer schielijk en snel uit; de Manschap op 't Schip de wacht houdende / dit ziende / en Val val ! geroepen hebbende / komt 'er eerlang de Sloep aan de andere zyde geleegeu / of een andere Sloep by / die zyue vyf achter Lynen als dan met een schootstek aan deezen opheelt ; maar te laat gekomen / heelt de eerste zyue twee Doozlynen / noch tot een voorborg hebbende / eerst zelf op zyue achterlynen / roepende en schreeuwende luitkeels om hulp. Dit vindenwe heet aardig door een ervaaren Dichter dus beschreeven :

De Harpoenier ziet om, zoo ras men speurt een Visch,
Hy legt zyn riem dwars neer, en gaat het roeyen staaken,
Stapt over bank, en staat gereed om wat te raaken.
Vyf Lynen achter in, en voor nog twee tot borg,
Elk by de drie duim dik, dan is men buiten zorg,
Te vooren al gesplitst. De vyf die achter leggen,
Zyn ruim zes honderd vaam, men mag met waarheit zeggen:
Dat zeven Lyns gesplitst, de vyf en twee te saam;
Wel reiken van 't Harpoen, agt honderd vyftig vaam.

En verder :

t'Sa Mannen, elk zie toe, men zal hem onderscheppen;
Zie ginder voor dien zoom; elk gaat zich dapper reppen.
Val, val: wanneer men dit van 't opperhoofd maar hoort,
Elk rolt gelyk een kloot voort daadlyk over boord.
De rappe gasten, als de brakk' en haazewinden,
Zyn eer men honderd telt, dan nergens meer te vinden.
Of 't klaar, of graau weer is, of 't hagelt, sneeuwt of mist,
Daar word niet na gezien, en nimmer tyd vergift.
Men roeit 'er recht op aan, geen roeyer durft omkyken,
Om niet door Visch of Staart, die schrik baart, te bezwyken.
Dus roept hen moedig toe, de Harpoenier vol vuur,
t'Sa Mannen wakker aan! hy is ons, binnen 't uur.
Pas op nu Stuurder, zoo, zoet, sachjes, zonder schreeuwen,
Haal uit! Courage, Sa! als Turken en als Leeuwen.
Dat 's braaf! nu zyn we 'er by; zit vast: de riemen in,
De Lynen kant en klaar, dat 's weer een nieuw begin.
De Harpoenier schiet toe, dat hem de beenen beeven;
Welk oorlogs Kapitein zou niet de moed begeeven?
't Harpoen zit wakker diep; daar drilt de stok 'er uit;
Dat vlyt de gasten wel.

Wanneer dan by verzuim op 't Schip geen goede wacht gehouden is / of dat het volk om laag zynde / niet tydelijk te voorschyn komt / en dus te laat komende / legt men in de Sloep twee slagen om de Steven;
dus

En hoe men
mer de ge-
schooten
Visch han-
delen moet.

dus tozt de Sloep vooz met de randgaard tot aan 't water/ en om niet onder het Hs te geraken/ viert men dan eens toe/ dan weer aanhouden/ staande de Sloep half over end/ zoo veel de zelbe van voozen lpdende kan/ tot zoo lange de Harpoen slipt of de Lpn breekt; waer dooz men dan de Wfsch niet zlet magtig te worden/ eindelpk niet willende breeken met zeven Lpnen het endtje moet laten slippen/ want de Wfsch noch niet afgemat zynde/ is te sterk en niet geen kragt te keeren; eer zou ze een kabeltouw aan stukken rukken/ dan ze zich daar meede wechhouden liet: gelyk verscheide maalen in 't bezette Hs gebleeken is/ werpende hem in een gat een strik om den Staart. In 't zwerminen nu deeze tweede midterwyl aldus opgeheelt en daar aan vast zynde/ houd ze wederom niet eene/ en somtyds naar toestand van zaaken/ ook wel met twee slaggen om de steben/ om dus de Wfsch allenks te vermoepen/ die dooz dit wechhouden en den zwaaren tozn der Lpnen afgemat word/ in zyn loop begint te verdraagen/ zulkis zy mede ten einde ademloos word/ en noodzaak/ eer tien Lpnen uitgelopen zyn/ wederom te keeren en boven te komen; want het iets ongemeens is/ zoo men een derde/ (die niet verre van daar/ op deezen het oog heeft) moet opheelen. De Wfsch dus van onder het Veld wederom opkomende/ is/ gelyk men wel vermoeden kan/ zeer vermoelt/ en moet dan ook te langer/ zynen adem haalende/ boven blyven/ om zyne krachten weer te herwinnen. De Sloepen onderwyl zich een kanonschoot verre langs het Veld onderling verdeelt hebbende/ en wederom by de Wfsch gekomen/ schiet 'er de eerste noch een Harpoen tot meerder verzekering in/ of de eerste slippen mogt/ en die van 't Schip met een Geus of Sjou seyn gegeven hebbende/ aan wat zyde de Wfsch gezien word/ komen 'er die van de andere zyde mede by/ als dan begint men te lenssen/ en men tracht de Wfsch met Lenssen van zes voet lang/ in welkers koker een stok van agt voeten lengte steekt/ tusschen zyne ribben tot in 't ingetwand te treffen en dus te dooden. De punt of schaft van de Lens/ op de ribben krom of stomp gestooten/ roept de Harpoenier weer om een andere/ vermits zes Lenssen/ te moeten/ dze aan ieder zyde van de Sloep/ tot dit werk aldaar gereed leggen: De Wfsch dan onderwyls wederom onder geschooten/ neemt hy zyn sloeps mokertje/ vpl/ en wetsteen by zich vooz in de Sloep/ om tot dit werk gereed te zyn; als dan legt hy deeze kromme Lens op de Steben/ staat die met het mokertje recht/ vplt en wet ze wederom scherp/ terwyl men met de Sloep al roepende koers naar de Wfsch stelt/ om die weder op te speuren. Deeze Lens is een yzere Spies/ vooz bzeed en scherp met een spitse punt/ en achter met een holte of koker verzien/ waar om de zelbe te bestieren/ een stok steekt/ gelyk dit afbeeldsel vertoont.

Die gelenk
word.

 De Lens op een bequaame plaats/ achter de Dm en omtrent het Hart/ tot den koo-
ker

ker of den stok / tusschen de ribben in den Wisch gestoken / begint nu cer-
lang de selve in plaats van water / onder 't ademhaalen / bloed te blaas-
zen: maar indien deeze lensstreken op de ribben afstuiten / als dikmaals
gebeurt / maaken ze geen doodwonden / waar op dan ook geen bloed-
blaazing volgt / ten 3° de Harpoen tusschen de ribben dooz geschooten
was; want het bloed uit het luf in de keel komende / word het aldus
dooz den ademppp derwaarts geboert en teffens met het water uitgeblaas-
zen / dat dooz geen doozgaande steeken / op de ribben stuitende / niet ge-
schieden kan; gelyk mede de slippende harpoenwonden wel weer geneezen
konden / als ons aan der zelver litteekens gebleeken is.

De Wisch dus gelenst / zweemt al ademende gints en herwaarts /
slaande ondertusschen / doch de eene min en de andere meer / geweldig
met den Staart en Dinnen / om deeze lenssteeken zoo veel mogelyk te
ontgaan. De Harpoeniers / die zich nu ter weersyden van de Wisch
laaten roepen / om deeze slagen t'ontwyken / roepen somtyds: sryk!
dan weer / roei aan! dat om te beschouwen een zeldzaam gezicht baart:
maar vooz deeze bestryders / somtyds met een wilde Wisch / ook wel een
verbaarlyken en hachelpken stryd word / want indien deeze slagen treffen /
zyn het naar de kragt en zwaarte van 't ligchaam / ook krachtige en
zwaare slagen / zulks ze waar die raaken / geweldig hard aankomen /
slaande somtyds Sloepen in den grond en aan stukken / waar mede eenig
volk te suenbelen komt / of zwaar word gequest. Niet min aardig dan
't voozgaande / mekt deezen Dichter 't Lenffen aan:

Leg riemen binnen boord, neem Lenffen in de hand,
Oranje blaast hy al, steek tot in 't ingewand,
Het briessend heete bloed, springt uit verscheide gaten,
Verre over hals en kop; zoo dat zulk aderlaaten
Hy jaarlyks niet behoeft, heeft hy 't eens uitgestaan;
Laat hem wat spartelen, straks is 't met hem gedaan.
De naare en banze dood doet hem den staart zoo rukken,
Kon hy daar meê begaan, in honderd duizend stukken,
Zou hy de Sloepen slaan.

Wanneer deeze steeken wel treffen / word zodanig een Wisch somtyds /
zonder dat hy zich weer onder water begeeven kan / gedood; maar
meest / om zyne Dpanden t'ontwyken / begeeft hy zich / een weinig uit- En eindelyk
gerust hebbende / of half zynen adem gehaalt / weder onder 't Werd / al- gedood.
waar hem zyne ontvanger wonden / vermoeping en half herhaalden
adem / niet lang verblif vergunnen / dies loopt hy vooz de tweede reis /
zelven meer dan een of een en een half Lijn uit / nademaal hy dooz zyne
A a a wonden /

Hoe men de doode Viſch behandelt.

wonden/ ſchijnt en verbaaſtheit belet word verder te loopen; waar hy komt dat zyne wonden/ doodelyk zynde/ hem noodzaaken weder te doen keeren/ midlerwyl hy geen tyd overig hebbende zich te redden/ aan zyne wonden ſterft of ademloos onder het veld ſinoozen moet. Gerlang zonder eenigen uitſtel komen dan alle Sloepen by een/ en achter elkander geſchaart/ tracht men met alle magt de geſtorven Viſch van onder 't Veld naar zich te haalen; want indien men daar mede vertoefde/ zou hy dooz zyne inwendige hitte van zyn bloed eerlang zwellen/ en duſ tegen 't Iſveld opryzende eenige holte boven zyn ligchaam dooz 't doopen van 't Iſ maaken/ waar dooz deeze onderneeming wel haast ondoenlyk vallen zou; indien dit echter te bezwaarlyk valt/ terſtont haalt men 't bygeltegen Schip/ en wind de Lyn of beide de Lynen om de groote Spil/ of tracht met zeilen de Viſch van onder het Veld te ſleepen/ en dit niet gelukkende/ moeten de Harpoenen ſlippen of de Lynen aanſtukken. By aldien de Viſch nog levendig booz de tweedemaal weder van onder het Veldt komt/ iſ hy dooz dien zwaaren toyn der Lynen/ en booznamentlyk dooz zyne wonden eindelyk zoo vermoeit en magteloos geworden/ dat hy zich alſdan zeer gemaklyk laat dooden. De Viſch dood zynde/ kentert of draapt zich veeltyds om/ 't zy dat dit natuurlyk zy/ of wegens de zwaarte der Lynen/ en dzyft duſ met den buik boven; dit ziende/ hoozt men aanſtonds uit alle de Sloepen een groot geroep en gejuig/ elkander met de Mutsen over 't hoofd te toewouwende/ ſchreeuwende en roepende: Geluk Commandeur geluk met de Viſch; waar op de Commandeur wederom antwoordt: U ook zoo mannen al te maal; want meeft alle hebben zy 'er belang by.

Du tyt men aan 't werk om de uitgelopen Lynen weder in te palmen/ en de Sloepen allenks wederom aan ſchypven ordentlyk in 't Lynhok weg te ſchieten. In 't uitloopen moet de Lynſchietter wel toezien/ dat 'er dooz den ſnellen uytloop geen bogten achter den anderen battende/ in ſtrikken 't Volk om arm of beenen ſlingerende/ of om de Steven of aan 't Iſ zich hechten/ zulk 'er geen ongelukken den Volke of den Viſch mogte overkomen.

En Lyaen weder ingehaalt.

Dan deeze Sloepen onder des/ die niet dan alleen gelenſt hebben/ en geen Harpoen geſchooten/ roepen twee der ſelver met een Lyn daar onder dooz/ om de vatte Lynen op te vangen/ en dit verricht hebbende/ leggen ze ieder een booz in de keep van hunnen Steven/ en beginnen 'er dan gezamentlyk aan te haalen/ om de Viſch zoo verre te doen kenteren/ dat men 'er de Harpoenen uit ſnyden kan/ en teffens de noch in ſteekende Lenſſen uittrekken/ dooz den Viſch in 't Lenſſen uit de hand gewoongen/ of met voordacht tot meerder quetzing daar in gelaaten. Dit gedaan zynde/ roept de Spiekſnyder of een der oudſte Harpoeners om een Staartmeſ/ vermits ieder Sloep onder de Doſten aan boord een touw heeft/ waar in zodanig een meſ hangt; De Staart dan afgeſneden/ ſnyd

fnjd hy mede in ieder bin een gat / waar dooz die beiden met een Din-
touw daar toe gebesigt / ober den buik om geen water te kounen schep-
pen / by een worden gefozt / nebens de twee staartflippen daar by / en de
middelknokkel uitgesneeden zynde / alsoo ze geen nut doet / laat men zin-
ken. Na deeze verrichting steekt men een gat in 't plug of staart end /
waar dooz met een derde hand een boegseertouw word gftoken / boeg-
seerende dug de Vifch het plug-end vooz / met alle de Sloepen naar boord /
want de mond in 't sterben zy kracht om te sluiten verliezende / gaat
dooz zyne zwaarte open / zoo dat de Vifch met een open mond / be-
zwaarlyk voozt te krygen zou zyn. Dit staart affnyden en 't boegseeren
word mede dooz dien Dichter dug geestig vertelt :

De Vifch
naar boord
geboegseert.

Nu Mannen hy is dood; eer men aan 't snyen, 't scheuren
Kan komen, moeten eerst de Vinnen vlak op 't lyf
Met touwen vast gefort. Neem 't Spekmes, dat is styf
Twee voeten lang, en 't hegt, zoo lang een man kan vaamen;
Sny af de Staart, door 't lid moet gy het netjes raamen.
Een gat nu door den stuit, en steekt 'er 't sleeptou door.
Wy moeten met hem heen, maar 't achter end moet voor.
Boegseer hem nu aan boord; doch 't wil zoo luttel schieten,
Een onverduldig volk, zou 't ligtelyk verdrieten.

Tweede Gedaante der Walvifchvangst, het Flenffen ge-
naamt, hoedanig hier mede omgegaan word.

An boord gekomen / maakt men de gebangen Vifch met een touw op
zy vast; dan laat de Commandeur / den Kajuutwachter een hou-
te bak met Wandewyn gereed hebbende / ieder dyle lepels vol van deezen
sterkken Dank nuttigen / waar op de Spek-Koning / een der onervaa-
renste Matroozen / die als van 't hoofd tot de voeten van traan dzuip /
dubbel rantzoen heeft / en 't oberige in een flesje vooz hem bewaart.
Dervolgens word 'er weder ten spoedigste de Wandwacht uitgezonden /
die als gemelt is / hunne post waarneemen. Dus dan deeze / of meer
anderen daar by opdoende / en geen blyk ziende vooz eerst meer Vifch
magtig te worden / of dat men dooz maaling van 't Hg daar niet durft
vertoeven: zoo begint men zich dan tot het flenffen gereed te maaken /
scheerende de twee Spektakels / als mede het Kenter en Neusjyn / wiens
boven blokken alboorens / noch in Zee zynde / daar toe reeds op haar
plaats zyn gehangen; alsdan vat een ieder zyne te vooren gereed ge-
maakte Gereedschappen / tot het flenffen behoorende / ter hand; ook zet
men eenige vaten uit het Flenfsgat / op 't onder en boven dek vooz 't
Brespit of op de Hut / min of meer na dat men Vifchen om te flenffen
heeft.

Rantfoen
genoten.

Toeſtel tot
het ſenſſen
gemaakt.

geeft. Dit ſpeligat / hier toe naar proportie van 't Spek in 't rulin: gemaakt en opgeruimt / de Doozſpil gezet / boven in de Spillen / 't end van de twee Spektakels daar om / laarzen en ſpooren aangedaan / en voort's alle Gereedſchappen by der hand en gereed zynde / zoo haalt men de Viſch onderwipen ook wel onder 't opruimen aan Bakboord op 3p / met het plugend voor / dat met een ankertakel voor aan de Fokkemast zynde / een weinig word opgezet / het hoofd naar achteren / alwaar de Neusſtaak met een lange ſtop aan 't Neusſijn vaſt / in 't groote Want hangende / voor eerst voor in zyn mond of onderlip / nu op zyn rug leggende / word ingeſlagen / dan word de keel of 't onder kaaken / met dit Sijn zoo verre opgewonden / dat het een weinig boven water iſ / anders zouden de Spekſnyder en zyn Maat / daar op gekomen / met de keel of dit kaaken wegzinken / waar voor deezen op het Ipf zynde niet behoeven bezorgt te zyn.

En hoedanig
hier mede
word omge-
gaan.

Dus nu de ſnaaren geſtelt / gaan de Spekſnyder en zyn Maat op de keel en 't hoofd / en twee andere Harpoeniers op 't Ipf hun werk verrichten / hebbende ieder een Sloep by zich / te weteen aan 't hoofd en aan 't Ipf / in welker Sloepen ieder / twee Mannen zyn / Malmokken genoemd / en zulk's om dat ze ſomtyds / de Viſch over zynde / terwyl de anderen het Schip opruimen / met hunne haaken eenige Malmokken-Meenſen / die op dit ſmeerig water aazen / doodſlaan / waar van dan Doerſpas word gekookt ; deezen zyn geſtelt om met hunne Malmokhaaken de Sloepen / tot des Spekſnyders dienſt / aan te haalen en aan te houden / daar 3p 't noodig achten / waar in niet alleen hunne Gereedſchappen / als Meſſen / Strpkers / Wetſteenen / Vardehandlen / en Spekſtoppen leggen / die 3p dan het een / dan het ander moeten toereiken / weer aanneemen en daar in leggen / maar ook moeten ze / aan de zyde van den Viſch gekomen / daar 3p wegens de ronte niet kunnen ſtaan / ſomtyds op den kant van de Sloep gaan zitten en daar aan leunen.

't Spek afge-
ſneeden, en
hoe.

Deeze Spekſnyders nu / ſnyden voor eerst het Spek dwars over 't Ipf / in riemen van een en een half voet breed / maar het lengſtuk achter de Binnen en nevens de Oogen / alwaar 't groot kenterſyn word aangezet / ſnyd men twee voeten breed. Buiten aan 't water een lange ſnee dwars / door alle de voorzige ſneeden gegeven / word door ieder ſulk nevens het water een gat geſtoken / om 'er een Spekſtop met een Vardehand door te ſteeken / waar na 'er het Doozſpektakel op 't Ipf de Achtertakel op 't hoofd of de keel word aangezet ; wanneer dan de Spilgasten aan beide de Spillen beginnen te draayen. Die op 't Ipf loozen die in de vliezen op het vleesch af / ter lengte van vyf of zes voeten / dan word het weder dwars afgeſneeden / ter groote van een of een en een half Quardeel Spek / zwaar genoeg om over te winden ; op de keel word het tot in den mond doorgeſneeden / dyvende het voorſte dan los op 't water / 't achterſte eenigzins aan de tong vaſt zynde / word daar af / als op

het

het lyf geloofst; dus suppende / roept men telkens / om den Brandewyn Wat gedrag
 en den lust tot dit werk vol leeden zynde: achter draaiom! voor draai- daar om-
 om! voor benje eerst! achter benje, voor draaiom! lustig mannen, 't is trekt waar-
 om den Brandewyn, draaiom! Deze eerste hagjes in 't Schip zynde / genomen.
 worden dooz de Straatsnyderz / terwyl men de andere alweer opwind /
 van haar vleesch / vleszen / en kreng gezuitbert / en aan flenshagjes van
 een voet in 't vierkant gesneeden / die dooz de Dickeniers met hunne haak-
 sepieken dooz 't flensluskje in 't Kuin geworpen / aldaar van de Spek-
 koning worden weggestuurd. Hoedanig vernuftig de kentering van den
 Wifch word te weeg gebragt / is dooz den zelven Dichter dus aange-
 merkt:

Een aardig gaauwe greep, gun dat ik het u zeg,
 Heeft dit vernuftig volk; een Ezel zou 't nooit droomen,
 Naau weet ik hoe dit is in 's menschen brein gekomen:
 De Visch heeft hoek noch kant, is glad. onnoenlyk zwaar,
 Geen ketting, haak, nog leng, gebruikt men geenzins daar.
 Zy kanten hem met hem: hy 's dood; wat 's dat te zeggen?
 Die wat langmoedig is, zal ik het uit gaan leggen:
 De Visch moet zyn gekant, niet onder, noch om 't lyf;
 Hoe vat men hem dan aan? zy neemen tot geryf
 Een mes; een snee langs 't lyf, twee dwers, zoo naar beneeden,
 Digt tegen 't boord van 't Schip, zegt 't Opperhoofd, met reden:
 't Gat door den binnen kant, 't Jyn vast daar aan genaait;
 Wind aan zyn eigen Spek; sny los, de spil maar draait.
 Hoe meer de riem verlangt en hoe zy laager snyen,
 Hoe makkelyker hy by 't Schip op komt te glijen.
 't Haalt recht op in het lood, 't kan niet te veel of min,
 't Blyft net van pas en hoog, volkomen naar hun zin.

De eerste kentering / waar van het meeste Spek komt / overgelwon- Vreemde
 den / word het groot kenterlyn met de groote Spil of 't braadspit aange- wys om de
 haalt / en 't gemelde lengstuk / zoo verre op de Wifch geloofst / terwyl Vifch te
 die al loozende kentert / tot dat hy met de zyde en baarden boden komt; keuteren.
 alwaar dan het Reuslyn van de keel nu los zynde / met de Reushaak
 booz in den neus word aangeslagen / en de neus met magt van Dolk
 zoo verre opgehyft / dat die nevens de baarden genoeg boven komt; dit
 Spek van deeze tweede kentering op de zelfde wyze overgelwonden en in
 't Kuin gebragt / heeft de Speksnyder / hier zoo veel Spek niet als op de
 keel vindende / de baarden ondertusschen van 't neusbeen wat los ge-
 sneeden / waar aan dandite baard-ankers met haare kilaalven worden
 gehegt / daar in de twee Spek-takels met een hooz of Anker-takel wor- Hoe de Baar-
 den ingehaalt / en een halstaly van onder het Bezaanswant daar in ge- den nitge-
 slagen / sneeda.

En daar mee
omgegaan
word.

flagen / om de zelfe uit de keel lets achteruit te tallen ; alsdan snyd de Speksnyder de zelfe voort geheel los / en dus worden dan de eerste 30 baarden met deeze drie takels in haar geheel opgewonden en in 't Schip gezet ; aldaar tuffchen het groote en 't boozluik leggende / worden ze dooz den Strantsnyder eerst van haar overbloedig tandbleefch gezuivert / dat dan dooz de Piekeniers met hun haakjepieks word over boozd gewozpen. Na deeze vertichting / worden ze met haartbplen aan boffen van elkander geklooft / de groote maat of overmaatbaarden / drie / vier of vyf in een bos / en de kleinen of ondermaatbaarden vyf of zes in een bos ; dus kan dan een Vifch van vyftig Quardeelen Spek / omtrent veertig boffen en van zodanig een 3de 240 of 250 Maatbaarden / nevens noch omtrent 200 kleine of ondermaatbaarden uitleeveren / weegende fchoon te famen 900 of 1000 lb / de andere 3de van gelyken / en dus nat met haar tandbleefch 1200 of 1300 ponden. Echter kan men dit niet net weeten / nademaal Wiffchen van gelyke groote / fomtyds zeer ongelijke baarden in lengte en zwaarte uitleeveren. Dit uitsnyden en overwinden der Baarden / word mede niet onaardig dus verhaalt :

Hoe veel
baarden ge-
meenlyk
een Vifch
uitleevert.

Het Spek nu weg gefneen , zoo komen bloot de baarden
Van d'eene kant den Vifch, (men houd ze in groote waarden)
Van binnen in den mond aan 't neusbeen vast gegroeit,
En ongelooflyk dicht, zy dienen uitgeroeit.
De grootste Meester in de kunst der Chirurgynen,
Dee niet, zelfs door de tang van *Aqua pendens*. glyen,
Dees grooten *Polypus*, zoo wonderlyk getakt,
En onbeweeglyk vast: neen; 't moet 'er uit gehakt,
Met beitels, ankers, en verscheide foort van messen;
Men snyd het rondom los; 't getal driemaal van zeffen
Is daar aan bezig, zy staan op en in den kop,
En op de barringhouts, de rest van boven op,
Om 't schaaken van twee Jyns; men hyft dan aan het takel:
En 't fchynt, voor die dit nooit gezien heeft, een mirakel.
De gantsche zy word met drie ankers vast gevat,
Men wind, hyft, snyd en scheurt, met zulk geweld, zoo dat
De nagels, fchyfs, en bloks, en loopers staan als snaaren;
't Hout is van 't eelfte stof, en Want van 't beste garen;
't En leed het anders niet. Dus krygen zy het los,
Als 't hangt en boven komt, het fchynt byna een bos.
Het word op d'overloop terftond dan neergestreeken;
Men klieft het daar van een, men gaat het kleinder breeken,
Tot vyf, zes aan een bos, dan door de luiken neer,
En tuffchen de quardeels gestoken.

Deze baarden dus van elkander geklooft/ worden booz eerst op 't Boven- of Onderdek/ tusschen stutten daar toe gemaakt/ opgestuurt en neergelegt. Dit verricht hebbende/ begint men ten laatsten aan de derde kentering/ om de Visch tot 300 verre te kenteren/ dat die op de eerste zyde/ met zyn neus of kruin/ tegen 't Schip aan/ en 't einde der baarden dwars daar af gelegen hebbende/ nu met zyn neus of kruin/ dwars daar af/ en 't einde der baarden daar na toe komt te leggen; het Spek dan van deeze derde en laatste kentering/ op de boozgaande wyze over en in 't Kruin gebracht/ 300 word met deeze 30 baarden wederom als met de voorigen gehandelt; daar na het lengstuk nedergelaaten/ en gelyk het andere Spek in 't Kruin geborgen; zynde dit lengstuk van een Visch van 50 Quardeelen/ 30 of 32 voeten lang.

Indien men nu alleen maar een Visch heeft gevangen/ en alhier geen kans ziet meer op te doen/ of wegens de maaling van 't Hs van plaats veranderen wilde: 300 kon men deeze gevangen Visch/ zonder te gaan slaapen/ eerst stenssen/ maar wy stellen hier nu/ dat 'er vyf Disschen/ teffens na den anderen/ zonder te slaapen/ gevangen zyn/ waar mede reeds merkelyk meer dan de gewoone waaktyd is verloopen; deeze waaktyd reekent men in Zee/ met 3 quartieren/ 8 glazen/ en de slaaptyd met 16 glazen; in 't Hs/ met 9 quartieren 8 en 8 glazen; aldaar in de Disschen/ of het daar aan bereischte werk bezig zynde/ is 't waaken geheel anders als in Zee/ namentlyk 16 glazen/ en 't slaapen 8 glazen/ ten 30 het met het werk anders uitkomt/ om 18 of 20 glazen te moeten waaken/ doch hier tegen laat men wel weer 10 of 12 glazen slaapen. Deeze in 't werk zynde gewoone waaktyd van 16 glazen/ met het vangen van deeze vyf Disschen ruim verloopen zynde/ 300 gaat men/ na dat de Brandewyn door den Commandeur gelast is uit te deelen/ 't gebed gedaan en de klok geschast heeft/ booz omtrent 10 glazen slaapen; deeze slaaptyd om zynde/ heeft de klok of klokmaat de kost wederom klaar/ en den Commandeur gepoort hebbende/ vraagt hy hem/ of het gebet zal worden gedaan; hier toe bewilligt/ poort hy al 't volk by kooisen om/ en luid de klok tot het gebed. Na deeze verrichting vraagt de klok weder of men zal opschaffen/ dat dan/ indien 'er geen merkelyk belet 30/ word toegestaan; hier op luid men wederom de klok om te schaffen. De gewoone order in 't schaffen is om de 16 glazen/ of driemaal in den tyd van 24 uren: maar wanneer het somtyds met het werk 300 geleegen komt/ is 't wel eens 15 en dan weer 18 glazen; doch 18 glazen geweest zynde/ word het vervolgens weder 300 't mogelyk is/ om de 14 glazen geschikt. Timmers/ altoos blyft deeze order driemaal in den tyd van 24 uren: overmits men hier door in deeze koude Gewesten/ met een ordentelyke eetens tyd het lys fris houden moct/ 300 dat men hier in naaukeuriger/ dan in 't slaapen is.

De gestelde vyf Disschen gevangen en opgedaan/ daar op geschast/ ge-

Hoedanig de
slaap en
waaktyden
worden
waargeno-
men.

geflaapen en weer gefchaft hebbende / laat de Commandeur / eer men weer aan 't werk gaat / dooz zyn Kajuitwachter / wederom als te voo- ren / de Brandwingsbak boven bzengeu / die zich dan op 't Bakfluk of de Stuurplegt nederzet / roepende luidkeels; Bezaanschoot aan! Bezaanschoot aan! Dit hoozende / komenze allen om dezen bak / neemen de ieder drie of ten hoogften vier lepels vol / vooz zyn rantzoen. On- dertuffchen genieten de Commandeur met zyn Hooge Officieren / als de Stuurman en de Harpoeniers / in de Kajuit mede een kopje gefuikerde Brandwijn / ten zy dat het werk zulks niet toelaat / alsdan gaat hy nebens hen mede aan deeze bak een flokje neemen.

Dus nu zich na 't viffchen wederom verbarft hebbende / begint men zich weder als te voozen / tot het flenffen gereed te maaken. De eerste dan van deeze vyf / als reeds vertoont is / geflenft zynde / 300 is den tyd van tien of twaalf glazen bereids verloopen; indien men nu deeze vyf Viffchen in twee termynen zou willen flenffen / flenft men 'er dan noch een / die men / alles oppgeruimt en gereed zynde / in den tyd van 7 of 8 glazen flenffen kan; hier na word nu de flaaptyd uitgeftelt / doch tydelyk met een tuffchenpoos onder den arbeid eens gefchaft; vervolgens gaat men naar maate van 't waaken / wederom vooz den tyd van 10 of 12 glazen flaaften. Middelerwyl 'er nu een zwakke wacht word bezet / en niet gebiffcht kan worden / 300 laat men de Chirurgyn en de Kajuit- wachter wel alleen de wacht houden; doch eenigzins gebaar duchtende / neemt de Commandeur zelf / of een van zyne Harpoeniers deeze wagt waar: maar in de ruinite zynde en vermoeden van Viffch op te doen / blyft een der Harpoeniers met twee of drie man / best in 't werk te mis- fen / met zyn floep op de brandwacht leggen. Deezen een of twee gla- zen op de vooznoemde wacht gelegen hebbende / terwyl het volk pag- eben de flaaft heeft gevat / en alsdan vast raakende / roept een van deeze op 't Schip de wacht houdende / terftond: Val val! Deeze Viffch ge- bangen hebbende / en daar op wederom vast raakende / of dat men on- derwyl genootzaakt word in 't het Schip en de Viffchen te ruimen / 300 kan men op diergelyke manier zeer worden afgemat / zulks men al roei- jende met de riem in de hand wel in flaaft vallen zou. Indien 'er dan geen verhandering om te flaaften voozvalt / en de vooznoemde glazen uit zyn / de oeffening van Godsdienst waargenomen zy / gefchaft en de brandwijn om gedeelt / gelyk reeds gezegt is / 300 flenft men dan ver- volgens de drie overige Viffchen / alles te voozen daar toe gereed ge- maakt zynde / op zodanig een wyze als de voozigen / in minder tyde dan 18 / 20 of 22 glazen / na de Viffchen groot / 't Schip wel bemant en de oorders wel gereguleert zy; men fchaft dan tuffchen 't werk op zyn tyd / maar gaat niet flaaften / vooz den arbeid afgedaan is.

Deeze flaaptyd gerufft hebbende / en al 't flenstwerk oppgeruimt / laat men de wacht wederom in de gewone quartieren rond gaan / als te voo- ren /

ten / en alhier noch eenigen tyd willende blyden leggen / stelt men de byandwache weder uit ; doch in den tyd van een of tweemaal 24 uren geen Wifch verneemende / begint men zich tot het afmaaken gereed te maaken / dat echter dooz beletzel van Wifch indien die zich opdoet / wel drie / of vyf etmaal kan uitgestelt worden : maar langer leggende / begint het stengwerk te traanen / en 't zou te schaadelijkzyn / langer te wachten / doch in een of tweemaal 24 uren kan 't niet schaaden / terwyl 'er midlerwyl meer bloed dan traan uitzypen zal.

Derde Gedaante van de Walvischvangst, het Afmaaken genoemd, hoe hier mede gehandelt word.

Wanneer dan geen beletfel booz 't afmaaken boozvalt / begint men 't boozluik eerst op te ruimen / stouwende tusschen deks alles met leege baten en byandhout vol / en zoo veel spek als 'er van 't boozige op ruimen leggen kan ; de overige baten plaatsf men zoo lang boven / op de Hut en in 't Schaapehok booz 't Bzaadspit / van 't boozgaande op ruimen tot het stenssen noch vol gestouwt zynde ; en vermits men de groote Spil / by 't stenssen niet noodig heeft / zet men deeze zoo lang op de Stuurplecht twee hoog op elkander / tot aan de tweede laag die vol water is : als dan licht men een vat uit / waar na de anderen met een spoozstok konnen op zy geschoozt worden / zulks het water dan in 't ruim stoot / dat wederom achter / alwaar beide de pompen gaan / word uitgepompt ; doch de onderste laag laat men echter vast leggen / die met kopere pompen word leeg gepompt / en verder met zwabbers droog uitgewist. Dus nu vier laagen tot aan 't Spek in 't stenggat opgeruimt hebbende / zoo word dan midlerwyl de Spekgoot en Bank mede boven gereed gemaakt ; deze Bank ter langte van twintig en byeten van twee voeten / op drie of vier kleine baten of schyaagen gezet / word 'er de Spekgoot van de zelve langte / wyd en diep een en een half voet / booz gestelt / met het eene end op de lyst van 't groote luik / of op een blok of byeewstoc / en 't andere ober dit boozluik / alwaar een groote spekma- mering word aangehangen / reikende omtrent op de gemelde onderste laag in 't ruim ; deeze dan geplaatst / worden de Slippen der Walvisch- staarten / buiten boozd onder de Fokkerust hangende / en binnen 't boozd onder de schildbanken leggende / hier toe aan stukken van twee voet in 't vierkant gesneden / en van de kappers op deeze Bank gelegd / om 'er het spek op te kappen / als zynde van een taapen en zenuwachtigen aart / en daarom daar toe zeer bequaam / want anders kapte men wel haast de Bank aan stukken / en de messen eerlang bot.

Toefel tot het afmaaken, of derde gedaante der Vissche-ry.

Na deeze verrichting / neemt men ieder wel haast zyne daar toe berey- wat elk in derze ver- richting te de doen staac.

de Strantsnyderf hunne Strantmessen / de Kappers en Bankfnyderf hunne Bank- en Kapmessen met de Strpkers / Wertfteenen / Bank- en Handhaakjes. Insgelyk de Plekeniers hunne Plek- en Handhaakjes; de Gootmannen hunne fchoppen / om het fpek langf de goot in 't Kuim te ftrpken; de Bootfman maakt twee fpekhaakjes aan de Kar-naat / waar mede hy twee hagjes te gelyk kan opzetten; de Koning en Koningin hunne kloppers om 'er deeze haakjes mee in 't fpek te ftaan / als mede hunne pikhaakjes / om 'er deeze hagjes mee voor de hand te fleepen; en de Kuingafien hunne fpekbaalles / fchootsbellen / fpekkransfen en prikkers. Alles nu gereed zynde / wel gefchaft en 't rantzoen genooten / roept de Commandeur: Sa mannen, rangeer, rangeer elk op zyn poft! Iuftig Bootsman ftryk af de Karnaat en zet fpek op! Hier op begeeft zich ieder op zyn poft / gelyk de voorftaande Ipf vertoont; de Karnaat geftreeken / vat de Koning en zyn maat ieder een haakje aan / en ftaan die met de handen of anders met hunne kloppers in 't fpek; de Chirurgyn en zyn maat deeze en meer anderen opgezet hebbende / worden deeze hagjes van de Plekeniers met hunne pikhaken niet alleen voor de Strantsnyderf gefleept / maar ook ozdentlyk voorgehouden / vattende met hunne haaken het kreng / dat door de Strantsnyderf / in 't Kuim ftenffende / nu t'eenemaal zuiver word afgefchilt / en 't fpek aan bequame hagjes gefneden; de Plekeniers dit kreng oberboord geworpen hebbende / doen weer als te vooren. Van deeze gezuiverde ftrukken / by voorbeeld / neemt Willem Cornelisz. zyn gaading en werpt die ozdentelyk op klaas / zynde een Blok met drie yzere penen / alwaar dan Fredrik Cornelisz. die in deeze penen ftaande / van haar zwoort zuibert / en met zyn ftrantmes 't zelve affnyd; Willem neemt dit vervolgens met zyn handhaakje weder weg / en werpt het voor de fpekbank; al dit van 't zwoort en kreng gezuiverde fpek / word van de Perfoonen in de Ipf fpek op Bank genoemd / gefortteert: het taapfte naar de zyde van de Kappers gefchooven en 't zagfte om te fnyden voor de Snyderf gelegd / die ieder ten einde van den fpekbank geplaatft zyn. Alsdan roepen de Kappers / fpek op Staart, en de Snyderf / fpek op Bank! de gemelde Perfoonen die zich wederzyds van de Bank verdeelen / en die de staart bedienen / werpen met hunne handhaakjes deeze gefortteerde hagjes op de staartftrukken / de andere voor de Snyderf op de bank: Dit eerlang aan hinken van een half voet lang en twee duim breet gekapt en gefneeden zynde / ftrpken het met hunne messen weg en in de Goot; alsdan roept die geene die het zyne afgedaan heeft / als gezegt is / terwoyl de andere in 't fortteeren opziet / den roeper weer bedient. Welke bezigheit den Dichter dus befchryft:

En hoedanig met het fpek gehandelt word.

Noch is 't maar half gedaan; Wat zal 'er nu meer resten?
 Hou met langmoedigheid noch maar een weinig stal,
 En leen zeg ik uw oor, aan 't geen noch volgen zal.
 Bankhagjes zyn in 't Ruim van boven neer gesmeeten;
 Hoe 't in de vaten komt, dient niet te zyn vergeeten:
 Dat 's weer een ander werk, van onderscheiden zwier,
 Zoo groot in kracht niet, maar knaphandig rap en fier:
 Ook niet in aar gewaad, gelyk *Commedianten*
 Gewoon zyn; neen: men ziet hun werk doen zonder wanten.
 Hun Koning slaat zeer knap in 't flensgat hagjes an
 't Karnaat, daar op zoo hyst ook boven noch twee man;
 De Bootsman stuurt 't Karnaat, als 't boven is gekomen,
 Men strykt het op 't verdek; nu heb ik noch vernomen,
 Dat onder hen, twee maats Strantsnyders zyn genaamt,
 Noch twee zyn hen ten dienst, voor Piekeniers befaamt:
 Maar zulken niet, die in den Oorlog staan te drillen,
 En om vyf stuivers 's daags hun leven willen spillen;
 Hun piek is maar een haak, doch lang omtrent vier voet;
 Hier mede kanten zy de hagjes, en men doet
 Terwyl zyn best, om 't spek het onrein af te snyen;
 Werpt krenge over boord, en stoot het spek ter zyên,
 Naar een paar andre maats, genaamt de Spek op Banks;
 Hun glibbrig smeerig werk, heeft gants niet slims noch manks,
 Maar alles goed geweer; dies ieder een handhaakje.
 Vat van den Overloop: voor hen een zeer klein zaakje:
 Zy wippen 't op de bank, daar negen, tien op zy,
 Met messen in de hand, staan snyen op een ry,
 In d'andre hand een haak, daar zy het spek meê vatten;
 Zy slaan hun haaken in, alleens gelyk de katten
 Haar klaauwen is de muis.

Onder dit gewoel beginnen mede de Kuisingasten te roepen; boven hou, Itryk spek af! een van deeze Spek- of Bank bedienden/ neemt dan zyn spekschop/ en strykt het gekapte spek langs deeze goot in de vooz- noemde mamiering/ alwaat de Kuisingasten dit met hunne baalies waar- neemen; de eerste zyne baalie vol hebbende/ haalt de strik onder aan de mamiering toe/ en een ander zyne baalie daar onder zettende/ opent deeze strik weder/ en vol zynde/ haalt ze wederom toe/ maart de mamiering leeg blindende/ roept men weer als te voozen; boven hou, stryk spek, en zoo verbolgens. Deeze met hunne baalies bullen dan elk een byzonder vat; hier toe bezigen zy hunne daar toe gemaakte Spekkransfen/ die ruim een voet wyt zyn/ en op het sponsgat geplaatst/ op dat hen geen vinken ontslippen/ noch tusschen de vaten ontvallen; zy kan-

En eindelyk
 in 't Ruim
 gelaaten en
 in Vaten ge-
 daan.

ten dan deeze baalies een weinig tegen deeze kraanfen op/ en laaten die als trechters vol loopen/ leggende vervolgens met hun boort op den kant van de baalie/ om de vinken/ met de hand het sponsgat in te schuiven. Het vat tot aan 't sponsgat vol geloopt/ neemen ze hunne pikkers/ zynde een stok van vier voet met een yzere pen/ en stouwen daar mede het spek ten boorden toe vol/ en dan vervolgens weer aan een ander ge- gaan/ om insgelyks op te vullen. Deeze onderste laag/ zynde vier- maal zeven/ of 28 vaten/ volgemaakt en dooz den kluiper toegeslagen/ roepen ze/ naar die van boven/ om de te boorden opgerulnde leere va- ten/ en leggen in de tweede laag/ viermaal acht/ of 32 vaten/ behal- ven noch eenigen boort in de Boeg/ waar tusschen ook de gemelde bossen Baarden geplaatst worden/ om 't brandhout te spaaren/ dat dan van daar/ ten dienst van de kook verplaatst word. Deeze tweede laag klaar leggende om te vullen/ word het bequaame tyd om weer te schaffen/ en ook vervolgens om te slaapen; wanneer men zich dooz 't slaapen dan weer verquikt heeft/ gaat het werk als te boorden wederom sneedig van de hand/ zulks men in den tyd van ieder glas/ omtrent drie quardee- len vol/ snyden/ kappen en vullen kan. Met deeze twee laagten gaat men dus vervolgens van boorden naar achteren boort/ ruitende het Spek in 't flensgat van boorden naar achteren/ tusschen 't Dek en boven op 't Schip zoo veel op/ dat men wederom by de andere Spekvaten komen kan/ om van daar weer andere te vullen; men keert dan alleen de goot om/ en plaatst de mamiering uit het Boortlulk in 't groote Lulk; als dan begint men daar te vullen en de baarden weg te stouwen. Al- hier mede twee laagten tot achter de groote Mast gebult hebbende/ brenge men zoo wel de Bank als de Goot/ achter de Mast/ en plaatst die dan daar in het boven lulk/ eveneens als te boorden is gezegt. Deeze wegstouwing van 't Spek in de Vaten/ word ons mede dus dooz den Dichter beschreeven:

Dit Spek dus klein gesneen aan strookjes, noemt men Vinken,
 Zy gleyen zelf daar heen, en in een gat zy zinken,
 Zoo lang gelyk de bank; dit volk, schoon het niet schrikt
 Voor werk en arbeid, heeft nochtans 't werk geschikt
 Op een zeer ligte wys: de Goot heeft een Mamiering
 Aan 't end, dus hebben zy in alles goê bestiering.
 En al hun gantsch gedrag een vaste en nette voer.
 Elk weet zyn werk, en hoe hy zich gedragen moet.
 Twee mannen aan de goot, elk met een schop in handen,
 Die stryken Vinken voort, om naar beneen te landen.
 By na de rest van 't volk, noch zeven of agt man,
 In baalies vangen zy 't, zoo vaardig als men kan,
 En draagen 't overal, waar dat de vaten leggen:

Voor,

Voor, midden, achter in, en zonder veel te zeggen.
 Zy steeken 't sponsgat in, en stampen 't vast, zoo dat
 De Traan wel meenigmaal, loopt boven uit het vat.

Wat voor een onderscheid in de Walvischvangst door de
 gelegenheit van 't Ys dient waargenomen.

Het Spek aldus opgeruimt / de baarden en leege baten weggestouwt /
 't Schip wederom schoon / en alles op stel zynde / verlangt men
 weer naar meer werk; als dan word het visschen / en die opgedaan heb-
 bende / het slessen en 't afmaaken / wederom in leders byzondere ge-
 daante / even als te boozen behandelt; doch in de eerste gedaante / is in
 de Visscherij / in zeker opzicht / een merkelyk onderscheid aan te mer-
 ken. Deze reeds beschreeven / aan een vast en dicht Veld / is aandier-
 gelyk Veld wederom het zelve; maar aan een gaatig Veld / aan flar-
 den / in losse M^s / om de Gost / en by land / dit alles is onderling en
 met het eerste zeer verschillende / dat men op een verkozende wyze / met
 korte woorden aldus onderscheidentlyk begrypen kan.

Onderscheid
 in de Vis-
 schery aan-
 gewezen;

Eerstelyk / onderscheid men het M^s in Velden / Flarden en losse M^s /
 't welk ieder weer in 't byzonder / in een ongelyk groote bestaat. Een stuk
 M^s van twee mylen in 't ronde / noemt men een Veld / van tien mylen
 mede een Veld / kleinder M^s byzokken dan twee mylen / worden groote en
 noch kleinder / kleine flarden genoemd / noch kleinder van een half myl
 zyn groote Schotfen / en deeze groote en kleine Schotfen / worden 't losse
 M^s geheeten.

En de on-
 derscheiding
 van 't Ys.

De Velden zyn dan in groote hoedanigheid zeer verschillende. Grootte
 en dichte Velden zyn 't gemaklykste en 't voordeeligste om te visschen / 't
 gemaklykste / om dat de Vissch onder een dicht Veld geen aantogt bin-
 dende / telkens weer omtrent de daar omzwerbende Sloepen te voorschyn
 komen moet; 't voordeeligste / om dat een groote stuk meer Vissch be-
 trappen en opvangen kan / dan een kleine; de Visscherij aan zodanig
 een Veld beschreeven zynde / volgt nu deeze aan een gaatig Veld.

Die be-
 schreeven
 word.

Een dun en gaatig Veld / 't zy groot of klein / is niet voordeelig om
 te visschen / want de Vissch geschooten zynde / gestoot / en onder zoda-
 nig een Veldt loopende / haalt zynen adem in deeze gaten / daar hy anders
 om zynen adem te scheppen genoodzaakt was weer te keeren; hier op
 zich in ademhaaling wat gesterkt bindende / stelt hy veeltyds zyn hoers
 bluchtende dwerssch van zynen Vrand af / en naar een gat verder M^s
 waart gelegen / doch zeer zelden weder te rug. Wanneer dit gemerkt
 word / zal men dan zelden een tweede Sloep ophoelen / want zoo d^a men
 dit bespeurt / slaat men een tweede slag om de steden / en toznt 'er zoo
 spoedig men kan de Harpoen uit / of de lyn aan stukken; maar indien

Hoe men de
 Visschery
 hier na
 schikt.

men aan een goede plaats gelegen is/ alwaar alleen niet dantwee of drie gaten bespeurt worden/ welker eerste niet verre in een Veldt gelegen is/ of men kan het uit een Sloep/ met botviering gemaklyk bereiken; dan laat men de Visch/ met dit bot/ van 't eene in 't ander gat wel loopen/ op hoop dat die weer te rug keeren zal; doch dit niet gelukkende/ begeeven zich eenige niet lenssen naar de Visch/ niet om te dooden/ maar in zyn neus te prikken/ om hem dus tot het wederkeeren te noodzaaken: echter schynt de schrik vooz zyne Wpanden hem hier na niet te doen lusteren/ loopende telkens van 't eene gat in 't ander/ zonder of zelden weer buiten 't Ws te keeren. Alle poogingen te vergeefs aangewend/ steekt men dan de Visch in 't naast aangeleegen gat dood/ en viert een kanon of anker aan een boeg op de lyn/ met gedachten om hem te doen zinken/ en dus van onder het Ws dooz te haalen/ dat somtyds wel gelukt/ doch veeltyds haalt of wind men 'er met de Spil de Harpoen uit/ of de lyn aan stukken; als dan geen beeter middel vindende/ sleept men een Sloep derwaarts/ en slyd 'er het Spek af/ sleepende de haggjes vervolgens naar 't Schip; doch dit valt te verduertig en 't verspilt te veel tyd/ die dan te kostelyk is. Om deeze reden zal men 't niet licht aan een gaatig Veldt vast maaken/ vermits het onderscheid aan een gaatig- of digt Veldt in de Wiffcherp zeer groot is/ echter konnen de byzondere geballen in beiden gelukkig en ook wel ongelukkig zyn: te weeten/ dooz maaling van 't Ws/ goed of quaad weer/ 't tieren der Wiffchen/ goed of quaad gereedschap/ beeter of erger plaats/ enz. en deezen zoo veelley/ dat men ze niet alle beschryven kan.

Wp zullen dit met een geval/ ons zelven wederbaren besluiten: In 't Jaar 1705. quamen we met het Schip het Witte Schaap/ zeer vroege in 't Ws en aan een goed vast Veldt/ by ons/ het Schip 't Wapen van Haarlem zynde/ en zonder meer Schepen te zien. Ons Schip naauwlyks vast/ geraakte ook een van onze Sloepen vast aan een Visch/ waar op het/ alle de Sloepen van boozd gezonden/ deeze Visch eerlang opgeeven moest/ schietende noch kort na den anderen/ zes Wiffchen/ en kreegen ze ook allen/ zonder dat 'er een slypte/ in eenen Val aan boozd. Ook wierden die van 't by ons leggende Schip/ mede zes Wiffchen magtig. Deeze Wiffchen aan boozd geboegfert/ was dien loop der Wiffchen t'eenemaal voozby geschoten. Men had reeds vooz Dinxteren/ alle de Wiffchen gesent/ afgemaakt en in de Vaten. Terwyl wy hier noch lagen/ quamen 'er eenige Schepen noch schoon zynde/ achter ons om zeilen/ en ons smeertig ziende/ maakten 't by ons vast. Wp in 't tegendeel/ vermits we nu en dan maar een Visch gewaar wierden/ maakten 't toen los/ en quamen/ alhoewel noch in 't gezicht van deeze Schepen/ aan een ander gaatig Veldt/ alwaar veel Visch gebonden wierd/ zulks wy eerlang elfmaal vast raakten/ eer wy 'er een magtig wierden/ loopende de andere in de gaten/ die wy tozonden/ met het bzeiken van lynen/ of

dooz

Wederwaar-
digheden in
't drittig of
gaatig Ys
ontmoet,
en hoe.

door 't kappen / met het in de Sloep voerende karpes / ten dien einde aldaar geteed gehouden / verliezende dus eenige Harpoenen en Lijnen. Schoon nu de geballen meenigtelep en wisselvallig zyn / zoo kan echter uit dit geval / het onderscheid der Visschery / aan een dicht of gaatig veldt / genoegzaam afgeleid worden.

Midlerwyl wy alhier met het stenssen van den zebenden Viscb bezig waren / wierden we zodanig van de starren belooopen / zulks wy ons Schip verloozen / met welk verlies ons twee zaaken zeer ongevallig voozquamen : eersfelk moesten we ons schoon Schip / niet zeven Visschen reeds gebangen / dus met bedroefde oogen in een onherstelbaaren staat aanzien / en andermaal terwyl 't noch voegtydig was / en dat wy by ons veel Viscb vonden / konden we ons echter van deeze schoone gelegenheit niet bedienen. Dit deed ons dan aan 't zeggen van den gelukkigen Mathys gedanken / zyn Schip verliezende / terwyl hy veel Viscb alom zwerben zag ; zeggende : wat zwaarigheid was 'er , hadden we nu maar een ander Schip , dan vonden we gelegenheit genoeg , al deeze schaade te kunnen boven komen.

Du zou hier wel voegen / eenige byzondere omstandigheden over 't verliezen van Schepen te verhaalen / en hoe het zich daar omtrent somtyds toedzaagt / of hoe vervolgens best zig zelven en de goederen te salveeren ; als mede hoe hier over onder de Reederen een verdrag is gemaakt / reeds in 't laatste Hoofdstuk van het derde Deel der Groenlandsche Visschery vertoont ; wat het zyn in 't Is te zeilen of te boezen / of door 't selve geperst te worden / en hoe men zich dan te gedraagen heeft / of te herstellen ; wat het is in zwaare of lichte bezetting / in perssing / en zwaare of lichte depning te leggen / en wat voozorge daar tegen in diergelyke ontmoetingen dient genomen te worden : deeze en meer andere voozvallen die zoo veelvuldig zyn / dat men 'er zich naaulyks uit te redden weet / zyn dan alhier niet te bepaalen / nademaal ons jaarlyks ook / tot leetweezen veele smertelyke wederwaardigheden dieswegen voozgekomen zyn ; derhalven zullen we hier van niet breedter ophaalen / maar nu tot de Visschery in 't los Is overgaan.

De Visschery in 't los Ys, hoedanig die dient waargenomen.

Wat de Visschery in 't los Is aangaat / deeze is wel zoo zekker / Visschery in Los en drijf-
tig Ys hoe-
danig man
die waar-
neemt. maar niet min moeyelyk als aan een gaatig Veldt. In 't los Is bezet zynde / of zoo dicht leggende / dat men 'er niet geen Sloepen tuschen door / of om de schotsen roepen kan / om de vaste Viscb te achter-
vol-

volgen; dit belet dan het visschen / en 't woord / schoon 'er veel Vissch gezien wordt / ook niet ondernomen; want deze Vissch is als met een angel niet te weerhouden / maar moet met hem te volgen / als aan een snoer gelegen / met Lenffen vervolgens gedood worden. Het Hs dan los en open zynde / dat men 'er kan tusschen door roepen / om by de vaste Vissch te komen; wanneer dan Vissch vernomen wordt / ziet men naar een zwaare schots om / die drie / vier / of vyf bademen dikte onder water heeft / bequaam in een harde wind / om 't Schip niet alleen op den wind / maar ook boven 't ander Hs te houden. Als dan gaat men aan 't zelve als aan een Veldt vast maaken / en met de Sloepen op brandwacht leggen / wordende ebeneens als aan een Veldt / om de agt glazen / deze wacht verwisselt en weder afgeloft. Indien men alhier aan een Vissch vast raakt / volgt de vaste Sloep den Vissch / schoon onder 't Hs doorloopende / zoo veel geschieden kan / en men scheelt by de schotsen om; doch kan dit niet geschieden / toznt men gestadig / om niet uit te toznen / met gedachten om de schots te doen dyaapen. Wil dit niet gelukken / maakt zich een Sloep / die altoos tot een waarborg by de voorzige blyft / gereed om op te heelen / terwyl de andere Sloepen zich aan wederzyden verdeelen / en volgen de hoers van de vaste Sloep; indien deze dyaalt / dyaaijen zy mede; de bozgsloep op geheelt zynde / zet dan gelyk de eerste een sjouw of muts op een riem / om dus niet alleen de vaste Sloep van de losse altoos te onderscheiden / maar ook tot een teeken / dat zoo lange de sjouw aan of op de riem is / blykt dat de Vissch noch vast zy / doch de sjouw weg genomen en de riemen neer gelegd / de Vissch los en ontsnapt is. Als dan roeit men in stede van naar de Vissch te zoeken / naar deze Sloep / helpt die zyne lynen inhaalen / en komt weer aan boord: maar deze Vissch / na een klein half uurtje wederom boven komende / schiet 'er de eerste bygekomen Sloep noch een Harpoen in / en men begint te lenffen. Midlerwyl trachten 'er / de andere Sloepen zoo dya als 't mogelyk is / by te komen / doch dit kan zoo spoedig als langs een Veldt niet gelukken; veeltyds kan men uit de Sloep ober 't Hs de opening derwaarts niet zien / derhalven roeit men wel eens in een fuik / van waar men weerkereen moet; als dan loopt men naar een hooge of heubelachtige schots / om 'er een opening op te speuren / zulks men somtyds de schotsen met veel moeiten van elkander scheuren moet / of naar een opening een geheel anderen weg omroetjen.

Ondertusschen de Vissch tyd bindende om uit te rusten / is die somtyds al weer weg / eer men 'er met de Sloepen bykomt; want veeltyds zullen de Visschen naar 't dichtste Hs zoeken / alwaar het bezwaarlyk is by te komen. Midlerwyl trachten de vaste Sloepen: tusschen 't Hs door scheelende / de Vissch zoo veel mogelyk is te volgen; maar dit door zwaare schotsen niet konnende volvoeren / moet 'er somtyds een derde

En somtyds
moeyelyk
valt.

derde of vierde Sloep opheelen / en konnen dus doende wel veertien / zestien of achttien Linnen vooz een Vifch uitstaan ; met zoodanige en diergelyke fukkelingen / heeft men niet weinig moeite aan te wenden en veel tyd te verfpillen / eer de Vifch dood is. De Vifch nu dood en gevangen zynde / gebeurt het dat men dikmaals zeer verre van 't Schip geraakt / zulks men dertwaarts dooz 't Hs te arbeiden / werks genoeg heeft om 'er met de Vifch aan te komen / en ook fomtyds niet aankomen kan / zoo dat men genoodzaakt word met het Schip by de Vifch te komen : Maar indien men zich op een bank bevind / en de Vifch trachte naar den grond te loopen / kan men 'er noch taameljk spoedig een dood klypen ; doch dit wil zich zelden dus schikken / dat 'er twee Vifchen teffens / gelyk dikmaals aan een Veldt gebeurt / vast raaken / vernitst deezen ieder een byzondere weg loopende / en men genoodzaakt word op te heelen / zoo heeft men dan geen Sloepen genoeg / om beide deeze Vifchen te vervolgen.

Dit nu zal genoeg zyn om te begryppen / waarom de Velden / en voornamentjk de dichte / vooz 't losse Hs verkoozen worden / en zulks om deeze drie byzondere redenen ; te weten : om de meerder tyd verfpilling ; en om de meerder blykbaarheid van Vifch te zullen opdoen / dewyl een schot niet zoo veel als een Veldt kan opvangen ; en eindelyk / om dat de Vifch van tyd tot tyd loozet word / en zich nu niet zoo veel als eertyds in 't open Hs onthoud / maat te meer in dicht dypwend los Hs / waar in men niet wel vifchen kan.

Vifchery om de Ooft, hoe men zich daar in gedraagt.

Wat de Vifchery aan Land of om de Ooft aanbelangt / deeze is Hoe de Landvifchery en om de Ooft waargenomen word. is wel de gemakkeljkste / en minst gevaarlijkste om Schepen te verliezen ; maar zelden of nooit haalt men 'er zoo veel Vifch teffens op zy / als aan een Veldt. Men vifcht 'er zeilende / met een Sloep achter aan 't roer op Brandwacht geleege. Vifch ziende / zeilt men 'er met het Schip naar toe ; by de zelve gekomen streekt de Sloep derwaarts / ten zy de Sloep vaardiger kan roeffen / of de Vifch windwaart van 't Schip is / en als dan wuift men van 't Schip de Sloep naar deeze Vifch toe. Vast geraakt zynde / roept men Val val ! ten waare dat 'er zoo veel Vifch vernomen werd / dat reeds alle de Sloepen te water waren. Deeze vaste Sloep stelt dan alhier / gelyk in 't los Hs / een muts of

368 Hedendaagsche Groenlandsche Walvischvangst,
 of stouw op de riem; de Visch hier gemeenlyk naar den grond loopen-
 de/ verdeelen zich de andere Sloepen aan weersyde van de vaste Sloep/
 en roepen naar de beweging van deze Sloep/ zoo die dooz de langs den
 grond zweemende Visch word getrokken. Hier nu word zelden opge-
 heelt/ vermits de Visch naauwlyks meer dan twee/ drie of vier Lynen
 uitloopt. Dus een half uur weg blyvende/ komt de zelve zeer ver-
 moet boven; als dan zyn 'er de Sloepen op 't spoor gevolgt/ te spoe-
 diger by/ dan in 't los Hs kan geschieden/ want schoon hier al eenige
 Hsstriemen dypben/ echter is 't er veeltyds vzeper en opender dan in 't
 Hs/ en geraakt de Visch dus spoediger dood/ midlerwoyl het Schip
 derwaart zeilt/ dies heeft men die eerlang op zy/ en men begint van
 stonden aan te stenssen/ om 'er dooz storm niet van versteen te wor-
 den; laatende onder 't stenssen een Sloep op de Brandwacht leggen/ en
 indien die vast raakt/ staakt men dit stenssen/ tot zoo lange deeze Visch
 wederom weg is/ of gebangen en aan boord gebracht; als dan word
 het stenssen weder aangevangen. Deeze gestenst hebbende/ en
 geen Visch meer verneemende/ zeilt men naar een Baap/ om
 daar af te maaken/ te schaffen/ en 't randzoen te ontfangen/ houdende
 in alles weder de zelve tydozder als booz is gezegt; maar 't waaken
 word naar 't werk alhier somtyds mede al by wat uitgerekt/ en om te
 slaapen bequaame tyd vindende/ word dan ook de schade van 't slaapen
 genoegzaam wederom ingehaalt.

Na 't ver-
 loope fai-
 zoen, hoe
 men 't we-
 der naar 't
 Vaderland
 wend,

Het zaatzoen booz de Bisschery verlopen zynde/ of dat men dooz een
 gelukkige vangst zynen laading gekreegen heeft/ wend men 't Schip we-
 der naar 't Vaderland; wanneer men dooz storm of hard weer als dan
 belooopen word/ gebeurt het dikmaals dat de Spekbaten barsten en lek
 worden/ waar dooz de traan uit het Spek gespert/ de baten uit lekt/
 in 't ruim en onder de pompen loopt; het Schip als dan wat lek zynde/
 word teffens deeze traan met het water uitgepompt. Om hier in
 te voorzien/ plaatst men een bak boven op 't Dek booz de pompen/
 waar in dit water loopt/ en men als dan de bobendypende traan af-
 schept/ terwoyl 't water onder uit en buiten Scheepsboord loopt. Dee-
 ze traan als verkleumt zynde/ en onbequaam om onder de andere
 traan te kooiken/ word dan in byzondere Baten gedaan/ en gemeen-
 lyk aan de Huthopers verkocht/ die deeze tot huine traan koo-
 ken.

En beho-
 den 't huis
 gekonen,
 aebaling
 word ge-
 daan.

Wanneer men verholgens weder/ 't zy in Texel/ of op de Maas/
 behouden is aangeland/ en booz des uitreeders Stad of plaats ten an-
 ker gekomen/ laat dit de Commandeur gemeenlyk dooz eenig sloepsvolk
 den Hoofd-Redder of Boekhouder bekend maaken. Eerlang komt dan
 de Boekhouder aan boord/ om 't Volk/ booz maandgeld dienende/ te
 be-

betaalen; van dien tyd afgereekent toen zy geld op hand ontfangen hebben / en wanneer zy zyn in Zee gegaan; de Maanden gereekent op dertig of een en-dertig dagen / na dat de zelve lang zyn, en den dag tot twaalf uren ter middernacht.

De Officiers en Partieners / die by de Visch en 't Vat of Quardeel gedient hebben / geeft men ieder iets op reekening; 't overige wanneer het Spek tot traan is gekookt en de roeping der Quardeelen gedaan / of by twaalf Stekannen opgenomen is; verder krygt dan een ieder zyn bedongen huur of loon / gelyk in de hier voorgeschreeven Monstertrol is te zien

Men is noch overig vooz alle weetgierige Beminnars van weetenswaardige zaaken / de behandeling en Manier van Traanbereiding / kooktelyk alhier vooz te stellen / en zodanig als men die jaarlyks / voornaamentlyk in Noord-Hollandt / gewoon is in de daar toe geordineerde Traankokerpen te bearbeiten; nademaal we nu reeds al 't voornaamste wat de handhaaving van 't Walvischspek aangaat / en hoe dit tot deeze kokerpen / vooz af / in 't zoo genaamde Afmaaken / te Scheep al is bereid. Insgelyks zullen we ook met weinig woorden de verdere bereiding en zuivering der Walvischbaarden vooz stellen / waar van we in 't voornoemde afmaaken / ten deelen vooz zoo veel tot bequaame Scheepsbergting noodig was / melding hebben gedaan.

Hoedanig men met de Traanbereiding en zuivering der Walvischbaarden handelt.

DE Traankokerpen in Noord-Hollandt zyn van roodkopere Pannen ter wyte van tien of elf voeten verzien / doch in Zuid-Hollandt / als te Rotterdam en elders bezigt men gemeenlyk niet dan groote yzere Potten / om daar in het tot Dinken gekapte of gesneden Walvischspek te kooken. Deeze roodkopere Pannen zyn naar binnenwaarts of in 't midden eenigzins holder dan naar den rand / en zoo diep / dat 'er omtrent vyf Vaten Spek ingaan / en kan gekookt worden; vooz af een halve Ton water / vooz 't aanbrenden daar in gegooten / word 'er het Spek / te vooren te Scheep in vaten gestouwt gewest / by gedaan / en een vuur van hout onder gestookt. Ondertusschen deeze kooking geschied / word het Spek telkens door twee mannen geroert / om toe te zien dat het niet aan de Pan hange of aanbrende. Wanneer dit Spek

De Toefel der Traankokeryen beschreeven.

dus twee of drie uren gekookt heeft / en men oordeelt de Traan volkomen uitgelebert heeft / scheidt men die met groote kopere lepels uit deze Pannen in vierkante bakken / van boden met roosterwerk verzien / waar door de traan in deze bakken loopt; zulks de uitgekookte Dinken van 't Walvischspek op dit roosterwerk leggen blyven; welke Dinken in Lynzaat vaten of anderen gedaan / niet dan voor hondekost dienen / of ook wel om 'er lyn van te kooiken; deze Dinken worden / na de Vischerij wel is uitgeballen of schraal geweest / van dertig stuivers tot vyf guld. de Ton verkocht.

En hoedaanig met de Traan gehandelt word.

Deeze Traan dus warm uit de Pan geschept / loopt ze vervolgens in een andere houte Bak lang zeventien voet / wyd zes voet en diep drie voeten / twee derde parten vol hout water zynde / waar op de selve te koelen staat / tot wederom een andere Pan met Spek genoeg gekookt heeft. Als dan word de Traan in een tweede Bak met water over gestort / en daar uit in een derde van de selve grootte met water gedaan; midlerwyl zinkt het dikke of grondsoep / dat men prut noemt / op den grond dezer bakken / en men tapt dan de traan uit deze laatste Bak / door een goot loopende in Vaten / alle met nieuwe hoepen verhaalt en wel verzien / die omtrent vol zynde / met een houte spons en stopdoek verzorgt / als dan worden toegeslagen / en op een bequaame legplaats gerolt.

Hoofzaaklyk is 't dat de Traan in de gemelde Bakken op 't water verkoelt worde / vermits anders de warme traan in geen Vaten zou te houden zyn. Deze Vaten of Quardeelen / zyn gemeenlyk zestien of achttien Stekannen groot / en worden door een gezwoozen Traanroeper gemeeten / merkende als dan den inhoud van Stekannen en Dingelen met een rystang of pzer omtrent het sponsgat / waar op dan de traan volgens deze meeting word verkocht. Wanneer nu de gekochte traan zal afgelevert worden / komt gemeenlyk een kuisper van des kopers wegen / en haalt met een kopere Pomp of Zuiger al het drabbige van onderen op / en vult de Vaten dan weder met zuivere Traan tot een mingelen na op. De Verkoper is vervolgens ten zynen koste gehouden / deze Traan van de kokerij af te leeveren / 't zy naar Amsterdam of elders waar 't den koooper begeert.

Wat voor Bedienden in een Traankokerij noodig zyn.

Tot zodanig een Traankokerij worden gemeenlyk acht Personen ten dienste vereischt; te weeten: den Waas die 't opzicht heeft / genietende zes en dertig stuivers 's daags / voorts twee kookers / een Gootoppasser / twee kuispers en twee Sjouwers of Stookers / ieder twintig stu-

stuiwers 's daags / waar nevens noch de kost / die hen doo; een Vrouw gekookt en bereid word / en daar tien stuiwers dagloon heeft / gelyk ook een Waaker voo; ieder nachtwacht tien stuiwers ontfangt.

De kookery ontfangt van ieder Quardeel of twaalf Stekannen byf stuiwers. De prut uit de Bakken als mede de Lil word in oude Vaten open en overend staande gedaan ; wanneer de Zon schyn / word hier van de bovendrybende Craan afgeroomt / en vervolgens den Prutkookers verkocht / die daar byzine Craan van stooken / en uitperffen / doo; Lopers / Leertouwers en andere gebruikt.

De Quardeelen reken men op twaalf Stekannen / en en Stekair houd zestien Mingenen ; waar van de onkosten zyn als volgt : Doo; 't roepen twee stuiwers het vat ; Impost van 't Brandhout 't vat een halve stuiwer met de tiende verhooging ; voo; ieder vat Craan vrychtloon naar Amsterdam drie stuiwers / maar van 't Schip naar de kookery twee stuiwers / en de leeg Vaten een stuiwer : betaalende noch in den verkoop voo; ieder Quardeel aan de Courtagie drie stuiwers.

Wat de Walvischbaarden aanbelangt / deeze worden gemeenlyk by de Craankokersen schoon gemaakt / nademaal ze eerst overgekomen / noch aan bosfen aan elkander vast zyn ; dus worden ze dan met een scherpe Gzaaf / een voo; een van malkander geklooft / vervolgens met smalle pyere Schopjes afgestoken / en 't wit dat aan de koppen zit / met een stoupe Dissel afgedisselt ; hier na worden ze om te weken in 't water geleg / daar weder uitgenomen met heibezems afgeschropt / en afgespoelt / vervolgens op zyn eind te dzoogen gezet / voo;ts op een bank of plank geleg / het hair ter zelden afgesneeden / en met een mes de koppen gedunt en wat afgesnoeit. Vervolgens worden dan deeze baarden / by dzoog weer in de open lucht / eenige uren op latten te dzoogen geleg / en dzoog zynde / in 't Pakhuys gehozgen en opgeleg.

Hoedanig de Walvischbaarden gezuivert worden.

Een Walvisch byf en veertig of vyftig Quardeelen Craan uitleevende / daar van komen gemeenlyk vier honderd stuks Maatbaarden / alle meer dan zes voeten lang / weegende doo; elkander drie of vier pond / na de Dirsch vet of oudt is / wordende de overige Ondermaatbaarden genoemt / en gemeenlyk twee voo; een gerekent / deeze weegen van zodanig een Dirsch omtrent twee honderd vyftig pond. De Baarden van een Mannetjes Walvisch zyn wat dikker / zwaarder en krommer / als van de Wyfjes Dirschen / en derhalven aan deeze gestalte wel te onderscheiden.

En wat ieder Visch omtrent uitleeveren kan.

Hoedanig deeze Craan en Baarden verkocht worden / en in pyss somtyds jaarlyks groote verandering onderheevig zyn / hebbenwe genoegzaam in de voorsz beschreevene Lyst / in 't derde Deel dertinde Hoofdstuk omstandig vertoont ; werwaarts wy den weetgierigen Lezer wyzen / en hier mede een einde van onze verhandeling maaken.

T O E G I F T

Voor de

GROENLANDSCHVAARDERS,

En

M A T R O O Z E N.

MAtroosje die de Zee bemint,
En kleine schatten overwint,
Die vaart naar 't Oosten en naar 't West,
En houd de warmte voor het best,
Daar men moet waters drinken,
Die wel stinken.

Zyt gy het warme Land nu moe,
Zoo peurt eens meê naar Groeland toe,
Daar zult gy overvuilen stank,
Van 't stinkend water tot uw drank,
Noch over heete dagen,
Niet veel klaagen.

Hebt gy een broek vyfzes aan 't gat,
En dan noch om de lenden wat,
Een buffeltje, een rok twee dry,
En noch een bollikvangers py,
Zes kouffen om twee beenen,
Gaa dan heenen.

Verziet u van, op dat gy 't vat,
Een goede bulfak onder 't gat;
Een dikken beest van een kombaars,
Die trekt dan dichjes om den naars,
En dan de neus gesteecken
Onder 't deeken.

Naau legje dan wel fraaite kooy,
En slaapt zeer makkelyk en mooy;
Dan roept 'er een, als waar hy mal,
Door 't heele Schip: Sa val, val, val,
Straks moetje op dat roepen,
In de Sloepen.

En vraagje dan wat dat beduid;
Daar loopt 'er een aan ly vooruit,
Het is een Walvisch machtig groot:
Nu lustig mannen steekt hem dood:
Hy zal oranje blaazen;
Braaf als baazen.

Sa lustig, roeit hem naar zyn gat,
Eer dat hy kiest het hazepat;
Daar krygt hy een harpoen in 't lyf,
Byget hy loopt geweldig styf;
Daar krygt hy lensen steeken:
Hy 's bezweeken.

Dan voert de Commandeur het woord:
Sa mannen met den Visch aan boord,
Daar zal men t'zamen vroolyk zyn,
Met een rantfoentje Brandewyn,
Wilt lustig maar boegfeeren;
Braaf, als Heeren.

Als

Als men dan wat geslaapen heeft,
En dat de Visch wel boven zweeft,
Dan zal 't 'er op een flenssen gaan.
Men brengt Spekmessen op de baan,
En doe de Spil wel draayen,
Zoo, laat waayen.

Sa lustig mannen als een pop,
En wind het dryvend hagjen op;
Al hoog genoeg: kom lustig, dra,
Sny stukken, smytze in 't flensgat, gaa;
Strak zullen wy de baarden,
Aan gaan vaarden.

Na dat het flenssen is gedaan,
Dan zal 't weer op een snyen gaan;
Jan hagel word nu Officier,
De minste is dan een Pickenier;
Dus moet elk een zyn zaaken
Daar na maaken.

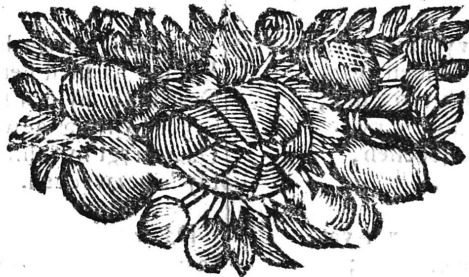
Nu mannen, zonder veel verzuim,
Sa hyft wat hagjes uit het ruim;
Een ander roept, Spek aan de bank;
In 't flensgat roept men: wagt zo lank,
Ik moet eerst hagjes haalen,
Zonder draalen.

In'truim roept Schieman met geweld;
Brui Spek in'truim; hoe is 'thier gestelt;
Een ander roept nu weer: favoort,
En brui de krenge buiten boord;
Kom jongen, tap eens drinken,
Of 't zal stinken.

Als dan den arbeid is gedaan,
Zoo zal de Kok aan't kookken gaan,
Een wakre ketel bier en brood;
Is die in 't lyf, geen kommer groot
Men daar behoest te lyen,
Weer aan 't snyen.

Zo doende raakt het Schip vol Spek;
Aan traan zal zyn dan geen gebrek:
Jan hagel wotd de kop schier kroes,
Hy is zoo smeerig als de droes;
Maar 't geldje zal het moeten,
Weer verzoeten.

Wanneer men komt weer t'Amsterdam
Of waar men 't laatst zyn afscheid nam,
Dan zoekt elk weder naar zyn weerd;
Alwaar al 't geldje word verteert,
Met dag en nacht te drinken,
En rinkinken.

KORTE BESCHRYVING
VAN DE
TERRENEUFSCH
BAKKELJAAU
VISSCHERY,
VOOR DE
NOORD-KUST
VAN
AMERIKA
EN OP DE
TERRENEUFSCH BANKEN.

KORTE BESCHRYVING

Van de

TERRENEUFSCHE BAKKELJAAU VISSCHERY.

EERSTE HOOFDTSTUK.

Van de gelegenheit en Strekking van 't Eilandt Terreneuf nevens andere omleggende Eilanden, en voornamentlyk de Terre-neuffche Banken, op welke gronde de Bakkeljaau gevangen word; welk een Viſch het zy en door wien Bakkeljaau geheeten. Hoe men zich tot deeze Viſſchery uitrust, en met het zouten van den gevangen Viſch omgaat.

Voor de Kust van Canada in Noord-Amerika en de Golf of Baay van St. Laurens legt een groot Eilandt / door Jan Verazzan, Terreneuf geheeten / die door Koning Francois den I. derwaart gezonden was / om naaukeuriger ontdekking te doen / als weleer te voozen door de Engelschen van dit Gewest was geschied. Wanneer en door wie Terreneuf het allereerst is ontdekt. In den Jaare 1504 hadden 'er de Diffschers van Nozmandie al eenige ontdekking van gedaan; maar in 't Jaar 1524 was 't / dat den vooznoemden Verazzan dit Eilandt in den naam van zynen Koning in bezit nam. De vooznaamste Volkplanting aldaar gedaan / meest alle uit Nozmandiers en Basques of Biskajers bestaande / werd Plaisance genoemd.

Verlang hier na hebben zich de Engelschen mede op dit Eilandt terneer gezet. Dit Eilandt 't welk van een byna driehoekige gedaante is / Het Eilandt Terreneuf en de strekking van dien beschreeven. Het Eilandt is 46 en 53 graden Noord der byete gelegen / waar van het Zuiderdeel door de Franschen en 't Oosterdeel door de Engelschen bezeten word / zynde van verscheiden schoone Bajen / Havens en Inhammen bezien: Maar de West-Kust van dit Eilandt is tot noch toe onbewoont; doozgaans is 't

Bergachtig en van veele ongenaakbaare Bosschen bezien / nochtans vind men 'er groote uitgestrekte Heilanden / veel meer met mos dan met gras bewassen. De Landeryen zyn 'er van weinig nut / doordien zy puin steenig en zandachtig zyn / zulks het niet dan om 't genot van de Vischerij is / waarom 'er zich de Engelschen en Franschen niet 'er woon begeeven hebben. Insgelyks worden mede onder den naam van Terrenewf begreepen / verscheiden Eilanden ten Westen in den Golf van St. Laurens en de Rivier van Canada gelegen. Het getal deezes Eilanden word op vyftien of zestien begroot / welker voornaamste zyn Kaap Breton, St. Jan en d'Assomption, mede Anticoste genoemd.

Kaap Breton
hoe gele-
gen.

Het Eilandt Kaap Breton ten Zuiden van den Golf St. Laurens gelegen / word byna door den Golf van Labrador in twee deelen gedeelt / zulks het naaulphs door agt hondert schreden lands verknocht is. De Heer Denys eertyds bezitter van Kaap Breton, heeft een Kanaal door derzelandengte doen graaven / zulks het tot een doorbaart voor de sloepen dien- de / die anders genoodzaakt waren het Eilandt om te vaaren. De voornaamste haven dezes Eilandts is St. Pieter. Het Eilandt St. Jan ten Westen van Kaap Breton gelegen / is t'eenemaal Boschachtig / heb- bende een syploggaande kust. In den mondt van de Rivier St. Laurens legt het Eilandt Assomption, waar van de Beerehaaven de voornaamste legplaats is. Oost of liever Zuid-Oost van 't Eilandt Terrenewf is de groote Bank gelegen / alwaar de Bakkeljaau in groten overbloed ge- vangen word / gemeenlyk de Terrenewfche Bank geheeten. Deze Bank heeft op verscheiden plaatsen vyftien bademen diepte en op andere vyftig / zestig en zeventig meer of min / 't welk aldaar voor de Sche- pen gelegenheit geeft zonder gebaar te konnen ankeren / welker uitge- strektheit hondert en vyftig mylen in de lengte en vyftig in de breette is. Op en omtrent de Terrenewfche Banken onthoud zich een soort van kleine Visch die de Bakkeljaau tot voedsel en aas verstrekt.

De Terre-
newfche
Bank be-
schreven.

Wat de Bakkeljaau Visch aangaat / de selve heeft deesen naam van de Basques ontfangen; doordien men die anders Kabbeljaou noemen zoude. Tweederlei soorten vind men / die men groene en witte noemt; de groe- ne Bakkeljaau word op de groote Terrenewfche Bank gevangen / die wel de grootste is / en beter gezouten dan gedroogt wil zyn / als de klei- ne omtrent de kust gevangen / die te Lande gedroogt en gezouten word. Deze Bakkeljaau Vischerij word in 't algemeen voor de Kusten van Nieuw-Vrankryk of Canada geoeffent / en waar van men de voornaam- ste / op de groote Terrenewfche Bank gevangen / naar Vrankryk voert en greeit te Darys en andere voornaame Fransche Steden ver- tiert.

Waar zich
de Bakkel-
jaau het
meest ont-
houd.

Maardien deze Visch van een zeer hungerigen aart is / vind ze ook op deze Terrenewfche Banken hun overbloedig aas. Jaarlyks wor- den 'er omtrent 200 of 250 Schepen op deze Bakkeljaau Vischerij uit- gerust /

geruſt / die booznamentlyk uit de Havens van Honſieur, Diepe en andere plaatſen van Normandië; inſgelykſ Bologne en Cales, van Britaan e, en Olonne in Zee loopen. Onder deeze Schepen zyn 'er ſomtyds eenigen / die met een vangſt van dertig / veertig of vyftig duizend Bakkeljaauwen weer in Frankryk aanlanden / boerende echter een Schip van hondert vat / niet meer dan vyftien of ten meeſten agtien mannen.

En zodanig Schip tot de Bakkeljaau Vangſt uitgeruſt / verzielt men te brouage; Oleron, St. Martyn of in Britannie, ten minſten booz zes Maanden van alle benodigde Levensmiddelen en van Zout / alwaat men 't Mudde booz elf of twaalf gulden inkoopt / alzo men veel Zout tot deeze Viſſchery noodig heeft. Ook verzorgt men zich van Viſchlynen ter dikte van een Penneschaagt die agtien bademen lang zyn / en zulkſ booz ieder man agt / tien of twaalf lynen; maar van angels is 't noodig dat men zich rpkelpker verzielt / naardien het dikmaals gebeurt / dat die afgebeeten worden / en 'er de Bakkeljaau mede doozgaat. Inſgelykſ moet booz ieder man twaalf of vyftien zink-loden verzorgt worden; ieder loot van zes ponden zwaar / die men om te viſſchen aan 't einde der lynen vaſt maakt / om die te doen zinken / nevens bequaame meſſer om de gebangen Bakkeljaau den kop af te ſnyden en verbergs tot aan den ſtaart van een te ſpouwen en van 't ingewandte te zuiveren.

Hoe men de Schepen op de Bakkeljaau Viſſchery uitrust, aange-merkt.

Dus ter Viſſchery uitgeruſt / gaat men onder zeil / en booz de Terreneuffche kruſt en Banken gekomen / maakt men zich eerlang tot den Viſchvangſt gereed / haalt de zellen in en bindt het roer aan ſtuur- of baakboozdt vaſt / leggende het Schip alſdan alſ booz anker. Verbodgens werpen eenige eerlang de Viſchlynen in Zee / om te zien of de Viſch aanblyten wil / terwoyl anderen den toefel maaken / om ter zyden van 't Schip ſpygers op te rechten / waarop men de Bakkeljaau ophaalt / en die van zyn ingewandte zuivert / indien deezen toefel by bequaam weder boozaf niet is beſtelt. Op deeze gemaakte ſpygers plaatſt men eenige vaten ter hoogte van een mans middel. Jeder Viſſcher begeeft zich dan in zodanig een vat / hebbende een groot leere ſchootſvel booz / van den haſt tot aan de kniejen reikende / welker onderſte eind ober het vat hangt / zulkſ en dooz 't opſnyden der Viſſchen het onzuibere niet indalle. Ook verzielt men zich van zodanige vaten en ſchootſvellen in de Sloepen / om te beletten / dat het water / 't welk aan de lynen en ingehaalde Viſch hangen blyft / in de vaten loopt. Wanneer dan de Viſſchers de diepte van de Viſch Bank gepylt hebben / maaken zy de lynen aan de gemelde vaten vaſt / en zoo / dat het loot op twee bademen na / op den grondt zinkt : gelyk ook / de angel omtrent anderhalf badem van 't loot vaſt gemaakt / op een badem na / den grondt niet bereiken moet. Een Bakkeljaau teffens word 'er gevangen / en vermits ieder Viſſcher van twee lynen verzielt is / zoo is 't dat / terwoyl hy de eene inhaalt / de

En met welken toefel deeze Viſſchery word ver-richt.

andere wederom zinken laat / wanneer men een oberbloedt van Wifch op de legplaats bespeurt ; en om 't getal der gebangen Wifschten te wreten / heeft ieder Wifcher een scherpe pzeze pen / die dan / 300 draa hy den gebangen Wifch van den angel afneemt / hem de tong uitspuyt / en die aan deeze pen steekt.

Hoe arbeid-
zaam deeze
Wifchery
voor de Wif-
schers is.

By een goede en gelukkige Wifchvangst / kan een goet Wifcher da-
gelyks omtrent 350 of 400 Wakkeljauwen vangen / 't welk als dan vooz
hem een genoeg zwaart en moeelyk werk geeft / doozdien de gebangen
Wakkeljaau niet weinig spartelt en hem werk verschaft / behalven dat
eene lengte van dertig / veertig en somtyds zestig bademen lynen / uit de
diepte niet 300 schielpk in te haalen 3yn / zulks zodanig een arbeit niet
lang vooz hem uit te houden zoude 3yn / indien 'er nu en dan niet eenige da-
geit van verpozing tusschen quamen / dat 'er 300 veel niet gebangen
wterd ; nochtans verloopt 'er zelden een dag dat 'er niets gebangen
wozd. Somtyds vangt 'er ieder 25 / 30 / 100 of 200 / vermits deeze
Wifchery mede van 't geluk afhangt. Het aas waar mede men den
angel verziet / bestaat uit een stuk van een Haring / welker huid in Zee
een glans van zich geeft / waar op de Wakkeljaau komt toeschieten.
Het bobendeel van den angel wozd dooz 't ingewandt van dien Wifch
oindwonden / of dooz eenig aas in de maag van de Wakkeljaau gevon-
den / 't welk mede in de plaats van den Haring wozd gebruikt.

Somtyds gebeurt het by een gelukkige Wifchvangst / dat de Wakkel-
jaau-Wifchery in een maandt of zes weeken wozd voltrokken / daar
anderen in tegendeel / wederom drie / vier en vyf maanden bezig 3yn /
vermits het alleen van 't geluk afhangt. Op de Bank gekomen an-
kert men echter niet : maar by den dag voert men boven de Kajuit een
klein vierkant zeil / om het Schip tegen den windt bestant te doen 3yn /
zulks het niet al te veel ter 3yde afdyve / vermits als dan de Wifchly-
nen te dylftig worden en de bequame diepte niet zouden bereiken / alwaar
zich de Wakkeljaau onthoudt ; maar des nachts zet men het groot zeil
by / en houd goede wacht op dat men elkander niet op 3y dyve / om
in geen gebaat te geraaken van tegens andere Wifchers op deeze Bank
leggende / te stooten / en elkander in den grondt te ryden. Want zelden
vindt men / op deeze groote Bank gelegen / helder / maar meest mistig
weder / en somtyds deeze mist 300 dik / dat men naaulpk een schreep-
lengte van zich zien kan. Daarom men des te meer goede zorg vooz
ongeval draagen moet.

Behalven andere ongelegenheden / moeten deeze Wifchers niet weinig
gehardt tegen de koude 3yn / vermits doozgaans geduurende zes maan-
den hen het water om de Wifchlynen vziest / terwoyl 3y bezig 3yn de zelve
in te haalen / 't welk hen al by wat ongemaklyk valt. Dit ongemak
by den lastigen arbeit geboegt / is 't te verwonderen / dat 'er om 300
een gering voozdeel / noch menschen gebonden worden / die zich tot dee-

ze Viffchery gebuiften laaten: want een Viffcher dertig of veertig Rypfdaalders op zodanig een Viffchtogt gewonnen hebbende / heeft zich naar zynen zin wonder wel uitgeflooft / van welke wuift hy zich dan tot het volgende Zaaizoen geneeren moet.

Hoedanig nu met het zouten van de gebangen Bakkeljaau omgegaan word / staat te letten / dat men de tong eerst uitgefueden zunde / de Viffch op den oberloop van 't Schip werpt / alwaar dan de zelve van 't Ingewandt gezuibert word / en verbolgens den Zouter overgelebert / die beneden in 't Schip bezig is om by laagen van twee of drie vade-
men lengte / deze gezuiberde Viffch kop en faartsgewyze te leggen / en beftrootit ze als dan met zout zoo veel daar toe verelfcht word. Verbolgens legt hy 'er wederom een andere laag op / die infgelyks gezouten word / en hier mede verbolgende zoo lang de Viffchery van dien dag duurt. Wanneer deeze Viffch / dus drie of vier dagen gezouten / heeft gelegen / en het zout genoeg aangenomen; neemt men die wederom op / fchuddende het ongepekede zout af / en legt de zelve beneden in 't Schip by laagen / bedekkende die met verfeh zout / waar in ze als dan leggen blyft / en dus met den geheelen vangft boorzbaarende / tot men zyne laading bekomen heeft. Indien men de Viffch als dan noch eens ver-
plaafen wil / word die wederom met verfeh zout beftroot.

En hoedanig men met het zouten van de gebangen Bskkeljaau omgaat.

T W E E D E H O O F D T S T U K .

Hoedanig in 't Voorjaar het veelvuldig Ys omtrent de Terreneuffche Banken den Viffchers veel arbeid verfehafft. Welk flag van Vogelen zich omtrent deeze Kusten onthouden.

Schoon de boorzdeelen deezer Bakkeljaau-Viffchery toevalliger wyze te beoogen zyn / heeft men niet te min veel ongemak uit te staan doordien het op de groote Bank in de Maandt Juni noch zoo houdt is / als het in Herftmaandt in Dzyankryk zyn mag. De langfte Zomers duuren 'er zelden meer dan drie maanden / en die nochtans meeft met dikke en koude nevels verzelt gaan. In 't Boorzjaar word de lang-
duurigheid der koude dooz 't Ys veroorzaakt / uit het Noorden van Gzoenlandt / de Straat Dabig en verdere Noorzdere Geweften derwaarts heen gedreeben. Wanneer dooz storm dit Ys in flukken breekt / worden de gebroken Yfchotfen dooz den Stroom en Noorden windt / die in dien tyd des Jaars beeltyds heerscht / derwaarts en naar de groote Bank gevoert / als dan vriez 'er het Zeewater / 't welk 'er onderdes te-
gen aankleeft en overheen fpoelt / aanbaf / waar dooz dit Ys allenk
dik

Veelvuldig en zwaare Yfchotfen omtrent de Terreneuffche Banken gevonden.

na / dat men ze met lange ſtokken dood ſlaan kan. Dooz hunne gulzigheit naar de Leber / worden ze mede op deeze wyze met den angel gevangen : men maakt de zelve aan 't eindt van een klein en dun couw vaſt / met een kurk bezien om het wegzinken te beletten / en werpt dien angel / waar aan een ſtuk Leber gehecht iſ / in Zee / 300 verre men van zich werpen kan. Geelang vliegen deeze Vogels naar dit uitgevoopen aas / en bechten 'er om / wie van hun dit lokaas hebben zal. Eindelpk vindt zich een van de zelve gevangen / die dan naar boozdt getrokken word : maar als dan heeft men zich wel te wachten / dat deeze Vogel des Viſſchers handt niet batte / vermits zyne bovensnabel krom iſ / en verre over den ondersnabel ſluit / zulkſ hy iets battende / 't 3p vinger of handt / doozbyt. Niet onvermaakpkiſ 't / wanneer men deeze gevangen Vogel van den Angel loſ gemaakt heeft / en over den oberloop van 't Schip loopen laat / dat hy echter niet wegvliegt / doozdien hy zich niet dan uit het Water om te vliegen opgeeven kan.

Wat de Kruiffers aangaat / zyn mede Vogels die aan de Leber hun aas vinden / doch de Schepen zoo na niet bpkomen. Kruiffers worden ze genoemd / naardien ze in Zee altoos heen en weer kruiffen. Hunne vlucht iſ van de vlucht van andere Vogelen daarin onderscheiden / om dat ze gelpzaam over dwerſch vliegen / ſtaande de vleugels boven en onder uit / zulkſ wanneer ze zich wenden willen / de bovenſte vleugel zich naar beneden keert. Dit ſoozt van Vogelen word men omtrent hondert mylen in Zee / booz de Kuſt van Nieuw-Oranjkp gewaar ; want dagelpkſ ziet men ze gints en derwaarts kruiffen. Zp aafen mede op de kleine Viſch / als vliegende Viſch / Haring / Sardainje en anderen / waar aan zp hun vooznaamſte voedzel vinden.

Insgelyks
Kruiffers .

De Waterhoenders worden dus genoemd / om dat ze een gelpkheit met de Hoenders hebben. Inſgelyks leven ze van kleine Viſch en den Leber / doch zyn zoo gulzig in 't verſinden niet als den Leberbreter iſ. Zp vliegen geduurig rondom het Schip / en zoo draa zp eenig tuge wandt zien weggeworpen / komen zp 'er op aazen.

Waterhoenders ,

De Pygmeeen zyn een vzeemt ſoozt van Vogelen / zwart en wit geblekt. Vliegen kommen ze niet / doozdien zp maar van twee koozte vlieden bezien zyn / waar mede ze op het water ſtodderen / wanneer ze op hunne wyze vliegen of onderduiken willen. Men acht dat ze naar den grondt duiken / om hun voedzel op de Viſchbank te vinden. Zeldzaam iſ 't dat men 'er eenige omtrent hondert mylen van Landt gewaar word / ſchoon ze echter haare Eperen op 't Landt gelpk andere Vogels leggen. Wanneer ze haare Jongen hebben uitgebroeit / begeeven zp zich met de zelve op den rug te water / en komen alzo mede op de Bank / die men als dan niet grooter als een Kulken bevindt ; maar volwaffen zoo groot als een Gaus worden. Deeze gemelde Vogels gebruiken de Viſ-

En Pyg-
meeën.

schers' booz' huuze spys / alhoewel ze onsmakelyk zyn en naar traan
smaken / vermits ze zoo gheetig naar Visc'h en den Lever zyn.

DERDE HOOFDTSTUK.

Hoedanig men de Bakkeljaau gevangen zynde, droogt, en welk
een soort van Visc'h dit is; welke Gereedschappen men daar
toe bezigt, en waar deeze Visschery het meest goeffent
word.

Kleinder
soort van
Bakkeljaau,
hoè die ge-
droogt
word.

Wat de gedroogde Bakkeljaau of anders Stokvisch / omtrent Cer-
reneuf gevangen en gedroogt / aangaat; deeze valt kleinder dan de
groene Bakkeljaau die gezouten werd / waarom men die ook te gemak-
lyker ophaaLEN / en gedroogt zynde bewaaren kan. Want het Zout
beter doordringt als in de gemelde Groene Visc'h / die grooter en ook ge-
volgelyk dikker is / en van wegen zyne dikte / de wozmen te eerder on-
derwoopen / eer de zelve gedroogt zy / 't welk men by de kleine Bakkel-
jaau niet onderhevig word / vermits ze duurzaamer is / en op lange
reizen en in Warne Gewesten booz' Mondtkost dienen kan. Doch-
tang word 'er onder de Kusten zoo wel als op de Banken groote Bakkel-
jaau gevangen / doch deeze word nooit gedroogt; maar gezouten
gelyk men in de Bankvisschery gewoon is te doen.

Hoe veel
Schepen
Jaarlyks tot
deeze Visc-
schery wor-
den uitge-
rust, en
waarin de
uitrusting
bestaat.

De voornaamste en bequaamste die met deeze Bakkeljaau Visschery
werten om te gaan / zyn de Biskajers / vervolgens die van Rochelle en
de alom gelegen Eilanders / als mede de Bourdeloizers en eindelyk de
Bytanjers. Van alle deeze Plaatsen worden Jaarlyks omtrent 100
of 150 Schepen op deeze Visschery uitgezonden / byaldien het gebrek
van Boatsgezellen in 's Konings dienst niet worde bereischt.

Tot de Visschery langs de Kusten worden nochtang veel meer onko-
sten bereischt dan die tot de Bankvisschery behoeven aangelwent te wo-
den / waar toe men niet als eenig Loot / Lpnen / Messen / Zout en
andere Gereedschappen noodig heeft / reeds hier booz' aangemerkt; want
een Schip van twee hondert vat kan op de Bankvisschery bestaan met
25 Maanen / daar die van de Kustvisschery ten minsten 50 Maanen
van nooden hebben / nevens den Mondtkost van agt of negen Maan-
den bezien / waar van de voornaamste Levensmiddelen zyn naar de
grootte der Schepen vier hondert pond Visc'huit / twee Orhoofden
Wyn / Spek / Vleesch / Erreten / Bonen / Bakkeljaau / Haring / Wo-
ter / Oly / Azyn / en andere kleinigheden naar dat een Schip sterk be-
maant mogte zyn.

Wat

Wat de bedieningen en de verdienften van ieder bediening aangaat/ deeze zyn dusdanig onderscheiden: De **Viskajers** bedingen hunne verdienften by de Lading van 't Schip. De **Keders** maaken verder een beding met het **Scheepsvolk**/ verdelende alles in twee of drie hondert deelen/ waar van de Kapitein een zeker aandeel klypt/ na dat hy in deeze **Viffchery** erbaaren is/ en insgelyks de **Droogmeester** die het bezwindt der **Difchdzoogerpen** heeft/ de **Stuurman**/ de **Wfinaker** en **Onginder** der **Viffchen**/ de **Wootfman**/ de **Koepers** en **Jongens**/ ieder hun deel genieten. Wanneer nu de **Viffchery** volbragt en 't Schip de reize heeft afgelegd/ als dan de overengekomen Lading niet kan uitgelevert worden; word zulks van een ieders aandeel gekort: doch een grooten Lading mede byzengende/ geniet 'er ieder 300 veel te meer zyn aandeel in.

Hoe de bedieningen van 't Scheepsvolk worden verdeelt.

De **Bourdeloizen** bedingen echter vooz hun een derde deel der Lading/ te weeten/ wanneer een Schip eene Lading van agtten duizend **Viffchen** inheeft/ worden 'er zes duizend van aan 't **Scheepsvolk** toegelegd/ 't welk om hun aandeel dient. Maar de Kapitein maakt gemeenlyk met zyn Volk een verding/ en komt met zynen **Stuurman** en **Droogmeester**, die fomtyds beide deeze bedieningen waarneemt/ vooz eenige deelen overeen/ en verbolgens met een ieder naar zyne bediening. De Kapitein heeft en behoudt het aandeel der **Jongens** vooz zich/ betalende hun tien/ twaalf of vyftien gulden vooz de reis; voerende fomtyds van vyf tot tien **Jongens** op een Schip na dat het groot is/ vermits tot ieder **Sloep** een **Jonge** behoort.

Welk een loon de Bourdeloizen op zodanig een Vifchtogt bedingen.

De **Rochellers** en **Eilanders** maaken een geheel ander beding/ bestaande in 't vierde deel van de Lading of vangst dooz hun opgedaan. Ook maakt de Kapitein mede wel een beding met zyn **Scheepsvolk**. De **Keders** verschaffen de **Lebensmiddelen**/ en betaalen den Kapitein twee hondert en vyftig gulden vooz **Sloepgeldt**/ voerende ieder **Sloep** vyf **Wannen**/ een **Jongen** daar onder gerekent. Al het **Scheepsvolk** ontfangt ieder naat zyne bediening eenig geldt ophandt. De **Stuurman** ontfangt 150 of ook wel 200 gulden/ de **Meester** der **Difchdzoogerpen**/ mede omtrent 300 veel/ en wanneer hy beide de bedieningen te gelyk waarneemt/ 300 gulden/ de **Wootfman** 120 of 130 gulden na dat hy zyne bediening verstaat/ want zyn werk is mede de **Difch** van zyn ingewaandt te zulveren/ en de **Sloep-Koepers** 60 of 75 gulden na dat ze bequaam bevonden worden. De **Konftapel** neemt fomtyds mede het aandeel van **Scheeps-Stuurder** waar/ wanneer hem als dan meer geldt op handtgegeven word. Ook genieten de **Timmerlieden** en de **Kok** van 75 tot 100 gulden op handt. De **Wondheelder** word 200 of 300 gulden verftrekt/ om zyne kift van **Geneesmiddelen** te verzien/ en alles wat tot de behoefte der artsenyen te **Scheep** noodig zy/ welke kift en behoefte na gedaane **Difchtogt** hem dan eigen blyft; behalven dat heeft

Insgelyks de **Rochellers** en **aangelegen Eilanders**.

hy noch voor Scheerloon van ieder Man twintig stuivers/ en van den Bangst gelijk andere zyn deel, waar tegen hy mede te Landt dienst moet doen/ doch niet als de geringste Bootsgezel/ vermits hy 't is die de Visch den kop affnydt.

Met hoed-
nig een
schikking
zich de Ka-
pitein ter
Visschery
vaardig
maakt ;

De Kapitein met al zyn Scheepsvolk reisvaardig zynde / en alles wat tot de Visschery noodig zy ingeladen hebbende / gaat dan met den eersten gunstigen Windt t'zeil. Dintrent op hondert of hondert vyftig mylen na / ter Visschplaatse gekomen / begint hy zyne gedachten over de schikking ter zaake van de Visschery te laaten gaan ; hy verzorgt ieder Bootsman van Zeildoek en Garen / waar mede hy met zyne Sloep-roeperen en Jongen de Zeilen klaar maakt. Want schoon zy alle wel weeten eer ze vertrekken / tot welk een dienst men hun gebruiken zal / ter plaatse van de gewoone Visschbangst gekomen / echter zyn eenige niet zeker bewust wat hun werk wezen zal / voor dat het hun den Kapitein belast / of dat hy hun daarom loten laat. Vervolgens verzieet hy een ieder van een touw / ter dikte van een handrotting / en lengte van zestig of tachtig vademen / met een soort van een anker / naar een haak gelykende / waaraan men het vleesch hangt / tot deeze Visschery bequaam gemaakt / nevens zes lynen voor ieder Sloep / te weeten / twee voor ieder Man / en een dozyn angels met de toebehoozende zinklooden. Als dan is vervolgens een ieder bezig zich in alles tot de Visschery gereed te maaken / om wanneer men ter Visschplaatse gekomen is / de handen aan 't werk te kunnen slaan / en om allen verderen toestel klaar te maaken / waar mede men dan drie of vier dagen toebeyngt.

En met
welk een
toestel de
Visschers
zich moe-
ten verzien
en hoe zy
zich tot de
Visschery
toetakelen.

Wat nu den verderen toestel der Visschery in 't byzonder aangaat. De Bootsman als mede het ander Scheepsvolk is ieder van een paar sterke en wyde laarzen verzien / die men van de beenen kan afschudden. Deeze laarzen zyn kort zonder omslagen en kniestukken ; maar nochtans zoo watdicht / dat 'er in 't minst geen water doordringen kan. Verderen zyn ze van een lange rok / uit Schaapsvachten gemaakt / verzien / welker eene zyde alwaar de nerf van 't leer is / t'eenemaal doordruyt zynde / geen water doordringen laat. Deeze rok hangt hen tot over de laarzen / en over de zelve trekken ze noch een andere mede van Schaapsleer gemaakt / doch kort / en maar eben over den middel reikende / aan / waterdicht zynde / waar aan een kap genaait is / om wanneer 't noodig is over 't hoofd te haalen. Hier over binden ze een groot leere Schootsvel / 't welk hen van den hals tot aan de beenen reikt. Dus toegetakelt / is men in staat om een aanbang met de Bakkelsaau-Visschery te maaken. De meeste Biskajers hebben zich van zodanig een dubbele toetaheling in 't Visschen verzien / waar van zy zich om den anderen dag verschoonen / de natte plumje uittrekken / en de drooge wederom aanschieten / waar door zy zich altoos in een drooge gestalte houden. De Hoehellers / Bourdeloizen en Ellanders of Bootsgezellen van

van Dieu en Oleron, zyn niet zoo wel verzien; voornamentlyk al zoo zy zich des anderen daags niet verschoonen konnen / naardien hen den du belen toefstel ontzoeekt. De meesten vergenoegen zich met een Zeildoekfche Kapotrok / die hen een weinig over den middel afhangt en mede met een kap om over 't hoofdt te haalen / verzien is; hebbende verderg niet dan een Schaapsleere Schootsvel / gelyk de anderen; nebens leere mouwen / of van geteert Zeildoek gemaakt; maar hunne laarzen zyn met die van de andere Viffchersg gelyk.

VIERDE HOOFDTSTUK.

Hoedanig men voor de Kust de Viffchery instelt, en wat een ieder tot het oeffenen van deeze Viffchery te doen heeft.

Ondertuffchen dat nu alles te fcheep / wat tot de Bakkeljaau-Viffchery noodig zy / gereedt gemaakt is / spoed men met zynen togt naar de bestemde Viffchelaats. Wanneer men dan naby Landt en aan de Kust gekomen is / om 'er de Viffchery in 't werk te stellen / gebeurt het dat somtyds twee of drie Schepen te zamen in gemeenschap in een Haven aanlanden / en aldaar hunne Viffchery zoeken voort te zetten / waar van een ieder tracht het Ammiraalschap voort zich te verwerben. Om zich nu dit Ammiraalschap eigen te maaken / zet men des nachts / wanneer men zich noch tien of twaalf mylen van Landt bevind een Sloep uit / met de beste en snelste Sloeproepers bemant / en goede windt hebbende / zet men 'er de zeilen by; doch dag geworden / en merkende dat anderen medt deezen toeleg maaken / stevenen ze voort / en zeilen / zoo snel als 't doendelyk is tegen elkander / om al zoo den voortogt te winnen / dat het water somtyds tot over 't booydt der Sloepen spoelt; ondertuffchen duyst zich niemandt roeren / dan die het uitpompjen bevelen is / beducht zynde de voortogt te verliezen: Maar wanneer hun de Windt niet dienen wil / valt men aan 't roepen; en als dan ziet men wie zich de armen 't best roeren konnen / by welke roeflycht geen Galeeroepers in 't minste haalen kan. Men denkt om eten noch drinken / om geen verzuim te geeven / en namaals bespot te worden; want het komt 'er alleen op aan / dat men elkander maar een ogenblik in de aankomst te Lande uitwint. De eerst aangelande geniet dan het recht dat zyne Kapitein het Ammiraalschap verwerft / en als dan des zelfs plaats bekleeden mag / en keur neemen waar het hem aan 't beste gebalt / zynen toefstel op te rechten en met zyn Schip te ankeren.

Voort de Kust ten anker gekomen / worden alle de bedieningen / behal-

ven die van de Kapitein verandert / en ren ieder aauvaardt zyn aange-
weezen werk / volgens zyne bequaamheit hem opgelegd / of waar vooz
hy zich in 't aanneemen / verbonden heeft / zodanig / dat schoon iemand
geduurende de uitreis vooz Bootsgezel gedient hebbende / somtyds op
de Wiscijplaats gekomen / een Sloepbestierder word. Vervolgts wor-
den de Timmerluden naar Landt gezonden om allen toefiel gereed te
maaken / terwoyl de Kapitein een bequaame legplaats vooz zyn Schip
bezogt. Als dan laat hy de Stuurman met zeven of agt Mannen
verzelt / het Scheepswant afneemen / als of hy elders in Drankryk in
eenige Haven om te overwinteren lag / latende niet dan Hoofdtouwe
staan. Wanneer dan al het Volk zich te Landt begeeven heeft / wor-
den 'er verlang Tenten en Wiscijershutten opgeslagen en met zeilen ge-
dekt / welker onderste deelen bestaan / uit wanden van denne rys of rak-
ken geolochten / ondersteunt dooz paalen die vier of vyf voeten van den
anderen in den grond geplant worden / waar aan men de zellen vast
maakt. De vooz en achter gevel bestaat uit latten van denne hout een
voet van elkander geplaatst / insgelyks met denne ryfstakken bevolochten /
en zoo dicht / dat men 'er vooz den Windt beschut zy. Van binnen in
deese tenten worden dikke latten of sparren opperecht en met mans lengte
van den anderen / die het dak onderschraagen / vervolgens worden 'er
andere dwerssch latten aan vast gespykert / om het werk te steviger te
maaken. Dus dan twee verdiepingen gemaakt hebbende / worden de
Slaapplaatsen opgeslagen / waarin twee Mannen by den ander leggen
konnen / bestaande de onderlaagen deezer bedsteden uit touwwerk gelyk
netten met matwerk dooz elkander gevlochten. Hun bedt is een bulzak
met s200 of hooft gebult / brengeude ieder zyn eigen deken mede / en die
daar niet van verzien is / moet zich dan met zyn kapotrok dekken.
Vervolgens plaatsen zy hunne kisten langs de zywanden deezer tenten
en nevens hunne bedsteden; zynde dit het gausche bestek van hunne ten-
ten te bouwden / welker lengte naar de groote der zellen waar mede die
bedekt worden / zyn beloop heeft.

Terwoyl men dus met den arbeidt deezer tentenbouw bezig is / zyn
anderen in de weer om vooz den Kapitein een diergelyk gebouw tot zyn
verblyf op te slaan / hebbende echter in 't midden een van deelen opge-
slagen middelschot / waarin een deur gemaakt word die men sluiten kan.
Ter eener zyde van dit vertrek word den voozraadt van Levensmidde-
len opgelegd / en ter andere plaats men vooz den Kapitein een tafel / en
slaapplaats van onder 't zy met geblogten touwwerk verzien / of eenige
deelen die vooz onderlaag verstrekken / hebbende mede een s200zak of
een matras vooz zyn bedde. In den anderen hoek van dit gebouw ar-
beidt de Krok met eenige Jongens om zyn Combuig op te slaan / die
met groene zoden gedekt word / om het dooregenen te beletten / en de
zywanden worden / gelyk van de tenten is gezegt / met denne ryfstakken
be-

Tenten en
Visschers
Hutten op-
geslagen.

beblochten / die de Jongens gemeenlyk onder 't opzigt van den Wondheelder / zo wel voor dit als voor de andere gebouwen / uit het naby gelegen Bofch haalen moeten ; wozhende al dezen arbeid in twee of drie dagen verricht / of fchoon alle de Sparren en rpfakken moeten uit het Bofch gehaalt en aangebragt worden.

Met deezen toefel bezig zynde / verriicht het dat de Biffchdzoerymeester nevens de Stuurman / met tien of twaalf Mannen verzelt / naar Bofchwaarts gaan / om aldaar dennen hout te hakken / ter dikte van ontrent vier duim en lengte van vyftien tot twintig voeten / om 'er den opstel tot hun verblyf en verder den toefel der Biffchdzoery van klaar te maaken. Deezen arbeid valt jaarlyks moeielyker / doordien zy die van agt hondert tot twaalf hondert fchreedden verre / naar den oever hunner Biffchery moeten afhaalen / vermits telkens de naaftfaande boomen worden omgehoulwen / en op eenige plaatsen niet meer tot hun gebuik te vinden is. Zulkz men fomtyds genoodzaakt word / vier / vyf / en zes impen ja noch wel verder zich van bequaam houtwerk te verzien ; waameer men 't dan met Sloepen ieder met drie Mannen bemant van derwaarts afhaalen moet / konnende nochtang niet meer dan vyftig of zestig diergelyke sparren teffens voeren ; en terwoyl deezen met het aanzoengen van hout bezig zyn / arbeiden anderen om alles klaar te maaken en ten dienft der Biffchery op te rechten.

V Y F D E H O O F D T S T U K .

Hoe een verblyf neemende Viffchery zou konnen opgerecht worden , of die voor of nadeelig zoude zyn , en welk een reekening daar by te maaken zoude zy.

NA dat we reeds het gebuik en den toefel van de gezoute en gedroogde Bakkeljaau in deeze Bakkeljaau viffchery hebben voorgeftelt / en hoedanig de Biffchers die jaarlyks uit Bankrpk naar de Terreneuffche Banken en Kuften ter oeffening deezer Biffchery vaaren / zich aldaar gedraagen ; zal 't mede niet ongevoeglyk zyn / dat we een voemig van 't gebuik in de Bakkeljaau Biffchery der aldaar hun verblyfnemende Biffchers handelen / en hoedanig zy de zelve uitvoeren.

De eerste die aan de Kaap Sable trachte een verblyfnemende Biffchery op te rechten / was Rivedour , die zich onder 't bestier van Nieuw-Engelands Landvoogdt met zyne huishouding aldaar ter neerfloeg. Van Rochelle begaf hy zich met een aantal Biffchers derwaarts / om 'er niet alleen een Bakkeljaau Biffchery op te rechten ; maar ook Wal-

Hoe en door
wie de ver-
blyfnee-
mei de Vif-
fchery is
onderno-
men , en
mer welk
ruffen
een uitlag.

russen en Zeewolven te vangen / die zich veel omtrent de Eilanden van Toufquet zien lieten. Van Kaap Sable, alwaar hy vooz zich een Wooning opfloeg / leidde men 't eerlang / op de gemelde Disscherp uitgerust / pberig toe ; maar de eerste togt viel niet al te gelukkig uit / naardien men wat te laat op de Disschplaats gekomen was. Met deeze gebaangen Dissch zond Rivedou zyn Schip naar Frankryk / met gedachten / wanneer het in 't volgende jaar weder aanlande / dat het hem alsdan in den Disschvangst beter gelukken zoude. Geduuzende den Winter zond hy eenige van zyn daar gebleeven Volk op de Vangst van Zee-Wolven uit / waar mede ook weinig voozdeel wierd opgedaan / vermits de Engelschen de Eilanden van Toufquet, alwaar de gemelde Zeedieren gevangen werden / verwoest hadden. Rivedous Schip quam in 't volgende jaar tydelyk genoeg weder aan te lande / versien van Levensmiddelen en eenige nieuwe Manschaj ; dies zond hy 't wederom op de Disscherp uit / 't welk hem vervolgens een volle lading van Bakkeeljaau toebragt / waar mede hy dit Schip andermaal naar Frankryk vertrokken deed. De verkoop deezer lading bragt echter geen voozdeel by ; want naaulphs kon men de helft van de gedaane onkosten goetmaaken / 't welk veroozsaakte dat in 't volgende voozjaar zich niemand opdeed / om uit Frankryk derwaarts een togt te waagen. Noeh quam Rivedou mede het ongebal over / dat hem zyne Wooning afbrandde / in welke brandt hy het geen hem noeh overig was / ongelukkig verloor : Dies hy zyne onderneeming staaken moest / en geen lust had / de zelve ooit weder op te batten.

Dervolgens trachte de Heer de la Girandière dit werk weder te onderneemen / ruste een Schip te Nantes uit / verkooz tot zyn verblyf Sta. Maria, en bereide zich in de Haven van Campseaux tot de Disscherp / die hem mede niet beter als Rivedou gelukte / vermits hy alle aangewende onkosten verloor.

Daar na wilde dit een Rozmandier / Doubl'er genoemt / herbatten / die zich inbeelde verstandiger in dat stuk dan anderen te zyn ; vermits men uit zyn voozgeeben geoozdeelt zoude hebben / dat hy 'er de bequaamste man toe was. Hy had de Disschers van dat gewest van hume Disscherp hoozen verhaalen / hoe men zich daar in te gedzagen had / en van welk gebruik men zich bedienen moest : uit dit verhaal nu had hy al zyne ingebeeelde wysheit ingezogen. Zich naar Rouan begeebende / ontdekke hy zyn voozneemen aan verscheiden Handelsaats / en bragt het zoo verre / dat 'er een Compagnie opgerecht wierd / vermits hy zyn verblyf op 't Eilandt Magdalena neemen wilde. Hy verwoz dooz zyne medebelanghebers van de oude Compagnie van Nieuw-Vrankryk deeze wysheit wegens het Magdalena Eilandt / doch onder voozwaarde / van met de Inboozlingen niet te mogen handelen. Hier op ruste hy zich met twee Schepen uit / en bezag zich van alles / 't geen hy meende tot zyn verblyf

blyf aldaar noodig te zullen hebben. Zyne eerste aankomft was aan 't Eilandt Percee / en ftebende van daar na Magdalena , alwaar hy zich ter neer floeg / en zyne Viffchers / bestaande uit Viffkajers en Roymandiers / aan het werk holf; maar na verloop van twee Jaaten nam deeze Viffcherp een einde / naardien de Belanghebbers de geleden fchaa-den gevoelende / dien handel te vervolgen afgefchlykt wierden.

Hier uit is genoeg te begryppen / dat / wanneer men het voornemen en den blyt der onderneemers / dooz een buitengewoon middel niet weet aan te queeken / die geenen / die de Viffcherp Jaarlyks gewoon zyn te verrichten / en onder dat opzicht zich derwaarts begeeven / hunne rekening beeter daarby zullen vinden / dan anderen / die niet hun verblyf aldaar de Viffcherp onderneemen / gelyk uit het voozverhaalde te erbaaren is. Want weinig Viffchers zullen 'er gevonden worden / die Vrouw en Kinderen in Vrankryk achterlaaten / en gestelt zynde / zulks geschiede / 't welk echter bezwaarlyk te doen viel / ten zy men hen bovenmaate beloonde / en zy 'er hun voozdeel grootelyk by zagen / zoo zouden deezen die hen in hunnen dienst gebruiken wilden / zich niet met hun vier of vyf Maanden in 't Jaar belast vinden / schoon ze in dien tyd niet uitvorden : daarentegen de jaarlyks vertrekkende Viffchers / naaulyk 't huis gekomen / den Belanghebbers van dien last ontslagen worden. Dies moest men dan vooz de daar blyvende Viffchers een middel uitvinden / hoe men deeze Maanschap kon werk verschaffen / om hun het gantsche Jaar iets te doen gewinnen. Doch tot dus verre heeft 'er zich niemandt op toegelegt / ten minsten men heeft 'er noch geene uitwerking van gezien / schoon hier ober reeds verscheiden middelen zyn voozgeslagen ; want tot nog toe is 't alleen by een ontwerp gebleeven / zonder dat 'er eenige uitvoering op is gevolgt. De Heer Denys , uit wien we dit opgetekent hebben / heeft gelegentheit gehad / zich daar ober met pder uit te laaten / verzeikerende een middel gevonden te hebben / en daar meer dan eens de proef van genomen / waar dooz tien Mannen op een dag meer Viffchen zoude konnen vangen / dan bystig op de gemeene en gewoone manier. Gemelde Heer Denys is van gedachten / dat het van hem gevonden middel / 't welk hy echter niet uitdrukt / de aldaar verblifneemende Viffcherp tot een nuttelyk gebruik zoude konnen strekken. Behalven dat / meent hy mede een middel te hebben uitgevonden / om geboeglyk het Landt te doen bevolken / waar dooz de Inwoonders den Viffchers en de Viffchers den Inwoonderen niet weinig nut en voozdeel zouden konnen toebrengen. Want voozdeel is toch de beweegende oorzak / die alle menschen en Staten ten doelwit heeft. Ook zoude de Koning van Vrankryk hier uit zyn voozdeel konnen trekken / dat / wanneer de Viffcherp van gedzoogde Bakkeljaau vooztaan met het derden deel der Bootsgezellen konde uitgevoerd worden / zulks de obrige / die nochtans niet anders als van de Zeevaart konnen bestaan / aldan ge-

Welke middelen dienen ter bevordering van deeze Viffchery in 't werk te worden gestelt.

392 Korte Befehryving van de Terreeneuffche Bakkeljau enz.

noodzaak worden 't zy op Konings Vlooten dienst te neemen / 't zy naar Oost of West of op andere koopvaardy Schepen zich te laten gebruiken / 't welk den koophandel niet weinig verlichten zou / de Bootgezellen gesimpdiger maaken / en hen doen noodzaaken dienst te zoeken / daar men ze nu gelykzaam toe koopen moer.

Hoe en waarom de Jaarlyks vertrekkende Schepen meer voordeel beoogen aan de verblyfneemende visschers konnen doen, aange-merkt,

Noch staat hier by aan te merken / dat nochtans de Schepen die jaarlyks op de Bakkeljau Visschery uit Vrankryk in Zee steeken / meer voordeel doen / dan die van de aldaar verblyfneemende Visschery / ingevalle zy / gelyk aangemerkt is / onderdes een middel wisten van aan ander werk te geraaken ; vermits zich de Vissch op Nieuw Vrankryks Kusten / niet eerder dan in de Maandt Mey vertoont / zynde in April noch zoo mager / dat 'er niets aan is. Wanneer nu de Schepen uit Vrankryk vertrekken / tydig genoeg in April op de Kusten konnen zyn / zoo is wel te bezoe- den dat de aldaar hun verblyfneemende Visschers in 't minst noch geen voordeel hebben konnen behaalen ; vermits de bequaame tyd van de Visschery in de Maandt Mey begint en niet langer dan tot in September duurt / in welke laatste Maandt men wederom van daar vertrekt. Indien alsdan de Visschers noch van geen volle lading verzien zyn / valt het hen moeilij- lyk hunne volle lading te bekomen / vermits het dan voortsan zoo ongestu- mig een weér begint te woerden / dat de Sloepen het op de Banken niet houden konnen ; en schoon men de Visschery noch langer trachte voor te zetten / zoude men naauwlyks drie dagen wekelijks daar toe gelegenheit vin- den / en dan noch dagelijks niet boven anderhalf uur tyd hebben om op de gronden te konnen visschen / in welk een tyd zy weinig meer dan vyf- tig of zestig Bakkeljauwen zonden opdoen / alzoó het windig weer dan niet toelaat aldaar te ankeren / voornamentlyk met klembaartuyg gelyk de Sloepen zyn. Zoo dat / 't zy de Visschers hunne lading hebben of niet / moeten ze / wanneer de Maandt September verstreken is / vertrekken / onaangemerkt dat by langer vertoeven / de kosten ook hooger loopen zou- den / dan de Visschery opbrengen kan.

Indien men dan ook aanmerkt dat de aldaar hun verblyfneemende Visschers minder voordeel dan de jaarlyks vertrekkende zullen doen ; want de vertrekkende Visschers weder in Vrankryk aangeland / word de Kledery van allen last ontheven / daar de geen / die des Winters hun verblyf in die Ge- westen neemen / noodwendig in de kosten van Loon en Lebens middelen verballen ; Terwyl het overwinterend Volk niets tot eenige bevozdering van belang kan uitboeren : maar wilde men zodanig een aldaar verblyf- neemende Visschery met eenig voordeel onderneemen en handhaben / moest men middelen in 't werk stellen / dat het in bezit genomen Landt of Gewest konde bevolkt en bewoont woerden / en zodanig dat deeze bevolking aan- gemoedig wierd / om aldaar bequaame huishoudingen voort te planten.

BLADWYZER

Der voornaamste Zaaken.

A.

Aanmerking over de koershouding der wykende Visschen 254. Hoedanig de afwachting der geweeken Visschen waar te neemen. 255 257

Aart, Hoedanigheid en Gedrag der Inboorlingen omtrent de Kust van de Straat Davis. 74. 80. Hunne wyze van Leeven, en hoe zy zich omtrent hunne Dooden gedragen. 79. Hoe men zich voor des Landaarts verradery te wachten heeft. 81. Die van de Westkust van een Handelbaaren aart. 83. Hunne Gestalte en Kleeding. 84.

Aas, zie Walvisch Aas.

Aasryke Gronden omtrent *Spitsbergen*, werwaarts een overvloed van Visch eertyds quam afzakken. 193. 210.

Achzgeving (noodige) in 't Ys, en hoe zich daar in te gedragen. 178.

Achter Voorland by *Spitsbergen*, is aasryk. 248.

Akte aan de Noordsche Compagnie verleent, bewyft het gevoelen van den doortogt naar Indiën. 151.

Akte van *Continuatie* en *Prolongatie* op 't *Otroyder* Groenlandsche *Visschery*. 216

Akte van *Verdrag* met de *Vriefche Compagnie*. 223.

Afmaaken, wat dat is in de *Visschery*. 359. Toefsel hier toe aangewezen. 360.

Algemeene toefsel tot de *Visschery* 345

Aloude Historiën der Noordsche Gewelten, haare onzekerheit aangewezen. 62.

America, of het aan *Groenlandt* grenst onderzocht. 27.

Amsterdammer Eiland, by *Spitsbergen*, door de *Hollanders* bezeten. 194. 214.

Arngrimus Jonas over de bevolking van *Yslandt* onderzocht, en wederfproken. 65

d'Asiaansche Odin onder d'aloude *Yslanders* geëert, en, wat men van hem gebeurt heeft. 61.

B.

Baarden (*Walvisch*) en haare gestrektheit in den mond van de *Visch* beschreeven. 105. 117. Hoeveel ieder *Visch* uitleevert. 116. 356. 371. Waar toe deeze de *Visch* dienen. 117. Hoe de zelve worden uitgesneden. 355.

Bakkeljaan *Visschery*, hoe en waar geoefent. 378. Hoedanig de *Bakkeljaan* gezouten word. 181. Tweederlei foort van *Bakkeljaan*. 384. Hoe men deeze *Visschery* voor de *Kusten* oeffent. 387. Met welk een uitflag een verblyfneemende *Visschery* is ondernomen 389. Middelen noodig ter bevordering deezer *Vischery* in 't werk te stellen. 391. Hoe en waarom de vertrekkende *Schepen* meer voordeel dan de verblyfneemende *Visschers* doen. 392.

Basques, de eerste aanleiders tot de *Walvisch* vangst. 207.

Bedenkingen voor en tegen, over des *Schryvers* oogmerk wegens d'onregelmatigheit in de *Vischery* 294. Wat order hier in te beramen zy. 295. en gevallenheden aangewezen. 296. *Zaaken* in 't algemeen die opmerking verdienen. 297.

ff f 2 *Bee.*

B L A D W Y Z E R.

Beerebaay op *Spitsbergen* ontdekt. 194. 214.
Beerenberg de voornaamste Berg van *Jan Mayen Eilandt* beschreeven. 102.
't Beeren Eilandt door *Willem Barentsz.* ontdekt. 139.
Beeren, (*witte*) meer Zee- dan Landdieren en waarom. 6.
Beerenstryd, hoe hagchelyk somtyds uitvallen kan. 282.
Bebonden Haven, aan de *Yszontbaay* op *Spitsbergen* gelegen. 213.
Bekkeneel van een *Eenhoorn* Visch, zie *Eenhoorn*.
Biskajers, of die aanleiding tot de *Walvisch* van hst gegeven hebben. 126. en of deezen *Landaart* eertyds op hunne kusten *Walvischen* opdedden, onderzocht. 137.
Biskajer Hoek, op *Spitsbergen* door de *Biskajers* bezeten. 194. 214.
Bocharaus gevoelen over de *Bevolkers* des *Aardryks*. 63.
Brandwacht op de *Visschery* uitgezet en hoe. 348.
Brandewyns Baay op *Spitsbergen* ontdekt. 195. 214.
Bronnen en haare zeldzaame uitwerking beschreeven. 39. *Wonderlyke opwelling* van heete bronnen aangemerkt. 41. 48.

C.

Casliot welk een *Visch* het is, uit wiens brein de *Sperma Ceti* word bereid. III. zyne gestalte beschreeven. 112.
Cassini van welk een gedachte hy van 't *Ooft en West* is geweest. 156.
Centraal vuur, of dit met de brandende *Bergen* gemeenschap heeft, onderzocht. 44.
Commandeurs, hoe eertyds in de *Visschery* als *Schippers* dienden. 127.

Compagnie (Deensche) van *Groenlandt* te *Koppenhagen* opgerecht. 23.
Compagnie (Groenlandsche) van *Hollandr*, *Zeelandt* en *Vrieschlandt* opgerecht. 207. 218. 223. en weer gescheiden. 239.

D.

Deensche Baay op 't *Deensch Eilandt* voor *Spitsbergen* door de *Deenen* bezeten. 194. 213.
Deensche Kronyk, met vreemde en fabelachtige vertellingen van *Groenlandt* aangevult. 13.
Descartes gevoelen over de *Uitvinding* van *Ooft en West*. 155.
Denkaledoners wie die waren. 65.
Dichtkunde der *Yslanders* van welk een aart die was. 55.
Disco op *Spitsbergen* ontdekt. 195. Alwaar noch overblyffsel van *Traankokeryen* zyn te zien. 212.
Doodemans Eilandt op *Spitsbergen*. 227.
Doortogt door de *Waigats* en *Straat Davis* onderzocht. 136. overweeing over deezen doortogt, diemed van de zyde van *Japan* ondernomen word. 137. verscheiden gevoelens en getuigenissen wegens deezen doortogt bygebracht. 137. 138. wat de *Heeren Ysbrands Ides* en *Wusen* van den zelven geschreeven en gevoelt hebben. 150. 't *Ys* de eenigste hinderpaal om den toeleg te voltrekken. 151. een *Acte* aan de *Noordsche Compagnie* verleent, in gevalle van doorgeraaking, in de havens van d'*Ooftindische Compagnie* te mogen aanlanden. 151.

E.

Eenhoorns, veel in *Groenlandt* en omtrent de *Straat-Davis* te vinden. 6. of de

B L A D W Y Z E R.

de zelve van Zee- of Landdieren voortkomen, naaukeurig onderzocht en bewezen geen hoorns maar tanden te zyn 7. 8 't Bekkeneel van een Eenhoornvifch befchouwt 7. Gevoelens der Ouden over de Eenhoorns onderzocht 8. Tweehoorns in 't hoofd van een Eenhoornvifch gezien 9 't gevoelens der Schryvers over der Eenhoorns hoorns voorgelt. 9. De gefteltheit deezer hoorns onderzocht 9 Wat voorval een Handelaar dier hoorns in Moscovië ontmoet. 11.
Eenhoornvifch door Groenlanders gevangen en hoe. 24.
Eilandt Terreneuf door wie eerst ontdekt. 377. ftrekking van 't zelve befchreven. 377.
Eilanden (7) voor Spitsbergen ontdekt. 195. 214
Eilandfche Walvifchen, eertyds omtrent Spitsbergen en *Jan Mayen Eilandt* gevangen, en waarom 100. hunne natuurs gefteltheit aangemerkt 101. Op deezen worden de Groenlandfchvaarders uiteruft 104. hunne gefalte en onderfcheiding van andere Vifchen befchreven 104. Voortteeling der zelve aangemerkt 109. *Leenwenboeks* gedachten over 't lang leven deezer Vifchen 113. Waarom Eilandfche Vifchen genoemd 234. hoedanig van voor Spitsbergen verdreeven. 235.
 't *Eilandfche Walvifch Geweft*, hoe verre het zich uitftrekt en te bepaalen zy 133 157. 't Kan zich door de Tartarifche Zee uitbreiden 160. dat gebleeken is door een Walvifch in de zelve Zee gevangen, waar in een Hollandfche Harpoen gevonden wierd. 160.
Engelfen, d'eerfte Bevaarders van Spitsbergen 191. trachten de Hollanders deeze vaart te betwiften 192. dat by-

gelegd word 192. eigenen zich 't eerlte voorrecht in de Spitsberger Vifchery toe. 211.
Engelfche Baay, benoorden 't Voorlandt van Spitsbergen. 194.
Engelfche Haven, achter 't Voorlandt van Spitsbergen, door d'Engelfen bezeten. 194.
Engelfche Vifchery, hoe die eertyds beftond. 195.
Erik d'eerfte Volkplanter van Oud Groenlandt 2. wiens nazaaten de Stad *Garde* bouwen 4. en vervolgens *Albe* ftichten. 4.

F.

't *Flenffen* wat dat is 353. en hoedanig daar mede omgegaan word. 354.
Flocco, voor den derden ontdekker van Yslandt gehouden. 65.
Fondamenten van *Traankokerye*, zie Overblyffels van Muuraadjes en Fondamenten van Pakhuizen en Traankerels.
Forbifchers (*Martin*) ontdekking in Groenland en hoe. 15

G.

Gale Hamkes, aan *Oudgroenlandt*, mede een goede Vifchplaats aangewezen. 256
Gardannus, de tweede ontdekker van Yslandt geacht. 64
Gedaantens in de *Vifchery*, drierlei en hoedanig. 346
Gereedfchappen ten dienft der *Vifchery*, hoedanig uitgedeelt. 346
Gefteltheit der *Geweften*, hoedanig dit een onderfcheid van gemaatigtheit maakt 167. 't Eene Geweft met het ander vergeleeken 167. waar door de omzwerving van 't gebrooken Ys word ge-
 toond.

B L A D W Y Y E R.

toont. 168 <i>Gevogelte</i> van een zonderlingen aart omtrent Terreneuf te vinden. 182 <i>Gewaand Gondzant</i> of Stofgoud ingelaa den, wat den Schipper deswegen ont moet. 24 <i>Gietermakers</i> gevoelen van de uitvinding van Ooft en West. 156 <i>Graafs (Abram de)</i> gedachten over 't vinden van Ooft en West. 155 <i>Groene Herberg</i> aan de Yszondbaay op <i>Spitsbergen</i> gelegen. 213 <i>Groenlands strekking</i> beschreeven 1. door wie en waarom <i>Groenlandt</i> genoemd. 2 <i>Groenlandt</i>, door <i>Erik</i> en zyn Zoon <i>Leiffe</i> bevolkt, en 't Christendom allenks ingevoert 3. Verschil over de tydrekening dezer bevolking tusschen d'Yslandsche en Deensche Kronyken 3 Gemaatigde lucht in <i>Oud-Groenlandt</i> en strenge koude 12. Hoedanig de Vaart op <i>Oud-Groenlandt</i> schynt gestopt 25. of <i>Groenlandt</i> aan <i>Tartarië</i> of <i>America</i> grenst, onderzocht 27. Waarom deez strekking onzeeker blyft 29. Onderzoek en besluit over <i>Groenlands</i> aangrenzing. 36 <i>Groenlanders</i> beschreeven 16. Hun gedrag van eenigen naar <i>Denemarken</i> overgevoert 20. Drift tot hun <i>Vaderlandt</i> 20. zyn onbequaam bevonden om in den Christelyke Godsdienst onderweezen te worden, en om de Deensche Taal te leeren 22. hunne gestalte beschreeven. 23 <i>Groenlandsche Maatschappy</i> te <i>Koppenhagen</i> opgerecht, zenden Schepen naar <i>Groenlandt</i>, en handel met dien Land aart gedreeven. 24 <i>Groenlandsche Maatschappy</i> in <i>Nederlandt</i>, wanneer een begin genomen, en met een Octroy begunstigt 207. Omtrent met d'Oostindische Com-	pagnie op een tyd begonnen 228. Redenen waarom de zelve weêr vernietigt is. 228 <i>Groenlandsche Schuitjes</i> en Vaartuigen beschreeven, en hoe de <i>Groenlanders</i> daar mede weeten om te gaan. 21 <i>Groenlandsvaarders</i> hoedanig die worden uitgereed, 329. Wat Schepen tot de <i>Visschery</i> bequaam zyn. 330. en hoedanig men die ballast 334 <i>Groenlandsche Vleet</i>, wat daar toe word vereischt. 335 <i>Groenlandsche Visschery</i>, hoedanig eertyds in en omtrent de <i>Bayen</i> gehandhaaft. 219. Voor een ieder open gestelt 231. 239. verbod somtyds daar op geleg en waarom. 232 <i>Groenlandsche Walvischvangst</i>, hoedanig en wanneer begonnen 207. deez <i>Visschery</i> beschreeven en in haare behandeling, 't Scheepsleven en gedrag beschouwt. 329 <i>Gronden</i> voor <i>Jan Mayen Eilandt</i> en <i>Oud-Groenlandt</i>, wanneer daar de <i>Visch</i> best aan te treffen. 251 <i>Grootius</i> gedachten over de bevolkers van <i>America</i> bygebragt. 63

H.

Halvemaans *Eilandt* voor *Spitsbergen* onrdekt 195 alwaar noch overblyfsels van *Traanketels* zyn te vinden. 212

Hamburger Baay op *Spitsbergen* by de *Hamburgers* bezeten. 194

Harlinger Kokery op *Spitsbergen*. 227

Harpoeniers hadden eertyds 't bestier over de *Visschery* 127. wierden voor gevaarlyke waaghalzen aangezien en d'halven zeer geacht. 127

Harpoen, het vornaamste werktuig waar mede de *Walvischen* gevangen worden. 348

He-

B L A D W Y Z E R.

- Hecla*, een beruchte Berg van Yslandt, en wat zeltzaamheden men van den zelve vertelt, niet dan op bygeloof gegrond 43. Oorsprong van 't branden van dien Berg onderzocht. 44
- Hoepsjoks Baay* op *Spitsbergen*, waargellegen. 214
- Hollanders*, wanneer zy de vaart op *Spitsbergen* voortzetten. 192
- Hollandische Baay* op *Spitsbergen*, by de *Hollanders* bezeten. 194. 214
- Horizont Baay* op *Spitsbergen* by d'Engelsen bezeten, 160. alwaar noch overblyffels van Traankokeryen zyn te zien. 194
- Huigens* uitvinding van 't slingerwerk het naaste middel ter ontdekking van Oost en West. 156
- byzonder voorval getoont, 131. die echter word te boven gekomen en hoe 132. Vreemde wys van *Kenteren*. 355
- Klok Baay* en *Behoude Haven* bezuiden 't Voorlandt op *Spitsbergen* door d'Engelsen bezeten 194. heeft vervolgens den *Hollanders* voor verzamelplaats van een ryk gelaade Vloot gediend. 212.
- Koershouding* naar *Groenlandt* in 't Zee kiezen ten voorbeeld gesteld. 343.
- Koude*, strenger omtrent de *Kusten* dan in ruime Zee. 164.
- Kronyk*, zie *Deensche* of *Yslandsche Kronyk*.
- Kruisbaay*, op *Spitsbergen* waar geleygen 213. is *Aasryk*, 248.

L.

- I.
- Jan Mayen Eilandt* eertyds zeer *Vifchryk* 101. 215. 238 260. door wie en wanneer ontdekt 101. 260. des zelfs *Kusten* beschreeven 102. *Bayen* aangewezen 102. en overwintering aldaar gedaan. 260.
- Jan Tennissens Baay* op *Spitsbergen* ontdekt. 194
- Ingulfus*, d'eerste Grondlegger van *Yslands* Bevolking en hoe geacht 65. dat door *Arngrimus Jonas* gesteevigd word, maar onderzocht zynde, weder sprooken. 66
- K.
- Kaap Breton* hoe gelegen 378
- Keizer* van *Ruslandt*, hoe hy eeninge ter ontdekking naar *China* heeft afgezonden. 152
- Kentering* der gevangen en gereezen *Vifsch*en hoe bezwaarlyk die is, door een
- Landdieren* en 't *Gevogelte* van de *Straat Davis* Gewesten beschreeven. 79. 80.
- Landwinden* veroorzaaken des *Zomers* warmte en 's *Winters* koude. 171.
- Landtozt* naar *China* gezocht, en wat op de zelve is voorgevallen. 149.
- Leeuwenboeks aanmerking* over 't oog van een *Walvifch* en over de perffing van 't *Water* waargenomen 106.
- Waarom in de *Spaansche* Zee geen grond te pylen is 108. *Gedachten* over 't lang leven der *Walvifsch*en. 113.
- Leiffe* d'eerste aanleider tot het *Christendom* in *Groenlandt* geweest. 3.
- Lens*, wat voor een werktuig dit in de *Vifschery* is. 350.
- 't *Lenssen der Vifsch*en, hoe dit in zyn werk gaat. 350.
- Liefde Baay* op *Spitsbergen* ontdekt. 194. 214.
- Lindenaus (Gotske)* ontdekking van *Groenlandt* en zyn wedervaaren aldaar.

B L A D W Y Z E R.

- daar. 17. Andermaal derwaart op ontdekking uitgezonden , en wat hem ontmoet. 18
- Lome Baay* op *Spitsbergen* ontdekt. 194
- Loosheit* tusschen de West- en Zuidys Visschen hoe t'onderscheiden. 286. hoedanig deeze Visschen in hunne loosheit te verschalken. 289
- Lucht* ; gemaatigheid der Oud-Groenlandsche Lucht. 12
- Lynen* , zie Walvischlynen.
- Lyf* van de Hollandsche Groenlandsche Visschery en der zelve Vangst sedert eenige jaaren. 302.
- Lyf* van de Hamburger Groenlandsche Visschery en vangst sedert eenige jaaren. 309.
- Lyf van Victalie* of Leeftogt voor Schepen van 4, 5, en 6 Sloepen. 332-333.
- Lyf* van een Groenlandsche Vleet of Armazoen. 335.
- Lyf der Bedieningen* in de Visschery. 344.

M.

- M***aan Eclips* een dag vroeger op *Spitsbergen* dan volgens uitrekening gezien 265
- Maandgelders* wat die verdienen. 342
- Maatbaarden* , hoeveel ieder Visch omtrent uitlevert. 116
- Maatschappy* , zie Groenlandsche Maatschappy.
- Magdeleine Baay* , waar gelegen 194. is Aasryk. 248.
- Maraldi* , bericht van verscheiden Observatiën te Parys, te Dieppe, in Engelandt enz. over 't Noorderlicht 266
- Martinières* gevoelen van het *Waigat* by gebragt 134. en verdacht gehouden. 135.
- Metius (Abraham)* gevoelen over de uitvinding van Oost en West. 155.

- Misbruik* in Traan- en Baardenhandel ingesloopen en weder afgeschafft. 300.
- Monstering* van 't Scheepsvolk naar Groenlandt hoe geschied. 339.
- Monsterrrol* in een schaarse en Ruimen tyd van Manschap 340.
- Moffelbaay* op *Spitsbergen* ontdekt. 194. 214.
- Munk (Jan)* op ontdekking van een Straat tusschen *America* en *Groenlandt* uitgezonden 30. loopt de *Sraat Hudson* ia, alwaar hy met eenige inwoonders handelt 30. en naamen aan d'ontdekte Landen en Kusten geeft 32. zyne overwintering. 32.
- Munks overwintering* beschreeven en wa ellende hy uitstond 33. maar komt eindelyk weder in Denemarken aan te landen 35. tracht andermaal een togt te doen , en zyn vreemd weder-vaaren en dood. 35.
- Munks Haven* , waar gelegen. 31.
- Munks Winterhaven* , aan de Kust van Nieu Denemarken 32. alwaar deezen Zeeheld overwintert is, en wat hy daar aanmerklyk vond. 32.

N.

- N***aamlyst* van alle de Directeurs en Commandeurs der Hollandsche Groenlandsche Visschery en handel. 314.
- Naamlyst* van alle de Directeurs en Commandeurs van de Hamburgsche Groenlandsche Visschery en handel. 323.
- Nadocus* voor d'eerste ontdekker van *Yslandt* gehouden. 64.
- Natuurkundige aanmerking* over de oorzaak van koude en hitte. 90.
- Noord Baay* van *Spitsbergen* eertyds Visscheryk 236. Overwintering aldaar door 7 Mannen gedaan. 260.
- Noord*

Noord Bank eertyds voor *Spitsbergen* een goede *Viffchery* geweest. 136
Noorderlicht of *Nachtscheemering* hoedanig in *Groenlandt* 12. en te *Spitsbergen* gezien 263. 't zelve door verſcheiden *Geleerden* nageſpeurt en te *Parys*, *Dieppe*, *Breſt*, in *Engelandt* en langs de *Kuſten* van *Langudok*, te *Koppenhagen*, *Berlin* en elders waargenomen. 166
Noordkapers konnen zich in een warmer *Geweld* dan de *Eilandſche Viſſchen* onthouden, en waarom 114. hebben hun meefte verblyf omtrent de *Noordkaap* en *Yſlandt*, alwaar deeze *Viſch* zyn aas vind, aangewezen 118 meer dan een *Ton Haring* in de maag van een *Noordkaper* gevonden 118. onthoud zich liefſt in diep water, waarom hy de *Noordzee* ſchuuwt 120. zyne kundigheid van zyn *Natuurlyk Geweſt* aangemerkt 121. waar deze *Viſch* het zeekerſte is aan te treffen 122. dat onder *Yſland* en de *Noordkaap* word geſtelt 122. Ondieptens door hem geſchouwt, en waarom, en zyne tydelijke plaatsverwiffeling aangewezen. 124
Noordkapers Aasteelt waar en wanneer tydig 124. 't welk deeze *Viſch* weet waar te nemen. 125
Noordoſterland by *Spitsbergen* ontdekt. 195. 214
Noordpool (*Reiſtogt* naar de) en om de zelve door een *Groenlandſchvaarder* voorgelſt, en wat daar van te denken zy. 135
Nova Zembla door *Willem Barentsz.* bezeilt 140 *Overwintering* aldaar en hoe kommerlyk die aſtiep 140. *Akelige toelſtand* van deeze *overwinterraars* 141. hunnen te rugtogt naar 't *Vaderlandt* met d'uiſterſte gevaaren vermengt. 146

O.

Observatiën over 't *Noorderlicht* en der zelve uitwerkſelen vertoont. 266
Octroy aan de *Groenlandſche Maatſchappij* verleent 207. *Continuatiën* verkreegen 216. 229 wanneer geëindigt. 231
Om de Ooſt, hoedanig de *Viffchery* waarte neemen. 251
Onder-Maatbaarden, wat die zyn. 117
Ongevallen den *Groenlandſvaarders* bejegen. 275. 276. 277. 280. 281
Onderzoek of de *Zuidys Viſch* van hun gewoon *Geweſt* kundig is. 184
Oog (*Walviſch*) beſchreeven en naaukeurig door den *Heer Leeuwenhoek* onderzocht 106. *Aanmerking* daar over. 108
Ooſt- en Weſt-vinding, hoedanig men zich daar in vruchteloos heeft afgeſlooft 153. en door wie. 154. 155
Ooſtzyde van *Spitsbergen* meer dan de *Weſtzyde* met *Ys* bezet en waarom 185 voorbeeldelyk getoont. 185
Order op 't bergen van den *Manſchappen Goederen* geſtelt en bekrachtigt. 311
Ordres op de *Bedieningen* in de *Viffchery*. 344
Overblyffels van *Muuraadjes* en *Fondamenten* op *Pakhuizen* en *Traankokerijen* op *Spitsbergen* noch te vinden 212. op *Jan Mayen Eilandt* hoedanig daar gevonden. 285
Overdenking over de *Zuid- en Weſtyſch* in 't houden hunner onderſcheiden koerſſen. 179
Oud Groenlandt, hoedanig de vaart derwaart zou zyn geſtopt 25. waar door alle gemeenſchap met de aloude *Bewoonders* is afgeſneeden 25. hoedanig dit *Geweſt* zich uitſtrekt 253. hoe het zich opdoet, en voor welkers *Kuſten*

B L A D W Y Y E R.

Kuſten zich veel Viſch onthoud 253.
 Overweeging hoe alhier een bequaame
 Viſſchery op te ſpeuren zy. 287
Oudheit van Yſlandt onderzocht. 60. 61.
 64. 65. 68. 69.
Overwintering op *Spitsbergen* hoe die af-
 liep. 261

P.

P*roviſſchen*, onthouden zich om de Zuid
 100 114 Eenige deezer Viſſchen
 omtrent de Noordkaap gevangen en
 beſchreeven. 112

R.

R*achbers (Jan)* voorgeeven over de uit-
 vinding van Ooſt en Weſt word
 onvoldoende bevonden. 157
Reeneveld, een Reede op *Spitsbergen* ont-
 dekt. 194 214
Reiſtogten (verſcheide) ter ontdekking
 van den doortogt naar Indiën door by-
 zondere Natiën gedaan 136 waar door
 geen ander belet dan 't Ys alleen ge-
 vonden word. 137
Rembrantz gevoelen over de uitvinding
 van Ooſt en Weſt. 155
Reuzen, hoedanig in d' aloude Hiftoriën
 by vergelyking ingevoert 61. Voor de
 eerſte bevolkers van 't Noorden ge-
 nomen, dat onderzocht word. 62
Robben beſchreeven 199. waar die meeft
 te vinden zyn 196. liſten gebruikt om
 deeze Zeedieren te vangen, en hoe
 veel Spek die uit leveren. 197
Rode Baay, op *Spitsbergen* geleegen.
 194
 't *Ryſen* der gevangen Viſſchen, waar
 toe eertyds diende, doch word nu
 meer nadeelig dan voordeelig geacht
 en waarom 128. Hoe bezwaarlyk een

gereezen Viſch te kenteren zy 131. door
 een voorval aangewezen. 132

S.

S*chaakſpel*, hoe vernuftelyk door d'Ys-
 landers behandelt. 59
Scheepſtogt van Willem Barentsz. korte-
 lyk aangemerkt. 139
Schepen in 't Ys bezet, hoedanig die zoo
 veel mogelyk is te redden 99. 278. en
 verlaaten worden. 279
Schepen op de Bakkeljaauw-Viſſchery
 uitgeruſt en hoe 379. Hoeveel jaar-
 lyks op deeze Viſchtogt uitvaaren,
 en waar in de uitrufing beſtaat 384.
 Bedieningen hoedanig op deeze Sche-
 pen verdeelt 385. welk een loon de
 Bakkeljaauw-Viſſchers verdienen 385.
 en met welk. een toefel men zich
 moet verzien. 386
Schryvers (verſcheiden) over d'Outhet
 van Yſlandt vergeleken, 68
Schuitjes (Groenlandſche) beſchreeven.
 21
Skrelingen, d'eigen inwoonders van
Groenlandt geacht. 5. Die vermeent
 worden omtrent de *Straat Davis* t'huis
 te hooren en Amerikanen te zyn. 5
Slaap en Waakryden hoedanig in de Viſ-
 ſchery waargenomen. 357
Sleeptouw, wat het eertyds was, als
 tot de Walviſchvangst diende. 128
Smeerenburg op 't Amterdams Eiland by
Spitsbergen, een beruchte Traankoke-
 ry eertyds geweest 214. alwaar een
 voordeelige Viſſchery was 215. groot
 gewoel aldaar wegens de zelve. 228
Sneeuwdeeltjes en der zelve verwiffeling
 beſchreeven, en hoe die voortko-
 men. 97.
Spaanſche Zee, waarom daar met het
 loot geen grond is te pylon. 108
Spek

B L A D W Y Z E R.

Spek van Robben en Walruffen , wat Graan dit uitlevert. 199

Sperma Ceti , uit geen Walvischzaad te bekomen en waarom 109. welk een stoffe het is 109. Waar meer , dan in de Noordere Gewesten gevonden. 109. is 't brein van een Potvisch , en hoedanig die word bereid. 112.

Spitsbergen , wat bericht *Leonin* van dit Land gegeven heeft 27. Van wie en wanneer ontdekt 85. Gesteltheit van 't Landt en hoe zich deeze Kust opdoet 86. Word 's winters 'teenemaal in 't Ys bezet. 86. Is steenrottig van grond en gantsch bergachtig 87. strekking der Bergen 88. Verscheiden Baayen aangewezen 89. Ongemeene koude van dit Gewest en waar uit die ontstaat 89 door Richard Nicolzon beschreeven 192. strekking en gelegenheit van 't Eilandt 193. eertyds het welgeleegenste voor de Visschery. 194

Spitsberger Waigat ontdekt. 194

Spitsberger Zuidend , de voordeeligste plaats voor de Visschery en waarom. 247

Statenboek , waar gelegen. 71

Straat Davis Kusten beschreeven. , en hoedanig een koers men derwaarts te houden heeft 71. des Landtaards wooningen beschreeven. 75. Hoe zy op de Visschery zyn asgerecht. 76

Straat Davis , van waar zich de Westys-Visschery tot aan *Spitsbergen* uitstrekt. 246

Straat Hudson , door *Munk* de straat Christiaan genoemd. 30

Stroomen , hoedanig die 't Ys van voor *Spitsbergen* om- en wegvoeren. 186

T.

T*artarië*; of het aan *Groenlandt* grenst onderzocht. 27

Tartarische Zee , waar in een Walvisch gevangen, een Hollandse Harpoen in den rug hebbende. 160

Thule (aloude) voor Yslandt geacht. 68

Togten ter ontdekking van *Groenlandt* , vallen vruchteloos uit 14. Forbisschers ontdekking. 15

Torwald en zyn zoon *Erik* beide Noordwegers, eerste ontdekkers van *Groenlandt*. 2

Traankokeryen eertyds voor de Landvischery op *Spitsbergen* hoedanig gebedigt 219. 220. worden wederom geslaakt. 237

Traanbereiding en haaren toestel beschreeven 369 en wat voor Bedienden hier toe gebeezyt. 370

V.

V*aartuigen* van de bewooners der Straat-Davis Westkust , van welk een aart. 84

Verbeevelingen beschreeven , en hoe die ontstaan. 92

Verschynselen in Munks overwintering aan Zon en Maan gezien 33. Een verschynsel door *Feuillee* beschreeven. 93. insgelyks door *Cassini* beschouwt 94. Een diergelyk verschynsel op den Tocht van Willem Barentsz. naar *Zembla*. 139

Victalie tot uitrusting der Groenlandsvaarders , hoedanig verzorgt word. 330

Vinvischen onthouden zich gemeenlyk in warmer Gewesten dan d'Eilandsche Visschen , en om wat reden 114.

B L A D W Y Z E R:

Als mede om de Zuid en-fomtyds
wel in de Spaansche en Middeland-
sche Zeën 118. Zyn ook wel voor
Spitsbergen gezien, en onthouden zich
mede om de Ooft 119 Waaraan dee-
ze Vifch met de Walvifch t'onder-
fcheiden. 119

Vifch gefchooten, hoedanig daar mede
gehandelt word 350. en gedood, hoe
naar boord gebracht. 352

Viffchery in haar eerste gedaante be-
fchouwt, 347

Viffchery op *hooge Graden*, hoe aldaar aan
te treffen. 251

Viffchery aan *Jan Mayen Eilandt*. en te
Spitsbergen geflaakt. 266

Viffchery op *Laage Graden*, wanneer
die tydig is. 253

Viffchery in 't *Los Ys*, hoe die word aan-
gelegd 366. en echter moeiljelyk valt.
367

Viffchery in 't *Ooft*, wat daar in moet
worden waargenomen 367

Vifchplaats van de *Straat-Davis*, hoe
verre zich die uitftrekt. 80

Vifchbrykheit van de *Groenlandfche Zee*.
6

Vlakken Hoek op *Spitsbergen* ontdekt. 194

214

Vogelen, hunne zeldzaame onderfchei-
ding der nesten aangemerkt. 187

Voordeelen door de *Hollandfche Viffche-
ry* in een reeks van jaaren aangebragt
301. als mede door de *Hamburgers*
behaalt. 308

Voorlandt van *Spitsbergen* befchreeven.
213

Voortteeling der *Walviffchen* aangemerkt.
109

Vriezen trachten zich in de *Groenland-
fche Viffchery* in te dringen 220. die
by verdrag ingelaaten worden. 223

W.

Waarneeming in 't *Ys* bezet zynde,
159 als ook omtrent de *Vif-
chery* van *Jan Mayen Eilandt* en hoe
285. Hoedanig die mede in 't alge-
meen voor de *Viffchery* drieleedig dient
in acht genomen. 288. tot 292

Waigat (*Spitsberger*) van 't *Waigat* van
Nova Zembla t'onderfcheiden. 89

Waigats van *Nova Zembla*, of 'er een
doortogt te vinden zy, onderzocht
134. blykbaare teekenen diesaangaan-
de aangewezen 134. *Martinieres* ge-
voelen, die het tegendeel beweeren
wil 134. dat verdacht word gehouden
135. Wat *Ysbrands Ides* van deezen
doortogt gefchreeven heeft. 150. de
Heer *Wifens* gedachten over 't zelve
onderwerp. 150

Walruffen befchreeven 196. waar meeft
te vinden, worden met een byzonde-
re Harpoen gefchooten en met lenffen
gedood. 201

Walrusftryd te lande, hoedanig onderno-
men. 203

Walrusvangft, voordelig door den Com-
mandeur *Ryke Yfe* aan d'ooftkant van
Spitsbergen uitgevoert. 204

Walvifch-aas befchreeven 115. en hoeda-
nig van aart 115. waar het meeft ge-
vonden word en door den ftroom fom-
tyds naar 't diep water gevoert 115.
Grondgewas waar uit dit aas voort-
komt 116. om wat reden de *Wal-
vifch* zich alleen met dit aas vergenoe-
gen moet en hoe de natuur van zyne
gestalte daar toe alleen eigen is 116.
welk aas meeft met den ftroom om
en omtrent *Spitsbergen* gedreeven word.
248

Walvifch Gewest in zyn uitgeftektheit
aan-

aangemerkt 157 en door Voorbeelden bepaalt. 162
Walviffchen, onthielden zich eertyds veel omirent Spitsbergen 28. 100 wat waarfchynlyk hun aas of voedsel is 28. Veelerlei foorten van deeze Viffchen volgens gedachten der Schryvers aangemerkt 103. Naamsoorprong der *Walviffchen* onderzocht 104. werwaart de *Walviffchen* hunnen loop in 't Voorjaar hebben 113. hoedanig zy door 't zwakke Ys, om adem te fcheppen, doorbooren konnen 158. Deeze Viffchen op te vangen ondoenelyk geoordeelt en door voorbeelden bevestigd 161. Moeten des winters noodzaaklyk om 't befoeten Ys de Noordpool en de Noorderlykfte Gewesten ruimen 163. zich dieper in Zee en Zuidwaarts begeeven, of zich omtrent den zoom van 't ys onthouden 165. Hoedanig deeze Viffchen van de gefeltheit der gronden, dieptens en wateren kundig zyn, om hun gewoon Gewest te vinden 187. Hoe deeze Viffchen in 't Ys geweeken zyn. 240
Walvifch in den Tartarifchen Oceaan gevangen, in wiens rug een Hollandfche Harpoen gevonden. 160
Walvifchblynen, van wat gebruik in de Viffchery. 348
Walvifch Spek befchreeven 112. Hoedanig hier mede in de traankooking gehandelt word. 360
Walvifchvangft, wanneer en op wat tyd de Schepen daar op uitgingen 29. hoe veel te moeiljelyker nu dan eertyds te voltrekken 235. word nu in 't Ys geoeffent 245. Hoedanig in 't Ys dient waargenomen. 365
Walvifchvlucht nagespeurd 235. en 't ge-

volg van dien overwoogen. 242 243 244 250. 251
Walvifchzaadt, (van) geen *Sperma Cetti* te bekomen. 109
Waterperffing, hoedanig door den Heer Leeuwenhoek by gelegenheit van 't opwinden van een gezonken *Walvifch* betoogt. 107
Wederwaardigheden in 't driftig en gatig ys, en hoe daar in te voorzien 364. in 't los ys hoe zich daar in te gedragen. 365
Westkust van de *Straat Davis* befchreeven. 83
Westysvifch, hoe die zich met de Zuidsvifch vereenigen kan 166. deeze Viffch zeer loos om gevangen te worden 174. zwaarigheid der onbedreevene Commandeurs die hen in 't Westys ontmoet 176. d'onnoozelheit der Westysviffchen in een fneedige loosheit verandert, waar door die nu de open zee fchuuwen, 181
Westysviffchery voornamentlyk omtrent *Spitsbergen* te beginnen, vervolgens 't *Jan Mayen Eilandt*, de Oudgroenlandfche Kusten tot aan de *Straat Davis* t'achtervolgen 191. Verdere uitgestrektheit aangemerkt 246. hoedanig plaats en tyd van deeze Viffchery t'onderscheiden 246. en werwaarts de Viffch dan te vinden. 249
Wibe Jansz. Water, alwaar noch overblyffels van Traankokeryen te zien 212
Willem Barentsz., eerste ontdekker van *Spitsbergen* en wanneer. 85
Windverkoopery der Yslanders onderzocht. 51
Winderigen handel in Traan en Baarden ingetoomt en hoe. 300
Wiviffchen befchreeven. 196
Wormius een naaukeurig onderzoeker der Noordfche byzonderheden, zyn gevoelen

B L A D W Y Z E R.

voelen wegens de Eenhoorns ingezien 7. in wiens Kabinet een Schuitje en al den toefel der overgevoerde Groenlanders naar Denemarken word bewaart. 23
Wyde Baay op Spitsbergen ontdekt. 194
 214
Wykneeming der Walviffchen, hoedanig hier op acht te geeven. 293

Y.

't **Ys**, is het waarschynlyke beletzel om een doortocht in de Straat Davis te vinden. 80
 2s, hoe omtrent *Spitsbergen* de gesteltheit is, in acht genomen 98. hoedanig het door Storm, door, wind en stroomen van de Westzyde van *Spitsbergen* word afgescheurt. 183
Ysbergen, Ysbrokken, Schotsen en Velden, veel en vervaarlyk groot omtrent *Spitsbergen* te vinden. 29, 87.
 98.
Yslandt (omtrent) en d' omleggende Gronden de Noordkaper te vinden. 122
Yslands strekking beschreeven en door wie dus genoemd 37. wanneer bevolkt 37. aart en gesteltheit van 't Land, de heete Bronnen en haare zeldzaamheit beschouwt en beschreven 39 Zeldzaame Meeren 42. Hoedanig eertyds dit Eilandt in Landtstreeken was verdeelt 52 d'aloude bestiering eu regeering door overheering der Noordfche Koningen verandert 53 ongebaandheit van 't Eilandt en d'eerste bevolkers 60. Verscheiden gevoelens over deeze bevolking 64 d'aloude gelegenheit eenzelvig met het oude *Thule* bevonden. 68
Yslanders, waar in hunnen handel staat 50. hunne gewaande Windver-

kopery onderzocht, die niet dan op bygeloof steunt, en dierhalven word uitgewist 51. Heidenfche Godsdienst van dien Landaart hoedanig die eertyds bestond 54. hunne gestalte en aloude gedrag 54. Dichtkunde onder hen en hoe die gehandhaaft wierd 55. en fabelachtig afgeleid 56. Wooningen deezer Eilanders beschreeven 57. hunne wyze van Veewyding en waar mede zich dien Landaart geneert 58. hunne Godsdienst en Taal. 59
Yschotsen (*zwaare*) omtrent de Terrenewffe Banken te vinden. 181
Ysvelden, grooter onder 't Land dan in ruime Zee, en waarom. 100
Ysviffchery, heeft het ryzen der gevangen Viffchen niet noodig 128. 131. Wanneer en hoedanig ondernomen en hoe de Schepen hier op worden uitgerust 241. best in 't voorjaar aan den Zoom van 't Ys, en op hooge graden waargenomen. 250
Yszont Baay, waar geleegeen 213. is aasryk. 248

Z.

Zee, gemaatigder in koude dan 't Land. 164
Zeedieren, als Walruffen en Robben, waarom gevangen werden 197. waar waarde die hadden en eertyds een ryke vangst den Viffchers verstrekte. 198
Zeelandfche Compagnie tot de Groenlandfche Viffchery mede geoëtroeyert. 218
Zeeviffchery, hoedanig die behandelt werd 128. wanneer ondernomen. 236
Zeeusche Uitkyk, op *Spitsbergen* geleegeen 214. daar mede eertyds Traankokeryen zyn geweest 227
Zeewinden brengen des Winters warmte en des Zomers koelte by. 171

Zoom

B L A D W Y Z E R.

Zoom van 't Ys, hoe die zich uitstrekt 159
alwaar de Visch in 't voorjaar op hooge
graden aan te treffen is. 250
Zonswarmte en haare werkzaamheit on-
derzocht. 169
Zuid Baay alwaar een Traankokery der
Vriezen op Spitsbergen is geweest. 227
Zuidpool; omtrent de zelve naar alle
schynbaarheid, mede Zuider Wal-
vissen te vinden. 162
Zuidys, hoedanig het bezuiden *Spitsbergen*
om, met de Visch tot aan 't Westys
komt afzakken 166. In dit Yseertyds
een voordeelige Visschery geweest
179 Wyde uitgestrektheit van 't Zuid-
ys aangewezen 180. hoedanig aldaar
tydig gekomen, een goede vangst aan
te treffen is. 180
Zuidys Visch, hoe die gemeenlyk komt
opschieten, en waar aan die te kennen

zy, of met de Westysvisch t'onder-
scheiden 172 zyne onbedreeventheit
in 't Westys, dat de Zuidysvlooten
een goede Vangst veroorzaakt 174.
Hoedanig deeze Visch zyne vlucht
Oostelyk neemt 175. Voorbedachte
vluchtkoers van de zelve aangewe-
zen, zynde om de Oost wel ervaa-
ren, maar om de West onbedreeven
176. hunne tydige vlucht voor de
komst der Vloot 183. zulks dan niet
als jonge Visschen worden opgedaan,
die mede naar hun gewoon Gewest
wyken. 184
Zuidzee (in de) op de hoogte van 55 Gra-
den veele Walvisschen gezien, dat
vermoedelyk maar Vinvisschen zyn
geweest. 162
Zwaard of Zaagvisch beschreeven, een
grootte vyand van den Walvisch. 173

E I N D E.

